

VODITELJ

v bogoslovnih vedah.

Deus ... ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.
Sep. 7, 15.

== Izdajejo profesorji kn.-šk. ==
bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman.

Leto XIII. — Zvezek 1.

V Mariboru, 1910.

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Vsebina I. zvezka:

Stran

I. Razprave:

Pregelj, P. Rogerius Labacensis: Palmarium empyreum	1
Rant, Monoteizem pri Izraelcih. (Konec)	17
Stegenšek, Poročila o stari in novi domači cerkveni umetnosti. IV.	37
Tomažič, »Veto« ali »exclusiva« pri volitvi papeža. (Nadaljevanje)	49
Stergar, Kako ustanoviti podružnico ali konferenco družbe sv. Vincencija Pavlanskega	58

II. Iz duhovnega pastirstva:

Dispencacija od cerkvenopravnih zakonskih zadržkov na smrtni postelji (Lukman). 64. — Zahvalna pobožnost za vse dni v tednu. 65. — Ženitovanjske zglasnice. 66. — Dušeskrbje pri domobrancih. 67. — Ali je dovoljeno moliti kanon sv. maše na pamet? (Lukman). 67. — Kako se korporalij pravilno zлага. 67. — Spričevalo skupnega zakonskega življenja. 68. — Grešnikovo spreobrnjenje. (Dr. J. S.) 68. — Cognitio ovium. (Dr. J. S.) 69.

III. Cerkevni pregled:

- I. 1. Katoliška vseučilišča na Francoskem. (A. Bayol). 71. — 2. 25-letnica »Vlasti«. (M. Krajnc.) 73.
- II. Delo za zedinjenje. Pravoslavni glasovi o II. Velehradskem shodu. (Dr. F. Grivec.) 75.
- III. Vzhodna cerkev (A. Ruska cerkev. B. Grška cerkev v Turčiji. C. Unija med Bolgari.) (Dr. F. Grivec.) 79.

IV. Slovstvo:

Fischer, Die Propheten Obadja, Joël, Amos, Hošea. (J. Markošek.) 83. — Meschler, Die Gabe des hl. Pfingstfestes. (J. Hohnjec.) 84. — Goepfert, Moralthologie I. (Lukman.) 86. — v. Oer, Unsere Schwächen. (Lukman.) 87. — Sägmüller, Lehrbuch des kathol. Kirchenrechts. (A. J.) 87. — Rihar, Marija v zarji slave. (Stegenšek.) 88. — Podobe iz misijonskih dežel. (Stegenšek.) 88. — Die katholischen Missionen. (Lukman.) 89. — Baumgartner, Pädagogik oder Erziehungslehre. (Dr. J. Somrek.) 89. — Napotnik, Das silberne Jubiläum des kathol. Universitätsvereines zu Salzburg. (Dr. A. Medved.) 90. — v. Gumpfenberg, Trauer und Trost an den Gräbern unserer lieben Toten. (Dr. A. Medved.) 91. — Paulmier, Exercitiorum spiritualium meditationes. (J. K. Vreže.) 91. — Hummelauer, Meditationum et contemplationum s. Ignatii de Loyola puncta. (Lukman.) 92. — Gerlach, De imitatione Christi. (Lukman.) 93. — Bona, De sacrificio Missae. (Lukman.) 93. — Večna molitev. (J. L.) 93. — Meffert, Die Ferrer-Bewegung. (Lukman.) 93. — Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. (Dr. J. Pregelj.) 94.

V. Raznoterosti:

V katerem jeziku je Kristus učil svoje apostole? (A. S.) 94. — K češčanju sv. Brikcija. (J. Kragelj.) 95. — Herderjev »Konversationslexikon«. (Lukman.) 96. — »Mehr Freude«. 96. — K. Krumbacher †. (Lukman.) 96. — »Stimmen aus Maria-Laache«. 96.

VODITELJ

v bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.
Sap. 7, 15.

== Izdajejo profesorji kn.-šk. ==
bogoslovnega učilišča v Mariboru.

== Uredil dr. Fr. Ksav. Lukman. ==

○ ○ ○ Letnik XIII. ○ ○ ○

V Mariboru, 1910.

Tisek tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

VODITELJ

v poslovanju z...

235/1910

4582

Kazalo

k XIII. letniku „Voditelja“.

I. Razprave.

	Stran
P. Rogerius Labacensis: Palmarium empyreum. Dr. I. Pregelj.	1
Monoteizem pri Izraelcih. Dr. P. Rant.	17
Poročila o stari in novi domači cerkveni umetnosti. IV—IV. Dr. A. Stegenšek.	37
Veto ali ekskluziva pri volitvi papeža. Dr. I. Tomažič.	49 134 215 324
Kako ustanoviti podružnico ali konferenco družbe sv. Vincencija Pavlanskega. A. Stergar.	58
Kantova kritika naših dokazov za bivanje božje. Dr. L. Ehrlich.	97
Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije. M. Štrakl.	105
	196 297
»Hrepenenje večnih višav« (Gn 49, 26). Dr. P. G. Rant.	123
P. Rogerius Labacensis in Abraham a S. Clara. Dr. A. Medved.	129
Jurkloštarski kartuzijanski pisatelji. Dr. A. Stegenšek.	210
Spoved pred lajikom.	222
K zgodovini odpustkov studeniške cerkve v srednjem veku. Dr. A. Stegenšek.	226
Posebne socialne dolžnosti duhovščine v našem času. Prof. Fr. Pengov.	231
Biblična prazgodovina in mitologija Babiloncev. Dr. P. G. Rant.	285
Alkoholno vprašanje in duhovnik. A. Mrkun.	307
Latinske himne srednjega veka. Dr. F. K. Lukman.	316

II. Iz duhovnega pastirstva.

Dispenciacija od cerkvenopravnih zakonskih zadržkov na smrtni postelji. Lukman.	64
Zahvalna pobožnost za vse dni v tednu.	65
Ženitovanjske zglasnice (Ehemeldezettel).	66

Dušeskrbje pri domobrancih pripada civilni duhovščini.	67
Ali je dovoljeno moliti kanon sv. maše na pamet? Lukman.	67
Kako se korporalij pravilno zлага?	67
Spričavalo skupnega zakonskega življenja.	68
Grešnikovo spreobrnjenje. Dr. J. S.	68
Cognitio ovium. Dr. J. S.	68
Kako ustanoviti podružnico ali konferenco družbe sv. Vincencija.	152
Impedimentum ligaminis.	155
O dolžnostih babic. P. K. Z.	156
Oklic nedoletnikov. Simon Gaberc.	159
Duhovnikova točnost. A. Mrkun.	159
Pogosto sv. obhajilo v Marijinih družbah. Lukman.	162
Marijine družbe na delu za razširjanje dobrega tiska. Lukman.	162
Kesanje in molitev po izpovedi. I. S.	163
Odpustki križnikov (Kreuzherrenablässe). Lukman.	165
Peccatum episcopo reservatum.	166
Od premoženja cerkvenih stavbenih društev ni pristojbinskega ekvivalenta.	167
Bratovščine in verske družbe odvisne od redov, spadajo v področje koncilске kongregacije.	167
Konsekracija cerkve iz betona. Lukman.	167
Kdaj sme spovednik prositi, da se zakon poveljavi sanatione in radice? Somrek.	240
Ali mora biti bolnik tešč, ko prejme sv. obhajilo, ako bolezen ni nevarna, pa traja dolgo? Somrek.	241
Dolžnosti udov karmelske škapulirske bratovščine. Somrek.	242
Kako si pomagati, če oglednik ne vpiše bclezni razločno in čitljivo? A. Stergar.	243
Kompetenca sv. oficija v zadevi mešanih zakonov. Lukman.	244
Nov odlok »de relationibus dioecesanis et visitatione ss. liminum«. Lukman.	244
Pozor na cerkveni denar. A. M.	245
Skrb dušnega pastirja za verske nasprotnike. A. Mrkun.	245
Previdenje na smrt bolnih otrok. A. M.	248
Nekaj besedi o časopisju. A. Mrkun.	248
Kontrola pri šolarskih sv. mašah. Somrek.	250
Kdaj naj otroci prejmejo prvo sv. obhajilo? Somrek.	250
Spovedne molitve. J. L.	252
Katekizem ali katehizem? Lukman.	253
Odlok o starosti otrok, ki prejmejo prvo sv. obhajilo.	333
Amotio administrativa ab officio et beneficio curato.	339
S čim se pospešuje pogosto sv. obhajilo? M. Volčič.	347
Legitimatío adulterinorum per subsequens matrimonium parentum. Lukman.	350
Nekaj o hlapčevskem delu ob nedeljah in praznikih. Lukman.	351
Kako ravnati s konkubinarji pri spovedi? Somrek.	352
Obiskovanje bolnikov. Somrek.	353
Koga najbolj ljubiš? A. M.	356
Sv. Pavel abstinent? —n.	357
Velikanski uspeh. A. M.	357
Par besedi o duhovniškem celibatu. A. Mrkun.	357
Ali je dovoljeno po tihi maši pristaviti predpisanim molitvam še druge?	360

III. Cerkveni pregled.

Stran

I.

Katoliška vseučilišča na Francoskem. A. Bayol.	71
25-letnica »Vlasti«. M. Kranjc.	73
Pastirski listi. Lukman.	168
Boj za šolo na Francoskem. A. Bayol.	171
Enciklika »Editae saepe«. Lukman.	253
Rusinska cerkev. M. Kranjc.	255

II.

Pravoslavni glasovi o II. Velehradskem shodu. Dr. F. Grivec.	75
Bratovščina sv. Cirila in Metoda in Apostolstvo sv. Cirila in Metoda. Dr. Fr. Grivec.	176
Academia Velegradensis. Dr. F. Grivec.	178
Academia Velegradensis. Apostolstvo sv. Cirila in Metoda. A. M. Slomšek in delo za zedinjenje. Dr. F. Grivec.	257

III.

Vzhodna cerkev. Dr. F. Grivec.	79 258 360
--	------------

IV. Slovstvo.

a) Pregledi.

Pregled najnovejšega katehetičnega slovstva. Somrek.	182
Pogosto sv. obhajilo. J. Pristov S. J.	261
Življenjepisi sodobnikov. Stegenšek.	266

b) Ocene.

Auswanderer, Der. Lukman.	372
Baumgartner-Keiser, Pädagogik oder Erziehungslehre. Somrek	89
Bernbeck, Katechetische Skizzen. J. E. Kociper.	189
Blank, Geistliches Manna für Ordensfrauen. Lukman.	188
Bona, De sacrificio missae. Lukman.	93
Cathrein, Die katholische Weltanschauung in ihren Grundlinien. Lukman.	366
Clericus devotus. Lukman.	277
Cotel, Katechismus der Gelübde. Lukman.	270
Čadež, Podrobni učni načrt za poučevanje veronauka. Somrek.	370
Devivier-Katalinič, Krščanska apologetika II. Lukman.	276
Drammer, Schwester Therese vom Kinde Jesu. Ksaver Meško.	187
Egger, Der Klerus und die Alkoholfrage. J. R.	191
Erker, Enchiridion liturgicum. Lukman.	368
Fischer, Die Propheten Obadja, Joel, Amos, Hošea. J. Markošek.	83
Gatterer, Praxis celebrandi. Lukman.	368
Gerlach, Thomae a Kempis De Imitatione Christi libri quatuor. Lukman.	93
Göpfert, Moraltheologie I & II. Lukman.	86 270
Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. I. Pregelj.	94

v. Gumpenberg, Trauer und Trost an den Gräbern unserer lieben Toten. A. Medved.	91
Hummelauer, Meditationum et contemplationum s. Ignatii de Loyola puncta. Lukman.	92
Huonder, Der einheimische Klerus in den Heidenländern. Stegenšek.	192
Jeglič, Dekletom I. H.	276
„ Mladeničem I. H.	276
„ Staršem II. H.	371
Kachnik, Ethica socialis seu sociologia. J. Hohnjec.	271
Kerer, Gottes Meißel und Hammer. Ksaver Meško.	273
Knecht, Praktischer Kommentar zur Biblischen Geschichte. Somrek.	190
Kovačič, Trg Središče. Stegenšek.	279
Lehmen, Lehrbuch der Philosophie I. F. G.	366
(Meffert), Apologetische Volksbibliothek I. Lukman.	274
Meffert, Die Ferrer-Bewegung. Lukman.	93
Meschler, Das Leben unseres Herrn Jesu Christi. Lukman.	365
„ Die Gabe des hl. Pfingstfestes J. Hohnjec.	84
Missionen, Die katholischen. Lukman.	89
Napotnik, Das silberne Jubiläum des kath. Universitätsvereines zu Salzburg. A. Medved.	90
Napotnik, Die Engel und ihr glorreicher Anführer St. Michael.	370
„ Gotteswerk ist unsere hl. kath. Kirche. Lukman.	277
„ Jesus Christus unser Herr und Heiland.	370
„ St. Joseph. — Die heiligste Familie. Lukman.	277
„ Vtisnite si te moje besede v svoja srca in v svoje duše! Lukman.	278
v. Oer, Unsere Schwächen. Lukman.	87
Palmieri, Theologia dogmatica orthodoxa I.	365
Panholzer-Kociper, Velike zgodbe sv. pisma. F. Krulje.	281
Paulmier, Exercitiorum spiritualium meditationes. J. K. Vreže.	91
Pazman-Leopold, Bogoslovska Smotra. Lukman.	277
Pharus. Lukman.	88
Pius X., Mahnworte an den katholischen Klerus. Lukman.	186
„ Rundschreiben über den hl. Anselmus. Lukman.	186
Podobe iz misijonskih dežel I. Stegenšek.	88
Prinz Max, Des hl. Johannes Chrysostomus Homilien über das Evangelium des hl. Matthäus I. Lukman.	368
Rauschen, Grundriß der Patrologie. Stegenšek.	275
Reck, Das Missale als Betrachtungsbuch I—III. Lukman.	367
Reinstadler, Elementa philosophiae scholasticae. F. G.	366
Ries, Die Sonntagsevangelien homiletisch erklärt I & II. Lukman.	280
Rihar, Marija v zarji slave. Stegenšek.	88
Sachs, Hochschulfragen. Lukman.	278
Sägmüller, Lehrbuch des kath. Kirchenrechts. A. J.	87
Sardenko, Marijino kraljestvo na jutrovem. M. K.	281
„ Slovanska apostola. M. K.	282
Sauter, Die Sonntagsschule des Herrn I. J. Markošek.	185
Schlager, Geschichte der kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz während des Reformationszeitalters. Stegenšek.	275
Schnürer, Jahrbuch der Zeit- und Kulturgeschichte II & III. L.	372

Schober, Caeremoniae Missarum solemnium et pontificalium. K. H.	369
Schuster-Holzammer, Handbuch der biblischen Geschichte I. P. Rant.	364
Seidl, Praktisches Hilfsbuch zu Panholzers »Große Biblische Geschichte«. J. E. Kociper.	189
Seisenberger, Einführung in die hl. Schrift. V. Žolgar.	185
Slomšek o sv. Cirilu in Metodu. M. K.	283
Stieglitz-Krug, Schulbibel. J. E. Kociper.	191
Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti. M. K.	282
Talija, Črtice iz krščanske arheologije. Stegenšek.	276
„ »Errores scientifici et historici« u knjigama nadahnutim i »citationes tacitae«. Lukman.	269
Talija, Euharistija u II. i III. stoljeću i netrijezna kritika. Lukman.	275
Terseglav, Zlata knjiga slovenskih Orlov. J. L.	369
Thomas a Kempis v. Gerlach.	
Vosen-Kaulen, Hebräische Grammatik. M. Slavič.	365
Walser, Večna molitev. J. L.	93
Wilms, Der religiöse Mensch im Urteil der Welt. Lukman.	277

V. Raznoterosti.

V katerem jeziku je Kristus učil svoje apostole? A. S.	94
K češčenu sv. Brikcija. Jos. Kragelj.	95
Herderjev »Konversationslexikon«. Lukman.	96
»Mehr Freude«.	96
Prof. dr. Karol Krummbacher. Lukman.	96
»Stimmen aus Maria-Laach«.	96
Štiri in petkratno vračilo (Ex 22, 1).	284

I.

Razprave.

1.

P. Rogerius Labacensis: *Palmarium empyreum*.¹

(Doneski k poznavanju takozvane »frančiškanske pridige« v slovenskem slovstvu).
Spisal Dr. J. Pregelj, Gorica.

 življenju Rogerijevega ne vemo mnogo. Niti letnica njegove smrti, 23. avgusta 1728², ni bila doslej uporabljena na nobenem mestu, kjer se je govorilo o njem. Z ozirom na število pridig v *Palmariju* je moral g. Rebol³ popravljati dr. Glaserja, in z ozirom na število strani naj se v bodoče vtoliko izpopolni bibliografski podatek, da se zabilježi število strani za Pars I 656 (227 in 228, dvakrat), za Pars II 666 (497 in 498 trikrat).

Z nekako gotovostjo se je zadnje čase trdilo, da sta bila naša velika propovednika Svetokriški in o. Rogerij učenca slovitega dunajskega Abrahama a St. Clara⁴. V naslednjem naj sledi kratka analiza Rogerijevih pridig z ozirom na vire, ki jih je rabil. Iz njih bo pač lahko spoznati, da Rogerij ni ne le učenec Abrahamov, temveč, da ga niti pozna ne, in da je tisto, kar je zapeljalo dr. Medveda, da trdi, da je očividni vpliv Abrahamov pri Rogeriju, samo golo bistvo velike struje v zgodovini pridige, struje segajoče daleč v srednji vek nazaj.

Vsaka slovstvena in kulturna zgodovina ve povedati o velikanškem vplivu frančiskanov ko propovednikov na neuko ljudstvo. Bili so poljudni vpričo klasičnih dominikancev in benediktincev. Iz tega dejstva se je razvila posebna karakteristična podoba pridige in šla preko Abrahama a St. Clara notri v 19. stoletje do Caharije Wernerja itd.

¹ *Palmarium empyreum* I Klagenf. 1731, II Labaci 1743. (Moj izvod ni bil do cela popolen).

² *Schematismus FF. Ord. min. S. P. Fr. Goritiae* 1908, 58.

³ Čas I (1907) 416. — ⁴ Voditelj IX (1906) 279.

»Voditelj« I.

Abraham a St. Clara pa je sam zase tolika osebnost, da je z gotovimi znaki ene struje ne moremo in ne smemo zamenjati. Ravno onega, kar je za Abrahama značilno, v Slovencih ne najdemo, duha Stranitzkijevega namreč; pač pa najdemo vse one posebnosti »franciškanske pridige«, katere dr. Medved i. dr. napačno pripisujejo Abrahamu¹. Naj navedem nekaj takih posebnosti »franciškanske pridige« pri Rogeriju:

1. Tipični naslovi: Aristotiles, Firsht teh Philosophou (I 397), Bonaventura, ta Sv. Seraphinski Vzhenik (I 167) itd.

2. Uporaba in mnogoštevilno navajanje klasičnih avtorjev-poetov v verzih, ki so rimani in le redkokdaj odgovarjajo klasičnim meram: Munera, crede mihi, placant hominesque deosque = Vjeruj ti meni, de skusi Daróve, ti potoláfhish Ludy nu Bogove (II 487); ali: Debita praepediunt hominem bene carpere somnum = Dougovi napuste — zhloveka dobru spati, kir mislit ga sture — de ima te plazhati (II 655); ali: Struxerat aediculam Mandrita Lupambulus istam = Je sturil letà sboj, Ouzhar ta volzhni hoj etc. Prim. I 610, I 557, I 32, I 540, I 606, II 513, II 184, II 618, II 57 itd.

3. Gotove posebnosti dispozicije, ogrodja in izpeljave pridig, n. pr. dispozicija izvajana iz črk enega imena (Rogerij I 7 sl.), katera pa sega preko Abrahama daleč v srednji vek².

4. Uporaba pripovedek in prislovic posebno v vvodu, kar je zopet stara tradicija³.

5. Posebnost simbolov n. pr. sv. Neža in Salamander itd., ki izhaja iz Meffreth: Hortulus Reginae (1447)⁴.

Te in take točke, katere srečamo pri Rogeriju in Abrahamu, so zavele dr. Medveda, da je prištel Rogerija med učence Abrahamove.

Da pa Rogerij ni poznal Abrahama, spričuje pač dovolj že dejstvo, da Rogerij Abrahama nikjer ne navaja, kar bi bil gotovo storil, če celo vrsto drugih navaja; iz naslednjega spoznamo celo, da nemških propovednikov in posebno propovedi samih ni mnogo uporabljaj. Vzgojila mu je način propovedovanja pač tradicija, ali da bi bil zacelo odvisen od ene posebne individualnosti, tega iz primerjalnega gradiva ne moremo razbrati. Pač pa je črpal, kakor splošno tedaj vsi propovedniki te vrste, svojo učenost iz gotovih zbirk (Polyantheae), ki so bile navlašč za govornike pripravljene, nekake vrste naši Herderji, Meyerji, Otti itd.

¹ Prim. Zingerle: Franciskanerpredigt des 17. u. 18. Jh. v Zeitschrift für deutsche Philol. XXIV, 44 st.

² Cruel, Geschichte der deutschen Predigt im Mittelalter. Detmold 1879, 609.

³ O. c. 491. — ⁴ O. c. 488.

Da je iz teh knjig posredno navajal citate, to še ni noben greh za tisto dobo. Smelo smemo trditi, da je nekako tako tudi pri Abrahamu. Vsaj dokazalo se še ni, da je spomin njegov obvladal v resnici toliko silo materijala, kolikor ga je v njegovih govorih nakopičenega, in da je v resnici imel vsakega pisatelja, ki ga imenuje, pred seboj.

S tem prehajamo k analizi glavnih virov Rogerijevih. Zbog ogromnosti primerjanih mest, nam ne bo vselej mogoče natančno podati sliko v Rogeriju in viru. Kjer je uporaba knjige samoposebi iz pregledanih mest umevna, bi bilo to itak odveč. Druga težkoča je v tem, da vseh v Rogeriju navedenih knjig pisatelju ni bilo mogoče dobiti n. pr. velevažnega Apiarija od znanega Cantipratensis, ali Stengelja, Horn-a itd.

I. Rogerij in zbirke življenj svetnikov.

Umevno bo, da je v tem delu Rogerij najmanje vezan na tuje pridigarje. Ima martirologije in jih z lahkoto uporablja in v veliki meri, ker je smer njegovih pridig taka. (Svetokriškega pridige so večinoma odmenjene za nedelje in praznike, Rogerijeve za posamezne svetnike). V I. delu uporablja pretežno Bollandiste, v drugem Surius-a, kar je umevno, ker preko maja dotedaj *Acta Sanctorum*¹ še niso bila izšla. Razmerje med Rogerijem in Bollandisti je približno tako-le:

I. Rog pr. 17/I n. 15 = Bol 17/I Vita S. Antonii (autore S. Athanasio) c. III n. 20; Rog: quia viriliter dimicando... in orbe Bol: quia dimicando viriliter... in omni orbe...; n. 13 = Bol: c XVIII 103... nam et Constantinus Augustus et ejus liberi Constans atque Constantius talia cognoscentes crebro ad eum quasi ad patrem missis litteris obsecrabant... Rog: ... per litteras se ejus precibus commendabant..., torej vrlo prosto po Bol.

II. Rog 21/I (str. 71): Pische Ambrosius ta S. Vzhenik: Bol 21/I (str. 351 nsl.) Autore S. Ambrosio.

Rogerijevo besedilo je približno vesten prevod Bollandistov: ... fomes peccati (zunder tega grejha) ... pabulum mortis (fpisha te smerti) ... cuius pater feminam nescit (nafposna) itd. N. 14 odgovarja c. II 8: Angelum Domini (illic) praeparatum invenit; n. 3 odgovarja c. II 11... ipsam autem beatam Agnem (Rog: Agnetem)...

Isto razmerje tudi povsod drugod: Rog I 76 sl.; I 141 sl: Bol Febr. II 278 sl.; Rog I 108: Bol Febr. I 331; Rog I 119: Bol Acta

¹ Prva dva zvezka, ki obsegata mesec januar, sta izšla l. 1643. J. Bollandus (1596–1665), *Acta Sanctorum*. Antwerpiae apud Ioannem Meursium 1643. Rogerij navaja po praznikih in ne po številni strani, in smo to navajanje tudi mi pridržali.

S. Agathae Febr. I 615, kjer Rogerij izjemoma stran navaja in sicer prav itd.

Enake vrste vir je dalje Surius¹:

Rogerij ne zajema iz njega samo življenjskih podatkov, je marveč celo v besedoslovju in navajanju celih latinskih odstavkov zelo natančen. Naj sledi nekaj primerov:

Rog II 52 sl. odgovarja Sur IV 69 c. sl.: St. Alexii viri Dei vita ex S. Metaphraste; ad n. 14 ... introducite (Rog: ducite) (hunc) virum (illum) Dei qui dignus est regno coelorum (Rog: coelo est); n. 19 = Rog. navaja 91 (!): Došlovna odvisnost vseskozi skoraj, kjer vendar izslikanja Rogerij ne izvede, marveč samo na to opozori: NB: hinc describe lamentationes, oscula etc.; Rog II 133: Sur IV 150 b sl.

Gesta quaedam St. Oswaldi regis ... authore Venerabili Beda ... (Rog: Samerka dalej V. B. inu is njega Surius); torej je navedba na strani »Ven. Beda l. 3. hist. Eccl.« posredna iz Surija;

Rog n. 11 = Sur 151 c pod insignis benignitas

» n. 16 = » 151 d » coeditur S. Osw.

» n. 17 = » 152 a » paralitica sanatur,

» n. 18 = » 152 a » insigne miraculum.

Rog II 147: Sur IV 180 a: De St. Laurentio M. beati Petri Chrysologi ep. Rom. sermo [Rog: Augustinus inu Petrus Chrysologus (posredno imenovan)].

Rog I 332: Sur II 798 sl.² Mesto je zelo poučljivo. Surij ima sledeče besedilo: »cuspis instar plumbi reflectitur«; to prevaja Rogerij: »Tu shelesu udalu se je kakor vřsik.« Nemški prevod Surija, katerega Rogerij na enem mestu na robu navaja, ima na tem mestu tole besedilo: »Da ihn ein Soldat mit dem Spiess stiesse, krümbte sich desselben Spitz wie Wachs«³, torej je gotovo mogoče, da je Rogeriju vpričo latinskega Surija služil tudi Leuchtius. Isto razmerje se ponavlja še: Rog II 147: Sur IV 180; Rog II 161: Sur IV 189 a; Rog II 169: Sur IV 195; Rog II 313: Sur V 107 c; Rog II 410: Sur V 351; Rog II 508: Sur VI 187 d; Rog II 543: Sur VI 255 a; Rog II 574 pa mora imeti navedba ali pomoto ali kaj enakega, ker za 13/XII ne najdem sv. Jošta.

¹ De vitis Sanctorum ab Aloysio Lipomano episcopo Veronae ... conscriptis nunc primum a F. L. Surio Carthusiano emendatis. Tom. I—VI. Venetiis 1581.

² De probatis Sanctorum historiis ... collectio per F. Laurentium Surium Ch. Tom. I—VII Coll. Agrippinae 1570—76.

³ Vitae Sanctorum, das ist Leben, Geschicht, Marter und Todt ... Erstlich von L. Surio ... nachmals aus lat. Sprach in die teutsche übersetzt durch Valentinum Leuchtium in dieser fünften Edition. Cöllen 1708, 317.

Rogerij uporabljata tudi v prvem delu Suriija, a manj. Rog I 3: Sur I 63 a; Rog I 3: Sur I 274 c itd.

V manji meri, ko ta dva vira uporabljata Rogerij Baronijeve, Raynaldove in Bzovijeve »Annales«¹.

Tako Rog I 59: Bar IV 172 (navedba na strani »a. a. 363« je pravilna).

Rog I 204: Bar VIII² (1599) 9 sl. ... indicio (Rog signo) columnae fulgidae super (Rog desuper illum pendente) se jugiter e coelo dependentis agnoscitur (Rog cognitus fuit).

Rog II 328: Bar II 667; Rog II 431: Bar VIII 39 sl. Rog I 624 (navedba na strani »a. a. 108« tiskovna pomota za 130!) itd.

Manj je uporabljan Bzovij³. Rog II 659 = a. a. 1300, IV 3: exhibant pariter daemonia ... do ... gloriam consecutae.

Rog ibd. n. 18 = aliquem etiam clericum itd. do ... palam fecit.

Rog II 660 = IV 914 (navedba IV pri Rog. nedosledna mesto V) ... apparuit nobis quaedam reverenda persona ... Aperi ostium (Rog: portam). Drugih mest iz Bzovija v Rogeriju ni navedenih.

Raynalda⁴ navaja Rogerij dvakrat in obakrat prav: II 123 a. a. 1225 n. 37 in II 348 a. a. 1251 n. 4 (Rog. navedba tiskoven pogrešek za 14!).

Iz teh mest smemo z vsaj približno gotovostjo sklepati, da je poznal Rogerij te cerkvene kroniste, dasi bi bil mogoče mesta v katerih izrecno navaja enega izmed teh treh vzeti iz sodobnih knjig, kakor Beyerlinck, Faber, Lohner, Paedagogus cristianus itd., zlasti še zato, ker tvorijo točke kakor zgodovina kuge v Rimu (Rog II 659) še danes priljubljen sužet za pridigarje.

Med uporabljenimi knjigami življenj svetnikov navaja Rogerij tudi slavnoznanega Tomaža a Voragine⁵. Razmerje med Rogerijem in legendo je tako: Rog I 364 n. 3: navedba ob robu odgovarja obema izdajama (lxij = 62). Phillipus dicitur os lampadis vel os ma-

¹ Annales Ecclesiastici auctore Caesare Baronio Sorano. Lucae, typis Leonardii Venturini 1728. Tom. I, II, IV, VI.

² Annales Ecclesiastici ... Romae 1599 VIII.

³ Annalium Ecclesiasticorum ... auctore R. P. Fr. Abrachamo Bzovio Polono S. S. Theol. Doct. Col. Agripp. 1628. T. IV.

⁴ Annales ecclesiastici ex tomis octo ad unum pluribus auctum reducti auctore Odorico Raynaldo Tarvisino. Romae 1667.

⁵ Legenda aurea (Historia lombardica). Argentinae 1483; prim. k izdajam te velebnane knjige: Archivium Franciscanum historicum. Quaracchi presso Firenze. Annus II, fasc. I (1909). Za primerjanje sem rabil drugo izdajo »venumdatum Lugduni ob Iacobo Huguentano«, (brez letnice) in sem po prvo navedeni mesta samo kontroliral. Izdaji nemata nobenih posebnih razložkov.

num. Dicitur igitur os lampadis propter suam loculentam praedicationem...¹.

Jacobus quasi jacopus a jaculo et cope, quod est caesio, quasi caesus jaculis. Dicitur ergo supplantator mundi per contemptum (Rog: propter contemptum rerum terrenarum, caesio mundi.)

Rog I 369... n. 12 pishe Author historiae Lombardicae: de:... in Asiam civitatem itd.... et cruci ad instar magistri sui quem praedicabat affixerunt itd.

Rog I 370 ne najdem popolnega soglašanja glede citatov: Jesus verus est Deus... dimitte eis (Rog: ignosce illis...), sicer pa povzame Rogerij vestno imensko razlaganje: ... en Striz Jesusau inu sa vol téga imenúvan od S. Paula en brat, Domini, tega Gospuda Jesusa... Vor:... vel dicitur frater domini, quia fuerit filius Joseph sponsi Mariae de uxori alia itd.... datur etiam minor ad differentiam Jacobi majoris..., qui ab omnibus notatus est justus, ... qui cognominatur justus, ... pro hac incessabili et summa justitia appellatus est justus.

Rog I 383 n. 16, skoro dosloven prevod iz Vor (proti koncu sub inventio Crucis): Quanta autem sit virtus Sanctae crucis in illo fidei notario patet... ad quendam locum (borsht)... templum Sanctae Sophiae (u tem meste Constantinopel) itd.

Rog I 164 je uporabil ono po Abr. a St. Clara² proslavljeno apokrifno povest o Judeževem življenju. Rogerij preloži v kratkem povest, zamolči (!) vendar ono, kar pravi Vor: »legitur enim in quadam historia licet apocripha quod: fuit quidam vir« itd.

Rog I 283 ne najdem. Taka približno je odvisnost Rogerija od Voragine. Sodbo izreči, da je vsa ta mesta povzel Rogerij iz drugih knjig, se mi zdi nemogoče vpričo velike priljubljenosti knjige.

Rogerij navaja izven takih avtorjev še sledeče: Metaprast (iz Bolanda), Lippomanus iz Suriija itd.; pregledal sem sledeče: Ribadeneira, Lippeolus, Raymund de Capua, Alphonso de Villegas in ako prištejemo tej vrsti pisateljev še Sv. Brigito z znanimi Revelationes, dobimo približno to sliko: Lipeola³ citira Rogerij samo enkrat str. 322: L str. 122. Citirano mesto je dokaj bližje Lip. redakciji, ko Surijevi, ali iz enega samega mesta se pač ne more še sklepati, je-li Rogerij Suriija iz Lipeola navajal, ali neposredno.

¹ Podčrtani stavki in besede soglašajo z virom, povzeti so makaronistično v slovensko berivo.

² Judas der Erzscheml (Sämmtliche Werke, Lindau 1867) prim. sem Bobertagovo izdajo. O kakem sorodstvu med Rog. in Abr. ni niti govora, edino to jima je skupno, da sta zajela oba iz istega vira.

³ Vitae Sanctorum. Brixiae 1606.

Tudi Ribadeneira¹ ni bogato zastopan. Rog II 453 ne najdem v rabljeni izdaji nobene »vitae«. Rog II 299 soglaša z Rib str. 433; Rog II 141 sl. istotako k Rib str. 363.

Za Villegas² nisem mogel zbog nedostatka knjige najti navedena mesta Rog II 500, ker sem imel samo 3. del knjige v rokah. Netočnost v navedbi najdem pri Rog I 368 v primerjanju z Raymondom de Capua³, vsaj v moji izdaji, ki je prevod latinske. (Rogerij navaja c. 40, knjiga pa je razdeljena v »knjige«, v katerih drugi c. 16 najdem zgodbo uporabljeno od Rogerija.)

Lažje je z sv. Brigito⁴, katero je Rogerij gotovo rabil, in sicer samostojno, ne iz Kochemovega Življenja Kristusovega, kakor sploh tega dela ni poznal. Razmerje med Brigito in Rogerijem je sledeče:

Rog I 272 n. 17 = Rev. l. 6. c. 97 (Rog. navaja prav!): pripoved... quidam magus... toda šele v sredi pri besedah... ego desperabam... povest povzeta. Citat: in dolore... ni docela doslovno izpisan. Rog I 278 n. 8 (navedba isto tako prava): sicut natus est, stabat (Rog: nagiga). Latinska frazeologija v Rog: ita ut costae ejus viderentur.

n. 11 = Rev. XVIII 11. Vendar pa število (apokrifno) kapljic pri bičanju ni povzeto iz Brigitte in se tukaj Grafenauer (Časopis za zg. in nar. 1907 str. 12) moti! Tudi v Kochemu ne najdem istega, (prim. Rebol: Matija Naglič, Čas II); izvira morajo biti te številke mlajšega kakor so Revelationes!

n. 12 (navedba na robu zopet prava): Rev. str. 488 c. 92 illi autem quierant in sinu Abrachae etc.

Rog I 293 n. 29: Rev. str. 59; 7; ne docela doslovno besedilo razun »crucifigunt eum amarius«.

Rog I 229 = VI. c. 59 str. 567 Rev: utinam vivam et videam adimpletam voluntatem Dei (Rog: utinam vivam et adimpleam omnes voluntates Dei mei.)

¹ *Flos Sanctorum seu vitae et res gestae Sanctorum... primum hispanice a R. P. Petro Ribadeneira Toletano, nunc vero latine... Col. Agripp. 1630.*

² *Nuovo leggendario... in lingue Spagnola dal R. D. Alfonso di Villegas di Toledo... et hora tradotto... da Barezzi Barezzi (brez letnice) (prvotni naslov tudi Flos Sanctorum).*

³ *Das in seiner Muschl kostbare, ausser dieser der niehmalen erfahren Grösse halber höchst verwunderliche Schneeweisse Perl, das ist... Leben der seraphinischen... Braut J. Ch. Catharina v. Sienna... von Beato Raymundo de Capua... vor vielen Jahren in die Teutsche Sprach übersetzt worden. Wien 1718.*

⁴ *Revelationes S. Brigittae. Romae apud. Steph. Paulinum 1606.*

Rog I 230 n. 6: navedba kriva, toda doslovno tudi pod IV 127, kjer bi moral citat biti, ne najdem ničesar.

Rog II 444¹: Rev. str. 642—43, kjer vendar Rog. za dve tretinji povest krajša in brez vsake živahnosti dialogov. (Motiv je silno star in v slovstvu srednjega veka neštetokrat uporabljen, posebno v igrokazih: »certamen diaboli et angeli«.)

Rog II 595 n. 18 nisem mogel vsled nepopolnosti uporabljenega Rog. zasledovati. Rog II 179 n. 13 odgovarja Rev. str. 322: o domina etc. (nav. na robu prava).

Rog 180: Rev. 791 (navedba na robu pri Rog. prava). Besedilo v Rog. skoro doslovno povzeto iz vira. Istotako še II 404: Rev. 155 II 26 (navedba v Rog. prava): Maria loquebatur: Imprime tibi etc.

Navedbe Rogerija so torej vseskozi prave k večjemu nepopolne. Vendar bi znalo biti to vseeno samo slučajno, mesto II 444 vsaj govori zato. Da pa Rogerij gotovo pozna Rev. govorijo druga mesta, kojih vsebina in značaj je tak, da niso mogle priti (vsaj v kolikor morem soditi po značaju zbirk ko Langius, Nanus itd.) v Cochema, medtem ko omenjeno mesto II 444 kot izgled kakor nalašč spada v slične kolektaneje.

Naj omenim pod tem poglavjem še nekaj knjig. Rogerij navaja med drugimi zgodovinskimi knjigami tudi Bonfinija², in sicer dvakrat in kolikor kažejo navedbe na robu natančno. Žalibog iz teh dveh mest II 176 = B. str. 62, in I 248 = str. 312 a, ni mogoče še jasno razvideti neposrednega uporabljanja. To je gotovo, da Rogerij primerjane izdaje ni rabil, ki je prenovljena. Isto razmerje je z Brunnerjem³, katerega navaja Rog I 396 = Br. str. 447. Vsled pomanjkanja knjig nisem primerjal Sigonija⁴, kakor nisem bizantinskih kronistov, katere pozna Rogerij pač samo posredno.

So vendar pa še mesta v Rogeriju, ki bi zaslužila, da se jih temeljiteje preišče tako n. pr. pridiga sv. Frančiška Asiškega II 351 ss. Je-li služila Rogeriju Bonaventurova legenda major ali minor, itd.

¹ Pripomniti moram, da navaja zato mesto Rogerij Brigito z dobro navedbo na strani, par vrstic pozneje pa: Vide P. Mart. Cohem lit. M. Exempl. 6.! To dá misliti; žalibog ne morem odkriti knjige Kochemove; gotovo pa je, da K. mnogo rabi in navaja Br. že v »Das grosse Leben«. Knjiga more biti neke vrste Speculum ali Polyanthea po abecedi urejena. Iskati bi bilo pod Maria, ako bi se knjiga našla!

² Antonii Bonfinii rerum Hungaricarum decades quinque, quas ill. d. comes Christophorus Erdödy de Monyorókerék... dicavit et sacravit. Posoni 1744.

³ Annalium virtutis et Fortunae Bojorum pars I auct. Andreae Brunner. Monachii 1626.

⁴ Caroli Sigonii: Historiarum de regno Italiae quinque reliqui libri... Imel sem samo to knjigo v roki.

Da je Rogerij brevir rabil, pač ni treba posebno poudariti, v kolikor sem primerjal, celo zelo natančno¹.

II. Rogerij in knjige moralitet.

Posebnost frančiškanske propovedi je, da skuša na podlagi konkretnih lastnosti tega ali onega vidnega objekta razložiti duševne reči, pokazati iz lastnosti živih predmetov gotovo sorodnost duševnega življenja n. pr. kakor močerad, ki ogenj pogasi, tako je sv. Neža pogasila grmado. Že od zgodnjega srednjega veka srečujemo slične pripodobne. Naravni pojavi povzeti iz Aristotelove fizike itd. se vračajo. Ne le Abraham, čegar silovito znanje in spomin občuduje (menda pretirano) slovstvena zgodovina, tudi naš Rogerij pozna in navaja: Aristotela, Plinija, Pierija, Izidorja, Avicenna, Eucherija itd.

Prašanje je seveda, kako jih navaja, posredno ali neposredno. Kakor imamo dandanes vsepolno pomožnih knjig za slednjo vedo, tako so tudi v onih časih, ko je nosil idejo in znanje še ponižen menih med ljudi, imeli govorniki knjige, iz katerih so z lahkoto zajemali snov za govor. V tem odstavku nam je govoriti o posebni vrsti takih knjig in si prihranimo knjige primerov, prigodbic za sledeče poglavje.

Nekaka poezija odjeka iz Rogerijevih propovedi. Jasno je izražen njegov ukus ravno z ozirom na točko, da je jemal snov dispoziciji iz zbirke anagramov, in dal s tem svojim propovedim nekaj subjektivno-individualnega, kar ga docela loči od Svetokriškega, čegar slog spominja, kljub nemalemu dejstvu, da je bil Segneri jezuit (torej klasik v primeri z poljudnim slogom frančiškanov), na imenovanega.

V prvi vrsti, spada v to vrsto knjig: Picinelli². Da bo slika uporabljana pri Rogeriju jasnejša, sem primerjal petero izdaj. Rogerij je uporabljal ali izdajo iz leta 1669 (ital.) ali pa iz l. 1694 (lat.). Naj sledi primerjanje:

R II 497 adversis solidatur (IX—) = A (IX 29, 27), B (IX 32, 426, 406), C (IX 172).

R II 450 n. pavet occursum (V 28, 389) = A (isto) B (V 26, 428) pavebit, C (V 26, 295).

¹ Brev. Romanum. Ratisbonae Romae et Neo Eboraci 1899 p. verna, p. hie-malis.

² A. Mondo simbolico, formato d' imprese scelte spiegate ed illustrate etc. Studiosi diporti del' Abbate D. Filippo Picinelli Milanese . . . Milano 1669.

B. Mondo simbolico . . . Milano 1653.

C. Mundus symbolicus . . . Col. Agripp. 1729.

D. » » Col. Agripp. 1687.

E. » » Col. Agripp. 1694.

R II 350 et dormit et vigilat (V 28, 413) = A (isto), B (V 24, 451), C (V 26, 315).

R II 499 nulli caedit (—) = A (IX 29, 270), B (IX 32, 408), C (IX 29, 171).

R II 435 quo altior ard. (I 5, 587!) = A (I 5, 57), B (I 5, 67), C — II 169 isto mesto pravilno navedeno pod I 5, 57!

I 464 periissem nisi periissem IX 25 362 = A IX 35! 362 itd.

Isto razmerje do A še: II 500, II 170, II 448, II 410, I 574, I 572, I 411¹⁾, I 412, I 410 (navedba na str. pogrešek XI 15, 88 za XI 28, 188), I 470, I 175, I 392, I 651, II 498 itd.

Torej je jasno, da se Rog. navedbe z malimi izjemami vjemajo z redakcijo A. Zanimivo je mesto II 412 (brez natančne navedbe na strani) = A (V 32, 476). lupus saevit in omnes! Zakaj Rogerij ni mesta navedel? Izpisal si je bil menda saevit in omnes, pozneje pa ni mogel več najti mesta, ker je bil prvič nevedé preskočil kolono in in vsled slike (emblema), ki deli list v spodnjo in gorenjo polovico, čital prvikrat lupus mesto lotra, ki je v gorenjem delu opisana z imenovanim saevit...

Pojasniti težkočo prašanja, je-li Rogerij služil italijanski ali latinški izvod, je težko (prim. pod črto). Iz primerjanja smo postrani povzeli še nekaj: Rogerij posredno citira na robu, in sicer:

I 392 pod Aldrorandus: aquila virum...

» exod. 33: non videbat me homo

» St. August: moriar Domine...

I 651 Plinij (v navedbi pogrešek tisk. 7! za 2.)

I 464 Avguštin: sicut oliva et uva etc. (Aug 1. 100 hom. ser. 8).

I 436, I 410, I 470, II 498, II 499, II 411! Gotovo dela slično tudi drugod in potem vemo kako je z Avicenko, Lipsijem (II 498), Plinijem, Aristotelom itd. Vsekako večkrat Rogerij sam pove svoj vir n. pr. St. Chrysolog. apud Picinellum, in slično.

Na to dejstvo se sklicevaje ne morem brezpogojno verjeti monografiji Karajanovi²⁾, ki niti Picinellija ne pozna, vsaj piše ga za Bicinellija. Da imamo istega v dveh jezikih, se germanistu niti sanjalo ni!

Drug pisatelj enake vrste je Berchorius³⁾ (1300–1362)⁴⁾. Rog. je služila izdaja v knjige razdeljena (1583), samo enkrat navaja Dictio-

¹⁾ Ad primum radium = A IX 15 142 des Tasi allo spuntar dal primo raggio (desta si), torej samo ital. Red. 1694 pa ima: floret in ortu! Je-li Rog. sam prevel? Vsaj primerjane izdaje govore zato, in potem dosledno za italijanski vir!

²⁾ Karajan: Abr. a St. Clara. Wien 1867.

³⁾ a) Reductorii moralis Petri B. Pictaviensis o. d. Benedicti libri XIV. Venetiis ap. haer. Hier. Scotti 1583.

Rog I 368: recisione proficit ne najdem v Pliniju III 256 pač pa v Picinelliju (XI 18 155). itd.

Izključeno pa ni, da Rogerij ni uporabljal Plutarha¹. Navaja ga silno veliko. Navedem samo eno mesto, ki je značilno. Rog II 643 = Cr 455, Her 354; celo mesto je povzeto iz Faberja². R II 233 = Xi str. 31 a vendar težko neposredno, ker besedilo ne odgovarja docela izvirniku (t. j. seve latinskemu).

III. Rogerij in pridiga.

Predno raziščemo razmerje med Rogerijem in drugo evropsko literaturo naj omenimo mimogrede nekoliko njegovega razmerja do eksegeze. V večji meri uporablja Rogerij petero avtorjev: Cornelius a Lapide³, Sylveira⁴, Hugo a St. Caro⁵, Thomas le Blanc⁶ in Ioannes de la Haye⁷.

Iz neizmernega gradiva, ki so ga imeli tistodobni pridigarji na razpolago, iz knjig namenjenih v prvi vrsti učeči se mladini in go-

¹ a) Plutarchi Opera . . . interprete H. Cruserio Fft 1580 (Cr);

b) » Ill. vir. vitae interprete G. Xilandro Fft 1580 (Xi) v prejšnjih časih najbolj rabljeni avtor;

c) Plutarchi: Moralia ex rec. R Hercheri Lips. 1872 I.

Mnogo mest nisem našel v teh izdajah, sicer je pa število navedenih mest v Rogeriju toliko, da bi bilo dobro specijelno samo nje raziskovati!

² Matthiae Fabri: Concionum opus tripartitum. Colon. Agripp. 1693 str. 347 ss.

³ Cornelius a Lapide (1567—1637):

1. Comentaria in Pentateuchum Antwerpiae 1630;

2. Comentarius in Iosue, Iudicum etc. Antw. 1642;

3. Com. in Salomonis prov. Antw. 1645.

Rog I 19 = Gen I 92 v 4; Rog I 46 = Prov. XXXV 23; Rog I 192 = Prov. XXII 6 st. 587; Rog I 222 = Gen XII st. 158 II 76 = Reg (s 78) II 82 = Reg IV c 2 — (posreden citat »hom I de Elia S. Chrysost.« str. 223/24).

⁴ Ioannis Sylveira Olyssiponensis commentariorum in textum evangelicum tom. V. Lugduni 1679; prim. R I 511 = V l 9 c 10 q 17 (Rog q 12!) n. 116 (Rog 117!) R I 512 s pravo navedbo.

⁵ Hugonis de St. Caro (Charo) S. Romanae ecclesiae tituli S. Sabinae cardinalis primi ordinis praedicatorum. Tom. I—VIII etc. Lugduni 1645; prim. R II 118 = I str. 400 in II str. 266 col 2 f. Rog II 400 samo v indeksu VIII; Rog II 266 = II st. 172 itd.

⁶ Psalorum Davidicorum Analysis etc. auctore R. P. Thoma le Blanc S. J. T. V. Lugduni 1673; prim. Rog I 340 = V str. 40 n. 63 (navedba v Rog. torej netočna); Rog II 110 = 103 v. 26 str. 617 n. 102; Rog II 549 = str. 501 itd.

⁷ Biblia maxima versionum et adnotationum auct. Ioanne De La Haye Parisiensi. Lutetiae Parisiorum 1660.

Primerjaje ne najdem niti za eno mesto popolnega strinjanja. Rogerij mora navajati kako drugo knjigo, ki mi pa ni bila na razpolago.

vornikom, je črpal Rogerij z veliko pridnostjo. Žalibog le, da se vsi avtorji, katere navaja, ne nahajajo po naših javnih knjižnicah, tako da mi je bilo mogoče pregledati samo en del tega gradiva. Zadosten bo upam vendar tudi ta del vtoliko, da čitatelj spozna smer in način, kakoršnega se je Rogerij posluževal.

Omenim naj v prvi vrsti slavnoznanega Vincencija Burgundskega¹, čegar »specula« pomenijo veliko v vseh zapadnih evropskih literaturah. Rogerij pozna sicer samo »historiale«, črpa pa nevede posredno tudi iz »naturale« n. pr. II 80 = I IV c. 62 str. 270 manente vagina liquefacit gladium: doftikrat ferzera ta mezh u' nofinzah inu te nofinze zéle ostanejo, mesta ki v Beyrlincku² sploh ne najdem.

Speculum historiale pa uporablja Rogerij približno tako-le: Rog. II 288 (navedba na robu prava), II 456 (istotako), II 382 (istotako), s največjo odvisnostjo v slogu in vsebini na navedenih mestih; edino-le II 228 zanemari Rogerij misel, da ravno zato, ker ljudje ne praznujejo Matere božje — ab angelis in coelo celebre habetur...

Mesto II 388 mi je ostalo skrito, I 580 je pa samo površno naveden zraven Surija tudi Bellov. V večem obsegu Rog. B. ne navaja.

Podobno delo je Beyrlinckov: *Magnum theatrum*³. Rog. knjigo uporablja neposredno. Par vzgledov: Rog II 80 = III 258 sub fulmen: to vino u' sódi... = dolium fulmine correptum frangi et comburi atque ipsum vinum velut concretum stare, sic ut rigor ille triduum duret... nadalje str. 649 puella Romae nata... itd. n. 19 = *Martia Romanorum etc. ibd.*

Rog I 627 = VI 709, Rog I 333 = VI 73 D (navedba pri Rog. prava). Čudno le, da ima Rogerij letnico 589 za 590, kakoršno ima tudi Baronij. R II 443 = VII 85 ss. itd.

Rogerij je uporabljal še sledeče istovrstne pisatelje: Langius⁴,

¹ *Bibliotheca mundi Vincentii Burgundi ex ord. praedicatorum venerabilis episcopi Bellovacensis speculum quadruplex naturale, morale, doctrinale, historiale*. Duaci 1624. Dunajska dvorna knjižnica nima zadnjega. Uporabljal sem zato mnogo starejši izvod ljubljanski

Speculum historiale, Venetiis 1494 Bellov. ✕ 1256. Knjiga je izšla leta 1244. Zanimivo je, da se sp. morale po pomoti prisoja V. Najnovejša raziskavanja so odločno proti temu. Prim. sicer že uvod izdaje 1624!

² *Magnum theatrum vitae humanae* Lugduni 1656.

³ *Magnum theatrum vitae humanae hoc est rerum divinarum humanarumque syntagma, catholicum, philosophicum, historicum et dogmaticum alphabetico serie Polyanteae universalis instar in tomos octo digestum auctore Laurentio Beyrlinck...* Lugduni 1656. (Beyrlinck 1578—1627).

⁴ a) *Flori legii magni seu Polyanthaeae floribus novissimis sparsae libri XXIII a Iosepho Langio* Lugduni 1659.

Lohner¹, Cochem². Kar se tiče Langius-a, mu je služila izdaja iz leta 1659 in ne 1607, kakor razvidim iz mesta Rog II 618 = L 1426, mesto ki ga v izdaji 1607 ne najdem. Radi vpogleda v razmerje med Nanom M. in Langijem sem sicer primerjal vse spodaj navedene knjige. Skoro na vsakem navedenem mestu, citira Rogerij na rob posredno, mesto v Polyanteji navaja z abecedno besedo. Prim. Rog II 618, II 160, II 618; II 84 šele v Langijevih redakcijah, ker prejšnje nimajo primerov. (1607 = str. 602). Ali je Rog. samo na onih mestih, kjer navaja L. istega uporabljal? Izključeno ni nasprotno, a jasnih dokazov ne najdem.

Ogrodje in način pridige pa je povzel Rogerij tudi na mestih, kjer ga ne navaja, iz Lohnerja. Vendar pa ni suženjsko prepisoval, iz primerjanja razberem samo, da je Rog. Lohnerja pridno čital in uporabljal v dovoljeni obliki.

Prim. Rog I 543 n. 19 = I 400 § X Media. Predloga navaja 6 toček, 4to Rogerij zanemarja: *considerare seipsum ut templum*. Citat iz T. a Kemp. posreden iz Lohnerja.

R I 553 n. 14 = I deus § X (Rog 9!) str. 535; Rog II 196 = III 367 sub Timor; n. 3: posredno navedenje: *quoquis deum...*, ut *Cassianus* (tega navaja Rog. na robu); prim. n. 16: *synopsis: et hominibus famosus; timor: Iudith erat vidua famosissima!*

Rog II 291 n. 16 = I 989 VII; Rog II 555 = I 1017 XVI (primera z ladjo identična).

Sledi naj še nekaj mest, kjer je Lohner uplival na Rogerija, brez da ga ta navaja: Rog. in *die circumcisionis*: III 612 ss. Način razpredelbe v pridigi pri Rog. je povzet iz L: *Est vocatum... nomen ejus Jesus*. Potest donari (prim. *synopsis* v Rog: *flores varif donantur*) auditoribus SS. nomen Jesu pro Xenio et clericis quidem littera J, conjugibus H. Juvenibus S cum variis doctrinis... Rogerij se je posluževal torej prosto samo načina. Iznašel ni on te oblike, a jo

b) *Nova Polyanthea hoc est opus suavissimis floribus... refertum per D. Nanum Mirabellium... nunc vero studio et opera Ioannis Langii... Venetiis 1607.*

c) *Loci comunes, sive florilegium ex magni illius Iani Groteri, Argentorati 1690.*

d) *Polyanthea, opus suavissimis flor. exornatum compositumque per D. Nanum Mirabellium. In libera Argentina... Matthias Schurerius Argentorati exscripsit Anno Dⁱ 1517 mense augusto.*

¹ *Instructissima Bibliotheca manualis concinatoria ed. V. adaucta et in tres tomos divisa o. et st. R. P. Tobiae Lohner S. J. Aug. Vindel. et Dilingae I 1712, II III 1698.*

² Knjiga, ki ne najdem, a je bila slična tem!

znal samolastno uporabljati. Možna sorodstva so dalje še: c. XXIX = III 624; c. XXIX (exord. in prehod) = VII pro festo S. Michaelis; c. C II Tema = III 644 c. C XXI = VII, VIII = C II L III 654; itd.

Razven teh in takih knjig črpal je Rogerij iz zbirk primerov in izdelanih pridig. Večinoma je povzemal Rogerij primere in slučaje iz takih knjig, tupatam iz posebnih zbirk; tupatam pa iz pridig in v pridigah porabljene slučaje. — N. pr.: iz Segnerija¹ (I 518) z natančno navedbo, dasi je sicer od tega slavnega govornika čisto neodvisen.

Dvomil bi pa, da je *Paedagogus christianus*² pri Rog I 544 neposredno uporabljan. Navedba na robu ni docela ista (Rog II c. 26 § 6 n. 9 = DO II c. 26 § 4 n. 9). Knjigo Abr. a St. Clara tudi pozna, in je morala biti vsled ročnosti zelo priljubljena. Čudno le, da je Rogerij več ne navaja.

Uporabljan neposredno pa je gotovo Bagatta³, kjer se navedbe na robu, v kolikor niso izčrpljive seve ne — prave! Prim. R II 331 = P II 26 § 4 n. 3 (I. II c. 1). Rog II 331 = P I 479; Rog II 264 = P I 45 n. 41 ss. Rog II 206 = P I 35; Rog II 282 = P I 34; II 473 = P I 471 itd.

V to vrsto spada Bozius⁴, katerega Rogerij samo enkrat navaja II 399 = str. 157 b 158 a venit forte ... caput motare: (fvijati s' glavami) ... V veliki meri zajema Rogerij iz Kyblerja, ki ga pa ne najdem, Caesarija⁵, J. Major-ja⁶ in Herolta⁷, imena ki so v zgodovini precej znana.

Caesarija uporablja Rogerij na teh mestih: II 220 s pravo navedbo ... traherent in plateam = na gafsca unkaj slekli (!) ... R II 241 isto z navedbo! Izključeno pa ni, da pozna Rogerij Caesarija samo posredno. Pri Majorju navaja Rogerij izključno samo naslov knjige, tako, da sem samo po prijetnem slučaju, da imenuje Rogerij v tekstu nekje Majorja, prišel na zbirko istega. Prim. I 93 = M 47 ex III (Rog

¹ Quaresimale di Paolo Segneri. Venetia 1685.

² *Paedagogus christianus, seu recta hominis Christiani institutio ex sacris codicibus et SS. Patribus ... illustrata* a R. P. Philippo D' Outerman Valentino S. J. Aug. Trevir. 1644.

³ *Admiranda orbis Christiani ... ab Aloysio Novarino Jo. Bonifacius Bagatta Veronensis collegit ... Aug. Vindel. et Dilingae* 1695.

⁴ *De signis Eccl. Dei libri XXIV* a Thoma Bozio Eugubino Romae 1591.

⁵ *Illustrium Miraculorum et historiarum memorabilium* lia. XII. Colon. Agrip. 1591.

⁶ *Magnum speculum exemplorum ... Studio R. P. Joannis Major S. J. Colon. Agrip. 1747* (knjiga je iz 15. st. od nezn. pisatelja).

⁷ *Sermones Discipuli de tempore et de Sanctis cum exemplorum promptuario ... Venetiis* 1584.

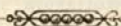
4!) I 486 = M 545 s pravo navedbo na robu. I 495 = 617 isto z navedbo. I 125 najbrže iz M 47 avarus II dasi navaja Rogerij za vir vitae Patrum. II 385 = 341 VI. — R I 20 = st. 235 je pa povzeto iz Herolta, t. j. obširnejša redakcija povestice st. 9 ex 4; Rog II 280 = st. 619 itd. V obliki propovedi med Rog. in Her. ne najdem nobene stika. Ožja pa je vez med Rog. in Faberjem¹. Rog. zajema iz tega cele odstavke, misli, za svoje pridige. — Rog II 303 in 304 = F str. 420 ss. Ves »exordium« do n. 5 pri Rog. povzet iz Faberja. Vsi citati v tem delu posredni. Isto razmerje R II 459 (prim. idejo »jaculatorja« v Rog I 55 ss.); Rog II 643 = F 847! Rogerij sicer ne navaja Faberja, vendar ni izključeno, da ni povzel Rogerij ideje iz conc. IV. kjer tvorijo izreki 7mih modrih dispozicijo cele pridige, kar je Rogerij vse skupaj porabil samo za eksordij. Sicer si modreci ne sledijo v istem redu ko pri Fab. prim. obenem isti exord: Fab. (1672) II p. str. 30. Sorodnost v temi najdem na mnogih mestih: Rog I 1 = Faber I str. 202; R I 397 = F 540 itd. Jasno je, da je uporabljal Rog. večinoma samo prvi del knjige. Ni-li morda Svetokr. v isti meri ali še bolj uporabljal drugega »de dominicis«²?

Ni bil namen te razprave izčrpati vse gradivo, ki je skoro nepregledno, pokazati sem samo hotel, v kakem razmerju stoji Slovenec-redovnik k svetovni struji. Želel bi pa tudi, da bi ta gotovo nepopolna študija vzbudila boljega in v takih rečeh bolj podkovanega raziskovavca za — literarno in umstveno višje stoječega sovrstnika Rogerijevega — Ivana Svetokriškega; da, zdi se mi, da je bilo ravno Rogerija treba prej pregledati, da se dobi pot v vire Sv., ki je v navajanju nič manj ko nenatančen! Blagohotnih dostavkov in popravkov želeč, predaje pisec svoj trud večšim rokam³.

¹ Matthiae Fabri: *Concionum opus tripartitum* p. I de festis Sanctorum totius anni Colon. Agrip. 1693 p. II de dominicis.

² Prim. c. VI Str. 802 in festo St. Martini pri Svetokriškem f. c., kjer pobija govornik heretika Martina Lutra z njegovimi lastnimi besedami!

³ Z ozirom na one apokrifne številke, morem še sedaj samo toliko dognati, da so bile slovensko pisane molitvene knjige s takimi številkami, katerih eno je videl v Nazaretu na Štajerskem, kot mi je pravil osebno g. nadz. Kumar v Gorici. Ali število 6666 kapljic krvi ne diši malo po bogomilizmu?

2.

Monoteizem pri Izraelcih.

Spisal Dr. P. Guido Rant O. F. M., Kamnik.

(Konec.)

3. Razna imena Boga v sv. pismu.

Ker so se ponesrečili vsi poizkusi dokazati, da je bila prvotna religija Izraelcev politeizem, hočejo nekateri rešiti svoje trditve s tem, da se sklicujejo na razna imena Boga v bibliji. Ta različna imena so po njih mnenju neovrgljiv dokaz, da so Hebrejci častili nekdanj več bogov in priznavali njih kult kot postaven.

V sv. pismu se večkrat imenuje Bog brez razločka El, Elohim, Jahve, El-šaddaj, Jahve Zebaôth, Adonaj, kakor ga tudi mi pogostokrat imenujemo Vsevedni, Vsemogočni, Stvarnik, Gospod, Najsvetejši itd. Iz različnih imen samih, s katerimi zaznamujemo Boga, se še ne more sklepati na množino bogov, ker je Bog neskončen. Njegovo neskončnost in popolnost, ki se kaže v raznih pojavih, pa izrazimo lahko z različnimi imeni. Dokler ni tedaj dokazano, da ta razna imena niso sinonimna, ampak da zaznamujejo različna bitja in ne različne lastnosti enega in istega Boga, toliko časa ne moremo dokazati iz imen božjih mnogoboštva kakšnega naroda.

1. Biblija imenuje Boga najpogostejše z besedo אֱלֹהִים. Elohim je oblika množine, kakor n. pr. aramejska beseda aloho ali arabska allah. Kakor mislijo imenitni poznavatelji hebrejskega jezika Gesenius, Fürst i. dr., je ime elohim samo intenzivnejša oblika besede el. Soury in drugi racionalisti se pa sklicujejo ravno na to božje ime, da bi dokazali politeizem Hebrejcev. Soury dokazuje sledeče: »Ime božanstva elohim, ki se nahaja skoraj v vsaki vrsti (sv. pisma), je, kakor nam pravijo, pluralis maiestatis. Naj bo tako. Resnično je, da so spremenili zadnji redaktorji sv. knjig v ednino tiste besede, ki so bile prvotno v množini in to povsod, kjerkoli je bilo mogoče. Ampak vsake sledi politeizma niso mogli izbrisati, vendar ne moremo razločno zasediti mnogoboštva v gotovem načinu govorjenja, ki je vzklik iz razvalin stare vere Izraela. Pobožna tankovestnost piscev ni vedno opazila poljudnega govorjenja, katero je najgotovejši in najbolj avtentičen spomenik idej ljudstva. V nekaterih paralelnih mestih se v stari redakciji vjema glagol z elohim, medtem ko ga novejša prestavi v ednino. Storilo se je še več. V gotovih oddelkih, ki so nam ohranjeni v dvojni recenziji, opazimo, da so besedo elohim povsod nadomestili z besedo Jehovah. V knjigah prerokov je ime Jehovah izključno ime božanstva. Beseda elohim je v tem smislu zelo redka, rabi se samo v gotovih

oblikah, ali pa v navadnem, poljudnem govorjenju. Toliko bolj pogosto pa se rabi beseda elohim, kolikor bolj stari so spomeniki hebrejske literature. Knjigi Leviticus in Numeri ste, ako izvzamemo p. 12—24, že jehovistični, medtem, ko so v knjigi Exodus jehovistični in elohistični dokumenti skoraj enakoštevilni in poslednji v Genezi prevladujejo. Nam je elohim množina besede eloah. Elohim je neovrgljiv dokaz prvotnega politeizma sinov Izraela, ki je vsakemu evidenten¹.

Ta trditev suponira, da so častili stari Hebrejci več bogov, da so bili politeisti, toda tega se ne sme suponirati, treba je dokazati. In akoravno bi bili Hebrejci iz početka vdani politeizmu, so pozneje vendar spoznali in priznali le enega Boga, kult politeizma so imeli za nepostaven, vsled česar si ne moremo pojasniti, zakaj so si pridržali to ime, ki jih je vedno spominjalo na njih prejšnje zmote. V stari hebrejščini se nahaja beseda elohim izključno le v množini, bila je ena izmed tistih besed, ki nimajo ednine, ki so torej plurale tantum. Sedaj, po preteku tisočletij, je težko določiti, zakaj so si Hebrejci izbrali množino elohim, da so zaznamovali svojega Boga. Vsled analogij v hebrejskem jeziku razlagajo nekateri to obliko od tod, da so hoteli Izraelci ž njo izraziti vse popolnosti, ki jih obsega Bog v sebi². Poleg tega pa elohim ni edino ime Boga v obliki množine, ampak tudi adonai in šaddai. Ravno tako rabi pisec knjige Pregovorov množino (יהוה Preg 1, 20; 9, 1; 14, 1), da zaznamuje ž njo osebno Modrost. Ti pojavi v hebrejski literaturi so nam na prvi pogled tuji in nas presenetijo, vendar pa v jezikoslovju niso nič nenavadnega. Tako moli n. pr. Francoz v očenašu: »Notre père qui êtes aux cieux«; tudi mi pozdravimo odlično osebo z besedico »vi«, ljudstvo rabi celo tretjo osebo množine, da razodene svoje spoštovanje do tistega, s katerim ali o katerem govori. Po pravici se vprašamo, ali bo po preteku nekaj tisočletij, oziroma stoletij raziskovalec naše zgodovine upra-

¹ o. c. str. 583, 584.

² V. Gesenius piše v svoji hebrejski slovnici Hebräische Grammatik²⁵ (Leipzig, 1889 § 124. str. 384) o rabi množine sledeče: »Die Pluralform dient im Hebräischen keineswegs bloss zum Ausdruck einer numerischen Vielheit, sondern auch zur Darstellung von Begriffen, welche irgendwie als ein Zusammengesetztes gedacht werden. Und zwar liegt entweder a) Zusammensetzung aus verschiedenen äusseren Bestandteilen vor (Plurale der räumlichen Ausdehnung), oder b) mehr oder weniger intensive Zusammenfassung der an dem Stammegriff haftenden Merkmale (Abstrakt-Plurale, im Deutschen fast immer durch Bildung mit -heit, -keit, -schaft wiederzugeben). Eine Abart der unter b) charakterisierten Plurale, und zwar mit dem deutlich hervortretenden Nebenbegriff der Intensivierung oder »innerlichen Multiplizierung« des Stammegriffs, bilden c) die sogen. Hoheits- oder Herrschafts-Plurale.«

vičen trditi, da smo mi častili v človeku, katerega smo nagovarjali z besedico »vi«, »oni«, kako mnogoštevilno bitje?

Ako bi beseda elohim zaznamovala več posameznih bogov, potem bi morali imeti Hebrejci v starejšem času obliko ednine »eloah«, s katero bi imenovali posamezne bogove. Ta oblika se pa da dokazati šele v poznejših dobah, med tem ko se v najstarejših ne nahaja.

Zoper enotnost božjo pri Hebrejcih, kakor nam jo sporoča biblija, tudi v tem slučaju ne bi mogli strogo sklepati, ako bi se oblika množine elohim povsod skladala z glagolom, ker je izraelski monoteizem od drugod dokazan, in ker bi bilo popolnoma naravno, da se glagol vjema s samostalnikom. Koliko manj pa morejo to obliko zlorabiti racionalisti, ko vemo, da stoji glagol, oziroma druga določujoča beseda pri tem imenu skoraj vedno t. j. okoli dvatisočkrat v ednini, kadar govori sv. pismo o enem Bogu, nasprotno pa v množini, ko govori o več bogovih. Od kod ta pojav? Mi si ga razlagamo odtod, da so hoteli Izraelci s tem nedvoumno pokazati, da zaznamujejo z besedo elohim samo eno individualno bitje.

Teorija nasprotnikov izraelskega monoteizma sloni na mnenju, da je elohim že od začetka pravi plural, ki se vedno vjema z množino in ki je zaradi tega zaznamoval vedno več bitij in ne eno samo. Šele v poznejšem času so dali tej besedi pomen ednine in so poskušali na ta način odstraniti stari politizem. Vsa ta trditev pade, ako moremo dokazati z nedvoumnimi citati, da so Hebrejci v vseh časih z besedo elohim zaznamovali enotna bitja. In to lahko storimo. V vseh knjigah St. Z., v katerikoli dobi so bile spisane, najdemo mesta, ki ne pripuste nobene alteracije, in kjer je beseda elohim pridevek kakega samostalnika, ki stoji v ednini.

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ... אֱלֹהֵי... »Jahve je moj el, elohim mojega očeta«, tako je prepeval Mojzes z otroci Izraela po prehodu skozi Rudeče morje¹. Na premnogih drugih mestih biblije se imenuje Jahve, ki gotovo zaznamuje le enega Boga, na podoben način elohim. Ravno tako imenuje sv. pismo Baala, Astarto, Dagona, Beelcebuba, vsakega posebej elohim. Iz tega je razvidno, da so rabili Hebrejci besedo elohim v pomenu ednine in sicer že iz početka svojega obstanka, kar nam pričajo v opombi omenjeni citati. Pripomniti nam je še, da ne moremo govoriti o razmerju enega Boga imenovanega elohim, do drugih bogov tudi imenovanih elohim, ako to ime obsega v sebi množino bogov. In vendar imenuje Stari Zakon postavnega Boga elohim, kot različnega od tujih bogov, ki jih zaznamuje tudi z imenom elohim; pesniško si ga misli, da sedi nad njimi na prestolu. Beseda elohim

¹ Ex 15, 1. 2; prim. Gn 17, 7; Dt 4, 39; 3 Kr 18, 21; Id 6, 31 itd.

ne more pomenjati v teh in podobnih slučajih skupine posameznih božanstev¹.

2. Drugo božje ime, ki se v sv. pismu poleg elohim najbolj pogosto rabi, je יהוה, Jahve. Fr. Delitzsch misli, da je to ime že obstalo v času Hammurabija. To sklepa iz treh ploč, ki so se našle v Babiloniji. Na teh pločah se nahaja troje klinopisnih znamenj. Kakor Delitzsch trdi, se bere prvo znamenje Ja-a'-ve-ilu, drugo Ja-ve-ilu, tretje Ja-ú-um-ilu. O pomenu teh imen pravi: ... »die Namen: Jahve ist Gott. Also Jahve, der Seiende, der Beständige (denn das dürfte, wie wir Grund haben zu sagen, der Name bedeuten), der allem Wechsel entnommen, der nicht, wie wir Menschen, schon morgen ein Gestern ist, sondern über dem in ewiger Gesetzmässigkeit prangenden Sternenzelt lebt und wirkt von Geschlecht zu Geschlecht, dieser Jahve-Name bereits Eigentum eben jener Nomadenstämme, aus welchen nach einem Jahrtausend die Kinder Israels hervorgehen sollten.«

Ta znamenja bi se sicer lahko tako brala, kakor nasvetuje Delitzsch, vendar pa to branje ni edino mogoče. Teoretično si moremo misliti še veliko več kombinacij, katerih se v praksi seveda le malo upošteva. Razni Asiriologi so nasvetovali različne izgovarjave. Omenimo le nekatere izmed glavnih. König bere namesto Ja-a'-ve-ilu z isto pravico kot Delitzsch Ja-ah-mi-ilu t. j. bog je varuh. Hilprecht nasvetuje, da bi se bralo Ja-u-ma-ilu, kar pomenja Jau je bog. Beseda Jau bi bila sicer ime božje, ki pa ni identično s hebrejskim imenom Jahve. Hommel istoveti Jau z Ea in prestavi Ja-a'-ve-ilu z »bog biva«. Barth svetuje, da naj se bere Ja-hu-um-ilu in Ja-ah-ve-ilu ter razlaga: Jahve = Jaho je bog, oziroma dajalec življenja je bog. Ranke bere Ja-ah-pi-ilu in prestavi bog je uničevalec. Bezold misli, da bi se moralo brati Ja-ah-pi-ilu in napravi iz tega lastno ime Japil ali Jabil. Zimmermann trdi, da se morajo imena Ja-ú-um-ilu, Ja-PI-ilu in Ja-²-PI-ilu tako razlagati, da elementi ja-u-um, ja-PI, ja-'a-PI ne zaznamujejo imena boga, ampak, da so le pridevki, oziroma glagoli². Star pregovor pravi: quot capita, tot sententiae.

Opomniti pa je, da so te razlage ravno tako mogoče, kakor Delitzscheva. Glede Delitzscha pripomnimo, da pomenja znamenje, ki ga prestavi on z a', lahko tudi u', i', 'a, 'u, 'i, kjer zaznamuje apostrof (') lahko različne guturale. Tretje znamenje, ki ga bere Delitzsch ve, pomenja tudi vi, va, a, ma, me, mi, pi, tal, tu in tam. Toraj ni tako gotovo, kar pravi Delitzsch v opombi k prej navedenemu citatu: »Jahve. Dass in den beiden Personennamen Ja-a'-ve-ilu und

¹ Vigouroux o. c. III, 37 nsl.

² Schrader, Die Keilinschriften und das Alte Testament², Berlin, 1903, 468.

Ja-ve-ilu, die Lesung Ja've die einzige in Betracht kommende Möglichkeit ist, muss mit aller Entschiedenheit festgehalten werden... Die Deutung... »Ja, Ja'u ist Gott« ist absolut ausgeschlossen¹.

Vzemimo pa, da je Ja'u identična beseda z hebrejsko Jahve. Kaj sledi iz tega? Ali moremo morebiti iz tega sklepati, kakor hoče Delitzsch, da so sprejeli Hebrejci monoteizem od Babiloncev, da je torej izraelski in naš monoteizem iz Babilona? Ali sledi iz tega, da sporočilo druge knjige Mojzesa 3, 14 ni pravo? Ali se more morebiti iz tega celo dokazati, da je naša vera samo neko izboljšanje vere starih Kanaanejcev, da dosledno ni razodeta, da je brez vrednosti in brez podlage? Nikakor ne! Tudi ako bi pritrdili mnenju Delitzscha, ne bi to pričalo zoper monoteizem, zoper sporočilo biblije in zoper vero. Zgodovina nam namreč pripoveduje, da Ja'u ali Jahve ni edini bog Babiloncev, ampak, da so imeli poleg tega boga še nebroj drugih. In ti bogovi starega Babilona niso tako idealne postave, kakor jih karakterizira Delitzsch, ko piše o njih, da so »allwissende und allgegenwärtige Wesen, die die Gebete der Menschen erhören«². Verska zgodovina Babiloncev nam pove, da so imeli njih bogovi med seboj skrivnosti, katere so eden pred drugim skrivali. Ta zgodovina nam priča, da so imeli bogovi svoje posebne služabnike, kateri so jim sporočali preteče nevarnosti in jih o njih obveščali³. Izraelci niso mogli torej od Babiloncev sprejeti one visoke ideje o Bogu, ki je izražena v besedah יהוה אֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי »jaz sem, ki sem« (Ex 3, 4). V tem stavku je zapopadena fundamentalna lastnost Boga, da on nima vzroka svojega bivanja izven sebe, ampak, da je sam od sebe. Ker je pa Bog sam od sebe, sledi iz tega, da je on od vekomaj, da se ni nikdar začel, da je nespremenljiv in dosledno tudi zvest v svojih obljubah; z eno besedo on je Jahve, je, ki je. Te misli o Bogu so zapisane tudi v apokalipsi sv. Janeza evangelista, kjer beremo o Bogu (1, 8): »Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα, καὶ τὸ ὦ, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.«

Bog sam je razodel Mojzesu pomen svojega imena, ko ga je ta prosil, da mu da znamenje, po katerem bodo otroci Izraela lahko spoznali, da ga pošilja k njim njihov Bog. »Bog je rekel Mojzesu: Jaz sem, ki sem. In je rekel: Tako porečeš Izraelovim otrokom: On, kateri je, me je poslal k vam« (Ex 3, 14). To ime so morali Hebrejci že poznati, drugače jim ga Bog ne bi mogel dati v znamenje. Da je bilo ime Jahve že pred Mojzesom znano, sklepamo tudi iz raznih

¹ Prim. P. Keil, Babel- und Bibelfrage, Trier 1903, 27. 28; Nickel, Der Ursprung des altt. Gottesgl. 32; Grimme o. c. 25 nsl.

² D. B. B. I, 51.

³ D. S. Oettli, Der Kampf um Bibel und Babel⁴, Leipzig 1903, 25 nsl.

imen sestavljenih z okrajšano obliko imena Jahve. V prvi Mojzesovi knjigi (22, 2) se imenuje gora Morija (בְּרִיַּת), kar pomenja »prikazen Boga«. Beseda בְּרִיַּת sestoji iz בְּרִי (okrajšava imena יְהוָה) in iz glagola רָאָה (= videti). Iz druge knjige Mojzesa (6, 20) vemo, da je bilo njegovi materi ime Jokébed (יֹכָבֵד). To ime obsega v sebi okrajšano besedo Jahve (יְהוָה), s katero je združena beseda בְּרָכָה, ki se izpeljuje od בָּרַךְ = čast, slava. Toraj pomeni Jokébed »Jahve je slava«¹.

Zoper mnenje, da je bilo ime Jahve Izraelcem znano že pred Mojzesovo dobo, bi lahko kdo omenil besede Boga, ki jih je govoril Mojzesu: »Jaz sem Gospod, ki sem se prikazal Abrahamu, Izaku in Jakobu, kot vsemogočni Bog; svojega imena Jahve pa jim nisem razodel« (Ex 6, 2. 3). Ta težkoča pa izgine, ako pomislimo, da si je Bog lahko izbral to, že prej Izraelcem poznano ime in ga adoptiral s tem, da je razložil in tudi potrdil njega pomen z dejanji, ki jih je delal med izvoljenim ljudstvom. S svojimi deli je pokazal, da je zvest in nespremenljiv, da je Jahve v popolnem pomenu besede. Dobro pripomni Reinke k temu mestu: »Man kann den blossen Namen von jemand kennen, ohne dass uns die Person in ihrem Wirken und Leben näher bekannt ist. Bekannt wird uns eine Person erst dann im eigentlichen Sinne, wenn wir über deren Wirken und Leben näher belehrt werden. Hätte Jehova sagen wollen, dass er den Ervätern seinen Namen nicht bekannt gemacht habe und denselben selbst dem Namen nach unbekannt gewesen sei, so hätte er nicht לֹא יָדַעְתִּי Ich bin nicht bekannt geworden in Niphal, sondern לֹא הוֹדַעְתִּי Ich habe nicht angezeigt, belehrt, bekannt gemacht in Hiphil sagen müssen«². Delitzscheva hipoteza, katere pa nismo dolžni sprejeti, nam torej zoper monoteizem Hebrejcev ničesar ne dokazuje. Ta hipoteza bi bila zanimiva, pa samo teoretično, brez praktičnega pomena za versko zgodovino Izraelcev³.

Glede naše vere pa moramo povdarjati, da vera z imenom samim nima ničesar opraviti. Mi ne verujemo v ime, tudi ne v morebitnega prvotnega nositelja tega imena, tudi ne verujemo v Delitzschevega

¹ Prim. J. Döllner, Bibel und Babel oder Babel und Bibel? Paderborn 1903, 10 nsl.

² Reinke, Beiträge zur Erklärung des Alten Testamentes III. Münster 1855, 177 nsl.

³ Jeremias piše v svoji knjižici Im Kampfe um Babel und Bibel. Leipzig 1906 20² sledeče: »Wenn im vormossaischen Orient bereits der Name Ja'u existierte, so bedeutet das für den alttestamentlichen Gottesbegriff ebensowenig, wie es für unsere religiöse Vorstellung, die wir mit dem Namen Jesus im christlichen Sinne verbinden, etwas zu sagen hat, dass andere schon vorher Jesus hiessen (Jesus Sirach, Josua«).

babilonskega, oziroma kanaanejskega boga Ja'u, ampak verujemo v onega edinega Boga, ki je razodel svoje bistvo z imenom Jahve. Prišli smo do točke, ki nam pojasnjuje neizmerno razliko med Izraelovim Bogom Jahve in med bogovi sosednjih narodov.

V vsi poznani obširni literaturi ne beremo in ne najdemo o nobenem drugem bogu besed, ki jih je govoril Bog Izraela Mojzesu: »Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ne imej tujih bogov poleg sebe« (Ex 20, 2. 3). Vsled pomanjkanja take prepovedi opazimo, da se ni mogel pri nobenem staro-orientalskem narodu razviti iz politeizma monoteizem, ampak, da je postajal vkljub nekaterim monoteističnim reformam politeizem vedno trši¹. Res je sicer, da so nekateri kralji poskušali dati podobne prepovedi. Vendar te prepovedi in reforme niso bile dolgo časa v veljavi in niso preživele vladarja, ki jih je izdal. Vzrok moramo iskati v tem, da so bile te reforme dane in izpeljane iz političnih nagibov, kar jim seveda ni moglo zagotoviti obstanka. Božja zapoved dana Hebrejcem pa sledi iz bistvene razlike med Bogom Izraelcev in med bogovi drugih narodov. Bogovi neizraelskih narodov so bili bogovi narave. Akoravno so pa nad njo vladali in gospodovali, vendar so bili v njej lokalizirani in ž njo neločljivo združeni. Jahve pa ni Bog narave, ampak je nad njo neskončno vzvišen, on je osebnost, Alfa in Omega. Da Jahve ni Bog narave, kakor so bili drugi bogovi, se lepo in jasno razvidi iz zapovedi, katero je razglasil po Mojzesu svojemu ljudstvu: »Ne delaj si zrezane podobe, tudi nobene podobe tega, kar je zgoraj na nebu, ne od tega, kar je spodaj na zemlji, ne od tega, kar je v vodi pod zemljo. Ne moli jih, in ne časti jih; zakaj jaz sem Jahve, tvoj Elohim, močen, goreč Bog, ki pokorim hudobijo očetov nad sinovi do tretjega in četrtega rodu nad njimi, ki me sovražijo, in skazujem milost do deset-stotnega rodu tistim, ki me ljubijo in spolnjujejo moje zapovedi« (Ex 20, 4. 5. 6). Ta zapoved je veljala vsemu ljudstvu. Boga Jahve niso poznali samo učeni, ampak vse ljudstvo od Mojzesa in Aarona, pa notri do zadnjega otročiča, ki je prišel k pameti, je verovalo v njega in mu služilo. In ta Bog Izraela je izven narave bivajoča osebnost, ki ni na njo navezan in ki vodi zgodovino narodov po svojem načrtu. On občuje osebno s svojim ljudstvom in z njegovimi posameznimi udi in ne trpi poleg sebe nobenega drugega boga. Medtem ko opazimo, da se je panteon paganskih narodov vedno bolj napolnjeval z novimi bogovi, vidimo kako so pisatelji St. Zakona idejo o enem in edinem Bogu Jahve nasproti sosednim, politeizmu vdanim narodom vedno bolj jasno izražali.

¹ E. Sellin, Die alttestamentliche Religion im Rahmen der andern altorientalischen. Leipzig 1908, 62 nsl.

V knjigah St. Zaveze ne najdemo one karakteristične mitologije, ki jo zasledujemo v literaturi klasičnih narodov. V Odiseji in Iliadi se ne zgodi skoraj nikdar kaj posebnega, ne da bi se poprej bogovi med seboj sporekli in se bavili s stvarjo. Tudi pogrešamo v pismih Hebrejcev razne genealogije bogov, njih literatura nam ničesar ne pripoveduje o bojih, ki so jih bogovi vojskovali med seboj. Hebrejščina nima niti besede, da bi mogla zaznamovati boginjo, ampak pisatelji so prisiljeni, da imenujejo Astarto elohim. »Abgesehen von der ethischen Differenz«, piše Orelli (Die Eigenart der biblischen Religion, 12. 14), »besteht ein wesentlicher Unterschied zwischen den Göttern der benachbarten, teilweise nahe verwandten Stämme und der Gottesvorstellung des alten Israel. Er besteht darin, dass Jahve in seiner kräftig ausgesprochenen Persönlichkeit ganz anders festgehalten wird als die Gottheit bei jenen andern Völkern. Die Gottheiten der Kanaanäer, Aramäer u. s. f., vollends der Babylonier und Assyrer haben etwas Unbestimmtes, Verschwimmendes. Daher können sie leicht sich in männliche und weibliche Hälften spalten, sich ... durch politische und kultische Besonderheiten zu einer Mehrzahl erweitern und wieder in einander übergehen. Es hängt dies mit ihrer Naturbefangenheit zusammen, sie werden häufig mit einer einzelnen Naturerscheinung (sinnlicher Himmel, Licht, Sonne) zusammengeschaute, was dann zur Setzung eines ergänzenden Seitenstücks (Erde, Finsternis, Mond usw.) auffordert. Da man sich aber doch ihres allgemeinen Charakters halb bewusst bleibt, verknüpft man ihre Anschauung auch mit verschiedenen Phänomenen (z. B. mit der Sonne und zugleich mit einem bestimmten Planeten). Und schliesslich strebt diese Verehrung der herrlichsten Naturerscheinungen der Verehrung eines mehr unpersönlichen Naturganzen zu, wie die babylonische Priesterreligion deutlich zeigt. In Israel bleibt Jahve ein und derselbe unteilbare Gott. Wohl wird etwa sein Geist oder sein Name oder sein Angesicht von ihm selbst unterschieden. Aber daraus entstehen keine neue Gottheiten, wie etwa in Phönizien die Göttin Astarte »der Name Baals« heisst, also eine Ausstrahlung des Gottes ist, oder in Karthago die Göttin Tamit den Beinamen »das Angesicht der Baal« führt.« Sv. pisci poznajo samo enega Gospoda, katerega prosijo pomoči. Oni se pa ne obračajo do njega samo v potrebah, ampak Gospod Bog jim je najvišji princip nravnosti. S tem smo prišli do druge točke, ki nam pojasnjuje razliko med Bogom Jahve in med bogovi paganov.

Jahve se od bogov ne razločuje samo v tem, da je popolnoma prosta osebnost, ampak tudi v tem, da je njegovo bistvo nraavno-sveto, medtem, ko so pridevali bogovom njih častilci etične attribute. Že v tretjem tisočletju najdemo bogove, katere so ljudje častili kot pravične,

kot zagovornike pravice, kot usmiljene, kot ljubitelje resnice itd. Starodavni spomeniki nas opozarjajo na bogove, ki se potegujejo za pravico, beže pred razkošjem ter nas spominjajo na Boga Jahve. Toda vsa versko-zgodovinska literatura nam nikjer ne omenja, da bi bilo bistvo teh bogov nasprotje z nepravilnostjo in grehom, da bi bilo njih bistvo pravna svetost. Zastonj iščemo v tej literaturi podatkov, ki bi nam povedali, da niso zahtevali bogovi paganov od ljudi nič drugega, kakor ljubezen, usmiljenje, ponižnost, pošteno življenje; zastonj iščemo sledov, iz katerih bi mogli spoznati, da je bil njih edini cilj v vodstvu sveta ta, da bi zavladala po vsem svetu pravica in mir. Nasprotno pa se nam kaže celo v molitvah, kako je vodila bogove v njih delovanju zavist, svojevoljnost in nestanovitnost volje. Nikjer pa ne opazimo one nespremenljive volje, ki je vodilo življenja posameznika in življenja človeške družbe. Temu pa se ne smemo čuditi, ker nam je znano, da so bili vsi tisti bogovi navezani na naravne stvari, in zaradi tega je bilo nemogoče pojmovati njih življenje in razmerje kot nek izključno pravni proces. V religiji St. Z. pa imamo vedno pred očmi nepodkupljivo pravilnost in pravno svetost Boga Jahve. In ravno iz te pravilnosti in svetosti je ljudstvo spoznalo, da je Bog kaznoval in preganjal greh zavoljo samega sebe. Ta vera je živela samo v srcih Izraelcev in sicer ne le ob času prerokov, ampak že prve njihove svete knjige nam o njej pripovedujejo¹.

Bistvo Boga Jahve je pa po Delitzschevem mnenju popolnoma drugačno. On ni pravičen, ne svet po svojem bistvu, ker je izročil ljudstva paganizmu. V svojem drugem govoru (B. B. str. 39) pravi: »Israel ist sein (Jahve) auserwähltes Volk und sein Erbteil, alle andern Völker sind Götzen oder Heiden, von Jahve selbst der Gottlosigkeit und dem Götzendienste preisgegeben. Das ist eine mit unserem geläuterten Gottesbewusstsein schlechterdings unvereinbare Lehre, die aber mit nackten Worten ausgesprochen ist in dem — gleichzeitig das Trugbild der »Uroffenbarung« mit einem Schlage vernichtenden — 19. Vers des 4. Kapitels des 5. Buches Mosis: ‚damit du deine Augen nicht himmelwärts richtest und sehest die Sonne und den Mond und die Sterne, das ganze Heer des Himmels und sie anbetest und verehrest; sie, welche Jahve, dein Gott, zugeteilt hat allen Völkern unter dem ganzen Himmel, aber euch hat Jahve genommen und herausgeführt aus Ägypten, ihm zu sein zu einem Volke des Eigentums.‘ Der Gestirn- und Götzendienst der Völker unter dem ganzen Himmel ist hiernach von Jahve selbst gewollt und verordnet.« Ali je razlaga Delitzscheva prava? Delitzschevo mnenje je razmotrival prof. Hubert Grimme

¹ Prim. Sellin o. c. str. 67 nsl.

v svoji knjižici »Unbewiesenes« (str. 32. nsl.). Naj sledi tukaj v glavnih potezah njegova razlaga.

Pred vsem moramo opozoriti na neko nasprotje med vrsto, kakor jo prestavi Delitzsch, in med neposredno predstoječimi besedami. Kako more sv. pisec v 19. vrsti trditi, Bog je dal solnce, luno in zvezde neba vsem narodom (כָּל־בְּנֵי־הָעַמִּים), ki so pod nebom, za bogove, ako pripisuje v vrsti 16—18. paganom celo vrsto neastralnih božanstev v podobah mož, žen, živali, ptic, laznin in rib? To nasprotje bi moral Delitzsch poprej odstraniti, ako zahteva, da sprejmemo njegovo prestavo kot pravo.

Besede: »da jih ne bi molil in častil, nje, katere je dal Jahve tvoj Bog«, imajo pa lahko popolnoma drugačen pomen, kakor jim ga prideva Delitzsch. Ali hoče avtor z besedo אֲשֶׁר אֱתָם zaznamovati solnce, luno in zvezde kot osebe ali kot stvari? Ker govori biblija, kadar pripoveduje v prozi, o telesih nebes kot o stvareh, vstvarjenih od Boga, »da bi svetile na zemljo« (Gn 1, 14. 17), bi ne bilo pametno jih na tem mestu pojmovati kot živa bitja, ali celo kot bogove. Ako nadomestimo determinativum אֲשֶׁר אֱתָם vsled navadnega pojmovanja sv. pisma z besedo »stvari« in ako pridržimo glagol חָלַק (razdelil), potem pogrešamo v relativnem stavku »katere je razdelil Jahve, tvoj Bog, vsem narodom pod vsem nebom« nek dostavek, ki je odločujoč za Delitzschevo prestavo namreč, ali לְאֱלֹהִים »kot bogove«, ali pa לְעַבְדָּהּ »v čiščenje«. Ker pa tega izraza v besedilu ni, zato si moramo misliti, da je avtor zanemaril glavno pravilo dobre in jasne pisave ter je prepustil bravcem, da najvažnejše določilo ali uganejo, ali pa sami dodenejo.

»Einer so gewaltsamen Erklärungsweise«, pravi prof. Grimme (str. 34. 35), »kann ich mich nicht anschliessen, zumal es eine andere gibt, die eine Wortergänzung entbehrlich macht. Das Verb chālaq hat nicht nur die von Delitzsch gewählte und in den üblichen biblischen Lexika einzig gebuchte Bedeutung »zuteilen (event. verteilen, zerteilen)«, sondern auch die von »zubereiten, einrichten«, ja »machen«. So findet es sich wohl 2. Chron 23, 18: »die Leviten, die David eingestellt hatte beim Tempel«, sodann öfter in wünschenswertester Deutlichkeit im hebräischen Urtexte des Buches Sirach, z. B. 31, 13 »Etwas Übleres als das Auge hat Gott nicht gemacht (chālaq woneben die Dublette bârâ »geschaffen« zeigt) oder 31, 27 »(Der Wein) ist von Anbeginn zur Freude gemacht« (nächlaq, daneben in der Dublette nōsar »gebildet«).

Ako porabimo ta pomen besede na našem mestu, dobi stavek popolnoma drugačen smisel, namreč: »Varuj se . . . da se ne daš premotiti, da bi molil in častil solnce in luno in vse zvezde neba, dela,

katera je naredil Jahve, tvoj Bog, za vse narode pod vsem nebom.« Po tej razlagi se imenujejo na omenjenem mestu telesa nebes dela Boga, ki jih je vstvaril v službo vsem narodom zemlje, v nasprotju z deli paganov, z rezanimi podobami vsake vrste. Izraelce pa opominja Bog, naj ne molijo ne ene ne druge materijelne stvari in naj jih ne časte, ampak naj se spominjajo časti, ki so jo sprejeli od svojega Boga, kateri jih je izbral v svoje ljudstvo. Na ta način bi dobili pravi pomen 19. vrste in oprostili Boga obtožbe Friderika Delitzscha.

Razven tega pa bi pričakovali, da bi sv. pismo ne enkrat, ampak večkrat poudarjalo tako važen nauk, kakor je ustanovitev paganizma po izraelskem Bogu, ako bi se res to zgodilo in ako bi se zlagalo s pojmom Boga Jahve, katerega nam podaja biblija. V celem sv. pismu pa ne najdemo k Dt 4, 19 v pomenu, ki ga prideva Delitzsch, niti ene paralele.

Bog Jahve je popolnoma drugačen po svojem bistvu od bogov paganov, vendar je pa isti, kakor Elohim in El. To nam potrjuje sv. pismo samo. Ako bi vsako izmed teh imen zaznamovalo različno božanstvo, bi morali v bibliji sami najti kakšne sledove, iz katerih bi se dala resničnost tega mnenja dokazati. Naši nasprotniki bi nam morali iz literature Hebrejcev dokazati, da so pisatelji vsakega izmed teh bogov (Jahve, Elohim, El) ločili po raznih atributih in funkcijah, pokazati bi morali, da so imeli ti bogovi vsak za se svoj tempelj, vsak svoj kult in svoje duhovne, kar je bilo pri paganskih Semitih, da celo pri Hebrejcih samih, ko so padli v malikovanje, v navadi. Toda tega racionalisti do danes niti poskusili niso dokazati. In vendar bi morali v sv. pismu zaslediti vsaj nekatere specifične razlike, s katerih pomočjo bi lahko ločili El-a od Elohim-a, Elohim-a od Jahve-ja in Jahve-ja od El-a, kakor ločimo Jupitra od boginje Juno, Apolona od Merkurja, Baala od Astarte. Takih razlik pa zastonj iščemo v hebrejski literaturi, medtem, ko opazimo skoraj na vsakem novem napisu, ki ga izkopljejo v Babiloniji in drugod, attribute, po katerih se bogovi med seboj razločujejo. V Oppertovem delu »Die Inschriften von Dour-Sarkayan« (str. 10. 11) beremo o bogovih mesta Ninive sledeče pridevke: »Šamaš (die Sonne) liess meine Pläne gelingen; Bin brachte mir Ueberfluss; Bel-El legte den Grund zu meiner Stadt; Mylitta Tauth rieb in ihrem Schosse die Schminke; Oannes leitet die Werke meiner Hände und Ištar führt die Mannschaft in Treffen . . . Salman leitet die Hochzeiten, die Souveränin der Götter (Belit) steht den Wochenbetten vor . . . Assur verlängert die Jahre der Könige, welche er eingesetzt hat, beschützt die Heere der Stadtmauer; Ninip, welcher den ersten Stein gelegt hat, befestigt die Wälle bis in die fernsten Zeiten.« Kaj podobnega ne najdemo v celem sv. pismu, am-

pak ono nam potrjuje, da je El, Elohim in Jahve eden in isti Bog. »Vedi, da je Jahve tvoj Elohim, pravi Elohim, zvesti El«, tako je govoril Mojzes svojemu ljudstvu (Dt 7, 9). »El, Elohim, Jahve«, so govorili Rubenovi in Gadovi sinovi in polovica Manasetovega rodu prvakom Izraelovega poslanstva, »El, Elohim, Jahve«, so ponavljali, »ve (עַל torej singular) . . . ; ako smo pregrešne misli ta oltar postavili naj nas več ne varuje, temveč naj nas zdaj kaznuje« (Joz 22, 22). Boljšega in očividnejšega dokaza, da so Izraelci s temi imeni zaznamovali samo enega Boga, sploh ne moremo zahtevati. Takih mest pa bi še lahko mnogo navedli, toda naj zadostuje, ker mislimo, da omenjeno dovolj dokazuje našo trditev¹.

4. Tuji bogovi.

Vsi paganski semitje so priznavali poleg svojih bogov, tudi bogove drugih, sosednjih narodov, ne izvzemši Boga Jahve, le Hebrejci poznajo samo enega Boga kot pravega, le njemu pripisujejo pravo božanstvo, bogove tujih narodov pa zaničujejo in prezirajo. To preziranje se nam posebno lepo kaže v knjigah prerokov. Vendar pa zaničevanje tujih bogov ne izvira šele iz časa prerokov, ampak preroki, kot zastopniki legitimne religije, so sprejeli svoje mnenje od svojih prednikov.

Pogostokrat imenuje sv. pismo bogove paganskih narodov les, kamen, delo človeških rok itd. Vse to ima pa le tedaj pomen, ako se taji resničnost bivanja neke božje moči, oziroma nekega božjega bitja v lesenih, kamnitih in drugih podobah. Da so podobe malikov zares iz kamna, lesa, da so delo človeških rok, vse to je bilo znano imejteljem teh podob, za nje to ni bila nobena nova resnica². Tudi razni drugi izrazi, s katerimi so imenovali preroki bogove tujih narodov, nam potrjujejo, da ti bogovi niso ločeni od podob, da torej ne bivajo izven podob. Job (13, 4) jih imenuje לִלְבָּן (ničevost) in rabi to besedo paralelno z אֶשֶׁר (laž). Podobne izraze rabi tudi Izaija (2, 20; 31, 7). Kako klasično popisuje ničevost paganskih bogov, nam pojasnjujejo sledeče njegove besede: »Vsi izdelovalci malikov niso nič, in njih ljubčki jim nič ne pomagajo. Oni sami so njih priče, da ne vidijo in ne umejo, tako da so osramoteni. Kdo je (takega) boga napravil in malika zliil, kateri ni za nobeno rabo? Glej, vsi njegovi vdeleževalci so osramoteni; ker umetniki so izmed ljudi; sešli se bodo vsi, stali bodo in se tresli in osramoteni bodo vsi skupaj. Kovač dela s pilo, v žrjavici in s kladvi ga upodobuje in s svojo močno roko iz-

¹ Prim. Vigouroux, o. c. III. 86 nsl.

² Prim. Dr. Joh. Nickel, Der Monotheismus Israels in der vorexilischen Zeit, 26 nsl.

deluje: on je lačen in opeša, ne pije vode in je truden. Lesni umetnik potegne vrstico, ga upodobuje s strugom, ga nareja po kotilu, in ga kroži, in naredi moško podobo, kakor lepega človeka, kateri v hiši prebiva. Poseka cedre, vzame bukev in hrast, ki je stal med drevjem v gozdu. Vsadil je smreko, kateri je dež rast dajal; in bila je ljudem za ognjišče: on vzame od nje in se pogreje in zaneti ogenj in speče kruh: iz ostanka pa naredi boga in ga moli; naredi podobo in se pred njo priklanja. Polovico nje v ognju sežge, pri ti polovici je meso, kuha jed, se najé in pogreje in pravi: Aha! pogrel sem se, čutim ogenj. Iz nje ostanka pa naredi boga in izrezano podobo, se pred njo uklanja in jo moli in prosi rekoč: Reši me, ker ti si moj bog! Ne vedo in ne umejejo; zamazane so namreč njih oči, da ne vidijo, in da ne umejo s svojim srcem. Ne pomislijo sami pri sebi, tudi ne spoznajo in ne razumejo, da bi rekli: Polovico nje sem sežgal v ognju in na nje žrvjavi sem kruh spekel, meso sem skuhal in jedel, in bom mar iz nje druge polovice malika narejal? pred lesenim štorom na tla padel? Njegov delež je pepel: nespametno srce ga moli; pa ne reši svoje duše ter ne reče: Ali ni kje laž v moji desnici? Spomni se tega Jakob in Izrael, ker ti si moj hlapec. Vstvaril sem te, moj hlapec si ti, Izrael; mene ne pozabi« (44, 9—21). In v 46. poglavju 5—7. vrste pravi v imenu Boga Izraela: »Komu me prisposodabljate in enačite in primerjate in delate podobnega? ki usipate zlato iz mošnjčka in srebro na tehtnici tehtate in zlatarja najmete da naredi boga, (pred katerim) na tla padajo in (ga) molijo. Na ramo ga zadenejo in nesejo ter postavijo na njegovo mesto; in on stoji in se ne gane iz svojega mesta; pa tudi, kadar k njemu vpijejo, ne sliši, iz stiske jih ne reši.« Iz teh besed sklepamo, da so po prerokovem mnenju bogovi paganov עֲשֵׁן in נִיֵּן »nebitja« in »ničevost«, וְהָיָה וְהָיָה »veter in praznота (41, 29).

Tudi prerok Jeremija identificira malike z njih podobami, ko pravi, da govore oni, ki so odpadli od pravega Boga, lesu: »Ti si moj oče!« in kamnu: »Ti si me spočel!« (2, 27; prim. 3, 9). Njegovo mišljenje glede tujih bogov se kaj lepo spozna iz prekrasnih besed, s katerimi primerja te bogove z Bogom Izraelcev. »Nikar se ne učite po šegah narodov ravnati«, tako piše (10, 2 nsl.), »in nikar se ne bojte znamenj na nebu, katerih se boje narodi. Zakaj postave narodov so prazne; ker drevo v gozdu poseka umetnikova roka (in napravi) podobo s teslom. S srebrom in zlatom jo ozaljša, z žreblji in s kladvi zbije, da ne omahuje. Izdelane stoje, kakor palmovo drevo, pa ne govorijo; vzamejo jim in nesejo, ker ne morejo hoditi. Nikar se jih tedaj ne bojte, ker ne morejo nič hudega storiti, ne dobrega. Gospod, tebi ga ni enakega; velik si ti, in veliko je tvoje ime v moči. Kdo se

te ne bo bal, o kralj narodov! zakaj tvoje je veličastvo; med vsemi modrimi narodov in v vseh njih kraljestvih ni nihče tebi podoben. Skaže se, da so vsi skupaj nespametni in trapasti; spričevanje njih nečimernosti je les. Srebrne pločice se iz Tartesa prinesejo, in zlato iz Ofaza, umetnikova in zlatarjeva roka ga pripravi; višnjevo in ru-deče je njih oblačilo: vse to je delo umetnikov. Jahve pa je pravi Bog; on je živi Bog in večni kralj, pred njegovo srditostjo se zemlja trese, in ljudstva ne morejo njegovega žuganja prenašati« (prim. 16, 20).

Habakuk pravi, da so maliki mrtvi ter nepotrebni, imenuje jih מַלְאֲכָיִם אֲבָדוֹת »mutaste malike«. V drugem poglavju v. 18. 19 beremo: »Kaj pomaga izrezana podoba, katero je izrezal nje podobar, vlita podoba, ki laž uči? da podobar v svojo izdelavo zaupa, da mutaste malike nareja? Gorje! kdor lesu pravi: Zbudi se! mutastemu kamnu: Vstani! bo mar mogel on učiti? Glej, on je prevlečen z zlatom in srebrom, in nobenega duha ni o njegovem notranjem.«

Ti in podobni izreki prerokov se pa popolnoma vjemajo z idejami, ki jih glede malikov zasledimo v zgodovinskih in drugih starejših knjigah. Ko je opominjal Mojzes ljudstvo, da naj zvesto spolnjuje zavezo, katero je Bog ž njim sklenil, in ko je žugal Izraelcem, da jih bo Bog razkropil med narode, ako bi pred Gospodom hudobno ravnali ter bi si naredili kako zrezano podobo, jim je povedal, da bodo med narodi zapadli malikovanju, da bodo »služili bogovom, ki so izdelani s človeško roko iz lesa in kamna, ki ne vidijo in ne slišijo, tudi ne jedo, in ne duhajo« (Dt 4, 28). V 3. knjigi Kraljev (14, 9) beremo, kako je Bog napovedal kralju Jeroboamu po preroku Ahiju, da bo pokončal njegovo hišo, ker je »hudo delal, bolj ko vsi, ki so bili pred njim, in si je naredil bogov tujih in vlitih, da je dražil Boga k jezi, Boga pa je vrgel za svoj hrbet.« Kako lepo prosi kralj Ezekija Boga pomoči, da bi ga rešil iz rok Asircev: »Jahve, Elohim Izraela, ki sediš nad kerubini, ti sam si Elohim vseh kraljev na zemlji; ti si vstvaril nebo in zemljo; nagni svoje uho, in poslušaj; odpri, Jahve, svoje oči in glej; poslušaj vse besede Senaheriba, ki je poslal, da bi vpričo nas zaničeval živega Boga. Zares, Jahve, so asirski kralji pokončali narode in vse njih dežele; in so pometali njih bogove v ogenj; niso bili namreč bogovi, ampak dela človeških rok, iz lesa in kamna; in so jih ukončali. Zdaj tedaj, Jahve, naš Elohim, otmi nas iz njegove roke; da vedo vsa kraljestva na zemlji, da si ti, Jahve, sam Elohim« (4. Kralj 19, 15 nsl.). »Maliki narodov so srebro in zlato, delo človeških rok«, poje psalmist (115, 4; prim. ps 135, 15).

Iz teh in enakih mest lahko sklepamo, da so sv. pisatelji bogove narodov istovetili z njihovimi podobami. Ta sklep nam pa še posebno potrjujeta izraza מַצֵּבֹת, »rezane podobe« in פְּסִלִים »kamnite podobe«,

s katerimi sv. pismo pogostokrat zaznamuje malike. Ako tedaj beremo, da je Izrael »naredil tele na gori Horeb in da je molil podobo« (ps 106, 19), ali, da so Judje »zapustili tempelj Gospoda, Boga svojih očetov ter služili logom in podobam« (2. Kron 24, 18) ter da »naj se sramujejo vsi, kateri molijo podobe, in se bahajo s svojimi maliki« (ps 97, 7), razvidimo iz tega, da biblija ne dela razlike med malikom in tvarjo, iz katere je narejen.

Poleg teh mest pa se nahajajo v sv. pismu še druga, kjer se odreka tujim bogovom popolnoma vsa moč, in kjer se popisujejo kot slabotni in ničevi. S kako fino ironijo slika prerok Elija slabost malikov. Ko so Baalovi preroki klicali njegovo ime od jutra do poldne rekoč: »Baal, usliši nas!« in ni bilo glasu in nikogar, da bi bil odgovoril ter poslal ognja za daritev, in ko je že bil poldan, jih je Elija zasmehoval rekoč: »Vpitate z večjim glasom; saj je bog, in morebiti se pogovarja, ali je v gostilni, ali na potu, ali morda spi, da se zbudi« (3. Kralj 18, 26. 27). Izaija pozivlje malike z besedami: »Naj pridejo in nam naznanijo, kar se bo zgodilo; poprejšnje, kar je bilo, povejte, da si bomo k srcu jemali in spoznali nasledek tega; in kar pride, nam naznanite. Oznanite, kaj se bo v prihodnje zgodilo, in spoznali bomo, da ste vi bogovi; ali storite kaj dobrega ali hudega, če morete, tedaj bomo skupaj govorili in videli. Glejte, vi ste iz nič in vaše delo je iz tega, kar ni; gnjusoba je, kdor vas je izvolil« (41, 22 nsl.). In na drugem mestu pravi: »Vsi izdelovalci malikov niso nič in njih ljubčki jim nič ne pomagajo. Oni sami so njih priče, da ne vidijo in ne umejo, tako da so osramoteni« (44, 9; prim. 1, 29–31; 2, 20; 45, 20; 57, 12). Jeremija opozarja svoje ljudstvo, da naj ne upa na pomoč malikov, in jih svari, da naj se ne zatekajo k njim, ker ne bodo vslišani. »In mesta Judova«, pravi, »in jeruzalemski prebivalci pojdejo in bodo vpili k bogovom, katerim darujejo, oni pa jih ne bodo rešili ob času njih nadloge« (14, 12). Zakaj, da jih ne bodo rešili iz nadlog nam pove prerok z besedami: »Ali so med maliki narodov kateri, da bi dali dež? ali morejo dati plohe izpod neba? Nisi-li ti, Gospod, naš Bog, v katerega zaupamo? ti namreč vse to delaš« (14, 22; prim. 16, 19; 48, 13)¹.

Zoper to splošno mnenje biblije bi se lahko navedlo samo eno mesto. V knjigi Sodnikov (11, 24) beremo, da je poslal Jefte h kralju Amonijanov poslanstvo, katero naj bi ga pridobilo za mir. V Jefteje-

¹ Prim. razna druga mesta, kjer so govori o tujih bogovih, kakor: Lv 26, 38; Dt 27, 15; 29, 16; 32, 17. 21; 52, 31; 1. Kralj 17, 26. 36; 3. Kralj 11, 57; 16, 13. 26; 4. Kralj 17, 15; 19, 18; Ps 97, 7; Modr 13, 10. 17; 15, 17; Iz 1, 29; 37, 4. 17; 42, 17; 66, 3; Jr 2, 5. 11; 3, 7; 4, 1; 7, 30; 8, 19; 10, 4. 8. 15; 16, 12. 18; 18, 15; 51, 17; Am 2, 4; Oz 8, 6 itd.

vem imenu so poslanci govorili: »Ali ne gre tebi po pravici, kar posede Kamoš, tvoj bog? Torej gre tudi v naše posestvo, kar je Jahve, naš Elohim, zmagovalec, pridobil.« Vidi se, kakor da bi Jefte priznal bivanje malikov in tudi njih moč. Vendar pa iz teh besed ne moremo sklepati na splošno mnenje v Izraelu, akoravno bi jih razumeli v dobesednem pomenu, ker nam zoper to priča vsa tradicija Hebrejcev. Mislim pa, da nismo dolžni omenjenega mesta dobesedno razlagati, ako se zmislimo na položaj, v katerem se je Jefte nahajal. Pred vojsko je, on bi jo rad preprečil in za to pošlje poslanstvo, da bi odvrnil pretečo nevarnost. V teh okoliščinah je moral biti diplomat in kot tak se je moral posluževati besed, ki so bile kralju Amonijanov prijetne in dopadljive. Te besede torej ne obsegajo v sebi nikakega veroizpovedanja v boga Amonijanov, ampak so samo izraz diplomata, ki hoče zase pridobiti nasprotnika.

Friderik Delitzsch ima pa glede prerokov popolnoma druge nazore. V svojem drugem govoru (B. B. II. str. 34) piše o tem sledeče: »Den ermüdenden Spott der alttestamentlichen Propheten auf die babylonischen Götzen, die Augen haben und nicht sehen, Ohren und nicht hören, eine Nase und nicht riechen, Füße und nicht gehen, können die Babylonier ebenso leicht ertragen wie die katholische Kirche. Denn genau so wie die denkenden Katholiken im allgemeinen in den Bildern lediglich die Repräsentanten Christi, Mariä und der Heiligen sehen, so taten dies auch die denkenden Babylonier. Kein Hymnus, kein Gebet, das an das Bild als solches gerichtet wäre — sie wenden sich stets an die jenseits alles Irdischen thronende Gottheit.«

Zoper te trditve je nastopil prof. Grimme (o. c. str. 17 nsl.). Naj slede nekateri njegovi ugovori zoper te nazore Delitzscha. O podobah bogov, ki so bile postavljene v asirsko-babilonskih templjih, so Babilonci mislili, da so hipostaze nadnaravnih bogov, da so imejteljice dela njihovega bistva, da so λίθοι ἑμψυχοι »poživljeni kamni«, kakor pravi Sanchuniathon o podobah feničanskih bogov; na nobeden način pa niso samo podoba božjih zunanjih pojavov. Zaradi tega so jih le redko kedaj imenovali »podobe bogov«, ampak naravnost »bogove« oziroma »boginje«. Pripisovali so jim čutenje in voljo, katero lahko pri vedeževanju spremene v govorico. Zanimivo je, kar piše Dušrata kralj iz Mitane in gospod mesta Ninive kralju Amenofis III o boginji Ištar: »Izrek Ištare iz mesta Ninive, gospodovalke vseh dežel: »V Egipt v deželo, ki jo ljubim hočem iti, tja se hočem obrniti.« Sedaj sem jo pa poslal in ona je šla. Že v času mojega očeta je šla Ištar, gospodovalka, v tisto deželo, in ker so jo takrat, ko je tam bivala, častili, zato naj jo moj brat desetkrat bolj časti, kakor so jo prej častili. Moj

brat jo naj časti in naj vredí, da se bo povrnila z veseljem«¹. Ako si poleg tega še mislimo, da je poslal kralj Dušrata boginjo Ninivljanov starajočemu se Faraonu iz namena, da bi mu podelila zdravje, potem nam ni treba iskati še drugih dokazov, ki bi nam potrdili mnenje, da ljudstvo tedanjega časa ni bistveno ločilo Ištare od njene podobe.

Podobe bogov so bile največji zaklad mest in dežel. Prebivalci mest in dežel so namreč mislili, da so podobe njihovih bogov mogočna bitja. Ako je bila podoba boga v kakšnem mestu pričujoča, je bilo to znamenje, da ljubi dotični bog ali boginja svoje častilce; ako je iz njih srede odšla, so si mislili, da so brez varstva; ako jih je za vedno zapustila, je pomenilo, da bodo uničeni, pogubljeni. Zaradi tega je pa poskušal vsak zmagovalec vzeti premaganemu mestu ali narodu podobe kulta, misleč, da bo storil s tem premagane najbolj nesrečne in jim največ škodoval. Ko je premagal Sargon Musasir, se je polastil tudi bogov Kaldia in Bagbartum. Iz obupnosti, da je izgubil svojega boga varuha Kaldia in bil s tem oropan svoje moči se je kralj Ursa nabodel na svoj lastni meč. Asurbanipal je mislil, da bo s tem najlažje pokončal kraljestvo Elam, ako vzame iz njegovih svetišč bogove dežele, pred vsem pa boga mesta Susa Šušinaka in jih prenese v Asirijo. Ako je temu tako, potem lahko umemo »den ermüdenden Spott der alttestamentlichen Propheten auf babylonische Götzen.«

Mnenju prof. Grimme nasprotuje v »Theologische Revue« (III. št. 13. str. 389) J. Hehn sledeče: »Grimme bekämpft die Meinung Delitzschs, dass die Babylonier ihre Götzenbilder lediglich als Repräsentanten der Gottheiten angesehen hätten, und meint, die Kulturbilder in den Tempeln habe man betrachtet »als Hypostasen... λείψοι...« Nun ist es doch unbestreitbar, dass die Babylonier ein hochkultiviertes Volk waren, infolgedessen kaum diesen blöden Fetischismus trieben und Holz und Steine als göttliche Wesen nahmen. Andererseits ist sicher, dass sie die Gestirne als Götter verehrten, also musste man sich den Gott doch auch unabhängig von einem Bilde denken. Sicher ist ferner, dass sie die Gestirne nicht selbst anbeteten, sondern in deren Lauf bloss Manifestationen der Gottheit sahen; darnach ist es schon unwahrscheinlich, dass die Babylonier die Bilder an sich angebetet hätten. Hat G. erwogen, was es bedeutet: Das Bild ist Repräsentant der Gottheit? Es heisst doch soviel: wenn das Bild da ist, ist es genau so, als ob die Gottheit selbst da sei. Daraus begreift sich aber, warum die Eroberer nichts Höheres kannten, als die Fortführung der Götterstatuen des Feindes. In dem pantheistischen Religionssystem der Babylonier ist die Gottheit eins mit ihrem Volke, die Gott,

¹ Tel-el-Amarna pismo 20.

heit ist nur Projektion des Volkes ins Übermenschliche. Wenn nun der Repräsentant der Gottheit gefangen genommen wurde, so war diese selbst und ihr Volk der Gottheit des fremden Volkes unterlegen; so bedeutet die Wegnahme der Götterbilder nach der allgemeinen Anschauung des alten Orients die Aufhebung der Freiheit und Selbstständigkeit eines Volkes, mit der Wegnahme der Götzenbilder hat es aufgehört, als selbstständiges Volk zu existieren. Es begreift sich auch, warum man den Bildern besondere Kräfte zuschrieb — auch heute sprechen wir noch von wundertätigen Bildern, es fällt uns aber gar nicht ein, zu glauben, das Bild selbst wirke Wunder. — Die Argumentation der Propheten, die über die Babylonier ihren ermüdenden Spott ausgiessen, ist ganz in Ordnung, wenn die Götterbilder Repräsentanten der Gottheit sind. Den Propheten ist Jahve der allein wahre, lebendige Gott, die Götter der Heiden sind tot. Wenn aber die Götter tot sind, dann sind auch deren bildliche Darstellungen, deren Repräsentanten, nichts als Holz und Stein und verdienen den Spott der Propheten.« Zavoljo pomanjkanja prostora nam ni mogoče se zaglobiti v to preporo vprašanje in primerjati ter presoјati razloge pro in contra. Eno je pa gotovo, in ravno to hočemo dokazati, da Delitzsch na noben način ne more vzdržati svoje trditve, in preroki so se po vsi pravici norčevali iz malikov Babiloncev in drugih narodov, ker le eden Bog je pravi: Jahve, Bog Izraela. Mnenje voditeljev hebrejskega naroda nam pa tudi potrjuje, da legitimna religija izvoljenega ljudstva ni bil politeizem, ampak monoteizem.

Sklep.

V protestantovskih bogoslovnih študijah »Jahrbücher für protestantische Theologie« (1891, str. 383) piše Otto Pfleiderer o postanku izraelske religije sledeče: »Wenn der atheistische Radikalismus der modernen Positivisten — oder Agnostiker, die nichts weiter zu wissen behaupten, als was sie selbst mit ihren fünf Sinnen wahrnehmen, — vermieden und mit der geschichtlichen Gottesoffenbarung Ernst gemacht werden soll, so lässt sich die Forderung nicht abweisen, eine ursprüngliche Gottesoffenbarung im Wesen des Menschen anzuerkennen, eine Wesensverbindung seines Geistes mit Gott, welche die geschichtliche Entwicklung des religiösen und sittlichen Menschheitsideals begründet und zweckmässig leitet und in einzelnen Persönlichkeiten als ihren hervorragenden Organen zur machtvollen und vorbildlichen Erscheinung kommt.« Podobno se izrazi F. Max Müller v svojem delu *Essays* (I, 336, 337): »Was den Menschen nicht bloss über das Tier erhebt, sondern ihn einer bloss natürlichen Existenz gänzlich entrückt, ist das Gefühl der Kindschaft, das dem Menschen

angeboren und von der menschlichen Natur nicht zu trennen ist.«
 »Das ist das ursprüngliche Schauen Gottes. In der Schöpfung selbst hat sich Gott uns offenbart. Dieses ursprüngliche Schauen lieferte allen Religionen der Welt ihr Subjekt oder ihre Prädikate.«

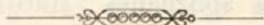
Akoravno je hvalevredno, da priznata imenovana učenjaka nasproti materijalistom bivanje duševnega človeškega življenja, ki ima svoj zadnji vzrok v duhu božjem in trdita, da je človek sposoben po svojih naravnih močeh priti do spoznanja Boga ter opozarjata na splošno razodetje božje, ki se kaže v naravi in v svetovni zgodovini, vendar moramo reči, da nam njih mnenje ne more razložiti postanka izraelskega monoteizma. Kakor smo zastoj iskali pri vseh različnih poskusih, ki smo jih omenili, zadostne razlage religije Hebrejcev, ravno tako nas generelno razodetje dano vsem ljudem ne pripelje do zadovoljive rešitve perečega vprašanja. Ne preostane nam drugega, kakor da se ozremo po sv. pismu in pogledamo, kaj nam ono pravi o izvoru izraelskega monoteizma. Vsi voditelji Izraelcev od njih očeta Abrahama, pa do zadnjega preroka nam potrjujejo, da je nastal, se ohranil monoteizem ter razvil po profeciji. Oni nam pričajo, da postanek svoje religije s čistim monoteizmom ne pripisujejo splošni revelaciji, ki se razodeva v stvarstvu božjem, ampak revelaciji, ki je trdno prepričala Abrahama, Mojzesa ter njih naslednike, da biva nek duh, ki ne spada v okvir delujočih naravnih sil, ampak da je nad njimi neskončno vzvišen. To razodetje, dano vsakemu posameznemu voditelju ljudstva, ki ga je Bog obudil, je obvarovalo Izraelce, da niso nastopili poti ostalih narodov starega orienta ter zapadli astralnemu politeizmu. Razodetje je bilo ono nadnaravno sredstvo, s katerim je duh božji občeval z duhom človeka in mu ohranil neskaljeni monoteizem.

Ali je morebiti tako nadnaravno razodetje nemogoče? Ali je morebiti že dokazano, da je Hamlet po krivici rekel: »Več je stvari med nebom in zemljo, kakor si more domišljati vaše modroslovje?« Tega si gotovo ne bo upal trditi, kdor prizna bivanje Boga. Ako more že človek razodeli svoje misli na različne načine, kako naj bi tega ne mogel storiti Bog? Kakor poseduje on, kot absolutni duh neizmerni zaklad resnice in vednosti, ravno tako ima tudi kot absolutna inteligenca, moč in prostost ter brezštevila sredstva, s katerimi more podeliti človeku vedno nova spoznanja. Ako bi se mogel on človeku razodeti samo posredno, po stvarstvu, potem bi bila njegova inteligenca, moč in prostost omejena, s stvarjenjem bi bila izčrpana, on ne bi bil več Bog. Fizično je torej mogoče, da se Bog nadnaravno človeku razodene. Pa tudi s strani človeka ni nobene fizične ovire, ki bi mogla onemogočiti božje razodetje. Ako lahko spozna naš duh kaj novega s pomočjo človeškega poučenja, koliko bolj je tega zmo-

žen, ko sprejme pouk od Boga samega, in to toliko bolj, ker je Bog pričujoč v človekovi notranjosti, ker obvladuje njegovo bistvo; in to mu da moč, da ne deluje na njega in mu ne govori samo zunanje, samo posredno, ampak tudi notranje in neposredno.

Res je sicer, da se nadnaravni karakter profecije ne da dokazati, kakor kakšno matematično pravilo. Ampak na podlagi dejstev primerjajoče verske zgodovine mora vsak trezen presojevalec in raziskovalec priznati, da je nadnaravno vodstvo izraelskega ljudstva postulat izvirajoč iz principa: non datur effectus absque causa sufficienti. Lepo pripomni k temu prof. dr. Nickel (Der Ursprung des alttest. Gottesgl. 40. 41): »Wer auf freiem Felde wandelnd mitten unter wilden Rosen eine Teerose erblickt, wird nicht glauben, dass durch irgendwelche Natureinflüsse sich hier aus wilden Rosen allmählich von selbst eine Teerose entwickelt habe, sondern er wird annehmen, dass irgendein Mensch eine Teerose hierher verpflanzt oder eine wilde Rose mit Trieben einer Teerose veredelt habe. Ähnlich ergeht es demjenigen, der, die Religionen des Altertums durchforschend, beim Volke Israel den Monotheismus entdeckt. Er wird, wenn er sich in die einzigartige religiöse Entwicklung dieses Volkes versenkt, gern den Worten des Propheten glauben, welcher in dem schönen Gleichnis vom Weinstock (Is 5) sagt: »Das Haus Israel ist der Weinberg des Herrn der Heerscharen, und die Männer von Juda sind seine liebliche Pflanzung.«

»Kakor zasledi geolog, ki preseka plasti zemlje, v sredi mrtvega kamenja sledove višjega, organskega življenja, ravno tako najde raziskovalec verske zgodovine, ki pregleduje anale svetovne zgodovine, med listi, ki poročajo o učinkih človeških naravnih nagnenj, tudi take, ki pripovedujejo o nadnaravnem vodstvu Boga v zgodovini narodov.« Spoznati mora in priznati s sv. Pavlom (Hebr 1, 1), da je »nekdaj govoril Bog očakom po prerokih« in da je pripeljal na ta način človeštvo do cilja, za katerega je vstvarjeno. Le tako si lahko razložimo, kako je mogel Izrael v sredi politeizmu vdanih narodov varovati in ohraniti biser celega starega sveta — etični monoteizem.

3.

Poročila o stari in novi domači cerkveni umetnosti¹.

Spisal prof. Dr. A. Stegenšek.

IV

O sv. ostankih v oltarjih.

Za zgodovino naših cerkev so zelo imenitni grobiči v oltarjih. Vsako leto se več starih oltarjev razdere, ali le malokje se pazi na njih vsebino. Zato podamo tukaj najprej nekaj vzgledov o vsebini grobičev, ki so se odprli v zadnjem času, in povemo, kaj se da iz njih sklepati za starost dotične stavbe, potem pa hočemo splošno govoriti o ostankih, ki so položeni pri nas v oltarje, slednjič pa tolmačiti še neobjavljeno važno posvetilno listino cerkve v Solčavi.

1. Sv. Ilj pri Gradiču. Ko se je glavni oltar let. 1. odpravil, se je našla v grobiču štirivoglata belovoščena kocka (7 cm dolga, 5½ cm široka in 3½ cm visoka) z rdečim škofovskim pečatom (v premeru 3½ cm) zgoraj. Napis okoli grba se glasi: SIGILVM · SEBAstiani · NASimbeni · DEI · GRATia · EPIscopi · CONOVIENSIS · Kunaveljski škof Boštjan (1498—1503) je kot pomožni škof oglejskega očaka večkrat potoval po Slovenskem Štajerskem, l. 1498 je delil n. pr. v Studenicah odpustke, l. 1501 je posvetil dva oltarja v Špitaliču, v nepoznanem letu je tudi posvetil cerkev M. B. na lepi Njivi pri Mozirju. — Ko se je od kocke odstranila do 1 cm debela plast voska, se je našla škatljica iz svinčene pločevine, dolga 5½ cm, 4 cm široka in 1½ cm visoka. V njej sta bila dva mala žepiča (2—3 mm v premeru), zrno kadila in 3 pergamentni lističi, ki pa so razpadli, če se jih je kdo dotaknil, tudi pisava je bila zginila. Na večjem je gotovo stal datum konsekracije, manjša pa sta spadala k svojim žepičema ter sta naznanjala imena sv. ostankov.

Poleg škatljice je bil kakih 5 cm visok cinast vrček z držajem izlivom in na osi odpirajočim se pokrivalom z vrezano črko A. V njem je ležal majhen košček kosti ter 5 velikih kadalnih zrn. Nekdaj je gotovo služil kot mašna posodica za vodo (A = Aqua), ker se podobni še dandanes včasih rabijo v Italiji, škof pa je vanj djal ostanke prejšnjega, torej okoli l. 1500 porušenega oltarja.

Kakšen pomen ima torej ta najdba za zgodovino šentiljske cerkve? Najprej se je dognalo, da je bil do letos stoječi glavni oltar posvečen v dobi 1493—1503, to pa mora biti tudi stavbena letnica sedanjega prezbiterija. Ta ima sicer ostroločna okna in vogle iz seka-

¹ Prim. Voditelj 1909 str. 55—63.

nega kamna, a že brez podpornikov, kakor se je to večkrat zgodilo pri manjših stavbah poznogotske dobe¹. Potem pa se da iz v vrču priloženih ostankov z verjetnostjo sklepati, da je bil tudi prvi oltar te cerkve, ki se imenuje že l. 1261, po škofu posvečen.

2. Ljubno. Glavni oltar se je posvetil l. 1667, odpravil pa se je l. 1906. Grobič se je nahajal na sprednji strani oltarjevega podstavka in je bil zadelan s kvadratično ploščo iz peščenca (visoka in široka je bila po 14,5 cm, debela pa 6,5 cm), v katero je bil na sprednji strani vdelan križ z letnico in pa napisom R(eliquiae). IO(seph) R(abatta) E(piscopus) L(abacensis). V grobiču je bila pločevinasta škatljica zapečatenena z Rabattovim grbom in v njej dva lističa. Na prvem se je čitalo:

MDCLXVII

Die 23. Octobris Dominica Vigesima Prima post Pentecostes Ego IOSEPHVS Comes de Rabatta Epus Laba's Sac. Rom. Imp. Pps etc. etc. Consecraui Altare hoc in honorem Stae Elisabethae Viduae et reliquias Ssōr Martyrum Leonardi, Ludouici, Leopardi et triginta quinque Sociorum Mart. nec non S. Mauricii et S. Victorine V. et M. in eo inclusi et Singulis Xpi fidelibus hodie unum Annum, et in die anniversario consecrationis huiusmodi ipsum uisitantibus quadraginta dies de uera Indulgentia in forma Ecclesiae consueta concessi.

Drug listič je bil skupaj zganjen v podobi kuverta. Če se je odprl, se je čitala v njem zopet zgoraj imenovana vrsta sv. ostankov: (»Reliquiae SSum Leonardi itd.«), vrhutega pa so ležale v njem v treh papirnatih zavitkih relikvijske in sicer sv. Lenarta, Ludovika, Leoparda in tovarišev skupaj, sv. Mavricija s tovariši skupaj in sv. Viktorine posebej.

3. Veliki oltar sv. Jurija v Škalah. V njem je bila v dolbini menze poleg portatila cinasta, valju podobna posodica (5½ cm visoka, s premerom 4 cm), zapečatenena z rdečim pečatom, ki je imel grbljubljanskega škofa Žige grofa Herbersteina in opis z začetnicami: S · C · D · G · E · L · S · R · I · P · & C · A · H (t. j. Sigillum Christophori Dei gratia episcopi Labacensis sacri Romani Imperii principis et comitis a Herberstein). Škof Krištof Herberstein je vladal 1683—1701. Ko se je pokrov posodice odprl, se je našel ob steni ovit in že preperel koženast listič (dolg 10 cm, visok 4 cm) z napisom:

¹ Vizitacijski zapisnik iz l. 1674 poroča sicer: »1644 altare maius s. Aegidii erectum est et consecratum,« a otvorjeni grobič nas je o tem drugače poučil. Najbrž je župnik l. 1674 sklepal, ker je bil nastavek pod njegovim četrtim prednikom l. 1644 nov, da je bil tedaj tudi oltar posvečen. Prim. Orožen, V, 329.

MDCLXXXI¹ ... die ... (E)go Sigismundus Christo(phorus) Episcopus Lab(acen)sis consecravit altare hoc in hono(rem) S. Geo(r)gii M. et reliquias SS. MM. Feliciani et Vitalis (in eo inclusi et s)ingulis Christi fidelibus hodie un(um a)nnum et (in) die anniversario Consecrationis huiusmodi (ipsa)m visitantibus 40 dies de vera Indulgentia (in forma) Ecclesiae consueta concessi.

Tekst soglaša z onim, ki je predpisan v popravljenem pontifikalu, in se je zato dal spopolniti. Sv. ostanke so povezani v dveh malih žepičih, na lističih pa se čita: »S. Feliciani« in menda tudi »S. Vitalis«.

Župnija v Škalah se imenuje že l. 1154, patrocinij sv. Jurija pa l. 1250. Jedro sedanje stavbe sta gotska ladja in prezbitერიj. Veliki oltar je bil posvečen, kakor poroča vizitacijski zapisnik iz l. 1641, iznova pa se je pozidal in posvetil v letih 1691—1695, o čemur priča naš relikviar. S tem se spopolnijo pomanjkljivi zgodovinski podatki². Najbrž je tedaj dobil oltar nov nastavek v nemško-renesanskih oblikah, 80 let pozneje (1775) pa v rokoko slogu. Pod župnikom Trafenikom (1882—86) se je stari oltar z nastavkom vred podrl, od nastavka sta se ohranila le kipa sv. Petra in Pavla ter glavna slika sv. Jurija. V novi oltar so vložili portatile in zraven dodali še relikvije iz konca XVII. stol.

Kake sv. ostanke so vlagali posvetitelji v naše oltarje? Na podlagi zapiskov relikvij za 55 spodnještajerskih oltarjev v dobi 1309—1789 hočemo zarisati približno razvoj. Gradivo bi se dalo seveda še pomnožiti, a za splošni pregled zadošča³.

Razloček med srednjeveško in novodobno prakso se pokaže šele začetkom 17. stoletja. Prej so škofje imeli ostanke od Kristusa, od Marije, od apostolov, skoro od vseh svetnikov, ki se kličejo v litanijah in so znani med ljudstvom. V oltarje so vlagali, če je bilo mogoče, relikvije tistih svetnikov, katerim so bili posvečeni, zraven pa relikvije drugih sorodnih svetnikov. Dodavali so tudi relikvije spoznovalcev, ki niso krvi za Kristusa prelili, zraven pa še druge ostanke kakor od lesa sv. Križa, od voščene Agnus Dei, od obleke svetnikov, od skale tistih krajev sv. dežele, katere je Zveličar s svojim trpljenjem posebej posvetil. S 17. stol. pa škofje nimajo več relikvij od znanih sv. oseb. Njih imena zginejo. Posvečevalci so postali kritični. Nastopijo pa

¹ Zadnja številka je bila najbrž IV torej 1694.

² Orožen, V, 38—30.

³ Vzgleđi se nahajajo pri Orožnu, Bistum Lavant I—VIII; Stegenšek, Konjiška dekanija in v rokopisni kroniki samostana studeniškega; dostavijo se še naj zgoraj navedeni slučaji in spodaj natiskana solčavska listina.

imena svetnikov, katerih ljudstvo še nikdar ni častilo. Vzdignili so njih trupla iz rimskih katakomb in jih raznosili po vsem svetu. Edina Švica jih šteje nad 350. Odtod tudi pride, da odsihdob vlagajo v oltarje zopet edino ostanke mučenikov in ne več spoznovalcev, vrhutega ne raznovrstne, ampak samo nekaj koščic. Odpadejo tudi razni drugi priložki. K temu je tudi pripomogla reforma pontifikala in globljeje umevanje njegovih obredov. Doba katakombskih relikvij se konča z minulim 19. stoletjem. Odkar se je z De Rossijem od l. 1849 naprej poživil in poglobil študij starokrščanskih grobišč, ne poznajo starinoslovci več znamenj, s katerimi bi se dala ločiti trupla mučenikov od navadnih vernikov. Izvzet je edino slučaj, ako bi se na grobu samem čital naslov »mučenik«, ali pa bi bila v grobu posodica s kemično dokazano krvjo. In tudi cerkvena oblast upošteva to stališče. Tako so izgubile veljavo najprej relikvije izza konca srednjega veka in sedaj še te nove dobe. Ali naj sv. cerkev opusti vlaganje sv. ostankov v oltarje, ali naj spremeni krasni posvetilni obred? Na to nikakor ni misliti, saj je dovolj pristnih mučeniških relikvij na svetu! Četudi bodo pristni starokrščanski in srednjeveški ostanki redki, jih je pa tem več iz nove dobe od navdušenih oznanovalcev sv. vere v raznih delih sveta, ki so kri za svoj nauk prelili. Mučenikov Cerкви ne bo nikdar zmanjkalo, kakor tudi preganjanj ne.

Poglejmo sedaj posamez! L. 1309 je škof Oderizij iz Pićana vložil v oltar v Studenicah ostanke sv. Neže, sv. Katarine Aleksandrijske, sv. Enajst tisoč devic, sv. Janeza Krstnika, sv. Ane in sv. Dominika. Škof Krištof Žiga Lamberg je za osem oltarjev v Solčavi porabil ostanke skoro samo obče znanih in domačih svetnikov. Zastopani so sv. Jakob apostol, sv. Lukež ev., sv. Mohor in Fortunat, sv. Valentin škof in muč., sv. Kancijan, sv. Maksimilijan, sv. Primož in Felicijan, sv. Ahacij (3krat), sv. Florijan, sv. Krištof (3krat), sv. Sigismund, sv. Mavricij, sv. Janez in Pavel, sv. Feliks in Adavkt, sv. škof Martin, sv. škof Nikolaj, sv. učenik Jeronim, sv. opat Benedikt, sv. škof Udalrik in sv. škof Servacij. Od lavantinskega škofa Lenarta Pewelr (1508—36) je objavljenih 10 posvečevanj. Vložil je ostanke od naslednjih mučenikov: sv. Petra, Matevža, Jerneja, Štefana (2krat), Lovrenca in Vita ter mučenic: sv. Katarine, Doroteje, Kristine, Barbare ter Uršule; od spoznovalcev pa: sv. Gregorija, Nikolaja, Udalrika, Frančiška, Bernardina in Kanizija ter od Marije Magdalene. Razven tega je vložil od voščene Agnus Dei (3krat), od skale groba Gospodovega (2krat), od lesa sv. Križa, od kamna z Oljske gore, kjer je Kristus kleče molil, od obleke Marijine in od plašča ter zagrinjala sv. Sofije, studeniške ustanovnice. Večkrat je deval zraven še neznane sv. ostanke, kojih imena se radi starosti niso več znala.

L. 1535 je lavantinski škof Filip Renner posvečeval dolgo vrsto (20) oltarjev v Slovenskih goricah¹ najbrž, ker so jih bili Turki leta 1532 oskrunili. Naštejemo relikvije, ki jih je vlagal v oltarje in pristavimo pri vsakih število, v koliko oltarjev jih je vložil. Od sv. Uršule in tovarišic 20krat, od hriba Kalvarije 18krat, od sv. Joahima 14krat, potem po 5krat od sv. Virgilija, sv. Vita in sv. Ane, 4krat od Salamonovih vrat, 3krat od stebra Gospodovega bičanja, 2krat od sv. Jerneja, po enkrat pa od sv. Pavla, sv. Andreja, sv. Vigilija, sv. Helene, od lesa Andrejevega križa, od obleke sv. Ane, od mane, od mleka Marijinega, od zemlje iz Sv. dežele. V 12 oltarjih se ni nahajal nobeden ostanek od drugih mučenikov ko od sv. Uršule in tovarišic, ti pa so itak nepristni, torej v dotičnih oltarjih ni nobenih mučeniških kostij.

Podobno obilico relikvij je imel še ljubljanski škof Tomaž Hren. Ko je l. 1610 posvetil kapelico sv. Ane v Solčavi, je vložil v oltar od lesa sv. Križa, sv. Janeza Krstnika, Nedolžnih otrok, Jakoba starejšega in Šimona, potem od sv. Lovrenca, Boštjana, Krištofa in Uršule, dodal pa je še od obleke Marijine, od palme, ki jo je nosil v rokah sv. Janez Evangelist, ko so nesli Marijino truplo pokapat v dolino Jozafat, potem od skale groba Gospodovega in od groba Marijinega, slednjič še od t. zv. Agnus Dei. Katera cerkev se mora kosati s toliko relikvijami ko ta priprosta kapelica?!

Kakšen razloček je proti temu zapisnik relikvij, ki jih je vzdal l. 1651 Maksimilijan škof pičanski v treh oltarjih Device Marije na Pesku in sv. Valentina v Žusmu! Nastopajo sami mučeniki z neznanimi imeni: Anicet (ne papež), Rufin, Marulian, Saturnin, Sekundin in Krescencija. Vendar so ta imena vsaj starokrščanska, izvzemši morda Maruliana. Škof Rabatta pa vloži l. 1667 v ljubenski oltar mučeniške ostanke s frankovskimi imeni Leonarda in Ludovika. Katakombnim svetnikom niti verjetnih imen niso zbrali! Ker je zanimivo od katerih t. zv. sv. trupel se nahajajo pri nas v oltarjih ostanki, jih za dobo od l. 1651—1789 naštejemo in sicer na podlagi popisov 13 oltarjev. Pri imenih, ki spominjajo na znane svetnike, stavimo vprašaj (?), ker se ne da dognati, ali so ostanki od t. zv. sv. trupel ali pa od imenovanih zgodovinskih oseb. Zastopani so torej ti-le svetniki:

Abundantius, Aetherius, Andreas (?), Anicetus, Blasius (?), Bonus, Christiana, Christianus, Clarus, Clemens, Coelestinus, Coelestina, Columba, Columbus, Crescentia, Donatus, Felicianus, Fortunatus, Fructuosus, Generosus, Honestus, Iucundinus, Leonardus, Leopardus,

¹ V Kamnici, pri Sv. Petru pri Mariboru, v Št. Ilju, v Jarenini, pri Sv. Jakobu v Slov. gor., pri Sv. Juriju v Slov. gor., pri Sv. Lenartu in pri Sv. Benedktu.

Licianus, Ludovicus, Marullianus, Pacens, Paulus (?), Paulinus (?), Probus, Rufinus, Saturninus, Secundina, Severianus, Theodorus, Theophilus, Victoriana, Vincentina, Vitalis.

Kot vzgled za dandanes rabljene sv. ostanke naj nam služi novi veliki oltar v Ljubnem, posvečen dne 1. sept. 1909. V njem so relikvije sv. Aleksandra, Evencija ter Teodula (god vseh treh se obhaja v brevirju dne 3. maja), potem sv. Sabine (29. avg.) in sv. Serafije (najbrž Serapije, 10. avg., spomin pa se obhaja 3. sept.), ki vsi počivajo v cerkvi sv. Sabine v Rimu. Cerkev je pozidal duhovnik ilirskega rodu, pozneje škof, Peter okoli l. 435. Ostanke prvih treh svetnikov so prenesli iz katakombe sv. Aleksandra, ki leži 10 km izven Rima ob nomentanski cesti. Njihova legenda je brez resne zgodovinske podlage in ni verjetno, da bi bil Aleksander papež istega imena (okoli 116). Istotako je legenda sv. Sabine in Serapije pozno nastala in se najbrž nanaša na drugo sv. Sabino, ki je bila v Umbriji doma. Eno pa je gotovo: Ostanki naših 5 mučencev so se prenesli že pred l. 435 v aventinsko cerkev in so pristni, koščice oseb, ki so prelele kri za Kristusa. In to je dovolj za pravilno posvečenje oltarja.

Od dandanes običajnih posvetilnih listin se v nekoliko razlikujejo srednjeveške. Kot važen vzgled natisnemo tu ono, ki jo je dal za solčavsko cerkev ljubljanski škof Žiga Lamberg l. 1485 in se je ohranila v prepisu iz 17. stol. Glasi se:

NOS Sigismundus Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Labacensis p. Universis et singulis Christi fidelibus prae/sentes litteras inspecturus salutem et sinceram in Domino charitatem/. Noueritis quod nos Anno Domini Millesimo Quadringente/simo Octuagesimo Quinto in festo Beatorum Petri et Pauli Apostolorum DEI die penultima Mensis Iunii duo Altaria de nouo constructa/et sita in Ecclesia Parochiali B. Mariae Virginis in Sultzpach nostrae Labacensis Dioecesis in portico siue Basilica supra ostium maius uer/sus Occidentem, unum in medio ipsius Basilicae siue portici in honorem S. Sigismundi Regis et Martyris, in quo eiusdem Sigismundi/nec non Mauricii, Achaciique et Sociorum eius Sanctorum et Martyrum Christi; et aliud ad latus Sinistrum uersus Septentrionem/ in honorem S. Hieronymi Doctoris Ecclesiae egregii, in quo Sanctorum Benedicti Abbatis et Confessoris nec non Seruacii Episcopi et Valen/tini Martyris et Episcopi cum debita ueneratione reliquias recondidimus ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, et dictorum Sanctorum / Martyrum et Confessorum reuerentiam et honorem consecrauimus in forma Ecclesiae consueta. Deinde in festo Commemorationis S. / Pauli Apostoli die ultima Mensis praedicti duo alia altaria de nouo constructa et sita in praefata Ecclesia B. Mariae Virginis in Sultz/pach, unum in angulo in latere dextro uersus Meridiem in honorem Sanctorum Martini et Nicolai Pontificum, et Maximiliani Episcopi et Martyris, in quo eorun/dem Sanctorum Martyni, Nicolai et Maximiliani Pontificum et Martyrum unacum antiquis reliquiis, quae prius in antiquo altari in eodem angulo sito recon/ditae fuerunt, et aliud in eodem latere dextro uersus gradum, in quo est ascensus ad dictam basilicam, in honorem S. Floriani Martyris, in quo eiusdem S. Flo/riani et SS. Hermachorae et Fortunati et Canciani Martyrum Christi cum simili, ut praemittitur, reuerentia et honore reliquias recondidimus ad laudem et / gloriam omnipotentis

DEI et iam dictorum Sanctorum Pontificum et Martyrum reuerentiam et honorem consecrauimus et dedicauius in forma ut supra./

Item in festo Visitationis Virginis gloriosae, quod erat die Sabbathi secunda Mensis Iulii Anni supradicti iterum duo alia altaria sita in commemorata Ecclesia B. Mariae Virginis in Sultzpach unum in angulo lateris sinistri uersus Septentrionem in honorem S. Ioannis Baptistae, in quo Sanctorum Iacobi Maioris Apostoli Christi, nec non Ioannis et Pauli et Felicis et / Adaucti Martyrum unacum antiquis reliquiis, quae prius in antiquo altari in eodem angulo sito reconditae fuerunt. Et aliud in eodem latere sinistro uersus / Septentrionem et ianuam lateris eiusdem ad honorem S. Christophori Martyris, in quo eiusdem S. Christophori, nec non Sanctorum Achaicii et Sociorum eius Mar/tyrum et Lucae Evangelistae reliquias recondidimus ad laudem et gloriam altissimi Dei et praenominatorum Sanctorum Apostolorum, Martyrum et Euangelistae/ reuerentiam et honorem similiter, ut praemittitur consecrauimus. Deinde die Dominica dictum festum Visitationis B. Mariae Virginis immedia/te sequente, Ecclesiam Parochialem saepe nominatae B. Mariae Virginis in Sultzpach de nouo ampliatam et constructam absque choro et altari in eodem / sito prius etiam per nos consecrato, Ad laudem et gloriam Sanctae et indiuiduae Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti, nec non excellentissimae Virginis / Mariae Matris Domini IESV Christi et Conceptionis et Venerationis eius reuerentiam et honorem cum omni deuotione et forma in his fieri solita et con/sueta consecrauimus et dedicauius. Cum autem mente perpendimus et animo deuote revoluius, quod Virgo venustissima et omnium uirtutum floribus / et aromatibus insignita Virgo Dei gloriosa, de cuius pulchritudine sol et luna mirantur, eiusque precibus iuuatur populus Christianus, florem preciosum immar/cescibilem et aeternum Dominum nostrum IESVM Christum humani generis Redemptorem ineffabili Spiritus Sancti cooperante gratia produxit, pro cuius / reuerentia Virginis loca sub ipsius Vocabulo insignita sunt a Christi Fidelibus merito ueneranda, ut etiam ipsi exercentes opera pietatis eiusque piis adiu/ti suffragiis aeternae retributionis praemia consequi mereantur: Sanctorum etiam reliquias, quorum animas non dubitamus in coelo regnare cum Christo nos / et uniuersi et singuli Christiani pro amore Dei uenerari debemus in terris, ut Dei honorantes amicos diuinis nos beneplacitis copulemus, et illorum nobis propterea / uendicantes patrociniū apud eum quod nostris precibus non uolumus, eorum obtinere intercessionibus mereamur. Cupientes igitur ut dicta Parochialis Ecclesia / B. Mariae Virginis in Sultzpach dictae nostrae Dioecesis, in qua ipsa Beata DEI genitrix Virgo MARIA ineffabilia miracula indes deuote cunctis ad / eam recurrentibus pro suis quibus aegrotant infirmitatibus et languoribus patefaciendo sanantur; nec non Altaria supradicta congruis frequententur ho/noribus, et a Christi fidelibus iugiter uenerentur, ac in ipsorum structuris et aedificiis debite reparentur, conseruentur et manu teneantur, libris, Calicibus, / ornamentis, Mappis, Luminaribus et aliis ipsorum necessariis decorentur, fulciantur et laudabiliter muniantur in eis quoque cultus augeatur diuinus: Et ut / Christi fideles eo libentius deuotionis causa ad eandem Ecclesiam confluant, ipsamque et altaria huiusmodi cum reuerentia et honore debito uisitent, et ad reparatio/nem, augmentationem, conseruationem aliaque praemissa manus promptius porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem dono coelestis gratiae uberius conspexerint se / refertos, De omnipotentis Dei misericordia, et gloriosissimae Dei genitricis Virginis Mariae, Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, Hermachore et Fortunati Martyrum / meritis et intercessionibus autoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus uere poenitentibus et confessis, qui Ecclesiam ipsam B. Mariae Virginis in Sultzpach / et altaria supradicta in singulis d. N. Iesu Christi Natiuitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis, Ascensionis, Pen-

tecostes et corporis Christi: nec non supra / dictae gloriosae Dei Genitricis Virginis Mariae Conceptionis, Natiuitatis, Purificationis, Annuntiationis, Visitationis et Assumptionis, duodecimque Apostolorum, nec non / Patronorum dictorum altarium Sanctorumque et Sanctarum, quorum et quarum reliquiae gloriosae in dictis Altaribus sunt reconditae festiuitatum solemnitate, ac in celebritate omnium Sanctorum et Commemoratione animarum omnium fidelium defunctorum, nec non diebus dedicationum dictorum altarium et supradictae ecclesiae in Sultzpach, quas quidem dedicationes dictorum altarium duorum in portico siue Basilica in festo Apostolorum / Petri et Pauli: aliorum duorum in latere dextro uersus meridiem in festo Commemorationis Sancti Pauli, et aliorum duorum in latere sinistro / uersus Septentrionem consistentium in festo Visitationis Virginis Mariae et Ecclesiae supradictae, die dominica dictum festum Visitationis immedie sequente perpetuis futuris temporibus statui-mus celebrandas, singulisque B. Ioannis Baptistae, uidelicet Natiuitatis et Decollationis, nec / non quatuor Euangelistarum et quatuor Doctorum Ecclesiae festiuitatibus, et per octauas omnium festiuitatum praedictorum octauas ab Ecclesia institutas habentium, omnibusque diebus dominicis a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusiue deuote uisitauerint annuatim / aut ad reparationem, conseruationem, augmentationem aliaque praemissa manus porrexerint adiutrices, totiens quotiens Quatraginta dies de iniunctis eis poenitentis misericorditer in domino relaxamus. Scriptum Oberburgi in festo s. Iacobi Apostoli, Anno / Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto/.

Ad maiorem Dei, B. Mariae Virginis, aliorumque Coelituum gloriam et honorem.

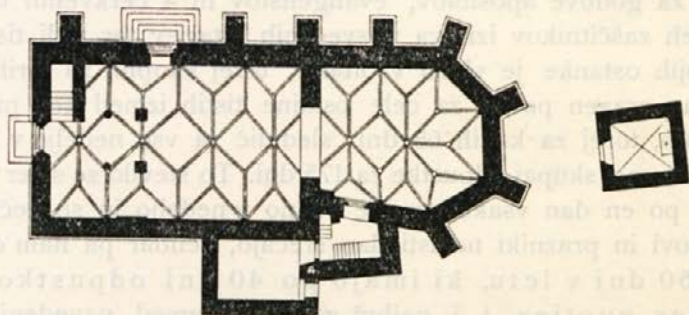
Škof Žiga je bival tedaj skoro teden dnij v Solčavi. V torek zvečer, dne 28. junija, so bile vesperae martyrum, kot priprava za posvečenje prvih oltarjev. V sredo na praznik sv. Petra in Pavla je torej posvetil oltar sv. Sigismunda sredi in sv. Jeronima na severni strani pevskega kora, ker so tedaj stopnice na kor vodile na južni strani. Isti dan zvečer je obhajal vesperae za posvečevanje v četrtek, ko sta prišla na vrsto oltar sv. Florijana ob južni steni pri stopnicah na pevski kor in oltar sv. Martina in Nikolaja v kotu poleg slavoloka. V četrtek zvečer in petek zjutraj je škof počival, v petek zvečer, 1. julija, so pa bile zopet vesperae in v soboto zjutraj posvečevanje dveh oltarjev ob severni steni t. j. sv. Krištofa poleg stranskih vrat in sv. Janeza Krstnika v kotu pri slavoloku. Posvečenje vse cerkve, izvzemši veliki oltar, ki ga je bil škof že pred leti posvetil, je končalo v nedeljo vso slovesnost.

O relikvijah, ki jih je škof vložil v oltarje, smo govorili že zgoraj. K zgodovini cerkve pa je omeniti, da sta bila dva oltarja v kotih pred slavolokom že v stari cerkvi, a so ju [podrli in sedaj na novo pozidali. Njihov patrocinj je tudi tak, da sega lahko nazaj v dobo, ko se je postavila prvotna cerkev. Ostali štiri oltarčki so pa bili celo novi in so dobili vsi zaščitnike, ki so bili koncem srednjega veka moderni. Kult sv. Jeronima se je n. pr. ravnotedaj nanaglomoma razširil, postavile so se mu cerkve in oltarji, a že pred 17. stol. je njegova slava zatemnela in oltarji so dobili druge zaščitnike. Ravnotako se je

kult sv. Sigismunda za kratek čas povzdignil v naših krajih, ko so prišle njegove relikvije v Prago (1365) in Klosterneuburg (1377). Sigismunda si tedaj našel na cesarskem sedežu, za Sigismunda je bil tudi krščen škof, ki je posvečeval v Solčavi. Da se je kult sv. Krištofa in sv. Florijana razširil pri nas šele koncem srednjega veka, pričajo njih podobe in cerkve.

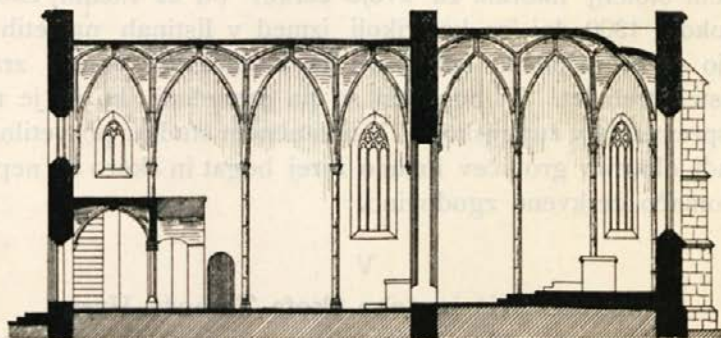
Veliko spoštovanje, ki ga imajo še dandanes solčavski verniki do starega romanskega kipa Matere Božje v župnijski cerkvi, je častitljiva dedščina še iz visokega srednjega veka. Škof Sigismund priča, da »skazuje Marija dan za dnevom neizrekljive čudeže vsem, ki se k njej pobožno zatekajo v svojih boleznih in ji potožijo svoje bolesi, ter jih ozdravlja.«

Prvotna cerkev je bila najbrž še iz romanske dobe; imenuje se prvič l. 1365. Najbrž je obstala iz kratke ladje z ravnim lesenim stro-

Sl. 1. Tloris župnijske cerkve v Solčavi, postavljene za vladanja škofa Žige Lamberga in posvečene l. 1485. Na desni je kapelica sv. Ane. Merilo 1 : 400.

pom in kvadratičnega prezbiterija. V 2. polovici 15. stol. so najprej podrli preozki prezbiterij kakor n. pr. tudi pri župnih cerkvah v Vu-

Sl. 2. Podolžni presek cerkve v Solčavi.

zenici, Mariboru, Ptujju, Konjicah, Laškem trgu in Gornjem gradu ter so pozidali bolj prostorni in svetli sedanji v gotskem slogu. Škof Sigismund je veliki oltar posvetil. Potem so nadaljevali s stavbo proti zapadu. Podaljšali so ladjo in jo povišali ter obokali. Ali je sploh katera stena od stare stavbe še ostala po koncu, je dvomljivo. Najbrž so vse podrli, kakor tudi oltarčka sv. Janeza Krstnika in sv. Martina. Tudi vsa kamnoseška dela govorijo glasno za poznogotsko dobo. Škof Sigismund je venčal slednjič znamenit umetniški spomenik s cerkvenim posvečenjem.

Treba je še, da spregovorimo o odpustkih, ki jih je ob tej priliki podelil škof in so menda še dandanes veljavni. Četrty lateranski zbor (l. 1215) je dovolil škofom podeljevati pri posvečevanju cerkev po eno leto odpustka, za dan obletnice pa po 40 dni. Enoletnega odpustka škof Sigismund v svoji listini ne omeni, ker določa samo odpustke za bodoče čase. Podeljuje pa po 40 dni za vse praznike Gospodove in Marijine, za godove apostolov, evangelistov in 4 cerkvenih učencov, potem vseh zaščitnikov iznova posvečenih oltarjev ter tudi tistih svetnikov, kojih ostanke je vložil v oltarje, torej skupno za približno 60 dni v letu; zraven pa še za cele osmine tistih izmed teh praznikov, ki jih imajo, torej za kakih 63 dni; slednjič za vse nedelje v letu (52), tako, da imamo skupaj odpustke za 175 dni. To število se sicer zmanjša, ker pride po en dan vsake osmine vedno v nedeljo in se večkrat tudi razni godovi in prazniki na isti dan srečajo, vendar pa nam ostane še kakih 150 dni v letu, ki imajo po 40 dni odpustkov in sicer *toties quoties*, t. j. najbrž za vsako izmed navedenih dobrih del posebej po 40 dni. Ta radodarnost z odpustki je bila sploh koncem srednjega veka običajna. Škofi so pošiljali po 40 dni odpustkov cerkvam tudi v daljavo, ne da bi jih bili obiskali ali posvetili, pomožni škofje pa so dajali pri vizitacijah po 80 dni, namreč 40 iz svoje oblasti, 40 pa v imenu krajevnega ordinarija. Tako so studeniške redovnice tekom stoletij nabrale za svojo cerkev od 22 raznih škofov odpustka okoli 1300 dni za katerikoli izmed v listinah naštetih godov (naštevajo se pa približno isti dnevi ko v solčavski listini) zraven še pa odpustek treh let. Ti odpustki so pa prenehali, ko se je redovna cerkev spremenila v župnijsko. — V natančnem študiju posvetilnih listin kakor tudi oltarnih grobičev imamo torej bogat in skoro še nepreiskan vir za domačo cerkveno zgodovino.

V

Spominski križ iz dobe škofa Tomaža Hrena.

Ob prehodu 19. v 20. stoletje so po vsem svetu vzdavali v cerkve spominske križce več ali manj srečne oblike. Pomenljiv je mra-

Sl. 5. Novi oltar v župnijski cerkvi v Ljubnem. Delo J. Vurnika in J. Cesarja.

mornat križ iz l. 1626, ki se nahaja na fasadi cerkve sv. Elizabete v Slovenjem gradcu; enak se tudi vidi nad velikimi vrati cerkve sv. Udalrika v Podgorju, kjer pa sta spodnji vrstici z ometom zakriti. Kaj predstavlja tak križ? V velikem križu imamo manjši križec z besedami IESVS in CHRISTVS, ki se tako križata, da služi srednji S za obe besedi. Okoli križca pa se suka zaokroženi M s krono na vrhu kot začetna črka imena MARIA, ostale črke so pa razpostavljene v križčevih voglih. Jezusovo ime je torej na sredi kronanega Marijinega imena, kakor se v najstarejših slikah nahaja Jezus v naročju Marijine.

Sl. 3. Spominski križec škofa Tomaza Hrena.

Mesto oseb stojita simbola. Na deblu spodaj pa je srce s štirimi žebli, pomeni pa petero ran Gospodovih. Že l. 1516 je kamaldoljčan Mihael iz Florence vvel njim na čast posebno molitev. Podpis imenuje škofa Hrena (Thomas Episcopus Labacensis) in najbrž še kakega drugega cerkvenega dostojanstvenika¹. Kamen z letnico 1626 je najbrž spomin na posvečenje cerkve sv. Udalrika v Podgorju in mogoče tudi na kako obnovenje mestnožupnijske cerkve v Slovenjem gradcu, vrhutega pa je zanimiv kot priprost, a spretno sestavljen simbol verskega mišljenja protireformacijske dobe, lahko rečemo tudi škofa Hrena.

Napise na kamnih, ki jih je posvetil svojim prednikom v Gornjem gradu, začenja z nazivom Jezusa in Marije, na čelu posvetilne listine za kapelico sv. Ane v Solčavi je tudi zapisal ti sv. Imeni. Ako si je sedanji ljubljanski škof in Hrenov naslednik izbral za svoj grb podobni Srca Jezusovega in Marijinega, je s tem pokazal isto vodilno misel in isti ideal, samo v različnih simbolih. V teh se pa javi zgodovinski razvoj in razstoj 300 let.

VI

Novi glavni oltar sv. Elizabete v Ljubnem.

Pred 232 leti se je posvetil prejšnji glavni oltar v ljubenski župnijski cerkvi. Bil je iz navadnega kamna. Pa tudi ta ni bil prvoten, torej iz 13. stol. Še večkrat so se menjavali oltarni nastavki. Zadnji je bil iz l. 1848, kolikor mogoče priprosto in neuko delo iz lesa in s slabimi kipi, segal pa je do stropa. Trajal je do l. 1904, torej 56 let. Kako se cerkvena oprava naglo izpreminja! Lahko se reče, da je v cerkvi edino le to trpežno, kar je umetniški dovršeno. Vse drugo se

¹ L. 1662 se Adam Kranabetvogel krajša s pismenkami A · K · V, tukaj morda kdo odkrije Martina K... z...

prej ali slej odpravi. Edino za umetniško stvar se torej kapital trajno in varno naloži, pri neumetniški pa se tekom časa v prazen nič razblini.

Nova oltarna miza (posvečena 1. sept. 1909) se dviga vrhu dveh stopnic iz izlikanega kraškega kamna iz Dutovelj in ima podstavek (stipes) iz solnograjskega temnordečega mramorja z ulogami iz zelenega tirolskega serpentina in belega kararskega mramorja. Miza sama pa je iz gladko brušenega kraškega kamna.

Nastavek (gl. tablico) obstoji samo iz tabernakelja med dvema večjima stranskima kipoma presvetih Src — videti je kakor bela piramida

Sl. 6. Tabernakeljska vratca v Ljubnem. Delal K. Kager.

med dvema protioporama. Naj gleda človek horizontalno osnovo ali vertikalno razdelitev in razne okraske, v vsem se kaže modra preudarjenost ter fin okus. Kako lahko se nad vsem dviga spredaj odprta kupola, ki se na vrhu zoži in potem še enkrat na kviško povspne. Tudi barvni utis nastavkov je prav ugoden. Celota je iz kararskega mramorja, štiri stebriči iz rdečega solnograjskega, šest pa iz rumenega veroneškega mramorja, uložki pa so iz inozemskih mramornatih vrst. V sredi se pa iskrijo bogato iztolčena kovinasta in deloma svetlo, deloma motno pozlačena vratica, okrašena z renesanskimi motivi ter grozrdjem in klasjem ter črkama A in Ω na emajliranem polju¹. Tudi kipi se družijo v harmonično celoto. Kaj nežna sta snežnobela angela poleg tabernakelja, ki sta popolnoma vtopljena v občudo-

vanje in molitev ter sta tako izvrstno komponirana s tabernakeljem, kakor če bi bila del arhitekture. Stoječa kipa pa, ki sta iz lesa in pobarvana ter deloma pozlačena, pa se nista uklonila pod jarem arhitekture, ampak vsak za se stojita svobodno in častitljivo ob straneh. Kristus s povzdignjeno desnico zatrjuje častilce Svojega Srca Svoje posebne ljubezni, Marija pa moli kakor starokrščanska oranta. To kretanje rok je dobro preudarjeno; kipe navzgor osvobodi, obenem pa

¹ Vratca je napravil g. pasar K. Kager v Celju za 440 K.

ne trpi simetrija, ker se nahaja pri obeh figurah. Obenem žari globoko čuvstvo Zveličarju iz obraza, pa tudi Mariji sije miloba iz lica¹. V stenski dolbini zgoraj nad nastavkom pa se dviga izza cvetlic kip cerkvene zaščitnice sv. Elizabete². Oltar je kras cerkve in spada med najlepše v škofiji. Še poznim rodovom bo umetno izklesano kamenje pričalo o podjetnosti dušnega pastirja in o darežljivosti ter pobožnem čutu faranov.

4.

„Veto“ ali „exclusiva“ pri volitvi papeža.

Spisal Dr. J. Tomažič, Maribor.

Izvrševanje državne ekskluzive v drugi polovici
XVI. stoletja. Premoč španske monarhije.

Konklave Julija III Nov. (1549 — febr. 1550).

Po smrti Pavla III je Karol V v pismu z dne 20. novembra 1549 naglašal svoje dostojanstvo kot »advocatus ecclesiae« in svoje starodavne pravice in dolžnosti zastran papeške volitve ter je kardinale z vso odločnostjo opominjal, naj volijo zaslužnega moža, ki bo Cerkvi božji v prid in blagor: to bo Bogu prijetno in državi koristno, in to bo ustrezalo pričakovanju cesarja samega. Razen tega je zaukazal svojemu poslancu Diego Mendoza, naj pred vsem poizkuša doseči, da bo izvoljen španski kardinal Juan de Toledo, in če to ne bo mogoče, angleški kardinal Reginaldo Pole. Na vsak način pa naj cesarska stranka izključi vse Francoze in Francozom prijazne kardinale. Imenoma je prejelo cesarsko ekskluzijo razen Francozov pet Italijanov (Salviati, Cervini, Ridolfi, Capodiferro, Verallo). — Po navodilih francoskega kralja Henrika II (1547—59) bi pa francoski kardinali naj volili ravno enega izmed teh kandidatov, vsekakor pa izključili Reginalda Pole. In še vdrugeč je poslal cesar ekskluzijska povelja zoper kandidate, katere je podpirala francoska stranka, namreč zoper že prvokrat »izključena« kardinala Cervini in Salviati in zoper kardinale Pietro Caraffa, Monte in Este. — Po dolgotrajnih pogajanjih in glasovavnih izključitvah je bil naposled izvoljen Monte,

¹ Mramornato menzo in ves nastavek je izvršil g. umetni kipar J. Vurnik iz Radoljice na Kranjskem in sicer za ceno 4650 K, za lesena kipa je še posebič prejel 560 K.

² Ta kip je samostojno zasnoval in izvršil g. domači kipar J. Cesar v Mozirju.

»Voditelj« I.

o katerem se v konklavu ni brezdvomno izvedelo, da ga je cesar »izključil«. Imenoval se je Julij III (1550—55)¹.

Konklave Marcela II (1555).

V naslednjem konklavu najdemo večinoma iste kandidate kakor l. 1550, pa tudi ista ekskluzijska povelja. Kardinal Cervini, katerega so zaradi njegove izredne skromnosti vsi volivci visoko cenili in spoštovali, je bil izvoljen, dasi je bilo znano še iz prejšnjega konklava, da cesarju ni všeč, in dasi ga je tokrat izključila tudi francoska vlada. Privzel si je ime Marcel II († 1555)².

Konklave Pavla IV (1555).

Tretjikrat je ostal položaj neizpremenjen v konklavu, ki se je vršil po preteku treh tednov. Zopet je bil Pietro Caraffa od cesarja izrečno izključen, ker je bilo znano, da je zelo strog in da je največji nasprotnik cesarsko-španskih interesov, zlasti španske vlade v Neapolju. Pri vstopu v konklave mu reče Francesco Mendoza, kardinal v Bourgos, »naj le opusti vse upanje na papeštvo, kajti cesar ga nikakor ne mara.« Caraffa pa odgovori: »Če me Bog hoče imeti na papeškem prestolu, cesar ne bo mogel tega preprečiti; jaz pa bom toliko na boljšem, da ne bom cesarjev, marveč samole božji dolžnik«³.

Če prevdarimo vse okoliščine, se dogodki omenjenih treh konklavov, zlasti zadnjega, ne dajo drugače označiti ko **poizkusi formalne ekskluzive ali državnega ugovora**. Ni namreč misliti, da bi bila cesarjeva izključivna povelja ostala tajna, marveč nasprotstvo med Habsburžani in rodbino Caraffa je bilo obče znano, in v konklavu so vsi vedeli, da je Caraffa že tretjikrat »izključen«; pa kardinali niso pripustili, da bi se ta poizkus Karola V posrečil, ampak so volili Caraffa papežem, prepričani o njegovih čednostih in vrlinah. Kot papež se je zval Pavel IV (1555—59)⁴.

¹ Maurenbrecher, Karl V und die deutschen Protestanten. Düsseldorf, 1865. Str. 216—225. — Sägmüller, Papstwahlen. Str. 181—194. — Zimmermann, Cardinal Pole. Regensburg, 1893. Str. 261 nsl. — Prim. Zeitschrift für kath. Theologie. Innsbruck, 1894. Str. 369 nsl.

² Hergenröther, Handbuch der Kirchengeschichte, III⁴. Str. 203. — Sägmüller, o. c. str. 200—210.

³ Stimmen aus Maria-Laach, 1875. IX. zv. str. 122. — Hergenröther, l. c. — Sägmüller, o. c. str. 210—218. — Eisler, Das Veto. Wien 1907. Str. 49 nsl.

⁴ Primeri mnenje, ki stavi početek ekskluzive v ta konklave. Voditelj XII (1909), str. 276. opomba 5.

Konklave Pija IV (1559).

Vznevoljeni, da je v minulih treh konklavah vselej postal papež eden izmed »izključenih«, nobeden pa izmed »priporočenih« kardinalov¹, so si vladarji po smrti Pavla IV tem silneje prizadevali, da bi pri papeški volitvi prodrli s svojo voljo. Omenjeni sta že bili pismi cesarja Ferdinanda I in španskega kralja Filipa II². Tokrat Ferdinand sam ni poslal nobenega izključivnega povelja, ker je soglašal s španskim kraljem. Ta je po svojem poslancu Vargas priporočil na prvem mestu kardinala Carpi, izključil pa ferarskega kardinala Este³. Narobe je francoski kralj Franc II (1559—60) želel, da naj bo ta izvoljen, izključen pa Carpi⁴. — Med pogajanjmi o imenovanih dveh kandidaturah je nastopil nov kandidat, kardinal Gonzaga Mantuanski, zoper katerega se do tedaj ni izrekla nobena vlada, in katerega sta celo znamenovala cesar Ferdinand in francoski kralj Franc II kot všečnega. Ker se niso mogli zediniti, so nekateri kardinali pismeno poizkusili Filipa pridobiti za Mantuanca ter so njemu prepustili odločitev. Ob istem času pa je Vargas poslal kralju neugodna poročila o Mantuancu, za katerega so se potegovali zlasti Francozi, ter je na tihem delal za kardinala Medici. — V odgovor je Filip pisal kardinalskemu zboru dolgo pismo, v katerem nekako ironično našteva celo vrsto kardinalov, ki bi imeli potrebne lastnosti, da bi mogli biti izvoljeni. Med njimi imenuje sicer tudi Mantuanca⁵, pa v posebnem pismu na Vargasu se odločno izreče proti njemu ter poslancu zaukaže, naj objavi ugovor ali ekskluzivo, kakor hitro bo se mu to zdelo potrebno, da se prepreči izvolitev Mantuanca⁶.

¹ Sägmüller, Papstwahlbulen. Str. 61. — ² Voditelj XII (1909), str. 400.

³ Navodila za Vargasu z dne 25. sept. 1558, 13. julija in 22. avgusta 1559. — Sägmüller, o. c. str. 49.

⁴ Sägmüller o. c. str. 51 po Ribier, Lettres et Mémoires d' Estat. Paris, 1666. Zv. II. str. 830. — Stimmen aus Maria-Laach, 1875. Zv. IX. str. 124.

⁵ Filip kardinalskemu kolegiju. Novembra 1559. (Wahrmund, o. c. str. 84 nsl.) — Spisano je bilo pismo dne 27. okt. 1559. (Sägmüller, o. c. str. 71).

⁶ Izključivno povelje se glasi: »En lo que toca al Cardenal de Mantua, nos ha parecido cosa nueva y que nunca nos cayó en el pensamiento; y assi como tal no se hablo en él, en la nominacion que hizimos de los subjectos que nos parecian idoneos para el Pontificado, como lo aureis visto por la orden que a don Juan de Figueroa (prednik poslanca Vargas) teniamos dada. Y aunque lo estimamos por muy seruidor y assi lo auemos conocido siempre y queremos que vos lo publiqueis y todos entendian que le tenemos en esta opinion, todavia considerando que es de tan gran casa y los deudos y parientes y dependencias que tiene en Italia y lo que podria succeder destas y otras calidades de su persona y vida passada, hallamos que no conuiene en ninguna manera que él sea Papa... por los grandes inconuenientes, que dello se seguirian.« (Filip Vargasu dne 23. oktobra 1559. Sägmüller, o. c. str. 71. opomba 4 po Hinojosa,

Gonzaga Mantuanski je slutil, da ga Filip ne mara, kar je Vargas v neprevidni naglici izdal volivcem, — in uvidevši brezuspešnost svoje kandidature je prostovoljno odstopil.

Ta uspešni poseg španskega kralja Filipa II v papeško volitev smatra Sägmüller za »začetek pravice, oziroma za prvo lastitev pravice do državne ekskluzive«¹. — Zdi se pa, da je prezigodaj, tukaj že govoriti o kakšni »pravici« oziroma o »lastitvi pravice«. Kaj takega se ne omeni od nobene strani, in izključivno povelje Filipa II se bistveno ne razločuje od ugovora Karola V proti Caraffi, ni bilo formalno objavljeno in končno ni nič drugega, kakor prvi slučaj dejanske državne izključitve, ki se je posrečila, ker so v konklavu izvedeli o Filipovem tajnem izključivnem povelju. — Sicer pa ekskluzija Mantuanca ni bila edina v tem konklavu. Carpi, na sličen način izključen od francoske vlade, je moral istotako odstopiti². Končno sta ostala le dva kandidata, o katerih se je moglo upati, da bota prodrli: Medici, eden izmed onih, ki jih je Filip II priporočil, in Cesi. Ker je tudi Cesija zadela španska ekskluziva³, je izšel iz štirimesečnega konklava imenovani kardinal Giovanni Angelo Medici kot papež Pij IV (1559—1565)⁴.

Naslednjih volitev XVI. stoletja sta se cesar in francoski kralj manj udeleževala, tem uspešneje pa se je v nje vmešaval »katoliški« kralj. Na višku svoje moči stoječ, je Filip II vsakikrat obvestil kardinale o svojih željah in namerah. To je mogel storiti in ni se mu bilo bati, da ne bi dosegel zaželenega uspeha: od leta 1559 je namreč nastopila španska stranka v tolikem številu, da je bilo celo nemogoče, brez njenih glasov pripomoči kakšnemu kandidatu do zmage.

Konklave Pija V (1565).

V konklavu leta 1565 je španski poslanec Luis Zuniga y Requesens sicer izjavil, da njegov kralj nikogar ne ekskludira in ne nominira, vendar se je kmalu vedelo, da glasom tajnih navodil Filip II ne

Felipe II. y el Conclave de 1559. Madrid, 1889. Str. 77. — Prim. Katholik, 1894, str. 180).

¹ Glej: Voditelj, XII (1909) 277¹.

² Primeri zgoraj str. 51.

³ Izključivni ukaz je bil: »Quanto al Cardenal de Cesis... os auemos querido avisar dello y encargaros mucho que procureis en todo caso y per todas las vias que pudieredes de estoruar que el no sea assumido al Pontificado.« (Filip Vargasu dne 16. novembra 1559: Sägmüller, o. c. str. 83. op. 3 — Hinojosa, str. 91. op. 2).

⁴ Sägmüller, o. c. str. 43—84. — Katholik, 1894. Str. 177—181. — Müller, Das Konklave Pius IV. Gotha, 1889. — Eisler, o. c. str. 51—56.

mara kardinalov Ferrara in Farnese, da pa toplo priporoča Ghislerija Alessandrijskega. Slednji je bil izvoljen: Pij V (1566—72)¹.

Konklave Gregorija XIII (1572).

Tudi za ta konklave je dal Filip II oficijelno izjavo, da se noče mešati v volitev, neapolitanskemu kardinalu Granvella pa je naročil, naj vsekakor prepreči izvolitev kardinala Farnese, ker bi njegovo slavo-hlepje in sovraštvo do Florence moglo povzročiti krvavo vojsko v Italiji. — V konklavu stopi Granvella k Farnesu, se izkaže s kraljevim pooblastilom ter mu razodene, da »Njega katoliško Veličanstvo Filip II želi, naj se zdrži vsakega nadaljnega koraka v svrhu dosege pontifikata.« Vzrok da je — ohranitev miru v Italiji. Spoznavši, da bi bilo zastoj, upirati se temu povelju, Farnese odstopi od kandidature: brez skrutinija, brez glasovavne ekskluzije po španski stranki, brez objavljenja Filipovega ugovora, je bil dejanski izključen od pontifikata, ker je tako hotel in velel kralj španski. — Farnese sam predlaga Bolonjskega kardinala Buoncompagni, čigar kandidaturo odobri tudi Granvella. In ko se nepot Alessandrino nekoliko ustavlja, zavpije Granvella oblastno nad njim, naj podpira tega kandidata, kajti »kato-liški« kralj nikakor ne bo trpel, da bi bil izvoljen mož, ki mu ni všeč. — Buoncompagni postane papež: Gregorij XIII (1572—85)².

Konklave Siksta V (1585).

Po njegovi smrti sta se združila Farnese in Medici s svojima strankama ter pripomogla frančiškanku Peretti di Montalto, zatem Sikstu V (1585—90), do papeštva. Temu je bil naklonjen tudi španski dvor, in tokrat ni bila izrečena ekskluziva zoper nobenega kandidata³.

Konklave Urbana VII (1590).

Ker Sikst V v političkem oziru ni deloval povsem tako, kakor je bil pričakoval Filip, se je ta pri prihodnjem konklavu izrekel zoper vse od umrlega papeža imenovane kardinale in zoper vse Benečane,

¹ Hergenröther, o. c. III⁴ str. 245. — Pisma med cesarjem Maksimilijanom II in njegovim poslancem v Rimu, grofom Arco gl. Wahrmund, o. c. str. 265—268. Dodatek, št. 32—42.

² Giobbio, o. c. str. 12. — Dodatek navedenega Wahrmundovega dela štev. 43—45.

³ Hübner, Sixte Quint. Paris, 1870. 3 zvezki. Nemški: V Lipsiji, 1871. — Hergenröther, o. c. III⁴, str. 251.

ter je priporočil med drugimi Janeza Castanea (Castagna), o katerem je bilo znano, da je po svojem mišljenju navdušen za Španško. Bil je izvoljen in si je pridejal ime Urban VII; papeževal je samo 12 dni († 1590)¹.

Konklave Gregorija XIV (1590).

Celo posebno terjatev si je dovolil Filip v drugem konklavu leta 1590. Vodja španske stranke, kardinal Madruzzo, je v konklavu očitno imenoval sedem kardinalov kot kandidate španskega kralja ter izjavil, da bo slednji sprejel le enega izmed njih kot papeža; nasprotna stranka z nepotom Montalto si lahko izmed imenovanih izvoli enega, ki ji najbolj ugaja.

Seveda je ta izjava povzročila veliko razburjenje v konklavu. Splošno se je razpravljalo, se-li more kaj takega dopustiti ali vsaj opravičiti. Prijatelji Špancev so kazali na velike zasluge Filipa II za katoliško Cerkev ter menili, da je treba ozirati se nanj, in da papež, kateremu on ne zaupa, nikakor ne more uspešno delovati. Nasprotniki Špancev pa so naglašali, da takšna terjatev skrni kanoniške postave, ovira kardinalski kolegij v njegovi svobodi ter spravlja Cerkev božjo v sužnjost. Tedaj je začelo prvikrat posameznike skrbeti, da bi si mogel španski kralj pri takšnem ravnanju in vsled prevelike popustljivosti kardinalov sčasoma prav lahko lastiti **pravico** nastavljanja papežev.

Dva meseca se je Montalto s svojo stranko upiral Madruzzovim zahtevam. Opetovano je izjavil, da ne more sprejeti nobenega kandidata iz španskega inkluzijskega lista, ter je s svoje strani zaznamoval pet kardinalov in dal Madruzzo na izvoljo, kateri izmed teh naj dobi tiaro. Pa Madruzzo ostane s svojo stranko neizprosen. Po 57 trudapolnih in razburljivih dnevih začne Montalto omahovati, njegovi pristaši so bili utrujeni, rimsko ljudstvo, katero je mučila lakota, je glasno godrnjalo, banditje so plenili deželo v okolici . . . Tedaj sprejme Montalto enega zadnjih med nominiranimi, Cremonskega kardinala Sfondrato, ki je bil izvoljen enoglasno (Gregorij XIV), pa je umrl že po desetih mesecih († 1591)².

¹ Gindely, Zur Geschichte der Einwirkung Spaniens auf die Papstwahlen. Sitzungsberichte etc. 1861. Zv. 38. str. 252 in 253. — Hergenröther, o. c. III⁴ str. 252.

² Tria Conclavia Urbani VII Gregorii XIV et Clementis VIII. V Frankobrodu, 1617. — Stimmen aus Maria-Laach, 1875. IX. zv. str. 124 in 125. — Katholik, 1889. I. zv. str. 605. — Gindely, l. c. (Sitzungsberichte, str. 255—257). — Sägmüller, o. c. str. 246. — Wahrmund, o. c. str. 103—107 in 269. Dodatek, št. 48. — Eisler, o. c. str. 57.

Konklave Inocencija IX (1591).

Na to je bil povzdignjen na papeški prestol brez izrečnega vpliva svetnih vlad zopet eden izmed onih sedmerih, od španskega kralja imenovanih (inkludiranih) kardinalov, Facchinetto di SS. Quattro, kot Inocencij IX († 1591).

Konklave Klementa VIII (1592).

Ko Inocencij IX tudi že po preteku dveh mesecev umrje, postane papež s pomočjo Montaltovo, ki je bil krenil k španski stranki, kardinal Hipolit Aldobrandini kot Klement VIII (1592—1605). Aldobrandini je bil sicer v prejšnjih konklavah na španskem ekskluzijskem listu, zdaj pa ga je sprejel Filip Montaltu na ljubo med nominirane¹.

* * *

Vidi se, da dobivajo svetni uplivi na papeške volitve vedno določnejše oblike. S pomočjo španske stranke prodre Filip II v konklavah s svojo voljo ter se v najizdatnejši meri poslužuje inkluzive in ekskluzive; in ni mu dosti, da doseže svoje namere po tajnih operacijah svoje stranke, marveč svojo voljo da objaviti v konklavu, da bi tako vsi kardinali čutili njegovo moč ter po nji nekako prisiljeni volili v njegovem zmislu. In ni se motil cesarski poslanec v Rimu, grof Arco, ko je leta 1572 poročal Maksimilijanu II, da španski kralj »lahko stori s kardinali vse, kar hoče«².

Teoretične razprave o španskem vplivu na papeške volitve. Razvoj formalne državne ekskluzive. Premoč Francije.

Vplivanje španskega kralja na papeške volitve je očitno nasprotovalo cerkvenim določbam, ki so terjale popolno svobodo volitve³, in vsa zadeva je povzročila teološke razprave in poizkuse primernih reform.

Ne samo, da se nobeni svetni vladi ni prisodila nikakršna tozadevna pravica, marveč od Klementa VIII v Rimu sestavljena komisija bogoslovcev je izrečno odločila, »da ima ravnanje španskega kra-

¹ Hergenröther, o. c. III⁴, str. 253. — Sägmüller, o. c. str. 247. — Gindely, l. c. — Giobbio, o. c. str. 12 in 13.

² »... potendo il re tanto, quanto vuole con questi cardinali.« Arco Maksimilijanu II iz Rima, dne 10. majnika 1572. (Navedeni Dodatek Wahrmondovemu delu, štev. 44).

³ Prim. Voditelj, XII (1909) 397¹.

lja, katerikoli videz si prideva, brezdvomno vse kvalifikacije, da ga zadenejo cerkvene kazni, ki so nagrožene v odloku Pavla IV¹. Kralj da je kriv velike pregrehe, ko izjavlja po svojem poslancu, da želi izvolitev gotovega, imenovanega kardinala, ali ko drugega izključuje od izvolitve ter tako ovira svobodo volivcev; in v nekem oziru je kriv simonije, če kardinalom svoje stranke grozi z nemilostjo ali jim obljublja penzije in druge ugodnosti, da bi je tako pridobil za svoje namene.

Tudi na španskem dvoru so se javili pomisleki zoper izvrševanje inkluzive in ekskluzive. Vsled poročil o dogodkih v Rimu sta Filip II in njegov sin Filip III (1598—1621) trikrat² sklicala zbor bogoslovcev, ki bi se naj posvetovali o predmetu; pač kralju na ljubo so zborovalci slednjič izjavili, da so inkluzije vobče in pod gotovimi pogoji dovoljene³.

Ločitev mnenj o ekskluzivi je bila podlaga njenemu nadaljnemu razvoju. Zares cerkveno misleči možje so se vse čase do današnjega dne potegovali v teoriji in v praksi za popolno svobodo svete Cerkve in dosledno za popolno svobodo papeških volitev. Vedno pa so se našli tudi bogoslovci, ki so se bližali mnenju dvornih juristov, češ, da je katoliškemu vladarjem dovoljeno, vplivati na primeren način na papeške volitve, ako jih k temu nagiblje skrb za blagor vernikov. Posledica je bila, da so se najprej španski kralji in za njimi drugi interesirani vladarji nekako otresli pomislekov ter vkljub vsem papeškimi odlokom brez vznemirjenja izvrševali inkluzivo, zlasti pa ekskluzivo.

V začetku XVII. stoletja so dosegali svoje namere večinoma s pomočjo podaniške stranke ter so se kakor prej in slej, če in dokler le je bilo mogoče, izogibali objavljenju ekskluzive ali očitnemu ugovoru v konklavu — kot silno zamerljivi stvari.

Če podaniška stranka ni bila zanesljivo dosti močna, so dali objaviti imena kandidatov, ki bi naj bili izključeni, ter so tako poizkušali, pridobiti druge, neodvisne pa omahujoče kardinale, da se pridružijo ekskluzijski stranki in povzročijo glasovavno izključitev neljubih kandidatov.

In če se je bilo bati, da se tudi to ne bo posrečilo, so se sklicavali na volitve XVI. stoletja, pri katerih je zadostovala razodetej volje »katoliškega« kralja, ne samo, da so bili njemu neljubi kandidati izključeni od pontifikata, marveč da so prišli ravno tisti na pa-

¹ Gindely, l. c. (Sitzungsberichte, str. 258).

² Filip II leta 1594 in 1598, Filip III takoj po nastopu vlade 1598.

³ Več o teh zborovanjih: Gindely, l. c. (Sitzungsberichte etc. str. 258—263). — Sägmüller, o. c. str. 256—259. — Katholik, 1889. I. polovica, str. 606—608.

peški prestol, katere si je on želel. Opirajoč se na to tradicijo so vladarji XVII. stoletja brez ozira na razmerje strank dali v konklavah objavljati ekskluzivo in terjali, da jo volivci vpoštevajo, če ne gledé na več, vsaj gledé na enega kandidata. Začetkoma so menili, da v takem ravnanju ni nič nedovoljenega, sčasoma se je pričelo govoriti o »pravici« ekskluzive.

V tem zmislu se more priznati formelni razvoj državne ekskluzive. Ni se razvila iz glasovavne ekskluzive; ta se je vršila že mnogo prej in obstoji v isti obliki še dandanes. Cesarska oziroma državna ekskluziva se je javila začasa Karola V in Filipa II poleg glasovavne ekskluzive kot od nje bistveno različen način vplivanja na papeške volitve ter je dobivala vedno določnejšo obliko tako dolgo, da so si jo države proti koncu XVII. in v začetku XVIII. stoletja izrečno lastile kot pravico¹.

Dogodki v konklavah bodo to pojasnili. In da je bila med onimi državami tudi Francija, se razlaga iz premoči, katero si je pridobila v tej dobi. Ugled Španije je začel pojemati po smrti Filipa II, čigar nasledniki niso bili zmožni vzdrževati mogočne svetovne države: bližala se je vedno bolj propadu, dokler ni bila razkosana po Utrehtskem premirju (1713).

Na stroške Španije pa je rastla moč in veljava Francije ter dosegla vrhunec pod Ludovikom XIV (1643—1715). S koncem XVI. stoletja preneha doba, v kateri je »katoliški« kralj imel papeške volitve skoraj popolnoma v svoji oblasti. Slovesna vrnitev Burbonca Henrika IV v katoliško Cerkev (1593) in sprava z apostolskim sedežem je povzročila, da se je v konklavah zopet ojačila francoska stranka, ki je od začetka do konca XVII. stoletja neprenehoma in z vedno večjim uspehom nasprotovala španskim in s temi večinoma soglašajočim cesarskim interesom. Kot katoliška država prve vrste Francija ni hotela zaostati, in Ludovik XIV je znal, kakor prej »katoliški« kralj, na podlagi svojega pomena za katoliško Cerkev, lastnemu vplivu pri papeških volitvah priboriti veljavo in zmago.

Tako je umevno, zakaj se »pravica« ekskluzive poleg Avstrije in Španije pripisuje tudi Franciji².

(Dalje prihodnjič.)

¹ Archiv für kath. Kirchenrecht, 1895. 73. zv. str. 220 nsl. — Lucius Lector, Le Conclave. Str. 469—475. — Eisler, o. c. str. 42 nsl.

² Sägmüller, Papstwahlbulen. Str. 254 in 255. — J. G. Estor. De iure exclusivae. Marburgi, 1740. § 21.

5.

Kako ustanoviti podružnico ali konferenco družbe sv. Vincencija Pavlanskega.

Spisal A. Stergar, Sv. Magdalena v Mariboru.

Družba sv. Vincencija ima svoj skromen začetek v Parizu. L. 1833 se je združilo v Parizu nekoliko bogoljubnih in vnetih mladeničev, da bi svojo vero dejansko skazovali s krščansko ljubeznijo do trpečih sobratov po vzoru sv. Vincencija Pavlana, kojega so si izbrali za svojega patrona. Njih namen je bil, z miloščino podpirati one reveže, kateri se sramujejo prositi, obiskovati na domu ubožne družine, pomagati jim v telesni bedi, posebno pa še v dušni zapuščenosti.

To blagodejno družbico je Bog nepričakovano obilo blagoslovil. Že l. 1842 je bilo v Parizu 39 konferenc, v malo letih pa se je razširila po vsem katoliškem svetu in storila že silno veliko dobrega za blagor ubogega človeštva.

V Avstriji (brez Galicije) je štela družba l. 1908 250 podružnic. Po posameznih deželah jih pride na Spodnje Avstrijsko 75, Češko 66, Tirolsko 33, Štajersko 13, Predarlško 13, Moravsko 12, Solnograško 8, Gornje Avstrijsko 7, Kranjsko 6, Trst 6, Koroško 5, Goriško 4, Dalmacijo 1, Šlezijo 1. V Lavantinski škofiji delujete že precej časa zelo uspešno dve konferenci: prva pri sv. Magdaleni v Mariboru, ustanovljena 30. marca 1879, druga v stolni župniji, otvorjena 5. aprila 1887. Sedaj se snuje v Mariboru še tretja konferenca za slovensko ali frančiškansko predmestno župnijo in, če Bog da, se bo tudi kmalu ustanovila.

Da delo konferenc ni malenkostno, se vidi iz letnega poročila centralnega odbora na Dunaju. L. 1908 je teh 250 konferenc nabralo za uboge 1,198.850 K 87 v, izdalo pa 859.600 K 63 v. Podružnica pri sv. Magdaleni je l. 1908 podpirala vsak teden po 23 revnih družin in oseb, ter porabila 690 K 05 v. Tekom 30 let, kar obstoji, pa skupno 19.386 K. Razven tega se je razdelilo med uboge veliko obleke in in obutala.

Preč. kn. šk. lav. ordinariat je že večkrat izrekel željo, da se v Lavantinski škofiji ustanovi na novo še nekaj konferenc. Na primer:

Nostris temporibus revera providentiales sunt conferentiae a s. Vincentio a Paulo nuncupatae . . . Tales societates, quae tam mirabili modo solutionem quaestionis operariae a charitate petunt et expectant, in Nostra quoque dioecesi vigent Marburgi in parochia cathedrali, erecta die 5. Aprilis 1887, et in parochia s. Magdalенаe, excitata sub 30. Martii 1879. Quae ut in dies crescant, novaeque ipsis asso-

cientur in civitatibus et oppidis Nostrae dioeceseos, sum-
mopere desideramus.¹

In regionibus frequentibus parochus nequaquam omnes egenos visitare iisque consulere potest ex proprio et ex patrimonio parochiali pauperum. Propterea necesse est, ut viros bonos et honestos in conferentias s. Vincentii a Paulo convocet et has ipsas ad societatem per universum orbem terrarum dispersam aggreget... Ubi officinae sunt atque metalla et alia exercentur, vel ubi propter quaestum magnum multi domicilium habent homines, tales conferentiae pro pauperibus temporibus proximis constituentur quam plurimae!²

Das F. B. Ordinariat bringt diesen Bericht (XXIX. Jahresbericht der I. St. Vinzenzkonferenz zu St. Magdalena in Marburg über das Vereinsjahr 1908) dem hochwürdigen Seelsorgeklerus mit dem Wunsche zur Kenntnis, daß er sich im Hinblick auf die stets wachsende Zahl der Armen der gewiß nicht undankbaren Mühe unterziehen möchte, auch in den übrigen Städten sowie in den größeren Märkten der Lavanter Diözese St. Vinzenzkonferenzen zu gründen.³

Tukaj podajam nekaj praktičnih nasvetov: kako ustanoviti podružnico ali konferenco družbe sv. Vincencija Pavlanskega.

1. Kdor še ni bil izvrševalen ud kake konference in tega društva še dosti ne pozna, pa bi rad ustanovil novo podružnico, mora najprej pregledati spise, ki govore o družbi in njenem delovanju. Pred vsem splošna društvena pravila in uvodna premišljevanja, ki so večinoma povzeta iz spisov sv. Vincencija P., ter posamezne določbe teh pravil, ki navadno še niso dosti znane; nadalje okrožnice društvenega predsednika, ki razpravljajo praktične slučaje, ter letna poročila, v kojih se najde polno lepih vzgledov; tudi brošure, v katerih daje društvo navodila izvrševalnim udom. Le tako bo mogoče ustanoviti pravo konferenco, ki bo deležna vseh odpustkov podeljenih tej družbi.

Najpotrebnejše pripomočke je dobiti pod naslovom: Sekretariat des St. Vinzenz-Vereines für freiwillige Armenpflege, Wien, I., Wollzeile 20, II. Stock.

V zalogi se dobijo:

a) Handbuch des Vereines vom hl. Vinzenz von Paul . . . K 2.—

¹ Gesta et Statuta synodi dioeceseanae. Marburgi 1896, 230.

² Actiones et Constitutiones synodi dioeceseanae. Marburgi 1900, 487.

³ Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo 1909, str. 54.

- b) Statuten K—20
- c) Praktischer Führer für die Konferenzen » —.20
- d) Instruktion für die Präsidenten des Vereines vom hl. Vinzenz von Paul : » —.30
- e) Alban Stolz, Unterricht über den Vinzenz-Verein » —.25
- f) Wiener St. Vinzenz-Vereinshefte (dosedaj jih je izšlo 26) à » —.10
- g) Der Verein vom hl. Vinzenz von Paul in Fragen und Antworten » —.02
- h) An meine jungen Freunde, die Studenten » —.02
- i) Tagesordnung der Sitzungen in den Konferenzen » —.02
- j) Gebete zum Gebrauche der Mitglieder » —.02
- k) Verzeichnis der Ablässe » —.02
- l) Politische Statuten » —.02
- m) Jahresbericht der St. Vinzenz-Vereine in Österreich;
- n) Mitteilungen des Vereines vom hl. Vinzenz von Paul s posebitiskanim predgovorom: An die österreichischen Vinzenzbrüder. Tako tudi
- o) Rechenschaftsbericht des V. v. hl. V. v. P. für den Verwaltungsbereich Steiermarks.
- Letna poročila se pošiljajo konferencam zastonj.

Prof. Janez K. Vreže, večletni predsednik II. mariborske konference v stolni župniji je izdal l. 1899 knjigo: Hilferufe für die bedrängten Armen. Gedanken und Belehrungen über die Armenpflege, verbunden mit dem Berichte über die zehnjährige Wirksamkeit der zweiten Konferenz des St. Vinzenz-Vereines zum hl. Johannes Bapt. in Marburg. V tej knjigi je pisatelj zbral vse, kar je treba vedeti o Vinc. družbi: postanek, razvoj, pravila, odpustke, molitve, letna poročila, nagovore, vzgleda itd. Škoda, da knjige ni več v zalogi. Vendar pa misli g. pisatelj, da se bo dalo pri udih dobiti nekaj izvodov, ki se potem lahko dopošljejo interesentom v pregled.

Za agitacijo izvrstni so prej navedeni komadi pod e, f, g, h. Razven tega brošurica: Von den Vinzenz-Konferenzen (14 strani, zavrača 10 ugovorov) à 10 v, Buchdruckerei des kath. polit. Pressvereines. Brixen. Was will der St. Vincentius Verein? in Das persönliche Moment in der Armenpflege (16 str., à 10 v) Liter. Institut v. Dr. M. Huttler (Mich. Seitz) Augsburg.

V Bozenu, Fleischgasse 32 izhaja mesečnik: Der barmherzige Samaritan. Zeitschrift zur Förderung der christlichen Nächstenliebe. Cena 2 K 40 v.

2. Treba pridobiti nekaj ljudi, ki bodo pristopili k društvu kot prvi izvrševalni udje. Tem se razloži namen in uredba dru-

štva, ter se jim dajo v pregled društvena pravila itd. Slovenskih brošur in slovenskih pravil o Vincencijevi družbi doslej še ni. Pač pa se bodo sestavila v najkrajšem času. Tako se mi je poročalo iz Ljubljane. Izvrševalni udje morajo biti odkriti katoličani, ki spolnujejo svoje verske dolžnosti; pobožni, ponižni, mirni in spravljivi značaji, polni ljubezni do ubogih; podjetni, ki se ne vstrašijo prvih težkoč, stanovitni; če mogoče, različni po stanu in stanujoči v raznih delih župnije. Oni bodo takorekoč starejšine društva, po njih se bodo ravnali in vzgledovali drugi.

Priporočati je, da se zato izberejo mlajše moči, vendar pa stari nad 18 let. Ko je društvo nastalo, so bili prvi izvrševalni udje sami mladeniči. Tudi umrli udje naj se, kolikor se da, nadomestijo z mlajšimi. Na ta način pride v društvo nekaka trdnost in stabilnost. Mladenič, ki se je društva privadil, se ga bo držal tudi kot mož in starček. Podružnica pri sv. Magdaleni ima tri člane, ki so njeni izvrševalni udje že 30 let. Sprejme se lahko tudi nekaj aspirantov pod 18 leti.

Ženske se po družbenih pravilih ne sprejmejo med izvrševalne ude.

Ni pa treba, da bi bilo število izvrševalnih udov bogve kako veliko. Prva konferenca v Parizu je štela od kraja samo 8 udov.

3. Podreti je treba predsodke in pomisleke. Boječi mislijo, da jim bo prevzeti dolžnosti in bremena, ki jih bodo preveč vezala in motila pri njih domačem opravku. Poderi te predsodke! Zavrni ugovore: zopet novo društvo, bo drugim delalo konkurenco, bo malo udov, ne bo dosti dohodkov, pri nas društvo ni potrebno, ni pravih revežev itd.

4. Osnuje se pripravljajni odbor. Za predsednika, ki bo vsekako pozneje definitivno izvoljen, je izbrati uglednega, zmožnega in neodvisnega lajika, ne vihravega novotarja, pa tudi ne plesnivega starokopitneža. Ker je družba sv. Vincencija predvsem društvo lajikov, bi naj po družbenih pravilih predsednik bil tudi lajik. Pretežna večina konferenc se tega tudi strogo drži. Če je tu pa tam duhovnik predsednik kake podružnice, je to zgolj izjema, ki bi se naj popravila, kakor hitro se dobi kak sposoben lajik.

Društvo pa je zelo hvaležno, ako pristopi duhovnik kot duhovni voditelj, svetovalec ali kot častni predsednik, ki pa naj ne bo častni predsednik samo na papirju, ampak v resnici. Na zborovanju društvenih delegatov v Mainz u. 1892 (Jahrb. 1892, Heft 11) se je sklenilo: Da ein gedeihliches Wirken der Vinzenzvereine nur dann möglich ist, wenn sie mit dem hochwürdigen Klerus Hand in Hand gehen, ist die Mitwirkung eines geistlichen Beirates sehr erwünscht.

Poišči sposobnih možev za društvenega tajnika blagajnika, knjižničarja itd.

5. Določi se dan, ura in kraj društvenega zborovanja. Za naše razmere bo najboljše, če se udje shajajo ob nedeljah po ravnem ali poznem sv. opravilu ali po večernicah. Glede kraja je priporočati župnišče, šolo ali sploh kak javen lokal. Nasvetovati ne moremo privatnega stanovanja. Društvo je potem preveč odvisno in izročeno dobri volji posestnikov. Tudi bo imelo društvo več ugleda, ako ima svoje seje v javnem prostoru.

Seje se naj vršijo redno vsak teden po jedenkrat. Pri redkejših sestankih bo društvo le životarilo in ostalo brez pravega ognja. Le za konference na kmetih bi se dalo sprostiti dovoljenje, da zborujejo bolj redkokrat, n. pr. vsakih 14 dni.

Tudi bo dobro, da se že vnaprej določijo nekateri dnevi, ob kojih bo imelo društvo v cerkvi svoje opravilo in pa občni zbor. Po društvenih pravilih naj bi se slovesno obhajal god Brezmadežnega spočetja Mar. 8. dec. in god sv. Vincencija Pavl. 19. julija. Prvo nedeljo v postu naj bi se udje udeležili skupno sv. maše ter molili za rajne ude. Pa to pravilo ni de praecepto. Po krajevnih razmerah se lahko izberejo tudi druge nedelje. Konferenca pri sv. Magdaleni ima vsako kvaterno nedeljo in pa v nedeljo po godu sv. Vincencija sv. mašo ob 8ih. Udje prejmejo sv. zakramente, po cerkvi se pobira miloščina za uboge.

6. Naprosi se že vnaprej nekaj dobrotnikov, ki društvu priskočijo v prvi sili na pomoč. V ta namen se verniki s prižnice parkrat opozorijo na novo društvo, razloži se njega namen, začetek, umestnost, potreba itd. Pove se, kako društvo lahko podpirajo v denarju, z obleko, z realijami. Darovalci se vpišejo v društveno knjigo dobrotnikov.

7. Napravi se nekak načrt društvenega delovanja, ki se bo ravnal po krajevnih potrebah. V začetku se bo konferenca pač morala zadovoljiti s tem, da redno obiskuje in podpira najpotrebnejše in najvrednejše reveže in da vrši najnavadnejša dela usmiljenja. Pozneje se lahko delokrog razširi. Seveda ne bo konferenca mogla koj sezidati sirotišnice za otroke sirote, dijake, vajence, ali otvoriti ljudske kuhinje, ali pa postaviti hiše za delavce, kakor jih ima n. pr. konferenca pri sv. Antonu v Inomostu. Ta ima 11 hiš za delavce z 88 stanovanji, vsako stanovanje z dvema sobama in kuhinjo. Razven tega 60.000 K glavnice. Ljubljanske podružnice vzdržujejo Marijanišče, v katerem je bilo l. 1908 252 gojencev in zavetišče za 50 dečkov.

8. Nabavijo se društvene potrebščine: a) zapisnik sej, b) knjiga dobrotnikov ali podpornih udov, c) knjiga podpiranih revežev,

d) društvena spominjska knjiga, e) ročne knjižice za izvrševalne ude, v katere vpišejo darovalci lastnoročno svoje ime in darovani znesek, f) društveni pečat itd. Namen teh knjig pove ime. Pozneje se lahko še preskrbi omara za darovano obleko, omara za društveno knjižnico itd.

9. Preskrbi se politično in cerkveno dovoljenje. Dunajski centralni svet Vincencijeve družbe sme že po svojih štatutih na Spodnjem Avstrijskem snovati podružnice. § 6 pravi: Der Sitz des Vereines ist in Wien. Der Verein behält sich vor, auch an anderen Orten von N.-Österreich Filialen zu errichten. Centralni svet za Štajersko v Gradcu še nima te pravice. Vendar sem dobil iz Gradca poročilo, da se bodo pravila brž ko mogoče v tem smislu spopolnila, da se na ta način olajša snovanje podružnic.

Dokler se pa to ne zgodi, se mora vsaka konferenca ustanoviti kot novo društvo. V ta namen pošlje proponent prošnjo (kolek 1 K) in 5 komadov društvenih pravil c. kr. namestnji v Gradec. Prošnja se lahko glasi: Visoka c. kr. namestnija! — V N... bi se rada ustanovila konferenca družbe sv. Vincencija. Podpisani pripravljalni odbor prosi, da visoka c. kr. namestnija vidira in potrdi priložena društvena pravila. V N... dne... Podpis celega pripravljalnega odbora.

Ko pride odgovor, se društvo lahko konstituira ali ustanovi. Proponent povabi osebe, ki so voljne pristopiti k društvu, na ustanovni shod. Ta shod se mora vsaj 24 ur preje javiti okr. glavarstvu. Pri tem zborovanju se izvolijo definitivno izvrševalni člani. Napravi se zapisnik seje. Izvoljeni predsednik poroča (brez koleka) tekom treh dnij okr. glavarstvu, da se je društvo ustanovilo, vpošlje objednem prepis sejnega zapisnika, ter naznani ime, stan in bivališče izvršujočih udov.

Podobna prošnja kakor c. kr. namestnji s pravili vred se predloži tudi preč. kn. šk. ordinariatu v pregled in potrdilo.

10. Prosi se za agregacijo. Prošnja se dostavi centralnemu deželnemu vodstvu v Gradcu, n. pr.: g. Ignaciju Haller, podpredsedniku Vinc. dr., Albertstraße 17, ki jo potem s priporočilom vred pošlje generalnemu predsedniku v Pariz. V prošnji je treba navesti:

- a) dan, kdaj se je društvo ustanovilo,
- b) odbornike in njih bivališče,
- c) druge ude, ki so se že prijavili,
- d) dan in kraj društvenih sej,
- e) načrt društvenega delovanja,
- f) razmerje do dušnega pastirja,
- g) izjavo, da se sprejmejo društvena pravila.

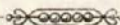
Zato se dobijo tiskani obrazci, katere je treba samo izpolniti.

Odgovor pride približno čez en mesec. Nato se naprosi govornik, povabi se zastopnik deželnega centralnega vodstva in sosedne podružnice, priredi se slovesno sv. opravilo, udje prejmejo sv. zakramente in popolne odpustke ter se snidejo k javnemu zborovanju itd.

To bi bilo nekaj misli, kako ustanoviti konferenco družbe sv. Vincencija.¹ Glede vodstva ne bo posebnih težkoč. Treba je le ravnati se po družbenih pravilih.

V Lav. škofiji in tudi po drugod na Slovenskem je precej župnij, v katerih bi bila delavna konferenca družbe sv. Vincencija zelo potrebna, in le škoda, da se ni že kje kdaj ustanovila! G. župnik, sprožite misel! Saj sta tudi pri obeh Mariborskih konferencah njih začetnika bila dva goreča duhovnika. Prvo je ustanovil † g. kanonik Tomaž Rožanc, drugo † g. stolni dekan dr. Ivan Križanič. Oba sta že pred leti v Gospodu zaspala, njuni konferenci pa rodite še sedaj stoteren sad.

Na delo torej! Toliko hudega se stori, je rekel nek pobožen mož, dajte, storimo še kaj dobrega! Poberimo klasje, ki še leži po tleh!

H.

Iz duhovnega pastirstva.

Dispenciacija od cerkvenopravnih zakonskih zadržkov na smrtni postelji. Z dekretom sv. Oficija z dne 20. februarja 1888 so dobili škofje oblast, dispenzirati od cerkveno-pravnih zakonskih zadržkov, tudi javnih, izvzemši sv. mašniško posvečenje in pa *affinitas lineae rectae ex copula licita*, osebe, ki žive v konkubinatu (in kar je isto v civilnem zakonu) ter žele na smrtni postelji skleniti veljaven zakon. Z nadaljnim odlokom z dne 9. januarja 1889 je dovolil sv. Oficij, da za ta nujni slučaj ordinariji stalno (*habitualiter*) subdelegirajo župnike ozir. »*omnes qui actu curam animarum exercent*«. Dekret »*Ne temere*« z dne 2. avgusta 1907 določa v 7. členu: »*Imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legiti-*

¹ K slovstvu, navedenem na str. 59 nsl. naj se še dostavite dve brošurici:

- p) *Regeln, die bei der Bildung der Konferenzen vom hl. Vinzenz v. Paul zu beobachten sind* (cena 10 v).
 r) *Unterweisungen über die Bildung von Konferenzen auf dem Lande* (cena 5 v).
 Ta brošurica je posebno vredna priporočila.

mationi prolis, matrimonium contrahi valide et licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.« Toda kaj, če se v tem slučaju najde kak cerkvenopravni zakonski zadržek? Na razne prošnje je izdala kongregacija za zakramente dne 14. maja 1909 odlok, »quemlibet sacerdotem, qui ad normam art. VII decreti Ne temere imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio adistere valide et licite potest, in iisdem rerum adiunctis dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita.« — Nastal pa je sedaj dvom, ali velja ta oblast samo za slučaj, da sklenete zakon na smrtni postelji osebi, ki ste živeli v konkubinatu, ali tudi drugače »si alia adsit causa ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationis prolis.« Kongregacija za zakramente je odgovorila dne 16. avgusta 1909: »Negative ad primam partem, affirmative ad secundam«, in tako raztegnila oblast podeliti dispenzo tudi na drugi slučaj. *Lukman.*

Zahvalna pobožnost za vse dni v tednu. V prefaciji poje ali moli sv. Cerkev: Vere dignum et iustum est, aequum et salutare nos tibi semper et ubique gratias agere. Da bi verniki dajali Bogu dolžno zahvalo za prejete dobrote z večjo vnamo, je obdaril sv. Oče Pij X z odpustki zahvalno pobožnost za vse dni v tednu. Kdor jo opravlja vsak dan v tednu, zadobi odpustek 300 dni vsak dan, kdor jo opravlja cel mesec, zadobi vrhtega še popolen odpustek, ako prejme vredno sv. zakramente, obišče cerkev in moli na namen sv. Očeta. Odpustki se darujejo lahko za duše v vicah. Sv. Oficij je izdal red, po katerem naj se opravlja zahvalna pobožnost; gotovo bo umestno, sprejeti to pobožnost v molitvenike, ker je prav pripravna za poglobljenje verskega življenja. Podajemo tukaj celo formulo.

Formula piae exercitationis.

Dominica. — 1° Deum adoremus, infinitas perfectiones eius magnificemus, eique, ob accepta beneficia, gratias persolvamus.

2° Gratias Deo maximas, ob nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, et ob eam qua nos efficit, ut ipsum diligamus.

3° Gratias Deo maximas, ob gloriosam a mortuis resurrectionem Filii sui redemptoris nostri Iesu Christi.

Feria II. — 1° Deo agamus gratias, ob ea quae Spiritus sanctus continuo operatur in nobis, cum nos excitat ad caritatem, cum nos roborat donis suis, cum nobis opitulatur, vitamque nostram alit sacramentis.

2° Sensus animi nostri gratos erga Deum expromamus, propter innumerabilia quae recepimus spiritualia charismata: abiectos profiteamur esse nos et humiles, propter ea quae e divino gratiarum thesauro vel nulla percepimus vel parva nimis ad sanctitatem emolumenta.

3° Gratias quoque Deo perpetuas, propter superabundantem in nos misericordiam eius.

Feria III. — 1° Omnipotenti Deo gratias, qui nos elevavit ad beatitudinem supernaturalem in ipso perfruendam. Gratias pariter, propter sanctos et electos eius, qui laudes ei concinunt in aevum sempiternum.

2° Omnipotenti quoque gratias, et quod angelos creaverit, eos quoque evexerit ad supernaturalem beatitudinem sempiternam, et quod eosdem attribuerit nobis singulis fidissimos in aspera vitae via custodes.

3° Attente meditemur permulta a Deo collata nobis beneficia, eaque mente grata assidui recolamus, nosque perpetuas polliceamur ei gratias habituros.

Feria IV. — 1° Gratias omnipotenti Deo, quod res in universum ceteras et nos potissimum e nihilo creaverit. Eidem gratias, tum ob christianam educationem, qua vel a parentibus vel ab aliis loco parentum instituti sumus, tum ob plurima continuo nobis parata ad nostram ipsorum sanctificationem praesidia.

2° Gratias Deo quotidie maiores, propter bona temporalia ab ipso nobis et proximis nostris quotidie collata.

3° Gratias pariter Deo perpetuas ad reparandam ingratorum hominum iniuriam, qui cum beneficia recipiunt nullam tenent accepti beneficii memoriam.

Feria V. — 1° Gratias omnipotenti Deo ob eximiam incarnati Verbi caritatem, quam in ipso incarnationis opere contemplamur.

2° Gratias Deo pariter habeamus propter institutum Eucharistiae sacramentum quod vere inexplicabile pignus est caritatis Christi.

3° Gratias pariter et ob missae sacrificium, quod singulis horis diei per universum orbem terrarum incessanter offertur, et ob fidelium spirituale bonum quod ex sacra synaxi devote quotidie peracta perpetuo dimanat.

Feria VI. — 1° Iesu Christo Dei Filio servatori nostro gratias, ob eas quas gravissimas sustinuit poenas in cruce moriens. Ipsum exoremus uti nos in amabile Cordis sui tabernaculo recipiat, ibique nos ei maximas habeamus gratias quod ipse Deo Patri semetipsum obtulit immaculatam hostiam pro peccatis nostris.

2° Eidem Iesu Christo servatori nostro gratias habeamus maximas ob institutum poenitentiae sacramentum.

3° Gratias pariter eidem ne cessemus agere quod in cruce moriens mortem vicit, mortemque nostram mitiorem effecit.

Sabbato. — 1° Gratias Deo maximas habeamus, quod omni coelestium donorum munere sanctissimam Virginem Mariam ipse cumulaverit, insignibus eam singulari modo distinxerit privilegiis; beatissimam toto terrarum orbe praedicandam. Ipsa vero quod tot tantisque donis divinitus concessis fidelissime responderit, laudemus Deum, eique gratias ne cessemus agere quotidie maiores.

2° Deo pariter gratias, quod Mariam Virginem cruci adstantem dederit nobis matrem, quod ab ipsa, cura et sollicitudine materna, exoratus innumerabilia nobis gratiarum munera incessanter tribuerit.

3° Virginem sanctissimam Filii cruci fideliter adstantem assidue contemplemur, sanctorum martyrum exempla sequamur, eos omnium temporum electos imitemur, qui sanctitatem adepti sunt ingressi viam doloris.

Ženitovanjske zglasnice (Ehemeldzettel) potrebujejo dandanes le še ženini, ki imajo domovinsko pravico na Kranjskem ali pa na Tirolskem in Predarlskem. Pa tudi na Tirolskem ter Predarlskem je te zglasnice treba samo onim, ki nimajo ondi stalne posesti, kakor so posli, pomočniki, gostači itd. (Glej odlok notranj. min. dne 2. dec.

1873 št. 18415 ter § 28 obč. postave za Kranjsko dne 17. febr. 1866). Prošnji na občino se ima pridati ženinov krstni list in domovnica. Pridobitina, katero tirjajo kranjske občine znaša 2—10 kron. Ako pa se priloži prošnji ubožni list ženina in neveste, pa se mora izdati privoljenje brezplačno vsled odloka iz leta 1908 št. 11. — Pri vsaki novi ženitvi pa mora vdovec zopet prositi za žen. zglasnico, ako ni med tem že morda drugje si pridobil domovinske pravice.

Dušeskrbje pri domobranci pripada po dopisu c. kr. domobr. ministerstva z dne 16. avg. 1907 št. 3342 jurisdikciji civilne duhovščine. Dannerbauer pa k temu pripomni »dass das Recht des betreffenden Zivileelsorgers auf den Bezug der Stolgebühren nicht in Frage gestellt wird« (str. 1003 in 1004, 3. izdaja). Toraj tudi pri pogrebih domobrancev sme civilni duhovnik zahtevati štolnino.

Ali je dovoljeno moliti kanon sv. maše na pamet? Naravnost prepovedano sicer nikjer ni, vendar naj bi po želji sv. Cerkve duhovnik kanonske molitve bral, ne pa na pamet molil; vsaj toliko mora pogledati v misale, da se prepriča, je-li opravil vse v redu, ni-li kaj izpustil. Izkušnja uči, da se lapsus memoriae kaj radi pripetijo. Za deljenje sv. zakramentov zapoveduje Rituale Romanum tit. I cap. unicum n. 11: *nec memoriae, quae plerumque labitur, facile confidet, sed omnia recitabit ex libro.* Kar pravi tukaj Rituale splošno, velja a fortiori za sv. mašo. Kako lahko se zgodi, da se kdo privadi kakega pogreška in ga nikdar ne zapazi, ako ne pogleda v knjigo. Indirektno pravi Cerkev v svoji zakonodaji, naj se kanon moli iz knjige — izvzeti so deli, s katerimi so združene večje ceremonije —, ker ima tiste za irregularne, ki so slepi na levo oko, »oculus canonicus«. Res je sicer, da se mora ta irregulariteta omejiti na slučaj, »quo carens oculo sinistro canonem sine indecentia legere non posset oculo dextro«¹, vendar nam ta postava jasno izraža željo sv. Cerkve. Ako vелеva »Ritus servandus in celebratione missae« na več mestih, da naj upre duhovnik svoj pogled na sv. hostijo (n. pr. IX 2; X 1. 3), suponira, da gleda sicer v missale. Zato zapoveduje po pravici milanska sinoda: *Praecipimus, ut sacerdotes propter erroris casum, qui in omni Missae parte gravis, in Canone gravior, in ipsa vero consecratione gravissimus est, Missam legant, non memoriter dicant aut canant.*

Lukman.

Kako se korporalij pravilno zлага, beremo v novi izdaji »Caeremoniale Romano-Seraphicum Ord. Frat. Minorum«, potrjeni od sv.

¹ H. Noldin, Summa theologiae moralis. Complementum secundum: De poenis ecclesiasticis². Oeniponte 1904, 100; cf. J. B. Haring, Grundzüge des kath. Kirchenrechtes. I. Abt. Graz 1906, 135.

stolice dne 12. avg. 1908 tako-le: »... tum Calicem sinistra collocat ad cornu Evangelii extra corporale, quod plicat volvendo prius partem illius anteriorem, dein partem posteriorem, tum lateralem a parte Epistolae, tandem lateralem a parte Evangelii« (pag. 209).

Spričevalo skupnega zakonskega življenja (Kohabitationszeugnis) potrebuje vdova po zamrlem možu, ako ima pravico do pokojnine oziroma zavarovalnine. Da se stranki prihranijo stroški, se spričevalo brez posebnega koleka vpiše kar v mrtvaški list moža n. pr. tako: »Podpisani župni urad potrjuje, da je zakonska žena N. N. s tu imenovanim zamrlim N. N. nepretrgano zakonsko skupaj živela. Župni urad . . . dne . . .« Podpis in župnijski pečat. Ako se pa to spričevalo posebej izda, se mora kot priloga kolekovati s 30 vinarji.

Grešnikovo spreobrnjenje. Za spovednika je posebno važno, da pozna psihološko ali dušeslovno pot grešnikovega spreobrnjenja. Na grešnika vpliva milost božja. S tem vplivom je navadno združen po božji previdnosti kak zunanji pomoček: bolezen, smrt kake drage osebe, nauki ali zgledi dušnega pastirja, kaka velika izguba ali vesel dogodek. Te okoliščine človeka zdramijo iz grešnega spanja. V duši se zasveti. Vest postaja viharna. Nastala dušna svetloba sije v najbolj skrite kote, razkrije vse hudobije, jih kaže v pravih barvah. Človek naenkrat vse drugače sodi. Kar je poprej proglašal kot človeško slabost, spozna kot ostudnost, ki zasluži večno kazen. Čednosti, ki jih je poprej zaničeval, se mu sedaj neizmerno prikupijo. On spozna *lucrum cessans* (razne nadnaravne milosti, večno zveličanje), *damnum emergens* (časno in večno nesrečo grešnega življenja), sploh vse presoja v novi luči. Burje in megle raznih strasti so izginile. Dušni pastir v tem razvitku sodeluje. On bistri spoznaje dosedanjega žalostnega stanja, in po milosti božji se polasti grešnika dušna žalost, bridkost. Studi se mu cela preteklost, sploh vse, kar je slabega storil. S tem se združijo dobri sklepi za prihodnost. Čem bolj se grešnik žalosti, tem preje in krepkeje se dovrši odločitev za novo, boljše življenje. Pri tem še nastanejo notranje ovire, pomisleki, a dobra volja jih z milostjo božjo premaga, čustva se zbudijo, volja se vtrdi, novo življenje se počne. Spovednik naj marljivo zasleduje posamezne stopnje notranjega razvitka, naj pomaga s potrebnimi zdravili, da spreobrnjenje ne bo le navidezno, ampak trajno. Čim hujše so bile pregrehe, čim bolj so vplivale na človeško naravo in so se morda globoko vkořenile, tem važnejša je naloga dušnega vodnika, da ponudi sredstva, ki iztrebijo strasti ter položijo temelj pravemu življenju. Si autem impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea et fecerit iudicium et iustitiam, vita vivet et non morietur (Ez 18, 21).

Dr. J. S.

Cognitio ovium. Tridentinski zbor (Sess. XXIII. c. 1) uči: Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, da mora dušni pastir svoje ovčice poznati. Ker večina pastir to velevažno dolžnost prezira, oglejmo si jo nekoliko na tem mestu!

Vzor najboljšega pastirja je Kristus. On pa pravi: Ego sum pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscunt me meae. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem (Jo 10, 14. 15). Božji pastir pozna torej svoje ovčice dobro, da tako popolnoma, kakor on Očeta in On njega pozna. Da, on pozna tako dobro svoje ovčice, da jih pozna imenoma — proprias oves vocat nominatim (Jo 10, 3). Tako bi naj dušni pastir hrepenel poznati svojo čredo. To utemeljuje tudi bistvo dušnega pastirstva. Pastir naj iz ljubezni do Jezusa vodi duše k ljubezni Zveličarja. Pri tem pa ima skoraj vsaka duša svoje težave in ovire, vsaka svoje posebnosti, zmožnosti, naravne in nadnaravne prednosti. Ako jo torej hoče pastir voditi po njenih individualnih lastnostih, jo mora dobro poznati. Sredstva, ki eni duši pomagajo, morda drugi škodujejo. Zato nastane važno praktično vprašanje, kaj naj župnik in vsak dušni pastir v svojem delokrogu pozna.

Splošni predmet »spoznanja ovčic« je stanje posameznikov, družin in cele župnije v verskem in nravnem oziru. Poznati mora tedaj kolikor mogoče: število družin in njih udov, njih gmotno stanje, podnebne in zdravstvene razmere, posamezne poklice (obrtni), poprečno izobrazbo in nadarjenost, prevladajoče npravne dispozicije. Kjer pastir najde uboštvo, naj spoznava njegov vzrok. Če je tega kriva lahko-mišelnost, zapravljalivost, razkošnost, ki vlada v mnogih slovenskih pokrajinah, tam najdemo tudi nravni propad. Ubožci te vrste izgubijo stanovski ponos in čislanje samega sebe, nimajo ugleda pri drugih in se brez reakcije prepuščajo telesnemu in duševnemu propadu. To velja posebno o pijancih. V tem slučaju lahko pomaga očetovska ljubezen dušnega pastirja, ki stori propale sposobne, da posebno z verskimi pomočki vpliva na nje, da dobijo zopet veselje do dela, do rednega življenja in družinske sreče.

Kjer so ubožni brez lastne krivde, jih duhovnik lahko vodi, ako jim kaže vero v božjo previdnost, ubožno življenje Zveličarjevo in svete družine. Vsaj je radovoljno uboštvo evangeljski svet, vir najboljšega zatajevanja, udanosti božje in plemenitosti srca. Kjer pa vlada gmotno blagostanje, mora dušni pastir paziti, da se ne šopiri napuh, razkošnost, skopost, nemarnost do Boga in nadnaravnih dobrin, ali celo trdosrčnost do ubožnejših. Na drugi strani pa duhovnik lahko porabi ugled, ki ga daje bogastvo, da mogočnjaki ne trpijo ne v svoji občini, ne v svoji hiši, kar bi utegnilo spodkopavati vero ali nravnost, ampak

da sodelujejo v čast božjo in v pomoč siromakom. Poljedelstvo podpira stabilnost in s tem nravni in socialni red mnogo bolje, kakor obrtništvo in trgovina. Težavne so razmere v župnijah, kamor prihajajo tuji delavci, ali od koder se mladež izseljuje ali odhaja, da dobi potrebne kruha, ker se potem navadno pokvarjena vrača. Tudi mesta slabo uplivajo na kmečko prebivalstvo¹.

Zato se mora dušni pastir vedno zavedati, kako je pri njegovih ljudeh z versko vnemo v cerkvi in doma, kako se prejemajo sv. zakramenti. Morda ima le malo kopico pobožnih ženskih, katere goji, vse druge pa zanemarja. Kako se vzgojuje mladina, kake nevarnosti pretijo veri in čednosti v javnem življenju, vse to je treba opazovati. Napačno bi bilo tudi prezirati, kar so v dotični okolici predniki dobrega storili.

Da pa dušni pastir vse te okoliščine zanesljivo spozna, mora imeti zanesljive vire. V ta namen so nesposobne osebe, ki se večkrat vsiljujejo in se delajo zanimive ali se odlikujejo po izvanredno kritičnem talentu, ki vse črno vidi. Tu niso izvzeti uslužbenci in uslužbenke v župnišču. Tudi ni popolnoma zanesljiv vir ta ali druga hiša (družina), ki jo duhovnik večkrat obiskuje. Pogostno obiskovanje krčem ali gostiln naj duhovniku ne služi v informacijo, zakaj tam navadno ljudje spoznajo duhovnikove slabosti bolj, kakor on druge.

Mnogo boljše sredstvo za informacijo je to, da je duhovnik v zvezi s hišnimi gospodarji, ki bi naj važnejše dogodke v družini naznanili ne le pri velikonočnem izpraševanju, ampak tudi med letom. Naj bi bili tudi navzoči pri krstu svojih otrok, kjer se to da doseči. Tudi ima katehet mnogo priložnosti dobivati informacij od otrok in poštenih učiteljev, ki že mnogo časa delujejo v istem kraju. V važnih zadevah katehet tudi stariše lahko k sebi povabi, ako to podpira vzgojo. Pri taki priliki lahko tudi marsikaj važnega zve, da spozna dotično ali sosedno družino. Dober dušni pastir obiskuje tudi rad bolnike, kjer naj tolaži, poučuje, podpira. Taka ljubezen mu odpira srce vseh, posebno, ako ga poznajo kot vnetega spovednika.

Kjer vladajo hišni prepiri, tam jih naj povabi k sebi. Ako ne pridejo, naj jih obišče. Tudi Kristus je grešnike obiskal po hišah. Koliko huđega se lahko tako zabrani in stori mnogo dobrega! Zato je že provincialni cerkveni shod v Reimsu opominjal dušne pastirje: *Non ergo negligat morem hunc tam salutarem, singulas suas parochiae familias certis temporibus visitandi. Hocque munus impleat cum gravitate simul et modestia . . . et singulari caritate.* *Dr. J. S.*

¹ Potrebno je torej poznavanje socialnih razmer in intenzivno karitativno in socialno delo, ki je »ein unentbehrliches Resultat der christlichen Seelsorge« (Foerster). »Arbeitet praktisch, aber erkennt das inwendige Werk als das erste

III.

Cerkveni pregled.

I.

1. Katoliška vseučilišča na Francoskem.

»Kaj bi ne storil francoski episkopat med prvim narodom civilizirane sveta!« je vzkliknil l. 1861 Duilhé de Saint-Projet¹, pozneje rektor katoliškega instituta v Toulousu, ko je popisal delo belgijskega episkopata v Louvainu. Petnajst let pozneje so dobili francoski katoličani svobodo višjih studij z zakonom z dne 12. julija 1875, dostavkom z dne 18. marca 1880 in z dekretom z dne 25. januarja 1876. Ko je bil ta zakon l. 1875 objavljen, so francoski škofje hitro ustanovili pet vseučilišč — Paris, Lille, Angers, Lyon, Toulouse — ali bolje svobodnih fakultet (Faculté libre) ali katoliških institutov (Institut catholique), zakaj ime vseučilišče (Université) si je pridržala vlada izključno za svoje visoke šole, prav tako, kakor imenuje svoja srednja učilišča liceje (lycée) in kolegije (collège). Spočetka so se ustanovile samo pravne in medicinske fakultete, pozneje so jim pridružili filologijo in naravoznanstvo (Faculté de lettres et de sciences)²; bogoslovne fakultete so bile zadnje. V Parizu in Lyonu so otvorili bogoslovno fakulteto še le čez tri, v Angersu in Toulousu čez štiri leta. To dejstvo se bo zdelo našim čitateljem čudno, zakaj bogoslovna fakulteta je duša vseh drugih, in vseučilišče, ki je nima, je telo brez duše. Razlogi, ki so se na nje opirali škofje, so bili, da zadostujejo državne bogoslovne fakultete, ki so tedaj še životarile, apologetičnim potrebam, in predvsem, ker so se bali, da bi škodovali tradicionalnemu ustroju svojih semenišč. Rim pa je sodil nasprotno, in takega mnenja so bili tudi nekateri odlični duhovniki in prelati kakor p. Didon, p. d'Alzon, ustanovitelj asumpcionistov († 1880), mgr. Pie, škof poitierski in pozneje kardinal († 1880) in mgr. Turinaz, sedaj škof v Nancyju. Rim je torej zahteval ustanovitev bogoslovnih fakultet in storil vse mogoče, da jim zagotovi rednih slušateljev v velikem številu. Po nesreči je pa zadel na preveč zastarele navade, na neko bojazen, in tako je prišlo, da so bile do danes bogoslovne fakultete skoraj izključno rezervirane za maloštevilno elito.

und Notwendigste schon deshalb, weil . . . in ihm erst der Mensch aus seiner selbstsüchtigen Isolierung befreit und für Gemeinschaft erzogen wird« (Foerster, Christentum und Klassenkampf 36).
Ur.

¹ François Duilhé de Saint-Projet, rojen v Toulousu 15. julija 1822 umrl ravnotam 15. maja 1897, je odličen francoski apologet. Zastopal je to stroko na katoliškem institutu svojega rojstnega mesta 1877—1897; 1895—97 je bil rektor zavoda. Poglavitno njegovo delo je Apologie scientifique de la foi chrétienne (1885, ³1899), obrana vere z naravoznanskega stališča. Prevedeno je na 8 jezikov. Nemški prevod je oskrbel K. Braig, sedaj profesor dogmatike na vseučilišču v Freiburgu na Badenskem (1889).
Ur.

² Faculté de lettres et de sciences odgovarja našim filozofskim fakultetam, F de lettres obsega filološko-historično skupino, f. de sciences pa matematično-naravoznansko. Vseučilišče v Srasburgu deli fakultete še sedaj po tem francoskem načinu.
Ur.

Po tem, kar smo pisali, bi znali naši čitatelji misliti, da imajo vsa katoliška vseučilišča imenovanih pet fakultet, pravo, medicino, filologijo, naravoznanstvo in teologijo. To pa velja samo za Lille. Pariz ima bogoslovje, civilno in cerkveno pravo, filozofijo (v ožjem pomenu) in šolo za višje filološke in naravoslovne študije (*école des hautes études scientifiques et littéraires*); Lyon in Angers: bogoslovje, pravo, filologijo in naravoznanstvo; Toulouse: bogoslovje in filologijo; Lille: bogoslovje, pravo, filologijo, naravoznanstvo, medicino in farmacijo. Samo Lille ima torej medicinsko in farmacijsko fakulteto. Toda koliko so žrtvovali katoličani na severu Francoske za to tako potrebno fakulteto! Samo stroški za pouk znašajo od začetka do l. 1908 6,200.000 frankov. Poleg fakultete so bolnišnice in asili: *Hôpital de la Charité*, *Asile des Cinq-Plaies*, *Hôpital St. Antoine de Padoue*, *Maison de santé St. Camille*, *Maison St. Raphael* in dve hiši, kjer najdejo uboge žene zavetišče in pomoč ob porodu. V Angersu je enoletna pripravnica. V Parizu je bolnišnica sv. Jožefa in conférences *Laënnec et Fonssagrives*; v Lyonu se je ustanovila bolnišnica (*Hôpital Saint-Joseph*), ki jo oskrbujejo odlični katoliški medicinci. Z vsakim vseučiliščem so v zvezi semenišča za klerike; v Lillu in Angersu je tudi po troje velikih internatov za svetne vseučiliščnike.

Kakšne uspehe so dosegle katoliške univerze? V Parizu so kanonične fakultete (bogoslovje, kanonično pravo in modroslovje) v teku 30 let podelile 3238 akademičnih naslovov, Angers jih ima v isti dobi 751 (611 *auditeurs*, 113 *licenciés*, 27 *maîtres*). Za Toulouse, Lyon in Lille nam manjka podatkov. Od početka do novembra 1908 se je v Parizu podelilo 1131 akademičnih naslovov v filologiji (1060 *licenciés*¹, 35 *docteurs*, 36 *agrégés*²), v Lyonu nad 300 (*licenciés*), v Toulousu 253 (241 *licenciés*, 10 *docteurs*, 2 *agrégés*). V naravoznanstvu je bilo podeljenih v Parizu 177 licenciatov in po reformi l. 1897 424 certifikatov (3 certifikati so potrebni za licenciat), 10 doktoratov in 1 agregacija; v Angersu 86 licenciatov, 169 certifikatov in 10 doktoratov. V dobi 34 let je izšlo iz katoliških vseučilišč 3—4000 licenciatov v filologiji in naravoznanstvu. V pravu ima Pariz 1268 licenciatov, 211 doktorjev in 1 *agrégé*; Angers 540 licenciatov in 95 doktorjev. Omeniti je treba, da morajo za akademične naslove iz medicine, prava, filologije in naravoznanstva slušatelji katoliških vseučilišč delati izpite pred državno komisijo.

Drugi vspeh, ki ga je treba omeniti, so velika dela, filološka, bogoslovna, zgodovinska in naravoslovna, ki so jih izdali profesorji in bivši slušatelji katoliških vseučilišč. Nemogoče jih je naštet; opomnimo le na dela msg. Duchesne, kanonika U. Chevalier, na geološke študije de Lapparentove, Branlyjeva dela o brezžični telegrafiji, Vigourouxovo poligloto, na *Dictionnaire de la Bible*, ki ga vodi Vigouroux, *Dictionnaire de théologie catholique*, ki ga je začel Vacant in ga nadaljuje Mangenot, *Dictionnaire d'histoire et géographie ecclésiastiques*, ki ga izdaja mgr. Baudrillart, sedaj rektor

¹ Licenciat, po uredbi srednjeveških vseučilišč druga akademična stopinja, potrebna za *venia legendi*. Sedaj se podeljuje le še v romanskih deželah, na protestantsko-teoloških fakultetah v Nemčiji in kolikor mi je znano na katoliški fakulteti v Tübingenu. Ur.

² *Agrégé* = izredni profesor, pomožni učitelj na visokih šolah. Ur.

katoliškega instituta v Parizu, Dictionnaire apologétique de la foi catholique, ki ga vodi d'Alès itd. itd.

To so gotovo zelo lepi vspehi, toda vprašati se moramo, ali so izpolnila katoliška vseučilišča upravičene nade, ali so igrala ulogo, ki jo igra n. pr. slavno katoliško vseučilišče v Louvainu? Na to vprašanje se lahko brez obotavljanja odgovori: ne. Kaj je pač temu krivo? Krivda je najprej pri katoličanih, ki niso razumeli in ne izpolnili svoje dolžnosti. Pošiljali so svoje sinove na državna vseučilišča, mesto da jih zaupajo katoliškemu institutu; manjkalo jim je poguma in verskega duha. Število dijakov, vpisanih na francoskih katoliških vseučiliščih ne doseže niti števila dijakov v Louvainu: 2200 proti 2300 v Louvainu. In državne fakultete štejejo samo v Parizu 17000 dijakov! »In v teh tisočih mladeničev, ki obiskujejo državne visoke šole, je toliko katoličanov in sinov katoličanov! To je blodnja!« je rekel nedavno Pij X monsignorju Baudrillart, rektorju katoliškega instituta v Parizu.

V drugi vrsti zadene krivda pristransko postopanje francoske vlade, ki najprej dovoli katoličanom svobodo višjih študij, potem pa stori vse mogoče, da jim zagreni in onemogoči obisk lastnih zavodov s tem, da daje vse ugodnosti le onim, ki so obiskovali njena vseučilišča. Preteklo leto je bil predložen zbornici načrt zakona, ki odpravlja svobodo višjega pouka. Naj se ne pozabi: če imajo francoski katoličani katoliška vseučilišča, da so popolnoma njih last, zakaj vlada jim ne da niti najmanjše podpore v denarju, medtem ko vzdržuje dve protestantski bogoslovni fakulteti, v Parizu in v Montaubanu. Vse to seveda v imenu enakosti pred zakonom! Na Francoskem je opaziti protestantsko propagando kakor v Avstriji. Predaleč bi nas vedlo, ako bi hoteli to tukaj dokazovati čitateljem, vendar je tako gibanje dejstvo. In sploh, kdo bi tajil, da so modernistični nauki protestantskega izvira?

Takšen je položaj katoliških vseučilišč na Francoskem. Čeprav ni ravno preveč sijajen, so vendar vspehi vredni vpoštovanja. Nasprotniki sami jih priznavajo. Nič izrednega ni, posebno v Parizu, ako prisostvujejo celo profesorji državnih fakultet predavanjem na katoliškem institutu. Ločitev cerkve od države, ki naj bi po namenu sovražnikov zadala tudi smrtni udarec tem vseučiliščem, je odprla, kakor se zdi, katoličanom oči in jim pokazala, kako važni so svobodni zavodi za višje študije. Bolje pozno ko nikdar!

A. Bayol¹.

2. 25-letnica »Vlasti«².

Češko katoliško društvo »Vlast« je slavilo 7. oktobra t. l. 25-letnico svojega plodonosnega delovanja. »Vlast« je otrok reakcije proti socialni demokraciji in brezverskemu slovstvu. Ustanovil jo je l. 1884 duhovnik Tomaž Škrdle. Svoj smoter, obvarovati češko ljudstvo verske in npravne propasti, skuša društvo doseči s tem, da »izdaja časopise, periodične spise, knjige in brošure, pisane v katoliškem duhu, da ustanavlja katoliške knjižnice, prireja predavanja in literarne shode, da podpira dobro slovstvo in

¹ Č. g. A. Bayol bode pošiljal odsihmal »Voditelju« izvirna pregledna poročila o težavnih razmerah na Francoskem. Prevod francosko pisanih člankov bode oskrboval urednik.

² Cf. letošnjo »Vlast«, št. 1 in 2.

pisatelje, pišoče v katoliškem duhu.« Še tisto leto je novo društvo začelo izdajati svoj list »Vlast«. Društvo in mesečnik »Vlast« sta si hitro pridobila dobrotnikov in prijateljev med češkim duhovstvom, pa tudi med katoliškimi laiki, ki so ju podpirali z gmotnimi in literarnimi doneski.

Največjo pozornost je posvečala »Vlast« socialnemu gibanju¹. Društvena revija je priobčevala že takoj s početka obširne in temeljite članke o socialnem in delavskem vprašanju, kakor noben drug češki list, in s tem dala podlago za prvi študij krščanskega socializma. L. 1891 je »Vlast« pripravila založnika Kotrbo do tega, da je začel izdajati »Nedělní dělnickou přílohu, Čecha«, ki jo je urejeval urednik »Vlasti« T. Škrdle. Že 8. št. novega delavskega lista je objavila prvi češki krščansko-socialni program, Jirouškov članek »Co chceme«. Po tretjem letniku se je »N. d. p. Čecha« popolnoma umaknil »Dělnickým Novinam«, ki so pričele izhajati septembra l. 1891 in so štele v svojem prvem letniku že 3400 naročnikov. Nekako v istem času je osnovala »Vlast« socialni fond, s katerim bi se naj vzdrževalo katoliško delavsko časopisje, plačevala socialnim govornikom popotnina, in od katerega bi naj dobivali delavci v največji sili podporo. Meseca julija 1891 je ustanovila »Vlast« Socialni odbor, ki bi naj imel nalogo, rešiti socialno vprašanje na katoliškem temelju, predavati o njem po shodih, braniti Cerkev in vero proti napadom socialističnega časopisja in društev ter zastopati pravične interese delavstva. Socialni odbor se je z vnetostjo lotil dela: Energično je nastopal proti brezverskemu tisku socialne demokracije in posrečilo se mu je, pregovoriti več praških knjigarjev, da niso prodajali socialnodemokraškega tiska; po vsem Češkem, Moravskem in Šleškem je prirejal shode, budil ljudstvo, oznanjal krščansko-socialni program, združeval može in mladeniče za idejo krščanskega socializma, ustanavljal katoliška socialna društva, društva sv. Jožefa, društva katoliških pomočnikov, širil katoliški tisk itd. Kako bujno je rastla katoliška organizacija češkega ljudstva, je najlepše pokazalo 12.000 podpisov adrese, ki jo je poslalo meseca listopada 1892 češko delavstvo papežu Leonu XIII v zahvalo za njegovo ljubezen do delavcev. 1896 je izdal socialni odbor kmečki program katoliške stranke; posojilništvo pa je posebno zacvetelo l. 1898, ki je dobil soc. odbor v kaplanu Templem izvrstnega govornika in vnetega propagatorja raiffeisenovk. Za socialni blagor deklet je ustanovil soc. odbor za Češko »nádražní misii«; zelo mnogo stori tudi za varstvo čeških, moravskih in šleških izseljencev.

»Vlast« tudi drugih strani kulturnega dela ni zanemarjala. L. 1889 je osnovala fond katoliških pisateljev; v njem bi naj našli navdušeni možje in žene, ki so posvetili svoje pero katoliški stvari, podporo ne le v svojih literarnih stremljenjih, ampak tudi v dobah bolezní in pomanjkanja. 1891. l. je ustanovil v društvu Jos. Svoboda Historický kroužek, ki bi se naj bavil z domačo cerkveno zgodovino, zlasti s husitizmom, ter zavračal in razkrival laži in zmote v češki cerkveni zgodovini. H. k. izdaja lastno glasilo »Historický sborník« ter je objavil že lepo vrsto temeljitih razprav, predavanj in drugih publikacij. L. 1895 je osnovala »Vlast« Književni fond in Književno komisijo, ki je presojala

¹ O soc. delovanju »Vlasti« glej podrobneje: Z dob našeho probuzení. V Praze 1900.

literarne proizvode ter odločevala dobre knjige od pohujšljivih; s književnega fonda pa so se kupovale knjige za knjižnice, ki jih je »Vlast« ustanovljala. Škrdle je želel, da bi se osnovalo pri »Vlasti« samostojno društvo za ustanavljanje knjižnic in tej nameri je posvetil jubilej svoje petdesetletnice l. 1903; novo društvo od l. 1904 izvrstno deluje. Nasproti mnogobrojnim in sistematičnim napadom na nauk katoliške cerkve in na katoliške osebe, posebno na duhovščino, je ustanovil neumorni Škrdle leta 1896 pri »Vlasti« politično obrambno društvo Tiskovno ligo, prvo te vrste na Avstrijskem; njen smoter je z besedo in tiskom braniti katoliško vero in čast katoliških oseb, društev in korporacij ter širiti znanje o kulturnem delovanju Cerkve. Že šest let izdaja brošuri »Husitje v luči resnice« in »Obrana vere«, ki obravnavata aktualna vprašanja in razkrinkavata laži liberalnega časopisja, naperjene na Cerkev. Literarni odsek, ki ga ustanovila »Vlast« l. 1898, proslavlja s slavnostnimi prireditvami in spominskimi ploščami odlične može, katoliške pisatelje in pisateljice, obhaja znamenite literarne jubileje, prireja literarne kongrese, presoja katoliške in neprijateljske publikacije ter širi dobre knjige in časnike. Zveza češkega katoliškega učiteljstva, tudi dete »Vlasti« skrbi za krščansko vzgojo mladine v šoli in izven pouka. Lansko leto se je še ustanovila Pedagoška zveza. Letošnji srebrni jubilej pa je ovenčalo društvo »Vlast« o tem, da je osnovalo fond za svoje uslužbenice.

Pred javnostjo je nastopila »Vlast« večkrat: na socialnem shodu, ki ga je priredila v Pragi meseca listopada 1890; na shodu predsednikov in zastopnikov katoliških društev čeških in moravskih 1895. l.; tudi na »Narodopisni razstavi češkoslovenski« l. 1895 je bila v cerkvenem in društvenem oddelku številno zastopana. Najbolj pa se je postavila z velikanskima Literarno-socialnima shodoma v Pragi l. 1896 in 1900. Podobni shodi se vrše od l. 1906 naprej vsako leto. Po zimi pa se shajajo člani doma k Literarnim in Socialnim večerom.

Danes šteje »Vlast« 2400 udov, ki plačujejo na leto po 100 K, ima lastni dom, lastno tiskarno, knjigarno in papirnico ter izdaja 6 časopisov: mesečno revijo »Vlast«, ki jo še vedno urejuje ustanovitelj društva Tomaž Škrdle, dalje krščansko-socialni tednik »Naše Listy«, prej »Dělnické Noviny«, »Vychovatel« pedagoški list s katehetsko prilogo za društvo katehetov in učiteljsko za Zvezo katol. učiteljstva, »Historický sborník«, Hlasy Svatováclavské, ki izhajajo v obliki brošur in »Vzdělávací četbu pro mladež«. Od l. 1902 izdaja koledar »Svatý Vojtěch« in »Křesť. socialní kalendař«. Založilo je že tudi lepo število dobrih knjig, socialnih in obrambnih brošur, ravnokar »Biblioteku dramatických prací pro katol. jeviště«.

M. Kranjc.

II.

Delo za zedinjenje.

Pravoslavni glasovi o II. Velehradskem shodu.

Organizatorji II. Velehradskega shoda niti od daleč niso pričakovali, da bode shod zbudil toliko zanimanja na vzhodu in zahodu. O shodu so poročali skoraj vsi večji evropski dnevni in nekateri znanstveni časopisi. Najbolj razširjeni francoski katoliški dnevnik »La Croix« (28. avg. 1909) je prinesel o shodu obširen članek s sliko Velehrada; dosti točna poro-

čila so prinesli liberalni časopisi, kakor »Neue Freie Presse«. Izmed znanstvenih časopisov so o shodu poročali »Theologisch-praktische Quartalschrift« (4. št.), »Zeitschrift für kathol. Theologie« (4. št.), »Échos d' Orient«; zelo podrobno in pohvalno poročilo je prinesla rimska »Civiltà Cattolica«, ki zavrača sumničjenja nekaterih političnih in duhovskih krogov; Jašekovo predavanje na shodu notira Bibl. Zeitschrift 1909. Še bolj nepričakovano je zanimanje pravoslavnih časopisov.

Že sama navzočnost dveh odličnih zastopnikov pravoslavne cerkve, Maljceva in Gekena je dokaz, da so se začeli tudi pravoslavni krogi zanimati za Velehradske shode. Ruski časopisi niso mogli verjeti, da je imel Maljcev za shod dovoljenje in »blagoslovenie« peterburškega metropolita Antonija; »Strannik« (Peterburg 1909, sept. str. 351) piše, da so si to izmislili katoliški časopisi, a v resnici, da je Maljcev prišel na shod kot privaten človek. A vendar je resnično, kar so pisali katoliški časopisi; pisava pravoslavnih časopisov dokazuje, da dovoljenje in »blagoslovenie« metropolita Antonija ni tako majhnega pomena kakor smo katoličani sodili.

Pravoslavni duhovnik Geken, spremljevalec in prijatelj Maljceva, je po shodu objavil dva članka v berlinskem katoliškem časopisu »Germania«. V prvem dokazuje, da zedinjenje s katoliško cerkvijo ni nemogoče, ker ni pravih dogmatičnih razlik. V drugem (št. 209) navdušeno opisuje shod. Iz drugega članka hočem navesti nekoliko stavkov. »Tisočletni cerkveni razkol je v nasprotju z voljo našega Boga in Odrešenika, ki je še malo pred smrtjo na križu tako goreče molil, da bi bili vsi eno«. On, ki je rekel »bodi svetloba — in bila je svetloba« lahko vse, kar hoče, izvrši brez človeške pomoči; vendar želi, da bi ljudje po svojih močeh sodelovali z milostjo božjo, torej so vsi verni kristjani dolžni delati za cerkveno zedinjenje. Razkol ovira razširjanje kraljestva božjega na zemlji. Veliki papež Leon XIII je velikokrat izražal svojo globoko željo po zedinjenju. — Naju (Gekena in Maljceva) so na shodu od vseh strani sprejeli z največjo prijaznostjo, lahko rečem — z nenavadnim entuziazmom. Na shodu je vladalo slovesno razpoloženje, primerno tako velikemu in važnemu delu. Med najvažnejše sklepe spada ustanovitev »Velehradske akademije«. — Srečne oči, ki so to videli, srečna ušesa, ki so to slišala! Shod spada med najslovesnejše svetovno-zgodovinske trenutke.« Tako piše pravoslavni duhovnik Geken kakor je iz obeh člankov razvidno v sporazumljenju z Maljcevim, protoierejem pri ruski poslaniški cerkvi v Berlinu! Umevno je, da na kaj takega ruski cerkveni krogi še niso navajeni. »Strannik« je s tema člankoma jako nezadovoljen; Gekenu očita, da hoče biti bolj katoliški kakor katoličani sami (str. 354).

Maljcev se je na shodu zelo spravljivo obnašal. »Neue Freie Presse« je pisala, da se je Maljcev izjavil za unijo. Maljcev je poslal popravek, a ker ni bil sprejet, ga je objavil v starorusinskem (moskvo-filskem) »Galičaninu«. Popravek se glasi: »V dunajski »N. Fr. Presse« je bil zadnje dni objavljen članek o velehradskem shodu; v tem članku se meni in mojemu tovarišu pripisuje, češ, da sva se izjavila za cerkveno unijo po vzorcu unije v Brestu (1596) in Florenci (1439). V dolžnost si štejem izjaviti, da moj tovariš Geken na shodu sploh ni javno nastopal, jaz sem pa predaval o epiklezi. Pod cerkvenim zedinjenjem razumem ne podvrženje ene cerkve drugi, ampak vzajemno združitve v bratski ljubezni

proti naraščajočemu indiferentizmu in brezverstvu, kar sem tudi poudarjal na shodu. — Maljcev se je na shodu pokazal kot poštenega in odkritosrčnega moža; gotovo pa je, da se s katoliško cerkvijo še ni formalno zedinil — to pomeni njegov popravek.

Izmed ruskih časopisov je o shodu najboljše poročal že navedeni »Strannik« (sept. str. 344—356). Kakor je videti, je imel na razpolago poročila čeških katoliških časopisov. Med najvažnejše sklepe tudi »Strannik« prišteva ustanovitev »Velehradske akademije«. Priznava važnost shoda, a nazadnje se tolaži s tem, da je bil shod le spreten maneuver katoliške propagande. Unija — tako meni »Strannik« — je možna le potem, če katoličani priznajo rusko cerkev za pravo cerkev, ki se je le vsled zgodovinskih razmer ločila od cerkvene edinosti.

»Cerkovnyj Věstnik«, ki ga izdajajo profesorji duhovne akademije v Peterburgu, je prinesel dva članka o shodu. V prvem (št. 35) piše o shodu zelo neugodno in izkuša utajiti njegovo važnost. Vzhod — tako piše — je izgubil zaupanje v latinsko cerkev in v papeštvo, ker politike papeštva ne smatra za pravilno in pošteno. Tudi nameni Velehradskega shoda niso niti poštene niti odkriti. Zato shod na vzhodu ni zbudil zanimanja in simpatij. Katoliško časopisje pretirava pomen shoda in s tem zedinjenju škoduje. — Drugi članek (št. 36) pa skoraj ravno nasprotno priznava, da je shod velikega pomena, ker je delo za zedinjenje organiziral na novi trdnjši podlagi. Katoliški bogoslovci, zastopani na shodu, iščejo zvez z zastopniki ruske bogoslovske vede, da bi mogli po njih polagoma vplivati na ljudstvo. »Glavni delavci na tem polju so nam sorodni zahodni katoliški Slovani, zbrani okoli časopisa ‚Slavorum litterae theol.‘; prizadevanja za cerkveno zedinjenje se tukaj večkrat združuje z idejo duhovnega občevanja med slovanskimi narodi.«

»Cerkovnyj Věstnik« je pokazal svoje zanimanje za shod tudi s tem, da je navedel (št. 39 in 41) glasove nekaterih drugih pravoslavnih časopisov o shodu. — »Moskovskija Vědomosti« (gl. »C. V.« 41) opravičuje nastop Maljceva in pravijo, da je po njegovem mnenju možno zedinjenje na liturgični podlagi. Zelo strupeno piše ameriški ruski časopis »Svět«: »Unija z rimsko cerkvijo je nemogoča, ker ne moremo priznati prvenstva rimske cerkve. Na shodu je metropolit Šeptickij poljubil pravoslavnega protoiereja. Ali ni to Judežev (!) poljub? Pravoslavna cerkev, se nikoli ne bode podvrgla papežu, naj latinci prirejajo še toliko kongresov, ker ni mogoče verovati v iskrenost rimske stolice« (glej »C. V.« 39).

»Εκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια«, uradni časopis carigradskega patriarha, je prinesel kratko poročilo o shodu z dodatkom: »Tudi mi pravoslavni vsak dan molimo za cerkveno zedinjenje. A ker je s stališča zapadne cerkve zedinjenje odvisno od priznanja njenih dogmatičnih novotarij in od priznanja neopravičenega, protievangeljskega rimskega primata, zato bodo vse molitve in vsa prizadevanja za vedno ostala le pobožne, neizvedljive želje« (gl. »C. V.« 39).

Tudi pravoslavni politični časopisi so pisali o Velehradskem shodu. Tukaj navajam le »Moskovskij Eženedelnik«, politično revijo (tednik) stranke »mirnega obnovenja«, torej glasilo najresnejše ruske politične stranke. Prof. Zdziechowski (stalni sotrudnik »M. E.«) je v tem časopisu objavil objektivno poročilo o shodu (št. 35, dne 5/18. sept.). V

isti številki je knez Gregorij Trubeckoj (njegov brat Evgen je izdajatelj in urednik »M. E.«, spisal jako lep članek pod naslovom »Visoke sanje« (Vysokaja mečta). Udje rimske in pravoslavne cerkve — tako piše Trubeckoj — morajo z enakim spoštovanjem in sočutjem pozdravjati Velehradski shod za cerkveno zedinjenje; ta poskus je toliko važnejši, kolikor neugodnejše so cerkvene razmere na vzhodu in zahodu. Trubeckoj nima pravega pojma o katoliški cerkvi, misli namreč, da je v njej ideal krščanske cerkve preveč »materializiran«, da katoliška cerkvena avtoriteta preveč ovira svobodni polet človeškega duha (Tr. misli na modernizem!); zato trdi, da bi katoliška cerkev v zedinjenju z vzhodno cerkvijo pridobila več svobodnega poleta (to bi morebiti lahko priznali v tem zmislu, da bi se v družbi z vzhodno cerkvijo poživilo notranje cerkveno življenje). A tudi pravoslavna cerkev — tako Trubeckoj — bi se lahko mnogo naučila od katoliške in spoznala celo vrsto odličnih katoliških misijonarjev, menihov in duhovnikov, ki so vse svoje življenje žrtvovali v blagor bližnjemu, nedosežne vzore krščanske ljubezni. »Naj si že bodo to samo ideali. Naj se tudi skeptiki in neverni posmehujejo tem visokim sanjam. A tudi popoln brezverec mora priznati, da razlika veroizpovedanja bistveno vpliva na medsebojno razmerje ljudi in narodov. Veroizpovedanje ima večjo moč kakor glas krvi, ker n. pr. loči iste narode (Srbe in Hrvate) v dve polovici, da pozabijo skupnost rodu. V današnjih dneh je Velehradski shod sijajen opomin h krščanski ljubezni in edinosti, od katere smo se tako oddaljili. Upajmo, da ta opomin ne bo brez uspeha!«

»Glasnik pravoslavne crkve u kraljevini Srbiji«, uradno glasilo pravoslavne cerkve v Srbiji, je prinesel že tri članke o Velehradskem shodu (št. 20/4; 22/4; 27/8); kakor je videti svojega poročila še ni končal. Poročilo piše neki Dositej, najbrže kak srbski bogoslovec, ki študira na Nemškem; poročevavec se je sam udeležil shoda (vsaj poročilo je tako sestavljeno); po shodu pa je občeval z Maljcevim (III. članek je poslan iz Berlina). Čudno se mi zdi, kako se je poročevavec na Velehradu skrival, ker ga ni bilo nikjer videti na shodu in ga tudi ni v zapisniku udeležencev; morebiti je poročilo sestavil po zapiskih kakega drugega poročevavca in po informacijah, ki jih je dobil od Maljceva. Sicer pa vsa čast temu obširnemu poročilu, ki je pisano popolnoma objektivno. K tretjemu članku je dodal referat o predavanju Maljceva o epiklezi; referat je povzet po rokopisu Maljceva. Na koncu tega referata je poročevavec povedal svoje mnenje o shodu. »O Velehradskem shodu se sedaj že piše kot o izvršenem dejstvu. Mnenja o ideji shoda, o njegovem delu in rezultatu so zelo različna. Ko se je shod pripravljal in ko se je videlo, da ideja o zedinjenju vzhodnih in zahodnih Slovanov na verski podlagi ni utopija, so »odzgoraj z Dunaja« dvignili velik hrup po časopisju. — Zbrani bratje Slovani na Velehradskem shodu so razumeli svoj položaj in so že v začetku svojega dela izjavili, da njih delo nima političnega značaja, ampak, da je čisto cerkveno-bogoslovsko. — Pravoslavni ruski bogoslovci so se, kakor se vidi iz časopisov, v svojih sodbah o ideji in delu shoda razdelili v dve stranki. Eni so z navdušenjem pozdravili shod in z veseljem odobrvali navzočnost samega protoiereja Maljceva in duhovnika Bazilija Gekena, drugi pa (hvala Bogu njih število ni veliko) so smatrali, da je Maljcev s svojim nastopanjem pravoslavno cer-

kev nekako kompromitiral. Mislimo, da ni treba govoriti o tem, kako so zastopniki te druge stranke daleč od umevanja evangeljske zapovedi o zedinjenju vsega človeštva v ljubezni Kristusovi.« Ta sodba gotovo ni brez pomena, če pomislimo, da je narejena v soglasju z Maljcevim in objavljena v uradnem glasilu pravoslavne cerkve v Srbiji.

Vse drugače piše »Bogoslovski Glasnik«, (knjiga XVI, zv. 2, str. 152—153), ki ga izdajajo profesorji bogoslovskega učilišča v Sremskih Karlovcih. Poročilo je kratko in polno netočnosti. »Že prvi Velehradski shod — tako piše — je pokazal, da ne moremo zaupati v znanstveni značaj teh shodov. — Z velikim veseljem moramo pripomniti, da se od pravoslavnih bogoslovcev razen Maljeva skoraj nobeden ni odzval.« Iz poročila je razvidno, da je »B. Glasnik« jako slabo informiran in vsled novejših (l. 1909) dogodkov na Hrvaškem nekoliko razdražen.

Drugih pravoslavnih glasov ne morem navesti, a že navedeni nam zadosti pojasnujejo položaj. Na vzhodu so se v zadnjih desetletjih izvršile velike izpremembe. Pred 40 leti so dostojanstveniki vzhodne cerkve odločno odklanjali vabilo na vatikanski cerkveni zbor; večinoma vabila še v roke niso hoteli vzeti. Podobno so se obnašali nasproti okrožnicam Leona XIII. Sedaj pa vse drugače! »Slavorum litterae theologicae« že pet let na bogoslovsko-znanstvenem polju pripravljajo tla za cerkveno zedinjenje in si pridobivajo vedno več ugleda in simpatij na vzhodu. Velehradski shodi zbudijo rastoče zanimanje na vzhodu in imajo vedno večjo privlačnost za naše nezedinjene brate. Drugega shoda sta se udeležila dva ugledna zastopnika ruske cerkve; prvi dostojanstvenik ruske cerkve (metropolit Antonij) je dal svoje dovoljenje in blagoslov za pot na Velehradski shod. Pravoslavni časopisi priznavajo važnost shoda za cerkveno zedinjenje, pišejo o njem simpatično in objektivno. Posamezni glasovi strupenega nasprotovanja nas ne smejo begati; dokler bode nezedinjena cerkev vsaj po imenu še obstala, toliko časa moramo biti pripravljeni tudi na take glasove. A velika in nepričakovana izprememba je, da se na vzhodu sploh more s toliko prijaznostjo in objektivnostjo javno pisati o prizadevanju katoličanov za cerkveno zedinjenje. Ako bode naše delo tako napredovalo kakor doslej, potem moramo z Gekenom priznati, da spadajo Velehradski shodi med najvažnejše dogodke svetovne in cerkvene zgodovine. Vzhodna cerkev vedno bolj izgublja svojo odbojno silo in svojo nespravljivo samozavest; ta proces se vrši z naravno nujnostjo — in sicer vedno hitreje. Od katoličanov, posebno pa od katoliških Slovanov je odvisno, ali se bode ta proces izvršil v korist katoliške in sploh krščanske stvari. Zatorej na delo! Bog hoče!

Dr. F. Grivec.

III.

Vzhodna cerkev.

A. Ruska cerkev.

1. Odpad od državne cerkve vedno narašča, sektanti napredujejo; tudi katoliška cerkev pridobiva vedno novih vernikov. »Harkovske Vedomosti« poročajo, da v Harkovu vidno narašča katoliška cerkev; a napreduje tudi luteranstvo, celo k mohamedanstvu so nekateri odpadli. V černigovski guberniji so sektantje osnovali dve novi cerkveni

občini; razen tega se pa širi verski indiferentizem in brezbožnost. V Peterburgu se je pojavila nova sekta, »svetoduhovci«, ki trdijo, da je njihov nauk »večni evangelij«, razodetje sv. Duha; svoj nauk širijo tudi med Judi in Tatari, ker so prepričani, da bo njihov vera zedinila kristjane, jude in mohamedance (C. V. 29). V centralni Rusiji se je pa pojavila nova sekta, »žrebjevščina«; ta sekta ima svoje ime odtod, ker ne priznava posebnega duhovništva, ampak kar po žrebu določa, kdo naj izvršuje duhovsko službo (C. V. 30).

Zadnje dni septembra l. 1909 se je v Peterburgu vršil shod evangeljskih kristjanov (sektantov združenih v tako imenovani »evangeljski zvezi«). Na shodu se je pokazalo, da so sektanti zelo živahno delavni. Ustanovili so zavod za izobrazbo propovednikov. — Ob tej priliki so pravoslavni cerkveni krogi zopet začeli poudarjati važnost cerkvene propovedi. V ruski pravoslavni cerkvi je cerkvena propoved nekaj redkega in slučajnega. Rednih pridig ali »krščanskih nauk« ni. Sedaj so sklenili, da bodo v pravoslavnih cerkvah v Peterburgu redne propovedi. Tudi sicer je rusko misijonsko delo proti sektantom brez moči in vpliva. Pravoslavni protisektantski misijoni so navidez strogo organizirani, mnogo se o njih govori in piše, a v resnici nimajo nobenega vpliva na ljudstvo, ker sploh nimajo nobenega stika z ljudstvom, ampak so le birokratska naprava, vsi govori in propovedi so le gola »logomanija«. Tako piše »Cerkovnyj Věstnik« (št. 41).

Pravoslavni misijonski krožki. Sektanti in staroobredci so posebno delavni in mnogoštevilni v harkovski in donski škofiji; v donski eparhiji je 200.000 staroobredcev in 10.000 sektantov. Proti dobro organizirani sektantski agitaciji (gl. Voditelj 1909, str. 303) so v harkovski eparhiji ustanovili pravoslavne misijonske krožke, ki so se baje dobro obnesli; sedaj jih ustanavljajo tudi v donski eparhiji. Ti krožki imajo za svoj namen: 1. Zbujati gorečnost za pravoslavno vero; 2. Svoje člane seznanjati z verskimi resnicami in jih pripravljati, da bodo znali poučevati in izpreobračati tiste, ki so zašli v verke zmote; 3. Spoznavati versko in nravno stanje v posameznih župnijah, posebno pa sektantske zmote, ki se razširjajo v dotičnih župnijah.

2. Pomanjkanje pravoslavnih duhovnikov v Rusiji. Ruski cerkvi preti nevarna kriza vsled pomanjkanja duhovnikov. V nekaterih škofijah je komaj polovica duhovskih mest zasedenih; v černigovski škofiji n. pr. je ostalo praznih 69 samostojnih duhovskih mest. V semenišča vstopajo le sinovi duhovnikov, a sedaj še ti kar bežijo iz duhovskega stanu. Zakaj? Poglavitni vzrok je gotovo ta, da v semenišča ne vstopajo iz poklica ali veselja do duhovskega stanu, ampak le iz kruhoborstva. Sedaj pa postaja duhovska služba vedno težavnejša in duhovski stan je vedno bolj zaničevan. Na duhovske sinove vpliva tudi protiverski duh in protiversko časopisje; tudi zgled njih očetov, ki večinoma niso dobri pastirji, jim ni v vzpodbudo. Celo siromašni seminaristi beže iz semenišč in se rajši zunaj semenišča borijo za vsakdanji kruh. Pravoslavno duhovstvo je bilo doslej neka posebna kasta; samo duhovski sinovi so postajali duhovniki in duhovstvo je bilo privilegij, oziroma dolžnost posebne kaste, ki je bila po stoletnih tradicijah strogo ločena od drugih slojev. V sedanjem času se duhovska mladina ne da več držati v tako ozkih mejah. A z druge strani ni upati, da bi se v sedanjem, za rusko cerkev tako neugodnem

času začeli iz drugih slojev oglašati kandidati za duhovski stan. Zato je pomanjkanje duhovnikov skoraj neozdravljiva rana ruske cerkve. Ruska sinoda išče raznih sredstev proti tej nevarnosti.

Pastirski (pastoralni) kurzi. Ruska sinoda je dne 5/18. avg. l. 1909 naročila, naj se v Moskvi vrše posebni »pastyrskie kursy« od 1. oktobra 1909 do 1. februarja 1910. H kurzom so povabljeni učitelji cerkvenih šol, ki so učiteljsko službo izvrševali že 9—10 let, in diakoni ter »psalomščiki«, ki so toliko časa izvrševali učiteljsko službo, izjemoma se smejo kurzov vdeleževati tudi drugi, če imajo primerno priporočilo od škofa ali duhovnika. Vse stroške kurzov bo plačala sinoda. Kdor bo kurz izvršil, bo posvečen v duhovnika. Tako hočejo preskrbeti duhovnikov za one škofije, kjer jih najbolj pomanjkuje, posebno za Sibirijo in Daljni Vzhod. Vsak, kdor hoče biti sprejet v kurz se mora zavezati, da bode najmanj 5 let služil v dotični škofiji in župniji, kamor ga bode sinoda poslala. Jasno je, da se na tak način ne bodo vzgajili dobri duhovniki.

3. Cerkveni zbor (»sobor«) in cerkveni shodi. »S. Peterburskija Vedomosti« (1909, št. 198) in za njimi »C. Věstnik« (37) se pritožujejo nad različnimi cerkvenimi (meniški, katehetski, misijonski...) shodi, ki so nesposobni, da bi ozdravili in poživili rusko cerkev, ker ne morejo izpremeniti sedanjega ustrojstva in stanja ruske cerkve; zato so vsi brez pravega življenja in ostajajo le na površju pri raznih malenkostih. Nujno je potreben »sobor« vse ruske cerkve, ki naj bi posegel globlje in odstranil glavne in bistvene ovire cerkvenega življenja in napredka.

Eparchialni (škofijski) shodi v Rusiji. Ker ni upanja, da bi se kdaj vršil »sobor«, zato so začeli prirejati škofijske shode, nekake škofijske sinode, in dekanijske shode. Na teh shodih se obravnavajo vprašanja, ki jih predloži škof. Volijo se razne komisije (odseki). »Cerkovnyj Věstnik« (št. 33) s temi shodi ni zadovoljen; najmanj mu ugaja, da škofijski shodi ne morejo napraviti nobenega koraka brez škofovega dovoljenja. Morebiti se bode na teh shodih včasih kaj koristnega sklenilo, a ruske cerkve vendar ne bodo mogli prenoviti. Mogilevski škofijski shod je sklenil, da naprosi carja, naj brani pravoslavno cerkev, da od vlade (dume) ne bode ponižana na isto stopnjo kakor druge vere — t. j. naj brani prvenstvo ruske cerkve. Tako se ruska duhovščina še vedno rada oklepa tiste svetne oblasti, ki je usužnila cerkev.

4. Cerkvene zmešnjave med staroobredci. Staroverci (staroobredci) so si komaj priborili versko svobodo, a že jim pretijo nevarni cerkveni prepiri. Največja nevarnost za staroobredce je pomanjkanje dobrih duhovnikov in škofov. En del staroobredcev (»beglopopovci«) nima drugih duhovnikov kakor tiste, ki slučajno odpadejo od državne cerkve in prestopijo k staroobredcem; ti duhovniki niso vselej najboljši. Leta 1909 je zadeva škofa Mihaela, bivšega pravoslavnega meniha in profesorja cerkvenega prava na peterburški duhovni akademiji, provzročila mnogo hrupa in zmešnjav. Dne 3/16. febr. 1909 je staroobredski cerkveni zbor (sobor) v Moskvi obsodil nižnenovgorodskega staroobredskega nadškofa Inocencija (Inokentij), ker je omenjenega Mihaela kar sam (edinolično) posvetil v škofa kanadskega (Sev. Amerika). Zbor mu je naložil pokoro v obliki suspenzije do prihodnjega zbora; tako pokoro je zbor naložil tudi Mihaelu, ki menda ni popolnoma neomadeževan v svojem življenju. Ob koncu avgusta (v začetku sept.) l. 1909 se je v Moskvi še enkrat zbral

»sobor«, da bi definitivno rešil to stvar. Presojali so tudi spise škofa Mihaela; očitali so mu »krivoverske nauke«, kakor n. pr., da je pristaš Kopernikove teorije. Nazadnje se je stvar vendar za oba škofa ugodno rešila. Inocencij je odvezan od pokore, Mihael pa priznan za škofa in namenjen za Kanado; Mihaelu se je naročilo, da mora pred svojim odhodom 3 mesece v Rusiji proučevati obrede staroobredcev.

5. Sociologija v ruskih semeniščih. Ruska sinoda je naročila, naj se v letošnjem šolskem letu k predavanjem iz moralke dodane še poseben oddelek o socializmu (»razbor iz oproverženje socializma«). A. Bronzov, profesor moralke na duhovni akademiji v Peterburgu z veseljem pozdravlja to naročilo (v »C. V.« št. 34) in kot učni pripomoček priporoča Cathreinovo knjigo »Sozialismus«, ki je že prevedena na ruski jezik (Katrejn, Socializm, Harkov 1908).

B. Grška cerkev v Turčiji.

1. Grški patriarh v Carigradu je imel doslej tudi v svetnih stvarih neko oblast nad svojimi verniki. Turška vlada je to patriarhovo oblast doslej vedno priznavala; vlada se je pri tem seveda ozirala le na svojo korist, vendar so grški podložniki carigradskega patriarha imeli neko privilegirano stališče nasproti drugim kristjanom (gl. »Voditelj« 1909, str. 239). Sedanja turška vlada noče več priznavati privilegijev grškega patriarhata. Grški patriarh Joakim III je dne 8/21. avgusta 1909 velikemu vezirju predložil »memorandum« (»masvata«) o krivicah, ki se sedaj godijo Grkom in grškemu patriarhu. Patriarh toži, da se je začelo pravo preganjanje proti Grkom; mnogo Grkov je bilo po krivici obsojenih v ječo. Celo škofe in duhovnike preganjajo in obsojajo, kakor da bi bili podložni državnim in ne patriarhovi oblasti. Zato patriarh v imenu pravice in konstitucije prosi, naj bi prenehale krivice, naj bi vlada priznala stare, zakonito potrjene privilegije patriarha in Grkov. Veliki vezir je nasproti deputaciji, ki je prinesla patriarhovo spomenico, izjavil, da ima patriarh oblast le v cerkvenih stvareh, v druge stvari pa nima pravice se vmešavati niti prošnji predlagati. Videti je, da je patriarh sedaj izgubil svoje stare pravice kot duhovni poglavar in državni zastopnik kristjanov pri turški vladi. Morebiti je že prišel dan maščevanja za stoletne krivice, ki so jih grški patriarhi delali Bolgarom, Srbom in Hrvatom.

2. Grki in Bolgari v Macedoniji. Istega dne (8/21. avg.) se je grški patriarh pri velikem vezirju pritožil zaradi cerkev in šol v Macedoniji. Turški parlament, tako toži patriarh, je proti ustavnim določbam in sultanovim fermanom začel razsojati o krščanskih cerkvah in šolah v Macedoniji. Vsak prepir zaradi šol in cerkev razsoja sedanja turška vlada v korist Bolgarov. Vsled pristranosti turške vlade je grška cerkev izgubila vse svoje premoženje v Bolgariji, mnogo šol in cerkev v Macedoniji. Turška vlada se na to pritožbo nič ne ozira, ampak dela po svoje kakor prej. Zato se je med Grki začela širiti govoric, da namerava grški patriarh zapustiti Carigrad in se naseliti v Peterburgu ali Moskvi. Uradno patriarhovo glasilo »Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια« je to govorico dementiralo.

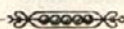
3. Edino grško-razkolno bogoslovsko učilišče v Jeruzalemu (šola Križa) je bilo velike važnosti za nezedinjene Grke v Palestini; l. 1906 je praznovalo 50letnico svojega obstanka, letos je pa vsaj

začasno prenehalo. Vzrok temu je prepir med jeruzalemskim patriarhom Damianom (arabska stranka) in med grško bratovščino sv. Groba (helenska stranka). Razpor se je sicer kolikor toliko poravnal, a posledice se še vedno kažejo. Rektor bogoslovskega učilišča arhimandrit Krizostom Papadopulo je vsled svoje opozicije proti patriarhu Damianu odstopil in odpotoval v Carigrad. Bogoslovci so večinoma simpatizirali s svojim rektorjem; poleg tega so vsled cerkvenih neredov nastale tudi finančne ovire.

C. Unija med Bolgari.

L. 1910 je 50-letnica bolgarske unije (1860—1910). Ob tej priliki bodo sedanji katoliški misijonarji na Balkanu podrobneje opisali uspehe in ovire unije. Zato še enkrat opozarjamo na časopis »Missionen der Augustiner von Mariä Himmelfahrt«, ki se bode odslej še bolj oziral na bolgarske misijone; naroča se pri uredništvu v Dinsheimu, Unter-Elsass (cena 2 M za celo leto). Bolgarske misijone priporočamo posebni pozornosti avstrijskih katoličanov. »Voditelj« se bode še posebej spomnil jubileja bolgarske unije.

Dr. F. Grivec.

IV.

Slovstvo.

Die Propheten Obadja, Joël, Amos, Hošea, nach dem hebräischen Urtext präpariert und übersetzt von Johann Fischer, Benefiziumsvikar. Regensburg 1909. Verlagsanstalt (vorm. G. J. Manz). 8° (XX, 284) K 5.76.

Pisatelj ni podal samostojnega dela, ampak razširil in poglobil je predavanja prof. dr. Euringerja o malih prerokih.

Namen je blag: Pospeshevati umevanje sv. pisma SZ, k čemur je znanje hebrejskega jezika, rekel bi, neobhodno potrebno. Marsikaterega kar umraz preleti, če se spominja šurekov in kibuzov bogoslovskih let, in se srečnega šteje, če je hebrejščino pozabil do slednje črke. Krivda je pač menda v tem, da se pri sedanji uredbi bogoslovskih študij premalo časa žrtvuje za hebrejščino in za umevanje sv. pisma v hebr. originalu. Velekoristno bi bilo, da bi se ne omejila hebrejščina na prvo leto, ampak da bi se dala bogoslovcem naprej do končanih študij priložnost pod vodstvom profesorja, če ne drugače, pa vsaj privatno čitati sv. pismo v hebr. jeziku. Ker bo pa to seveda ostalo le želja, kateri ne bo sledila izpolnitev, moramo z veseljem pozdraviti svetopisemska razlagalna dela, ki pripomagajo vsaj v nekoliko zmanjšati ta nedostatek.

Delo Fischerjevo ima namen brez prevelikega truda in žrtvovanega časa in celo brez posebnega hebr. slovarja, (ki je, če ga je kaj prida, zelo drag) vpeljati bogoslovca, ki si je pridobil vsaj osnovne pojme o hebrejščini, v umevanje prekrasnih umotvorov malih prerokov. Tudi najslabši hebrejec bo mogel imenovane štiri preroke čitati s pridom in veseljem ob vodstvu F. pripravljalne knjige. Uredba knjige je ta-le: V splošnih opombah izvaja pisatelj, da je spremenil navadni red prerokov: Ozej, Joel, Amoz, Abdija iz zgodovinskih ozirov. Metoda: Najprvo preparira masoreški tekst in poda dobesedno prestavo. Mesta, ki so brezdvomno po-

kvarjena v masor. besedilu, popravlja po najboljših konjekturah, ki jih podajajo razni učenjaki, oziraje se vedno na septuaginto in vulgato. Zatem sledi nekaj najpotrebnejših opomb iz hebr. slovnice v jako jasni in praktični obliki (I—XX).

Od strani 1—23 poda dober zgodovinski pregled o času, v katerem so delovali imenovani štirje preroki, razpravlja o sodobnih verskih, socialnih in političnih razmerah, katere moramo poznati, če hočemo prav umevati preroška izvajanja. Na str. 6 je napačno citiran Os 18, 12 glasiti se mora: Os 13, 11. Str. 18. Zakonsko zvezo Ozejevo umeva F. sledeč večini sv. očetov in kat. razlagalcev kot zgodovinsko dejstvo proti sv. Jeronimu in večini judovskih in protest. razlagavcev, ki jo razlagajo kot parabolo.

Str. 24—213 prav zanesljiva silno natančna, rekel bi skoro, mnogokrat malenkostno natančna preparacija verza za verzom z dobesedno prestavo pri vsakem verzu.

Str. 215—275 obsega skladno prestavo po emendiranem besedilu s kratkimi opombami ob robu, da ni treba gledati pod črto; ta uredba se mi prav dopade.

Str. 276—283 mesijansko jedro, mesijanska notranja vrednost razloženih štirih malih prerokov.

K lepi vsebini se pridružuje dober papir in jako pregleden tisk; kogar veseli prebiranje sv. pisma v izvirniku, naj si izvoli to delo za začetek, črpal bo iz njega pogum in veselje do nadaljnega proučevanja.

J. Markošek.

Die Gabe des hl. Pfingstfestes. Betrachtungen über den Heiligen Geist. Von Moritz Meschler S. J. Sechste, vermehrte Auflage. 8° (VI, 560). Freiburg & Wien 1909. Herdersche Verlagshandlung. K 5.28; geb. in Halbfranz K 7.20.

Meschler, znani asketični pisatelj iz jezuitskega reda, je pred nekaj leti izdal zbirko premišljevanj o sv. Duhu, ki je letos že izšla v 6. izdaji. To dejstvo knjigo najboljše priporoča, ker je dejanski dokaz za kakovost teh premišljevanj, ki so se visoko povzpela nad usodo svojih številnih, dostikrat v eni in edini izdaji zaostalih vrstnic.

Namen Meschlerjeve knjige je: množiti kraljestvo spoznanja in češčenja sv. Duha. Ni to lahka naloga. Sv. Duh je preznan, da bi se molčalo o njem, in preneznan, da bi se moglo o njem povedati kaj dovoljnega in srce vzbudljivega. Veliko je sicer knjig, ki razlagajo darove in delovanje sv. Duha, malo pa takih, ki bi kaj prikupljivega in pristrčnega povedale o osebi ljubeznivega darovalca (str. 2). In ker se o lastnostih njegove osebe in njegovega delovanja premalo piše in govori, zato se sv. Duh tudi premalo osebno časti, vsaj tako ne, kakor zasluži (str. 444).

Meschler takoj izpočetka povzdigne svojega bogoslovno bogato izobraženega, globoko vernega, iskreno pobožnega in za mističen vzlet vrlo vsposobljenega duha tje, kjer je vir vsega duha, k pravi domačiji sv. Duha, v neskončno večnost, k nepristopni luči božanstva. Vera sveti njegovemu duhu, ko se pogloblja v globočine božanstva. Predvsem raztolmači ime sv. Duha in dokaže njegovo boštvo; potem razpravlja o osebnosti sv. Duha ter o razmerju Očeta in Sina do sv. Duha in o odnosu 3. božje osebe do prve in druge. V 4. poglavju, ki je naslovljeno »Duri izhoda« ter je uvod in prevod od notranjega življenja sv. Duha k zunanjemu v stvarstvu, razpravlja o poslanju božjih oseb.

Prva premišljevanja, v katerih polaga pisatelj temelje za poznejše zaključke, so torej zgolj dogmatična. Da se avtor vsepovsod drži samo pristnih virov božjega razodetja, cerkvenega tolmačenja in izvestnega bogoslovnega nauka, je razumevno samoobsebi. S pohvalo pa smemo poudarjati, da so njegova dogmatična izvajanja jedrnata, brez nepotrebnih digresij kratka in jasna, da se berejo z veseljem in du-

ševnim vžitkom. V tem oddelku, kjer razpravlja o veličastni, človeško umevanje presegaajoči skrivnosti sv. Trojice, kakor še posebno v razpravah o božji milosti, o čednostih in darovih sv. Duha, o bistvu svetosti itd. se kaže kot veččaka v popularni dogmatiki.

Premišljuje duh njegov sledi sv. Duhu skozi vse redove vstvarjenja. Premotriva predvsem njegovo razmerje do Boga-človeka Jezusa Kristusa; njegovo veličastvo je odsev sv. Duha, učinek njegove ljubezni do Kristusa, in veliko in ljubezni vredno srce Jezusovo je delo sv. Duha. Pisateljevemu duševnemu očesu se razgrinja razmerje 3. božje osebe do Matere božje, do angelov, do materielnega stvarstva, do človeka.

Veliko je delovanje sv. Duha v Stari zavezi, neprimerno večje je v Kristusovi cerkvi, katero on izpolnjuje, zida, oživlja, udejstvuje, vodi in vlada (str. 93). Vse, kar tvarka bistvo te cerkve ter je njen del, vse to je delo sv. Duha. On ustvarja hierarhijo s trojno oblastjo, učno, pastirsko in duhovniško. Cerkevna hierarhija je najsjajnejše in najmogočnejše delo sv. Duha (str. 101). Izvršitev te trojne od Kristusa sv. cerkvi podeljene oblasti, brez katere se ne da doseči dušno zveličanje, je le mogoče po iniciativi in neprestanem sodelovanju sv. Duha.

On je, ki deluje po zakramentih, osobito v sv. krstu, v zakramentu sv. pokore, sv. birme, v zakramentu sv. Rešnjega Telesa, kojega sprejem je najčistejše in najboljše sredstvo za podelitev sv. Duha (str. 172), v dušno zveličanje posameznikov. K nadnaravni opremi Kristusove cerkve tudi spadajo darine sv. Duha, ki imajo, kakor pove ime, v njem svoj izvir.

Podanik v božjem kraljestvu, otrok sv. cerkve je kristjan. Kristjan je vsled posvečujoče milosti in njo spremljajočih nadnaravnih čednosti in darov sv. Duha — produkt sv. Duha.

Tolmačenje darov sv. Duha označuje avtor kot nekaj poizkus, posnet po Suareziju. V celoti se ne bo dalo kaj prigovarjati, semtertja je seveda mogoče ali celo umestno kako drugo razlaganje. Vobče razlaga darove sv. Duha v istem smislu kakor so to nakratko zgodi v našem katekizmu, samo red je nekoliko spremenjen. Naprej navaja tiste darove, ki izpopolnjujejo razum, namreč: 1. dar umnosti, 2. dar učenosti, 3. dar modrosti, 4. dar sveta. Potem pridejo tisti darovi, ki se ozirajo na voljo ter jo izpopolnjujejo za izvršitev čednosti in dolžnosti, to so: 5. dar moči, 6. dar strahu božjega, 7. dar pobožnosti.

Sv. Duh deluje v duši posameznikovi po božji milosti in čednostih ter iz njih izviraajočih dobrih in zaslužnih delih, med katerimi zavzema važno mesto molitev, ki jo po pravici imenujemo utripanje nadnaravnega življenja v človeku. Vsi ti darovi še niso najvišje in najlepše, temveč so le plemenito spremstvo in kraljevi prestol, ki ga v kristjanovi duši zasede sam darovalec sv. Duh, ki pride ter biva v človeški duši; v tem je sladka skrivnost kristjanova (str. 326).

Blagodejno delovanje 3. božje osebe se tudi javlja v združitvi ljudi, v krščanski družini, v človeški družbi, osobito v krščanski državi. Krščanska država je najkrasnejše in najveličastnejše naravno razodetje božje; brezverska država pa se sme imenovati mesto in kraljestvo satanovo, prvorcjenka satanova, ker nič ne dosega njene moči, delati slabo, pravcati moloh, ki vse posamezne družbe, katere so v njem, žrtvuje svoji državni visokosti ter jih zdrobi z železnimi rokami (str. 347). In kako malo imamo krščanskih vladarjev in krščanskih držav! Molimo torej k sv. Duhu, da našim časom pošlje velike in svete vladarje, krščanske državnike in države po njegovem duhu. Koliko boljša in koristnejša je taka molitev, kakor ona za vsakdanje križe in dnevne težave! Molimo za krščanska društva. Brez društev se ne da posebno dandanašnji nič trajno dobrega storiti. Kako se naj ustavljam

zlu, ki drvi proti nam v tisočerihih društvihi utrjeno in organizirano, če se tudi dobro ne združi in utrdi z vezjo društvene organizacije (str. 352)?

Nanovo je pisatelj 6. izdaji pridjal času primerni preišljevanji o kulturi in socialnem vprašanju. Sestavine kulture so: religija, znanost, umetnost, postavodaja in gospodarstvo; odvzeti se ne sme nobenega dela, osobito vere ne; če se religija odvzame, manjka kulturi bistven del in bistvena podlaga. Socialno vprašanje ni samo gospodarsko, temveč po svojem bistvu tudi moralno; zato se ne da rešiti brez notranje preosnovitve posameznika in človeške družbe.

V zadnji četrtini knjige govori pisatelj o načinu in sredstvih češčenja sv. Duha. Kratko, pa prirčno tolmači nežno in ljubeznivo sekvenco »Veni, sancte Spiritus« in veličastni hymnus »Veni, Creator Spiritus«. Povdarja, da najlepše časti sv. Duha tisti, ki se vda in sledi njegovemu vodstvu. Pridjani še sta dve globoko zamišljeni in dobro porabljeni preišljevanji na predvečer devetdnevnice k sv. Duhu in za binkoštni praznik.

Pisatelj je popolnoma dosegel, kar je nameraval s svojo knjigo. Pomnožil in poglobil je poznanje sv. Duha, velikega prijatelja in ljubitelja naših duš, ki nam je dan od krsta, da nas spremlja in vodi v deželo večne blaženosti, in tako tudi razširil kraljestvo njegovega češčenja. Vrhutega je z vneto besedo pokazal, kar moramo odstraniti iz svoje duše in s čimer moramo dušo opremiti, da bo zedimba med njo in njenim posvetiteljem in osrečevalcem vedno tesnejša in popolnejša. Tako je v teh preišljevanjih uresničeno vse to, kar že odnekdaj velja kot vsebina in trojna stopnja praktičnega mističnega in sploh vsakega višjega duhovnega življenja: via purgativa, via illuminativa, via unitiva.

Knjiga povse zasluži, da jo najtoplejše priporočamo ne samo redovnikom in duhovnikom, ampak sploh vernim kristjanom.

Dr. J. Hohnjec.

Moraltheologie. Von Franz Adam Göpfert, Dr. theol., ö. o. Professor der Moral- und Pastoraltheologie... an der Universität Würzburg. Erster Band. Sechste verbesserte Auflage. [Wissenschaftliche Handbibliothek. Erste Reihe XII]. Paderborn. Ferdinand Schöningh 1909. 8° (X, 551) M 4.80.

L. 1896 je prvokrat izšlo npravstveno bogoslovje würzburškega moralista in po preteku 13 let gre že šestokrat med svet. Nenavaden vspeh je to, toda vspeh, ki ga delo po svoji solidnosti popolnoma zasluži. Ker imamo tukaj knjigo, ki jo je usus že zdavnaj potrdil in priporočil, zadostuje kratek referat.

Prvi zvezek obsega splošni del o počelih npravstvenega življenja (7—290), iz posebnega npravstvenega bogoslovja pa nauk o božjih čednostih in npravni (dejanski) čednosti religije (292—534). Po kratkem uvodu o pojmu npravstvenega bogoslovja, njegovem razmerju do drugih teoloških disciplin in o metodi gre takoj in medias res. K nauku o zakonu (7—102) bi omenil naslednje: Odveč se mi zdi trud npravoslovcev, dokazati, da je »večni zakon« zakon v strogem pomenu besede. — Splošno uče moralisti, da prditeja naravnemu zakonu razveljavna moč, nihče pa ne razloži, kako se sklada ta trditev z bistvom razveljave (irritatio). Razveljavni zakon je vendar tisti, ki določa, da je kak samposebi (= secundum naturam suam = secundum legem naturalem) veljaven čin neveljaven, t. j. brez pravnih posledic. Lex naturalis irritans naj torej razveljavi čin, ki je samposebi = secundum legem naturalem veljaven!? Zgledi, ki se navadno navajajo, niso ad rem. — V nauku o vesti (142—187) mi ugaja Göpfertovo stališče glede moralnih sistemov, ki se mi zdi edino pametno. Odloči se za probabilizem (probabilismus simplex; nekateri ekviprobabilisti ga imenujejo probabilismus absolutus, ime, ki pristoja po pravici laksizmu) in ga imenuje prav primerno »System des zureichenden Grundes«. Göpfert povdarja doslednost sistema, ki izvaja popolnoma probabilistično načelo, in pa večjo prak-

tično uporabnost, ter dobro zavrača ugovore. Kar se tiče praktične uporabnosti probabilizma, so na njo že mnogi opozarjali, tako n. pr. M. Aberle (cf. Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques. Paris 1909, 110), in A. Koch, sam ekviprobabilist, priznava, da se v praksi ne da izhajati brez probabilizma. — V nauku o božjih čednostih (292—374) določa Göpfert zelo dobro, kdaj je človek dolžen obuditi jih »večkrat v življenju«. Pri veri pravi: »soweit es nötig ist, um Gott gläubig zu umfassen und ein christliches Leben zu führen« (309), in pri ljubezni opominja: »Darum ist es auch hier besser, die Gläubigen zu häufigen Liebesakten zu ermuntern, als das Gebot fixieren zu wollen« (371). Natančno določevanje časa je pač nemogoče — med enim mescem in enim letom je vendar precejšnja razlika! —, in naj se v knjigah omenja k večjemu kot curiosum iz prejšnjih časov.

Göpfertovo npravstveno bogoslovje je solidno, pregledno, jasno in zelo praktično delo, ki ga prav topla priporočamo. Izšel je že tudi 2. zvezek, o katerem bomo pozneje govorili.

Lukman.

Unsere Schwächen. Plaudereien von P. Sebastian von Oer, Benediktiner der Beurer Kongregation. Achte Auflage. 12° (VIII, 286) Freiburg i. B. & Wien 1909, Herdersche Verlagshandlung. K 1.68; geb. in Leinw. K 2.64.

Referent pozna knjižico že mnogo let in se veseli, da jo naznanja sedaj v osmi izdaji. Pisatelj pozna temeljito človeka in njegove slabe lastnosti — naštevava jih 24 — ter jih biča s finim taktom in v zelo prikupljivi obliki; — causerie, Plauderei, to je pravo ime za njegove razprave. Knjiga vsebuje globoko življensko modrost. Legatur!

Lukman.

Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts. Von Dr. Johannes Bapt. Sägmüller, Professor der Theologie an der Universität Tübingen. Zweite, vermehrte und verbesserte Auflage gr-8° (XVI u. 932) Freiburg & Wien 1909, Herdersche Verlagshandlung. K 15.12; geb. in Halbfr. K 18.—.

L. 1904 je izšel prvi natis, in zdaj imamo pred seboj že drugi pomnoženi natis Sägmüllerjeve učne knjige cerkvenega prava. Delo je skozinskoz originalno. Pisatelj se skrbno ozira na zgodovinski razvoj raznih cerkvenopravnih določb. Povsod natančno navaja tudi cerkvenopravno slovstvo. Druga izdaja se je pomnožila približno za 100 strani, dasiravno se je v večji meri rabil mali tisek kakor pri prvi izdaji. Da so se v novi izdaji upoštevali najnovejši cerkvenopravni odloki Pija X, posebno o preosnovi rimske kurije in o sklepanju zakonov, je samoobsebi umevno.

Knjiga obsega razven uvoda štiri velike dele. V uvodu govori pisatelj splošno o pravu, o cerkvi in njenem pravu, o pomožnih vedah cerkv. prava in o novejši cerkvenopravni literaturi.

Prvi del razpravlja na to o cerkvi in cerkveni politiki. Pisatelj kratko piše o bistvu cerkve in cerkvene oblasti, o cerkveni ustavi in hierarhiji. Na to sledi razprava o razmerju cerkve do države in do drugih verskih družb.

Drugi del obdeluje samo vire cerkvenega prava.

V tretjem delu se obravnava cerkvena ustava. Natančno govori pisatelj o kleru in njegovih dolžnostih in pravicah, o cerkvenih službah in njih podeljevanju. Dobro je razjasnjeno patronačno pravo. Jako zanimiva je v tem delu tudi razprava o raznih cerkvenih službah od papeža pa do navadnega kaplana. 10 strani je pisatelj posvetil razpravi o raznih sinodah.

Četrtemu delu služi v predmet cerkvena uprava. Cerkveno učeniško oblast opiše pisatelj primeroma zelo kratko. Bolj obširno razpravlja o oskrbovanju zakramentov. Zakrament sv. zakona pisatelj obravnava s posebno natančnostjo. Ta del je v celi knjigi gotovo najbolj zanimivo in praktično obdelan.

Na to sledi na 60 straneh zanimiva razprava o cerkveni sodnosti. Natančno je opisano sodno postopanje po cerkvenih zakonih.

Posebno poglavje je posvečeno redovniškemu in kongregacijskemu pravu.

Razprava o cerkvenem premoženju, ki sledi na koncu četrtega dela, je seveda bolj teoretična. Praktično se iz predstoječe knjige nikdo ne bo posebno priučil oskrbovanja cerkv. premoženja, ampak bo to moral storiti po drugih knjigah in praktičnih navodilih.

Knjiga je dobra, jasno in umljivo pisana. Dasiravno se pisatelj, kakor je naravno, ozira na potrebe svoje domovine, bo njegovo delo vendar dobro služilo kot pomožna knjiga pri učenju cerkv. prava tudi pri nas, ker bo marsikatero točko cerkvenega prava pomagala lepo razjasniti.

A. J.

Marija v zarji slave. Pregled zgodovine Marijinega češčenja. Spisal Fr. Rihar, duhovnik ljubljanske škofije. Celovec. Družba sv. Mohorja 1909. 8°, (288).

Knjiga nam slika razvoj Marijinega češčenja in sicer v manjših, poljudno pisanih epizodah. Lepo pripovedovanje in navdušena beseda bode pridobilo in razvnelo tudi čitatelje. Čeprav še nimamo celotne in moderne, povsem zanesljive zgodovine Marijinega češčenja¹, se je pisatelj vendar spretno izogibal krivih citatov in praznih legend, kakor so se skozi stoletja prepisavale. On hoče pisati res zgodovino, stvarno in solidno zgodovino. In to je edino prav. Kdo bi navduševal vernike z zgledi, ki se niso nikdar dogodili, ali pa z izreki cerkvenih pisateljev, ki jih niso nikdar tako umeli! Kako resno je smatral pisatelj svojo nalogo je opomnil že g. dr. Ušeničnik v Času (1909, 482), da je celo Loreto kot božji pot izpustil, dasi bi ga bil lahko omenil brez ozira na dvomljivo legendo². Vendar je pa tuintam še ostala kaka malenkost tako n. pr. o Dioniziju Areopagitu str. 26, o številu mučnikov in o podobi sv. Družine (!) v katakombah str. 29 in 31, o sv. Janezu Damaščanu in Trojeročici v Hilandaru (str. 66) in o postanku sv. rožnega venca (str. 97). Posebno marljiva je razprava o Marijinem češčenju po Slovenskem. Tudi slike so prav lepe, le podpisi so dostikrat krivi, tako str. 9, 21, 24, 43, 85, 137, 187, 189 (moti) in 193 (z ozirom na tekst str. 192). Oltar na Zili (str. 276 op) je k večjemu iz konca 15. stol., najbrž pa šele iz začetka 16. stol. Ker je začela družba knjige tako lepo ilustrovati, bi priporočali, da pri vsaki podobi pristavi stran, na kateri se omeni ali razlaga. Posebno, ker niso podobe stvarno razvrščene, ampak edino iz dekorativnih ozirov.

Stegenšek.

Podobe iz misijonskih dežel. I. zvezek. Celovec. Družba sv. Mohorja. 1909. 8°, (128).

To je ena izmed najbolj zanimivih letošnjih knjig. Kako lepo zna pripovedovati o. Kovač! Zgodba o zagorskem mutcu je celo tako umetno zaokrožena, kakor če bi ne bila povsem zgodovinska. Na Kitajsko nas vodijo tudi črtice »Iz

¹ Za prednicejsko dobo imamo sedaj solidno delo E. Neubert, Marie dans l'église anténicéenne. (Bibliothèque théologique.) Paris 1908, za češčenje M. B. na Nemškem v srednjem veku St. Beissel S. J., Geschichte der Verehrung Marias in Deutschland während des Mittelalters. Freiburg i. B. 1909.

² Pri legendah, ki so v zvezi s cerkvenimi prazniki in z liturgijo, se navadno piše, da jim je za podlago »pobožno« sporočilo. Neuk čitatelj misli, če je pobožno, je tudi resnično. Pisatelj pa ravno nasprotno svoj dvom izraža s to besedo. Zato pustimo, naj ohrani beseda »pobožen« še tudi pomen resničen, da bo pobožnost popolna, dvomljiva sporočila pa imenujemo rajši dvomljiva ali negotova ali zgodovinsko nevtemeljena ali kriva, kakor se pač da znanstveno dognati.

daljnega vzhoda« po pismih o Turka. Ta spisa nas zato tako zanimata, ker sta od slovenskih frančiškanov, ki sta to doživela, kar poročata. Času primeren je sestavek o katoliški cerkvi in Slovencih v Bosni, vspodbudno pa je pisana novejša zgodovina jezuitskih misijonov na Jutrovem. Družba se na koncu priporoča za darove v prid misijonom. Pred kratkim so še večji del stroškov za misijone nosili Francozi, sedaj pa imajo doma najhujši kulturni boj, ki zahteva največjih gmotnih žrtev, tako da morajo na njihovo mesto stopiti drugi narodi. Čemu bi ne bili med njimi tudi Slovenci? Ker že imamo dva slovenska frančiškana v Šantungu, ali bi ne mogli prevzeti slovenski frančiškani popolnoma kak misijon, apostolsko prefekturo ali vikarijat? Propaganda bi jim že odkazala ta ali oni delokrog, saj je pogansko ozemlje ogromno, delavcev pa sila malo. Slovenci pa bi imeli za svoje lastne sinove večji interes in bi jih tem rajši podpirali. Tako si je v novejšem času narod za narodom zasnoval svoje obširne misijone — Lahij, Belgijci, Angleži in Nemci. Kako skromno prefekturo bi tudi Slovenci vzdržavali!

Stegenšek.

Die katholischen Missionen. Illustrierte Monatschrift. Freiburg i. B. & Wien. Herdersche Verlagshandlung. K 6.—

Misijonsko delo je katoliško delo v pravem pomenu besede, je po naročilu Zveličarjevem sveta dolžnost njegove cerkve. Zato je pa tudi dolžnost vsakega katoličana, da se zanima za to delo in ga, vsak po svojih močeh, pospešuje. Posebno je treba to povdarjati danes, ko je misijonsko delo vsled modernega prometa primeroma olajšano, in ko dela islam (posebno v Afriki), protestantizem in moderno brezverstvo za-se propagando z vso silo. Do zadnjih let je Francija storila izredno mnogo za misijone. Sedaj je Francija v tem oziru obnemogla. Zato piše po pravici dr. Stegenšek (Vod. XII, 317), da se morajo misijonskega dela, »odkar Francija versko propada, kar najbolj oprijeti nemški in slovanski katoličani, ker drugače ne bodo imeli sedaj obstoječi misijoni širom sveta niti dovolj gmotnih sredstev niti dovolj delavcev.« Res je, da zahtevajo naši »notranji misijoni« mnogo duševnih sil gmotnih sredstev, toda vsled tega ne smemo zanemarjati in pozabiti zunanjih misijonov. Danes opozarjamo na star misijonski časopis, ki izhaja že 38. leto, pa se je v novem letniku zunanje in notranje obnovil, in je sedaj res znanstveno misijonsko glasilo. »D. kath. Miss.« izhajajo mesečno v sešitkih po 28 str. in -4°, prinašajo v vsaki številki po tri ali štiri temeljite in zanimive razprave, potem poročila iz misijonov, misijonsko kroniko in statistično gradivo ter ocene knjig, ki se nanašajo na misijone; vsakemu drugemu sešitku je dodana mladinska priloga. Besedilo ilustrirajo skrbno izbrane in lepo reproducirane slike. V 2. sešitku t. l. je prinesel časopis razpravo o katoliški cerkvi v Bosni, ki slika njen sedanji položaj in pogled v prihodnost, ki ne zbuja nad, ako drugi katoličani ne pridejo na pomoč. — Cena lista je nizka. Priporočamo ga v naročevanje.

Lukman.

Pädagogik oder Erziehungslehre für Lehrer und Erzieher mit besonderer Berücksichtigung der psychologischen Grundlagen von Heinrich Baumgartner. Fünfte, vielfach verbesserte Auflage, bearbeitet von H. Alois Keiser. Freiburg i. B. & Wien 1909. Herdersche Verlagshandlung. 8°, (XII, 252) K 2.40.

Slovenska pedagogika, ki jo je spisal Anton Zupančič v Ljubljani l. 1888, se večinoma naslanja na knjigo Henrika Baumgartner. Ker je ta 13. oktobra 1904 umrl, je preskrbel Keiser novo izdajo. Sedaj je seveda mnogo popravljenega, izpopolnjenega. Posebno velja to o dušeslovnih oddelkih, ki so ob začetku posameznih poglavij. Na ta način nudi mnogo novega tistim, ki imajo samo slovensko knjigo. Zadnji čas je posebno pedagoško dušeslovje napredovalo, in na to se mora vsaka nova pedagogika ozirati. Knjiga je pisana poljudno, namenjena je začetni-

kom v vzgojeslovni znanosti. V splošnem delu dobro razpravlja vzgojiteljih, obitelji, cerkvi, državi, njih medsebojni zvezi, lastnostih učiteljevih in njegovem delovanju zunaj šole. V drugem delu je posebno vzgojeslovje, ki podaja nauk o telesni, duševni in individualni vzgoji. Pisatelj povsod zavzema odločno katoliško stališče ter ga prav dobro brani. Dušnim pastirjem se lahko priporoča, da opozarjajo na knjigo učiteljstvo, oziroma mu jo posojajo. S tem bi dobri stvari mnogo koristili.

Dr. J. Somrek.

Das silberne Jubiläum des kathol. Universitätsvereines zu Salzburg.

Festpredigt gehalten von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant, in der Metropolitankirche zu den Heiligen Rupert und Virgil in Salzburg am 21. Sonntag nach Pfingsten, den 24. Oktober 1909. Separatabdruck aus der »Kathol. Kirchenzeitung«. Salzburg 1909. Verlag der »Kathol. Kirchenzeitung« (Franz Schmitz). 8° (19).

Dne 24. vinotoka 1909 so praznovali v Solnogradu velepomembno svečanost v navzočnosti najodličnejših dostojanstvenikov duhovskega in svetnega stanu. Bila je 25letnica, srebrni jubilej, prepotrebne ustanovitve katoliškega društva za temeljitev in vzdrževanje prostega katoliškega vseučilišča. Razven sijajnega javnega zborovanja obhajala se je tudi slovesna služba božja v staroslavni nadškofjski prestolnici sv. Ruperta in Virgilija. Kot slavnostnega govornika so naprosili od visoke merodajne strani lavantinskega kneza in škofa, Nj. eksc. dr. Mihaela Napotnika. V le-tej knjižici je objavljen slavnostni govor, ki ga moramo imenovati programatičnega za katoliško vseučilišče. Njegova vsebina je v kratkem načrtu sledeča: Rek: Gaudeamus et exultemus: et demus gloriam Deo (Apc 19, 7)! V uvodu omeni govornik sloveče jubileje, katere je obhajala katoliška cerkev l. 1909, in kateri se dajo lepo spojiti s srebrnim jubilejem vseučiliškega društva. 21. apr. 1909 je proslavljala sv. cerkev osemstoletnico velikega učenjaka sv. Anzelma, srečnega ustanovitelja sholastike, plodovitega cerkvenega pisatelja in branitelja sv. vere. 12. aprila 1909 je bilo 700 let, kar se je svetnemu veselju odpovedal sv. Frančišek Asiški, ustanovitelj frančiškanskega reda, ki si je po svojih učenih sobratih stekel nevenljive zasluge za vedo; Alexander Hallens., sv. Bonaventura, Duns Scotus, Roger Bacon so sloveli kot učenjaki; Bernardin Sienski, Anton Pad. in Janez Kap. so bili ognjeviti propovedniki; Jacopone da Todi, Tomaž Celano in sv. Frančišek sam so bili pesniki. 20. majnika 1909 je bila kanonizacija Klementa Mar. Hofbauerja, ki je tako mogočno vplival ravno na učenjake; Friedr. Schlegel, Eichendorf, Zach. Werner, Adam Müller, oba Veitha, slikar Klinkowström so bili njegovi duševni učenci. V avgustu 1909 obhajala je zvesta Tirolska stoletnico svojih slavnih zmag. 16. nov. 1909 je srebrni jubilej škofovanja Nj. svetosti Pija X. V razpravi načrta govornik v vnesenih besedah znotranje in zunanje vzroke, ki so vodili vseučiliško društvo 25 let. Poglavitni notranji vzrok je opomin sv. Pavla (Eph 1, 10): »Omnia instaurare in Christo!« H Kristusu naj se vse povrne, tudi gojitelji vsakovrstnih znanosti. Kristus je luč sveta. »Ti imaš besede večnega življenja.« »To je večno življenje, da spoznajo Tebe, edino pravega Boga, in katerega si poslal, j. Kristusa.« Da se pokristjani cela človeška družba, treba je, da postane zopet veda krščanska, ki je človeško družbo mnogostranski razkristijanila. Zunanji vzroki za delovanje vseučiliškega društva so opomini, povelja in priznanja raznoterih oblasti in dostojanstev. Že l. 1848 so katoliška zborovanja zahtevala pomoč proti pretečim nevarnostim vsled brezverskega duha, ki se je vedno močneje širil. Vsi katoliški shodi in Avstriji so zahtevali katoliško vseučilišče. Na prvem avstrijskem katoliškem shodu l. 1877 je slovesno izjavil grof Leon Thun: »Za vspešen razvoj znanstvenega stremljenja so katoliška, cerkveno-avtonomna vseučilišča tudi sedaj neobhodno potrebna.

Solnograjski dež. zbor je l. 1884 zahteval ponovno ustanovitev solnograjskega vseučilišča. L. 1889 je zahteval občni zbor avstrijskih nadškofov in škofov ustanovitev samostojne katoliške univerze. L. 1901 je le-to podjetje priporočil vsej duhovščini in vsem vernikom. L. 1900 je označil Leon XIII. društveno delovanje kot »opus utilissimum tum rei religiosae tum publicae.« Pij X je l. 1905 in 1909 vspodbujal k vstrajni podpori velekoristnega društva. V sklepu opominja govornik k neomahljivi zvestobi do vseučilišnega društva. Veliko se je že zanj storilo. Iz vseh slojev, tudi iz najbornejših, se je že toliko nabralo, da znaša sedaj ustanova 3,500.000 kron. Sedaj se ne sme nazaj, temveč se mora naprej glasiti geslo. Sedaj ni čas velikih govorov, temveč velikih dejanj! Z združenimi močmi se bo vse posrečilo. Kakor je nekdaj prerok Nehemija ob razvalinah sionskega svetišča svojim zvestim Izraelcem zaklical, tako zakličemo tudi mi: »Surgamus et aedificemus!«

Dr. A. Medved.

Trauer und Trost an den Gräbern unserer lieben Toten von Anselm Freiherrn von Gumpenberg, freires. Pfarrer. 1909. Regensburg. Druck und Verlag von Friedrich Pustet. — 8°. (IV, 632). M 5.10; geb. M 6.80.

V predgovoru pravi izdajatelj, da je v svojem dolgoletnem dušnopastirskem službovanju imel velikokrat priliko ob grobovih govoriti. Svoje nagrobne govore hoče v celotni zbirki objaviti, da bi dal svojim duhovnim sobratom pomožno knjigo, kako naj hitro najdejo za nagrobne govore nove misli in prilične izraze. Zbirka je dokaj obširna, obsega namreč 170 govorov. Razdeljena je v štiri poglavja: I. nagovori ob grobovih možev in hišnih očetov, II. na grobovih samcev, III. na grobovih gospej in mater, IV. na grobovih deklet. Posamezni govori so primerno kratki, kar je hvalevredno, ker se naj na grobovih govori vedno kolikor mogoče malo, a jedrnato, v lapidarnem slogu. Po kratkem uvodu sledi v vsakem govoru življenjepis dotičnega pokojnika s posebnim naglasom njegovih zaslug in lepih lastnosti, a vedno brez pretirane hvale. Škoda je, da je pisatelj izpustil imena oseb in krajev, rojstno in smrtno letnico, ter je iste le s pičicami označil. Čitatelj bi z večim zanimanjem zasledoval pokojnikove razmere, ako bi poznal pokojnika samega. Sv. pismo, ki je polno najganjlivejših izrekov ravno gledé na smrt in večnost, je govornik primeroma malo uporabljal. A njegov slog je lep, izrazi prisrčni in pretresljivi. Vsakdo, ki bo le-te govore čital, bo s polnim prepričanjem priznal, da je imel govornik zelo blago srce vrliga dušnega pastirja, ki je bil vnet za svoje vernike ter je le s solzami se od njih pri grobu poslavljal. Za uporabo je knjiga prav priročna; v kazalu je namreč vsak govor načrtan v pregledni razdelitvi; kdor bo hotel snovi iskati za kak poseben stan pokojnikov, jo lahko in hitro v kazalu najde.

Dr. A. Medved.

Exercitiorum spiritualium meditationes s. scripturae verbis contextae a Nicolao Paulmier S. J. († anno 1702). Editionem novam curavit eiusdem Societatis sodalis. Oeniponte. Sumptibus prioratas P. P. Benedictinorum (Franc. Schmitt) 1909. 8° (XVI, 399).

V zalogi »Kinderfreund-Anstalt« v Inomostu izšla knjiga »Exercitiorum...« je duhovnikom, posebno še redovnikom namenjena. Vsebuje premišljevanja, ki se dajo prav dobro uporabiti za lastne, pa tudi javne duhovne vaje; dobro služijo tudi za vsakdanje pobožno čtivo.

Sv. resnice so razvrščene po znanem načinu duhovnih vaj sv. Ignacija Lojolskega. V prvih petnajstih premišljevanjih razmotriva pobožni pisatelj: a) človeka namen sploh (3 premišljevanja) in naravne (2) ter nadnaravne (4) pripomočke v dosego tega namena; posebe b) duhovnika visoki poklic, veliko čast in njegove

sv. dolžnosti (3); e) veselje in odgovornost pravega redovnika (3). V drugih dvajsetih meditacijah se nam kaže hudobija greha (3) in kazen za greh v smrti (4), v posebni sodbi (2) in peklju (5), pa tudi božje usmiljenje (2) ter neskončna ljubezen Jezusova napram grešniku, izražena posebno v včlovečenju in rojstvu (4). Treba se je tedaj poprijeti Kristusa (1) in se ga zvesto držati v posnemanju njegove nesebičnosti, revščine (1), ponižnosti (3) in zatajevanja samega sebe (5); kdor z Zveličarjem trpi (5), bo srečno umrl (5), da se v večnosti prebudi k novemu, neminljivemu veselju (4). V premišljevanje o namenu človeka so vpletene lepe besede: »Domini ego sum (Is 44, 5) . . . Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro, Adonai Domine, magnus es tu et praeclarus in virtute tua, et quem superare nemo potest. Tibi serviat omnis creatura tua: quia dixisti, et facta sunt« (Judith 16, 15. 16. 17). Na koncu vseh 57 premišljevanj pa nas navdušuje slavošpev: »Canticum ad excitandum amorem Dei«, da ljubimo Boga, ki nas je vselej ljubil in nam hoče svojo ljubezen skazovati celo večnost: »Finem loquendi pariter omnes audiamus: diligamus Deum hoc est enim omnis homo« (Ecclie 12, 13). »Diligamus, hoc est omnis homo, nunc in tempore et in saeculo futuro« (Mc 10, 30).

Knjigi se pozna, da jo je spisal mož, ki je poznal sv. pismo skoz in skoz, ker ga je premišljeval prebiral dan za dnevom. Le vsebino in smoter premišljevanja napove z lastnimi besedami v dveh, treh vrstah, vse drugo pa ima iz sv. pisma. Zato je bila tudi prva izdaja teh premišljevanj leta 1692 naslovljena: *Scriptura sacra in formam meditationum redacta*. Pisatelj ni hotel sv. naukov iz lastnega premišljevanja, življenja in prepričanja zajemati, ampak naravnost iz božjega studenca rekoč: »Respicite, quoniam non mihi soli laboravi sed omnibus exquirentibus disciplinam (Ecclie 33, 18): illis qui volunt animum intendere et discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere (Prolog. Ecclie).«

S svojim ljubkim razgovarjanjem potrte in potolažene duše z Jezusom spominjajo te meditationes na Tomaža Kempčana Hodi za Kristusom (Conf. pag. 98 do 102, 186—389, 370—374 . . .). Kdor v pripravah rad seže po starejših pridigah, kakor so na pr. Jan. Nep. Tschupickove, lahko rabi v to svrhu tudi ta-le premišljevanja: Vsaj meni se zdijo ravna, trdna, prava pot duše k Bogu, ne pa prazno besedovanje in vzdihljeji mnogotero novejših pisateljev. »Tu nam je nebeška mana, kruh življenja večnega, tu je tista dušna hrana, ki jo Jezus svojim da.«

Jan. K. Vreže.

Meditationum et contemplationum s. Ignatii de Loyola puncta libri exercitiorum textum diligenter secutus explicavit Franciscus de Hummelauer S. J. Editio altera recognita. Friburgi Brisgoviae & Vindobonae. Sumptibus Herder 1909. 16° (X, 596). K 4.08; lig. K 5.04.

Duhovne vaje sv. Ignacija spadajo med tiste knjige, ki so najbolj vplivale na poglavljenje duhovnega življenja. Stvarno podaja knjižica, katere osnutek spada v čas, ko je svetnik bival v duplini pri Manresi, celo Ignacijevu askezo: stare resnice, toda v novi, originalni razreditvi. Solidnost, splošna veljavnost in uporabnost, priprostost in jeklena doslednost so znaki te askeze. Formalno se odlikuje knjižica po svojem lapidarnem slogu: vse je povedano priprosto, kratko in krepko, skoraj osorno, kakor povelja vojskovodje, slog prejšnjega častnika, ki je pristopil z najglobljim prepričanjem in gorečo vnemo h Kristusovi vojski — militia Christi, so rekli stari kristjani. — Znani ekseget Hummelauer je v pričujoči knjižici za lažjo uporabo izvedel premišljevanja, ki jih podaja sv. Ignacij kratko, posebno ona, ki jih svetnik v svoji knjigi samo kratko nakaže. »Adnitemur medita-

tionum et contemplationum omnium puncta explicare, quantum fieri potest, ad mentem sancti Patris, eius textui fideliter adhaerentes, eiusque variis locis effata inter se studiose comparantes.« — Hummelauerjeva lepa knjiga bodi priporočena!

Lukman.

Thomae a Kempis De Imitatione Christi libri quatuor. Textum edit, considerationes ad cuiusque libri singula capita ex ceteris eiusdem Thomae a Kempis opusculis collegit et adiecit Hermannus Gerlach. Editio tertia aucta et emendata. Friburgi Brisgoviae et Vindobonae. Sumptibus Herder. 16° (XX, 515). K 2.88; lig. K 3.60.

Zelo lepa in praktična izdaja. Vsakemu poglavju je pridejan dostavek, »consideratio«, kjer so zbrana sorodna mesta iz drugih Tomaževih del. To povišuje prav posebno vrednost te izdaje. Tekst »Hoje za Kristusom« je povzet po Pohlovi kritični izdaji, ki je izšla kot 2. zvezek Tomaževih »Opera omnia« (Friburgi Brisgavorum 1904); druga dela so citirana deloma po tej, deloma pa po izdaji jezuita Sommalija iz l. 1607. — Zaradi dostavkov priporočamo to izdajo prav posebno.

Lukman.

De Sacrificio Missae tractatus asceticus continens praxim attente, devote et reverenter celebrandi auctore Ioanne Bona presb. card. ord. Cisterc. Ratisbonae. Sumptibus et typis Friderici Pustet. 1909. 16° (XVI, 208). M 0.60; lig. M 1.—

Traktat učenega in pobožnega kardinala Bona (1609—1674) »De sacrificio Missae« je izšel pred tremi leti z Arvisenetovim delom »Memoriale vitae sacerdotalis« v prvem zvezku kolekcije »Bibliotheca ascetica mystica«, ki jo je po inicijativi kolinskega nadškofa kard. Fischerja začel izdajati p. Lehmkühl v Herderjevem založništvu. Sedaj imamo pred seboj iz Pustetove zaloge lepo posebno izdajo tega solidnega dela, ki je pripravno poglobiti v duhovnikovem srcu spoštovanje pred daritvo, ki jo opravlja vsak dan in mu pomagati, da jo daruje vedno bolj pobožno in goreče ter vzdiguje iz nje za-se in za vernike neizmerne zaklade milosti. Knjiga je opremljena zelo prikupljivo, cena je izredno nizka. *Lukman.*

Večna molitev pred Jezusom v zakramentu ljubezni. Po tretjem natisu nemške knjige P. J. Walserja O. S. B. priredili za slovensko ljudstvo ljubljanski bogoslovci. 8. natis. 1909. C. 3 K.

Knjiga je izšla v novem razločnem tisku, da ugodi vsem, ki so se pritoževali nad malimi črkami. Prireditelji so dodjali, kar nima dozdej nobena slovenska knjiga trpljenje (pasijon) našega G. J. K. po vseh štirih evangelistih, kakor se bere z lece veliki teden; besedilo je posneto po dr. Krekovi Zgodbah. *J. L.*

Die Ferrer-Bewegung. Eine Selbstentlarfung des Freidenkertums. Dargelegt von Dr. Franz Meffert. M. Gladbach 1909, Volksvereins-Verlag G. m. b. H. 40 S. gr-8. Preis 20 Pf., postfrei 25 Pf.

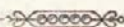
Komaj se je malo poleglo umetno ogorčenje, ki se je polastilo vseh »svobodomiselcev«, od anarhistov do navadnih liberalcev, zaradi Ferrerjeve smrti. Dobro je, ozreti se sedaj na razvoj te gonje proti cerkvi in španskemu kraljestvu, ker se nudi prilika, pogledati v laboratorij svobodomiselne protikrščanske internacionale. Meffert, ki je nedavno poljudno pojasnil praznoto svobodomiselnih fraz (prim. Vod. XII (1909) 425), je v tej brošurici marljivo in srečno zbral vse podatke, ki nam kažejo to gibanje v pravi luči. Vspah gibanja zaradi Ferrerjeve smrti je: framaonstvu, »svobodomislecem« in socialni demokraciji se je strgala krinka z obličja, in pokazali so se nameni in sredstva njih destruktivnega dela, anarhizem se je po tej reklami ojačil, blamirali so se nemški »svobodomiselni« vodje, ki so se s toliko vnemo zavzeli za Ferrerja (oklic, ki so ga podpisali Lujo Brentano, Richard Deh-

mel, Ernst Häckel, Gerhard Hauptmann, Max Liebermann, Julius Meier-Graefe!), za katoličane pa je ta pojav resno svarilo in energičen poziv na delo. *Lukman.*

Ivan Grafenauer, *Zgodovina novejšega slovenskega slovstva*. Ljubljana 1909. Katoliška bukvarna.

V šoli najboljših germanistov izvežbani slovstvenik nam je z veliko pridnostjo dal v svoji knjigi izborna pisano zgodovino slovenske romantike. Služila bo gotovo vsem šolnikom in šoli sploh, ker je enotna in omejena na izrazitejše osebnosti, katerih stališče v slovstvu je splošno priznано. Pogrešamo žalibog vsaj nekoliko karakteristike Slomškove, posebno njegovega sloga, kakor tudi opazamo, da pisatelj le bolj referira in ne zavzema v gotovih prepornih točkah, n. pr. kako umevati »krst«, nobenega izrazitejšega stališča. Ne moremo se strinjati z njim, da bi bil imel Prešeren v »duhovnu« pred očmi Barago, Zupana itd. (str. 128), zdi se nam, da je Prešeren v tej osebi samo personificiral toleranco, pravi uk Kristusov. (Kristan, kateremu je »Krst«, »zavožena skrpana stvar« zajema motive in stavke proti »kristjanskim nekristjanom« iz »Krst«!).

Istotako nas Žigonova Julija: Bogomila ne zadovolji. Bogomila je dokaj literarnejša, je preje Beatrice, ko prevzetna Ljubljančanka. Mimo takih malenkosti, knjiga zadovolji in smemo nestrpni pričakovati nadaljevanja. *Dr. Ivan Pregelj.*

V.

Raznoterosti.

V katerem jeziku je Kristus učil svoje apostole? Dosedaj se je splošno sodilo in pisalo, da je Kristus pripravljaj svoje apostole za njih bodočo službo v aramejščini, ki je izpodrinila stari hebrejski jezik in bila ob Kristusovem času občevalni jezik palestinskih Judov. G. Giemann S. J. navaja v »Zeitschrift für kathol. Theologie« 1909 (zv. 4. str. 777—788) pomisleke proti dosedanemu mnenju in dokazuje svetovnozgodovinski pomen grškega jezika v dobi Kristusovega nastopa. Ta čas je grški jezik obvladoval skoraj ves tedaj znani svet ob Sredozemskem morju in tudi že v Palestini pripravljaj tla grški kulturi. Če je bil vpliv grškega jezika tolik, da se mu niti Rim ni mogel ustaviti, nastane upravičeno vprašanje, ali bi bili apostoli sposobni za svoje misijonsko delovanje med pogani, če bi se šele pozneje začeli učiti grškega jezika.

Že koncem 4. stol. pr. Kr. se je jel širiti helenizem po Palestini in je dobil posebno moč pod vladno Herodijancev. Boljši del ljudstva se je ustavljal tujemu vplivu, a je ostal v manjšini. Ne sme se sicer trditi, da je ob Kristusovem času ljudstvo splošno umelo grški jezik; aramejščina je bila še vedno občevalni jezik domačinov. Toda Palestina je bila v ozki trgovinski zvezi z deželami, kjer se je govoril skoro izključno grški jezik. Tuji vojaki so pogosto zahajali v deželo. V Galileji sami so bila mesta z znatnim številom grškega prebivalstva (n. pr. Tiberija, Cezareja Filipova, Scitopolis).

Kakšno stališče so torej Kristus in apostoli zavzeli glede aramejskega in grškega jezika? V občevanju s preprostim ljudstvom so brez dvoma rabili aramejski jezik. Kot pismeni jezik pa aramejščina takrat kakor sploh nikdar prej ni imela posebne veljave, zato je verjetno, da so se je Kristus in apostoli pri javnih nastopih posluževali le tedaj, kadar je bilo neobhodno potrebno. Na svojih potih ob

feniškem obrežju, pri genezareškem jezeru in v Deseteromestju (Dekapolis) je Kristus imel priliko mnogo občevati z Grki. Tudi apostoli so se lahko seznanili z grškim jezikom. Galileja, kjer je bila večina izmed njih doma, je bila bolj helenizirana kot Judeja. Andrej in Filip sta grški imeni, Simon je grška oblika za Simeon. Teško se da vzdržati mnenje, da je bil svetovni grški jezik apostolom neznan; kajti neumevno bi bilo, kako so mogli apostoli pozneje v grškem jeziku pisati in govoriti. Govor in pisava v tujem jeziku zahteva primerne šolske izobrazbe. Aramejščina takrat ni imela tolikega pomena, da bi se kot jezik v šolah poučevala; grščina pa se je rabila pri kupčiji in trgovini, zato je verjetno, da so ji odmerili tudi pri šolskem pouku vsaj skromen prostor. Vrhutega je pa tudi božja previdnost hotela, da so Kristusovi učenci, katerih domovina je bila Galileja, že v zgodnji mladosti imeli več prilike, seznaniti se z grškim jezikom, kot marsikateri njihovih rojakov. Saj so živeli skoro v neposredni bližini velike trgovske ceste, ki je posredovala med morjem in osrednjo Azijo, ne daleč od Galileje pa je bila močno helenizirana obala med Tirom in Sidonom. Kako tudi sicer razlagati dejstvo, da pisatelji Nove Zaveze večinoma citirajo po LXX? Za Pavla (helenista) in Luka (helenista, če ne celo Grka) je to umljivo. Toda Peter, Marko, Janez? Najložje si je to tolmačiti tako, da so apostoli (ravno tako evangelist Marko) že od mladosti poznali grški prevod sv. pisma. Če so bili pa apostoli že od doma vsaj nekoliko zmožni grščine, je neumljivo, zakaj bi Kristus z njimi večkrat grški ne občeval; to je zahteval že njih bodoči poklic.

Toliko Gietmann. Njegova izvajanja so v marsičem nova, vendar z zgodovinskimi podatki dobro podprta. Pisatelj sam jim sicer ne pripisuje absolutne veljave, ker priznava, da bi se tudi njemu moglo še mnogo oporekati, vendar pa sodi, da tudi oni, ki zagovarjajo izključno le aramejščino kot občevalni jezik med Kristusom in njegovimi učenci, nimajo boljših dokazov za svojo trditev. A. S.

K češčenu sv. Brikcija. V svojem spisu: »O češčenu sv. Brikcija, škofa« (»Voditelj« 1908 str. 35) sem bil omenil med drugim tudi to: »Najstarejša cerkev sv. Brikcija na Slovenskem utegne biti na Volarjih, v tominski župniji na Goriškem.« Zdi se, da se v tem nisem motil. O letošnjem beljenju te cerkve so našli v presbiteriju pod starim ometom srednjeveške freske. Na listni strani velikega oltarja je upodobljena na steni legenda o danskem Brikciju. Freske so deloma pod ometom, in jih za zdaj ni mogoče po vrednosti opisati. Kar se da o njih povedati, je to: Brikcij leži na tleh. Poleg njega sta dva duhovna v albi s štolo. Eden je sklonjen do tal, kakor da bi hotel mrtveca vzdigniti. Drugi stoji na njegovi desnici. Zraven stojijo tudi štiri možje s sklenjenimi rokami in s kopicami na glavi. Eden izmed njih je rdeče opravljen. Pri mrliču so tudi tri — redovnicam podobne — ženske v čepical. Na to je videti dva v voz vprežena vola. Na vozu leži Brikcij. Pri vozu so trije možje z lopatami. Pod ometom te stene so še druge na mokro slikane podobe, o katerih pa ne moremo govoriti, dokler nam jih vedčeva roka ne odkrije.

Te slike so klasičen dokaz za kombinacijo dveh legend o sv. Brikciju. Volarci časte in so od nekdaj častili turonskega svetnika. Reliefna podoba na svodnem sklepniku v presbiteriju nam ga kaže v škofovski opravi. Na glavi ima srednjeveško mitro, v desni roki drži škofovsko palico. Ogrinja ga pluvial. V isti opravi ga vidimo tudi na velikem oltarju. In vendar so okrasili stene presbiterija z dogodki o smrti danskega (koroškega) Brikcija, o katerem tu pa tam še zdaj mislijo, da ga je na Volarjih plaz zasul. Škofa turonskega časte, pripisujejo mu pa moč in pomoč danskega Brikcija, kar je, kakor smo rekli, zgleden dokaz za pomešanje dveh legend.

Jos. Kragelj.

Herderjev „Konversationslexikon“. Konverzacijski leksikon je danes naravnost potreben. Vzgljedno delo, ki zadostuje, kolikor mogoče, vsem zahtevam, je Herderjev »Konversationslexikon«. Nomenklatura je izredno bogata; članki po vsebini popolni, toda po obsegu kratki, v izrazu precizni, in tako je bilo mogoče v osem zvezkov spraviti tako ogromno tvarino; vsled tega je tudi cena celega dela primerno nizka, in ker ponuja založništvo velike ugodnosti, je dana tudi manj premožnim interesentom priložnost, da si nabavijo ta leksikon. V člankih, ki govorijo o religiji in sorodnih predmetih, zastopa leksikon katoliško stališče odločno, toda ne vsiljivo. Cena vezanemu delu K 120. Ugodna plačila na obroke.

Lukman.

Knjižica „**Mehr Freude**“, ki jo je rottenburški škof dr. P. v. Keppeler poslal kot velikonočni pozdrav v svet (prim. Vod. XII (1909) 312 nsl.), je našla ne navadno mnogo čitateljev. Ravnokar je izšla nova izdaja, 35.—50. tisoč. Veselo znamenje, ako najde toliko prijateljev knjiga, ki je po besedah nekega kritika »eine Philosophie vehementer, glühender Lebensbejahung gegenüber dem herrschenden Pessimismus.«

Umrli je Monakovem slavni bizantinist profesor dr. **Karol Krumbacher**, (roj. 22. sept. 1856), pisatelj zgodovine bizantinskega slovstva, ustanovitelj in urednik časopisa »Byzantinische Zeitschrift« (prim. Vod. XII (1909) 252) in zbornika »Byzantinisches Archiv«. S svojim delom je mnogo pripomogel k boljšemu poznavanju bizantinske kulture in vzhodne cerkve, zato se ga bodo hvaležno spominjali vsi, ki delajo za cerkveno zedinjenje v zmislu Velehradskih shodov. *Lukman.*

„**Stimmen aus Maria-Laach**“, ugledna revija, ki jo izdajajo nemški jezuitje, je začela izhajati v novi zunanji obliki. »St. a. M.-L.« se ozirajo na vsa polja delovanja človeškega duha. Priznane avtoritete so med sotrudniki, tako A. Baumgartner za literaturo, E. Wasmann za biologijo, St. Beissel in J. Braun za zgodovino umetnosti, O. Pfülf za zgodovino, M. Meschler za duhovno življenje, H. Pesch za sociologijo in narodno gospodarstvo, H. A. Krose za statistiko, J. Knabenbauer za biblične vede, V. Cathrein za pravoslovje itd. Vsak zvezek prinese poleg razprav tudi več obširnih recenzij in književno poročilo. Revija izhaja v Herderjevem založništvu po 10krat na leto ter stane s poštnino vred 15 K.

I.

Razprave.

1.

Kantova kritika naših dokazov za bivanje božje.

Spisal Dr. Lambert Ehrlich, Celovec.

Leta 1898 je izšla v Stuttgartu neka razprava dr. Paulsena, z naslovom: »Immanuel Kant, sein Leben und seine Lehre«. V tej razpravi slika dr. Paulsen Kantov vpliv na razvoj vede in razmerje do vere v 18. stoletju ter pravi dobesedno: »Tedad se je zdelo, da bo veda odstranila staro vero, pietizem je vero ponotranjil in ji dal nove — korenine. — Iz teh dvomov je Kant pokazal pravi izhod: »Po njegovem modroslovju je namreč mogoče biti ob enem pošten mislec in odkrit vernik! — In za to uslugo mu ve hvalo tisočero src.«

Kako je pa vendar Kant tak čudež mogel napraviti? — Važno je to vedeti: Kantov »confiteor« je splošni »confiteor« vsega modernega sveta, — vseh naših vseučilišč, vseh profesorjev, uradnikov, celo socialni demokratje so se ga poprijeli. »Confiteor« namreč, ki se javlja v tem, da je vero in Boga izgnal iz kraljestva razuma, logike in umstvenih dokazov, ter da je odkazal veri nek mehkek prostor v srcu in v čustvovanju. — To je pa dosegel na ta način, da je razkrinkal, kakor se sam baha, umstvene, špekulativne dokaze stare sholastike za bivanje Božje kot sofizme. V tej razpravi hočemo Kantu slediti in preizkusiti moč in logiko njegove kritike, s katero tako zmagovito podira stare dokaze za bivanje božje, dokaze, ki so skoz tisoč in več let tako prosvitljene može, kakor Aristotela, sv. Pavla, sv. Tomaža Akvinskega in nebroj drugih veleumov do dna srca o resnici božji prepričali. Opomniti pa je prej treba, da je Kant vkljub temu, da je odrekal dokazom prepričevalno moč, vendar le veroval v osebnega Boga! — On ni bil nikdar panteist, kakor ga moderna filozofija rada imenuje! Postavil je vedno bitje božje kot nekaj popolnoma ločenega nad vse vidne prikazni. Seveda si v tem oziru ni dosti dosleden. Nje-

govo modroslovno naziranje bi ga bilo moralo prignati z neizprosno logiko v panteizem, kakor se je to njegovemu zvestemu in bolj doslednemu učencu Fichteju tudi res pripetilo.

Kant trdi, da so potom umstvene špekulacije samo trije dokazi za bivanje božje mogoči. V svojem delu: »Kritik der reinen Vernunft«¹ pravi namreč: »Vsa pota (za umstvene dokaze namreč) se začnejo ali od gotovih prikazni in vodijo do — najvišjega vzroka, — ali pa imajo kot podlago negotove dogodljaje, ali pa se sklepa popolnoma a priori iz samih pojmov na Boga. — Prvi je fizikoteologični, drugi je kosmologični, tretji pa ontologični dokaz. Več dokazov ni in jih tudi biti ne more.« — Tako Kant. Zakaj jih več ni, tega Kant ni pokazal. Sicer je pa Kant sam pobil svojo trditev, ko je l. 1763 vendar priznal tudi še takozvani ideologični dokaz za bivanje božje. Priznati moramo da se je Kantu izvrstno posrečilo, ovreči takozvani ontologični dokaz! A trudil se je popolnoma zastonj. Ontologični dokaz sv. Anselma velja namreč od nekaj tudi pri katoliških modroslovcih za sofizem.

Naša naloga je torej edino še, da ovržemo Kantove ugovore proti kosmologičnemu in teleologičnemu dokazu. — Kosmologični dokaz se glasi v svojem bistvu približno tako-le: »Vidimo nebroj stvari, katerim damo skupno ime »svet« — zemlja, zvezde, voda, živali, ljudje. Te stvari so zdaj tu in torej res bivajo. Lahko bi pa tudi ne bile; saj še zdaj na lastne oči opazujemo, da večkrat izginejo. Stvari same na sebi nikakor ne zahtevajo po svojem bistvu, da so. Ako pa res bivajo, jih je morala tuja sila, ki je nad njimi, vstvariti, ker od sebe niso. Ta tuja sila je pa ravno Bog. Ali: Veliko stvari se giblje, spreminja, premika, n. pr. nebesna telesa. V sebi nimajo nobenega nagiba za gibanje, nasprotno je vsaka stvar po svojem bistvu taka, da se ne giblje, ampak, da je nekako mrtva. To gibanje je morala torej povzročiti tuja sila; ta tuja sila je pa ravno Bog.

O tem dokazu pravi Kant:

1. Tu opazujemo načelo, da se sklepa od tega, kar je slučajno in odvisno na neki vzrok; to načelo pa velja samo za čutni svet.

2. Iz dejstva, da je neskončna vrsta vzrokov nemogoča, se sklepa na nek prvi vzrok. (Bog.)

3. Zamenja se logična možnost pojma s transcendentarno. (Transcendentarno imenuje Kant to, kar je, kar obstoji, kar je realno.)

V prvi točki torej trdi Kant, da se načelo vzročnosti ne sme vpraševati pri dokazu za bivanje božje. Argumentira takole: »Ako naj privede načelo vzročnosti, ki velja le za empirični (čutni) svet, do prabitja, bi moralo to prabitje spadati v vrsto čutnih prikazni, ker ve-

¹ ed. Hartenstein II. izd. str. 475.

lja načelo vzročnosti samo za čutni svet.« Tu je treba nekaj pojasnila. — Po Kantu je načelo vzročnosti imanentno, to se pravi, velja samo za ideje, za pojme, ne pa za stvari, za bitja, ki so v resnici. Torej je zgolj subjektivno. Ako se pa vzročnost v stvareh objektivno ne da spoznati, tem manj dokazati, se očitvidno iz čutnih prikazni ne da dokazati bivanje božje. — Taka kritika našega dokaza za bivanje božje je bila za Kanta logična posledica njegovega modroslovnega stališča.

Temeljni zakon Kantovega modroslovja se namreč glasi: »Naše spoznavanje ni odvisno od predmetov, temveč narobe: Predmeti so odvisni od našega spoznavanja.« Tako trdi, da v prvi vrsti pojma prostora in časa ne izvirata iz objektivnega spoznavanja razmerja med zunanjimi predmeti, ampak nista drugo kot aprioristični obliki naše domišljije in naših čutov. Isto pravilo velja po Kantu tudi za umstveno spoznavanje, namreč za sodbo in sklep. Razmerje med osebkom in dopovedkom vstvari vedno le človeški razum, bodisi, da se izreka za pritrjevalno ali nikalno razmerje med obema. — Drevesu se torej ne pripíše zelena barva, ker je v resnici zeleno, ampak zaradi tega, ker razum veže ta (dva) pojma po aprioristični (subjektivni) obliki afirmacije (pritrjevanja).

Takih apriorističnih oblik našteva Kant dvanajst. Tu nas najbolj zanima kategorija vzročnosti. (Kategorije imenuje namreč Kant one aprioristične oblike). Navadni zemljan sklepa tako-le: Voda zmrzuje, ker temperatura pade pod ničlo. Kant pa trdi: Naš um rabi obliko vzročnosti, ki jo najde v sebi, ter veže dva učinka po tej obliki: torej. Ali se pa res tudi to zgodi in če je res ena stvar drugo povzročila, to se pa nikakor dognati ne da, to presega naše duševne moči. Zato imenuje Kant predmete, kakršni so na sebi, transcendentalne, ker so nad našim umom.

Torej deli Kant predmete, v čutne in transcendentalne. Terminologija njegova se bistveno razlikuje od sholastične. Vse kar spoznamo, ali z razumom, ali s čutili, spada v čutni svet. Vse, česar ne moremo spoznati, (in to so vse stvari, kakršne so na sebi, kakršne so v resnici, kakršne so objektivne,) je transcendentalno. Sholastiki so pa čutno vedno imenovali to, kar je predmet za čutila, barve, okus, občutek itd., medtem ko imenujejo predmete umstvenega spoznavanja nadčutne. Po Kantu ne spoznavamo stvari, kakršne so v resnici; to kar mi spoznavamo, so sicer neke prikazni, neki vtisi, iz katerih se pa nikakor ne da sklepati, kake so stvari same na sebi. Zato pa tudi ne moremo spoznati, ali vlada med dvema predmetoma v resnici razmerje vzročnosti ali ne. Nasprotno: ako se nam zdi in ako trdimo, da je ena stvar drugo povzročila, da je n. pr. mraz vzrok, da voda

zmrzuje, smo samo mi položili to razmerje vzročnosti med vnanje predmete.

Jasno je, da je pri takem pojmovanju načela vzročnosti kosmologični dokaz nič. — Proti takemu modrovanju zadostuje navesti sledeči dve točki.

1. Naši pojmi, ki jih dobimo od zunaj, imajo objektivno veljavo in vrednost in niso nastali samo v našem duhu brez zunanjega vpliva. Inače je sploh nemogoče, da pridemo do kakršnegakoli gotovega spoznavanja. Kant sam docela ovrže svojo trditev s tem, da v svoji filozofiji vendar le dopusti objektivno spoznavanje. On namreč postavlja gotove teorije, kako je spoznal svoje lastno mišljenje in spoznavanje. Dosledno bi bil moral reči: »Vse moje modrovanje je le subjektivna igrača mojega duha. V resnici to ni gotovo, kar za gotovo trdim, ker ravno tega, kako je stvar na sebi, nikdar spoznati ne morem.« Frick (*critica lib. II cap. III n. 307*) ga imenitno zavrne: *certitudo de factis internis, etiam ut sunt subiectivae affectionis nititur in iisdem fundamentis atque certitudo de rebus obiective spectatis nimirum in fidelitate mentis in rebus per ideas exprimendis atque in principio contradictionis.*

2. Kantova podmena, da se nahajajo v naših čutilih in našem razumu gotove oblike in gotove sposobnosti (tako imenovane kategorije), po katerih vstvarjamo v zunanjih predmetih razmerje časa in prostora in sploh vsakovrstno razmerje, tako tudi razmerje vzročnosti, je abotna in nedokazana. Ali ni brezmiselno trditi, da poljubno in samovoljno brez objektivne podlage vežemo osebek in dopovedek, kakor se nam dobro zdi? Kaj nas naj nagiba, da v enem slučaju pravimo: Voda teče, v drugem pa: Voda stoji, ali da je to drevo zeleno, drugo pa ne. V enem slučaju rabi po Kantu naš razum pritrjevalno, v drugem pa zanikalno obliko. Vzrok te različnosti pa ni v predmetih, ampak edino le v našem spoznavanju. Ta trditev je nedokazana in poniževalna za ves človeški rod. Kako naj se potem razvija resnično spoznavanje in stalna veda? Pametno in urejeno mišljenje je pri taki teoriji sploh nemogoče. Ako pa imajo naši pojmi objektivno vrednost, in ako načelo vzročnosti ni samo aprioristična oblika razuma, ampak se res vdejstvuje v predmetih samih, potem pa se razprši vse Kantovo modrovanje proti kosmologičnemu dokazu v nič.

Sploh pa Kant sam rabi načelo vzročnosti in sicer kot objektivno načelo pri moralnem dokazu, ki je po njem edino mogoči dokaz za bivanje božje, in ki se tako-le glasi: Nravni zakon tirja višje bitje; kajti človek koprni vedno po sreči, a v sebi čuti vedno neko postavo, nravni zakon, ki mu nalaga dolžnosti in ki užuga nižje poželjenje. Sreče tu nikdar ne bo, torej je treba Boga, ki jo bo enkrat človeku

podaril. — Evo vam protislovje, v katero je Kant zabredel. Za njegov moralni dokaz naj ima vzročnost objektivno vrednost, za naše dokaze pa ne.

Drugi ugovor proti kosmologičnemu dokazu se glasi: V kosmologičnem dokazu se sklepa na neko prvo bitje, na nek prvi vzrok, ker je brezkončna vrsta vzrokov nemogoča. Sholastiki nekako tako argumentirajo: Odkod je jajce? Od kokoši. Odkod je kokoš? Od jajca! Odkod je to jajce? itd. Ker je pa nemogoče, da bi se v brezkončni vrsti sledila jajce in kokoš, zato je treba višjega vzroka: to je Bog. — Tako sklepanje ne velja niti za čutni svet, tem manj za transcendentni, realni, resnični svet. Tako Kant! Kant se moti, ako misli, da je podlaga kosmologičnemu dokazu nemogočnost brezkončne vrste. Da je Kant res bil tega mnenja, dokazuje razlaga Kantovega tolmača Kuno Fischerja (*Geschichte der neueren Philosophie*, III. Band cfr. Pesch, *Welträtsel* II, 288): »Zakaj sklepa kosmologični dokaz, da biva neko nujno bitje? Ker bi sicer bivala neskončna vrsta vzrokov, ta pa mogoča ni.« — Na to je treba odgovoriti.

Kosmologični dokaz velja za končno in brezkončno vrsto vzrokov; kajti jedro kosmologičnega dokaza ni v tem, da je brezkončna vrsta nemogoča, temveč v kontingenci vseh teh vzrokov. Bitja, ki niso iz sebe, ampak, ki imajo vzrok svojega bivanja v drugih bitjih, zahtevajo brezpogojno neko bitje, ki ni v isti vrsti z njimi, torej bitje, ki ima vzrok svojega bivanja v sebi samem, in to je ravno Bog. Dasi ravno bi torej bila vrsta vzrokov (jajce-kokoš, kokoš-jajce) brezkončna, bi to položaja popolnoma nič ne spremenilo. Celi vrsti kot taki je lastna kontingenca, to se pravi: »vsi člani te vrste so ab alio. Ta alius pa na vse zadnje v vrsti ne more biti, ker bi drugače cele vrste ne bilo.«

Ampak recimo enkrat: podmena našega dokaza je res nemogočnost brezkončne vrste. Ali bi to res bilo nelogično? — Kant hoče to na sledeči način dokazati: Oba stavka, svet ima nek začetek in svet je brez začetka (torej brezkončen) se dasta enako popolnoma dokazati. Torej ni mogoče, da bi eden izmed njih (namreč: svet je brezkončen) mogel biti podlaga našemu dokazu, ker ravno ni gotov.

Prvi stavek dokazuje Kant tako-le: Vsi pojavi, ki tvorijo svet, kažejo (ker niso iz sebe, temveč odvisni) na pojem nujnega, neodvisnega bitja. Torej ima svet začetek.

Drugi stavek pa tako-le: Ker so vsi tisti pojavi, katere spoznavamo, samo subjektivne domišljije in ideje našega duha, pa tudi ono nujno bitje ni nič drugega kot ideja. Pridemo torej do pojma nujnega bitja, ne pa njegove prave eksistence. V resnici torej se nujno bitje dokazati ne da; s tem je pa omogočena brezkončna vrsta, ker ni iz-

ključena po nujnem bitju. Takoj se vidi, da se tu vriva spet znana Kantova podmena: da so vsi pojavi, kolikor jih mi spoznavamo, tvorba našega duha. — Prej smo že povdarjali: naše ideje imajo objektivno vrednost, zunanja bitja so v resnici, ne samo v naši domišljiji odvisna ab alio; torej tisti alius ni samo pojem, ampak realno nujno bitje. Potemtakem bi torej tudi taka brezkončna vrsta kontingentnih vzrokov, ki bi sama sebi zadostovala, bila nemogoča.

Tretji ugovor Kantov je ta, da se zamenja v našem dokazu logična možnost pojma s transcendentalno. Prava zvijača in pravo slepilo je način, kako mi star dokaz v novi obliki kažemo. Poslušajmo Kanta:

Str. 484 Kr. d. r. V.: »Ako sploh kaj res biva, mora biti tudi nujno bitje. — Bivam pa gotovo vsaj jaz, torej je ali biva tudi nujno bitje.« Tako se glasi po Kantu kosmologični dokaz.

Str. 481: »Iz tega empiričnega dokaza se ne dajo posnemati lastnosti onega nujnega bitja, temveč razum se giblje v samih pojmih. Išče ono bitje, ki bi imelo v sebi vse pogoje absolutno nujnega bitja. V pojmu najrealnejšega bitja dobi vse take pogoje ter potemtakem sklepa: To je torej nujno bitje, ali z drugimi besedami: Najrealnejše bitje mora biti tudi absolutno nujno, to pa ni nič drugega kot ontologični dokaz.« Po Kantu torej je tista absolutna nujnost, do katere pridemo v kosmologičnem dokazu, zopet samo idealna, ne realna. Pridemo sicer do pojma absolutno nujnega bitja, ne pa do bivajočega nujnega bitja.

Kuno Fischer (confer Pesch, Welträtsel II, 288) razume Kanta ravno tako v svoji zgodovini novejšega modroslovja.

Tu se že bistveno razlikujemo od Kanta. Sklepamo namreč od bivajočih zunanjih stvari na realno, res bivajoče nujno bitje, ne pa samo na njegovo idejo. Tu že, bi človek mislil, se godi usodepolni prevrat v ontologični dokaz. Kant pa vidi napako drugod. Ko smo namreč prišli po kosmologičnem dokazu do pojma nujnega bitja, si skuša razum ta pojem izpopolniti in ga natančno definirati. Pri tem pa najde, da je pojem nujnega bitja istoveten s pojmom najrealnejšega bitja (po Kantu je človeku ideja najrealnejšega bitja prirojena), ker je edino-le najrealnejše bitje hkrati tudi nujno. Ideja najrealnejšega bitja pa družiti v sebi vse popolnosti, torej tudi pojem bivanja ali eksistence. Na ta način nastane nakrat sofizem: Torej eksistira v resnici nujno bitje. To dobi torej existenco še le iz tega, da se je istovetilo z najrealnejšim bitjem.

Pesch (Welträtsel II, 287) opomni k tem izvajanju: Ako velikan iz Königsberga sablja po zraku, se temu nikakor ni čuditi. Našega

dokaza namreč niti razumel ni. Glavno potezo v tem dokazu, ko se sklepa iz tega, da svet res biva, na prvi vzrok, smatra Kant za nek uvod. S tem se pa niti ne peča več, ker je za njega jasno, da načelo vzročnosti ne velja za realna bitja, ampak samo za ideje in pojme. Eksistence ne dobiva nujno bitje od najrealnejšega bitja, ampak eksistenco že ima.

Nasprotno pa izvajamo iz pojma nujnega bitja, da mora biti ens a se! Ker samo ono bitje, ki mu je bistvena lastnost, da biva, da je, je tudi nujno. Ens a se je pa tudi najrealnejše bitje.

* * *

Preostaja nam še, da razkrinkamo Kantove sofizme proti fiziko-teologičnemu dokazu.

Po Kantu (K. d. r. V. 489), slove ta dokaz tako-le: »V svetu se povsod opažajo sledovi reda in gotovih namenov, ki so izpeljani z veliko modrostjo. Stvarstvu pa je tak red tuj in ne sledi iz njegovega bistva. Mora torej bivati neko vzvišeno in modro bitje, ki je svobodno iz lastnega nagiba povzročilo vso to urejeno in modro razvrščeno uvrstitev stvarstva.« Sicer je Kant l. 1763 še sam pripoznal ta dokaz, a že tedaj se mu je zdelo, da delajo sholastiki vedno neko napako pri tem dokazu. Po njih so namreč red, lepa razvrstitev in smotrenost stvarstva le slučajna, od stvari neodvisna in stvarjem tuja. Zato pa tudi sholastiki niso mogli dalje sklepati kot do velikega stavbenega mojstra, ki je obdeloval že obstoječo tvar po določenih načrtih ter zidal svetovno poslopje. Kant pa misli, da je on bil prvi, ki je spoznal, da je smotrenost stvarjem bistvena (?), in ki je iz take smotrenosti potem sklepal na stvarnika, ne samo na stavbenega mojstra, ker, ako je smotrenost stvarjem bistvena, je moral tisti, ki je polagal to smotrenost v stvari, vstvariti tudi stvari.

Vendar pa Kant sodi v svoji »Kritik der reinen Vernunft«, da bi dokaz ne veljal, čeravno se smatra smotrenost za stvarjem bistveno lastnost.

Tem manj velja dokaz, ako je ta smotrenost samo slučajna, zunanja in stvarjem tuja. Kadar smo enkrat občudovali mogočnost začetnika sveta, se spomnimo zopet, da je svet le slučajen, torej ne nujen iz svojega bistva. Iz te lastnosti sveta pa zopet sklepamo na bitje, ki je absolutno nujno. S tem pa zabredemo v kosmologični dokaz, ki je pa itak po svojem bistvu le ontologičen. Torej so se vsi trije dokazi izjalovili.

Kant trdi v nekoliko popolnoma prav — Fisikoteologični dokaz sam na sebi ne zadostuje za dokaz bivanja božjega. Kosmologični dokaz je predpogoj, da velja drugi dokaz. Iz smotrenosti, ki je stvarstvu le slučajna, se kvečemu da sklepati na modrega graditelja sveta, ne pa stvarnika, ki je prvim bitjem dal eksistenco. Zadnje se edino doseže, ako se reflektira na to, da je eksistenca teh bitij slučajna, contingens, ne nujna ali bistvena. To je pa ravno bistvo kosmologičnega dokaza. Vendar pa dokaz nikakor ne zasluži Kantove kritike; zakaj, dočim dokazuje kosmologični dokaz bivanje božje, nas privede fizikoteologični do posebne lastnosti božje, namreč do njegove najvišje modrosti. Kant sicer pravi, K. d. r. V. 497. 498: Ta dokaz je sicer najstarejši, najjasnejši in najbolj ugaja navadnemu človeškemu razumu. Vendar pa ni gotov. (?) Dvomljivo je, ali je sploh v stvarstvu taka smotrenost, ki bi brezpogojno zahtevala najvišjo inteligenco kot svojo povzročiteljico? Sklepa se le po sličnosti (?) (analogiji), kj se opazuje med tvorbami človeškega duha in med stvarstvom. — Kakor je n. pr. nemogoče, da so se razna kolesca ure slučajno strnila v urejeno celoto, ki jo imenujemo uro, tako naj bi tudi ne bilo mogoče, da bi se zvezde slučajno uvrstile v tisti krasni red, ki ga opazujemo. — Dato, non concessio, da se res sklepa samo iz te analogije, ne moremo uvideti, zakaj bi ta sklep ne bil opravičen. Argumentacija bi bila sledeča, ako se analogija porabi: V vsem stvarstvu opazujemo red, smoter, enoto, kakor na kaki uri. Kakor pa ura ni slučajno nastala, ampak je izšla iz roke, ki jo je vodil človeški duh, tako tudi velika svetovna ura zahteva nekega mojstra, ki pa mora po svojem umu toliko prekašati naš um, kakor prekaša svetovni red izdelke človeških rok. Kaj se more takemu dokazu ugovarjati? Kvečemu to, da se analogija ne pripusti; da ne poznamo še vseh tajnih moči v stvarstvu, da vladajo morda popolnoma neznani zakoni v njem. Na to odgovorimo: *Gratis asseritur, gratis negatur*. Sploh pa velja dokaz tudi brez analogije, torej direktno. Argumentira se lahko tako-le: Zakon mišljenja, ki ga ni treba dokazovati, ker se ne da dokazati, ampak je sam po sebi popolnoma jasen, se glasi: Vsaka stvar mora imeti zadosten vzrok, torej tudi red v stvarstvu. — Slučaj, (da bi se namreč posamezni deli stvarstva slučajno tako razvrstili), ravno ni zadosten vzrok. Kdor se sklicuje na slučaj, kaže ravno svojo nevednost. Zato se mislec, ki vpraša vedno po zadnjih vzrokih, ne more zadovoljevati s slučajnostjo. Zadosten vzrok za tak red, ki drugega ne pomenja kot enoto neštevilnih, najrazličnejših predmetov, pa je edinole neko inteligentno bitje nad stvarstvom! — Nad stvarstvom mora biti, zakaj noben predmet iz stvarstva ni mogel drugih urediti, ker sam spada v ta red. Duh pa mora biti vzrok tega reda, ker je bilo treba smotrenega delovanja, da se

je ta red dosegel. Tisti, ki je tak red napravil, je moral imeti že končno sliko tega reda pred seboj ter je moral tudi izbrati prava sredstva. Torej razum in prosto voljo je moral imeti. Ta dokaz se očitno ne opira na nikako analogijo.

To je v bistvu Kantova kritika sholastičnih dokazov za bivanje božje! — O drugih dokazih Kant sploh ne črha besedice. Dasiravno je Kant le jako površno poznal sholastično filozofijo in je zaradi tega njegova kritika jako plitva, je bil vendar njegov vpliv posebno na protestantski svet izreden.

Ulrici pravi v svoji knjigi »Gott und die Natur«: »Dokazi za bivanje božje so prišli v novejšem času, posebno odkar je Kant spisal svojo slovečo kritiko, ob svojo veljavo. Odtlej je med verniki in brezverci mnenje, da se Bog ne da dokazati. Čestokrat so zastopniki sholastike Kantove ugovore razkrinkali, a pristaši Kanta se ne brigajo za to, temveč proglašajo kot nepobiten dogma, da špekulativnih dokazov za Boga sploh ni. Trdno pa upamo, da bo zmota podlegla in resnica zmagala in da se bo slava, katero si je Kant s svojo kritiko stekel, razpršila.

Ona velika zasluga, kakor jo imenuje Paulsen, da je vero izločil iz vede, je povzročila veliko zlo, ker je brezverstvu v vedi odprla na stezaj vrata, zakaj dokazi za bivanje božje so pač istovetni z razlogi za vero v Boga, zakaj vera brez vsega razloga pač ni vera, ampak samovoljno subjektivno naziranje. — Vera bi se ne ločevala od blodenj umobolnega človeka, ako bi ji nasprotovala znanstveno dokazana dejstva in na taka dejstva opirajoče se svetovno naziranje.

2.

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župnijskega arhiva pri sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik **Matej Štrakl**, Sv. Peter pri Mariboru.

Uvod.

Poberite kosce, ki so ostali, da ne vzamejo konca. Jan 6, 12.

MCD! Te črke sem našel koj v začetku svojega bivanja pri Sv. Petru na nekem stebri pri stopnicah, ki peljejo od hrenčke ceste na Gorco k cerkvi Marije Matere gorske. To bo nekaj za zgodovinsko

društvo! Čudno, pa se mi ne vidi tako star! Kako je to? Pogledam soseda na drugi strani. Lepo izdolbeno najdem na njem letnico 1844. Kaj pomeni to? Grem nazaj k prvemu, začnem ga natanko ogledovati, potipljem črko za črko in zapazim da C ni C, ampak precej pokvarjen G. Sedaj mi je bilo jasno. Napis pomeni: Marcus Glaser, Domherr, ki je župnikoval pri Sv. Petru pri Mariboru od l. 1843 do 1890, in je, kakor sem pozneje našel zapisano, l. 1844 dal postaviti te-le stopnice in stebre za primijače iz barbarškega kamena, ter vklesati svoje ime. Takih napisov sem še našel veliko. Nekateri se glase MGP = Marcus Glaser Parochus.

To so Glaserjevi spominki! Stari so, podirajo se. Na njih mesto postavljam druge, novi so — pa tudi boljši? Našel sem še drugo vrsto spominkov Glaserjevih. Ti so živi. Možje in ženske so, ki se hvaležno, z nežno otroško ljubeznijo spominjajo »gnadlivega gospoda Glažarja«. »Gospod, jaz še po starem molim svoje spovedne molitve. Nikdar nisem hodil v šolo, pa gnadlivi gospod Glažar so me tako naučili. O Bog jim »polone«. Tako mi je rekel stari možek v izpovednici in molil svoje molitvice z ginljivo pobožnostjo iz globočine svojega skesanega srca. — »Gospod, ko tako celi den ležim v postelji in ne morem nič drugega, potem pa molim sv. križev pot. Mislim si, da grem od štacijona do štacijona in zraven molim, kakor so nas učili naš »gnadlivi gospod Glažar«, ki so tolikrat in tako lepo molili sv. križev pot. Imam prav?« Tako me je vprašala stara ženica, ki je ležala že leta v postelji, suha in slaba, sama kost in koža. »Oh prav imate, čisto prav, le tako še dalje, križev pot je pot v nebesa«, rečem ji. »Bog lone!« mi odgovori. To so spominki Glažerjevi. Redki so že in slabi. Popravljam jih, pa podirajo se drug za drugim. Mladi jih nesejo k počitku, jaz jih spremljam. Na njihovo mesto stopajo mladi — ali pa tudi boljši? Trudim se in molim, da bi bili, kakoršni so bili stari — ali pa so?

Pa še tretjo vrsto spominkov Glaserjevih sem našel. Bili so v neki sobi v kotu na tleh. Debel prah in pajčevina sta jih zakrivala in pokrivala. Videlo se jim je, da jih ni sicer »zob časa«, pač pa zobmišji jako oglodal. Pusti to, mislim si, saj je gotovo za nič. Skuri se naj, pa bo najboljše! Morebiti pa najdeš le kaj posebnega vmes, ali pa pogledi, da vidiš, kaj se bo skurilo! Oblečem si najslabšo suk-njo, zaviham rokave, prepašem celo predpasnik in tako se spravim na delo. Kaj bom našel? Bila so sama pisma iz let 1832—1843, katera so pisali Glaserju duhovniki-prijatelji, mu v njih poročali to in ono iz svoje službe in pastirovanja, ga prosili za dober svet, ali da jim kupi in oskrbi v Gradcu cerkvene in tudi druge potrebščine itd. Mnogo so jih pisali tudi lajiki iz različnih stanov in se v njih obračali do Gla-serja, ki je imel pri svoji bolehavosti in svojem velikem opraviilu časa

dovolj, da je izpolnil vsakemu njegovo željo. Ker nisem vaje rokopisov, mi je šlo delo počasi. Delal sem dneve. Pa bili so dnevi lepega užitka. Spomnil sem se tukaj na prelepe besede P. Avgušтина Rösler, ki jih piše v svoji knjigi »Fürs Priesterherz« na str. 218: »Die Priesterbriefe können Urkunden werden, aus denen man die Bildung des Klerus in einer bestimmten Periode dartun kann.« Resničnost te trditve sem spoznal iz omenjenih pisem. Pa še več. V njih — bodisi, da jih je pisal duhovnik ali lajik — se nam kaže v lepih potezah duhovno prerojenje, prebuditev cerkvenega življenja in njega oprostitev iz jožefinskih spon v graški škofiji, posebno med Slovenci. Tu berem, kako so se vestno in redno duhovniki pripravljali za svoj stan, vdeleževali se duhovnih vaj, olepšavali cerkve, stavili nove oltarje, nabavljali zvonove itd. Ta pravi, koliko ima v izpovednici opravka, drugi v šoli. Prelepo cvetó bratovščine, ljudje se pridno vdeležujejo raznih pobožnosti, ustanavljajo se samostanske naselbine po naših krajih itd. Vse to je popisano v pismih gorečih duhovnikov in lajikov v času, o katerem mislimo in sodimo tako hudo. In pisano in naslovljeno je Glaserju. Tedaj so tudi to njegovi spominki. Bili so zapuščeni, a pozabljeni ne smejo ostati. Postaviti jih hočem na lepše mesto, da se bodo videli daleč na okrog. Ali pa bodo lepši? Tega si ne upam trditi. Rumen papir, stara pisava, prvotni jezik pisma napravi na človeka poseben vtis. Celotno pismo je tudi kaj drugega kakor odlomek iz njega. Duša pisceva govori le iz originala, prepis je le gledališki igralec. Vendar pa bi še premagala vse te nedostatke spretna roka in vznešen duh. Prepričan sem, da bi naredila iz teh različnih spominkov prekrasen mozaik, ki bi bil nesmrten spominek Glaserjev, njegovih duhovnih in svetnih prijateljev, spomin duhovne renesance novega dela lavantinske škofije, ki je sedaj že petdeset let združen ž njo.

»Zlata in srebra nimam, kar pa imam, ti dam«, je rekel sv. Peter. Lepe, umetne slike ne morem podati, ponujam zato majhne sličice v barvah, v kakršnih so jih naslikali že drugi. Nanizal sem jih na zlato nit ljubezni in hvaležnosti do svojega nepozabnega prednika. Ker stoji Marko Glaser takorekoč v sredotočju tega veselega gibanja, začnem ž njim, drugi pa pridejo na vrsto po abecednem redu.

Pred vsem bo pa še treba, nekaj omeniti o »novem delu« lavantinske škofije in o cerkvenem življenju pred dobo, o kateri govorimo. Brez tega bi bilo marsikaj izmed sledečega nerazumljivo.

* * *

Lavantinska škofija je imela svoj prvotni sedež pri Sv. Andražu v labodski (lavantinski) dolini na Koroškem in po tej dolini tudi svoje

ime. Z dovoljenjem sv. Očeta Pija IX z dne 20. maja in 26. nov. 1857 ter s pismom cesarja Franciška Jožefa I z dne 26. dec. 1857 jo je preselil nesmrtni naš vladika Anton Martin Slomšek v Maribor. Dne 4. sept. l. 1859 je imel slovesni vhod v novo svojo stolnico mariborsko.

S to preselitvijo so se pa spremenile tudi meje škofije. Lavantinska je prepustila krškemu (celovškemu) škofu svoj dosedanji del na Koroškem, dobila pa je od graške (sekovske) škofije slovenski del mariborske okrožne dekanije, to so vse one župnije sedanje lavantinske škofije, ki ležijo severno od Drave. Dobila pa je tudi one, ki ležijo južno od Drave v sedanjih dekanijah: Maribor na desnem bregu Drave (Sv. Magdalena), Dravsko polje (Hoče) in Zavrč in seveda tudi one župnije na tej strani, ki še spadajo pod ptujsko dekanijo.

To je torej novi del lavantinske škofije, katerega je sprejel škof Slomšek v svojo nadpastirsko skrb dne 1. sept. 1859. L. 1866 se je spremenil ta del v tem, da so odpadle Apače (škoda!) in se pridobila Marija Snežna.

Izročila se je takrat iz dekanije marenberške župnija na Kaplji in priklopila Lučanam. Trudil se je tudi župnik Druzovič, da se priklopi Spielfeld naši škofiji. Nabral je dosti podpisov, pridobil zato jareninskega dekana. Preprečil pa je lastnik spielfeldski, luteran.

V tem delu naše škofije so delovali oni duhovniki, katerih pisma hočem porabiti za ta spis. Duhovniki in verniki tega dela sekovske škofije niso bili nič kaj na dobrem glasu. Nemci jih niso razumeli, ne škof, ne duhovniki. Slovenci so jim bili zmiraj le tuj element, ki pa se ni dal zatreti. Slovenski dijaki na graški filozofiji so bili skoraj sami odličnjaki in pozneje najboljši bogoslovci, ki pa niso dosegli v življenju služb in dostojanstva, ki bi bilo njih zmožnostim primerno. Tako n. pr. je poučeval Cvetko kot četrtoletnik na graškem vseučilišču kot suplent cerkveno zgodovino, pozneje je dobil le po prizadevanju nadvojvode Ivana ptujsko proštijo. To niso bila naključja, tega ni povzročila nezmožnost ali nevrednost, kakor bomo videli. Ni so jim — Slovencem — zaupali, ker jih niso poznali, teh mož, ki niso v svojem poslu iskali nič drugega kakor čast božjo in blagor svojih ovčic ter so ljubili iskreno svoj slovenski narod. Zato so rajši pustili vse, da so le mogli ostati med slovenskim ljudstvom.

Res tudi cerkveno življenje ni bilo povsod vzorno. Kje pa je bilo v tistem času t. j. pred leta 1825? Uredbe cesarja Jožefa II so učinkovale na cerkvenem polju tako kakor ledena toča na pšeničnem in po vinogradih. Jožefinizem je posmodil kakor strupen mraz cvetke cerkvenega življenja, bratovščine, pobožne družbe, prejema-

nje sv. zakramentov itd. Zatrli je samostane in duhovna semenišča in vzel škofom odgojo mladih duhovnikov. Postavil pa je tako imenovana osrednja duhovna semenišča na Dunaju, v Gradcu, v Pešti in Paviji, za katera je cesar sam imenoval učitelje in v katerih so se smeli učiti le iz knjig, katere so odobrili dvorski poverjeniki na Dunaju. V teh semeniščih so popačili brezvestni in brezverni učenjaki ukaželjne mladeniče na duhu in srcu.

Pa to še ni bilo vse. Cesar je celo zaukazal duhovnikom, kaj naj učijo in govorijo v cerkvi in šoli. Določeno je bilo, koliko sveč mora goreti pri sv. maši, kakšen kelih in kakšna obleka se naj rabi v cerkvi itd. Samo eden izgled iz št.-peterske župnije naj navedem. Bila je tukaj starodavna bratovščina sv. Petra. Imela je dva vinograda. L. 1783 so bratovščino zatrli, vinograda prodali za malo svoto, z denarjem pa šli. Ravno tam in isto leto so prodali starodavno romarsko cerkvico Matere božje na Gori za 600 gld. bližnjemu kmetu. Res je začel cerkev podirati in si s kamenjem zidati hleve. Začela pa mu je poginjati živina. Župljani so kupili cerkvico nazaj. S takimi uredbami je prišel res zli duh med duhovnike in ljudstvo, ki je popačil pravo cerkveno mišljenje in življenje. Da se je naselil tudi v graški škofiji, tedaj pa tudi med Slovenci, ki so spadali k njej, je pač samoobsebi umevno. Božja previdnost pa je pripeljala na škofijski stol graški l. 1824 moža, ki je bil poln božjega duha in neustrašljivega srca, pravi apostolski škof. To je bil Roman Sebastijan Zängerle. Poklical je pred vsem večje število redovnikov v škofijo, med tem posebno jezuite in redemptoriste, ki so začeli težko delo duhovnega prenovljenja z ljudskimi misijoni, duhovnimi vajami, bratovščinami itd.

Škof Roman je bil rojen v Nemčiji na Švabskem. Tuj mu je bil naš slovenski jezik, vendar pa je bil Slovencem dober in pravičen in med slovenskimi duhovniki jako priljubljen. Da si jih še bolj pridobi, si je iskal moža-zaupnika iz njih sredine, ki bi naj bival v njegovi bližini in bil posredovalec med njim in slovenskim duhovništvom. Za to sposobnega je spoznal Marka Glaserja ter ga imenoval svojim dvornim kapelanom in konsistorijalnim tajnikom. Da so bili Slovenci veseli tega imenovanja, nam kaže pismo Glaserjevega prijatelja, ki mu piše: »Vsi duhovniki slovenski se veselijo, da imajo zagovornika pri konsistoriju, saj vedo, da te škof in vsi kanoniki imajo prav radi.« Pismo je nemško, pa na koncu stojijo slovenske besede:

»Tam gori per hrami, ker fodjo ludi,
Na Slovenze ne sabi, ki fojo Tvoji.«

I. Marko Glaser.

1.

Takoj v začetku moram še posebej omeniti, da mi ni do tega, spisati natančen in popoln življenjepis Glaserjev¹ in sliko vsega njegovega delovanja, ampak le oni del, ki spada posebno v dobo od leta 1828 do 1843. Omeniti bo treba seveda tudi nakratko njegova prejšnja leta, ki nam razjašnjujejo poznejša in kažejo njegov duševni razvoj in pripravo na poznejše toli plodovito in nesebično le iz ljubezni do Boga, Matere božje in slovenskega naroda izvirajoče delovanje. Priobčile se bodo marsikatero listine o njem in omenili različni dogodki iz njegovega življenja, da se ohranijo v spomin tega zaslužnega, a sedaj že skoraj pozabljenega Rušana.

Starodavne in staroslavne so Ruše. Pod vznožjem Pohorja ob bistri Dravi, v lepi in rodoviti dolini je njih prelepi dom. Od nekdanj so že slovele po svoji lepi romarski cerkvi, v kateri se še sedaj zbira tisoče in tisoče pobožnih častilcev Marijinih na Ruško nedeljo t. j. nedeljo sladkega Imena Marijinega. Slovijo pa Ruše tudi po svojih prebivalcih, ki so bili od nekdanj krščanski in narodni. Posebno Smolničani: Marolti (Srnci) Grizoldi, Hlebi, Glaserji itd. so stali pač zmiraj v prvih vrstah, kadar se je šlo za vero in domovino. Posebno ti so imeli živahno kupčijo z lesom in so bili tudi pridni obrtniki. Žgali so apno in imeli glažute. L. 1760 je že bila ondi, kjer je sedaj tovarna za vžigalice, tovarna, v kateri so delali različno lepoticje in nakitje iz stekla (Venezianisches Glas). Blizu te glažute v Smolniku hiš. št. 39 ob cesti proti Falu, kjer zavije peš pot na levo, je bila velika kovačnica, kjer so delali jako dobre sekire, ki so se izvažale in prodajale daleč v tuje kraje. Okoli l. 1800 je bil lastnik teh »hamrov«, kakor imenuje ljudstvo takšne kovačnice, kjer žene voda mogočna kladva, Mihael Glaser, bogaboječ in premožen mož. Priden je bil v svoji rokodelnici, ugleden pa in vpljiven pri svojih sosedih in sofaranih, ki so radi poslušali njegove nasvete, katere so čestokrat iskali pri njem. Žena mu je bila Marija, rojena Vernik, pobožna in skrbna Rušanka.

Dne 21. aprila 1806 se jima je rodil sinček. Za botra sta mu bila takratni cerkveni ključar Franc Wutte in Marija Škof. Na vpra-

¹ Lep življenjepis Glaserjev in obenem zanimivo kroniko šent-peterske župnije je spisal g. Franc Zmazek, sedanji duhovni svetovalec in župnik pri Sv. Beuediktu v Slov. gor., povodom Glaserjeve zlate sv. maše l. 1879. Ker je še Glaser takrat živel, ni imel teh pisem v rokah, ki služijo našemu spisu za podlago. Pisal je, kar je slišal in izvedel. Menimo, da bo vesel, ko bo videl iz listin, da je prav opisal svojega župnika-zlatomašnika.

šanje, kako bo detetu ime? reče boter: »Jurij naj bo, da ne bomo šli daleč po ime«. Takratni župnik Marko Goličnik, ki je otroka krstil, pa reče nato: »Ne, dete ne bo nosilo imena vojščaka, dajte mu ime Marko. Ta otrok bo še enkrat duhovnik, kakor sem jaz, in bo čast cerkvi božji¹«.

Tako je tudi ostalo. Mesto Jurija so materi prinesli Marka nazaj. Mati pa ni bila nič huda zategadelj. Vesela je bila, ko je čula ves dogodek. Saj je pač vesela vsaka pobožna slovenska mati, ako si izvoli Bog njenega otroka za duhovnika. Gotovo ga je zato še bolj mežno gojila in skrbno gledala nanj, posebno še, ker je bil bolj šibke rasti in slabega zdravja. Vkljub temu se je mali Marko povoljno razvijal in je postal prav ljubezniv, prijazen in pobožen deček.

Svoje izvoljence vodi Bog po ostrih potih. Mladi Marko jo je moral kmalo nastopiti. Ko je bil 6 let star mu je umrla mati. Zapustila je 5 majhnih otrok. Bil je to hud udarec za celo obitelj, tembolj, ker je moral biti oče kot mojster celi dan v kovačnici in ni mogel skrbeti še za vzgojo otrok. Bil je prisiljen se vnovič oženiti. Prišla je v Glaserjevo hišo pisana mati.

Pri takih dogodkih se navadno spremene rodbinske razmere, katerih pa ni vselej nova mati kriva. Mati je pač, rekel bi, najmočnejša vez v obitelji, vez med očetom in otroci. Kadar se odtrga ta, začne se trgati navadno še več. Glaser je bil gotovo dober oče, ljubil je svoje otroke in skrbel je za nje vestno po svojih močeh. Vedel pa je, da bo postalo sedaj marsikaj drugače, kar bi po razmerah zamoglo slabo vpljivati na vzgojo njegovih otrok. Kaj bo iz njih? Kako se bodo obnašali proti novi materi? O da bi mogel izročiti jih v dobre, skrbne roke!

Za mladega Marka je poskrbela previdnost božja prav čudovito.

Brat Mihaelov — Janez Glaser — je bil učitelj pri Sv. Martinu pod Vurbergom. L. 1772 je bil že v pokoju in živel v ugodnih razmerah. Ko je bratu žena umrla, prišel je na pogreb v Ruše. Videl je revne sirote bratove. Omilil se mu je posebno mladi Markec, ki je bil določen za »gospoda«. Nadarjen deček naj bi se šolal. In kdo bi mu ložje pomagal k temu kakor stric Janez? Tako je tudi bilo. Stric ga vzame k sebi, in v jesen l. 1812 je mladi Marko Glaser začel obiskovati Šmartinsko šolo, prav za prav — poučeval ga je stric sam, ki je imel veliko veselje z nadebudnim fantkom. Učil in vadil ga je tudi streči pri službi božji.

Prvi pouk je prejel tedaj v hiši, katero je postavil dr. Francišek Sittich, župnik šentpeterski na svoje lastne stroške. Za časa Sitticho-

¹ Tako je pravil Glaser č. s. Romani.

vega je bil sv. Martin še pod župnijo sv. Petra, kakor tudi sv. Barbara in sv. Marjeta. Drugi kaplan šentpeterski je hodil vsako nedeljo in praznik opravljat službo božjo k sv. Martinu. Ker je imel dosti opravkov v izpovednici, je šel že prejšnji večer tje. Zanj je postavil Sittich hišo »za beneficijate«, kjer je prenočeval, pa tudi mladino poučeval.

Da bi bil kaplan za svoj trud boljše plačan, je napravil zanj dr. Sittich ustanovo s 4000 gld. dun. vred., koje obresti je dobival in opravljal na teden 3 sv. maše. Bila je to za oni čas velika pomoč. Pozneje je bila v tej hiši šola in mežnarija. L. 1870 so lastnino pripisali občini, ker nikdo ni ugovarjal v imenu cerkve. Ko so sezidali šmartinčani novo šolo, so prodali staro hišo. Novi lastnik je napravil v njej kramarijo in prodajal žganje — ravno pred cerkvijo in župniščem, kar je delalo veliko pohujšanja in delalo veliko skrbi in jeze rajnemu župniku Viherju.

* * *

L. 1813 je dovršil graško bogoslovje Jakob Standegger, rojen pri Sv. Petru niže Maribora. Oče je bil krojač, ki je šolal svojega sina z veliko težavo in s pomočjo dobrotnikov. Dovršil je dobro vse šole, dosegel je svoj cilj in bil dne 18. sept. v mašnika posvečen. Kaj pa bo s primicijo? Oče in mati je ne zmoreta. V tej stiski se je pa našel velikodušen prijatelj, Janez Glaser pri Sv. Martinu, ki mu jo je služil. Nehote je s tem pridobil svojemu nečaku Marku velikega dobrotnika in skrbnega varuha. Standegger¹ (v rojstni knjigi: Standeker) je spoznal malega Marka in njegove lepe lastnosti in zmožnosti. Tistokrat je bila navada, da so duhovniki pridne šolarje sami poučevali zasebno v župnišču, posebno one, kateri so menili iti v višje šole, ter jih pripravljali na gimnazij. Celo predmete nižjih gimnazijskih razredov so jih urili in pošiljali ob koncu leta k izkušnjam. Enako je delal n. pr. sloviti pesnik Slov. goric Leopold Volkmer pri sv. Urbanu pri Ptujju, kojega učenec je postal celo general.

Tak prijatelj mladine pa je bil tudi Standeker, ki je kmalo po svoji novi sv. maši nastopil svojo kaplansko službo v Lembahu. Vzel je s seboj našega Marka in ga poučeval in pripravljal za višje šole štiri leta. Oskrboval je dečka z vsem. Gotovo sta pomagala oče in stric po svojih močeh. Dobrega gospoda pa je najbolj skrbelo, kako da bo v višjih šolah v Mariboru z Markom, kako bo zmagal velike stroške, kam ga dal itd. Čem bliže je prišel ta čas, tem večje seveda so bile tudi skrbi. Bog pa, ki daje vsakemu človeku poklic in mu

¹ Glej dodatek: »Duhovniki, ki so bili v prijateljski zvezi z Glaserjem.«

določi stan, on mu pripravlja tudi pot, po kateri mu je treba hoditi, da pride do svojega namena. Nekateremu jo ogladi in lahko stori, da ne čuti nobenih težav, med tem ko vodi druge res trnjeva pota, da po velikih zaprekah pridejo na svoj kraj, kjer najdejo svoj mir, svojo zadovoljnost.

Po vsem, kar smo in še bomo slišali, moramo prištevati našega Marka med prve. L. 1817 namreč je bil Standeker nenadoma prestavljen za kaplana — v Maribor. Vse skrbi zaradi šole so bile nenkrat proč. Učenik in učenec sta se z veseljem preselila v mesto. Takrat je imela gimnazija le 6 razredov in pridni učenci so lahko izdelali na leto po dva razreda. Tako najdemo Glaserja l. 1821 v petem in l. 1822 v šestem gimnazijskem razredu, katera je izvršil s prav dobrim uspehom. Omeniti moramo tukaj nekaj prav zanimivega. Med Glaserjevimi spričevali najdem tudi eno, ki nam pove, da je obiskoval od 1. maja do 31. julija l. 1821 »prav pridno« takratni kurz za učiteljske kandidate. Dobil je 6 »prav dobro«, 3 »dobro« in »najboljše priporočilo« za domačega učitelja. O tem spričevalu ni pravil nikomur nič. Zakaj pa je obiskoval ta tečaj? Meni se, da bi si s poučevanjem otrok lahko prislužil kruh in si tako olajšal svoje študije, posebno zadnji dve leti v Gradcu. Mogoče. Bolj se nam pa verjetno zdi, da je bil tega kriv sledeči dogodek, katerega je pravil č. s. Romani. Imeli so takrat jako sitnega in zato nepriljubljenega profesorja. Neki dan prinese šolske naloge nazaj ter pokliče Glaserja rekoč: »Glaser Vi ste osel, iz Vas ne bo nikdar nič.« Ubogi Marko je z nalogo nekaj zavezil in zato dobil to obsodbo. Fanta so trde in sramotilne besede strašno zbudle in bolele. Osel sem, osel ostanem! Kaj naj bo iz osla! To mu je šlo zmiraj poglavi. Zgubil je veselje do učenja.

Profesorja pa so pozneje prestavili, in na njegovo mesto je prišel drug, ki si je takoj pridobil srca dijakov. Pisali so pa tudi pri njem nalogo. Ko jo prinese nazaj, glej čudo! Profesor zakliče: Marko Glaser! Glaser se zglesi in vstane. Profesor ga nekaj časa gleda ter mu prijazno reče: »Vi ste Glaser? Vi imate talent in logiko, Vi delate z razumom, ostanite tako, iz Vas še bode nekaj!« Kako je bil pač Marko teh besed vesel! Poprijel se je z večjo vnemo svojih študij in bil vedno med prvimi. Kadar je v starosti ta dogodek pravil, opominjal je sestre učiteljice: »Ne vzemite poguma otrokom, pač pa jih pridno spodbujajte.«

Mogoče je, da je ravno ta dogodek mladeniča spravil na misel, da je začel obiskovati učiteljski tečaj, misleč si, ako ne morem prejšnjih študij nadaljevati, dobim vsaj kot domač učitelj svoj zaslužek in kruh.

Razvidimo pa tukaj, kako neprevidno — da ne rečemo kaj hujšega — je profesor ravnal s takim obnašanjem. Kako lahko bi spravil mladeniča s prave poti in ga storil nesrečnega za celo življenje.

Kar se človek v mladosti dobrega nauči, mu pozneje večkrat pride jako prav. Tako tudi Glaserju ta skušnja. Po dovršenih gimnazijskih študijah v Mariboru je šel v Gradec, da izvrši še zadnji dve šoli. Podal se je tje v jeseni l. 1822. Tam je dobil s svojim zgoraj imenovanim spričevalom službo domačega učitelja ter se tako preživil.

»Nach reifer Überlegung«, kakor piše sam, je stopil l. 1824, še komaj 18 let star v graško bogoslovje, kjer se je tudi odlikoval po svoji marljivosti in svojem vzglednem obnašanju. Iz svojega bogoslovskega življenja je ranjki najrajše pripovedoval sledeči dogodek.

Nekoč mu je oče hudo zbolel. Oče sam je mislil, da bo umrl, zato si je želel videti še svojega sina Marka. Glaser je prosil dovoljenja, iti domov. Ravnatelj bogoslovja ga je poslal k škofu prosit. Takrat je bil že Zängerle graški škof. Škof ga posluša z resničnim sočutjem ter ga pošlje nazaj, da mu prinese svoja spričevala. Ko jih Glaser prinese, jih škof vidno zadovoljen pregleduje, pogleda Glaserja in mu reče: Žal, da ravno Vam, mladi prijatelj moj, ne morem ugoditi in uslišati Vaše prošnje. Kaj bodete doma? Jokali? To delajo tudi drugi, in Vi bote še storili le bolj težko srce svojemu očetu! Bote molili? To storite lahko tudi, tukaj! Pišite očetu, da jih lepo pozdravljam in da bom jutri maševal za njih.« Jako potolažen in miren se vrne Glaser v bogoslovje nazaj. Kmalu potem je dobil pismo, da se je očetu izboljšalo zdravje, ravno tisto jutro, ko je škof za njega maševal, popolnoma nepričakovano. Oče je ozdravel in še živel dolgo časa. Pripisoval je Glaser vse to molitvi škofovi, ter se je, kakor rečeno, tega dogodka spominjal velikokrat rad in z hvaležnim srcem.

Ko je končal bogoslovje, bil še je premlad za duhovnika. Posvetili so ga za diakona. V službo so ga poslali k Sv. Barbari pri Vurbergu z dekretom z dne 8. sept. 1828, kjer je takrat župnikoval Jožef Wisiak, blag in vzoren duhovnik in goreč dušni pastir.

2.

Dne 3. maja l. 1829 t. j. drugo nedeljo po Veliki noči je bil Glaser v Gradcu posvečen za duhovnika in z dekretom istega dne potrjen kot kaplan pri Sv. Barbari. Teden dni pozneje je imel v Rušah svojo prvo sv. mašo. Ostal je Glaser pri Sv. Barbari do 30. oktobra l. 1831.

O sedanjem sv. očetu Piju X kot mlademu kaplanu se piše¹: »V Tomboli še niso slišali nikdar tako lepих pridig, kakor jih je imel novi kaplan. Kar je povedal, razumel je vsak, in vendar je bilo vse tako spodbudljivo, tako vzvišeno, da so k pridigam zopet prihajali tudi ljudje, ki že dolgo časa niso slišali več nobene. Veselje ga je bilo poslušati, ko je otroke poučeval. Sarto je vedel biti majhen z majhnimi.

Pri bolniku je bil kakor angel; znal je bolnika nagibati h kesu, mu vlti v srce zaupanje in udanost v voljo božjo, vedel je, kakor nikdo drug, z njimi moliti, jih tolažiti in potolažiti. Bil je ubog, pa našel je zmiraj sredstva in pota, da je pomagal revnim, in ako ni mogel nič dati in nič prinesti, bile so njegove besede ljubeznivejša miloščina kot denar.«

Spomnil sem se teh vrstic, ko sem bral spričevalo, katero je dal pri odhodu od Sv. Barbare Glaserju njegov župnik, in ki slove takole:

»Unterzeichneter ertheilet hiemit dem hochwürdigsten Herrn Markus Glaser mit dem herzlichsten Vergnügen das bestverdiente Zeugnis, daß derselbe durch drei Jahre als Kaplan an der Seite des Unterzeichneten nicht nur durch einen durchaus nüchternen, klugen und untadelhaften Lebenswandel zur großen Erbauung der Pfarrgemeinde, sondern auch durch seine rastlose, eifrigste Verwendung für das Emporbringen der hiesigen Pfarschule, durch seinen heiligen Eifer im Religionsunterricht sowohl in der Schule als in der Kirche und durch seinen jederzeit bereitwilligsten, sehr lehrreichen und tröstlichen Krankenbesuch so liebens- und lobenswürdig benommen habe, daß er sich als ein Muster eines jungen Seelsorgers jeder Empfehlung höchst würdig gemacht hat.«²

Dekan jareninski, tistokrat provizorični upravitelj mariborskega dekanata, Francišek Ksav. Golob, poznejši župnik št. peterski, spričuje o Glaserju, »daß er sich jederzeit als ein Muster eines apostolischen Priesters dargestellt hat. Ganz vorzüglich aber zeichnet denselben sein frommer Eifer in der Seelsorge, und das Streben das Schulwesen möglichst emporzubringen aus.«³

Tem spričevalom je pridjal okrožni dekan mariborski Jožef Pichler⁴ sledeče:

»Es dürfte in der Diöcese nicht leicht einen jungen Priester geben, welcher diesem Herrn Kaplan an religiösem Eifer für alles Gute, an Geschicklichkeit, an Herzengüte und am inneren geistlichen Leben zur Seite gestellt werden könnte. Das Kreisdekanat hatte Gele-

¹ De Waal, Papst Pius X. München 1904, 90.

² Dne 9. oktobra 1831. — ³ Spričevalo z dne 10. okt. 1831.

⁴ Pismo z dne 1. novembra 1831.

genheit genug, die ausgezeichneten Eigenschaften dieses Priesters zu beobachten und sich von der Liebe, Anhänglichkeit und Hochachtung der Pfarrgemeinde und insbesondere der Schuljugend, für welche sich derselbe so zusagen, leiblich, geistig und pecuniär opferte, zu überzeugen.

Durch diese ausgezeichnet schönen Eigenschaften hat sich Herr Marcus Glaser ein bleibend gutes Andenken sowohl in der Pfarre St. Barbara, als auch in der Umgegend gegründet und die erfreuliche Ernte nach einer so herrlichen Aussaat kann nicht ausbleiben.«

Kaj je storil za šolo, omenim le-to:

V cerkvi in zunaj cerkve je opominjal stariše naj radi pošiljajo svoje otroke v šolo. Hodil je od hiše do hiše, iskal in zapiševal si otroke godne za šolo in pridobival jih s podobicami, s sladkorjem, s svojo milobo in prisrčnostjo. Njegov trud ni bil zaman. Ko je prišel k Sv. Barbari, je bilo v ondotni šoli 16 šolarčkov, drugo leto jih je pa bilo že 130. Vsi so radi obiskovali šolo. Kaplanu Valentinu Fras, ki je bil naslednik Glaserjev, pa čez mesec dni že zopet prestavljen k Sv. Lovrencu v Puščavi, se najbolj toži po tej šoli. Enake ne bo našel nikjer, tako piše sam Glaserju. Seveda so bili župljani hvaležni mlademu in pridnemu kaplanu zato, najbolj pa župnik. Priča tega je sledeče slovensko pismo, katero so Glaserju pisali župljani v Gradec še l. 1831.

Hvalen bodi Jesus Christus

Vifoko vredni Gotpod glashar veni volki lubesni od mladih no ftarih Od Fare fvete Barbare njih vfi lepo posdravimo. Drugizh njih mi lepo sahvalimo sa toto posdravljenje kero fo oni knam poflali. Shaloftni fmo mi vnafhih ferzah oftali da mi fmo mogli zhuti tifti shaloftno (!) glaf da oni od naf vandrajo vfak den mi shaloftnim ferzom premifhlavamo ino ftejemo ftopinje ino Befeide kere fo oni ftorili to per fvete Barbari k' nafhem trofhti ino tudi k' vezhnem svelizhanji. Ja slo fkerbni fo oni beli v' fvojem pervem Pastirtvi per fvete Barbari, ja mi fposnamo da fmo beli flabi vnafhem sadershanji proti njim pa oni fo beli sadovolni ja mi fpoznamo da fmo morebiti fhe kaj urshuh mi beli na njihovi bolesni kaj kuli fmo mi od njih pogerali to fo oni nam ftorili kaj njim mi zhemo k' trofhti dati shiher majo savujpanje da mi vfak den profimo zhinaf Bog le flifho bo 1. sa Gnado ino sa sdravje zhi je Bogi k' zhafti. Mi gor roke sdishemo dabi naf oni nebi zelo sapiftili temozh dabi fhe gda k nam priti hteli zhi je Bogi povolno pazhi je Bog tako fkleno da mi ne flifhimo vezh v' kup na totem fveiti pa Bog naf ftem potrofhta da bomo mi na ovem fveiti v' kuper prifhli. fleidnizh fhe njim shelemo ene vefele Svetke.

Temu pismu je bil priložen listek, na katerem se neka Marija Bezjak (Besiak) zahvaljuje za vse dobrote, ki jih ji je izkazal Glaser »Vfholj no indi«. »Posebno pa to kaj fin ja nejredla ki je nejblo praf fo onj Menj Povedli ftakimi Befejdami miloftlivimi da fo mene zelau napelale rezhti tega nikol vezh ftoriti po fhe meje vzhafi le sapelalu ali te meje pa fhpot belau pret njimi no pret Bougon pa oni fo she me potrofhtali.«¹

3.

S težkim srcem je odšel tudi Glaser od Sv. Barbare, s svoje prve kaplanije, katero vsak duhovnik težko zapušča. Velika žalost je bila med ljudstvom, posebno je pa bil popolnoma pobit župnik, akoravno je bil pripravljen na to ločitev. Glaser je namreč zmiraj bolehal. Mislil je, da si olajša svoj položaj s svojim novim mestom. In le samo zategadelj je prosil za službo kurata v kaznilnici karlovski pri Gradcu. To je storil po nasvetu dr. pl. Stiegerja, zdravnika v Gradcu, ki ga je podpiral pri kompetenci. Dobil je to službo in bil takoj definitivno nastavljen s 1. nov. l. 1831. Iskal je olajšanja, našel pa je prav težko breme. V nekem pismu toži: »Ko sem zagledal toliko nesrečnih ljudi, ko sem prišel v kapelico, kjer je primanjkovalo skoraj vsega, tudi najpotrebnejšega, in ko je prišel med kaznjence še celo nek karmelit, — takrat sem spoznal, koliko prepotrebnege in naporenega dela me čaka tukaj!«

Da se je poprijel težavnega dela z vso vnemo, k temu mu je pripomogla njegova gorečnost in pa očetovska beseda njegovega škofa. Preden je začel delovati v svojem novem delokrogu, šel si je, kakor se spodobi, po blagoslov k svojemu nadpastirju. Ta ga je prav ljubeznivo sprejel in ga spodbujal in nazadnjič mu pokazal na križ rekoč: »Glejte, sedaj nastopite Vi službo, katero je opravljal Kristus Gospod sam v zadnjih urah svojega zemeljskega življenja, — bil je na križu hudodelnikoma učitelj in dušni voditelj. Ne bodite žalostni, ako ne bo šlo vse po Vaši želji, ako ne bodete mogli spreobrniti vseh. Jezus je imel samo dva razbojnika, spreobrnil pa je samo enega. Kako težko je moralo biti to zanj, ko je izgubil celo tistega, ki je bil bliže njegovemu presv. Srcu.«

¹ Na te besede se pač nanašajo verzi, ki jih je Glaser napisal na drugo stran lističa:

En huidi je enkrat bolen poftano
Te reko je bom priden grato vflej
Pa kumaj je on sdrav sbolesni stano
Tak huid je grato kak je biu poprej.

Kaj čuda, da je šel naš Glaser ves goreč na svoj novi dom in na svoje težavno delo. Najprej se je spravil nad kapelico, ki je posvečena sv. Tomažu. Na lastne stroške si je nabavil lepšo obleko in boljšo cerkveno opravilo. Prosil je podpore pri vladi in dobrotnikih. In glej, v začetku meseca decembra l. 1835 je stalo v kaznilnici sveetišče z novim oltarjem, s prenovljeno sliko sv. Tomaža, z novimi orglami in okni, vse lepo in okusno slikano in osnaženo, da ga je bil vesel vsakdo, najbolj pa Glaser sam.

Pri tem pa seveda Glaser ni pozabil na svoje kaznjence. Poučeval jih je z veliko vnemo, potrpežljivostjo in ljubeznivostjo v verskih resnicah, očetovsko jih opominjal pri obiskih, goreče jim pridigoval, celo majhne duhovne vaje je obhajal ž njimi. Ustanovil je tudi v kaznilniški kapelici bratovščino presv. Srca Jezusovega in Marijinega l. 1835 in nabavil zato dve lepi podobi presv. Src. Pridigoval in poučeval je v slovenskem in nemškem jeziku. Kaznjenci so ga ljubili, radi ubogali, radi molili sv. križev pot, posebno pa so ženske prejemale mnogokrat sv. zakramente.

Glaser je poznej večkrat pravil: »Sedem let sem bil v kaznilnici, pa bilo je, hvala Bogu, meni in mnogim po neskončnem usmiljenju Božjem v dušno korist.« Sledeča zanimiva dogodka je doživel v kaznilnici.

V preiskavi je bil mož, ki je bil obdolžen umora. Imeli so ga v karlavški kaznilnici. Nekega dne hudo zbolil. Treba ga je bilo sprevideti s sv. zakramenti za umirajoče. Poklicali so Glaserja. Ko je opravil svoje opravilo in stopil na hodnik, sta mu prišla naglo nasproti dva paznika. »Kako je ž njim? Je kriv ali ne?« Glaser jima mirno odgovori: »Močne so verige, ki vežejo njega, pa močnejše verige molčečnosti nosim jaz.«

Nekoč je Glaser pridigoval dalje časa, kakor navadno. Zato mu zakliče med pridigo, ko je končal nek stavek, eden izmed kaznjencev: »Amen«.

Seveda se je moral zavolj tega opravičevati. Pri zaslišanju je rekel: »Nisem nič hudega mislil. Bilo je vse res, kar je govoril pridigar, zato sem rekel amen. Amen je namreč hebrejska beseda, ki pomeni »zgodil se« ali »zgodilo se bode«. Obsodba se je glasila: »25 palic — amen —. Zgodil se in zgodilo se bode.« Od tega časa je bil vedno mir in najlepši red.

Glaserjevo plodonosno delovanje v karlavški kaznilnici je pripoznavala svetna gosposka. Našel sem sledeče pismo, katero je dobil v pohvalo pri svojem odhodu.

Nr. 21.725.

An den fürstbischöflichen Hofkaplan Herrn Marcus Glaser in Gratz.

Die Verwaltung des k. k. Prov. Strafhauses hat anher angezeigt, daß Sie bey Ihrem Austritte als Strafhauscurat mehrere werthvolle Kirchengeräthschaften der Kapelle des Strafhauses zum Geschenk gemacht haben.

Indem man dieselben dem Inventariale jener Kapelle einverleiben läßt, wird Ihnen hiefür der Dank des Guberniums eröffnet, sowie man auch diesen Anlaß ergreift, Ihrer ausgezeichneten Verwendung und Ihrem besonderen Eifer in dem Bestreben, die moralische Besserung der Sträflinge während Ihrer Curatieverwaltung herbeizuführen, die volle Anerkennung zu Theil werden zu lassen.

Gratz, am 2. Jänner 1839.

To odlikovanje je vzel preč. kn. šk. ordinariat »zur angenehmen Kenntniß« z dekretom dne 16. jan. 1839 Nr. 116.

Ob enem je bil Glaser veroučitelj tudi pri kaznjencih, ki so bili v preskavi in zaprti v inkvizicijskem poslopju mesta Gradec III. Sack. Tudi tukaj je z vso vnemo poučeval in se trudil veliko, da moralično izboljša izročene mu kaznjence. Pri tukajšnjem verouku je pa bil zmiraj navzoč sodnijski uradnik, ki pa ni redno dohajal k uram. S čakanjem se je potratilo dosti časa. Glaser ni čakal ter poučeval, ko ni bilo zraven uradnika. Cela zadeva je prišla v preiskavo in Glaser je dobil sledeči odlok:

Ad Nr. 3012.

An

den Hochwürdigen Herrn Markus Glaser, Religionslehrer im k. k. Prov. Straf- und magistratlichen Arresthause, hier.

Mit Bezug auf das Höchste Hofdekret ddo 11. May 1820 Z 903 findet man sich veranlaßt, Ihnen in Erinnerung zu bringen, daß der den Criminal-Arrestanten, welche sich noch in der Untersuchung befinden, wöchentlich zu ertheilende Religionsunterricht, nach dem bestimmt erklärten Willen S. k. k. Majestät nur in Gegenwart eines kriminalgerichtlichen Beamten erfolgen darf.

Wünschenswerth bleibt es auch, daß der Herr Religionslehrer und der jedesmahl abgeordnete Kriminalbeamte praecise zur festgesetzten Stunde eintreffen, damit durch Warten die Zeit nicht ohne Erfolg verstreiche. Zur Hintanhaltung dieser Zeitversplitterung wurde die Verfügung getroffen, daß der Kriminalgerichts-Abgeordnete auf das Pünktlichste erscheine, wovon Sie zur gefälligen Benehmungswissenschaft hiemit verständigt werden.

Kriminalgericht Grätz, den 14. Nov. 1836.

Za ta pouk je dobival Glaser 150 fl CM na leto. C. kr. provinc. odredbinski urad mu je pri tem dohodku zaračunal 37 fl 30 kr CM »Karenttaxe«. Proti temu odloku je protestiral na najvišjo c. kr. dvorno komoro.

V tem preiskovalnem zaporu se je povrnil nek protestant Ludovik Fabricius, mesarski pomočnik iz Weinburga v vojvodini Nassau v naročje sv. katol. cerkve. V nekem pismu hvali ljubo Mater božjo, da mu je izprosila to milost ter popisuje svojo novo srečo svojim sestram:

Vielgeliebte Schwestern! wäret ihr bei meinem feyerlichen Glaubensbekenntnisse, welches ich in der Klosterkirche der Ursulinerinnen öffentlich ablegte, gegenwärtig gewesen, und jene Worte gehört, welche der katholische Klostergeistliche vom Altare zu mir geredet, und die vielen Trähnen gesehen, welche die große Menge von Menschen, die mich umgeben aus Freuden und mit gerührten Herzen geweint haben, ich bin fest überzeugt, eure Herzen wären so weich geworden, wie das Meinige, besonders wie der katholische Priester mir die Pflicht der Liebe gegen meine guten Ältern und Geschwister ans Herz gelegt, und mir das tägliche Gebeth für Euch Alle empfohlen hat. Ich sag es für wahr, so wohl war es mir nie ums Herz, als nachdem ich alle meine Sünden dem Priester gebeichtet, und die Lossprechung derselben erhalten, und den lebendigen Gott in der h. Comunion empfangen habe. Nach Tisch führte mich der Beichtvater zu den guten und lieben Klosterfrauen, deren über 40 sind, und die Schulen der jungen Mädchen zu besorgen haben, mit welcher Freundlichkeit und Liebe mich diese aufgenommen, kann ich nicht beschreiben; besonders erfreute sich darüber eine Klosterfrau mit Nahmen Alexia, welche vor mehreren Jahren mit ihren 2 Schwestern hier den kath. Glauben angenommen, und hernach in das Kloster getreten ist; die nannte mich immer ihren Glaubensbruder, und bekümmert sich täglich um mich. Ich habe hier sehr gute und menschenfreundliche Herzen gefunden, und bin bei einem Metzger in Arbeit getreten, und wünschte recht herzlich auch euch so glücklich zu wissen, als ich es jetzt bin. Täglich will ich den lieben Gott bitten, daß er auch euch erleuchten und segnen wolle.

Da je bilo tudi tukaj Glaserjevo delo prav uspešno in plodovito, nam spričuje jako laskavo priznanje graškega magistrata, v katerem se tudi popisuje podrobno njegovo delo. Pismo slove:

Z. 20 pr.

An den Hochw. Herrn Marcus Glaser

f. b. Hof-Kaplan und Consistorial-Secretär!

Der gefertigte Magistrat findet sich verpflichtet bey Ihren Aus-

tritte als Seelsorger in den beyden Inquisitionshäusern des Magistrates, in welcher Eigenschaft Sie vom 1. Nov. 1831 bis 1. Juli 1838 fungirten, Ihren während dieser Zeit bewiesenen Eifer und Ihrer ausgezeichneten Verwendung die gebührende Anerkennung zu Theil werden zu lassen. Sie haben durch Ihre geistlichen Reden an die Verhafteten, durch Religionsunterricht, durch Austheilung zahlreicher und ausgewählter Erbauungsbücher auf die moralische Besserung der Inquisiten und Sträflinge den wirksamsten und nachhaltigsten Einfluß genommen. Ihrer Verwendung und Ihrem Eifer ist vorzüglich die zweckmäßige Herstellung der neuen Kapelle im Inquisitenhause zuzuschreiben, wozu Sie nicht bloß mit Rath und That zu Hilfe gekommen, sondern noch überdieß nicht unbedeutendes aus Eigenem zum Opfer gebracht haben. Der gefertigte Magistrat erstattet Ihnen deshalb den gebührenden Dank.

Grätz, den 29. Dezember 1839.

? Bürgermeister.

Iz tega pisma izvemo, da je Glaser prenovil tudi v tem preiskovalnem sodišču kapelico. Lepota hiše božje čudno upljiva na vsakega, posebno pa priprostega človeka. Ona mu najbolj očitno kaže, kako je potrebna lepota živega templja božjega, ki je naša duša. Tega pripomočka se je tedaj Glaser posebno rad, pa tudi srečno posluževal.

Omenimo še, da Glaser kot kurat ni stanoval v kaznilnici, ampak je imel lastno stanovanje. Od 1. apr. 1833 je stanoval v Karlavi pri »kamenem mostu« v hiši nekega Frančiška Felbermayra, ki mu je prepustil »gornje« stanovanje del podstrešja in 2 kleti za 90 fl CM na leto.

4.

Že od 27. sept. l. 1836 je opravljal Glaser poleg vsega svojega dosedaj popisane delovanja tudi provizorično službo izpovednika in beneficiata pri uršulinkah v Gradcu. Marca l. 1837 je bil definitivno nastavljen, pa »žalibog le na kratek čas; kajti dne 23. junija 1838 je postal kn. šk. konzistorialni tajnik.« Tako pravi uršulinska kronika zv. III, str. 27. Drugega v njej ni o Glaserju. Da je s tem dobil le veliko breme, ne pa kakega poboljška, nam kaže listina »Versicherungs-Instrument« imenovana, s katero mu samostansko predstojništvo obljubuje zboljšanje njegove slabe plače.

»Versicherungs-Instrument.

Womit ich Endes Unterzeichnete, im Einverständnisse mit Se Fürstliche Gnaden unserm gnädigsten Oberhirten und hochwürdigsten Fürstbischof Roman, mich in meinem und meiner jeweiligen Nachfolgerinnen des obrigkeitlichen Amtes Namen verpflichte, unserem

hochwürdigen Kloster-Beneficiaten Herrn Marcus Glaser, weil er, dem zum allseitigen Wohle unserer geistl. Gemeinde bezweckenden Wunsche Sr Fürstbischöflichen Gnaden entsprechend, diese sehr karg fundirte Anstellung, mit unverkennbarer Aufopferung — angenommen hat, seine Lage möglichsstermassen zu verbessern. Dem zu Folge, den Segen des Herrn dankbar anerkennend, und denselben auch für die Zukunft hoffend, verspreche ich auf obbenannte Weise, für die Zeit der dießfälligen Anstellung des Herrn Marcus Glaser als Kloster-Beichtvater und Beneficiat seine Verpflegung folgendermassen zu besorgen; und zwar in der Uebereinstimmung mit diesem hochwürdigen Herrn, wird der Convent demselben die Kost zu Mittag und des Abends, so wie auch die Beheizung in Natura unentgeltlich leisten, und zur Beischaffung der übrigen kleinen Verpflegsartikel einen jährlichen Beitrag pr 100 fl sage ein Hundert Gulden Conv. Münze in vierteljährigen Fristen vorhinein verabfolgen.

Nebst diesem Unterstützungsbeitrage, wird der Convent dem gedachten hochw. Herrn Beneficiaten, die in die Besoldung einbezogenen zu 45 kr W. W. reducirten Stiftungsmessen 223 an der Zahl — zu 1 fl W. W. ergänzen, und diesen Ergänzungsbetrag jährl 55 fl 45 kr W. W. oder 22 fl 18 kr C. M. in gleichen Zeitfristen mit dem obigen Betrage abstaten.

In Urkund dessen wurde dieses Instrument in duplo wörtlich gleichlautend verfertigt, und mit dem Kloster Siegel versehen, wovon Eines der benannte hochw. Herr besitzt.

Grätz im Kloster der Ursulinerinnen am 19. Februar 1838.

L. S.

M. Coleta Herzog m. p.
der Zeit Oberin.:

Zgoraj omenjene ustanovne sv. maše so bile te-le:

120 hl. Messen für Anton Müller zu 45 kr. W. W.

69 „ „ „ Johann Bapt. v. Uffelle zu 45 kr. W. W.

34 „ „ „ Maria Anna de Biel „ „ „ „ „

potem še:

1 hl. Messe für die verstorbenen Wohlthäter

2 „ „ „ Fr. Xaver Möstel à 45 kr. C. M.

Hiezu die Stiftung für die Litaneyen per 28 fl. W. W.

Vsega skupaj 200 gld. dun. vred., kateri iznesek se mu je plačeval četrletno naprej po 50 gld. dun. vred.

Ko je postal kn. šk. dvorni kapelan, je opustil tudi to službo. Slovo je bilo kaj težko za Glaserja in sestre. P. Janez N. Stöger S. J., ki je bil poprej v Gradcu, sedaj pa bival v Lincu, piše Glaserju ob tej priliki: »Man schreibt mir, die Klosterfrauen baden sich in Thränen und ich glaube es fürwahr, daß ihnen sehr leid ist, E. H. zu verlieren,

besonders weil alle so überaus zufrieden mit Ihrer Leitung waren und in der Vollkommenheit fortgeschritten sind. Indessen bleiben E. H. ja in Graz und werden immer eine Zuflucht peccatorum et afflictorum seyn; auch wird den guten Seelen ein Ersatz, den sie nicht hoffen konnten, die Hälfte des Glaserischen Herzens.«

Ta »polovica Glaserjevega srca« je bil ruški kaplan Martin Košar. Tri leta pozneje mu je izročil škof duhovno vodstvo drugega samostana.

Z dekretom z dne 28. aprila 1842 št. 1098 bil je Glaser nastavljen kot izpovednik in spiritual pri karmeličankah. Pred njim je opravljal to službo Eduard Domainko, korar iz Voraua od 10. jun. 1838.

Kakor se razvidi iz številnih pisem, je bil Glaser sestram pravi oče. Mlada naselbina je pogrešala vsega in živela v velikem pomanjkanju. Zato je trebalo skrbeti tudi za vsakdanji kruh, za hišno opravilo, posebno pa za cerkvico in nje opravilo. Daroval je Glaser, kar je imel, in iskal pri dobrih ljudeh pomoči. Še rajši jim je pa delil kruh angeljski, oskrbel in lomil kruh božje besede. Imel je pri njih duhovne vaje in pridigoval skoraj vsako nedeljo popoldne. V zapuščini se nahaja posebno veliko začrtanih pridig v čast sv. Jožefu, katere je govoril pri karmeličankah pred prelepim kipom sv. Jožefa, katerega jim je spravil on z milodari pobožnih gračanov.

To službo je odložil Glaser 1. apr. 1844, ko je postal župnik pri Sv. Petru. Ločitev je bila težka njemu in sestram in tem še toliko bolj, ker so se bale, da ne dobijo mesta Glaserja nobenega stalnega duhovnega vodje. Kronika karmeličank, ki je iz poznejših let, ne omenja Glaserja.

(Dalje prihodnjič.)

3.

„Hrepenenje večnih višav“ (Gn 49, 26).

Spisal P. Dr. Gvido Rant, O. F. M., Kamnik.

Obljuba, ki jo je Bog dal Abrahamu in Izaku, da bo namnožil njih zarod, se je dopolnila v Jakobu. Imel je dvanajstero sinov, kateri so bili starejšine mnogoštevilnih družin. Ni pa še bila dopolnjena obljuba, katero je od Boga prejel bežeči Jakob, ko je zaspal na kamnu, in se mu je prikazal v spanju Gospod ter mu rekel: »Jaz sem Gospod, Bog Abrahama, tvojega očeta, in Bog Izakov; zemljo, na kateri spiš, bom dal tebi in tvojemu zarodu« (Gn 28, 13). In

na potu v Egipt se je Bog razodel Jakobu rekoč: »Jaz sem vsega močni Bog tvojega očeta, nikar se ne boj, pojdi dolí v Egipt; ker tam te bom storil veliko ljudstvo. Jaz pojdem s teboj tja in jaz te bom nazaj peljal, ko se boš odondot vrnil; tudi ti bo Jožef oči zatisnil s svojimi rokami« (Gn 46, 3. 4).

Ko se je približala smrt, se spomni Jakob obljube, pokliče Jožefa ter ga prosi, naj ga ne pokoplje v Egiptu, ampak naj ga pelje iz te dežele in pokoplje v pokopališče njegovih starišev (Gn 47, 29. 30). Jožef obljubi izpolniti to željo. Pozneje pokliče k sebi še druge svoje sinove in jim reče: »Zberite se, da vam povem, kaj se vam bo zgodilo prihodnje dni« (Gn 49, 1). Izmed vseh prerokovanj umirajočega Jakoba nas posebno zanima prerokovanje, katero je govoril Jožefu z besedami: »Blagoslovi tvojega očeta so potrjeni z blagoslovi njihovih očetov, dokler ne pride hrepenenje večnih hribov (višav)« (Gn 49, 26).

Zadnji del stavka: hrepenenje večnih višav se nahaja tudi v litanijah presv. Srca Jezusovega, ko molimo: »Srce Jezusovo, hrepenenje večnih višav, usmili se nas!«

Glede besed samih se vpraša 1. ali se da to besedilo kritično zagovarjati; 2. ali se more obrniti na obljubljenega Odrešenika in 3. ali moremo tudi mi s svojega stališča presv. Srce tako pozdravljati.

1. Hebrejsko besedilo עד תִּשְׁתַּחֲוֶה עֹלָם »usque ad desiderium collium aeternorum, bolje antiquorum«, je kritično dovolj zajamčeno. H. Gunkel, kateremu sledi P. Zapletal¹, bere namesto תִּשְׁתַּחֲוֶה תִּשְׁתַּחֲוֶה, »najslejše«, kakor Dt 33, 14. Po njegovem mnenju bi se toraj glasilo תִּשְׁתַּחֲוֶה תִּשְׁתַּחֲוֶה »najslejše starodavnih gričev«. LXX suponira בְּרִחַת »blagoslavljenja«. Prestava se glasi ἐπὶ εὐλογίας θινῶν ἀεινάων. Drugi zopet nasvetujejo, naj bi se bralo תִּשְׁתַּחֲוֶה תִּשְׁתַּחֲוֶה in תִּשְׁתַּחֲוֶה תִּשְׁתַּחֲוֶה. Besedi עד in תִּשְׁתַּחֲוֶה sta geografična pojma, ki pomenita toraj »gore Ad-a« in »griči Elam-a«. Ta mnenja se kritično ne dajo dokazati. Prestava LXX je namreč v celem oddelku tako prosta in ima toliko razlik, da se na njo nasproti drugim virom ne moremo sklicevati. P. Zapletal in drugi nam svojih trditev dovolj ne dokažejo, kajti sklicevati se na tega ali onega avtorja še ne zadostuje, ako mnenje ni podprto z dovoljnimi dokazi, zlasti še v slučaju, ko se vjemajo v besedilu skoraj vse verzije.

Hebrejske besede se brez vsake variante nahajajo v Codices, v samaritanski prestavi, v pešito in vulgati se suponirajo. Tudi Onkelos in Jonatan sta imela v besedah: »(benedictiones) quas desideraverunt principes ab antiquo tempore« pred očmi herejski tekst תִּשְׁתַּחֲוֶה תִּשְׁתַּחֲוֶה.

¹ Alttestamentliches. Freiburg, (Schweiz) 1903, str. 49.

² Prim. Ztschr. f. kath. Theol. 1909, str. 582—586.

Glede besedila »hrepenenje večnih višav« se torej lahko sklicujemo na sedem svedočb.

2. Ali se more besedilo obrniti na obljubljenega Odrešenika? Predvsem moramo opozoriti, da je עֵלֵם, kakor na raznih drugih mestih, tako tudi tukaj epitheton ornans. Pri razlagi nam te besede ni treba upoštevati. Ostale besede עַד הָאֵתָהּ נִבְעֵתָהּ »usque ad desiderium collium« ne smemo razumeti dobesedno, ampak v prenešenem pomenu. Kakor imenujemo mi pogostokrat drago nam stvar »moje hrepenenje«, kakor zaznamujemo lahko rešitelja domovine »hrepenenje gora in gričev«, ravno tako je tudi Jakob lahko zaznamoval Mesijo, katerega so vsi s koprnenjem pričakovali, ki je bil središče in cilj vseh srčnih želj narodov »desiderium collium antiquorum«. Podoba je vzeta iz navadnega življenja. Ko smo s hrepenenjem pričakovali prijatelja ali stariše, smo hiteli kaj radi na bližnji griček, od koder se je videlo v ravnino in daljavo, da bi tem preje opazili njihov prihod. Ako koga pričakuje ves svet, bi to poetično izrazili: vsi griči ga čakajo, po vseh gričih gledajo ljudje, kdaj da bo prišel. Ako vso to stvar tako razumemo, ima tudi עֵלֵם svoj pomen, zaznamuje namreč hrepenenje, s katerim so pričakovali ljudje že od prastarih dni obljubljenega Odrešenika.

In v resnici, ljudje vseh časov in vseh krajev in narodov so zdihovali po Zveličarju. Odkod to hrepenenje?

Sv. pismo nas takoj v početku preseneti s svojo vzvišenostjo in globokostjo. Že prvi listi nam pripovedujejo, kako je Bog vse iz nič vstvaril, z vsakim dnevom kaj novega in lepšega in popolnejšega. Z lastnimi očmi takorekoč gledamo, kako polagoma raste krasno delo božje modrosti in vsemogočnosti, dokler ni »dokončano nebo in zemlja in vsa njuna lepota« (Gn 2, 1), dokler ni zemlja pripravljena za prebivališče človeka. Gledamo, kako naredi Bog iz zemlje človeško telo, kako vdihne telesu neumrjočo dušo, kako se združita telo in duh, zemlja in nebo, dvojni svet — da dopolni v svoji združitvi človeško naravo. Z lastnimi ušesi takorekoč slišimo, kako želi Stvarnik svojim stvarjem in zlasti človeku, kateremu je vstvaril presrečni raj, dobro, kako jih blagoslavlja, da naj rastejo in se množe, kako izroča najlepšemu delu svoje mogočnosti, kroni in središču stvarstva, oblast in gospodstvo nad vsem svetom.

Kako pa je sedaj na svetu? Zdi se, kakor da bi bila vsa narava prelepo delo božje, razdrta. Sv. pismo nam tudi to pojasnjuje. Naši prvi stariši so drugače mislili, kakor Bog; svoje sreče niso iskali tam, kjer bi jo bili lahko našli. Odpadli so od Boga. Prvi greh je bil storjen, in kazen za greh ni izostala. Trpljenje, bolezen, smrt, vse to je Bog poslal nad človeški rod. Duša človeka je postala razdvojena, v njej

vlada tema, negotovost, prevara, zmeta, strah, strasti, ki so dostikrat pogubne ne samo za posameznega človeka, ampak tudi za cele družine, občine, dežele, države in narode.

Pa tudi zemlja je trpela in trpi vsled greha, ker je prekleta in rodi človeku trnje in osat, mnogokrat mu ni več pokorna in se z njim bori.

Seveda je začel sedaj svet zdihovati. Skozi vsa stoletja se povprašuje človeško srce, ali ni nobenega izhoda, ali ni rešitve iz te revščine, ali ni nikjer usmiljenega srca, ki bi ga rešilo iz sile in mu prineslo zgubljeno srečo in veselje.

Človek je odpadel od Boga, Bog pa človeka ni zapustil. V svoji pravičnosti je izrekel prekletstvo, v svoji ljubezni je obljubil Odrešenika že prvim starišem, ko je govoril kači: »Sovrašтво bom naredil med teboj in med ženo, in med tvojim in med njenim zarodom, ona (hebr. on) ti bo glavo strla, in ti boš njeno peto zalezovala« (Gn 3, 15). Upanje, da bo prišel Zveličar, so vzeli prvi stariši iz raja s seboj v življenje. S tem upanjem je bilo ob enem združeno hrepenenje po Mesiji. To veselo oznanilo so sprejeli njih potomci in je hranili sto in tisočletja. Sv. očaki so varovali to oznanilo in preroki so je še bolj natančno določili. Vsled tega je rastlo hrepenenje po Zveličarju, in klicali so preroki polni koprnenja: »Rosite ga, nebesa, od zgoraj in oblaki dežite pravičnega; odpre naj se zemlja in naj rodi zveličarja.« Tako prosi prerok Izaija (45, 8) 700 let pred Kristusom. V preroškem duhu prekrasno slika obljubljenega Odrešenika in blagoslov, ki ga bo prinesel zemlji. »In tisti dan porečeš — pravi prerok —: Zahvalim te, Gospod, ker si se na me jezil, pa tvoja srditost se je obrnila, in si me potolažil. Glej, Bog je moj odrešenik, z zaupanjem bom ravnal, in ne bom se bal, ker moja moč in moja hvala je Gospod, in mi je v zveličanje. Vodo boste v veselju zajemali iz studencev zveličarjevih, in tisti dan porečete: Hvalite Gospoda in kličite njegovo ime: oznanujte med ljudstvi njegova dela; spominjajte se, da je njegovo ime visoko. Pojte Gospodu, ker je storil veličastne reči; oznanujte to po vsi zemlji. Radujte se in hvalite sionski prebivavci, ker velik je v sredi tebe Izraelov Sveti« (Iz 12, 1—6).

Lahko si mislimo, kako tolažbe polne so bile take besede vernim Izraelcem. Bolj ko so se bližali časi, ko naj bi prišel obljubljeni Mesija, večje je bilo hrepenenje, veselejše je bilo upanje, gorkejša so bila srca srcu usmiljenega in prihajajočega Boga.

In drugi izvenizraelski narodi? Tudi paganstvo je čutilo potrebo odrešenja in koprnelo je po božjem zveličarju, ki naj bi jih rešil iz žalostnega stanja, v katero so zabredli po svojih verskih in nravnih zmotah. Stari Indi hrepene po odrešeniku, kar nam priča sedma knjiga

Rig-Vede. Tam beremo o bogu Agni, katerega so bogovi mazilili za Hotar-ja¹, on je njih »hišni duhoven«². Njegova služba v nebesih obstoji v tem, da je on »duhoven in darovalec« med bogovi³; njim pri naša molitve in darove ljudi⁴.

Kot »večni duhoven po redu«⁵ je bil od bogov odločen tudi za višjega duhovna ljudi⁶. Izrecno se imenuje njih zastopnik in srednik⁷. On, kot »prvi prerok«⁸ ima pravico učiti sveto postavo⁹. On je od božanstva Arijem poslana luč¹⁰. Kot »knez ljudi«¹¹ reprezentira njih splošnega, neumrjočega zagovornika in branitelja¹². Rešitelj od zadolženja¹³, odvzame ljudem grehe¹⁴ in sklene med njimi in božanstvom zavezo prijateljstva in bratstva¹⁵. Prvotno harmonijo med bogovi in ljudmi bo on zopet na zemljo prinesel¹⁶, zaradi tega se večkrat imenuje »rešitelj«¹⁷. Po njem srčno hrepene pobožni, da bi jih rešil jeze Varuna in ga ž njimi spravil¹⁸. Neka himna izraža upanje in željo, da naj pride in da bo prišel v človeški podobi na zemljo kot duhoven¹⁹.

Stari Perzi so čakali in upali, da bo prišel bog Mitra na zemljo in ji prinesel rešitev. V zbirki Khorda-Avesta beremo (5) sledeče: »Naj bi prišel k nam v varstvo, naj bi prišel k nam v veselje, naj bi prišel k nam v razveseljevanje, naj bi prišel k nam v usmiljenje, naj bi prišel k nam v ozdravljenje, naj bi prišel k nam v zmago, naj bi prišel k nam v pripravo, naj bi prišel k nam v posvečenje močni, napačajoči, cenjeni, oboževanja vredni, ki se ne da ogoljufati, tja k vsemu telesnemu svetu: Mitra, ki poseduje širne ledine«²⁰. Že v najstarejšem času so upali Perzi v prihodnjega rešitelja, kateremu so dali ime Čaōshyañç t. j. pomočnik. On bo prišel iz vzhoda ter bo zdrobil moč slabega; zaradi tega se bo imenoval »zmagoslavni«²¹.

¹ 3, 19, 5; — I, 343. 10, 88, 4; — I, 465. — ² 1, 44, 12; — I, 285.

³ 1, 1, 1; — I, 277. 4, 15, 1; — I, 365. 10, 88, 5; — I, 465.

⁴ 1, 26, 1; — I, 279. 5, 14, 1; — I, 387. 10, 2, 2; — I, 447.

⁵ 10, 7, 4; — I, 452. — ⁶ 6, 16, 1; — I, 402. — ⁷ 1, 76, 2; — I, 298.

⁸ 6, 14, 2; — I, 399. — ⁹ 1, 31, 14; — I, 282.

¹⁰ 1, 59, 2; — I, 288. — ¹¹ 5, 6, 5; — I, 371.

¹² 1, 70, 2; — I, 292. 1, 96, 4; — I, 303. — ¹³ 4, 12, 4; — I, 364.

¹⁴ 1, 97, 1; — I, 304. — ¹⁵ 4, 10, 8; — I, 363. — ¹⁶ 1, 189, 3; — I, 317.

¹⁷ 5, 24, 1; — I, 333. — ¹⁸ 4, 1, 4, 5; — I, 350.

¹⁹ 1, 13, 14; — II, 578; 6, 9, 3 6; — I, 395.

²⁰ Kh.-Av., 5.

²¹ Dotično mesto iz Aveste se glasi v nemškem prevodu: »Es benachrichtigte Zarathustra den Agra-mainyus: Übles wissender Agra-mainyus! Ich will schlagen die Schöpfung, die von den Daevas geschaffen ist; ich will schlagen die Naçus, welche die Daevas geschaffen haben. Ich will schlagen die Pari, welche man anbetet (?), bis daß geboren Čaōshyañç, der siegreiche, aus dem Wasser Kançaōya, von der östlichen Gegend, von den östlichen Gegenden.«

Tudi pri drugih starih narodih, pri Grkih in Rimljanih, pri Egipčanih in Kitajcih zasledimo hrepenenje po božji pomoči. Sokrat, Plato, Plutarh i. dr. modri, Cicero in Virgil izražajo v svojih spisih zopet in zopet to hrepenenje. (Virgil. ecl. 4; Cic. De divin. 2, 54; De rep. 3, 6; Sueton. De vita Caesarum. Divus Augustus c. 94; Tacit. Hist. 5, 13).

Tako vidimo splošno koprnenje po »Hrepenenju starodavnih (večnih) višav«. Po pravici imenuje prerok Hagej (2, 8) Mesijo »Zaželjenega vsem narodom«.

Ko je prišel na zemljo in je poslal svoje apostole v svet, da so učili narode spolnjevati vse, kar jim je zapovedal, ko se je širilo krščanstvo in združilo v sebi ljudstva, ki so hrepenela po rešitvi, so se pomirila srca ljudi, njih hrepenenje je bilo v krščanstvu umirjeno. Umirjeno?

3. Prišli smo do točke, ko si moramo zastaviti vprašanje, zakaj tudi mi lahko in polni koprnenja kličemo k presv. Srcu »Hrepenenje večnih višav, usmili se nas«. Pomirjeno je bilo v gotovem oziru hrepenenje narodov po obljubljenem Odrešeniku, pomirjeno v krščanstvu. Toda vsak veren kristjan ve in veruje, da vsebuje božje Srce v sebi neizmerne zaklade, katere zajema polagoma iz njega. Zato se v kristjanu zopet in zopet vzbuja hrepenenje po tem Srcu in po njegovih milostih. In kolikor svetejše živi kristjan, kolikor globokejša se zamisli v ljubezen Srca Odrešenika, toliko bolj hrepeni po njem in to hrepenenje raste notri do smrtne ure, katera bo združila vernega človeka z Zveličarjem, da ga bo gledal z obličja v obličje, raste do tiste ure, ko kliče kristjan s sv. Pavlom (Fil 1, 23): »Želje imam razvezan in s Kristusom biti.« Pri Kristusu tam bo mirno človeško srce in v tem miru bo našlo svojo polno srečo.

Kakor hrepenimo mi po usmiljenju Srca Jezusovega, ravno tako koprni po tem usmiljenju vse stvarstvo, da bo rešeno starega prekletstva, da bo spremenjeno po njem, ki pravi: »Glej! novo storim vse« (Skr Rz 11, 5). Do tistega časa pa »zdihuje vsa stvar in stoka, kakor na porodu« piše sv. Pavel (Rm 8, 22). Vse stvarstvo zdihuje po odrešenju in spremenjenju. Lepo pripomni k temu Francišek Hattler, Herz-Jesu-Ehrenpreis², (Innsbruck 1902, str. 320): »Das wird allerdings erst

»Die starke, königliche Majestät, die von Mazda geschaffene, preisen wir, die viel erlangende, in der Höhe wirkende, heilsame, glänzende, mit Kräften versehene, die gesetzt ist über die übrigen Geschöpfe, welche sich hing an den siegreichen Čaöshyañc und an die Freunde, damit er mache die Welt vorwärts gehend, nicht faul, immer lebend, immer nützend, ein Reich nach Wunsch, damit die Toten aufstehen mögen, damit komme Unsterblichkeit für das Lebendige und die Welt sich fördert nach Wunsch.« (Kh.-Av. 35, 89. Gl. E. L. Fischer, Heidentum und Offenbarung, Mainz 1878, str. 128).

geschehen am Ende aller Zeit. Da wird den erlösten und verherrlichten Kindern Gottes auch die Natur in die Freiheit und Verklärung folgen, wenn ein neuer Himmel und eine neue Erde sein wird. Dann erst wird alles Sehnen gestillt, wenn es keine Sünde und keinen Fluch mehr gibt, sondern nur mehr Wahrheit und Gerechtigkeit, wo jede Träne getrocknet ist, wo der Tod nicht mehr sein und keine Trauer, keine Klage, kein Schmerz mehr sich finden wird. Das ist dann die Ruhe, nach welcher die ganze Schöpfung verlangt, und ihr einzig nur durch die Erbarmung, Liebe und Macht des göttlichen Erlöserherzens zu teil wird.«

Tako obsegajo te besede v sebi vse želje človeških src pred Kristusom in po Kristusu, so nekaka visoka pesem odrešujoče ljubezni presv. Srca Jezusovega, v katerem se je prikazala dobrotu in človekoljubnost Boga (Tit 3, 4).

4.

P. Rogerius Labacensis in Abraham a S. Clara.

V pojasnilo.

Spisal prof. Dr. A. Medved, Maribor.

V prvi »Voditeljevi« številki t. l. omeni g. dr. J. Pregelj mojo sodbo o slovečem slovenskem propovedniku P. Rogeriju. Pravi, »da je tisto, kar je zapeljalo dr. Medveda, da trdi, da je očividni vpliv Abrahamov pri Rogeriju, samo golo bistvo velike struje v zgodovini pridige, struje segajoče daleč v srednji vek nazaj«. Nadalje: »Te in take točke, katere srečamo pri Rogeriju in Abrahamu, so zavele dr. Medveda, da je prišel Rogerija med učence Abrahamove.«

Da, pisal sem v »Voditelju« 1906, str. 280: »Vpliv zgovornega Abrahama a St. Clara je tudi pri Rogeriju očividni.« Toliko in nič več. Izraza »učenec Abrahamov« nisem rabil. Le-to sodbo sem izrekel s polnim prepričanjem, katero mi je vsklilo po dolgotrajnem proučevanju Abrahamovih del in obeh dokaj obsežnih zvezkov Rogerijevega »Palmarium empyreum«. Do takega mnenja o Rogeriju me ni »nagnilo«, še manje pa »zapeljalo« niti ono golo bistvo velike struje v zgodovini pridige, niti one posebnosti »frančiškanske pridige«. Na mojo sodbo tudi niso vplivale tuje ocene Rogerijevih propovedi; niti iz Šafařika, niti iz Marna, niti iz dr. Glaser-Benkoviča jih nisem posnel. Do mojih nazorov o Rogeriju so me privedli deloma oni razlogi, katere navaja dr. Pregelj na drugi strani svojega spisa, še bolj pa:

1. Velik pomen Abrahama a St. Clara za njegovo dobo. Dr. Pregelj preostro sodi Abrahama ter podcenjuje njegove zasluge, ko pravi: »Ne le Abraham, čegar silovito znanje in spomin občuduje (menda pretirano) slovstvena zgodovina...« Kako so ga čislali kot propovednika, nam kaže — ne gledé na njegovo dolgoletno službo dvornega propovednika — dejstvo, da so ga prosili najvišji dostojanstveniki v Rimu l. 1692, naj tudi v večnem mestu pridiguje, in papež Inocencij XI je bil sam pri njegovi pridigi navzoč. L. 1698 imel je Abraham v Avguštinski cerkvi na Dunaju novoletno pridigo, tako duhovito in ganljivo, da je takoj po vsem Dunaju zaslovela ter jo je moral Abraham na praznik sv. treh kraljev vsled izrecne želje cesarskega dvora v dvorni kapeli ponoviti. Še več kakor z besedo, je vplival Abraham s svojimi knjigami. 24 del je izdal, med njimi nekatera zelo obširna. Prodrla so v vse sloje, kajti Abraham je bil ljubljenec vseh. Vsakdo je v njem nekaj dobrodošlega našel, največ pa propovednik, za kojega so Abrahamova dela bogata zakladnica duhovite eksegeze, odličnih povesti iz svetovne in cerkvene zgodovine, izvernih opominjevanj in tako drastičnega ožigosanja človeških slabosti in pregreh, kakršnega ne najdemo pri nobenem drugem propovedniku. Kako visoko so ga lajiki cenili, nam spričuje znan izrek učenega modroslovca Kristijana Wolfa: »Welchen unter allen alten und neuen Philosophen halten Sie für den größten?... der Pater Abraham a St. Clara ist's.« Da so njegovi sovrstniki pri drugih narodih čitali njegove spise — kdo bi dvomil? Da so prišli njegovi spisi tudi v slovenske kraje, je ravno tako gotovo, kakor da najdeš dandanes v vsaki le količkaj obširni knjižnici v duhovskih krogih med drugimi tudi nemške propovednike. Kateri propovednik, ako mu je bilo le mogoče, ne bi bil vsaj nekaj rad čital iz del tistega mojstra, o kojem se je glasila po vsakem govoru ocena: »Eine wunderbarliche und angenehme Red-Art, ein ungeheurer Zulauf des Volkes.«

2. Še bolj me je pa nagnilo k mojemu mnenju o Rogeriju primerjanje njegovih propovedi s spisi Abrahama a St. Clara. V slogu, v ponavljanju, v izvernih izrazih je toliko sličnosti pri obeh, da je sorodnost jasna kot beli dan. Naj govorita ona dva sama! Pri obeh najdemo večkrat opominjevanje k stanovitnosti v molitvi. Abraham a St. Clara pravi v »Judas der Erzscheml« str. 133, III. zv. v solnograjski izdaji l. 1692 takole:

Wann du das erstemal nit gleich nach deinem Verlangen erhöret wirst, so glaubst du schon, als seye dir der Allmächtige ungnädig, der Himmel gebe dir einen Korb, deine Supplication erhält keinen Beschied und Gott verweigere deine Bitt. O Hasenhertz und verzagtes Gemüth! Er stellet sich oft, als höret er uns nit, damit wir

nur desto besser und inständiger anhalten und schreyen und wann er etlichmal dein obschon gantz eyfferiges und inbrinstiges Gebet nit erhöret, so lasse dannoch nit nach zu bitten, gib ihme keine Ruhe, höre nit auf, seye importun, laß dich nit abschröcken, nur immer fort, seye geistlich grob, klopf so lang und so viel, bis er dir aufthut, er wird endlichen gleichsam gezwungen, dein Bitt zu gewähren . . . Woraus unschwer abzunehmen ist, daß man nit gleich alle Hoffnung beyseits solle setzen, wann man auf die erste Bitt von Gott dem Herrn nit erhöret wird, sondern man muß mehrer, öffter und inständiger anklopfen. Ja, spricht der Heil. Basilius in constitut. Mona. c. 2. Wann schon ein gantz Monath, ein gantz Jahr, zwey, drey Jahr und noch mehrere anstehen, daß du noch nit erhört bist, so laß gleichwohl nit ab, dann Gott will zuweilen, um eine Gnad lang, und viel, und starck, und inständig gebetten seyn . . . So ist dann Elias das erstemal nit erhöret worden, sondern das siebendemale, daraus dann sattsam zu schließen ist, daß man in dem Gebet inständig verharren solle und nit nur ein, sondern mehrmalen Gott den Allmächtigen um diese oder jene Gnad flehentlich anrufen, ja sogar jenem frommen Jacob nachfolgen, welcher die gantze Nacht mit dem Engel des Testaments gerungen, und sich ausdrücklich verlauten lassen, non dimittam te, du sollst nit von mir kommen, bilde dir nur gar nit ein, daß ich dich von mir laß, biß du mich segnen wirst. Also mein Gott und Herr, ich ruffe und schreye, und bitte um diese Gnad, non dimittam te, ich werde immerzu bey deinen Füßen liegen, ich werde nit aufhören, auf deiner Gnaden-Pforten zu klopfen, ich laß dir fort und fort keine Ruh, nisi benedixeris mihi, so lang und so viel, biß deine Göttliche Gütigkeit sich meiner erbarme, und du mir auf mein demüthiges Bitten das Fiat ertheilest . . .

P. Rogerij pa o istem predmetu v »Palmarium empyreum« v 45. propovedi str. 509, I. zv. tako govori:

Od tod právim h' Vam Christiani: Hozhte u' vashih potrébah, teshávah, navarnostih inu nadlúgah to pomuzh od Buga fadobit? Ah! Nunquam deficiatis ab Oratione. Nigdar od Mólitve nanehajte; temuzh kakòr vam sveztuje S. Bernardus: Oratio fit sine cefatione, Oratio fit frequens, Oratio de ore non cedat. Molitou ima biti bres nahájnja inu vedna, Molitou is uft nima pasti; temuzh u' tajstih stanovitu iméti inu uft te Mólitve nigdar spuftyti. Is Molitvujo podvyfat fe sturyti tu, kar pokáfal nam je Jacob ta S. Patriarch, is katérim fklénem.

Jacob ta S. Patriarch kir polushil fe je bil eno nuzh h' pokoju u' svojm shotóru; perftopil je bil tukaj h' njému en Mosh, katéri

fazhel fe je bil is nym metáti, metála fta fe usa nuzh do farje, do jutra, inu edèn tega drugiga ni mógel premágat. Kir fe je pak ta farja káfat fazhèla, djál je ta ptúji Mosh h' Jacobu: Dimitte me! Spufti me is róok. Aurora eft. Póle! to súr je ushè, pufti me. Na tu Djal je ta Jacob: Non dimittam te, nifi benedixeris mihi. Jest te nafpuftym poprèj, temuzh de me shegnash. To je pak govoril fa tu, kir je bil fpošnàl, de u' te zhloveshki podóbi bil je, kakòr eni Vzhényki pravio: Sam Syn Boshji. Drugi pak pravio, de je bil en Angel Nebeshki. Tu, kar ftúril je ta Jacob, ftúryti imamo My tudi: fakaj kir fmo fazhèli fe métat is Bugom u' eni Savuplivi inu Podvifni Mólitvi, dershat ga je tréba Stanovitu is to, inu rezhe: Jest tebe, O G. Bug nafpuftim, jest na néham mólit inu proffit, dokler me nashegnash, doklèr meni nadash, kar te proffem . . .

Kdo se ne bi takoj na Abrahama spomnil, ako čita v Rogeriju (Palm. emp. str. 23. I. zv.):

Sa tu, Eh! hózhte vy is mano rèd vasho Dúsho offrat Jesusu? glejmo, de ta eniga takiga tadla na bo na febi imèla: katèru famèrkat imèlu bi nyh veliku, kir nyh veliku fe fnájde, katèri offrújejo Jesusu tù Slatù, ali: sèrzé s' lubèfenjo. To Myrrho, ali: Tellu is dobrim déllam: Véner Dúshe is Kadillam nózhjo dátì, kir. Ako fi lih vidjo nyh ubógo Dúsho lesháti u' slepóte tè nagnáde Boshje, u' ftréjnu tè nabrúmnoste, u' shrumfih tèh hudeh navad k' gríehu, u' ogèrzèh teh fapelávih pèrlóshnoste, u' gárjah tèh fturjénih kryviz, inu u' kraftah usèh fort grjéhou: véner, kaj fturè? fe le podvifajo tu flépu vidit fturiti, osdrávit tu ftertu inu Slomnenu, fzélit tu shrumfastu, ozháftit tu gárjavu Kraftavu, ogèrzhaftu is eno S. Spovidjo . . .

Dr. Pregelj pravi — v nejasnem stavku! — da P. Rogerij Abrahama a St. Clara niti poznal ni. Kdo bi to verjel? Jaz nikdar ne! Za dokaz navaja dejstvo, da Rogerij Abrahama nikjer ne navaja. Je-li pa to dokaz, da ga tudi ni poznal?! Ali navajajo pisatelji v svojih spisih vse avtorje, katere poznajo? . . . Nasprotno sem jaz prepričan, da je P. Rogerij Abrahama moral poznati! Bila sta si nekaj let sovrstnika. Delovala sta nekaj časa sodobno. Abraham a St. Clara je umrl 1. grudna 1709, P. Rogerij pa 23. vel. srpana l. 1728. Ko je torej Rogerij začel kot sloveč propovednik delovati, so se razširjala Abrahamova obširna dela. Rogerija bi morali hude zanikrnosti obdolžiti, ako se on ne bi bil brigal za propovedniške spise najbolj originalnega pridigarja one dobe. Vsakdo, ki se dandanes, 200 let po Abrahamovi smrti, nekoliko obširneje bavi s cerkvenim govorništvom, ne sme in ne more prezreti le-tega značilnega moža — a P. Rogerij, temeljito izobražen in v homiletiki vsestransko podkovan propovednik, naj bi ne bil poznal duhovitega govornika, ki je s svojimi spisi in s svojimi propovedmi

ravno neposredno pred njim vzbujal največo pozornost?!... Imam pa še drug dokaz, da je Rogerij moral Abrahama poznati. Abraham a St. Clara je izdal med drugimi tudi knjigo z naslovom:

Geistlicher Kramer-Laden voller apostolischen Waaren und Wahrheiten. Das ist: Ein reicher Vorrath allerley Predigten, welche an vielen Orten, meistens aber zu Wien in Oesterreich gehalten worden von P. Abraham a St. Clara, Augustiner-Baarfüsser-Ordens, Provinciae Definitore, und kayserl. Prediger.

V le-tej knjigi str. 497 v lindovski izdaji 1867 je tudi propoved pod sledečim naslovom:

Ein Redliche Red für die löbliche Crainerische Nation in Wien, so zu Ehren ihrer heiligen Patronen Achatii, Hermagorae, Fortunati, Maximi, Flori, Nicolai, Pelagii, Servuli etc. etc.

Za rek si je Abraham izvolil besede v 70. psalmu: »Narrabo mirabilia tua«. Duhovito, kakor že Abraham zna, opisuje potem govornik krasoto in posebnosti kranjske dežele s takim oduševljenjem in vzhosom, kakor o kranjski deželi — vsaj kolikor je meni znano — še nikdo ni govoril. Naj sledé nekateri odlomki:

Mit deiner Erlaubnuß, du werthistes Herzogthum Crain, mit deiner Erlaubnuß will ich heute deine mehriste Wunder erzählen, und an Tag bringen. Dann vor tausend Jahren, wie Paulus Aquileiensis in Historia Lombardica lib. 6. cap. 52 bezeuget, hat dieses Land oder Herzogthum solchen Namen Carniolia oder Crain schon gehabt, und in dem Alter des Namens übertrifft es Oesterreich, Steyermark und Kärnthen. Deßgleichen ist auch Wunder-alt die Haupt-Stadt in Crain, Laibach, welche Stadt vor Christi unseres Heylands Geburt tausend zwey hundert und ein und dreyssig Jahr, wie Ptolomäus selbst bekräftiget gebaut worden, und folgsam 450 Jahr älter als Rom. Diese Stadt haben anfangs aufgebaut die Argonautä, dero Fürst und Oberhaupt gewest der Jason mit seinem goldenen Fluß...

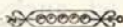
Wunder über Wunder ist dieses, daß das gantze Herzogthum Crain nach der Länge und Breite mit einer starken Mauer umgeben, und was noch mehrer, so ist die Mauer nicht von gemeinen Stein, als etwan Ziegel- oder Quaderstück, sondern von puren kostbaren Achat; verstehe aber durch diesen Achat den heiligen Martyrer und Blut-Zeugen Christi Achatium, welcher von dem gesammten Land als ein besonderer Patron und Schutz-Herr erkiesen worden, und ist dieser nichts anderes als ein starke und feste Mauer, welche die Inwohner dieses Herzogthums in allweg schützt und schirmet...

Dahero hat sehr löblich und weislich gethan diese andächtige Nation des Herzogthum Crain, daß sie den heiligen Hermagora auch für ihren Patron erkiesen . . .

O wie viel Gnaden hat das Herzogthum Crain, von Gott zu hoffen durch die Vorbitt des heil. Nicolai! Dann dieser wird öfters vor dem Angesicht Gottes stehen, und für diese Nation inständig bitten: Allmächtiger, ewiger Gott, quia digni sunt, die mir so sehr zugehanen Crainer seynd wohl werth, daß du ihnen diese und diese Gnad gnädigst mittheilst . . .

Ist demnach sehr lobwürdig, daß diese werthiste Nation auch allhier in Wien ein jährliche Andacht zu Ehren ihrer h. h. Patronen anstellet; wessenthalben sie der allerhöchste Gott zu Leib und Seel segnen wird, auch Ihnen geben einmal dasjenige, was sie bereits in ihrem Crain und Herzogthum besitzen. Dann nicht weit von Laibach ein Closter stehet, mit Namen Freudenthal, Vallis Jocosa. Ein ewiges Freuden-Thal wird ihnen geben Gott Vater, Sohn und heiliger Geist. Amen.

Kranjska kolonija na Dunaju, obstoječa iz uradnikov, obrtnikov in krošnjarjev je poznala Abrahama a St. Clara ter ga povabila kot propovednika na svojo cerkveno svečanost — le P. Rogerij, sloveč kranjski govornik, ga ne bi bil poznal! V zgoraj navedeni propovedi kaže Abraham tako izvanredno temeljito spoznanje kranjskih cerkvenih razmer, da moram sklepati, on se je o njih sam osebno na Kranjskem poučil, kar je tem bolj verjetno, ker je kot provincijal svojega reda moral obiskati na Kranjskem — unser Kloster bey St. Joseph, kakor pravi v propovedi.

5.

„Veto“ ali „exclusiva“ pri volitvi papeža.

Spisal Dr. Iv. Tomažič, Maribor.

(Dalje.)

Izvrševanje ekskluzive v teku XVII. stoletja.

Konklave Leona XI (1605).

Po smrti Klementa VIII je izdala španska vlada izključivno povelje zoper kardinala Baronius in Medici: zoper prvega, ker je v 11. zvezku svojih »Annales« zapisal dvome o zakonitosti španskih pridobitev v južni Italiji in je s tem Špance silno razkačil, zoper drugega, ker je bil v sorodstvu s francosko kraljevo rodovino ter je

zastopal Francozom prijazen sistem, zaradi česar ga je tudi priporočil Henrik IV (1589—1610) kot kandidata.

Baronius bi bil skoraj izvoljen, tedaj pa pregovori vodja španske stranke, kardinal Avila, brez razglasitve ekskluzive zadostno število volivcev, da mu odtegnejo svoje glasove, in njegova kandidatura pade. Medici pa je imel med Španci samimi nekaj prijateljev. Po njihovih glasovih in vsled združitve Francozov s stranko nepota Aldobrandini, ki je, pridobljen od Henrika IV vkljub prejšnjim dogovorom s Španci, v tem konklavu deloval popolnoma v francoskem zmislu, je bila Medicijeva izvolitev zagotovljena, preden je mogel Avila kaj takega slutiti. Ko so se kardinali že zbirali, da bi se poklonili izvoljencu ter mu prisegli pokorščino, spozna Avila, da je zamudil pravi trenutek za publikacijo ekskluzive: v strahu, da ne bi padel v nemilost pri Filipu III, protestuje javno zoper volitev, beži v konklavu od celice do celice ter glasno kliče: »Kralj ga noče! Kralj ga ne mara!« Pa bilo je prepozno; tudi najgorečnejši prijatelji Španije so mu odločno namignili, naj bo tiho, ker se ne gre več za volitev, marveč za adoracijo že izvoljenega papeža¹.

Avilov klic: »Kralj ga ne mara! Lastnoročno mu je zapisal izključitev kot svojemu sovražniku!« se ne more smatrati kot formalno izključenje, ampak kvečjemu kot nerodno, zakesnelo in vsled tega brezuspešno razglašenje kraljevega povelja. Ker je tudi Baronius propadel brez formalne ekskluzive, se njen pričetek ne more staviti v leto 1605². — Poraz španske politike je bil tokrat popoln. Medici si je privzel ime Leon XI († 1605).

Konklavi Pavla V (1605), Gregorija XV (1621) in Urbana VIII (1623).

Ker je Leon XI že po 26 dnevih umrl, niso došla za naslednjo volitev nova naročila, marveč so obveljala prejšnja. Zato je španska skupina, kateri se je sedaj zopet pridružil Aldobrandini, izključevala Baronija ter dosledno glasovala za kardinala Tosco; Francozi z Montaltom pa so vztrajno volili Baronija. Da bi bil konec očitnemu razporu v kardinalskem kolegiju, so se začela pogajanja, katerih uspeh je bila izvolitev kardinala Kamila Borghese, ki se je kot papež zval Pavel V (1605—21).

V prihodnjem konklavu je bila stranka nepota Borghese najmočnejša. Ta je v sporazumljenju s španskim poslancem princem Albu-

¹ Gindely, Zur Geschichte der Einwirkung Spaniens auf die Papstwahlen. Sitzungsberichte etc. 1861. Zv. 36, str. 268—283. — Sägmüller, Papstwahlbulen. Str. 234—243. — Eisler, Das Veto. Str. 58.

² Prim. Voditelj XII (1909), str. 277, opomba 2.

querque in s cesarskim zastopnikom Savelli predlagal kardinala Campora. Francoski poslanec maršal d' Estrées pa je imel od svojega kralja Ludovika XIII (1610—43) naročilo, naj prepreči uprav Camporovo izvolitev. Ker pa se ni mogel opirati na dovolj močno stranko, je izkušal vnovič pridobiti Aldobrandinija za francosko stvar, in ne brez uspeha: Aldobrandini obljubi, da bo s svojo skupino glasoval zoper Campora. Nenadoma pa zboli, in ker se je bilo bati, da bo njegova stranka, če bo brez vodnika, glasovala za Campora, zato nasvetuje francoskemu poslancu, naj izvrši izključitev v imenu kralja¹, to se pravi, naj objavi kraljev ugovor. Tega pa se poslanec ni upal storiti, ker ni imel izrečnega dovoljenja, in ker uspeh ni bil gotov. Zato si nagloma izposluje od Aldobrandinijevih pristašev pismeno izjavo, da ne bodo glasovali za Campora. Tako se mu posreči, da prevrže njegovo kandidaturo brez publikacije ekskluzive, na kar je bil izvoljen kardinal Ludovisi iz Bolonje, nadškof milanski: Gregorij XV (1621—23)².

Aldobrandinijev nasvet izpričuje, da je bil takrat že dobro znan razloček med glasovavno izključitvijo in med formalno ekskluzivo oziroma ugovorom svetnih vladarjev kot sicer ne zanesljivim, pa mogočim načinom vplivanja na izid papeške volitve.

Leta 1623 je bila špansko-cesarska skupina sama za-se preslaba za odločivno akcijo, pa španska vlada je želela izključitev kardinalov Borromeo in Galamini. Zato je kardinal Borgia prigovarjal španskima poslancema Albuquerque in Pastrana ter španskim kardinalom, naj naznanijo ostalim kardinalom izključivna povelja kralja Filipa IV (1621 do 1665), preden se zatvori konklave, da se jim ne bo zgodilo kakor Avili leta 1605, ko je bil Medici izvoljen, ker ugovor proti njemu ni bil o pravem času priglašen. Ker pa je bila stvar zelo zamerljiva in kočljiva, so tudi sedaj to opustili, in španska poslanca sta šla pred zatvoritvijo konklava od celice do celice ter sta posamezne kardinale, o katerih sta vedela, da niso popolnoma nasprotni španskim interesom, vljudno prosila, naj ne glasujejo za zgoraj imenovana nevšečna kandidata. Tako sta dosegla, da se je sestavila potrebna nasprotna skupina, in konklave je končal z izvolitvijo Maffea Barberini, ki ni bil izključen ne od Španije ne od cesarja, pač pa zelo priporočen od francoskega kralja. Pridejal si je ime Urban VIII (1623—44)³.

¹ «... il étoit nécessaire, de l' exclusion fair au nom du Roi.» Sägmüller, o. c. str. 232, opomba 1.

² Archiv für k. KR. 1895. Str. 202—205 in 219.

³ Katholik, 1894. Str. 182 nsl. — Archiv f. k. KR. 1895, str. 217 i. dr.

Konklave Inocencija X (1644).

(I)^{*)}

Važnejši za naše vprašanje je konklave po smrti Urbana VIII. Tedaj sta zlasti dva kandidata imela veliko upanja na papeški prestol, kardinala Sacchetti in Pamfili. Pa Sacchetti je bil neljub Španiji, Pamfili pa Franciji.

V začetku konklava oznanil kardinal Albornoz v imenu španskega kralja ekskluzivo zoper Sacchettija z edino utemeljitvijo, da se zdi kralju sumljiv, ter izjavi, da je s svojo stranko pripravljen, glasovati za kateregakoli drugega kandidata.

Ta očitni ugovor povzroči v konklavu raznovrstne razprave. Albornoz poudarja, da nikakor ne bi bilo umestno voliti kardinala, katerega je izključil eden najmogočnejših evropskih vladarjev¹. Tudi izpovednik v konklavu, jezuit o. Valentini, je razsodil, »da se mora upoštevati ugovor, ki ga vloži eden izmed mogočnih vladarjev le zoper enega kardinala, češ, zasluge izključenega, če so še tako velike, ne morejo sveti Cerkvi nikdar toliko koristiti, kolikor bi ji škodovalo, če bi se odbilo prijateljstvo tako vplivnih knezov«².

Kardinal Rappacioli in drugi so se pa odločno potegovali za svobodo volitve ter naglašali, da ekskluzija, ki je utemeljena edinole v samovolji posameznih regentov, vendarle preveč škoduje in nasprotuje ugledu in neodvisnosti svetega kolegija.

V resnici Sacchettijevi prijatelji nikakor niso odnehali od njegove kandidature; ker pa vsled španske ekskluzive niso dosegli dvetretjinske večine, je bil njihov trud zastonj.

Po pravici se more ves dogodek smatrati kot **prvi slučaj uspešne formalne ekskluzive ali državnega ugovora**. Tu namreč nahajamo vse bistvene znake: Zastopnik španskega kralja objavi njegovo izključivno povelje pred vsem kardinalskim zborom z namenom, da volivce odvrne od Sacchettija. Zaželeni uspeh doseže sicer, kakor pravijo poročila, španska skupina; pa ta ni bila sestavljena samole iz podanikov španske krone, marveč pridružili so se jim kardi-

^{*)} V svoji knjigi »Papst Pius X« (München, 1903. II. izd. 1907) pravi Msgr. de Waal soglasno z drugimi zgodovinarji, da je bilo pred volitvijo Pija X osem konklavov, pri katerih so svetne vlade z uspehom vložile svoj veto. Dotičnih konklavov ne našteje, pa ne morejo biti drugi, kakor naslednji, tu s številkami I—VIII zaznamovani.

¹ Sägmüller, o. c. str. 216. opomba 1.

² Scrittura, fatta dal Padre Valentini, confessore nel Conclave d' Innocentio X. — Spis je priobčen v »Sitzungsberichte der k. Akad. der Wissenschaften«. Phil.-histor. Klasse 122. (1890): XIII. razprava. — Prim. Archiv f. k. KR. 1895. Str. 205.

nali drugih narodnosti v zadostnem številu, ki so kraljev ugovor uprav zato upoštevali, ker niso hoteli »odbiti njegove naklonjenosti«. Zato so bili zaman protesti samostojnih kardinalov, ki se niso dali voditi od osebnosti in od ozirov na zunanje vplive.

Po Sacchettijevem padcu je stopil v ospredje Pamfili. Zoper njega pa je bil došel izključivni ukaz od francoske vlade. Vendar od Pamfilijevih prijateljev pregovorjen, francoski poslanec Saint-Chaumont ni razglasil ugovora, marveč je obljubil, da bo pod gotovimi pogoji privolil v Pamfilijevo izvolitev, ter je brzo poslal sèla na Francosko, naj mu prinese na podlagi dogovorjenih pogojev nova navodila. — Ta čas so porabili Pamfilijevi pristaši, raznesli glas, da Francija ne ugovarja zoper njega, ter so tako dognali njegovo izvolitev. Pridejal si je ime Inocencij X (1644—55)¹.

V zadnjem trenutku je še sicer izkušal kardinal Bichi skupaj spraviti za izključitev potrebno stranko zoper Pamfilija, in Chaumont je prihitel h konklavskemu vhodu, da bi razglasil ekskluzivo, pa prepozno: tokrat je zadel poraz francosko politiko, in kateri so ga zakrivilo, so morali občutiti kraljevo nemilost.

Pomenljivo je, da so v tem konklavu kardinali, opirajoč se na razsodbo Valentinijevo, opozorili francoskega poslanca, da njegov kralj ne more več drugega ekskludirati, če je enkrat razglašen njegov veto zoper Pamfilija², in da so mu po konklavu zagotavljali, da bi ne bili glasovali za Pamfilija, ako bi bila zoper njega izrečena formelna francoska ekskluziva, češ, »Francija bi mogla enako ekskludirati Pamfilija, kakor je Španija izključila Sacchettijski.«³

Konklave Aleksandra VII (1655).

(II)

Ista igra se je ponavljala leta 1655. Zopet je bil po posredovanju španskega poslanca vojvoda Terranuova in cesarskega pooblaščenca kardinala Harrach Sacchetti formelno izključen. Sploh so si odslej cesar, španski in francoski kralj vedno bolj odločno lastili veto ali ekskluzivo kot nekako pravico.

Izključitev Sacchettijski je vnovič povzročila ustne in pismene razprave. Med njimi je ena (*Discorso sopra il modo di creare il sommo*

¹ Stimmen aus Maria-Laach, IX (1875) str. 125—126. — Eisler, o. c., str. 87—103. — Dopisi med cesarjem Ferdinandom III in njegovim poslancem v Rimu: Dostavek k Wahrmondovemu delu, števil. 62—72.

² glej Voditelj XII (1909) str. 278, opomba 3.

³ Sägmüller, o. c., str. 222 nsl.

Pontefice in riguardo all' esclusiva di qualche corona), katero so v obče pripisovali kardinalu Albizzi in širili po konklavu, dokazovala, da smrtno grešijo vladarji, če ovirajo izvolitev kardinala, ki ima potrebne lastnosti za papeško čast, enako pa tudi kardinali, če z ozirom na ugovore vladarjev ne glasujejo za vredne in sposobne kandidate. — Črez nekaj dni je izšel ter krožil po konklavu protispis kardinala de Lugo, ki je branil stavek, da morejo volivci z mirno vestjo odreči svoje glasove kandidatu, katerega je izključil pobožen in mogočen svetni knez. En izvod tega protispisa (Bibl. Corsini Cod. 882 fol. 76) nosi značilni napis: *Discorso, che le corone hanno Ius d' escludere li Cardinali dal Pontificato*. Prvikrat se ekskluziva izrečno imenuje »pravica«. ¹

Prvo (Albizzijevo) naziranje se je vobče zdelo bolj verjetno in resnično, kajti Sacchetijeva kandidatura se je navzlic španski ekskluzivi vzdrževala, in pogajanja so se zavlačevala že tretji mesec. Končno obrne Sacchetti sam, spoznavši brezuspešnost svoje kandidature, pozornost volivcev na kardinala Chigi. Tega pa je bila izključila Francija, ker so nastala v času, ko je bil še nuncij v Kolinu, med njim in Mazarinom nekatera nesoglasja ². Vendar preden se je to v konklavu razglasilo, je Sacchetti po posebnem sèlu dosegel pri Mazarinu pre-

¹ Priobčena sta imenovana dva spisa, kakor tudi spis o. Valentinija izza konklava leta 1644 v *Sitzungsberichte der Akad. der Wissenschaften, philos.-histor. Klasse*. Zv. 122. Razprava XIII, kjer je obenem podrobneje preiskano vprašanje, je-li res kardinal de Lugo avtor navedenega dela. — *Prim. Hist. Jahrbuch der Görresgesellschaft*, 1891. Zv. 12, str. 213—214 in 784—793. — Sägmüller, o. c. str. 188 nsl. — Zlasti Eisler, o. c. str. 118—139. — Ta dva spisa zastopata dvojno različno mnenje o državnem ugovoru, kakor je bilo že označeno (Voditelj XIII (1910) str. 56), in tvorita podlago poznejšim tozadevnim razpravam, kakor so med mnogimi drugimi n. pr.: *Dictamen Fr. Gabrielis Adarzo de Santander, Episcopi Viglevanensis ad interrogata respondens circa Exclusivam quandoque a Principibus interpositam, ne aliquis in summum Pontificem eligatur* (1655). Frankfurt 1660. — Io. Georgii Estor: *De iure exclusivae ut appellant, quo Caesar Augustus uti potest, quum patres purpurati in creando Pontifice sunt occupati*. Marburgi, 1740. — Dietrich Hermann Kemmerich: *Programma de iure Augustissimi Imperatoris circa constituendum ecclesiae Romanae caput*. Iena, 1740. — Ioannis Georgii Ley, *Resolutio quaestionis inauguralis: Quid de Exclusiva, quam imperator dare solet, ne certa persona ad summum Pontificatum assumatur, sentiendum*. (I. C. Barthel, *Opuscula iuridica*. Bamberg, 1756. Tom. II. opusc. IV. p. 447—456).

² Ukaz se je glasil: »Modrost in previdnost terja, da se s Chigijevo izključitvijo ne prenačimo... Če pa se njegova izvolitev ne bo dala zabraniti z nobenim drugim pripomočkom kakor z očitno izjavo, tedaj je volja Njega Veličanstva (francoskega kralja), da gospod kardinal d' Este vloži veto ter se javno skliče na dano mu naročilo.« (Navódllo za d' Este leta 1654. — Sägmüller, o. c. str. 216 do 218 po zbirki navodil za francoske poslance v Rimu od 1648—1687, priobčil Gabr. Hanotaux v Parizu, 1888).

klic francoskega ugovora zoper Chigija, na kar je bil soglasno izvoljen: Aleksander VII (1655—67)¹.

Konklave Klementa IX (1667).

Leta 1667 je izključilo rimsko ljudstvo kardinala Elci, ker je zapretilo, da bo zažgalo konklave, ako bo imenovani kardinal izvoljen za papeža. Vsled tega sirovega odpora, in ker tudi Špancec ni bil všeč, Elci ni prodril, pač pa kardinal Julij Rospigliosi, katerega je bil poleg Sacchetti in Albizzija priporočil Ludovik XIV. Kot papež se je zval Klement IX (1667—69)².

Konklave Klementa X (1670).

(III)

Leta 1670 cesar in španski kralj nista dala nobenega izključivnega povelja, Francija pa je po poslancu de Chaulnes in po kardinalu d' Este oficijelno dala razglasiti, »da izvolitev kardinala Elcija Njega Veličanstvu kralju Ludoviku XIV ne bi bila po volji.« Vzrok izvemo iz poročila poslaniškega avditorja Jakoba Emmerix cesarju Leopoldu I z dne 15. februarja 1670, češ, Francozi so Elcija izključili »tanquam nimis affectum Domui Austriae.« Vsled tega Elci, za katerega je sicer bilo mnogo upanja, ni bil izvoljen. S slično izjavo je de Chaulnes preprečil izvolitev kardinala Odescalchi. Istotako je padla kandidatura kardinalov Vidoni in Brancaccio, ker je španski poslanec d' Astorgas, oziroma kardinal Medici vložil zoper nju, in sicer zoper Brancaccio očitno pred skrutinijem, ugovor, katerega španska vlada pozneje sicer javno ni odobrila, ki pa je vendar imel zaželeni uspeh. — Po dolgotrajnih, petmesečnih pogajanjih in raznih glasovavnih ekskluzijah je zasedel papeški tron kardinal Altieri kot Klement X (1670—76)³.

Konklave Inocencija XI (1676) in Aleksandra VIII (1689).

Brez resnega odpora od posameznih strank je bil leta 1676 kardinal Benedikt Odescalchi, v katerega izvolitev je Ludovik XIV sedaj privolil vsled ugodnih poročil svojega zastopnika kardinala d' Estrées, kot Inocencij XI (1676—89) povišan v papeško čast⁴.

¹ Stimmen aus Maria-Laach IX (1875), str. 128 in 129. — Dodatek Wahrmondovemu delu, številki 73—78. — Eisler o. c. str. 103—116.

² Stimmen aus Maria-Laach IX (1875), str. 130. — Wahrmond, o. c. str. 144 do 146 in Dostavek, številki 79 in 80.

³ Wahrmond, o. c. str. 146—153 in Dostavek, številki 81—88. — Eisler, o. c. str. 155—164.

⁴ Wahrmond, o. c. str. 153—158 in Dostavek, številki 89—94. — Eisler, o. c. str. 164 nsl.

Za volitev leta 1689 je cesar Leopold I (1657—1705) v navodilih za svojega poslanca princa Liechtenstein in za pooblaščenega kardinala Medici imenoval celo vrsto kardinalov, katerih izvolitev bi se naj podpirala, oziroma pripustila, če je ne bi bilo lahko zabraniti, ali pa na vsak način preprečila. Izključili naj bi se s tajnimi sredstvi in če mogoče, po tujih vplivih, ne s pozivom na cesarja, v skrajni sili pa tudi z očitnim ugovorom kardinali Cibo, Ranuzzi in Carpegna, ker so zelo sumljivi, da so francoskega mišljenja¹.

Tudi španski poslanec je prejel naročilo, naj izkuša spretno doseči izključitev neapolitanskih in francoskih kardinalov, tako da se bo zdelo, kakor da Španija ne bi bila zoper nje.

Ni pa prišlo do nobene publikacije državnih ugovorov, kajti brez nadaljnjih zapletk je bil izvoljen kardinal Pietro Ottoboni iz Benetk (Aleksander VIII 1689—91), o katerem je deloma že navedena cesarska instrukcija za princa Liechtensteina z dne 4. septembra 1689 pripazila, da je »za silo vsprejemljiv«: »alioqui maximus vir, iustis de causis non omnino esset gratus, tolerabilis tamen.«

Tako cesarski poslanec ni imel prilike, poseči v volitev. Cesarju je po volitvi poročal: »Obnašal sem se tako, da novi papež ni mogel dvomiti, da je njegova izvolitev Vašemu Veličanstvu zelo všeč«².

Konklave Inocencija XII (1691).

Po smrti Aleksandra VIII je imel največ nade na pontifikat Padovanski kardinal Barbarigo. — Vsled poročila beneškega poslanca della Torre z dne 17. februarja 1691, da je Barbarigo »popolnoma Francozom naklonjen«, je Leopold I. velel pooblaščenima kardinaloma Goeß in Medici, naj preprečita Barbarigovo izvolitev, vendar brez razglašanja cesarjevega povelja, izvzemši slučaj skrajne nevarnosti. Isto naj bi veljalo glede na kardinale Acciaioli, Panciatici in Carpegna.

Ker je imel Barbarigo mnogo prijateljev, sta se Goeß in Medici bala, da ne bi ugovor zoper njega ostal brezuspešen, kar bi bil silen udarec cesarjevemu ugledu. Zato sta prosila za nova navodila, vendar pa poudarjala, da sme cesar vselej in v vseh okoliščinah računati s tem,

¹ »... Videri nobis arcendos omnibus operis, ac etiam publicis, si ultima necessitas poscat, Cardinales Cibo, Carpegnam ac Ranutium, utpote valde suspectos de Gallicismo.« (Instructio secretior pro principe de Liechtenstein, dat. 4. Septembris 1689. — Dostavek Wahrmondovemu delu, števil. 97).

² Bischoffshausen, Alexander VIII und der Wiener Hof 1689—1691. Stuttgart 1900. Str. 1. 24. 41 nsl. — Eisler, o. c. str. 169—172.

da bodo kardinali upoštevali njegovo voljo ter se pokorno uklonili njegovim ukazom¹.

Neodvisni kardinali (zelanti) so med tem poizkušali pridobiti francosko stranko za Barbarigo ter pospešiti odločitev, preden bi došla z Dunaja morebiti neugodna naročila. Spomina vredno in zanimivo je zlasti, kar je dejal pri tej priložnosti francoski poslanec Fourbin, češ, da »se čudi, kako se more cesar toliko vmešavati v volitevno zadevo, ko mu vendar sploh ne pristoji, da bi dal komu ekskluzivo. Ta pravica gre edinole francoski in španski kroni, in prva ne bo trpela, da bi si jo lastil še kateri drug vladar« (!)².

Pred odločitvijo prejme Goeß pričakovana navodila z Dunaja. — V prvem, javnosti namenjenem pismu govori cesar zelo priznalno o Barbarigu in pravi, da nikakor ni nameraval, dati mu ekskluzive, ako pomisleki proti njemu niso utemeljeni. To pismo naj bi dementiralo govorico, ki se je »na nerazumljiv način raznesla«³, češ, da je Barbarigo od cesarja izključen. — V drugem, zaupnem pismu pa izraža cesar odločno željo, naj se Barbarigova izvolitev zabrani, krivda pa kolikor mogoče zvrne na druge⁴.

¹ »... potesse da qualche valida opposizione restar vulnerato il decoro da Sua Imperial grandezza.« — »... Che convenisse di venir a pubbliche rimonstranze et aperte exclusioni... cosi non dubita da noi, che al solo udirsi il suono de suo Augustissimo Nome sortira conseguir l' intento, che prescrivono i suoi riveriti prececti.« — Medici Leopoldu I, dne 14. sušca 1691. — Goeß dvornemu kancelarju in cesarju Leopoldu, dne 17. sušca 1691. (Navedenega Dostavka štev. 112.)

² Wahrmond, o. c. str. 172. — Eisler, o. c. str. 175.

³ Poročilo princa Liechtenstein Leopoldu I dne 17. sušca 1691 (Wahrmond, Dostavek, štev. 111).

⁴ Obe pismi ste datirani dne 6. aprila 1691. V prvem piše cesar: »... Was die wider meinen Willen so frühzeitig publicirte exclusiva des Herrn Cardinals Barbarigo für commotiones animorum verursacht und wie dannhero Euer Liebden nöthig befunden, mit zuziehung der spanischen Cardinale das werckh nach möglichkeit zu redressiren und die darüber gefasste widrige impressiones zu benehmen... ist von Euer Liebden gar recht beschehen... und lasse Ich es umb so mehr dabey bewenden, als Ich iederzeit von desselben person eine gute meinung gehabt, und ihne seines bekandten guten lebens halber hoch aestimirt, auch meine intention nicht gewesen, demselben die exclusivam zu geben, wan die wider Ihne movirte und von unterschiedlichen orten confirmirte bedenckhen sich nicht also solten befinden...« — V drugem pa: »... Ich erachte nöthig zu seyn, an Euer Liebden bei dieser gelegenheit zwey schreiben abzugeben, und das eine dahin einzurichten, dass Sie es allenfalls vorzeigen können, in dem anderen aber, so dieses ist, meine eigentliche gedanckhen Euer Liebden zu entdeckhen: Und unverhalte Ich solchemnach deroselben, wie dass, je mehrers Ich die wider den Cardinal Barbarigo movirte bedenckhen überlege, je mehrere difficulteten sich dabey herfürthuen.« — Na to našteje svoje pomisleke zoper Barbarigo, zlasti njegovo prijateljstvo do Francozov, pouči poslanca, kako naj izkuša krivdo zvrniti na špansko vlado, ter

Goeß je bil v veliki zadregi, kako bi se »izmotal«¹. Iz zadrege ga je rešila prevelika gorečnost Barbarigovih prijateljev. Ko so namreč izvedeli vsebino javnosti namenjenega cesarskega pisma, so začeli z novo vneto agitirati za izvolitev svojega kandidata. To pa je vzbudilo, zlasti ker je izostal očitni ugovor, Francozom sum, da je Barbarigo navsezadnje Avstriji in Španiji naklonjen, in pridružili so se njegovim nasprotnikom. Tako je propadla Barbarigova kandidatura brez objavljenja avstrijske ekskluzive, in po peterih trudapolnih mesecih je izšel iz konklava že priletni, dobrosrčni kardinal Pignatelli kot papež Inocencij XII (1691 – 1700)².

Konklave Klementa XI (1700).

Na sličen način se je leta 1700 zadostilo državnim izključivnim ukazom. Vladni zastopniki so na skrivnem odvrčali glasove od ne ljubih kandidatov, in če to ni šlo gladko, so pretili s publikacijo ugovora.

Grožnja z ekskluzivo je večinoma imela isti učinek kakor očitni veto, ker volilci nobenemu kandidatu niso voščili mučnega vtisa javne izključitve. Tako se je moglo zabraniti izvolitev več kandidatov, kar je bilo nemogoče, če je vsled razglasitve ekskluzive to orožje postalo nerabno: tedaj je namreč že veljalo trdno pravilo — nastalo vsled Valentinijevega izreka leta 1644 — da sme v istem konklavu ena vlada vložiti veto le zoper enega kandidata³.

sklene: »... Ich ersuche aber Euer Liebden dabey gnädigst, dass Sie unter der Handt möglichst dahin bedacht seyn wollen, auf dass ... verhütet werde, dass vorgedachter Cardinal Barbarigo nicht erwehlet werde ... das odium aber von mir abgewendet werden könnte ...« (Wahrmund, Dostavek, štev. 117 in 118). — V tem zmislu poroča Liechtenstein cesarju dne 7. majnika 1691: »... Die promotion des Barbarigo aufzuhalten und zu hintertreiben, habe ich mich so vill möglich des spanischen Potschaffters gebraucht, damit alles odium von Ewer Mays. unter der Handt abgeleitet werde ...« (L. c. štev. 120).

¹ »... Die unterschiedliche schreiben, deren die eine communicabel, die andere aber in secreto zu halten, wie nicht weniger diejenige, so an die Cardles geschrieben worden, haben solche contratempore verursacht, dass man sich schwerlich herauswickeln können ...« (Goeß Leopoldu I dne 30. aprila 1691. — Wahrmund, Dostavek, štev. 119).

² Wahrmund, o. c. str. 166 – 176 in 286 – 302 (Dostavek štev. 101 – 129), kjer so priobčeni o tem konklavu važnejši akti, ki v dunajskem državnem arhivu polnijo 1204 folijev.

³ V tem zmislu piše pozneje cesarski poslaniški tajnik Brunati v nekem poročilu pred konklavom leta 1758: »... Questa è un arma, il di cui buon uso è giovevole molto. Potendo il Cardle del segreto, se si saprà ben regolare, colla semplice minaccia, di esser pronto nell' estremità a servirsene, uno, due, tre soggetti, e quantine vuole escludere ... In summa l' esclusiva è una spada, che sfoderata non

Tako je bila tokrat, dasi ne s slovesnim, javnim ugovorom, vendar dejanski zabranjena izvolitev kandidatov, za katere so se »zelanti« vneto potegovali: cesar je dosegel izključitev kardinalov Panciatici in Acciaioli, francoski kralj pa izključitev cesarskega in španskega kandidata, kardinala Marescotti.

Seveda so se zopet, kakor v prejšnjem konklavu, posamezniki oglašali zoper vmešavanja svetnih vlad, »slišalo se je najiminitnejše in pred drugimi zlasti od vlad poverjene kardinale z veliko svobodnostjo govoriti de tuenda et consideranda libertate conclavis et votorum«¹, pa končno je vendar preobvladala miroljubnost: po štiritedenskem konklavu je bil izvoljen kardinal Frančišek Albani, s katerim so bile vlade zadovoljne: Klement XI (1700—1721)².

Pomenljivo je, da je cesar Leopold I poslal svojemu poslancu grofu Lamberg za ta konklave dvanajst inkluzijskih listov, pozneje pa še dva ekskluzijska formularija, katerih bi se naj poslužil v skrajni sili, če bi ne preostalo nobeno drugo sredstvo. Listi so bili od cesarja lastnoročno podpisani; imena kardinalov, katerih izvolitev bi se naj podpirala, oziroma zabranila, je tudi pripisal cesar sam, po drugih poročilih je zanje pustil prostor, da ga poslanec izpolni v zmislu obenem mu poslanih navodil.

Z ekskluzijskim listom bi se naj pooblaščen kardinal pred dekanom kardinalskega zbora, oziroma pred vsem kolegijem, če treba izkazal, da mu je res naročeno vložiti veto zoper dotičnega kandidata. Inkluzijski list pa bi naj pokazal priporočenemu kandidatu v slučaju, da je njegova izvolitev zagotovljena ali pa že izvršena: tako bi ga naj prepričal, da je cesar tudi pripomogel k njegovemu povišanju³.

puo ferire che uno, o due al più (menda ima v mislih slučaj, če bi pri skupnih interesih enega izključila Avstrija, drugega pa Španija), mantenuta nel fodero produce quei buoni effetti, che si vogliono . . .» (Wahrmund, o. c. str. 316. Dostavek štev. 148).

¹ Goeß cesarju Leopoldu ob prejšnjem konklavu, dne 23. junija 1691. (Wahrmund, Dostavek štev. 126).

² Wahrmund, o. c. str. 176—184 in 302—311. Dostavek štev. 130—143. — Eisler, o. c. str. 177—182.

³ V dokaz in na primer naj bodo navedeni nekateri odlomki iz cesarskih navodil:

»Lieber Graf von Lamberg! Ich thue euch hiermit gnediglich nicht bergen, dass Meines erachtens circa excludendos umb so mehr alle circumspection gebraucht werden muss, als daraus die meiste offensiones zu entstehen pflegen, weilen es nicht wohl in solcher enge verbleiben kan, dass nicht etwas darvon penetrirt werde; wiewohl Ich nun, so viel diesen punct anbetrifft, die von denen Cardinalen Panciatici, Carpègna und Acciajoli erlangte nachricht also bewandt findt, dass weder Mir und Meinem Ertzhaus, vielweniger der Christenheit wohlgerathen zu sein scheidt, wan von denenselben einer zum Pontificat kommen solte, und ihr dannenhero auf alle

Leta 1691 in 1700 sicer od nobene strani ni bil vložen očiten veto, pa dogodki v obeh konklavih nam kažejo državno ekskluzivo v obliki že dovršene institucije, katero si vlade ne-prikrito lasté kot pravico.

thun- und mögliche weis dahin zu trachten habt, dass solches nicht erfolge, so muss es jedoch mit der behutsamkeit geschehen, dass es das ansehen nicht habe; als werden selbige durch Mich excludirt, sondern ihr habt das gegen ihre personen obhandene bedencken mit solcher dexterität zu insinuiren, dass hiedurch andere auf ihre exclusivam fallen, und also in der that mein absehen erreicht, das odium aber von Mir abgewendet werde, und selbiges auf den spanischen Botschaffter oder andere fallen möge... Ihr werdet also quoad excludendos meinen gnedigsten willen erfüllen, wan für euch keinen excludirt, sondern den spanischen Botschaffter oder andere solches thun lasset, jedoch auch dextre mit verhindert, dass von obberührten dreyen keiner auf den Päbstlichen Stuhl kommen möge. Was aber die includendos anbetriift, habt ihr aus liebey verwarthen von Mir unterschriebenen zwölf zedelen, denen Ich auch die nahmen der Cardinalen, umb das werkh desto enger und in geheimb zu halten beygeruckt, in mehreren zu ersehen, welchen ich die promotion gönne.« (Leopold I grofu Lamberg dne 14 oktobra 1700. — Wahrh. o. c. str. 304 in 305, Dost. štev. 135).

»... Nachdem ich aus eurem Bericht wahrgenommen, dass auch Mein schriftliche exclusiva nötig sein dürfte, so habt ihr zu solchem end zwey Zedel pro exclusiva hiebey zu empfangen, jedoch selbige in aller geheimb zu halten und nicht eher zu produciren, als wan es die eusserste noht erfordert und kein anders mittel zu hindern mehr übrig ist...« (Leopold I grofu Lamberg dne 4. novembra 1700. — Ibidem, štev. 137).

Skoraj enako je pisal cesar Karol VI (1711—40) ob prihodnjem konklavu svojemu poslancu grofu Kinsky, oziroma pooblaščenemu kardinalu Althann dne 31. marca 1721:

»Lieber Cardinal von Althann! ... Circa Excludendos aber habe nochmahls widerhohlen wollen, dass Ew. Liebden umb so mehr alle nur ersinnliche vorsichtigkeit anzuwenden ohnvergessen seyen, als daraus die meiste offensiones zu entstehen pflegen, weillen es nit wohl in solcher enge verbleiben kann, dass nit etwas davon penetrirt werde, und wann ja erfordert würde, einem oder anderem die Exclusivam zu geben, so ist doch dahin zu trachten, dass, wo es nur immer möglich, mit solcher behutsamkeit geschehe, damit es das ansehen nit habe, als würden selbige durch mich excludiret, sondern Ew. Liebden haben das obhandene bedencken mit solcher dexterität zu insinuiren, dass hiedurch andere auf ihre Exclusivam fallen, und also in der thatt mein absehen erreicht, das odium aber von mir abgewendet werde; in der aussersten noth aber, und wann kein anderes mittel zu hindern mehr übrig, alsdann alleinig mit der schriftlichen Exclusiva herfürzubrechen... Wegen obberührten zettelen Includendorum habe noch dieses beyzufügen, dass wann Ew. Liebden gesichert seynd, dass ein in denenselben befindliches Subjectum ohnfehlbar zum Pontificat gelangen werde, alssdann sie demselben sothanen zettel entweder selbst oder durch meinen Botschaffter, den Graffen von Kinsky, wann er schon all-dorten sich einfinden solte, per se vel per alios, dero prudentz nach, vorweisen lassen könne, umb hiedurch im werk selbst darzuthun, dass Ich zu seiner erhöhung mitgeholfen habe, und also Mir und der Teutschen Nation das meritum andurch mit zuwachse. Die überbleibende Zettel aber können Ew. Liebden bey sich

Izvrševanje ekskluzive od XVIII. stoletja do leta 1903.

V XVIII. in XIX. stoletju so se več ali manj pri vsakem konklavu ponavljala navodila avstrijske, španske in francoske vlade za dotične poslance oziroma poverjene kardinale, istotako inkluzijski in ekskluzijski listki¹, naročila gledé na modro in previdno postopanje v zadevi ugovora, ki bi se naj razglasil le v slučaju skrajne sile itd.

V naslednjem samo kratek pregled papeških volitev v zadnjih dveh stoletjih!²

Konklave Inocencija XIII (1721).

(IV)

Leta 1721 je v prvem skrutiniju dobil največ glasov kardinal Paolucci. Po drugem skrutiniju se poda cesarski zastopnik kardinal Althann h kardinalu-dekanu Tanara in ga poprosi, naj izkuša ustaviti nadaljnje glasovanje za Paoluccija, češ, da Nj. cesarskemu Veličanstvu (Karolu VI) ni všeč. Ko dekan odkloni posredovanje in ko pri akcesu pripade en glas za drugim Paolucciju, vstane kardinal Althann ter izreče zoper njega v imenu cesarja izključitev. — Zopet izredno začudenje in veliko razburjenje po vsem konklavu, pa brez resnih posledic! Nekaj dni se je še vzdržala Paolucci-

in guter verwahr behalten, oder aber durch sichere gelegenheit Mir zuruckschicken. Dafern sich auch zeigete, dass etwa auf ein in obberührten zetteln nicht begrieffenes Subjectum angetragen würde und keine hoffnung seyn solte, desselben promotion zu hindern, so werden Ew. Liebden besser thun, wann sie auf sothanem Fall denselben ehender mitzubefördern, als zu hintertreiben suchen, umb an dessen promotion einen theil mitzuhaben . . . » (Ibidem, štev. 146).

Inkluzijski in ekskluzijski listki za ta konklave (1700) so se izgubili, leta 1721 so se glasili prvi: »Caro Conte di Kinsky. Venendo il caso, che il Cardinale . . . fusse in prossimo ad essere eletto Papa, e non volendo Io contrastare ai meriti d' un tal personaggio, intimarete in Conclave ai Cardinali del Mio Partito, e specialmente al moderno Comprotettore, il Cardinale Althann, che vi concorrano, e v' assicuro della mia grazia. Vienna, 29. Marzo 1721. Carlo.« — Drugi pa: »Caro Conte di Kinsky. Venendo il caso, che il Cardinale . . . fusse in prossimo ad essere eletto Papa, nè altrimenti si potesse impedire, intimarete in Conclave à chi conviene, che gli si dia l' Esclusiva, per cui ho giuste ragioni, e v' assicuro della mia grazia. Vienna 29. Marzo 1721. Carlo.« (Ibidem štev. 146).

¹ Izza konklava leta 1721 n. pr. so še ohranjeni inkluzijski listki za kardinale: Pignatelli, Tanara, Conti, Spada, Buoncompagno, Davia, Inigo Carraciolo, Parraciani, Rufo in Gozzadini; ekskluzijski pa za kardinale: Paolucci, Olivieri, Sarpanti.

² Sestavljen večinoma po: Wahrmund, o. c. str. 184—189, 218—234 in 311—329 (Dostavek, štev. 144—150). — Eisler, o. c. str. 183—187, 217—247 in 313—362. — Lucius Lector, Le Conclave. Paris 1894. Str. 513—569. — Hergenröther, o. c. III², str. 436 nsl.

jeva kandidatura, vendar izrečena ekskluziva je prejela oficielno potrjenje, in Althann je izjavil, da bo vložil protest »zavoljo neveljavnosti volitve« (!), če se bodo združili še nadalje le trije glasovi na tega kardinala.

Ozovoljeni so kardinali v sledečih skrutinijih večinoma oddajali glasovnice s signaturo »Nemini« — šele po 5 tednih dobi zadostno večino dunajskemu dvoru povoljni kardinal Conti — Inocencij XIII (1721—24).

Mnenje, ki stavi prvi slučaj brezdvomne formelne ekskluzive v ta konklave¹, se da le vtoliko vzdržati, da je bil veto tedaj vložen prvokrat v nekako slovesni, ceremonialni obliki neposredno pred zaključkom odločivnega skrutinija, in tako, da ni bilo mogoče dvomiti, da si rimsko-nemški cesar (Avstrija) lasti pravico ekskluzive.

Konklave Benedikta XIII (1724).

V letu 1724 so poverjeniki Francije in Španije s pretvezo, da se mora čakati na prihod vnanjih kardinalov, ki so že na potu, in na navodila katoliških kron, kakor tudi z zapretitvijo očitnega ugovora preprečili izvolitev kardinala Imperiali, ki dotičnim dvorom ni bil po volji. Od raznih strani se je slišalo glasno grajanje tudi takšnega kratenja svobode kardinalskemu zboru, vendar pa je padla Imperialijeva kandidatura. — Tudi cesar Karol VI (1711—40) je bil kardinalu Cienfugos poslal inkluzijske in ekskluzijske listke. Zopet bi naj bil izključen Paolucci, pa do publikacije ugovora ni prišlo. Izvoljen je bil eden inkludiranih, kardinal Orsini — Benedikt XIII (1724 do 1730).

Konklave Klementa XII (1730).

(I)

Ko se je leta 1730 zedinjevalo vedno več glasov na kardinala Imperiali, za katerega so se neodvisni kardinali potegovali z veliko vnemo, je poverjenik španske krone, kardinal Bentivoglio, oficielno naznanil dekanu svetega kolegija in vodnikom posameznih skupin, da Nj. Veličanstvo katoliški kralj kardinalu Imperiali dá ekskluzivo. Posledica je bila zopet velika razburjenost v konklavu, glasovalo se je še dalje za Imperialija, dasi je španska vlada vnovič potrdila dano izključitev, in »zelanti« so nagovarjali svoje tovariše, naj se ne brigajo za ta ugovor, pa prodreti Imperiali ni mogel. — Izvolitev drugega kandidata Corradinija je cesarski za-

¹ Prim. Voditelj XII (1909), str. 277, opomba 6.

stopnik Cienfugos preprečil brez razglasitve izključenja. Sele po štirih mesecih so se volilci zedinili za novega kandidata, Lavrencija Corsini, ki je bil izvoljen kot Klement XII (1730—40)¹.

Konklave Benedikta XIV (1740).

Brez formalnega razglasenja ekskluzive je minil dolgotrajni, šestmesečni konklave leta 1740, ker so zastopniki svetnih vlad, zlasti cesarski poverjenik kardinal Kollonitz, z zapretitvijo javnega ugovora znali spretno zabraniti izvolitev kandidatov, ki dotičnim dvorom niso bili po volji. To je bilo popolnoma v zmislu vladnih navodil, v katerih se je zmeraj in zmeraj naglašalo, naj se orožje javnega veta rabi le v najskrajnji sili. Pa tudi zoper takovšno vplivanje na izid volitve so se v konklavu čuli glasni protesti. — Končno je bil venčan s tiaro kardinal Prospero Lambertini — Benedikt XIV (1740—58).

Konklave Klementa XIII (1758).

(VI)

Po smrti Benedikta XIV je cesar Franc I (1745—65) svojemu zastopniku kardinalu Rodt imenoval več kardinalov, med njimi tudi Cavalchinija, katerih izvolitev naj izkuša preprečiti, vendar brez razglasitve ugovora. Poslal pa mu je tudi za te kardinale inkluzijske listke (!), da bi se mogel takovšen listek novoizvoljencu pokazati, če bi prodrl vendarle eden izmed nevšečnih².

Odločneje pa je ravnala Francija. Kardinal Lugnes je namreč kardinalu-dekanu d' Elci, ta pa svetemu kolegiju naznanil veto francoskega kralja (Ludovika XV 1715—74) zoper kardinala Cavalchini, ko je dobival vedno več glasov, in se je Lugnes zastonj trudil, na drug način zabraniti njegovo izvolitev. — Brez posebnega vznemirjenja so pospeševalci Cavalchinijeve kandidature odnehali, in papež je postal kardinal Rezzonico iz Benetk — Klement XIII (1758—69).

Konklavi Klementa XIV (1769), Pija VI (1775) in Pija VII (1799—1800) so minuli brez oficijelne publikacije državnih ugovorov. Na izid so sicer močno vplivale države, želeče papeža, ki bi bil volje zatreti družbo Jezusovo. Leta 1775 so došla izključivna povelja od francoske, leta

¹ Prim. poleg navedenih virov: A. Zanelli, *Il Conclave per l' elezione di Clemente XII*. Archivio della R. Società Rom. di storia patria, 1890. Zv. XIII, str. 5. — Archiv für kath. K.-R., 1892. Zv. 68, str. 100 nsl.

² Instrukcija za kard. Rodt z dne 30. majnika 1758. (Wahrmund, o. c. str. 326. Dostavek, št. 155).

1799 pa od avstrijske vlade (zlasti zoper kardinala Gerdil), ki bi se naj razglasila v skrajnem slučaju. Vendar so jim poverjeni kardinali zadostili vkljub raznostranskim protestom s tajno in očitno agitacijo ter z grožnjami, pa brez javnega ugovora¹.

Konklave Leona XII (1823).

(VII)

Leta 1823 je zopet Avstrija nastopila z uradnim vetom. Vse je kazalo, da bo novi papež kardinal Severoli, ki je bil prej nuncij na Dunaju, pa ni ugajal knezu Metternich, ker je bil nasprotnik avstrijske politike na Italijanskem. Ko vsi drugi poizkusi ostanejo brezuspešni, izroči med skrutinijem avstrijski pooblaščenec Albani kardinalu-dekanu Sommaglia s spremnim pismom slične vsebine naslednjo pismo izjavo:

»Presvetli in prečastiti knezi! V svoji lastnosti kot izredni poslanec Nj. ces. in kr. Veličanstva pri svetem kolegiju, zbranem v konklavu, katera moja lastnost je bila Vašim Eminencam naznanjena po pismu Nj. ces. in kr. Veličanstva kakor tudi po obvestilu ces. kr. poslanca Nj. Ekscelece gospoda grofa Apponyi, poslanem Vašim Eminencam, in vsled danih mi naročil izpolnim neprijetno mi dolžnost ter izjavim, da ces. kr. dvor dunajski ne more sprejeti Nj. Eminence kardinala Severoli za papeža ter mu dá formelno ekskluzivo. — V četrtek, dne 21. septembra 1823. — G. Kard. Albani.«²

Razglasitvi te izjave je sledila velika nevolja neodvisnih kardinalov, in med drugimi izvajanji je bilo slišati, da si je kaj takega svojedobno sicer nekako mogel dovoliti rimskonemški, nikakor pa ne sedaj avstrijski cesar. — Pa grof Apponyi še enkrat uradno potrdi resničnost in resnobo dane izključitve, in Severolijeva kandidatura pade. Teden dni pozneje, 28. septembra, je bil Hanibal della Genga pozdravljen kot papež Leon XII (1823—29), katerega si Avstrija sicer tudi ni želela, katerega izvolitve pa ni mogla več zabraniti³.

Konklave Pija VIII (1829)

je končal z izvolitvijo kardinala Frančiška Castiglioni (Pij VIII 1829—30). Prej pa je Albani z zapretitvijo avstrijskega ugovora pre-

¹ Histoire du Pape Pie VII. V Parizu, (nemško: Na Dunaju), 1839. Zv. I, str. 100 nsl. — O spletkah avstrijskega poverjenika kardinala Herzan prim. (Greppi), Rechte der Regierungen beim Konklave. München 1872. Str. 31—42. — Stimmen aus Maria Laach, IX (1875). Str. 131 in 132.

² Italijanski izvornik obojnega pisma: Eisler, o. c. str. 229.

³ Za ta in za naslednje štiri konklave prim. tudi: Rechte der Regierungen, str. 45 nsl. — Die Konklaven des XIX. Jahrhunderts: Historisch-politische Blätter. München, 1903. Zv. 132, sn. 3, str. 190 nsl. — Bonghi, Pius IX und der künftige Papst. Wien, 1878. Str. 59 nsl.

prečil izvolitev kardinala de Gregorio, kateremu je dva dni pred odločitvijo manjkalo le 10 glasov do dvetretjinske večine.

Konklave Gregorija XVI (1831).

(VIII)

Leta 1831 sta francoski poslanec Marquis Latour-Maubourg in poverjenik kardinal Isoard najprej z zagrožitvijo očitnega ugovora v imenu Ludovika Filipa Orleanskega (1830—48) zabranila izvolitev kardinala Macchi, svojedobnega nuncijskega v Parizu, za katerega se je potegoval med drugimi avstrijski pooblaščenec Albani.

Za tem je dobival vedno več glasov kardinal Giustiniani. Ta pa ni bil priljubljen pri španskem dvoru, ker je kot nuncij v Madridu »s pretirano gorečnostjo«¹ branil pravice katoliške cerkve. Zoper njega je, kakor že za prejšnji konklave, došel tudi sedaj izključivni ukaz kralja Ferdinanda VII (1814—1833). — Ko torej dne 8. januarja 1831 ni bilo več dvomiti, da bo bližnji skrutinij odločil Giustinianiju papeško čast, je v jutro 9. januarja kardinal Marco y Catalan vročil dekanu svetega kolegija naslednjo noto španskega poslanca Petra G. Labrador:

»Podpisani izredni in s popolnim pooblastilom poverjeni poslanec Nj. katoliškega Veličanstva pri apostolskem sedežu se globoko klanja Nj. Eminenci kardinalu-dekanu ter ga prosi, naj oznani svetemu kolegiju, zbranemu v konklavu, da on v imenu svojega presvetlega vladarja in na izrečno povelje Nj. katoliškega Veličanstva podeli izključitev od papeškega prestola Nj. Eminenci kardinalu Giustiniani. — V Rimu, dne 14. decembra 1830. — Peter Gomez Labrador, poslanec Nj. katol. Veličanstva«².

Kardinalski zbor je primeroma mirno sprejel to razglasitev. Giustiniani, za katerega je pred ugovorom bilo 21 kardinalov, je takoj za tem dobil samo 10, pozneje 3 glasove, in naposled nobenega več. — Začela so se dolgotrajna pogajanja. Šele 2. februarja 1831 je bil izvoljen od Giustinianija priporočeni kardinal Mauro Capellari, znan pod imenom Gregorij XVI (1831—46).

Konklave Pija IX (1846) in Leona XIII (1878).

Nekateri trdijo, da se je ob volitvi Pija IX Milanski kardinal Gaisruck zakašnil z avstrijskim vetom zoper kardinala Mastai-Feretti: ko je namreč došel v Rim, je bila volitev že dovršena. Drugi to vest zanikajo³. — Konklave Leona XIII je po soglasnih poročilih minil brez državnih ugovorov, sploh brez vsakega naravnostnega vmešava-

¹ Italijanski izvirnik: Eisler, o. c. str. 241.

² Histor.-polit. Blätter, 1903. Str. 208—214.

nja svetnih vlad, dasi jih je Bismarck k temu opominjal z okrožnico od dne 14. majnika 1872¹.

Konklave Pija X (1903).

Pri izpremenjenih razmerah, ki vladajo sem od leta 1870, se nikomur ni zdelo mogoče, da bi v prihodnje še katera država resnobno posegla v čisto cerkveno zadevo papeške volitve. V listu »Nuova Antologia« je bilo dne 1. oktobra 1891 čitati: »Se nel Conclave, da cui uscì eletto Gioacchino Pecci, nessuna potenza esercitò il diritto di veto, nè alcuna influenza indiretta, altrettanto non potrebbè affermarsi riguardo al futuro Conclave. Parebbe certo il contrario«; in v »Innsbrucker Zeitschrift für kath. Theologie« na strani 317 letnika 1891: »Unter den gegenwärtigen Umständen wäre die Ausübung der Exklusion eine Monstrosität, gegen welche die ganze katholische Welt Verwahrung einlegen müßte und würde.« — In vendar se je zgodilo, kar je bilo navidez neverjetno.

Ko je v zadnjem konklavu kardinal Rampolla pri tretjem glasovanju dobil 29 glasov, »tedaj je došla od nikogar pričakovana izjava krakovskega kardinala, da avstrijskemu cesarju Rampollova izvolitev ne bi bila po volji«.

Ugovor je povzročil ne malo razburjenje. Najprej vstane kardinal-kamerlengo Oreglia di S. Stefano kot predsednik ter izreče protest zoper ta poseg v volitveno svobodo konklava. Za njim izjavi kardinal Rampolla, češ, nihče ne pozna bolje ko on bremena pontifikata, in on si more le želeči, da ne bi bil izvoljen, — potegniti pa se mora za neodvisnost volitve in ugovarjati zoper vsakatero zunanje vplive... In vkljub avstrijskemu vetu Rampolla ni le dobil pri naslednjem skruti-niju dosedanjih glasov, marveč še enega več. — Pa pri mirnem preudarku so si vendar morali reči tisti, ki so doslej delali za Rampollovo povišanje na sedež sv. Petra, da bi volitev zoper izrečeno voljo avstrij-

¹ Prim. Archiv für kathol. Kirchenrecht, 1872. Zv. 28, str. LXVIII–LXXII in 1875. Zv. 33, str. 344 in 348.

² »Die Reichswehr« je dne 19. marca 1904 po pariški »Revue des deux Mondes« prinesla besedilo nagovora, ki ga je Puzyna prebral v konklavu, in ki se je bojda glasil: »Honor mihi duco, ad hoc officium iussu altissimo vocatus, humillime rogare Vestram Eminentiam, prout Decanum Sacri Collegii Eminentissimorum Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalium et Camerarium S. R. E., ut ad notitiam suam percipiat idque notificare et declarare modo officioso velit, nomine et auctoritate Suae Maiestatis Apostolicae Francisci Iosephi, Imperatoris Austriae et Regis Hungariae, iure et privilegio antiquo uti volentis, veto exclusionis contra Eminentissimum Dominum meum cardinalem Marianum Rampolla del Tindaro. — Romae, 2. Augusti 1903. — † I. Card. Puzyna.« — Kot posebnost zabeleži imenovani list, da kard. Puzyna ni rabil izraza »doleo«, kakor je bilo v takih slučajih prej v navadi.

skega cesarja spravila novega papeža takoj v izredno težaven položaj, tembolj, ker se je vrivala misel — ki sicer nikakor ne odgovarja resnici — da je ugovor zoper Rampolla došel čez Dunaj iz Berolina . . .

Tako Msgr. Dr. Anton de Waal v svoji knjigi: Papst Pius X (I. izd., str. 62).

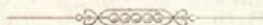
* * *

S tem konča zgodovina o državni ekskluzivi. — Z ozirom na vprašanja, stavljena v začetku predstoječe razprave, je pripomniti, da je preiskovanje zgodovinskih dogodkov pokazalo, kdaj in zakaj so si začele Avstrija, Španija in Francija lastiti pravico, da pri volitvi papeža s svojim ugovorom izključijo od pontifikata vsaj enega kandidata. Nič pa nam zgodovina ne poroča, da bi bila kedaj od pristojne strani priznana svetnim vladarjem ta pravica.

Nenavadno veliko nesoglasje med mnenji o početku ekskluzive je razlagati iz netočnosti v izrazu. Treba je ločiti naslednje pojme: Poizkus ekskluzive (1555) — dejanska državna izključitev (1559) — oficialna oznanitev ugovora ali formalno izključenje (1644) — terjatev svetnih vladarjev, da se kardinalski zbor ukloni njihovi volji, kakor da imajo pravico vlagati veto zoper neljubega kandidata (druga polovica XVII. stoletja) — in še določen način razglasitve državnega veta (1721).

Ako se natančno in dosledno ločijo našteti pojmi, so več ali manj opravičena razna mnenja o začetku ekskluzive ali državnega ugovora pri volitvi papeža.

(Dalje prihodnjič.)

H.

Iz duhovnega pastirstva.

Kako ustanoviti podružnico ali konferenco družbe sv. Vincencija Pavlanskega. Glede političnega dovoljenja za ustanovitev konference izpolniti je naše poročilo v tem (§§ 4, 5, 9, 10, 11, 29 društv. zak.): Društvena pravila v 5 izvodih naj so pisana na bel papir, ter se sme cela pola popisati, toda brez vsake korekture. Vsaki komad naj ima signaturo **A** na prvi strani, na koncu pa kraj, datum, ime proponenta, njegov stan in bivališče (hiš. št.). Na vsak izvod se prilepi zgoraj na levi strani kolek za 30 vin. Ti 5 izvodi se

pošljejo na c. kr. namestništvo (oziroma deželno vlado) s sledečim naznanilom:

C. kr. namestništvo! - Podpisani namerava ustanoviti društvo z imenom: »Društvo sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno podpiranje ubožcev« v, naznani to, prilagaje v A zakonito zahtevanih petero izvodov pravil, ter prosi, da se to naznanilo blagovoli vzeti v vednost.

V dne 19 Podpis proponenta, stan in bivališče.

To naznanilo se vložiti v enem izvodu, katerega je treba kolkovati s kolkom za 1 K. Naznanilo in pravila mora podpisati proponent lastnoročno; kolki se ne smejo popisati. Naznanilo ima na četrti prosti strani rubriko ali napis:

C. kr. namestništvo v

N. N. (stan, kraj, natančno bivališče) naznanja nameravano ustanovitev društva.

V A je priloženih 5 izvodov pravil.

Vsi akti se odpošljejo na namestništvo rekomandirano. Ako predlagatelj v teku štirih tednov ni dobil od vlade nobenega naznanila, ali pa je že prej dobil naznanilo, da se ustanovitvi ne oporeka, se hitro skliče ustanovni občni zbor, kjer se izvoli društveni odbor. Pri sklicanju ustanovnega občnega zbora je treba postopati tako-le: Sklicanje je v smislu § 15 društvenega zakona treba naznaniti najmanjše 24 ur prej politični oblasti (c. kr. okr. glavarstvu, oziroma mestnemu magistratu).

To naznanilo se tako-le napravi: Slavno c. kr. okr. glavarstvo! Podpisani predlagatelj naznanja, da se bo vršil v nedeljo dne ob . . . uri dopoldne v prostorih v ustanovni občni zbor »društva sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno podpiranje ubožcev« v ter prosi, da se to naznanilo vzame v vednost.

V dne 19 N. N., predlagatelj.

Nato se pola, ki je pisana čez celo stran, pregane in zunaj naređi sledeča rubrika: Slavnemu c. kr. okr. glavarstvu v N. N. župnik v kot predlagatelj naznanja vršitev ustanovnega občnega zbora.

To naznanilo je kolka prosto.

Ko se je vse to zgodilo, tedaj se ustanovni občni zbor vrši na določeni dan, ob določeni uri in na določenem kraju. Na tem zboru se konstituira po društvenih pravilih odbor. Ko se je odbor tako konstituiral, mora skrbeti predsednik, da se konstituirani odbor in vsi društveni udje (imenoma, po poklicu in stanovanju) v treh dneh naznanijo politični oblasti (§ 12. društv. zak.).

Ko se je vse to izvršilo, lahko začne društvo pravoveljavno poslovati.

Društvena pravila.

§ 1. Konstituira se društvo katoliških mož z imenom: »Društvo sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno podpiranje ubožcev v

§ 2. Namen društva je, navduševati svoje ude k dejanski krščanski ljubezni do bližnjega.

§ 3. V ta namen društvo *a)* obiskuje revne družine ne gledé na njihovo narodnost v stanovanjih ter jih po vrednosti podpira z živili, itd., posebno pa jih duševno povzdiguje; *b)* poučuje otroke revnih staršev v elementarnih strokah ter začetnih verskih vednostih; *c)* spravlja uboge in zapuščene otroke v primerne zavode; *è)* razdeljuje dobre knjige in liste med ude, dobrotnike in oskrbovance brezplačno.

§ 4. Sredstva v dosego tega namena so: *a)* zbirka med društveniki; *b)* doneski dobrotnikov in podpornikov; *c)* darila in volila; *è)* društveni shodi ob gotovih praznikih, kjer se poroča in razpravlja o društvenem delovanju; *d)* dopisovanje članov med seboj, da se izpozna dobro, katerega priča je bil kdo. S politiko se društvo nikdar in pod nikakimi pogoji ne sme pečati.

§ 5. Člane sprejema proponent, dokler se društvo ne konstituira.

§ 6. Redne ude sprejema na podlagi kakega društvenika odbor, ki tudi sme izključiti, ne da bi naznanil vzroke za to. Kdor pa sam izstopi, naznani izstop pri odboru.

§ 7. Društvo ima svoj sedež

§ 8. Vsak ud ima pravico vdeleževati se društvenih shodov in zborov in pri njih staviti v društven delokrog spadajoče nasvete. Redni člani morajo društvene dolžnosti vestno izpolnjevati, o tem pri sejah poročati ter ob sklepu prispevati h kolekti za društvene namene.

§ 9. Društvo sme sprejemati darila in volila ter imeti dobrotnike in podpornike, ki smejo biti tudi ženskega spola; le-ti niso člani društva, vdeležujejo se pa njegovih molitev. Dobrotniki in podporniki moškega spola se smejo vdeleževati občnih zborov.

§ 10. Organi društva so: odbor in drugi redni člani.

§ 11. Društveni odbor tvorijo: 1. načelnik, 2. njegov namestnik, 3. tajnik, 4. njegov namestnik, 5. blagajnik, 6. njegov namestnik, 7. nabiralci. Odbor oskrbljuje vse društvene zadeve. Odborove člane volijo vsi navzoči društveniki z absolutno večino glasov ter traja funkcijska doba kooptovanega odbora tri leta.

§ 12. Načelnik predseduje in vodi odborove seje, sprejema nasvete ter izvršuje društvene sklepe. Če je načelnik zadržan, ga za-

stopa njegov namestnik. Načelnik, njegov namestnik, tajnik in blagajnik tvorijo stalno društveno načelstvo, ki oskrbljuje tekoče posle.

§ 13. Za vse veljavne in obvezne odborove sklepe je potreba nadpolovične večine glasov navzočih udov. Vsa razglasila in pisma podpisuje načelnik ali njegov namestnik.

§ 14. Denar in druge vrednostne stvari, ki jih društvo prejme ali podeduje, prevzame v imenu društva blagajnik proti pobotnici katero podpiše on, načelnik ali tega namestnik ter se z društvenim pečatom potrdi. Tajnik pa mora vse dohodke žurnalizirati v zapisniku.

§ 15. Prepire, nastale iz društvenega razmerja, ki jih ne more poravnati odbor, razsoja brez priziva sodišče, v katero voli vsaka stranka dva zastopnika. Ti si volijo petega za načelnika. Če se ne morejo zjediniti za načelnika, odloči ga odbor.

§ 16. Načelnik in če je ta zadržan, njegov namestnik zastopa društvo na zunaj.

§ 17. Društvo se razdruži ali izpremeni pravila ako to sklene odbor in sicer ob navzočnosti $\frac{3}{4}$ članov z nadpolovično večino. Če društvo preneha na katerikoli način, pripade eventuelno društveno premoženje župnijskemu uradu ki ga brez vsakega računa porabi v dobrodelne namene.

Impedimentum ligaminis. Karolina, rojena 4. nov. 1876 v P., se je izselila v Brazilijo in je bila v aprilu 1896 v župnijski cerkvi Santa Cruz de Gampinas poročena z avstrijskim podanikom Jož. O. Po zdravniškem nasvetu pa se je žena vrnila meseca oktobra 1898 nazaj v Avstrijo, mož je ostal v Ameriki. Ker žena potem nekaj let ni dobila nobenega poročila od moža ter je celo po znancih zvedela, da je mož umrl, je hotela zopet stopiti v zakon, da bi se s tem tudi pohujšanje odpravilo. Predmestni župnijski urad sv. M. v M. prosi tedaj v priporočenem pismu dne 8. marca 1904 župni urad v St. Cruz de Campinas za mrtvaški list po rajnem Jož. O., toda ne prejme nikakega odgovora. Kaj storiti? Župni urad naprosi naravnost c. in kr. ministerstvo za zunanje zadeve na Dunaju naj blagovoli rekvirirati mrtvaški list za Jož. O. Že 21. septembra 1904 prejme od c. kr. namestnije v Gradcu sledečo intimacijo:

»Laut anher gelangter Zuschrift des k. und k. Ministeriums, des k. und k. Hauses und des Aeussern vom 15. Sept. 1904, Z. 68317/7 in Angelegenheit der Requisition des Totenscheines des angeblich nach 1898 zu Santa Cruz de Campinas in Brasilien verstorbenen österreichischen Staatsangehörigen Jos. O., wird das hochw. Vorstadtpfarramt mit Beziehung auf das d. a. an das obgenannte Ministerium gerichtete Ersuchen in Kenntnis gesetzt, dass die mit der Angelegenheit befaßte

k. und k. Gesandtschaft in Rio de Janeiro berichtete, dass laut Auskunft des k. und k. Konsulates in Sao-Paulo ein Totenschein für Jos. O. nicht erhältlich ist. Wie das betreffende Zivil Registeramt nämlich mitteilte, wurde der Name des Gedachten in den Totenlisten nicht vorgefunden.

Die einschlägigen Nachforschungen werden vom k. und k. Konsulate fortgesetzt und ein eventuelles positives Ergebnis wird seinerzeit dem hochw. Vorstadtpfarramte mitgeteilt werden.«

Komaj pa je žena izvedela o uradnem poizvedovanju je odšla v svoj rojstni kraj. Da je imela za to tehtne vzroke, nam pove druga intimacija c. kr. štajerske namestnije z dne 27. junija 1905, ki se glasi:

»Im Nachhange zum h. ä. Schreiben vom 21. September 1904, Z. 42476, wird dem hochw. Vorstadtpfarramte mitgeteilt, dass laut eines beim k. und k. Ministerium des kaiserlichen und königlichen Hauses und des Aeussern vom Konsulate in Petropolis eingelangten, mit d. ä. Note vom 11. Juni 1905, Z. 42549 anher übermittelten Berichtes der österreichische Staatsangehörige Jos. O., dessen Totenschein vom hochw. Vorstadtpfarramte requiriert wurde, sich am Leben befindet und in der Machadoschen Kaffeeplantage in Villa Costina bei St. José di Rio Pardo, Staat Sao Paulo beschäftigt ist.«

O dolžnostih babic. Ker je sv. krst prvi in najpotrebnejši sakrament, naj bi bila tudi babica verna in vestna oseba. Da bode duhovnik glede babic pravilno postopal, treba mu je znati cerkvene predpise pa državne postave. Lavantinska sinoda l. 1896 zapoveduje: »Itaque animarum pastores instruere et erudire obstetrices tenentur in iis, quae suum munus generatim quaeque speciatim ad baptismum in necessitate conferendum pertinent.« Da pa zamorejo dušni pastirji pri tem nauku pravilno in enakomerno postopati, izdali so avstrijski škofje v 6. seji dne 7. aprila 1894 natančno »Institutio ad Clerum de erudiendis obstetricibus« (Protokoll der bischöflichen Versammlung in Wien vom 2. bis 10. April 1894). Imenovano navodilo, ki je zelo velike važnosti, najdeš v »Gesta et Statuta Synodi dioecesanæ Lavantinae a. 1896«. Ta pouk vsebuje vse cerkvene naredbe, katerih se ima dušni pastir pri pouku za babice držati ter je izšel kot posebna brošura v tiskarni sv. Cirila v Mariboru l. 1900. — Kaj pa pravijo državni zakoni? Hofkzld. z dne 2. julija 1825 določuje: »In Gemäßheit der a. h. Entschl. v. 26. Juni 1825 wird der Landesstelle aufgetragen, die Einleitung zu treffen, dass in das Taufbuch auch allemal der Name der Hebamme, welche die Entbindung vornahm, eingeschaltet werde.« Ker se v krstno knjigo vpiše tudi ime babice, mora pa ta vestno skrbeti, da vsem predpisom zadosti. V ta namen je izdalo ministerstvo

za notr. zadeve dne 10. sept. 1897 (drž. zak. št. 216) novo inštrukcijo za babice ter razveljavilo prejšnjo iz l. 1881. — Omenimo le važnejše točke:

§ 3. Die Hebamme untersteht der politischen Behörde I. Instanz (k. k. Bezirkshauptmannschaft, Magistrat der Städte mit eigenem Statut) und wird in deren Namen insbesondere von dem Amtsarzte derselben überwacht.

§ 4. Die Hebamme hat sich ferner bei dem zuständigen Pfarramte vorzustellen.

§ 6. Die Hebamme soll sich eines ehrbaren, nüchternen Lebenswandels befleißigen und Gebärenden, welche ihre Hilfe in Anspruch nehmen, ohne Unterschied der Lebensstellung oder Konfession, ob arm oder reich, ob bei Tag oder Nacht, mit voller Bereitwilligkeit und nach bestem Wissen den nötigen Beistand leisten.

§ 14. Es ist der Hebamme ohne besondere behördliche Bewilligung (§ 2. lit. b, des Gesetzes vom 30. April 1870) nicht gestattet, ihre Wohnung für Zwecke der Entbindung fremder Frauenspersonen geschäftsmässig zu verwenden. — Ta točka je velikega pomena zlasti po večjih mestih.

§ 27. Bei der Geburt eines lebensschwachen, scheinotenen oder sonst in Lebensgefahr schwebenden Kindes christlicher Eltern ist die Hebamme verpflichtet auf die Notwendigkeit der Nottaufe aufmerksam zu machen. Die Nottaufe ist von der Hebamme über Aufforderung oder mit Zustimmung der Eltern, bei einem unehelichen Kinde mit Zustimmung der Mutter, in der an der Schule gelehrtten Weise vorzunehmen. Die Hebamme hat dafür zu sorgen, dass die vollzogene Nottaufe und die Umstände, unter denen sie vollzogen wurde, dem zuständigen Seelsorger ehestens angezeigt werden. — Die Hebamme soll erinnern, dass neugeborene Kinder christlicher Eltern zur gehörigen Zeit getauft werden. In Fällen, in denen Krankheitszustände des Kindes die Vornahme der Taufe in der Kirche bedenklich machen könnten, hat die Hebamme die Angehörigen des Täuflings darauf aufmerksam zu machen, damit die Taufe im Hause vorgenommen werde.

§ 31. Die Hebamme ist verpflichtet, über jeden Geburtsfall der Gemeindevorstellung die vorschriftsmässige Anzeige zu erstatten und den bestehenden besonderen Vorschriften entsprechend, die schriftlichen Wochenberichte rechtzeitig vorzulegen. Desgleichen hat sie für die baldigste Anzeige der Geburt eines Kindes beim zuständigen Seelsorger oder bei dem mit der Führung der Geburtsbücher sonst betrauten Organe, sowie dafür Sorge zu tragen, dass demselben die hiezu erforderlichen Daten angegeben werden.

Diese Daten sind hinsichtlich des Kindes: Ort, Tag, Monat der Geburt, Geschlecht, die Angabe, ob ehelich oder unehelich, ob lebend- oder totgeboren, ob die Nottaufe und von wem sie vollzogen wurde; hinsichtlich der Eltern: Alter, Konfession, Zeitpunkt der Eheschließung, Berufszweig und Berufsstellung des Vaters, bei unehelichen Kindern der Mutter.

Zu diesem Zwecke hat die Hebamme auch bei der zeremoniellen Taufe und bei der Eintragung in das Geburtsbuch gegenwärtig zu sein.

Velevažen za matične voditeljce je posebno ta paragraf, na podlagi katerega mora babica prinesiti potrebne in zanesljive uradne podatke. Ako ni otrok iz domače župnije, ne zadostuje morda le vizitnica s tiskanim imenom (morda še potvarjenim), ampak kolikor mogoče naj bodo vse potrebne listine uradno zanesljive. Kako malovestno celo izprašane babice podajajo »baldigste Anzeige« dušnemu pastirju, navede pisec teh vrst neverjeten slučaj iz svojega delokroga: 27. okt. 1875 donesejo oziroma pripeljejo iz neke imovite hiše v mestu M. štiri otroke k sv. krstu. Prvi je bil rojen 25. avg. 1871; drugi 20. okt. 1873; tretji 17. sept. 1874; četrty 26. oktobra 1875. Kaj ne — to je bila natančna pa izprašana babica! Pa to ni bil le en slučaj; ampak ravno iste družine je ravno ona babica prinesla — oziroma pripeljala — dne 17. avgusta 1884 zopet štiri otroke k sv. krstu. Prvi bil je rojen 12. julija 1877; drugi 14. okt. 1878; tretji 22. junija 1880; četrty 6. avgusta 1884. Na pritožbo župnega urada se je potem očetu odmerila občutna denarna kazen. Ali pa ni zaslužila kazni tudi babica?

§ 37. Die Hebamme steht unter fortwährender Aufsicht der politischen Behörde. Vsaka pritožba čez babice naj se pošlje politični oblasti.

Vsa ta določila se nanašajo na izprašane babice. Kako pa je ravnati, ako je babica neizprašana. O tem govori zopet naredba c. kr. ministerstva notr. zadev z dne 6. marca 1854. »Das Ministerium des Innern findet im Einverständnisse mit dem Ministerium der Justiz zu erklären: dass in Orten, wo geprüfte Hebammen bestehen, und unter Umständen, wo eine solche leicht herbeigeholt werden kann, gegen Personen, welche die Geburtshilfe gegen Bezahlung und gewerbsmässig unbefugt betreiben, von Seite der politischen Behörden das Amt zu handeln und mit angemessenen Geld- oder Arreststrafen vorzugehen ist...« Navedena določba velja torej le za one kraje, kjer imajo izkušeno babico ter jo stranka tudi lahko plača. Na kmetih pa kakor skušnja uči, to delo ljubezni sosede in sorodnice med seboj brezplačno izvršujejo. Take krščanske četudi neizprašane babice pa krstitelj ne sme izpoditi, ker

so žalibog izkušene babice mnogokrat predrage, pa tudi mlačne kristijanke.

P. K. Z.

Oklic nedoletnikov. Mlad ženin snubi nedoletno nevesto. Župnik v M., kjer je nevesta služila pa sta tudi oba zaročenca prebivala — pošlje njih oklic v L., kjer stanujejo roditelji nedoletne neveste. Gosp. župnik vrne oklic, češ: nevesta že 1½ leta stanuje v M. toraj ni treba oklicavati v L. — Kaj je pravo?

§ 61 »Anweisung für geistl. Gerichte in Österreich« pravi: »Hat der Bräutigam oder die Braut sowohl einen eigentlichen als auch einen uneigentlichen Wohnsitz, so ist die dreimalige Verkündigung sowohl von dem Pfarrer ihres eigentlichen, als auch von jenem ihres uneigentlichen Wohnsitzes vorzunehmen.«

In k temu pristavlja § 41. taistega navodila: »Der eigentliche Wohnsitz der Gattin ist dort, wo des Mannes, und der Minderjährigen dort, wo dessen leiblichen Eltern — Wahl- oder Pflege-Eltern, oder der Vormund — ihren eigentlichen Wohnsitz haben.«

Spomina vreden je tudi § 74. a. b. G. — »Zur Giltigkeit des Aufgebotes und der davon abhängenden Giltigkeit der Ehe ist es zwar genug, daß die Namen der Brautleute und ihre bevorstehende Ehe wenigstens einmal sowohl in dem Bezirke des Bräutigams als der Braut verkündet werden — und einer der Form oder Zahl der Verkündigungen unterlaufener Mangel macht die Ehe nicht ungiltig; es sind aber teils die Brautleute und ihre Vertreter, teils die Seelsorger unter angemessener Strafe (100 K) verpflichtet dafür zu sorgen, daß alle hier vorgeschriebenen Verkündigungen in der gehörigen Form vorgenommen werden.« — Nedoletniki se torej morajo v fari starišev ali varihov oklicati.

Simon Gabere.

Duhovnikova točnost. Ako hoče duhovnik v popolnosti napredovati in izpolnjevati svoje vzvišene dolžnosti, je predvsem potrebno, da je točen pri vseh svojih opravilih.

Že v semenišču se velikokrat priporoča bogoslovcem, da se naj navadijo na red in točnost. A kaj rado se kasneje zgodi, da se duhovnik zanemari, da ne pozna nikake točnosti pri brevirju, pri sv. maši in sploh pri vseh svojih opravilih. Ravno ta zanikernost, ta netočnost je premnogokrat kriva, da duhovnik ne more uspešno delovati v dušnem pastirstvu. Vzrok tej netočnosti je velikokrat lenoba, lahkomišelnost, komoditeta ter pomanjkanje zatajevanja samega sebe.

Netočnost se kaže v opravljanju brevirja. Točen duhovnik vedno anticipira jutranjice in hvalnice, odmoli zjutraj vse hore, po kosilu takoj večernice, nasprotno pa netočen duhovnik vse odlaša do zadnjega,

do večera in nazadnje odmoli svoje molitve naglo, površno in raztreseno. Ista netočnost se kaže pri pripravi na pridige, na kateheze. Točen duhovnik si zna vse tako urediti, da se pravočasno pripravi na pridige in kateheze, dočim netočnež pripravní čas porabi za druga, morda celo nepotrebna opravila in se še-le v zadnjih trenutkih nekoliko površno pripravi ali pa gre celo nepripravljen na prižnico ali v šolo. — Zlasti potrebno je, da duhovnik točno prične sv. mašo; pristopi naj natančno ob uri, ob kateri je napovedana služba božja, nič prej, nič kasneje. Ako prične duhovnik včasih četrť ure prej, včasih četrť ure kasneje sv. mašo, potem ljudje včasih zamude, včasih morajo pa zopet dolgo čakati. Ker ni nikakega reda, zato rajši doma ostanejo.

Nek gospod je imel sv. mašo vsako nedeljo ob 10. uri. Namesto ob 10. uri je prišel $\frac{1}{4}$ 11 ali celo kasneje; če je videl, da gre še kak človek proti cerkvi, je pa še tistega počakal. Potem se je še-le pričela služba božja, ki je dolgo trpela. Posledica te nerednosti je bila, da so ljudje v tistem kraju zelo opuščali sv. mašo ob nedeljah. — Nek drugi duhovnik je bil trikrat klican k neki bolnici. Prvič in drugič je odvrnil očeta dotične bolnice, češ, saj ni tako hudo. Ko pride oče tretjič poklicat, naj gre vendar previdet, ker je nevarnost velika, tedaj še le gre duhovnik s sv. popotnico. Toda na sredi poti mu pridejo nasproti povedat, da je bolnica že umrla. Vest dotičnega duhovnika tedaj pač ni mogla biti lahka.

Tudi kadar je sv. maša oznanjena zunaj na podružnici, naj se pazi, da se točno ob uri prične, kakor je napovedano. Ako je duhovnik netočen, odvrne mnogo ljudi od sv. maše. Na vesti ima potem on, ako se toliko ljudi po njegovi krivdi oropa milosti božje in blagoslova božjega. — Nekateri duhovniki pred sv. mašo izpovedujejo. To je sicer prav in lepo, a to ni prav, da izpovedujejo čez uro, in morajo vsi ljudje v cerkvi na sv. mašo čakati. Marsikdo postane nestrpen in nevoljen. Pripetilo se je že, da je kdo nevoljen radi čakanja zapustil cerkev, preden se je sv. maša pričela. Marsikdo ne pride drugič več v cerkev. Kriv je duhovnik, ki ni o pravem času prišel službe božje.

Nasprotno, ako je duhovnik točen in natančno ob uri prične sv. mašo, ljudje to vedo in radi pridejo k najsv. daritvi.

Nekateri so tudi v pridigah netočni, ker predolgo govore. Vse, kar je prav. Tudi pri pridigah naj velja načelo: kratko, pa dobro. Obilica besed ne napravi velikega utisa. Seveda prekratek govor tudi ne sme biti, kake pol ure, kakor je predpisano po sinodalnih določbah.

Kakor pri molitvi, pri sv. maši, pri pridigi, tako so nekateri netočni tudi pri drugih svojih duhovskih opravilih, n. pr. napovedan je

pogreb ob gotovi uri, toda duhovnik pride četrť ure kasneje. Če morebiti tak duhovnik kara ljudi, zakaj ne hodijo ob pravem času v cerkev itd., potem mu vsak v obraz pove: *Medice, cura te ipsam!*

Dolžnost duhovnikova je, da je točen v svojih opravilih. Zakaj? Duhovnik je služabnik Kristusov. Že kralj David poje v svojem 18. psalmu v 6. vrsti o Kristusu: *Exultavit ut gigas ad currendam viam.* »Kristus je tekel, ni počival na svojem potu«, pravi sv. Avguštin. V nagli in točni poslušnosti se razodeva duh Kristusov. Duhovniki, ki točno vršijo svoje dolžnosti, imajo duha Kristusovega. O pastircih, ki ki so prišli molit božje dete, je rečeno: *Et venerunt festinantes.* Kristus je apostole poklical k sebi: *Venite post me!* In sv. evangelij pravi: *Protinus relictis retibus secuti sunt eum* (Mk 1, 18). To se je zgodilo, ko sta Peter in Andrej lovila ribe. Isto sta storila Jakob in Janez, ko sta v čolnu svojega očeta Cebedeja popravljala mreže: *Illi autem statim relictis retibus et patre secuti sunt illum* (Mt 4, 19). Matej je imel opravilo pri mitnici, ko je slišal Gospodov glas: *Sequere me. Et surgens secutus est eum* (Mt 9, 9).

Iz tega je razvidno, kako naglo in točno so apostoli izpolnili Jezusovo voljo. Duha Kristusovega in apostolskega ima duhovnik, ki točno opravlja svoja duhovska opravila. Res, da je točnost mnogokrat zelo težavna, da zahteva včasih mnogo zatajevanja, zato pa prejme točen duhovnik plačilo. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici et sedi cum Patre meo in throno eius* (Apc 3, 21). Kako plačilo pa prejme netočnež? O njem je rekel že sv. Duh v starem zakonu: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter* (Jer 48, 10).

Sv. Pavel opominja duhovnike, da naj ne bodo nikomur v spotikljaj: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministres* (2 Kor 6, 6). Če je duhovnik vesten in točen, ne bo v spotikljaj nobenemu poštenemu in pametno mislečemu človeku, dočim je nerednež marsikomu v pohujšanje. Ako ljudje zapazijo, da duhovnik mlačno, površno in netočno opravlja najsvetejša opravila, sami potem ne smatrajo svetih opravil za resna, postanejo tudi sami mlačni in netočni.

Duhovnik je sol zemlje, da varuje ljudi pred gnilobo greha, luč sveta, da sveti in kaže vernikom pot, ut *omnia secundum ordinem fiant* (1 Kor 14, 40). Duhovnik je *dispensator mysteriorum Dei*. Sv. Tomaž Kempčan piše: *Grande mysterium et magna dignitas sacerdotum, quibus id datum est, quod angelis non est concessum* (IV, 5). Zares, nepojmljiva in nad vse vzvišena je čast duhovniška. Duhovnik je srednik med Bogom in ljudmi, zato mora vse, kar je nepopolnega,

slabotnega, človeškega na njem, kolikor mogoče stopiti v ozadje. A če je duhovnik netočen, kaže ljudem v pričetku sv. opravila svojo slabost in nepopolnost in izgubi v očeh vernikov tisto svetost, ki mu gre po stanu. Slab zgled duhovnikov vpliva pohujšljivo tudi na ljudi, ki tudi postanejo površni, mlačni in netočni.

Sv. Pavel piše učencu Timoteju (2 Tim 2, 3): *Labora sicut bonus miles Christi*. Kaj pa je znak dobrega vojaka? Ali ne morda red, točnost? Zato bo dober duhovnik izvrševal vsa svoja opravila točno. Požrtvovalno pase sebi izročene ovčice in jim sveti z lepim zgledom. Po zgledu Jezusovem se smatra za služabnika svojih vernikov. Točen je v svoji službi in mora zahtevati tudi od vernikov, da prihajajo o pravem času k službi božji.

Kot služabnik božji, delitelj svetih skrivnosti, vojak Kristusov mora biti točen, sicer se znajo nad njim izpolniti besede sv. pisma: *Quia stulte egerunt pastores et Dominum non quaesierunt, propterea non intellexerunt et omnis grex eorum dispersus est* (Jer 10, 21). Dr. W. Cramer piše: »Duhovnik, ki si ne prizadeva živeti po redu, ni in tudi ne bo postal nikdar apostolski dušni pastir.« *Anton Mrkun.*

Pogosto sv. obhajilo v Marijinih družbah. Velevažno sredstvo za poglobljenje verskega življenja je pogosto sv. obhajilo. Iz tega vira milosti naj bi posebno pogosto zajemali udje Marijinih družb. Nedavno se je pripravljala neka Marijina družba, da slovesno obhaja desetletnico svojega obstanka. Neka družbenica je pri seji magistrata predlagala, naj pristopajo vse družbenice vsak dan k mizi Gospodovi. Duhovni vodja je seveda zavrnil ta predlog: v družbah mora biti določen pač nek minimum, kar je več, mora biti prosto. Ali pa bi se prejetje sv. zakramentov ne dalo v družbah organizirati? V dekliški kongregaciji IX. okraja na Dunaju imajo n. pr. poseben evharističen odsek. Vse družbenice prejemajo mesečno sv. zakramente. One pa, ki so v odseku — seveda popolnoma prostovoljno — pa vsakih štirinajst dni, vsak teden, po večkrat na teden ali vsak dan, in tako se deli odsek v tri podoseke. Ta odsek pa ne deluje le za lastno posvečenje in izpopolnjenje po večkratnem prejemanju sv. zakramentov, ampak tudi za zunanjo čast evharističnega Zveličarja: nabira namreč prispevke za revne cerkve v Bosni, in članice, ki so večče ročnih del, prirejajo same obleko in perilo za zapuščene cerkve našemu cesarstvu nanovo priklopljenih dežel. Ali bi ne bilo to posnemanja vredno?

Lukman.

Marijine družbe na delu za razširjanje dobrega tiska. Veliko načelo modernega dela na vseh poljih je delitev dela. To načelo mora

obveljati tudi v kongregacijah. Na Dunaju imajo skoraj v vseh kongregacijah tiskovne odseke, ki delujejo naravnost vzorno, zatirajo slab tisk in razširjajo dobrega. Nek dijak-kongreganist, ki je ud takega odseka, je v lanskih počitnicah uvedel v Gasteinu 51 krščanskih listov. Naše Marijine družbe bi na tem polju gotovo tudi lahko mnogo dobrega storile.

Lukman.

Kesanje in molitev po izpovedi¹. Glede na molitev kesanja vlada sedaj ne mala težkoča. Brezdvomno je primeroma le majhno število takih, ki bi zasebno molili »kesanje«, kakor je v Dodatku Velikega katekizma pod števil. 7. Starejši se poslužujejo večinoma obrazca, kakršnega je podajal stari katekizem, mlajši pa, kakor se zdi, omahujejo. In šolski otroci: ako jim katehet to naloži, se sicer naučijo »dolgo kesanje«, pa pri javni izkušnji navadno obtičijo, znamenje, da temu kesanju, čigar besedilo je res precej težavno, niso privajeni kot vsakdanji molitvi. Najgošče moli šolska mladina na vprašanje: »Kako obudimo kes?« takole: »O moj Bog! Ti in vsi moji grehi... in nič več ne grešiti.« Zelo mnogo jih tukaj ne preneha, marveč še pristavi: »Prosim, duhovni oče, zveličavne pokore in svete odveze.« (Vel. katek. vpr. 694).

Vendar to ni formula, kakršne je želeli za vsakdanjo molitev in za razne slučaje, v katerih je treba obuditi kes. — Bi-li ne kazalo, vprilog enotnosti oprijeti se ene oblike, ki bi nam služila v obuditev kesanja pri vsakdanjih pobožnostih in pri molitvah po izpovedi? Bi-li ne bilo to v izdatno olajšavo katehetom in katehumenom in vsem vernikom? — Salva auctoritate Catechismi, ki je od avstrijskih škofov sestavljena in od ministrstva potrjena, sedaj pri nas vpeljana učna knjiga, bi se morebiti dalo opravičiti naslednje besedilo:

»O moj Bog! Vsi moji grehi so mi resnično žal, ker sem ž njimi zaslužil, da me po vsej pravici kaznuješ. Žal so mi, ker sem tebe, svojega najboljšega Očeta, največjo in preljubeznivo dobroto, ž njimi razžalil. Trdno sklenem, s tvojo milostjo svoje življenje poboljšati, bližnje priložnosti v greh se varovati in nič več ne grešiti. O Bog, daj mi milost, da izpolnim ta svoj sklep! Amen.«

V kratko pojasnilo in obrambo predložene molitvice to-le:

1. Navedene besede so vzete vse od prve do zadnje iz katekizma. (Vel. kat. vpr. 694). Neznatna izprememba v njem se da zaznamovati z nekaterimi potezami. — Črtani ste le besedici »ti in«. Ne sodite namreč prav v vsakdanjo molitev kesanja. Tudi ste zapopadeni v

¹ Prim. Vod. XI (1908) 424; XII (1909) 93 nsl. 411.

besedi »vsi«, ki obsega storjene grehe sploh; če se pa kes obudi neposredno po storjenem grehu ali po izpraševanju vesti ali po opravljeni izpovedi, tedaj obsega beseda »vsi« gotovo v prvi vrsti dotični greh, ki smo ga storili, oziroma grehe, katerih smo se pri izpraševanju vesti spomnili ali katerih smo se pravkar izpovedali. In v velikem delu naše škofije »ti« kot množinski imenovalnik kazalnega zaimka med ljudstvom ni v navadi, vsled česar se otroci ne morejo prav vmisliti v pomen zveze »ti in vsi;« dokaz temu je, da je v gotovem kraju navzlic opetovani in natančni razlagi katehetovi (češ, »ti« pomeni isto kot »toti« grehi, katerih sem se sedaj izpovedal) mnogo otrok vztrajno molilo: »O moj Bog! In ti vsi moji grehi...« — Privzeta je iz daljše oblike za kesanje prošnja: »O Bog, daj mi milost, da izpolnim ta svoj sklep! Amen.« Ta tvori prav primeren zaključek, brez katerega napravi molitvica vtis, kakor da je nedovršena. In gotovo ni odveč, da pristavimo to prošnjo, ker brez milosti božje ne moremo izpolnjevati svojih dobrih sklepov, ne varovati se hudega, ne izvrševati zveličavnih del.

2. Navedeno besedilo kesanja je po vsebini jasno in lahko razumljivo. Prvi stavek po nagovoru lepo izraža nepopolni kes, drugi vsebuje v jedrnatih obliki popolni kes, tretji je trdni sklep poboljšanja, ki more biti s kesom vselej združen, četrti pristrčna prošnja za pomoč božje milosti. — V tem zmislu na podlagi nauka o kesu in o trdnem sklepu po katekizmu razložena, bi zgornja molitev šolarjem ostala neizbrisno v spominu in bi se vernikom priljubila ter se udomačila kot za vse slučaje življenja pripravna oblika kesanja, tem bolj, ker je kratka tako, da si krajše ne moremo želeti: izmoliti se da premišljeno in pobožno v eni tretjini minute ali v 20 sekundah, kar je velike važnosti za slučaj hipne, nepričakovane smrtne nevarnosti.

3. Ni vzroka, da bi se po izpovedi terjala druga formula za kesanje. Izpovedi se vršé, če ne brezizjemno, vendar skoraj vobče tako, da izpovedenec potem, ko se ne spomni nobenega greha več, ne moli takoj kesanja, marveč spovedniku pove, da je izpoved grehov končana. Navadno in najprimernejše se to zgodi z besedami: »Prosim, duhovni oče, zveličavne pokore in svete odveze.« Na to izpovednik stavi vprašanja, ki se mu zdé še potrebna, poda izpovedencu opomin in pouk, ki mora vsebovati nagibe h kesu in k trdnemu sklepu poboljšanja, ter mu naloži pokoro: in sedaj je najpripravnejši čas za obuditev kesanja, kar izpovednik lahko namigne izpovedencu z besedami: »Moli sedaj kesanje!« In ko sam govori odvezno molitev, moli izpovedenec kesanje. Če se posluži zgoraj navedene formule, je ž njo brez težave gotov, preden

pride duhovnik do bistvenih besed absolucije: »Ego te absolvo etc.«, med katerimi se izpovedenec pobožno pokriža. — Zdi se, da je to najbolj praktiški in logično utemeljeni red izpovedovanja. Koj po naštevanju grehov namreč izpovedenec, če si morebiti ni natančno izprašal vesti in pred izpovedjo ni obudil pravega kesanja, tudi ni disponiran za kes, kakor je potrebno, ker še ni prejel izpovednikovega pouka in opomina. In če neposredno začne moliti kesanje, je izpovednik nekako v zadregi: ne more ga zlahka prekiniti, in vendar vé, da bo treba še marsikaj vprašati, zlasti če se mu je izpoved zdela nepopolna; tiho mora čakati, dokler ne pride k besedi. In ko je z izpovedencem po vprašanjih izpopolnil izpoved ter mu podal primerne nagibe, ne preostaje izpovedencu drugo, kakor da še enkrat moli kes, ki je za čas, ko duhovnik govori absolucijo, vendar najprimernejša molitev. Res, da nič ne škoduje, ako izpovedenec ponovi kes, pa potrebno ni, in če je zelo mnogo izpovedencev, pomeni prva molitev kesanja, koj po naštetih grehah, občutno zamudo časa.

Vse to priporoča v začetku predloženo molitev kot eno in enotno formulo za obujanje kesa, bodisi pri vsakdanjih pobožnostih bodisi pri izpovedi.

Predstoječa izvajanja imajo samo namen, v zmislu sinodalne konstitucije *De contritione perfecta* (Syn. dioec. Lavant. anno 1906 concita et facta. Marburgi 1907. Cap. CXXI. Pagg. 392—409) opozoriti katehete in sploh dušne pastirje na predmet, ki je izrednega pomena za zveličanje neumrljivih duš, na obuditev pravega kesanja, h kateri dosti pripomore jasna in lahko pomljiva formula. Pri pastoralnih konferencah je najlepša prilika, da se duhovniki na podlagi vsakdanje izkušnje o tem pogovorijo, oziroma stavijo primerne predloge¹. Po navodilu pristojne cerkvene oblasti se bo potem lahko dala doseči enotnost glede na obliko kesanja, kar bo gotovo izdaten pripomoček, da se vedno bolj uresniči želja škofijske sinode, »ut nos sacerdotes simul et fideles eam (sc. contritionem perfectam) plurimi censeamus et saepe saepius, in periculo praesertim mortis, eliciamus!« (Op. cit. pag. 393). I. T.

Udje društva „*Associatio perseverantiae sacerdotalis*“ so dobili, kakor je poročal svoječasno društveni list, dne 13. januarja 1908 od sv. Očeta izredno oblast, blagoslavljeni rožne vence ter jih obdariti z **odpustki križnikov** (Kreuzherrenablässe). Red križnikov (Kruisherren) je bil ustanovljen l. 1211 na griču Clair-Lieu blizu mesta

¹ Za stvarne predloge bode imel »Voditelj« redno prostora na razpolago Dobro se taka eminentno praktiška vprašanja temeljito pojasnijo. Ur.

Huy v Belgiji ter ima pravila sv. Avguština in lastne konstitucije, deloma posnete po dominikanskih¹. Leon X je podelil 20. avgusta 1516 (breve »Regularem vitam«) vernikom za vsak Oče naš ali Češčena Marija, ki ga molijo na rožnem vencu, blagoslovljenem od generala križnikov, po 500 dni odpustkov. Gregorij XVI (13. julija 1845) in Pij IX (9. januarja 1848) sta dovolila, da sme general pooblastiti za blagoslovljenje tudi druge duhovnike svojega reda. Nanovo je potrdil to oblast Leon XIII (15. marca 1884) in določil, da pristojna edinole križnikom². Pij X pa jo je sedaj podelil udom duhovniške družbe »per-severantiae sacerdotalis«³.

Za rabo tega privilegija velja naslednje;

1. Za vsak Oče naš ali Češčena Marija, ki se moli na blagoslovljen molek, se zadobi 500 dni odpustkov, ki se lahko darujejo za verne duše v vicah. Ni treba moliti celega rožnega venca ali kake skrivnosti.

2. Za blagoslovljenje zadostuje narediti znamenje sv. križa, izgovoriti besede: in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in poškropiti rožni venec z blagoslovljeno vodo. Posebnega škofovega dovoljenja za izvrševanje te oblasti ni treba.

3. Isti rožni venec ima še lahko druge odpustke; toda za različne odpustke je treba vedno posebe moliti.

4. Duhovnik blagoslovi lahko rožni venec tudi za-se.

5. Blagoslovljeni rožni venci se ne smejo prodajati ali zamenjavati.

Lukman.

Peccatum Episcopo reservatum. Caius sacerdos die dominica ante missae celebrationem confitetur peccatum episcopo reservatum Sempronio simplici confessario. Cum necessitas celebrandi urgeat nec adsit confessarius potestatem in reservata habens, quaeritur, an Sempronius Caio absolutionem a reservato impertire possit et qualis ista absolutio sit.

R. Principium generale est simplicem confessarium a casibus reservatis absolvere posse, quoties facultas peti nequit et urget necessitas absolvendi, modo adsit praeter peccatum reservatum materia directe remittenda. Necessitas autem adesse censetur, si poenitens alias scandalum praeberet vel incurreret infamiam, si alias diu manere deberet in mortali, si urget praeceptum

¹ Prim. M. Heimbucher, Die Orden und Kongregationen der kath. Kirche. Paderborn 1908, II° 34 f; Kirchenlexikon VII° 1105 ff; Kirchl. Handlexikon II 506; Realenzyklopädie f. prot. Theol. u. Kirche XI° 97.

² F. Beringer, Die Ablassse¹³. Paderborn 1906, 386.

³ Prim. Theol.-prakt. Quartal-Schrift 61 (1908) 668 f.

communione paschalis¹ vel in sacerdote necessitas celebrandi. Quibus positis ad casum respondetur:

1. Cum non adsit alius confessarius facultatem habens, nec alius sacerdos, qui celebrare posset, vel, etiamsi hic adesset, Caius celebrationem omittere absque scandalo non posset, Sempronius eum absolvat, modo adsit materia sufficiens directe remittenda.

2. Secundum sententiam, quam s. Alphonsus dicit communem, cui propterea in praxi standum est, absolutio huiusmodi est indirecta. Quapropter remanet pro Caio obligatio peccatum reservatum denuo confitendi sacerdoti habenti potestatem in reservata, vel Sempronius libello supplicis petat ab episcopo, ut absolutionem in casu praedicto necessitatis impertitam, ratam habeat.

Od premoženja cerkvenih stavbenih društev ni pristojbinskega ekvivalenta. Predmestni župnijski urad pri sv. Magdalení v Mariboru je dobil od c. kr. finančnega okrajnega ravnateljstva v Mariboru naslednji odlok z dne 9. decembra 1909 št. 19.858:

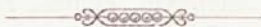
Die k. k. Finanz-Landes-Direktion in Graz hat mit dem Erlasse vom 4. Dezember 1909 Zl. 30272 über die vom k. k. Finanz-Ministerium mit dem Erlasse vom 11. November 1909 Zl. 72348 erteilte Ermächtigung dem Rekurse gegen das h.-ä. Dekret vom 29. Juli 1909 Zl. A. P. 72 betreffend die Aufforderung zur Vorlage der Gebühren-äquivalentsfassungen stattgegeben, da nach den Angaben im Rekurse das gesammte Vermögen zum Kirchenbaue verwendet werden wird und keine Kapitalien vorhanden sind, von welchen nur das Zinsenerträgnis für die Erbauung oder Erhaltung der Kirche gewidmet wurde.

Bratovščine in verska društva, ki so odvisna od kakega reda ali ustanovljena pri redovnih cerkvah, spadajo v področje koncilске kongregacije, ne pa kongregacije za redovnike. Tako je odločila Congr. Consistorialis dne 9. decembra 1900. (Acta Apostolicae Sedis 1909, 814 s).

Konsekracija cerkve iz betona. Na vprašanje, ali se sme cerkev iz betona konsekrirati po obredu, ki ga ima Pontificale Romanum, je odgovorila sv. kongregacija za obrede dne 12. novembra 1909: Af-

¹ In dioecesi Lavantina omnes confessarii rite approbati a casibus iurisdictioni episcopali reservatis — praeter pueros et puellas annum decimum quartum aetatis nondum expletes — absolvere valent poenitentes tempore sacrae confessionis et communionis paschalis. Gesta et statuta synodi dioecesanæ. Marburgi 1897, 289.

firmative, dummodo duodecim crucium loca, et postes ianuae principalis, sint ex lapide. (Acta Apostolicae dedis 1909, 797). *Lukman.*

III.

Cerkveni pregled.

I.

1. Pastirski listi.

Prezvzišeni knez in škof lavantinski razpravlja v letošnjem postnem pastirskem listu zelo aktualno vprašanje o krščanskem domoljubju po zgledu Odrešenikovem. Z ozirom na Jezusa, ki je vse svoje življenje prebil v domovini, v obljubljeni deželi, čeprav je vedel, da ga čaka ondi najgroznejša in najsramotočnejša smrt, svari nadpastir z ganljivimi besedami pred izseljevanjem, ki izredno nevarno narašča od leta do leta, kakor izpričuje statistika; opozarja na nevarnosti, ki prete izseljencem. »Dne 7. prosinca tekočega leta se je pri meni mudil frančiškanski misijonar, ki že dalje časa opravlja dušoskrbje za avstrijske priseljence v Novem Jorku; tudi on je naglašal, kako večina naših ljudi ondi peša na duhu in hira na telesu. V Ameriki doseže, pripomnil je med drugim vneti dušni pastir, le mali odstotek priseljencev resnično blagostanje navzlic visokemu zaslužku, za katerega pa se terja tudi primeroma težje, naporejše delo¹; mnogi namreč niso vajeni gospodariti z večjimi denarnimi vsotami, zato si ne le nič ne prihranijo, marveč se nasprotno vdajo za pravljalivosti ter tako padejo v siromaštvo. Vrhutega jim prete od hišnih gospodarjev in voditeljev gospodarskih podjetij razne nevarnosti, ker se dajo prelahkomišljeno zapeljati k pijančevanju in k drugim pregreham. Ker pogrešajo duhovnikov, večših njihove govorice, postanejo tudi v verskem oziru mlačni tako, da se vsled izseljevanja poizgubi ne le mnogo delavnih moči za lepo našo domovino, marveč tudi na stotisoče neumrjočih duš za nebesko kraljestvo. — Naša domača zemlja, mislim, je še zmeraj toliko bogata na raznih virih, da si morejo iz njih njeni pridni in krepotni prebivalci prisluževati potrebnega kruha.« — Nadalje je pokazal Jezus pravo domoljubje tako, da je delal za svojo domovino, da je spoštoval in izpolnjeval hvalevredne šege in postave v deželi, dejanski je razodeval domoljubje z dobrim zgledom, ki ga je dajal izza otroških let svojim sodeželanom. »Dober, lep in vzvišen vzgled zapre nasprotnikom besedo in koristi v vsakem oziru. O ko bi imela vsaka dežela le pridne, krepotne in delavne prebivalce, tedaj bi bila zares obljubljena dežela: življenje v njej bi bil predokus in predužitek življenja v nebeški domo-

¹ Društvo sv. Rafaela objavlja ravnokar jako neugodno poročilo o delavni priložnosti v slov. naselbinah v Združenih državah Severne Amerike, Prim. Slovenec z dne 2. aprila 1910 št. 74.

vini. Prava lepota dežele ni v krasnih gričih in divnih dolih, v žitnem polju in pisanih livadah, v rodovitnih vrtih in vinogradih, marveč v bogaboječih, pobožnih prebivalcih. In moč in sila narodova niso skale in pečine, temveč je skalnata vera, pa sta trdno upanje in močna ljubezen. — Jezus je ljubil svojo domovino, toda njegovo srce ni bilo v ljubezni vdano mrtvi grudi, marveč ljudstvu, ki si je tam postavilo svoj dom. Vse besede in dejanja božjega Zveličarja oznanjujejo sočutno, postrežljivo in darežljivo ljubezen do prebivalcev prelepe Palestine. Jezus je žrtvoval vse za svojo domovino. Posvečeval jo je s svojo molitvijo, s svojimi nauki, s čudeži in stopinjami; najvišje posvečenje pa je podelil svoji domači zemlji, ko jo je namočil s svojo dragoceno krvjo. — Zveličar je ljubil izraelsko ljudstvo, ni pa pri tem sovražil prebivalcev drugih dežel, in po stopinjah božjega mojstra so hodili njegovi učenci. »Nikakor ni zvest učenec Jezusov, kdor druge narode prezira in zaničuje, pa jih sovraži in napada, ker ne zna razločevati med ljudstvom in njegovimi slabostmi; kdor oboje preganja in črti, namesto da bi obsojal napake in pregreške ter slabe lastnosti in razvade, ljubil pa osebe.« »Božji Gospod in Vzveličar nam je zastran ljubezni do naroda podal še prevažen nauk, ko narodnosti ni stavil in povzdigoval nad vero. V naših dneh se motijo in druge vodijo v zmoto vsi, ki pri skrbi za zemeljsko domovje pozabljajo na večnolepo nebeško domovino.« — Želeti je, da bi sprejeli verniki te nauke z ono vnemo, s katero so pisani.

Prezvizišeni knez in nadškof goriški si je izbral za predmet svojega postnega pastirskega lista dvojno ljubezen, do Boga in do bližnjega. Drugi del vsebuje navodila, kako naj se času primerno kaže ljubezen do bližnjega. Z bridkimi besedami ožigosa nadpastir človekoljubnost, humaniteto, ki bi danes rada izpodrinila pravo, iz ljubezni do Boga izvirajočo ljubezen do bližnjega. Potem govori o dobrodelnosti. »Dasi se dandanašnji veliko miloščine javno in zasebno ubogim deli in se razne ustanove za uboge, sirote in bolne ustanavljajo, je vendar vedno več revežev in postopačev na svetu, posebno po mestih. Oskrbovanje revežev se je vzelo cerkvi in dalo občinam. Ali je to boljše za reveže, razsodite sami. Da se dandanes množi revščina, telesna in dušna, da raste število brezdelavnih postopačev in beračev, je kriv ves naš gospodarski sistem . . ., nemarnost države, napačno oskrbovanje revežev, lahkomiselnost, življenje sveta, sploh ves moderni napredek, ki ne pozna ne vere ne ljubezni. Treba bo nam katoličanom tudi za oskrbovanje revežev organizirati se in po gotovih načelih oziraje se na praktične osebne in krajevne razmere delovati, drugače se naše moči le razcepijo in se ne doseže nameravanega vspeha. Podlago bi nam dale naše družbe sv. Vincenca . . . Najprej je treba skrbeti, da se ubožanje delavcev že naprej kolikor mogoče prepreči. Seveda tudi oskrbnik revežev in socialni politik ne moreta zamašiti vseh virov, iz katerih izvira uboštvo. Če so otroci že od mladosti nezmožni za delo, če se pohabijo ali zbolijo, če zgubijo stariše ali oskrbnike, če delavci zaradi špekulacije svojih gospodarjev, zaradi gospodarskih kriz, štrajka ali iznajdbe novih strojev zgubijo delo, tega seveda ne moremo vedeti že naprej in temu torej ne moremo takoj v okom priti. Ako pa uboštvo izvira iz lenobe in potratnosti, iz nerednosti ali neznanja, sploh ako je kdo uboštva sam kriv, bi se mu dalo lahko pomagati. Treba je mladenče učiti kakega rokodelstva, deklice pa domača

ženska dela, sploh kar jim je za bodoči stan in poklic potrebno, treba jih že v mladosti naučiti varčnosti, dela, reda, zmernosti in gotovo ne bodo postali berači in pohajači. Odločno pa naj se pobija alkohol, ki toliko ljudi in družin spravi na beračko palico...« Državno in deželno zakonodajstvo mora pomagati. »Sploh naj se skrbi, da se mladina nauči prav temeljito kako obrt ali posel, ker obrt ima zlato dno. Potem bo prenehalo tisto romanje poslov v mesto in se v deželo zopet povrne delavnost, zvestoba, zadovoljnost in blagostanje prejšnjih časov.« S posebnim povdankom opozarja nadpastir na mnogotere in velike nevarnosti, ki prete mladini, in sklepa z opominom: »Učite torej in svarite bližnjega, ustanovljajte ali podpirajte katoliška zavetišča, sirotišča, mladeniške in Marijine družbe, dobrodelne bratovščine, podporna in izobraževalna društva, društvo sv. Rafaela za izseljence, društvo zoper trgovino s človeškim mesom, misijone, deška naša semenišča, posebno še družbo sv. Vincenca.«

Prevzvišeni knez in škof ljubljanski si je letos »izbral ono nam najbolj drago in sladko skrivnost naše svete vere, nad katero se siromašni in zaslepljeni svobodomiselniki najbolj izpotikajo in jo nad vse sovražijo«: skrivnost sv. Rešnjega Telesa. V prvem delu govori o sv. R. T. sploh, podaja nauk cerkve, razlaga Jezusove besede, s katerimi je obljubil in postavil sv. zakrament, in kaže, kako pričujočnost Odrešenikova ustreza željam našega srca. V drugem delu govori vladika o sv. obhajilu in sicer o potrebi sv. obhajila, o koristih za dušo in za telo ter o pripravi za sv. obhajilo. Tretji del obravnava pogosto sv. obhajilo. Najprej podaja nadpastir pregled dosedanje prakse od početka krščanstva, potem pa razlaga opomin sv. Očeta Pija X k pogostemu sv. obhajilu. »Kako moramo biti hvaležni Bogu in svetemu Očetu za tako krasno in za nas razveselivno navodilo! Živimo v težkih in nevarnih časih, v časih strasti, uživanja, jeze, sovraštva, nečistosti, divjih bojev zoper sveto vero. Kako bi mogli obstati, da ne pademo, ako ne bi imeli one svete, zdrave in močne hrane, ki nas poživlja in krepi, da se borimo zmagonosno do smrti. In ta hrana, ki je tako nujno potrebujemo, se nam ponuja, pristop k njej se nam tako olajšuje, da je treba le še nekoliko pravega spoznanja in dobre volje, pa jo uživamo prav lahko pogostokrat, tudi vsak dan. Sv. Oče nas vabijo, da bi k tej mizi pristopali prav pogostokrat: ubogajmo jih!«

Pastirski list h koncu krepko pozivlja razne stanove, naj pogosto pristopajo h Gospodovi mizi, ker ima vsak stan in vsaka starost svoje posebne nevarnosti in potrebe¹.

Prevzvišeni škof tržaško-koprski se poslavlja s postnim pastirskim listom od svojih duhovnikov in vernikov ter jim govori besede opomina in blagoslova. Opominja jih, naj se tesno oklenejo sv. katoliške vere in sv. katoliške Cerkve, svari pred onimi, ki vabijo v razkol, pozivlja k pokorščini do sv. Očeta posebno z ozirom na zadnje dogodke v zadevi bogoslužnega jezika. Potem pa govori v slovo besede blagoslova svojim vernikom. Posebno prisrčne so besede, ki so namenjene starišem in predstojnikom zlasti z ozirom na vzgojo duhovniškega naraščaja.

Lukman.

¹ Ljubljanski pastirski list je izšel tudi o priročni izdaji (8°, 54 str.) in se dobiva v Kat. bukvarni. Cena 20 v.

2. Boj za šolo na Francoskem.

Verski boj na Francoskem se je sedaj, kakor se zdi, koncentriral na polju šolstva. Bodo-li katoličani imeli pravico, imeti šole, ki jih ustanavljajo, vzdržujejo in plačujejo s svojimi sredstvi? To je veliko vprašanje, za katero se bije sedaj na Francoskem hud boj. Ta vojska ni od včeraj, zakaj skoraj 30 let so primorani katoličani bojevati se za svobodno šolo; zato moramo pogledati nakratko zgodovino svobode pouka na Francoskem, posebno za tretje republike.

Po revoluciji l. 1789 ni bilo na Francoskem svobode pouka do leta 1850, čeprav se je nahajalo načelo te svobode med človeškimi pravicami, proklamiranimi v avgustu 1789 (*Déclaration des Droits de l'homme et du citoyen*) in ponovno 1830 ter v ustavi l. 1848. L. 1850 se je sprejel na predlog tedanjega naučnega ministra De Falloux znani zakon z dne 15. marca, ki je proglasil svobodo pouka, toda samo ljudsko- in srednješolskega. Svobodne šole so posihmal podvržene državnemu nadzorstvu le v higieničnih stvareh in glede pouka, »ki bi nasprotoval zakonom, ustavi in pravici«. Po tem zakonu je učitelj-lajnik dolžen poučevati katehizem. Učitelji-redovniki kakor tudi pomožni učitelji ne potrebujejo državnega izpričevala (*brevet*); redovniki se morajo izprijati le z dovoljenjem in potrdilom svojih predstojnikov (*lettre d'obédience*). Od tega časa so uživali francoski katoličani svobodo — raje bi rekli napol-svobodo — pouka, nižjega in srednjega. Svobodo višjega pouka so dobili še le 25 let pozneje z zakonom z dne 12. julija 1875. Ta postava dovoljuje posameznikom kakor društvom, ustanavljati svobodne visoke šole, ki jih sme obiskovati kdor hoče, ter določuje hkrati mešane komisije za podeljevanje akademičnih naslovov; polovica članov teh mešanih komisij je državnih profesorjev, polovica pa svobodnih. Do tedaj je imela edinole država pravico, podeljevati licenciat in doktorat. Ta zakon je blagodejno uplival tudi na državne visoke šole, ki so bile dosihmal »sramota za Francijo (*une des hontes de la France*)«, kakor pravi E. Faguet, profesor literature na vseučilišču v Parizu in član francoske akademije. Toda antiklerikalizem ni zaspal. Francoska demokratska in antiklerikalna stranka, pravi isti pisatelj, si Francije ne more misliti drugače kot čredo živine. Tako je l. 1880, pet let po objavljenju zakona o svobodi pouka, Jules Ferry¹ predložil svoj zakonski načrt za višje študije. 7. člen tega načrta določa, da se izženejo jezuitje in vse kongregacije, ki se bavijo s poukom in niso postavno priznane. Ta člen je senat zavrgel. Vlada pa je po neki stari postavi iz 18. stoletja izdala odredbe proti nepriznanim redovom ter jih s silo izvedla od junija do novembra 1880². Zaprlo se je 74 šol, ki so jih vodili jezuitje, in 261 redovnih hiš. Omeniti je še treba, da je zakon z dne 18. marca 1880 odpravil mešane komisije in torej državi vrnil izključno pravico podeljevati akademične naslove ter prepovedal rabiti za svobodne zavode imena »fa-

¹ Rojen 1832 v Saint-Dié, département de Vosges, umrl 1893 v Parizu, dvakrat minister za nauk in dvakrat predsednik ministrskega sveta.

² L. 1880 so šteli moški redovi, ki niso bili potrjeni, 7500 udov; med temi je bilo 1500 jezuitov. Priznani redovi so imeli nad 22.000 udov. Redovnic, ki niso bile potrjene, je bilo okoli 15.000, potrjenih pa okoli 114.000, skupaj torej okoli 458.500. Proti koncu l. 1899 je naraslo število na 214.137, med 184.001 redovnic.

culté« in »université«, ki pristojajo le državnim zavodom. Z zakonom z dne 16. junija 1881 je zahteval Ferry od vseh učiteljev, lajikov in redovnikov, na javnih in zasebnih šolah, državna izpričevala. Tudi šolnina na vseh ljudskih šolah in občinskih otroških vrtcih je bila odpravljena. Hkrati so se izključili iz javnih šol duhovniki in redovniki.

Zakon z dne 28. marca 1882 je uvedel obveznost nižjega pouka in prepovedal javnim učiteljem poučevati verouk. Odsihdob je francoska ljudska šola »nevtralna«. Vsak oče je dolžen po tem zakonu preskrbeti svojim otrokom nižji pouk v kaki šoli, javni ali zasebni, svetni ali redovni ali pa skrbeti za domač pouk.

Zakon z dne 30. oktobra 1886 ali zakon o uredbi nižjega šolstva določa, da mora vsak učitelj, ki hoče otvoriti zasebno šolo, naznaniti svoj načrt županu, prefektu, nadzorniku akademije in prokuratorju republike z natančnimi podatki o šolskih prostorih, o svoji osebi, o učiteljskem osebju (člen 37 in 38). Isti zakon izključuje iz javnih šol verski pouk. Tako je postalo laiciziranje šole popolno in se izvedla nevtralnost.

Organični dekret o nižjem pouku z dne 18. januarja 1887 izpopolnjuje v členih 158—166 člena 37 in 38 prejšnjega zakona, kako naznaniti otvoritev zasebnih šol. Nič posebnega ni omeniti o šolskih zakonih iz let 1889, 1893, 1900; pečajo se večinoma z izboljšanjem gmotnega stanja učiteljev.

Z letom 1901 se začinja v boju za šolo nova doba, začinja se hkrati francoski »Kulturkampf«. Zakon z dne 1. julija 1901, imenovan društveni zakon, pravzaprav je pa zakon proti redovom, prepoveduje v 14. členu poučevati vsakomur, kdor ni član priznanih redov. Ta 14. člen je po svoji vsebini 7. člen zakona iz l. 1880, ki ga je zavrnil senat. Jules Ferry ga je posnel po načrtih, ki so jih izdelali za šolski zakon Guizot (1836) in Villemain (1841 in 1844). Vsi prestopki tega člena se kaznujejo z zatovritvijo zavoda, globo od 16 do 50 frankov in zaporom od 6 dni do enega leta. Mnogo redovnikov in redovnic se je sekulariziralo, da bi mogli naprej poučevati; to pa ni pomagalo: vlada jih je sodnijsko zasledovala in jim zaprla šole, češ, da so se samo na videz sekularizirali. Na podlagi tega liberalnega (!?) zakona iz l. 1901 je zaprla vlada mnogo zasebnih šol, v dobi od l. 1902 do 1910 okoli 25.000. Po posebni gorečnosti proti zasebnim šolam in kongregcijam se je odlikoval Émile Combes, »najbolj omejen in najbolj nasilen politik« (E. Faguet). Sam se je ponašal, da je dal sodnijskim potom zapreti 22 ali 23.000 konventov in z entuziazmom je naznanjal, da pride dan, ko ne bo nobenega redovnika več na Francoskem in bo tako Francija prvačila celemu svetu!

L. 1904 je senat sprejel lex Chaumié, ki razveljavlja zakon iz l. 1850 (lex Falloux). Med razpravo o novem načrtu Chaumiéjevem je obljubil Combes predložiti načrt zakona, ki bi končno zabranil vsak pouk tudi onim redovnikom, ki jih je država potrdila. Ta načrt je predložil poslaniški zbornici proti koncu februarja. Razprava se je zavlekla do 28. marca. Zakon je bil sprejet. Določuje, da morajo vse redovne družbe, se li bavijo s šolo ali ne, izginiti v teku 10 let, t. j. do l. 1914.

V naslednjih letih od 1905—1908 je imela podivjana zakonodaja francoskih antiklerikalcev dovolj posla z ločitvo cerkve od države. Sredi junija 1908 pa je postalo šolsko vprašanje zopet pereče. Učitelj Morisot v départementu de la Côte-d'or je govoril pred svojimi učenci nedostojno

in žalil katoliško zavest. Tožili so ga pri civilni sodnji, in učitelj je bil obsojen. Učiteljev priziv je druga instanca zavrnila in potrdila prvo razsodbo. Veliko razburjenje med antiklerikalci. Nekaj poslancev je vložilo interpelacije. Vlada je seveda obljubila, da hoče ščititi učitelje. Minister za nauk, protestant Doumergue, je predložil dvoje zakonskih načrtov (23. in 30. junija 1908). Prvi določa, da zapadejo očetje, ki zabranijo svojim otrokom prisostvovati kakšnemu delu šolskega pouka, ki je po zakonu iz l. 1882 obvezen, in prav tako vsi, ki vplivajo v tej zadevi na rodbinske očete, kaznim, ki jih stavi isti zakon na šolske zamude. Drugi načrt pa skuša odvzeti od učiteljev odgovornost za prestopke, ki jih store v izvrševanju svoje službe, s tem, da prevzame vso odgovornost država. Na te načrte so odgovorili škofje s svojo prvo okrožnico dne 20. septembra 1908, v kateri dajejo starišem praktična navodila: kjer je več šol, morajo izbrati tisto, ki je boljša v verskem oziru. Vsekako pa morajo vestno paziti na šolski pouk in z vsemi zakonitimi sredstvi zahtevati nevtralnost, ki jo obeta zakon. Če pa vsa ta sredstva ne zadostujejo, morajo brez pomisleka vzeti svoje otroke iz šole, naj sledi potem karkoli. Mnogo škofov je obravnavalo šolsko vprašanje v postnih ali pa v posebnih pastirskih listih. Konečno, dne 19. septembra 1909, je izišla nova okrožnica francoskih škofov o pravicah in dolžnostih starišev glede šol. Med tem je odstopilo Clémenceaujevo ministrstvo (20. julija 1909), prišel je Briand.

Okrožnica, ki je najvažnejša izjava francoskega episkopata o šolskem vprašanju, zasluži, da posnamemo njeno vsebino. Država in družina ste dve družbi, ki jih je treba ločiti: otroci so starišev, ne pa države. Pri vzgoji jih mora država podpirati, celo nadomestovati, nikdar pa jih ne sme izpodrinuti. Država ima gotovo pravice, toda njene pravice ne morejo presegati božjih pravic. Pravica starišev do vzgoje priznava božje in naravno pravo, zakaj šola je nadaljevanje družinske vzgoje. Stariši so dolžni izbrati šolo, ki odgovarja njih verskemu prepričanju, svobodno t. j. krščansko, javno t. j. nevtralno. Nevtralnost je obsodila cerkev, posebno Pij IX v alokuciji dne 1. novembra 1854, v pismu poslanem friburškemu nadškofu dne 14. julija 1864 in Leon XIII v okrožnici »Nobilissima Gallorum gens« z dne 8. februarja 1884, v encikliki na bavarske škofe »Officio sanctissimo« z dne 22. decembra 1887 in encikliki kanadskim škofom z dne 8. decembra 1897; zato morajo imeti krščanske, svobodne šole prednost pred nevtralnimi. V gotovih slučajih je mogoče le-te tolerirati. Ker pa je danes nevtralnost večinoma le na papirju, ni dovoljeno pošiljati otrok v šole, kjer se nevtralnost ne izvaja. Stariši, ki ne izpolnjujejo te dolžnosti, se hudo pregrešijo in niso vredni zakramentov sv. cerkve. Pravica in dolžnost paziti na šolo; društva družinskih očetov (ta društva, proti katerim je naperjen prvi načrt Doumergueov (23. junija 1909), so se začela v départementu de l'Isère, pod vodstvom gorečega grenobelskega škofa msgr. Henry in se razširjajo po celi Franciji). Prepoved nekaterih slabih knjig (seznamek je na koncu škofovske okrožnice)¹. Očetje bodo torej pazili na šolo, in škofje so pripravljeni vse pretrpeti, da varujejo

¹ Za karakteristiko teh učnih knjig prim. Fénelon Gibon, Les Manuels justement condamnés. Revue pratique d'apologétique Tome IX (1910) 486—504, kjer je navedena tudi druga literatura o tem vprašanju. Ur.

duše otrok. Treba se je bojevati po vzgledu Ivane d' Arc. To je v kratkem vsebina okrožnice francoskega episkopata.

Liberalni in protiverski časniki so si prizadevali napadati ta list, namigavali so in naravnost trdili, da je bil sestavljen v Rimu, in da so ga francoski škofje objavili le po papeževem naročilu. Učitelji so glasno protestirali in trdili, da je ta izjava škofov za nje sramotilna in poniževalna. Konečno so sklenili tožiti škofe, ki so izdali okrožnico. Učiteljska društva (Amicales) tožijo sedaj kakih 10 nadškofov in škofov za odškodnino v znesku 5000 frankov. Kardinal Luçon, nadškof v Reimsu, je bil nedavno obsojen za 500 frankov¹.

Ko pišemo te vrste (25. februarja), stoji lavalski škof mgr. Grellier (département de la Mayenne) pred lavalskim civilnim sodiščem, kjer ga je tožilo učiteljsko društvo tega départementa². Mgr. Laurans, škof v Cahoru (Lot) je pozvan pred sodnijo za 12. april; pariški nadškof mgr. Amette bode tudi skoraj stal pred civilnim sodiščem de la Seine, kjer ga tožijo pisatelji nekaterih v škofovski okrožnici obsojenih del za odškodnino v znesku 10.000 frankov. Mgr. Laurans je bil že enkrat obsojen od sodnije v Cahoru in prizivnega sodišča v Agenu (Lot-et-Garonne) za 25 frankov, ker je v pastirskem listu z dne 12. decembra 1908 obsodil nekaj knjig, ki so se rabile v šolah njegove škofije. Mgr. Ricard, nadškof v Auch-u (département du Gers) je prepovedal dne 2. februarja 1909 nekaj šolskih knjig; obsojen je bil zato na 500 frankov. Ker se je branil plačati naloženo kazen, so mu zarubili hišno opravo in jo prodali po dražbi. Kaj naj se reče o teh sodnijskih obravnavah, kaj mislijo o njih francoski antiklerikalci? Naj zadostuje navesti, kaj je rekel o njih Briand v poslanski zbornici v seji dne 22. januarja 1910: »Škofje so se posluževali pravice, ki jim pristojajo. Storili so, kar ima pravico storiti vsak državljan. Ni bilo umestno zasledovati jih. Mi tega nismo zahtevali...« To pa ni motilo naučnega ministra, da je pozval po nadzornikih učitelje, naj se ne brigajo za ugovore škofov. V vseh delih Francoske se je mnogo otrok po navodilu svojih starišev branilo rabiti prepovedane učne knjige. Vsi ti so bili izključeni za nekaj časa ali tudi za vselej. V nekem kraju so izgnali take otroke iz šole manu militari. Stariši pošiljajo izključene otroke v svobodne šole, ki so morda kje v okrožju, ali pa jih imajo doma, jih poučujejo sami ali pa dobijo koga, ki jih poučuje. Najčešče poučuje župnik ali vikar v svojem stanovanju; da se pa izogne sitnostim, jih mora sprejemati posamezno ali pa po družinah. Skoraj v vseh škofijah se je pripravilo ali se pripravlja mnogo župnikov in vikarjev na izpit za usposobljenje. Povsod se katoličani organizujejo za odpor proti temu zadnjemu naskoku lož na krščansko šolo; zakaj vsi načrti za te zakone so se že dolgo let pripravljali v framasonskih društvih.

Zakaj pa se francoski katoličani še le nekaj let borijo proti državnim nevtralni šoli, ko vendar obstoji že skoraj 30 let? Vladno in protiversko

¹ Globa je primeroma nizka, vendar je poročilo, ki ga prinaša solnograška »Kathol. Kirchenzeitung« 1910 št. 9, str. 104 čudovito optimistično. Da je to obsodba, »die faktisch fast einem Freisprüche und einer Abweisung der Kläger gleichkommt«, bode težko verjel, kdor pozna podrobnosti obravnave (prim. Köln. Volkszeitung. Wochenausgabe Nr. 10, 10. März 1910 S. 6).

² Obravnava je preložena.

časopisje dolži katoličane, da jih vodi le političen namen: pokončanje republike. Toda vzroke, da so se vzdignili francoski katoličani in se oglašili škofje, je iskati drugje. Do zadnjih let so učitelji in pisatelji učnih knjig vobče spoštovali nevtralnost, ki je zajamčena po zakonu. Še le od l. 1902 in posebno od l. 1904, ko je vlada zatrla redovniške družbe, ki so imele šole, se je začela nevtralnost očitno kršiti. Ves čas, ko sem jaz obiskoval ljudsko šolo (1887—1891), smo molili pred poukom Oče naš in Češčena Marija, popoldne pa pred sklepom šole skoraj vedno večerno molitev. Še pred tremi leti je svetna učiteljica v moji rojstni župniji izpraševala izven šolskih ur katehizem otroke, ki so se pripravljali na prvo sv. obhajilo. Vse te je prevarilo, uspavalo katoličane. Gotovo, so še svobodne šole in se še vedno ustanavljajo, zakaj vladi je naravnost nemogoče vse zapreti, ker ji manjka prostorov in pred vsem učiteljskih moči, toda nareja težave čez težave, da bi paralizirala vpliv tistih, ki obstoje. Nekako 15. februarja 1910, kot konec interpelacij, ki so se stavile v poslaniški zbornici v šolskem vprašanju (od 14. do 21. januarja je bilo 15 interpelacij in 21 govornikov), je predložil Doumergue nov načrt zakona za ljudskošolski pouk v zasebnih šolah. Vsebina je kratko ta-le: Vodje zasebnih ljudskih šol morajo predložiti državnemu nadzorniku in duplo vse učne knjige, pa tudi knjige, ki se naj sprejmejo v šolsko knjižnico ali se razdele kot nagrade. Minister lahko prepove po nasvetu višjega sveta za javni pouk (Concil supérieur de l'Instruction publique) vse knjige, ki naspotujejo morali, ustavi in zakonom. Zasebnih šol ne more voditi nihče, kdor nima izpričevala usposobljenja. Kdor hoče otvoriti zasebno šolo, mora priložiti svoji prošnji naslednje priloge: 1. Seznamek krajev, kjer je bival, ter služb, ki jih je izvrševal po svojem dvajsetem letu; 2. izjavo, da ne pripada nobeni redovni družbi, ki ni avtorizirana za ljudskošolski pouk; 3. učni načrt, ki se ga misli držati, z razdelitvo tečajev ali razredov; 4. seznamek sotrudnikov, ki jih bo imel pri upravi, pouku ali nadzorovanju; izjavo, lastnoročno pisano in podpisano, da niso udje kake kongregacije, ki ni avtorizirana za ljudskošolski pouk, in izpričevala, ki jih imajo¹.

Ta načrt pomeni popolno uničenje svobodnega pouka, ker je nazadnje vse odvisno od ministrove volje. Sliši se, da namerava Buisson, bivši protestantski pastor, iz Švice prognan zaradi svojih protikrščanskih idej, sedaj poslanec XIII. pariškega okraja in, če se ne motim, ravnatelj ljudskega šolstva, predložiti pred novimi volitvami v maju nov zakonski načrt, ki še otežuje položaj katoliških šol.

K sklepu tega članka o francoskem šolskem vprašanju moram še povedati čitateljem, kako neizmerne svote zahteva samo državno ljudsko šolstvo na Francoskem. Ljudska šola stane francoske davkoplachevalce 283,327.000 frankov; všteti pa niso stroški občin, niti obresti in amortizacija ogromne svote 1.369,000.000, ki se je izdala za šolska poslopja. Zdrževanje svobodnih šol stane katoličane letnih 78,000.000 frankov. Vkljub temu je bilo po uradnih poročilih l. 1909 analfabetov med moško mladino 5%, med žensko pa 7%.

A. Bayol.

¹ Razprava v zbornici se je začela 11. marca.

II.

Delo za zedinjenje.

1.

Za cerkveno zedinjenje je potrebno bogoslovsko-znanstveno delo, a tudi molitev in podrobno misijonsko delovanje. Zato ni zadosti, ako se za cerkveno zedinjenje zanimajo samo nekateri bogoznanci; tudi ljudstvo mora sodelovati. Že okoli petdeset let delajo na Balkanu francoski misijonarji za cerkveno zedinjenje, a mi smo komaj vedeli za njih apostolsko delo. Avstrijski katoličani, posebno Slovani, ki bi bili najbolj poklicani in najbolj sposobni za to delo, so na tem polju mnogo zamudili. Vsaj sedaj, ko ni več upanja, da bi mogli še nadalje Francozje sami vzdrževati vzhodne misijone, je čas, da nekoliko popravimo, kar smo zamudili, in se začnemo dejansko zanimati za te misijone.

Naše ljudstvo je že večkrat pokazalo, da je pripravljeno sodelovati pri delu za cerkveno zedinjenje. Izkušajmo to zanimanje v ljudstvu še poživiti in ohraniti. V ta namen nam najboljše služita dve pobožni družbi, ki sta med našim ljudstvom razširjeni.

1. Bratovščina sv. Cirila in Metoda je bila ustanovljena od lavantinskega škofa A. M. Slomškega in od papeža Pija IX potrjena leta 1852 (zgodovina te bratovščine je popisana v »Voditelju« XI (1908) 274 do 283). Škof Slomšek se je sam zelo zanimal in trdil za napredek bratovščine. V »Zgodnji Danici« je udom bratovščine vsako leto poročal o stanju bratovščine, o vzhodni cerkvi in o zedinjenju. V zadnjih letih je bratovščina skoraj popolnoma zaspala. Sedanji prevzv. lavantinski knez in škof je v svojem pastirskem listu l. 1906 izrekel željo, naj bi se ta bratovščina zopet poživila: »Prav iskreno želim, da bi na novo oživela bratovščina sv. Cirila in sv. Metoda, ki je bila od papeža Pija IX dne 12. maja 1852 potrjena, z obilnimi odpustki oblagodarjena in v naši škofiji vpeljana s hvalevrednim namenom, da bi njeni udje pridno in zbrano molili za združitev razkolnikov.« Sedaj je gotovo ugoden čas, da se ta bratovščina poživi. Kaj naj bi se v ta namen storilo?

a) Ljudstvo je treba včasopisih v cerkvenih in društvenih govorih poučevati o sedanjem stanju vzhodne cerkve, o vzhodnih misijonih o delu za zedinjenje. »Glasnik« in »Bogoljub« naj bi redno poročala o vzhodnih misijonih; tudi drugi katoliški časopisi naj bi v primerni obliki ljudstvo poučevali o vzhodnem cerkvenem vprašanju. Vsako leto naj bi bila v vsaki župniji vsaj ena pridiga o tej stvari. V tem zmislu je delal tudi škof Slomšek, ki je slovenskemu ljudstvu vsako leto poročal o bratovščini.

b) V ljudstvu je treba zbudjati tudi dejansko zanimanje za vzhodne misijone; misijoni potrebujejo tudi gmotne podpore. Sploh vse misijonske bratovščine in družbe zbirajo tudi prispevke (bodisi redne in obvezne ali prostovoljne) za misijone; tudi udje bratovščine sv. Cirila in Metoda naj bi po svojih močeh prostovoljno kaj prispevali za misijone. Že Slomšek je priporočal udom bratovščine sv. Cirila in Metoda, naj bi zbirali denarne prispevke za vzhodne misijone. V »Zgodnji Danici« l. 1857 opominja ude, da ne smejo »rok križem držati, marveč jih pristrčno k molitvi povzdigati, in tudi dajati vbojajme v podporo katoliških naprav v jutrovih, ravno tistih deželah, iz katerih je tudi našim

krajem svoje dni došla prave vere luč in vsakovrstna pomoč. Tako bode naša krščanska braterna sv. Cirila in Metoda prav popolnoma.« Ta svoj opomin podpira z jako lepimi besedami. »Molitev in miloščina sta najmogočnejši podpornji za razširjanje in vtrjevanje Božjega kraljestva na zemlji. Molitev nevernim in odkrušenim v pravo cerkev pot pripravlja, miloščina jim pa popotnico daja, da lažje in bolj veselo pridejo. Molitev oskrbi dušo, miloščina pa telo, ter stori, da bo ves človek osrečen; oni sta dve sestri, kateri pomagata oznanovavcem evangelija po vesoljnem svetu, sta dve peruti, po katerih leti evangeljski glas po vsi zemlji, in do pokrajin (koncev) zemlje Božjega nauka besede.«

Le žal, da takrat še niso bili urejeni misijoni med Grki in Bolgari. Šele po l. 1860 so se polagoma začele ustanavljati razne misijonske naprave za zedinjenje Grkov in Bolgarov. Zato Slomšek zbiranja prispevkov še ni mogel urediti. Sedaj je že vse polno takih misijonskih naprav, ki nujno potrebujejo naše pomoči. Udje bratovščine sv. Cirila in Metoda, zdravite se in delajte v duhu Slomškovem!

c) Katoliška društva in Marijine družbe, naj bi se zanimale za cerkveno zedinjenje; v ta namen bi se lahko ustanovili posebni odseki.

Zanimanje za cerkveno zedinjenje in za bratovščino sv. Cirila in Metoda se da prav primerno združiti z raznimi cerkvenimi pobožnostimi, n. pr. s češčenjem sv. R. T. (naj bi se včasih molila ura molitve za zedinjenje razkolnikov), s češčenjem M. B. in Srca Jezusovega; s tem bi se obenem poživljala pobožnost in gorečnost vernega ljudstva. *Lukman.*

2. Apostolstvo sv. Cirila in Metoda ima svoje središče na Velehradu. V ljubljanski škofiji se je vpeljalo dne 12. junija leta 1909; ljudstvu se je razglasilo o začetku julija istega leta. Apostolstvo se je nepričakovano hitro priljubilo in razširilo. Dasi poletni in jesenski čas, ko imajo ljudje mnogo dela, ni najugodnejši za razširjanje novih družb, vendar se je do konca leta oglasilo in letni prispevek plačalo okoli 10.000 u d o v. Največ udov se je vpisalo pri cerkvi Srca Jezusovega (lazaristi) v Ljubljani (1100), v župniji sv. Petra v Ljubljani (981), Mengeš (656), Srednja vas v Bohinju (500), Cerklje pri Krškem (236), Šmartno pri Litiji (333), Zgornji Tuhinj (234), Stopiče (203); zelo so se odlikovale nekatere manjše župnije; Žabnica (191), Radovica (153), Homec (105), Bohinjska Bela i. dr. V začetku l. 1910 je številu udov v mnogih župnijah zelo narastlo. — V drugi polovici l. 1909 se je nabralo rednih prispevkov okoli 3000 K; vrhu tega se je za balkanske misijone nabralo še okoli 1000 K.

Po pravilih »Apostolstva sv. Cirila in Metoda« se sme polovica letnih prispevkov porabiti za povzdigo cerkvenega življenja v domači škofiji in med Slovenci v tujini. A odbor je z dovoljenjem osrednjega odbora (na Velehradu) in ljubljanskega knezoškofa sklenil, da bode redno vse dohodke porabljal za misijone, le nekoliko za Slovence v tujini. Ljudstvo samo je dalo povod temu sklepu, ker svoje prispevke večinoma najrajši daruje za misijone. Zato so se redni dohodki lanskega leta takole razdelili: 1000 K za balkanske misijone asumpcionistov, 350 K za misijone lazaristov v Macedoniji, 300 K za unijate v Bosni (o teh bode »Voditelj« še poročal) 250 K za »Velehradsko Akademijo«, 200 K za katoličane latinskega obreda v Bosni, 200 K za Slovence v tujini. Torej se je razdelilo 2300 K. Stroškov je bilo okoli 600 K in 100 K je ostalo v poštni hranilnici.

Za razširjanje »Apostolstva sv. Cirila in Metoda« so največ storile Marijine družbe; nekatere Marijine družbe so v ta namen osnovale posebne odseke. Marijine družbe imajo tukaj lepo priliko, da res apostolsko delujejo in s tem tudi svoje življenje poživé; naj bi torej vse Marijine družbe osnovale take odseke. Sploh se je pokazalo, da se »Apostolstvo« z največjim uspehom razširja, če se podrobna agitacija, nabiranje ndov in prispevkov izroča društvenim odsekom, nabiravcem ali nabiralkam.

Apostolstvo sv. Cirila in Metoda se da prav lepo združiti z našim društvenim in verskim življenjem. S kolikim zanimanjem poslušajo predavanja ali cerkvene govore o vzhodni cerkvi in o zedinjenju! Kako se lahko poživi gorečnost za češčenje M. B., sv. R. T. in Srca Jezusovega, ako se ljudstvo poučuje o veliki važnosti teh pobožnosti za cerkveno zedinjenje! Sploh za »Apostolstvo sv. C. in M.« velja isto, kar je g. urednik odzgoraj nasvetoval za bratovščino sv. C. in M.

Gg. duhovnikom priporočamo nalednjo literaturo o vzhodnem cerkvenem vprašanju:

1. Vzhodno cerkveno vprašanje v »Voditelju« 1909, str. 221—260. Posebni odtisek te razprave se dobiva v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani. V razpravi je navedeno mnogo virov. — »Voditelj« bode v vsaki številki prinašal mnogo zanimivega in zanesljivega gradiva o vzhodni cerkvi.

2. Prinz Max, Herzog zu Sachsen, Vorlesungen über die orientalische Kirchenfrage. Freiburg (Schweiz) 1907. Str. VIII + 248; 1 M. Jako dobro, zanimivo in živahno pisano; jako po ceni. Prim. Voditelj XII (1909) 317 nsl.

3. »Missionen der Augustiner von Mariä Himmelfahrt«; uredništvo in upravništvo je v Dinsheim, Unter-Elsass; cena 2 M na leto. Asumpcionisti najbolj poznajo vzhodno cerkev in najbolje delajo za rešitev vzhodnega cerkvenega vprašanja. Od letos naprej bodo še posebno poskrbeli, da bode njih misijonski časopis res zanimiv, ker so spoznali, da je to velike koristi za njihove vzhodne misijone.

Ta literatura bi za prvo orientacijo zadostovala. Zgled škofa Slomška in požrtvovalnost misijonarjev-Francozov naj nas vzpodbuja k novi gorečnosti za zedinjenje, ki je v prvi vrsti odvisno od sodelovanja katoliških Slovanov.

Dr. F. Grivec.

2.

Academia Velegradensis.

Znanstvena organizacija velikega mednarodnega dela za rešitev vzhodnega cerkvenega vprašanja bode v kratkem dovršena. Priprave za ustanovitev »Velehradske Akademije« so končane. Pravila so že sestavljena in potrjena od olomuškega nadškofa (A. V. bode imela svoj sedež na Velehradu, oziroma v Kromerizu, torej v olomuški nadškofiji); čakamo še potrjenja od ministrstva, potem se bodo pravila predložila še vsem avstro-ogrskim ordinarijatom. V nekoliko tednih, tako upamo, bode A. V. že začela delovati.

Pravila A. V. so sestavljena po vzoru pravil nemške »Görres-Gesellschaft«. Ker pričakujemo, da bodo potrjena v predloženi obliki, zato jih že sedaj tukaj podajemo v slovenskem prevodu.

Sedež, namen in sredstva.

§ 1. »Academia Velegradensis« ima sedež na Velehradu.

§ 2. Namen A. V. je, gojiti in podpirati znanstvene študije o vzhodni (grško-slovanski) cerkvi.

§ 3. V ta namen A. V.

- a) sklicuje shode učenjakov in prijateljev študij o vzhodni cerkvi;
- b) prireja znanstvene kurze, ustanavlja in podpira znanstvena podjetja, razpisuje nagrade za vprašanja svoje stroke;
- c) izdaja znanstvene publikacije in podpira izdajanje znanstvenih spisov;
- d) daje podpore (štipendije) za študije o vzhodni cerkvi;
- e) podpira druga dela in podjetja, ki služijo njenemu namenu.

Člani.

§ 4. Člani A. V. so: a) častni, b) ustanovni, c) redni, d) podporni.

Za častne člane A. V. se imenujejo možje, ki so si pridobili odlične zasluge za A. V. in za njene stroke. Imenuje jih občni zbor na predlog predsedstva.

Ustanovni člani so tisti, ki enkrat za vselej plačajo, za A. V. najmanj 500 K.

Redni člani so tisti, ki so dovršili akademične študije in plačajo enkrat za vselej vsaj 250 K ali vsako leto vsaj 12 K.

Podporni člani plačajo vsako leto vsaj 5 K.

Pravice članov.

§ 5. Častni, ustanovni in redni člani imajo pravico:

- a) vdeleževati se občnih zborov in na njih glasovati;
- b) voliti predsedstvo;
- c) staviti odboru predloge v društvenih zadevah;
- d) predlagati častne člane;
- e) za dobo svojega članstva imajo pravico do publikacij A. V., da se jim pošiljajo ali brezplačno ali po znižani ceni, kakor določi odbor.

Podporni člani se smejo vdeleževati občnih zborov, a brez pravice glasovanja. Dobivajo tiskano letno poročilo in po možnosti za znižano ceno spise A. V., izdane v dobi njih članstva.

Dolžnosti članov.

§ 6. Vsak član je dolžan, ravnati se po sklepih odbora in občnega zbora.

Predsedstvo.

§ 7. Na čelu A. V. stoji predsedstvo najmanj petnajst, a ne več kot petdeset članov. Sestoji iz mož zaslužnih za študij vzhodnega cerkvenega vprašanja.

§ 8. Predsedstvo se shaja:

- a) na občnih zborih;
- b) ako to želi upravni odbor ali vsaj osem članov predsedstva.

Upravni odbor.

§ 9. Predsedstvo voli izmed sebe upravni odbor in izmed članov A. V. dva pregledovavca računov za štiri leta. Upravni odbor sestoji iz predsednika in njegovega namestnika, tajnika in namestnika, blagajnika in namestnika in enega do treh drugih odbornikov.

Upravni odbor se shaja na pismeno povabilo predsednika ali njegovega namestnika. Predsednik ali namestnik je dolžan sklicati odbor, kadar to zahtevajo vsaj trije člani upravnega odbora.

§ 10. Upravni odbor vodi in oskrbuje vse zadeve A. V. Vodi zapisnik udov, upravlja blagajno, dela priprave za seje predsedstva in občne zборе in izvršuje njih sklepe. Ako umrje ali odstopi kak član odbora, si more odbor kooptirati kakega drugega člana iz predsedstva. Za veljavnost sklepov je potrebna navadna večina navzočih članov.

§ 11. Predsednik upravnega odbora sklicuje skupne seje predsedstva in jim predseduje.

§ 12. Vsi za A. V. veljavni sklepi morajo biti podpisani od predsednika in tajnika.

§ 13. Tajnik, oziroma njegov namestnik zastopa A. V. na zunaj. Vodi zapisnik članov in oskrbuje potrebno dopisovanje.

§ 14. Blagajnik upravlja premoženje A. V., prejema in potrja prispevke itd.

§ 15. Blagajnik sestavi vsako leto podrobni račun za preteklo upravno leto.

§ 16. Pregledovavca imata pravico, kadar spoznata za primerno pregledati blagajno in račune; imata dolžnost pregledati letni račun in o tem poročati na občnem zboru.

Odseki.

§ 17. Za znanstvene stroke zastopane v A. V. se bodo po možnosti ustanovili ti-le odseki:

- a) vzhodni odsek v ožjem zmislu;
- b) zahodni: za povzdigo bogoslovske znanosti med katoliškimi Slovani (latinskega obreda) s posebnim ozirom na bogoslovsko znanost in literaturo vzhodne cerkve;
- c) odsek za proučevanje o življenju in delu sv. Cirila in Metoda in za arheološko preiskavanje Velehrada.

Vsak odsek ima na občnem zboru posebno zborovanje, h kateremu imajo pristop vsi člani A. V. Sklepe odsekov izroča predsednik odseka predsedstvu A. V. v pretres.

Vsak odsek ima svoje predsedstvo, t. j. predsednika in enega ali več tajnikov. Predsednike posameznih odsekov voli za štiri leta predsedništvo A. V. Tajnike odsekov voli predsedstvo A. V. na predlog odsekovega predsednika.

Podružnice. *

§ 18. V kateremkoli avstrijskem mestu se smejo ustanoviti podružnice (podružnični odbori) A. V.; njih namen je določen po namenu A. V.

Občni zbori.

§ 19. Redni občni zbor A. V. sklicuje upravni odbor vsako leto in sicer vsako drugo leto na Velehradu. Čas in mesto določa na predlog upravnega odbora predsednik tega odbora, ki tudi predseduje občnim zborom.

§ 20. Redni občni zbor:

- a) na predlog predsedstva voli nove člane v predsedstvo;
- b) na predlog predsedstva imenuje častne člane;
- c) zahteva od upravnega odbora poročilo o delovanju A. V. in poročilo o denarnem stanju;
- d) sklepa o premembi pravil in o razdružitvi A. V.;
- e) se posvetuje o predlogih, ki naj jih člani predložijo upravnemu odboru vsaj teden pred občnim zborom.

§ 21. Izredni občni zbor sklicuje na predlog upravnega odbora predsednik tega odbora.

§ 22. Občni zbor sklepa z nadpolovično večino navzočih, za glasovanje vpravičenih članov. Ako se v določenem času ne zbere polovico članov, ki imajo pravico glasovanja, se vrši pol ure pozneje občni zbor brez ozira na število navzočih članov. Za sklepanje o premembi pravil ali razdružitvi A. V. je potrebna dvetretjinska večina.

§ 23. Pri znanstvenih zborovanjih občnega zbora podajajo predsedniki odsekov poročila, in se vrši vsaj eno znanstveno predavanje.

Poravnavanje prepиров.

§ 24. Prepire, ki bi morebiti v društvenih zadevah A. V. nastali med člani, poravnava upravni odbor. Prepire med člani in odborom poravnava predsedstvo.

Razpust A. V.

§ 25. Predlog za razdružitve A. V. more na občnem zboru podati le predsedstvo A. V. po soglasnem sklepu.

§ 26. Ako bi se A. V. razšla, odloči predsedstvo, kako naj se porabi premoženje A. V.

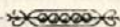
* * *

A. V. se po svojih pravilih nekoliko razlikuje od znanstvenih društev kakor so sicer v Avstriji v navadi. Posebnost A. V. je njeno predsedstvo in upravni odbor. V tem se A. V., nekoliko približuje pravi akademiji. Predsedstvo ima značaj nekakega akademičnega senata, člani predsedstva imajo v A. V. podobno ulogo kakor pravi ali dopisujoči člani v akademijah. V predsedstvo bodo izvoljeni samo strokovnjaki v vzhodnem cerkvenem vprašanju; to bodo glavna delavna moč akademije, zato bodo pa tudi stalno vodili A. V. Člani predsedstva so redno voljeni za vedno; predsedstvo pa izmed sebe voli vsaka štiri leta upravni odbor, ki ima podobno ulogo kakor navadni odbor pri drugih društvih. Pri mednarodni znanstveni družbi kakor je A. V. je taka organizacija skoraj potrebna, ob enem pa najbolj zanesljiva podlaga za znanstveni in stalni značaj A. V. Delovanje A. V. in zanimanje zanje se bode pred vsem po-

življalo na občnih zborih, ki se bodo vršili vsako leto, in sicer vsako drugo leto na Velehradu, vsako drugo leto pa kje drugje v Avstriji (Praga, Krakov, Lvov, Zagreb, Ljubljana). Podobno je urejena nemška »Görres-Gesellschaft«, ki jako živahno deluje in napreduje.

Ko bodo pravila A. V. od vlade potrjena se bode vršil ustanovni občni zbor, najbrže v Kroměřížu. Tukaj bode formalno izvoljeno predsedstvo, določeno na II. Velehradskem shodu, namreč: metropolit Šeptickij (predsednik), prošt Maljcev (edini pravoslavni član predsedstva), P. A. Palmieri (Rim-Krakov), P. Jugie (Francoz, asumpcionist v Carigradu), prelat Dr. Tumpach (Praga), prof. bogoslovja Sokolowski (Varšava), prof. Dr. Suci (Rumun; Balaszfalva na Sedmograškem), P. Špaldák S. J. (Praga), kanonik Dr. Šajatović (Križevac), A. Jašek (tajnik, Kroměříž), Dr. K. Dočkal (Zagreb), Dr. Bocian (Lvov), Dr. Grivec (Ljubljana); poleg teh bode treba voliti še dva ali tri druge može v predsedstvo, morebiti F. Snopek (Kroměříž), P. Bukowski S. J. (prof. bogoslovja v Vidnavi v avstr. Šleziji), J. Vajs (Praga) ali pa Dr. Nevčil (Uh. Hradiště). Morebitna dopolnila ali premembe se bodo izvršile na III. Velehradskem shodu (l. 1911), kjer se bode delovanje A. V. še podrobneje določilo. Izmed članov prvega predsedstva A. V. se nekateri sicer bolj odlikujejo kot organizatorji znanstvenega delovanja kakor pa kot strokovnjaki, a velika večina članov predsedstva so vendar priznani strokovnjaki¹.

A. V. je najvažnejši uspeh II. Velehradskega shoda (to priznavajo merodajni katoliški in pravoslavni krogi). Zato pričakujemo, da se bodo zanjo zanimali in jo podpirali vsi, ki se zanimajo za vzhodno cerkveno vprašanje in za veliko mednarodno akcijo zastopano na Velehradskih shodih. Kdor podpira A. V., ta sodeluje pri velikem, res katoliškem in apostolskem delu. Zato smo prepričani, da se bode slovenska duhovščina v obilnem številu pridružila »Velehradski Akademiji«, s tem bode slovenska duhovščina pokazala, da je prava voditeljica katoliškega slovenskega ljudstva, ki je poklicano in sposobno, da igra važno ulogo pri reševanju vzhodnega cerkvega vprašanja na slovanskem jugu. *Dr. F. Grivec.*

IV.

Slovstvo.

a) Pregled najnovejšega katehetičnega slovstva.

Ne najdemo dobe v človeški zgodovini, v kateri bi se toliko storilo za vzgojo in izobrazbo mladine, kakor sedanje čase. Marljivo so na delu protiverske družbe, ki želijo imeti mladino v nekrščanskem taboru. S tem si hočejo zagotoviti tudi protikrščansko strujo prihodnje človeške družbe. Takozvane etiške družbe izdajajo

¹ O formalni ustanovitvi A. V. bode poročalo dnevno časopisje in tudi »Voditelj« v naslednji številki. Člani »A. V.« bodo za l. 1910 prejeli brezplačno revijo »Slavorum litterae theologicae« in najbrže tudi obširno poročilo o II. Velehradskem shodu. Vsa pojasnila daje Dr. F. Grivec (Ljubljana).

med drugimi list »Ethische Kultur«, ki se bori za »moralni« pouk mesto krščanske kateheze že v ljudski šoli. Svoj namen so dosegle v nekaterih ameriških šolah in na Francoskem. Tudi na Nemškem izpodriva slabo poučeno učiteljstvo, ki je sprejelo načela etičnih družb in se je leta 1907 združilo v društvu »Deutscher Bund für weltliche Schule und Moralunterricht«, verouk po ljudskih šolah. V Lipsiji se je za prvo in drugo šolsko leto že črtal verski pouk iz učnega načrta. Na Avstrijskem dela katehetom v mnogih krajih društvo »Freie Schule« veliko težav. Ta nevarna načela so našla tudi v slovenskem liberalnem učiteljstvu primeren odmev. Saj je celo »Popotnik« vneto zagovarjal in proslavljal načela morilca Fr. Ferrera.

V taki dobi je prav, da se zavedajo katehetje svoje vzvišene in važne naloge ter gojijo svojo stroko s tako vnemo in razumnostjo, da nimajo nasprotniki povoda napadati krščanske kateheze kot predmeta, ki v napredni pedagoški dobi ne spada več v šolo.

Zadnji čas je katehetika vrlo napredovala. Pred vsem so njeni zastopniki spoznali potrebo, da se ozirajo v zgodovino krščanske kateheze bolj kakor poprej. Iz nje se spozna, kako je Cerkev v teku stoletij porabila vsa mogoča sredstva, da vzgaja mladino za Boga. Iz zgodovine kateheze se vidi, po kateri poti so vneti katehetje prejšnjih stoletij učili in vzgajali mladino. Na tem zgodovinskem sporočilu mora krščanska kateheza naprej zidati kot na zanesljivem temelju.

Druga prednost sedanje katehetike je, da mnogo bolj povdarja, kako je treba mladino vzgojevati glede na srce in značaj. Na dunajskem katehetskem shodu l. 1908 je lvovski nadškof dr. Bilczewski posebno povdarjal, da mora biti katehet ob enem dušni pastir svojih šolarjev¹. To je pa le takrat, če si zna pridobiti njih voljo.

Tretja prednost novejše katehetike je ta, da navaja kateheta spoznavati vsakdanje potrebe naše dobe. Mladino je treba vtrditi v veri, vero pa varovati proti mnogovrstnim napadom z apologetičkim poukom. Tudi javna nenravnost preti vničiti katehetov trud. Zato mora tudi v tem oziru biti pozoren. Nasproti pogubljenim naukom socialne demokracije se naj posebno natančno razlagajo socialni nauki krščanstva, kakor povdarja dr. Tibitzanzl v razpravi »Die soziale Praxis in der Katechese«.

Katehetika se je pa tudi znanstveno znatno povzdignila. Ona ni več samo navodilo katehetičnega poučevanja, kakor so jo učile nekatere pastirne, ampak je prava samostojna veda. Ona je teorija katehezi, za katero veljajo splošna didaktična pravila, kakor za drugi šolski pouk. Ker pa versko poučevanje ni samo sebi namen, ampak pomoček k verski vzgoji, zato mora katehetika tudi podajati splošna vzgojeslovna načela. V tem stremljenju je katehetiko pospešil imeniten napredek pedagoške vede, ki se ravno sedaj v krščanskem smislu lepo razvija. O tem priča izboren pedagoški mesečnik »Pharus«, ki ga izdaje L. Auer v Donauwörth².

Katehetska društva s svojimi glasili »Slovenski učitelj«, »Christlich-pädagogische Blätter«, »Katechetische Blätter«, spodbujajo katehetsko izobrazbo v znanstvenem in praktičnem oziru. Na Dunaju se pripravlja mednarodni katehetski kongres, ki bo, kakor kaže objavljeni načrt, prinesel katehetski vedi važne pridobitve.

¹ Der zveite pädagogisch-katechetische Kurs in Wien 16. bis 29. Februar 1908. Wien, 1908, 1—16.

² Prim. referat na str. 188.

Živahno katehetsko delovanje se kaže posebno v nemškem slovstvu. Izšlo je mnogo znanstvenih del za katehetsko izobrazbo, pa tudi mnogo razlag katekizma in bibličnih zgodb in drugih učnih pomočkov. Tu jih naj le nekaj omenimo: Fr. W. Bürgel, *Handbuch der Geschichte und Methode des katholischen Religionsunterrichtes*. Düsseldorf 1909 (K 4.80); — Dr. Ferd. Rast, *Zur Theorie und Praxis der Katechese*. Luzern 1909 (6 K); — Dr. Gatterer S. J. — Dr. Krus S. J., *Katechetik und Methodik*. Innsbruck 1909 (4 K). Gatterer je nameraval izdati posnetek katehetike po znamenitem delu Jungmanovem »*Theorie der geistl. Beredsamkeit*«. Ker je bilo pa treba vsled novodobnega napredka posebno v nauku o metodi mnogo dodati, je nastala nova knjiga v obsegu 381 strani. Kakor je Jungmann v svojem govorniškem delu posebno povdarjal nadnaravni pomen cerkvenega govornišva, tako tudi ta knjiga v II. delu »*Der katechetische Unterricht*« lepo kaže katehetski pouk v nadnaravnem smotru. Zanimivo slika tudi sedanje katehetsko gibanje in razločuje v njem dvojno silo, ki ga je povzročila: »*Negative Triebkräfte*« (pomanjkljivost katekizmov in kateheze in pomanjkljiva katehetska izobrazba) in »*positive Kräfte*« (katehetska društva s svojimi strokovnimi listi, katehetski kurzi, napredek posvetne didaktike in pedagogike). — P. Rauschke, *Die Methodik des katholischen Religionsunterrichtes, zunächst für die Volksschule*. Breslau 1909 (K 2.20). — Dr. Fuhr, *Der Religionsunterricht in der Volksschule, seine Methodik und geschichtliche Entwicklung*. Köln a. Rh. 1909 (K 2.20).

Izmed novejših katehez naj omenimo: Joh. Ev. Pichler, *Katholische Volksschulkatechesen*. Določene so za srednjo in višjo stopnjo ljudskih šol. Boljših katehez za avstrijski veliki katekizem nimamo. Prvi del govori o veroizpovedi 182 str. (2 K), III. del o sv. zakramentih, pripravi za prvo sv. spoved in obhajilo in birmo na 260 str. (3 K), II. del o čednostih in grehih na 229 str. (2 K), IV. del o molitvi 48 str. (70 h). Prvi trije deli so izšli že v tretjem natisu. — L. J. Rudisch, *Katechetisches Hilfsbüchlein* obsega kateheze za prvo šolsko leto, razlago katekizma za 2. in 3. šolsko leto in pripravo za prvo sv. spoved na 145 str. (K 1.80). — E. Gürtler, *Vollständige Katechesen für das 1. Schuljahr*. V tej 5. izdaji se približuje monakovski metodi in uporablja njene vrline. Cena K 3.40. Vsebina te knjige prekosi v marsičem znamenite kateheze G. Mey-a. Za prvence niti na Nemškem nimajo kaj izbornejšega. — Naslednje kateheze sicer niso izdelane po avstrijskem katekizmu, a se dajo prav dobro tudi pri nas porabiti: H. Stieglitz, *Ausgeführte Katechesen über die katholische Glaubenslehre I, Sittenlehre II, Gnadenlehre III und IV*. Prvi in drugi zvezek sta izšla že v 4., zadnja dva v 3. izdaji. Brezdvomno spadajo med najodličnejše katehetsko slovstvo sedanje dzbe. Vsled svoje obširnosti se pri nas, kjer sta verouku določeni samo dve uri na teden, sicer ne morejo rabiti doslovno, a prav izvrstno, ako se skrajšajo in priredijo za naš katekizem. — Jakob Nist, *Ausgeführte Katechesen über die Gebote Gottes für das III. Schuljahr*. Paderborn 1910. Poprejšnje leto je izšel tudi del, ki razlaga vero, leta 1907 kateheze o zakramentih. Namenjene so za tretje šolsko leto. Nist ne povzame popolnoma formalnih stopenj monakovske metode, ampak se bolj prosto giblje. Včasih si napravi pododdelke pri razlagi (Vertiefung, Verknüpfung), večkrat tudi pri podaji, tudi izpusti to ali drugo stopnjo, kakor mu pač sodi. Otroško srce zna pridobiti. Njegova razlaga je v jezikovnem oziru otrokom primerna, samo predolga je. — K. rottenburškemu katekizmu je prišel izhajati v 4. natisu Möhler, »*Kommentar zum Katechismus*« Band I. Glaubenslehre. Rottenburg 1909. Razlaga je prav dobra in tudi pri nas porabljiva.

Najboljše delo za razlago bibličnih zgodb je: *Praktischer Kommentar zur Biblischen Geschichte* von Dr. Friedrich J. Knecht, o katerem pregovorimo v slov-

stvu posebej. Slične važnosti za Panholzerjeve zgodbe pa je Seidl, *Praktisches Hilfsbuch zu Panholzers »Grosse Biblische Geschichte«*. I. Teil: Altes Testament; II. Teil: Neues Testament. Graz 1909. Knjigi sta izdelani po Knechtovem vzoru, v dogmatškem oziru je razlaga izborna, ker se vsestransko ozira na katekizem. Popolnoma pa ne bo ugajala istim, ki v smislu šolskega ravnatelja Bergmanna (Dresden) vidijo pomen svetopisemskih zgodb v psihološkem obravnavanju posameznih zgodb in tej razlagi obetajo prihodnost¹.

Med drugimi pomožnimi knjigami lahko še katehetom priporočimo: J. Schifels, *Theoretisch-praktisches Handbuch für den liturgischen Unterricht*. Paderborn 1908. — Nagel-Nist, *Der Gnadentag. Ansprachen bei der ersten hl. Kommunion*. Dülmen 1910. — Spirago, *Beispielsammlung für das christliche Volk, insbesondere für Katecheten*. Prag 1909 (K 4.50). *Somrek.*

b) Ocene.

Dr. Michael Seisenberger, *Einführung in die hl. Schrift*. Ein Abriss der biblischen Geographie, Archäologie, Einleitung in das alte und neue Testament samt Hermeneutik. Regensburg. Verlagsanstalt 1909. 6. Auflage. K 7.20.

V navadnih introdukcijah v sv. pismo, n. pr. v Kaulenovi, je govor samo o inspiraciji, o kanonu in o verodostojnosti sv. knjig. Seisenbergerjeva introdukcija pa sloni na širši podlagi ter obsega poleg navadne tvarine tudi biblično geografijo, arheologijo in hermeneutiko.

Pisatelj se poteguje skoz in skoz za zgodovinski značaj in vrednost sv. knjig. Tudi Tobija, Ester, Judit, katere smatrajo nekateri za knjige z zgolj poučno vsebino, so Seisenbergerju zgodovinske knjige. To mnenje, ki je ob enem tudi mnenje cerkvene tradicije, bo, upamo, tudi obveljalo.

Pisatelj je dalje tudi — če po pravici ali ne, bo trebalo še le dognati — proti alegorično-preroški razlagi, ki jo je porabljal profesor dr. Scholz, da bi iz nekaterih starozakonskih knjig odstranil zgodovinske težkoče.

V knjigi se nahajajo v nemški prestavi nekatere važne razprave in določbe papežev glede sv. pisma: Enciklika »Providentissimus Deus« in apostolsko pismo »Vigilantiae« od Leona XIII in določbe Pija X o študiju sv. pisma. Tako bo Seisenbergerjeva knjiga v 6. izdaji še porabnejša za šolo kakor prejšnje izdaje. Pove kratko in jedrnato vse, kar je dandanes treba bogoslovcu vedeti o sv. pismu.

V. Žolgar.

Die Sonntagsschule des Herrn oder die Sonn- und Feiertagsevangeliien des Kirchenjahrs von Dr. Benediktus Sauter, O. S. B. I. Band: Die Sonntags-Evangeliien. 2. verbesserte Auflage. Freiburg. Herder 1909, 8° (VI u. 442 S.) K 4.56; vezano K 5.66.

Dr. Benedikt Sauter, nekdanj opat v Emavsu pri Pragi, si je izbral v navedeni knjigi za trdno podlago in vodilo svojih nedeljskih nagovorov na zbrane samostanske ovčice nedeljske evangelije. Da bi prelepi nauki ne bili vprid samo samostanskim prebivalcem, ampak tudi drugim vernikom, narekoval je skoraj oslepel Sauter na prošnjo svojih poslušalcev evangeljsko razlago, katero so izdali pod naslovom »Nedeljska šola Gospodova«.

Prvi del obsega nedeljske evangelije celega leta in evangelije velikonočnih in binškoštnih praznikov.

¹ Prim. oceni na str. 189 nsl.

Pred vsem se mora omeniti, da nimamo v tej knjigi izdelanih pridig, pa tudi ne navadne homilije ne po vsebini, ne po obliki, pač pa se da iz te razlage brez posebnega truda prirediti prav koristen govor za um in srce.

Pri vsaki nedelji je natisnjen najprvo dotični evangeljski odlomek; za njim sledi razlaga, razvrščena navadno v tri točke. Primerno naslovu »nedeljska šola« se vrstita v dvogovoru učenik in učenec, kar dela celo razlago jako mično in živahno. Učenca naj krasi ukaželjnost. To lastnost kaže učenec v tej knjigi v obilni meri. Kar v začetku razlage, predno izgovori učenik besedo, poprosi učenec: Najprvo, dobri učenik, te prosim, da mi razložiš, zakaj je pač postavila sv. cerkev na zadnjo in prvo nedeljo cerkvenega leta enaki evangelij o poslednji sodbi? Učenik ga tako lepo pouči, da vsklikne učenec ves zavzet: o kako modra je pač naša sv. cerkev tudi v svojih najmanjših ureditvah (str. 2). Včasih pa se ne zadovolji učenec kar namah z razlago, rad bi zvedel še več o dotičnem mestu: Krasno je, kar si povedal, dobri učenik! Ali te smem še na nekaj opozoriti... Zdi se mi, da si na to pozabil... (st. 11). Učenik pojasnjuje še natančneje, da ga zadovolji. Včasih izrazi učenec tudi kak ugovor, ki ga učenik dobro zavrne. Mnogokrat pa mora učenec sam razlagati, ako se gre za lažja razlagavna vprašanja. Učenik: Moj sin, predno pričnem z razlago, mi moraš povedati, kaj ti je znano o današnjem evangeliju. Učenec razlaga, učenik pa dostavlja in popravlja (n. pr. str. 49).

Na kaj se opira učenik v razlagi? Krasno so uporabljeni v dokazilo mnogoštevilni umno eksegezirani izreki sv. pisma, v še obilnejši meri pa tradicija; izreki sv. očetov in cerkvenih učenikov nas srečujejo skoraj na vsaki strani, posebno pa Sauterjev ljubljenec sv. Gregor Veliki; pri razlagi nekaterih evangelijev govori večinoma sv. Gregor v lepi nemški prestavi (n. pr. str. 149—154 Dom. passionis; str. 185). Mnogokrat vpleta liturgična razmotrivanja v razlago; n. pr. na belo nedeljo pri besedi »mir vam bodi« govori prekrasno o drugem delu kanona sv. maše (str. 182). Liturgični spevi v lični prestavi (n. pr. str. 55 170 225 235), pa tudi drugi nabožne (n. pr. str. 48 147 195 72) vsebine pozdravljajo nas tu in tam. Med tradicionalnimi dokazi vro na dan vsepovsod samorodne, nenavadne, globoko zamisljene razlage, n. pr. o »najmanjšem v nebeškem kraljestvu« (2. adv. ned. str. 13), vsporednost med sv. Janezom Krstnikom in sv. cerkvijo (str. 15), o Mariji in soboti (str. 158), o prikazni Jezusovi pobožnim ženam (str. 166), o Mariji in vstalem Zveličarju (str. 169) itd., primere iz narave n. pr. o odrešenju človeštva in drevsnem požlahtenju (str. 46), zgledi iz življenja n. pr. ovčice in popotnik (str. 188).

Krepko zavrača učenik krivoverce, n. pr. Luter o zakonu (str. 51), protestanti in Veliki petek (str. 157). Praktičnega dušnega voditelja pa se kaže Sauter v obračbi razloženega evangelija, ne samo za samostanske prebivalce, katerim veljajo pred vsem njegovi nauki, ampak tudi za širne kroge, za duhovnike in svetne ljudi, za učenjake in neučene; vsak najde v tej »šoli Gospodovi« kaj prikladnega in koristnega, da bo spoznaval Gospoda bolj in bolj, ljubil ga gorečnejše in si prizadeval vpodabljati po svojih revnih močeh Gospodovo življenje v svojem življenju z zvestim nasledovanjem svojega nebeškega učenika (primere za lepo uporabo n. pr. str. 22, 159 cerkev v katakombah, itd.)

Dodano stvarno kazalo povečuje porabljenost te knjige, ki je vredna priporočila.

Ivan Markošek.

Mahnworte Unseres Heiligsten Vaters Pius X., durch göttliche Vorsehung Papst, an den katholischen Klerus. Autorisierte Ausgabe. (Lateinischer und deutscher Text). — Sanctissimi Domini nostri Pii Divina providentia Papae X in quinquagesimo natali sacerdotii sui Exhortatio ad clerum catholicum. Freiburg i. Br. & Wien. Herdersche Verlagshandlung. 8° (53) M o 80.

Rundschreiben Unseres Heiligsten Vaters Pius X., durch göttliche Vorsehung Papst, über den hl. Anselm, Bischof von Canterbury. Autorisierte Ausgabe. (Lateinischer und deutscher Text). — Sanctissimi Domini nostri Pii Divina providentia Papae X Epistola encyclica de s. Anselmo, archiepiscopo Cantuariensi. Ebenda. 8° (75) M 1.—

Herderjevo založništvo je izdalo že okrožnice in apostolska pisma Leona XIII v krasni izdaji, ki obsega 6 zvezkov, poleg latinskega besedila potrjen nemški prevod, in ravnotako objavlja sedaj okrožnice in apostolska pisma sv. Očeta Pija X. Prva knjižica, ki jo naznanjamo, prinaša krasno poslanico, ki jo je izdal sv. Oče povodom svoje zlate maše in se v njej obrača do katoliških duhovnikov z res očetovskim opominom, naj sami sebe posvečujejo, da bodo mogli vspešno delati za prenovljenje človeštva v Kristusu. — Kakor se da sklepati iz paginacije, je izšla ta poslanica za-se in ne bo uvrščena v omenjeno zbirko. Herderjevo izdajo očetovskih besed Pijevih, ki naj bi jih imel in prebiral v prenovljenje duha vsak duhovnik, prav toplo priporočamo.

Izdaja obširne enciklike o priliki 800-letnice sv. Anzelma otvarja drugi zvezek okrožnic Pija X. Vsebinsko smo poda'i v lanskem Voditelju str. 299. Izdaja je vredna priporočila.

Lukman.

Schwester Therese vom Kinde Jesu aus dem Karmeliterorden. Lebensbild von ihr selbst entworfen. Aus dem Französischen von Dr. Jos. Drammer. Aachen. Verlag Albert Jacobi. Mit 4 Vollbildern. K 8.20.

Preteklo poletje mi je dala pobožna francoska plemenitašinja sliko male s. Terezije od Jezusa s koščki njene obleke. Obenem me je opozorila na knjigo »Histoire d'une Ame«, ki je izšla ravno ob novem letu 1910 tudi v zgorajšnjem nemškem prevodu. Njen življenjepis je to, od najnežnejših let do dne, ko je izgorelo slabotno telo v plamenu ljubezni božje, in se je duša združila z nebeškim Ženinom (roj. 2. jan. 1873 v Alençonu, umrla 30. sept. 1897 v karmelitskem samostanu v Lisieuxu). Spisan je na povelje samostanske prednice (izvečine) od s. Terezije same, ne za javnost, ampak samo za častito mater. Vendar previdnost božja ni marala pustiti te luči v temi in pod mernikom, ampak je ukrenila, da je prišel ta čudoviti spis na svetlo, da vidijo ljudje dela te izredne duše in dajejo hvalo Očetu, ki je v nebesih... »Kako čudežen je Bog! Do danes svetu nepoznano, a kakor smelo trdim, sveto življenje se je z izdajo te knjige pred svetom odgrnilo« — piše učeni pisatelj pasionist P. Louis v pismu priloženem knjigi. »Kako čudežno razodetje je prišlo svetu!« ... »Zgodovina ene duše« ne prinese vsi človeški družbi manj koristi nego samostanom. Družine so predvsem dandanes potrebne posvečenja; iz te knjige ga bodo zajemale... Prepričan sem, da bo ta mala zvezda bolj in bolj svetila v cerkvi Gospodovi. Pač je šele zgodnja danica sredi med prozornimi oblaki: Stella matutina in medio nebulæ. A prej ali slej bo napolnjevala vso hišo Gospodovo: Implebit Domum Domini«. — In P. Le Doré, general Eudistov piše: »Kdor koli to knjigo odpre, jo bo bral do konca. Storil bo kakor jaz: Bral jo bo spet in spet, veselil se je bo, zajemal bo iz nje razsvetljenja.« — In P. Dom Etienne, opat grande-trappskega vzklika: »V to knjigo je položeno tako krasno, življenje polno, praktično, očarujoče in zavidanja vredno bogastvo misli, da ob nji razumevamo jasno besede božjega Zveličarja: »Moj jarem je sladak in moje breme je lahko«, in se jih z ljubeznijo oklepamo«. — Opat Gottfried Magdalena primerja knjigo: »Življenju« sv. Terezije, spisano tudi od velike svetnice in plamteče pesnice same. Isti opat piše, da bi za vsakega nevernika bila knjiga kakor razodetje, ki bi moralo zbuditi v njem hrepenenje po ljubezni božji. — Škof rosejski Jourdan de la

Passardière istotako primerja to malo blaženo karmelitko veliki reformatoriki karmelitskega reda sv. Tereziji; v njeni neizcrpni in neusahljivi ljubezni do vseh ljudi in do vsega stvarstva, do živali, do cvetic, do solnca in zvezd pa sv. Francišku Asiškemu, temu otroškoljubeznivemu solnčnemu sinu solnčne Italije. — In sv. Oče Pij X sam je rekel nekemu cerkvenemu dostojanstveniku: »Želim, da dočakate čas, ko bo cerkev to malo svetnico na oltarjih častila.«

Jaz pravim o knjigi: Čudovito delo! — Moderna literatura išče vsepovsodi psiholoških problemov in študira vse nianse duše. A nikjer jih ne najdemo toliko, tako globokih in neprisiljenih kakor v ti knjigi in — v izpovednici. A saj je vsa ta knjiga izpoved, čudovito odkritosrčna in pretresljiva izpoved angelsko lepe duše. Nihče ne bo bral knjige, ne da bi ga to morje trpljenja, a še globokejše morje vseobsegajoče ljubezni do globočin srca ne pretreslo. In gotovo knjige nihče ne dene iz rok, ne da bi postal med branjem in ob premišljevanju tega lilijskega življenja boljši in plemenitejši.

Ne poznam v modernem slovstvu kmalu knjige, ne naravnost ascetične, ampak zabavne kakor najlepša pripovedka in poučljive kakor Tomaža Kempčana zlata knjiga, ki bi mogel reči o nji s tako mirno zavestjo in s tako gorečim srcem: »Vzemite, berite, premišlujte — posnemajte!«

Dev. Marija na Zili.

Ksaver Meško.

Geistliches Manna für Ordensfrauen. Bearbeitet und herausgegeben von P. Cyprian Blank O. S. B. aus der Beurer Kongregation. Dritte Auflage. Mit zwei Bildern. 12° (XVI u. 560). Freiburg & Wien 1909, Herdersche Verlagshandlung. K 2.88; geb. in Leinwand K 3.60, in Bockleder K 5.28.

Ta molitvenik, prvotno sestavljen za belgijsko kongregacijo »hčera od sv. križa«, ki je razširjena tudi v porenki provinciji in plodonosno deluje v šolah, bolnišnicah, sirotišnicah, je jako solidno delo in pripraven splošno za slične redovne družbe. Prvi del (str. 1—380) obsega molitve za vsakdanjo rabo in razne pobožnosti (posebno srečna je bogata zbirka molitev na čast Zveličarju in Mariji). V drugem delu (381—560) so jedrnata premišljevanja za posamezne večje praznike.

Lukman.

Pharus. Katholische Monatschrift für Orientierung in der gesamten Pädagogie. Herausgegeben von Ludwig Auer. Verlag der Buchhandlung Ludwig Auer, Donauwörth. Abonnementspreis K 4.80; unter Kreuzband direkt vom Verlag K 5.55.

Svetovnim čudesom starega veka so prištevali izredno (baje okoli 180 m) visoki svetilnik, ki ga je za vlade Ptolemeja II (285—247) postavil Sostrat iz Knida na skalnatem otoku Pharos pred Aleksandrijo, in po tem čudovitem delu so splošno začeli rabiti besedo Pharos za svetilnik. To ime si je nadel nov mesečnik, ki je začel z novim letom izhajati v Auerjevem založništvu in hoče biti Pharos-kazipot v pedagogiki. Naloga, ki si jo je stavil, je, ustvariti specifiško krščansko, času primerno pedagogiko, posredovati med teorijo in prakso ter poročati o vseh važnejših pojavih v pedagogiki. Prva dva sešitka, po 6 pol v vel. 8°, sta dober prognostikon za bodočnost. Med razpravami omenimo Willmannovo uvodno, ki podaja osnovne misli knjige, ki bo v kratkem izšla pod naslovom »Der Lehrstand im Dienste des christlichen Volkes«, Eggersdorferjevo o askezi in vzgoji, Beßmerjevo »Die Willensfreiheit beim Kinde und ihre krankhaften Hemmnisse«, Wurmovo »Prinzipien der Kunsterziehung«, Sawicka študijo »Nietzsches Übermensch und der christliche Edelmensch« in Messerjevo o praktičnem pomenu eksperimentalne

pedagogike. Med referati nas zanima posebno obširno poročilo o sodobni katehētiki, potem pa o šolstvu v Belgiji in v Švici. Razven tega je poročilo o slovstvu (važna je Hornichova ocena Willmannovega dela »Aristoteles als Pädagog und Didaktiker), kratki izpiski iz pedagoških knjig in časopisov, pregled in razne drobne notice.

Za vzgojeslovno znanost bi se morali mi duhovniki veliko bolj zanimati, in novi mesečnik olajšuje pregled. Naj najde mnogo prijateljev. *Lukman.*

Katechetische Skizzen zunächst für die ungeteilte und zweiteilige Land-schule. Herausgegeben von Jakob Bernbeck. Verlag der Jos. Kösel'schen Buch-handlung. Kempten und München, 1909. M. 3.60.

Ne za teoretike, ampak za praktike na deželi je pisatelj izdal zanimive katehētične črtice, želeč, ž njimi za »prosto« monakovsko metodo pridobiti tudi tiste, ki ji doslej niso bili naklonjeni. Črtice so izdelane po malem in srednjem katekizmu, kakor je upeljan v nadškofiji München-Freising ter se kolikor mogoče ozirajo na najnovejše izdaje srednjega katekizma od o. Lindena. Važno je, da ve katehet v nedeljenih razredih vsem učencem delo dati, za kar mu služi tudi »moderno« risanje. Črticam je pridejano 10 tablic z vzorci za risanje. Pouk je za začetnike vsekakor nazoren. Dasi je knjiga za naše razmere neporabna, bi jo vendar gg. katehetje naj prebrali v svojo nemajhno korist! *Jan. Ev. Kociper.*

Praktisches Hilfsbuch zu Panholzers »Große Biblische Geschichte« Verfaßt von Johann Seidl, Pfarrer in Oberzeiring. Erster Teil: Das Alte Testament (VIII + 326). Zweiter Teil: Das Neue Testament (V + 327—797). Mit kirchlicher Druckerlaubnis. Graz 1909. Verlag von Ullr. Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff) k. u. k. Hofbuchhändler. K 3.60 + 5.40.

Nova, zelo porabna knjiga v katehetskem slovstvu na Avstrijskem! Župnik Janez Seidl je izdal obširen, po dobrih virih sestavljen komentar k Panholzerjevimi »Velikim zgodbam sv. pisma«, ki ga bo gotovo vsak katehet vesel, ker mu bo neprimerno olajšal pripravo na uspešno biblično katehezo. Pisatelj pozna iz lastnega izkustva težkoče, s katerimi se mora boriti katehet, zato pa je vedel katehetom vročiti res praktično navodilo, kako se naj zgodbe sv. pisma obravnavajo v vedni, pa neprisiljeni zvezi s katekizmom, kako se da dobro porabiti pičlo odmerjeni čas, da se ne trati z nepotrebnim, brezpomembnim besedičenjem, a vendar razloži vse, kar je razlage potrebno, in ne prezre ugodna prilika, stopnjema od gojevati krščanske značaje.

V predgovoru navaja pisatelj načela, ki so mu bila vodilna pri sestavljanju komentarja, ter poda nekaj metodičnih migljajev, kako se naj vrši biblična kateheza. Sprejel je v knjigo le to, kar je katehumenom potrebno vedeti in kar se po sedanjih avstrijskih šolskih razmerah res doseči da.

Vsaka posamezna zgodba iz Panholzerjevih »Velikih zgodb sv. pisma« je dobesedno pretiskana v komentar, nato pa sledi nje obravnava. Dobro je to, ker katehetu pri pripravi ni treba dveh knjig; moti pa oko edino ta nedostatek, da sta zgodba in nje obravnava tiskani z enako velikimi črkami. Tukaj je razlika potrebna.

Kateheza ima tri dele: Erklärung, Lehren, Anwendung.

Pojašnjevanje je skladno, kar je gotovo bolje, kakor pa iz zgodbe izrgane posamezne besede in pojme razlagati liki dlako cepiti. Razlaga je povzeta iz izkušenih in potrjenih avtorjev, je torej v popolnem soglasju z naukom sv. cerkve.

Hipotez in znanstvenih razprav ne omenja, ker to itak ne spada v okvir takega komentarja.

Nauki podajajo v kratkih, jedrnatih besedah dogmatično in moralično vsebino posameznih zgodb in predpodobni značaj starozakonskih oseb, reči in dogodkov. Ta del spaja staro in novo zavezo in pa zgodbe sv. pisma z avstrijskim katekizmom, iz katerega so zadevna vprašanja natisnjena kot obkrajni pristavki. Zdi se nam, da je g. pisatelj v tem delu preradodaren, podaje namreč pri vsaki zgodbi preveč naukov. Tukaj mu katehet težko sledi, ker kdor hoče doseči preveč, ne doseže nič. Mislimo, da je bolje, da katehet iz vsake zgodbe povzame izmed navedenih le en poglavitni nauk in istega temeljito obdela. Dobro mu služi ravno k tej točki stvarno kazalo, po katerem prav lahko poišče po zgodbah vse, kar se da porabiti in reči o dotičnem nauku. Za življenje bolj važne in potrebne resnice itak pridejo v presledkih večkrat na vrsto.

Naobračba hoče doseči najvišji namen katehiziranja, namreč praktično uporabo verske resnice v življenju — srce in volja naj se pridobita. — Dobro je obdelal g. pisatelj tudi ta del, mislimo pa, da bi ga bil lahko še bolje pogodil. Nekatera navodila so presuhoparna, kratka in mrtva, tako da si katehet ne ve kaj početi z njimi, recimo n. pr.: *Liebe das göttliche Herz! Zeige deine Liebe dadurch, daß du dessen Wünsche erfüllst!* (str. 678. 2). Preveč verzov je tudi. Če so kratki, jedrnati, so zlata vredna zruca. A o vseh ne velja to. Ali se jih naj katehet na pamet uči, ali jih naj otroci pomnijo toliko?! Ali bi bilo modro, spomin tako preoblagati? Le pomislimo, koliko napora je že pri katekizmu, zlasti če je otrok manj nadarjen, kakršnih itak mrgoli svet! Domača, topla beseda, ki privre iz katehetevega srca, bo pač uspešneje odmevala v mladih srcih.

Sicer pa je knjiga res izvrstno delo in gg. katehete bodo jo brez dvoma z velikim pridom rabili v šolah z nemškimi poukom. Želeti bi bilo, da bi zdaj, ko imamo slovenski prevod Panholzerjevih Velikih zgodb sv. pisma, tudi slovenski komentar dobili. Dotlej pa bodo dobro služile Kržičeve »Priprave za biblične katekeze«.

Jan. Ev. Kociper.

Praktischer Kommentar zur Biblischen Geschichte von Dr. Friedrich Knecht, Weihbischof und Domdekan zu Freiburg i. Br. Zweiundzwanzigste unveränderte Auflage. Freiburg i. B. Herdersche Verlagshandlung, 1910. Gr. 8° (XX, 889) K 8.40, geb. K 10.80.

Namen verske izobrazbe šolske mladine ni le v tem, da se oboroži z bogatim znanjem verskih resnic, ampak da se vzgoji za verne kristjane, ki vere nimajo le v glavi, ampak tudi v srcu, da živijo po njej. Važen pomoček v doseg tega namena ima katehet v zgodbah svetega pisma. Zato je važno, da jih zna v šoli prav rabiti, prav razlagati. V ta namen pa je brezdvomno eden najiminitnejših pomočkov Knechtov komentar.

Pomenljiv je posebno radi tega, ker podaja od 1—37 strani tudi znanstveno navodilo o porabi in razlagi bibličnih zgodb. Tu uči: Katekizem je podlaga in središče verskega pouka. Nauk o svetopisemskih zgodbah pa ima namen, da katekizmov pouk podpira. On ni sam sebi namen, ampak služi verskemu in nravnemu pouku, ki se podaja v katekizmu. Zgodbe služijo kot nazorilo verskih resnic katekizmovih, jih obširneje razlagajo, utemeljijo, dopolnjujejo in spodbujajo k primerni naobračbi v vsakdanjem življenju. Pomagajo pa tudi šolarjem spoznati, kako se je božje razodetje v starem in novem zakonu razvijalo, in slikajo tako živahno načrt božjega odrešenja revnega človeštva.

Biblična kateheza naj obsega te-le stopnje: Glavno kratko vsebino novega, povest, razlago, izprašanje povesti. zvezo s katekizmovi nauki (Auslegung), porabo. Opravičenost teh stopenj dobro utemeljuje. Stari zakon ima 94, novi zakon 110 bibličnih katehez, ki so vse prav lepo izdelane po omenjenih stopnjah. Na koncu je pridjana konkordanca katekizma in zgodb. Tu najde katehet za vsako važnejšo katekizmovno resnico primerno zgodbo. Knjigo stori prav porabno tudi kratek načrt, za dvo-, štiri-, šest- in osemrazredno šolo, kaj se naj obdela. Tudi stvarno kazalo je prav temeljito. Po tem komentarju se je ravnal tudi Seidl v svoji razlogi Panholzerja.

Knechtova metoda zavživa splošno priznanje. V novejšem času pa se je pričela nova struja, ki želi Knechta izpopolniti z dušeslovno razlago. Bergmann, šolski ravnatelj v Dresdenu, zahteva, naj se učenci pri razlagi posameznih bibličnih zgodb opozarjajo na notranje duševno življenje v zgodbi navedenih oseb. Pokazati se mora, kaj nameravajo, kaj jih nagiba, po čem hrepenijo, kaj pričakujejo, česa se bojijo, kako se to z duševno življenje prične, kako razvija, kak uspeh ima. V tolikem obsegu, kakor Bergmann zahteva, zgodb sicer ne bo mogoče dušeslovno obravnavati, a njegovi predlogi bodo na vsak način mnogo koristili, ker se bo posihmal pri razlagi bolj uvaževala dušeslovna stran bibličnih oseb. *Sonrek.*

Schulbibel. (Das alte Testament). Bearbeitet von Heinrich Stieglitz und Joseph Krug. Bilderschmuck nach Joseph v. Führich und anderen Meistern. Zweite, unveränderte Auflage. Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung, Kempten und München, 1909. (I—XII + 208). K 0.90.

»Die Schulbibel will in jeder Beziehung ein musterhaftes Schulbuch werden. Verfasser, Künstler und Verleger sind von diesem Wunsch beseelt«, s temi besedami pošilja Stieglitz novo šolsko sv. pismo v svet. Ker šolski bibliji, ki sta ji izdala dr. Ecker in dr. Knecht nista vsestransko zadovoljevali, sta Stieglitz in Krug iz Zgodb sv. pisma naredila »Šolsko sv. pismo«. V primeri z Zgodbami je veliko več vsebine v tej šolski knjigi. Da bi otroci spoznali dragocen zaklad sv. pisma, se ne pripovedujejo samo zgodbe iz zgodovinskih knjig, ampak se podajajo tudi biseri iz učnih in preroških knjig, nekaj tudi za šolski pouk ravno ne neobhodno potrebne snovi. Z ozirom na jezik velja načelo: ne se suženjsko oklepiti svetopisemskega besedila, pa tudi ga ne samovoljno kvariti, ampak harmonično spojiti svetopisemski značaj z nemškimi: »für deutsche Kinder eine deutsche Bibel!« Ilustracije so nam povsem nove, izvirne, kakršnih nismo bili vajeni doslej, in vzbujajo trajno zanimanje. Novo delo, ki ima še nekatere nedostatke, ki pa se gotovo odpravijo v novi izdaji, ima brez dvoma marsikatero prednost, zlasti jezikovno.

Jan. Ev. Kociper.

Der Klerus und die Alkoholfrage. Von Dr. Augustinus Egger, weiland Bischof von St. Gallen. Vierte Auflage. 8° (IV u. 40). Freiburg & Wien 1909, Herdersche Verlagshandlung. 48 h.

Knjižica vsebuje govor škofa dr. Eggerja, gorečega apostla abstinence, k ga je imel ob priliki evharističnega kongresa »družbe duhovnikov« v Kostnici že l. 1898. Vzbudila je med duhovniki veliko zanimanje, kar že kaže dejstvo, da je izšla letos 4. izdaja.

Z besedami sv. Pavla »Labora sicut bonus miles Christi« (2 Tim 2, 3) pozivlja pisatelj duhovnika na protialkoholno delo. Nevarnost alkoholizma je velika in grozi postati še večja, ker ima svoje korenine v strasteh dobičkarije in uživanja. Treba je torej odpora, boja, posebno od strani kat. duhovništva. V tem boju mora

imeti vsak vojak-svečenik tri lastnosti: požrtvovalnost, previdnost in srčnost. Pred vsem je treba previdno ljudstvu razkrinkati sovražnika in potem previdno izbirati med posvetnimi in duhovnimi sredstvi za ozdravljenje žalostnih razmer. S požrtvovalnostjo »Dobrega Pastirja« in usmiljenega Samaritana mora duhovnik reševati zgubljenе ovce — nesrečneže, ki so padli med razbojnikе. Srčno pa naj vrše to vzvišeno nalogo z zaupanjem na Kristusa, za čegar kraljestvo se borijo, ker: *Maior est, qui in vobis est, quam qui in mundo* (1 Io 4, 4). R.

Der einheimische Klerus in den Heidenländern. Von Anton Huonder S. J. Mit 32 Abbildungen (Missions-Bibliothek). Vel. 8° (VIII + 312 str. in 12 tablic). Freiburg in Dunaj. Založil Herder. Cena K 5,04, vezan 6 K.

Kdo se dandanes ne zanima za misijonstvo med pogani! Saj vidimo, da se takorekoč pred našimi očmi krči svet in se narodi čedalje bolj zblizujejo v prometu, trgovini, politiki in kulturi, da vedno bolj drug na drugega vplivajo. Nobena stvar pa ne more v kulturi zaostalih rodov tako povzdigniti ko krščanska vera. Ta ne osvobodi samo fizičnih moči, ampak da tudi duhovom idealni vzlet. Ali pa imamo dovolj misijonarjev, da bi spreobrnilo svet? »Od 1500 milijonov ljudi je 270 milijonov katoličanov, ki imajo okoli 360.000 duhovnikov. Od teh jih je samo 60 tisoč v ostalih štirih delih sveta, 300.000 pa v Evropi. In od onih 60.000 so skoro vsi Evropejci, belokožci, le 3600 jih je iz poganskih rodov, rdečega, rumenega in črnega plemena. Začetkom srednjega veka so se pri spreobrnjenih Germanih in Slovanih kmalu osnovalе narodne cerkve z domačo duhovščino, za Azijo, Afriko in Oceanijo pa se to ni dalo dosihdob doseči navzlic 400letnih naporov.« Evropa mora vse misijone vzdržavati ne samo gnotno, ampak tudi z osebami. Kje je vzrok temu?

Od katoliškega duhovnika se dandanes zahteva čisto druga kulturna višina ko v zgodnjem srednjem veku. Tedaj je narodna duhovščina v intelektualnem in moralnem oziru le malo prekašala svoje barbarske sodeželane. Dandanes pa se zahteva visoka naobrazba in vrhutega strog celibat. Ravno zadnje je pri nekaterih narodih n. pr. pri Kitajcih silno težavno doseči. Nevzdržnost leži že v krvi poganov in še le iz družin, ki so že v tretjem rodu krščanske in se je torej premagovanje samega sebe tudi v spolnem oziru nekoliko udomačilo in po krvi na otroke prešlo, še le v takih družinah je upati dobrih duhovnikov. Vrhutega stane vzdrževanje semenišč, ko živijo gojenci vse srednješolska in bogoslovska leta na stroške misijonov, velikanske svote, vspehi so pa mali. Odtod malo število domačih duhovnikov. Nekaj so pa tudi krivi evropski misijonarji sami, od katerih se vsi ne posvečajo dovolj tej nalogi in imajo tudi domače duhovnike za manj vredne. Večinoma je tudi res. Glede delavnosti, modrosti in zanesljivosti se ne morejo meriti s potomci evropskih narodov, prekušajo jih pa v poznanju lokalnega osrednja in ljudskega značaja ter običajev. Domači kristjani sami vedno višje cenijo belokožca kakor pa svojega rodnega brata-duhovnika. Zato še bo Evropa dolgo časa morala skrbeti za duhovski naraščaj poganskih dežel.

O. Huonder, strokovnjak v misijonski zgodovini, prehodi v tej knjižici vse misijonske dežele po vsem svetu in opisuje, kaj se je vse storilo v posameznih krajih že od 16. stol. sem, da se vzgoji domača duhovščina. Knjiga je tako obenem nekak pregled misijonske zgodovine in za vsakega bogoslovca in duhovnika, ki ljubi svoj stan, silno zanimiva. Ne moremo je dovolj priporočati. Krasi jo tudi 32 slik, ki predstavljajo duhovnike in semeniščane iz neevropejskih plemen. *Stegenšek.*

V oceno priposlane knjige.

Cathrein, V., Die katholische Weltanschauung in ihren Grundlinien². Fbg, H. — De Ponte, L., Meditationes de praecipuis fidei nostrae mysteriis IV². Fbg, H. — Gutberlet, K., Gott und die Schöpfung. Rbg, Va. — Hansjakob, H., Jesus von Nazareth⁴. Fbg, H. — Hansjakob, H., Sancta Maria⁴. Fbg, H. — Hansjakob, H., Die Gnade. Fbg, H. — Hansjakob, H., Kanzelvorträge³. Fbg, H. — Haring, J. B., Grundzüge des kath. Kirchenrechtes. 3. Abt. G., M. — Hunder, A., Der einheimische Klerus in den Heidenländern. Fbg, H. — Jeglič, A., Mladeničem. I. Lj., Kb. — Jeglič, A., Ženinom in nevestam. Lj. — Keller, F., Sonnenkraft. Der Philipperbrief des hl. Paulus. Fbg, H. — Kerer, F. X., Gottes Meißel uud Hammer. Rbg, Va. — Knecht, F., Praktischer Kommentar zur Bibl. Gesch.²² Fbg, H. — Knjižnica, poljudno znanstvena 2, 1: Pivko, Lj., Zgodovina Slovencev. Lj., Šolska Matica. — Kovačič, Fr., Trg Središče. Maribor, Zgod. dr. za Sl. Štaj. — Krieg, C., Enzyklopädie der theol. Wissenschaften². Fbg, H. — Lavtar, L., Didaktika III. Lj., Šolska Matica. — Lehen, P. von, Der Weg zum inneren Frieden²⁴⁻²⁵. Fbg, H. — Lehmen, A., Lehrbuch der Philosophie IV². Fbg, H. — Lichtenwallner, M., Prosto spisje v ljudski šoli. 2. sn. Lj., Šolska Matica. — Max, Herzog zu Sachsen, Des hl. Johannes Chrysostomus Homilien über das Evangelium des hl. Matthäus I². Rbg, Va. — Meschler, M., Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, des Sohnes Gottes⁷. Fbg, H. — Meschler, M., Drei Grundlehren des geistlichen Lebens². Fbg, H. — Pesch, Chr., Praelectiones dogmaticae. Tom. VIII³. Fbg, H. — Psenner, L., Religion und Volkswohl. G., M. — Rauscher, G., Grundriss der Patrologie³. Fbg, H. — Schanz, P., Apologie des Christentums I⁴. Fbg, H. — Schreiner, H.-Ilešič, F., Nazorni nauk II. Lj., Šolska Matica. — Schreiner, H.-Tominšek, F., Pedagoški letopis IX. Lj., Šolska Matica. — Stolz, Alb., Erziehungskunst⁷. Fbg, H. — Šlebinger, J., O. Ivan Krst. od Sv. Križa, slovenski propovednik. Novo mesto. — Talija, U., Črtice iz krščanske arheologije. Dubrovnik. — Talija, U., »Errores scientificis et historicis« u knjigama nadahnutim i »citationes tacitae«. U Zagrebu. — Talija, U., Euharistija u II. i III. stoleću crkve. U Sarajevu. — Volksbibliothek, Gesammelte. I. Bd. M.-Gl., VvV. — Weiß, A. M., Die Kunst zu leben⁷. Fbg, H. — Zimmermann, O., Das Gottesbedürfnis. Fbg, H.

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

I.

Razprave.

1.

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župnijskega arhiva pri sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik **Matej Štraki**, sv. Peter pri Mariboru.

I. Marko Glaser.

(Dalje.)

5.

Dne 1. julija 1838 postal je Glaser drugi knezoškofijski kaplan. Blagi, pravega apostolskega duha navzeti škof Zängerle je imel očetovsko srce tudi za Slovence in ljubil slovenske duhovnike, ki so bili v graški škofiji.

Da bi jih bolj pridobil zase in prišel takorekoč v ožjo dotiko z njimi, si je izvolil Glaserja za svojega dvornega kaplana. Tako so slov. duhovniki sami sodili in si čestitali, da imajo sedaj pri konzistoriju v Gradcu svojega zagovornika in pokrovitelja. Kaplan J. Jodl mu piše dne 18. julija 1838: »Ich sollte Dir zwar zu Deiner neuen Würde viele gute und schöne Dinge sagen; allein ich bin ein armer Tropf, und habe nichts, als ein offenes Herz, dieses schenke ich Dir jetzt, wie ich es zuvor schon gethan habe. Sich mit dieser geringen Gabe zu begnügen, bitte ich inständigst. Was mit Dir vorgegangen ist, das habe ich nach der Zeit hie und dort erfahren, und wurde erst da ganz gewiß, als ich Deine Unterschrift in der letzten Currende las. »Gott sei es Dank, daß wir beim Kapitel einen Patron haben«, höre ich vielfältig reden.«

Isti (pismo 12. jan. 1840) se mu zopet priporoča in ga prosi: »Verbleibe auch in Zukunft unser guter, praver Papa« »tam gori per hrami, ker fod'jo ludi, na Slovenze ne sabi, ki fojo tvoji.«

Mariborski dekan in mestni župnik Pichler, priporoča Glaserju sebe, svojo duhovščino in pravi koncem: »Der ganze windische Antheil empfiehlt sich Ihrem Protektorate« (pismo 11. okt. 1840).

Ni pa tudi bilo kmalu duhovnika, ki bi bil tako priljubljen povsod kakor ravno Glaser zavolj svojih lepih duhovniških lastnosti, svojega ljudomilega, postrežljivega značaja. Bil je ljubljen in spoštovan pri svojih sovrstnikih kakor pri udih stolnega kapitlja. Pred vsemi pa je bil drag svojemu škofu. V dokaz naj navedem pred vsem pismo znanega jezuita p. Jan. Nep. Stögerja, ki se je bil seznanil v Gradcu z Glaserjem, bil njegov izpovednik in dušni vodja pa tudi iskren prijatelj in sodelovalec, kakor bomo poznej slišali. Z Linca piše Glaserju, ko je zvedel, da je postal dvorni kaplan, sledeče:

»Mein theuerster, in Christo Jesu viel- & inniggel. Freund & Bruder!

Zu meiner großen Freude hörte ich vor ein paar Tagen, daß die Erwartung in Erfüllung gegangen und E. H. von dem vortrefflichen und hochverehrten Fürstbischefe zu seinem Hofkaplan und Sekretär ernannt worden sind... Der F. B. hätte nichts gescheideres thun können. Ihre Gesellschaft und Ihr vertrauterer Umgang wird Ihm süß und erquickend sein, so wie er es mir war und Allen ist, welche die göttliche Vorsehung in den Kreis Ihrer Nähe führt. Da überdies noch Domherr Prasch, mein überaus lieber Freund, von dem gewiß das Sprichwort honores mutant mores nicht gelten wird — in der Kanzlei ist, so wird das Wirken in Ihrer neuen Stellung angenehm und mit Gottes Gnade für die ganze Diözese segensreich sein. — Freilich ist es süßer für ein Herz, daß Jesum recht liebt, unmittelbar in dem Seelengeschäfte zu arbeiten, indessen wir Priester als Geopferte, müssen auch mit Entsagung des Süßen aufs Bittere bereitet seyn, wenn der Herr es fordert oder auch durch seinen Wink uns seinen Willen zu erkennen gibt. Also noch einmal Deo gratias. Ich werde sogleich eine h. Messe für Sie aufopfern, daß Sie mit Freuden und Segen Ihre neuen Geschäfte übernehmen und zur größeren Verherrlichung Gottes und zum Heile der Seelen fortführen.

Ihre neuen Verhältnisse werden und können Ihnen nicht gestatten die Menge von Liebediensten, wofür Sie sich bisher geopfert haben, fortzusetzen. Ein Bogen, der zu gespannt ist, bricht zuletzt. Auch ich werde mir dieß gesagt seyn lassen und nicht mehr so häufig Ihre große Liebe und Freundschaft in Anspruch nehmen, als ich es leider bisher gethan habe; indessen manchmal und wenn es Noth thut, werde ich mich doch an Sie wenden und Ihr treues Herz wird über mich nicht böse werden« (pismo 7. okt. 1838).

Glaser pa ni opravljal samo svojih tajniških opravil zvesto in vestno, z veseljem je pomagal v dušeskrbju, kolikor in kjer mu je bilo mogoče. Več bomo slišali poznej.

Bil je Glaser ves čas svojemu škofu jako ljub. Še kot šentpeterski župnik ga je spremljal ne le ob vizitacijah kot izpovednik — Zängerle se je tudi takrat izpovedal vsak dan — in tajnik po slovenskih pokrajinah, ampak tudi kot potovalni »maršal in tolmač« vsako leto v Varaždinske toplice¹. V Spielfeldu je navadno čakal svojega nadpastirja ob birmi, kadar pa je šla pot v Varaždin, pa v Mariboru.

Ker je bil Glaser zmiraj bolehav, ga je sklenil škof poslati na deželo v dušoskrbje, kjer bi imel dva kaplana in tako si lahko nekoliko olajšal svoje delo in se okrepčal na telesu. Bila je leta 1842 prazna župnija Sv. Petra pri Mariboru. Tje ga je odločil. Glaser se je bal ločitve. To ga je motilo tako, da ni vedel, naj-li prosi ali ne. Akoravno mu je prevzvišeni nadpastir sam rekel, naj prosi, vendar je še popraševal pri svojih prijateljih Slovencih (Čepe, Wisiak), kaj naj stori, ali bo dobil, ga bo-li prezentiral patron krški škof itd. Tudi grofici Klementini Strassoldo, ki je bila poprej v Gradcu, tedaj pa bivala zaradi bolezni v Gorici, je pisal, ko ji je poslal molitvenik Srca Jezusovega, da ga teži edino le misel, da se bo moral ločiti od preljubljenega duhovnega očeta². V pismu 19. aprila 1842 mu grofica odgovarja: »Ich bedaure Sie vom Herzen, daß Sie den hochverehrten, vielgeliebten Fürstbischof verlassen müssen, ich habe selbst empfunden, wie schwer es kömmt, sich von ihm zu trennen, und ich hatte doch nicht so lange das Glück, als Sie hochwürdiger Herr, mit Ihm zu sein, aber man erkennt sehr bald die Wohlthat in der Nähe eines so ausgezeichneten Vorbildes sich zu befinden. Ich hoffe aber, daß die Landluft und das stille Leben in der Entfernung der Stadt Ihre Gesundheit wieder herstellen wird, welches auch für den Fürstbischof, welcher Sie gewiß sehr schwer entbehren wird, ein großer Trost bei diesem Opfer sein wird.«

Glaser je postal župnik št. peterski, pastiroval tukaj skoraj 47 let, postal častni kanonik, obhajal l. 1879 zlato in l. 1889 diamantno sv. mašo ter umrl mirno in Bogu vdan, priljubljen pri Bogu in pri ljudeh. V teh dolgih letih je veliko delal, veliko žrtvoval, veliko trpel. Pa vse to ne spada več v okvir našega spisa. Saj pa tudi nobenega pisma več ni, razun Slomšekovih. Bil je Glaser od sedaj med svojimi.

¹ Pismo Jurija Schwaiger, I. dvor. kapelana sekov. dne 18. maja 1844.

² Nikolj Blažič, kaplan pri Sv. Tomažu pri Vel. nedelji, ga blagruje zavolj bivanja pri škofu, v pismu z dne 30. nov. 1842 rekoč: »Dir geht es jetzt gewiß auch recht gut, jetzt bist Du mehr sorgenfrey und doch nahe bey unserem Vater, den Du so innig liebst.«

Blizu jim je bil, tako so se lahko ustmeno pogovorili. Seveda ni miroval, ampak delal naprej veliko v čast božjo in v veliko korist, časno in večno, svojih župljanov.

6.

S tem pa še nikakor ni popisano delovanje Glaserjevo v Gradcu. Kaj je storil, nam kaže sledeče lepo spričevalo:

Zeugniß.

Es wird auf Verlangen vom Gefertigten nach Wissen und Gewissen bezeuget, daß Herr Marcus Glaser, Priester der Seggauer Diözese, als Curat im Straf- und beyden Inquisitions-Häusern von 1ten Nov. 1831 bis 1ten July 1838 in der Seelsorge unermüdet gearbeitet, wie auch im Predigen, Beichthören viele Aushilfsdienste geleistet; auch durch 11 Monathe des Beneficiaten Geschäfte bey dem ehrwürdigen Ursuliner-Kloster geschlichtet und bey allen diesen Arbeiten seinen rastlosen Seelen-Eifer zur Ehre Gottes und zum Heil der Gläubigen beurkundet habe.

Was hiemit bestätigt wird.

Kreis-Dekanat Gratz den 10ten Jänner 1843.

Herman Reismüller, Kreisdechant.

Pridigoval je prav rad in sicer ne samo v svojem delokrogu, pomagala je tudi v mestnih župnijah in hodil na pomoč izven Gradca n. pr. v Vorau, Frohnleiten itd., prav mnogokrat celo v svojo domačijo, v Ruše in posebno k Sv. Barbari, kjer je bil slavnostni propovednik skoraj vsako leto o Filipovem. Slednje je bilo zanj gotovo velika žrtev. Železnice še ni bilo. Vozil se je domov s pošto do Selnice, k Sv. Barbari pa do Št. Ilja in od tam čez Jarenino in Sv. Marjeto.

Bil je goreč in sloveč cerkveni govornik. Čeravno je pridigoval dolgo do 1¹/₂, do 2 uri, so bili vendar njegovi govori zanimivi in ginjaški.

Pri neki pridigi, ki jo je imel kot dvorni kapelan v frančiškanski cerkvi v Gradcu, je bil navzoč škof Roman. Glaser tega ni vedel in je pridigal čez poldrugo uro. Ko pride domov, ga pokliče škof in mu reče: »Zadovoljen sem z Vašo današnjo pridigo, dobra je bila, pa predolga. Ves čas me je mučil strah, da se Vam vlije kri, ker ste bolelni in slabotni. Vaša gorečnost Vas žene predač. Potrebujem Vas še za več časa. Zato Vam zapovem kot Vaš škof, da smete od sedaj pridigovati k večjemu ³/₄ ure in morate biti bolj mirni.«

Mlademu, gorečemu duhovniku je bilo sicer to prav težko, a ubogati je moral. Odslej je imel zmiraj uro na pridiznici. Mnogokrat se

je pripetilo, da je moral skleniti z besedami: »drugi del prihodnjič — amen.«

Pri Glaserjevih pridigah je bila povsod velika gnječa. Nekoč so skoraj pomandrali poslušalci neko ženico. V mnogih pismih ga verniki zahvaljujejo za prelepe nauke. V enem mu poroča presrečna žena z ginljivimi besedami, da se je spreobrnil njen mož ravno po njegovi pridigi.

Na zahtevo vernikov so prosili mestni župniki v Gradcu Glaserja za pridige.

Da so bili njegovi govori res zanimivi in ginljivi, nam pričuje pismo, katerega mu je pisal dne 9. jul. 1838 takratni prvi dvorni kapelan Jurij Schwaiger iz Varaždinskih toplic, kjer je bil s škofom Romanom v zdravilišču. Najprej poroča, kako se godi škofu v topličah. Potem pa piše: »Am künftigen Sonntage werde ich schon an das Carmelfest gedenken und bitte von der Predigt nicht alles zu vergessen, damit Sie mir etwas noch erzählen können. Von Ihrer Herz Jesu Predigt habe ich unterwegs dem F. B. erzählt. Er war gerührt und hatte den Brandis'schen dann erzählt, die mir es wiedererzählten. So viel will der F. B. E. H. das Predigen gern erlauben, als es die Kräfte zulassen, um in dieser begnadigten Arbeit in Übung zu bleiben, aber zu viel und bis zur Entkräftigung will Er nicht, daß Sie sich einlassen, weil Ihm an der Erhaltung von E. H. sehr viel gelegen ist.«

Si-li moremo misliti lepše in častnejše spričevalo? O presv. Srcu Jezusovemu je kaj rad govoril. Menimo, da se je izpolnila zato pri njem obljuba presv. Srca: »Duhovnikom, častilcem mojim, bom podelil milost, da bodo ganili najbolj trdovratna srca, in pri vsakem podjetju in delu jim bom dal obilo svojega blagoslova.«

Slavil je rad sv. Marijo in sv. Jožefa. Zanimivo je, kar je govoril sicer bogoslovcem mariborskim dne 14. maja leta 1868, kar pa spada vendar v ta čas. Imeli so »maiales« pri Sv. Martinu pod Vurbergom. Pred sv. mašo je pridigoval Glaser o Mariji, »Kraljici bogoslovcev«, in posebno pozival gospode, naj le radi oznanjujejo pozneje v svoji službi čast Marijino. V spodbudo jim je pravil sledeče: Nekdaj so mi rekli škof Zängerle: »Sie sind angeklagt, daß Sie Maria in der Predigt zu viel gelobt haben. Fahren Sie fort, — Maria kann man nie genug loben. Es lobte sie Gabriel, der Erzengel, sie loben alle hl. Kirchenlehrer. Wir Priester sollen fleißig alle Heiligen Gottes anrufen, daß sie uns Maria loben und bitten helfen, damit sie, die bei Gott alles vermag, bei Gott für uns bitte!« — Tistokrat sem sklenil, pri vsaki pridigi počastiti Marijo.

Kako je častil Glaser Marijo, razvidi se tudi iz tega, da je v svojem res dolgem življenju in pastirovanju postavil 40 kapelic v čast Mariji in krasno prenovil podružnico Matere Gorske pri Sv. Petru. Od nekdanj že je opravljal majniško pobožnost. Ob Marijinih praznikih je bil posebno dobre volje in te dni je storil prav rad kaj dobrega tudi drugim.

O sv. Jožefu je imel cel kup skiciranih pridig.

O pridigarjih se pravi: »Qui ascendit sine labore, descendit sine honore.« Le enkrat v svojem življenju je šel nepripravljen na pridiznico. Bilo je v Rušah. Neko nedeljo je prišel iz Gradca domov in naravnost v cerkev k pozni službi božji. V zakristiji je stal kaplan že oblečen in namenjen na pridiznico. Ko pa zagleda Glaserja, ponudi mu stolo in ga naprosi za pridigo. Glaser se vda. Pravil pa je pozneje večkrat, da še tako pobožno nikdar ni molil očenaša pred pridigo kakor takrat. »Nisem se tega nadejal. Zagledal sem pa tudi svojega očeta med poslušalci, kar še me je bolj zbegalo.«

Sicer pa se je vestno pripravljaj na vsak govor. Spisal je za pridigo navadno jako obširno skico in sicer v nemškem jeziku — še celo one, katere je govoril slovenski. Vendar se najde v teh tuintam več slovenskih odstavkov. Drugo pa si je sproti prestavljal na pridiznici, zato pa tudi govoril spakedrano slovenščino, polno najhujših germanizmov.

Kar je zapisal slovenskega, pa ni bilo slabo, ako se oziramo na čas, v katerem je pisal, in pa na to, da se ni nikjer učil pravilne slovenščine.

Naj podam vsaj en vzgled in sicer le slovenske odstavke — iz pridige, katero je imel pri Sv. Barbari pri Vurbergu, ko so blagoslavljali l. 1837 novi zvon.

Predmet: »Kaj svoni pojejo?«

1. Svon Boga hvali.
2. Zhloveka vabi k Bogi.
3. Se snami jozhe per merlizhi.
4. On nam vezhnoft kashe, on nas strafhi in pokoro srafhi.
5. On Mir nam da v pobolfhanji.
6. On poje shivim in mertvim.
7. Svon je en fpomin nam vřim.

Potem skicira izpeljavo po nemško. Pri 3. in 6. točki ima zopet slovenske stavke. Posnema glas treh zvonov in pravi:

fim — stvarjen od Boga
 tam — je moja domovina
 bom — prah ino pepel.
 fim fim — prite farmani

tam tam — mertvez shi leshi
 bom bom — jaz od mrtvih sbudeni.
 fim — en grehni zhlovek
 tam — bo ojftra fodba
 bom — pobolfhal fe.

Zhi mersla fmert sheno od mosha lozhi — in zhi mosh no otrozi plavajo v nemilem jozhi — Te tudi materi zirkvi ferze od fmilenja pozhi — in glafno ona tifti jozh po lufti nam fkof svone na snanje da.

Zhi lubleni ozha vse te fvoje sapuftijo — ino v mertvezhki trugi she leshijo ino shena s malimi k pokopi flosni grejo te njim svoni tudi pot pofodijo ino popotnizo njim milo godijo.

No zhi farmani dobrega pastirja sgubijo ino v bogi mirno she safpijo — pravijo svoni vam: tam sred fvojoj zhredoj tam na britofi sdaj fpijo, tam pozhivajo.

K točki 7. pravi:

»No gda bo veter she vafh prah rasnefel — bo she hvalo pel ta svon taiftim, keru fo fkof fvoje dare slit pomagali.

Ino vi, keru fte mōjo dnef shnjim meli — mejte to sa trofht: davno bojo tote roke gnile, kere te na vifko bodo potegnile, dare she kofhize nede vezh od vaf — bo fvon po zeli fari pravo — fim fkof vafho pomozh jaf grato.«

Na koncu je dodana pesem o novem zvonu. Nova pesem je bila takrat običajna pri vsaki cerkveni ali drugi večji svečanosti, posebno pa še pri blagoslavljanju zvonov. Župnik je naprosil Glaserja za njo. Začenja se:

Solo:

O farmani isvoleni
 S vefelim ferzom flifhte vi
 Dnef vam je dopoljeno
 Kaj je v zhelah blo.

Chor:

Svoni jasno pojejo
 Bogi hvalo dejajo.

Pesem ima več kitic in ponavlja zgoraj že zapisane misli.

Poleg oznanjevanja besede božje je Glaser veliko dobrega storil v izpovednici. Redno izpovedovati vsak dan in dajati vernikom priložnost, da si lahko očistijo in olajšajo svojo vest, kadarkoli je po pameti potrebno, to ni bila navada onih dni, o katerih govorimo.

V adventu in postu so imeli po župnijah takozvane konkurze, t. j. določene in oznanjene dneve, dva ali tri dni, ob katerih se je v župniji izpovedovalo. Prišli so pomagat vsi sosednji duhovniki. Kdor ni prišel tistokrat k izpovedi, izostal je to leto ali pa moral iti v sosednjo župnijo na »konkurz«.

Glaser je bil takoj že kot kaplan pri Sv. Barbari proti tem konkurzom. Tamošnji župnik Bizjak jih je odpravil za vselej l. 1832 — prvi med slovenskimi župniki sekovske škofije.

Tudi v Gradcu je bil Glaser jako marljiv izpovednik in skrben duhovni voditelj ne le onim, ki so mu bili izročeni, ampak tudi drugim, ki so ga težko pogrešali, ko je odšel iz Gradca.

Prav mnogo je jih bilo, katerim je pomagal v samostan. V pismih ga zahvaljujejo, da jim je preskrbel to srečo. Čestokrat se je zgodilo, da so zavolj svojega poklica morali oditi iz Gradca, mladeniči in mladenke povrniti se na svoj dom. Pa svojega duhovnega očeta — tako ga nagovarjajo v pismih — ne morejo pozabiti. Nek Janez Badilek, meščanski remenar v Bedeču pri Časlavi na Českem, je bil poprej kot pomočnik v Gradcu. Moral se je pa vrniti domu in prevzeti očetovo obrt. Toži se mu vedno po svojem duhovnem očetu Glaserju. Najrajše bi prodal vse in se preselil zopet v Gradec. S pri-srčnimi besedami prosi Glaserja, naj mu vsaj piše par besedic.

Kdor pa hoče uspešno delovati v dušeskrbju, ne sme pozabiti na različne pobožnosti in bratovščine. Prve se ne smejo opravljati brez pravega duha pobožnosti, kakor pravimo samo po »šabloni«, druge pa ne biti samo ustanovljene in vpeljane. Ustanovna listina visi v lepem okvirju na odličnem mestu v cerkvi, imena družbenikov so vpisana v krasno vezani knjigi. Vse to je lepo, pa za nič, ako bratovščine ne cvetejo, t. j. ako se djanski ne izpolnjuje namen bratovščin.

V času, o katerem govorimo, pa so bile prepovedane vse bratovščine in vse cerkvene pobožnosti. Goreči duhovniki se niso dali vezati in so začeli natihoma vpeljavati oboje. Seveda je pihal sedaj že celo drugi veter, kar je bilo gotovo zasluga našega najnovejšega avstrijskega svetnika, P. Klementa Hofbauer.

Ta nov sveži duh se je močno pojavil v Gradcu pod škofom Zängerlom, posebno ko je poklical v škofijo jezuite in druge redov-nike in redovnice.

Kakor znano, so duhovniki družbe Jezusove že odnekdaj gojili in razširjevali pobožnost in bratovščino presv. Srca Jez. in obenem tudi preč. Srca Marijinega. Tako tudi v Gradcu. Prišel je tje znani častilec presv. Src o. Fr. Weninger, naš rojak, rojen v gradiču Wildhaus pri Selnici ob Dravi. Izdal je že takrat priljubljeno knjigo v čast. presv. Srca Jezusovega, »Heiliger Liebesbund«, ki je izšla sedaj že v 14. izdaji.

Prav goreč častilec presv. Srca Jez. je bil tudi P. Janez Nep. Stöger, slavnoznan pridigar, priljubljen izpovednik in jako plodovit duhovni pisatelj, čegar nabožne knjige n. pr. »Die Pilgerreise« in »Die

Himmelskrone« so znane in predstavljene tudi na slovensko. Imel je tudi v lavant. škofiji večkrat duhovne vaje za duhovnike.

Ž njim je bil Glaser znan že kot bogoslovec. Ko je prišel nazaj v Gradec, izvolil si ga je za izpovednika in dušnega voditelja.

S tem pa se je našlo dvoje, za čast božjo, posebno pa za češčenje presv. Src izvanredno navdušenih prijateljskih src, ki sta ostali združeni v tem celo svoje dolgo življenje. »Predragi, v Srcu Jez. preljubljeni prijatelj in brat Marko«, tako nazivlje Stöger v svojih pismih Glaserja, poslavlja pa se »Ostaniva eno v Srcu Jez.«, »Ostaniva brata v presv. Srcu Jez.!»

Dne 29. avg. 1836 je bil Stöger poklican v Išl. L. 1837 je bil v Veroni, odkoder je prišel koncem istega leta v Linc. Glaser ga je menil l. 1838 tam obiskati in opraviti pri njem svoje letne tridnevne duhovne vaje, pa ni mogel izvršiti svojega namena. Pač pa je p. Stöger obiskal Glaserja pri Sv. Petru in l. 1874 mu piše, da bi ga rad zopet videl. »Seveda bi bilo to le mogoče, ako bom imel kaj opravka pri vas. Škoda, da je pri vas vse slovensko. Pa vsaj bodeva, ako nama bode Bog usmiljen, v nebesih dolgo dovolj skupaj in tam hvalila usmiljenje božje »in aeternum et ultra«!»

Res se nista več videla v življenju. Upamo pa, da bivata sedaj že pri Jezusu, ki ju osrečuje in poplačuje za vse, kar sta storila njemu v čast.

Kaj pa sta storila?

Pred vsem sta sklenila, ustanoviti bratovščino presv. Src Jezusa in Marije. Da jima pri tem ne bo nasprotovala duhovna oblast, sta vedela. Tudi posvetni gosposki, ki je sicer l. 1782 posebno prepovedala to bratovščino in pobožnost, sedaj pa ni bila več tako nasprotna, bi zadostila. Pa kje — v kateri cerkvi naj ustanovita* to bratovščino, ko se še vendarle ni smela javno pokazati, to jima je delalo težave.

Jezuitska cerkev ni imela pravice javnosti. Na jezuite so tudi strogo pazili, nadzorovali njih pridige in pobožnosti.

Zato sta pa Stöger in Glaser najprej v pridigah in drugih nagoovorih in pobožnostih govorila mnogokrat, da, pri vsaki priložnosti o presv. Srcih. L. 1835 pa si je izposloval Glaser pravico vpeljati bratovščino presv. Src Jez. in Marije in jo kanonično uvesti — v svoji karlavski jetniški kapelici sv. Tomaža. Dne 21. dec. 1835, ravno na dan, ko je bila popolnoma prenovljena in blagoslovljena, je pridigal v njej p. Stöger, vpeljal obe bratovščini in blagoslovil tudi lepi podobi presv. Src.

To nam priča skicirana pridiga Stögerjeva. Dokaz nam je bratovski zapisnik, ki nosi na platnicah napis »Verein des hl. Herzens Jesu« in znotraj na prvem listu »Zum Herz-Jesu-Verein Beytretende«.

Do konca decembra l. 1835 jih je bilo vpisanih v Gradcu 58, od sv. Barbare pri Vurbergu pa 23. Prva je neka Ana Leitner, 22. je Glaserjev oče Mihael, 23. in 24. pa njegovi sestri Marija in Klara. Vpisani so duhovniki, posvetni in redovni, verniki iz Gradca, pa tudi iz drugih krajev, posebno iz slov. pokrajin. V ta bratovščinski zapisnik so zapiševali tudi pri Sv. Petru do 20. febr. 1904. Vseh udov je 5441.

Glaser je namreč dobil pravico ustanoviti bratovščino presv. Srca ne le v Karlavski kapelici, ampak tudi v vsaki cerkvi, kjer bo kedaj pastiroval. Dotične ustanovne listine žalibog ni nikjer. Sklepati se mora to iz ustanovne listine bratovščine preč. Srca Marijinega z dne 15. dec. 1835, ki med drugimi pravi: *Quam obrem quum Rdūs Dnūs Marcus Glaser Curatus in Domo Correctionis Graecensis in Styria ad promovendam magis erga Bmām Virginem Mariam devotionem Piam eiusdem Bmāe Virginis Mariae S. Cordis devotionem erigi posse vehementer exoptaverit, et in ea Ecclesia erigi in qua ab Episcopo Dioecesano Parochus fuerit ipse constitutus.*«

Ako si je tedaj Glaser izprosil za bratovščino Srca Mar. pravico jo kanonično vpeljati povsod, kjer bo kedaj župnik, si je isto izposloval tem bolj gotovo za brat. Srca Jez., ki je glavna in imenitnejša. Obe bratovščini je vpeljal pri Sv. Petru takoj l. 1843, ko je prišel za župnika in sicer bratovščino presv. Srca J. v župnijski cerkvi, Srca Mar. pa v podružnici na Gori, za katero je dal slikati po Tunnerju transparentno podobo Srca Mar., kakršna je na diplomi: Marija drži v levi roki svoje srce z mečem predreto, z desno pa kaže nanje. Pod podobo stoje besede: »*Ecce Cor Matris tuae*«. Žalibog, da ni več originalne slike. Nadomestili so jo s slabim posnetkom.

Omeniti je treba, da ta bratovščina Srca Mar., ki jo je vpeljal Glaser, ni ista kakršna se vpeljuje navadno sedaj. Ona je ustanovljena v Rimu v cerkvi sv. Evstahija in je bila 20. dec. 1806 od papeža Pija VII povzdignjena v nadbratovščino ter dobila pravico, da si privzema poljubne izvenrimske enake bratovščine in jim deli popolne in nepopolne odpustke in popuste kazni za greh, kakršni so njej dovoljeni¹. Čudno, da pravi diploma Glaserjeva, da je dobila bratovščine te predpravice l. 1808 ne pa kakor trdita Nix in Wetzer-Welte². Beringer nima nič o tej bratovščini, on omenja drugo, ki ima namen, moliti za izpreobrnjenje grešnikov in se je ustanovila v Parizu l. 1836

¹ Prim.: Die Verehrung des heiligsten Herzen Jesu und des reinsten Herzens Mariae.² Von Hermann Josef Nix S. J. 1908. in Wetzer-Welte Kirchenlexikon² sub »Herz Mariae«.

² Katera številka je prava, ne vem. Nix se sklicuje na Bullarium Magn. Contin. 13, 305. Mogoče je, da je na diplomi tiskovna pomota.

ter bila povzdignjena l. 1838 v nadbratovščino. Ker se rimska bratovščina prečist. Srca Mar. sedaj več ne ustanavlja pri nas, bo menda zanimala zgoraj omenjena diploma Glaserjeva, zato jo objavimo doslovno.

LITERÆ ADGREGATIONIS AD PRIMAM CONFRATERNITATEM
SEU PIAM UNIONEM SUB TITULO
SACRI CORDIS B. MARIÆ VIRGINIS
IN PERINSIGNI COLLEGIATA, ET VEN. ECCLESIA PARÆCIALI
S. EUSTACHII ALMÆ URBIS CANONICE ERECTAM.

Amor Christi, ut loquitur S. Bernardus, Serm. 29. in Cantica, est Sagitta electa, quæ Mariæ Animam non modo confixit, sed etiam pertransivit, ut nullam in pectore Virginali particulam vacuum relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, et esset gratia plena. Aut certe pertransivit eam, ut venerit usque ad nos, et de plenitudine illa omnes acciperemus, et fieret Mater Charitatis, cujus Pater est Caritas, Deus. De hac sane plenitudine quamvis omnes recipiant, præcæteris tamen eos uberius haurire dignoscitur, qui Sodalitiis Ejus nomine dicatis adscripti speciali Filiorum nomine gloriantur. Quid autem ii, qui transfixo ejus Cordi arctiori vinculo obstricti propius, intimiusque adhærescunt? Ad hanc porro peculiarem plenitudinis ubertatem percipiendam, ubi primum Romæ publicus SANCTISSIMI CORDIS DEIPARÆ Cultus Decreto Pontificio probatus fuit, statim sub illius Titulo prima in hac Alma Urbe Confraternitas, seu Pia Unio in pervetusta S. Eustachii Collegiata, et Paræciali Ecclesia Canonice fuit instituta, quæ nedum pluribus gratiis, et favoribus a S. M. Pio PP. VII. fuit honestata, sed Officialibus præsentibus, et futuris prædictæ Primariæ Congregationis idem Pontifex Apostolicis suis Literis datis sub Annulo Piscatoris Die XX. Decembris MDCCCVIII., benigne concessit, ut Ipsi ad majorem Dei, et Beatæ Mariæ Virginis gloriam, et Spiritualem Christi Fidelium utilitatem alias quascumque Confraternitates ejusdem Instituti extra Urbem ubique locorum erectas, seu erigendas Primariæ huic Confraternitati adgregare, Illisque omnes, et singulas Indulgentias, peccatorum remissiones, et Pænitentiarum relaxationes Eidem concessas communicare libere, ac licite Apostolica Auctoritate possent, et valerent. Quamobrem quum Rdūs Dnū Marcus Glaser Curatus in Domo Correctionis Græcensis (sic!) in Stiria ad promovendam magis erga Bmām Virginem Mariam devotionem Piam ejusdem Bmāe Virginis Mariæ S. Cordis devotionem erigi posse vehementer exoptaverit, et in ea Ecclesia erigi in qua ab Episcopo Dioecesano Parochus fuerit ipse constitutus, simulque postulaverit, ut Fideles utriusque sexus huic erigendæ Congregationi omnium Indulgentiarum possint esse par-

tipices, quibus Primaria Nostra Congregatio gaudet, atque idcirco supplicem libellum dictæ Primariæ Nostræ Congregationi et Nobis porrexerit, quo a Nobis enixe petierint, ut eorum Pia Unio Primariæ huic Confraternitati cooptaretur, Nos Præses, et Officiales Deputati eorum pietatem non solum amplexantes, sed etiam summopere laudantes, Apostolica Auctoritate Nobis ut supra tradita, atque tributa, eandem Piam Unionem Nostræ Confraternitati, seu Piæ Unioni conjungimus, Eidemque communicamus omnia, et singula Privilegia, Indulgentias, et Grantias, quæ Primariæ Nostræ Congregationi concessa fuerunt. Divinam autem Majestatem supplices oramus, ut Confessionem hanc de Coelo ratam, et firmam habere velit, Congregatos adsiduis coelestium donorum accessionibus auctos sibi in dies magis reddat acceptos; ac tandem meritis D. N. J. C., Beatissimæque Virginis Mariæ precibus æterno gloriæ pondere Beatos redde dignetur. In quorum omnium, et singulorum fidem præsentem has Literas a Nobis subscriptas, Sigilloque Nostræ Confraternitatis munitas fieri, ac tradi jussimus.

Datum Romæ ex Aedibus ejusdem Perinsignis Collegiætæ, et Paræcialis Ecclesiæ hac die XVI Calendas Januarii Anno Domini MDCCCXXXV.

Gratis

Andreas Falvi (Faldi?) Cnūs Major Praeses

Gregorius Canonicus Speroni Deput.

Pacificus Cancūs Illumineti (Illuminati?) Dept.

Reg. Litt. Adgreg. 176

Pag. 61

Joseph Canonicus de Cigne a Secretis.¹

Bratovščini sta bili tedaj srečno vpeljani. Trebalo je sedaj prav pridno nabirati ude.

Stöger in Glaser sta se lotila z veseljem tega dela. Dala sta tiskati v nemškem in slovenskem jeziku sprejemnice, izdajala brošurice in molitvenike o Srcu Jezusovem in Marijinem.

Prve sprejemnice v bratovščino presv. Srca Jezusovega so imele na drugi strani sledeči nemški, oziroma slovenski tekst:

»Erinnerung

An den Eintritt in den Liebes Verein des heiligsten Herzen Jesus am heutigen Tage, den ten 18 . . bin ich
Dem Liebesverein des heiligsten Herzens Jesu beigetreten heute also

¹ Diploma je natisnjena na močnem papirju, velika 46,5 × 65,5 cm. Besede »Rdus Dnus Marcus Glaser . . . Nobis porrexerit, quo« so pisane. Vsled tega nesoglasje v rabi ednine in množine.

wo mein Nahme in dieses allerheiligste Herz mit Buchstaben der Liebe geistlicher Weiße eingeschrieben worden ist, habe ich den Entschluß gefaßt durch eine vollständige reumüthige Beicht meiner von allen Stunden zu vereinigen, ein wahrhaft christliches Leben stäts zu führen, den Nahmen Jesu mit Wort und That zu bekennen, nicht mehr für die Welt und ihre Lust, sondern für Gott und für die Ewigkeit zu leben und durch die Liebe der heiligsten Herzen Jesu u Maria und durch die Nachfolge ihn Tugenden zu wahren Heiligkeit u einst, wenn sich mein Auge schließt, zur ewigen Seligkeit im Himmel zu gelangen.

Die Regeln

Dieser Bruderschaft und die Übungen dieser Andacht findet man in den Büchlein von der Liebe zu dem allerheiligsten Herzen Jesu und Maria oder in jenen heiligen Liebesbund.

Vollkommene Ablässe

für alle Mitglieder dieses Liebesverein Vid: XIV B: v: d Liebe

Die Mitglieder

Dieses Liebesvereines haben, um aller Ablässe und geistlichen Gnaden theilhaftig zu werden, sonst gar nichts zu leisten, als ein reines zu bewahren, das heißt, die Sünde zu meiden, christlich fromm zu leben, Jesum aufrichtig zu lieben und täglich folgendes zu Gebeth zu sprechen.

Tägliches Ablaßgebet.

Der Vater Unser, begrüßet seyst Du Maria, der Glaube; darauf: O süßestes Herz Jesu! gib daß ich stets mehr und mehr Dich lieb!¹

Ker še bomo pozneje posebej govorili o Glaserju kot pisatelju, omenimo tukaj nakratko le ono, kar se tiče omenjenih bratovščin.

Koncem l. 1835 je izšel nemški molitvenik »Büchlein von der Liebe zu dem allerheiligsten Herzen Jesu und Mariae«. Koncem leta 1836 se pripravlja že II. izdaja, pomnožena z večjo zbirko molitvic.

L. 1838 je prišlo na svitlo več brošuric in molitvic n. pr. 1. »Liebesmonat«, 2. »Das größte Geheimnis«, 3. »Die einzige Novene, die vom hl. Stuhle mit einem vollkommenen Ablaß, begnadigt ist: Jesus dein treues Herz«, »Jesus an das Jünglingsherz«. Isto leto se je pripravljala že tretja izdaja molitvenika »Herz Jesubüchlein« in izdale se nove podobe-sprejemnice za bratovščino Srca Jez.

Tretjo izdajo knjige »Herz-Jesubüchlein« je namenil izdati p. Stöger v Lincu pod Glaserjevim imenom ter je vložil dotično prošnjo pri ondotnem kn. šk. ordinarijatu. V pismu z dne 7. okt. 1838 pa piše Glaserju: »Es hat sich hier ein kleiner Sturm wider die Herz Jesu-Andacht und Büchlein erhoben. Deo gratias! Das ist — wie mein

¹ Tako doslovno na listu, ki ga je napisal Glaser.

alter Novizenmeister zu sagen pflegte — ein Zuckerzeltlein. Die Bruderschaften sind gegen die Gesetze vom J. 1782, das muß der Cons. Secretär von Graz auch wissen! Und die Ablässe? Sind sie wohl authentisch? und so viele? Da übrigens der Bischof hier wünscht, daß wir keine H. J. Büchlein vertheilen, so bitte ich, von den 200 Expl. der neuen Auflage, welche ich zur Vertheilung zu verwenden glaubte, mir nur bei Gelegenheit 50 Stück zuzusenden und die übrigen zu Ihrer eigenen Disposition zu behalten, wodurch unser gemeinsamer Zweck eben so und wohl noch besser erreicht wird.«

Koncem leta 1837 je izdal Glaser: »Slate bukvize od Srza Jesufa ali brumno navishanje frzhne ljubesni k Jesufi no Mariji«, katere je dal l. 1843 natisniti drugokrat.

Posebno ta knjiga je obrodila med Slovenci veliko dobrega sadu in pospeševala izvanredno češčenje presvetih Src, o čemur pa še bomo slišali pozneje, ko nam bodo pravili posamezni slovenski duhovniki sami, kako so za nje delovali. Glaser je prestavil več molitvic in brošuric na slovensko in jih dal natisniti. Tako je prestavil tudi pesmi v čast presv. Src J. in M.

Ostanimo še nekoliko v Gradcu in pogledjmo, kako lepo je začelo gnati seme, katero sta posejala Stöger in Glaser. Stöger sam ga je vesel in v pismu z dne 17. jan. 1838 Glaserju čestita in hvali njegovo gorečnost. Jako hitro sta se namreč razširili naši bratovščini po sekovski škofiji in še dalje. Omenjamo le nekaj dokazov.

Dne 11. nov. 1837 naznanja Glaserju Peter Kolb, katehet in kapelan v Judenburgu, da je po njegovi želji zopet pridobil nekatere dobre duše za brat. presv. Srca J., ter mu naznanja njih imena, da jih vpiše v zapisnik. Potem pa pravi, da si želijo udje podobi Srca Jez. in Marije in zato prosi Glaserja, naj mu primernih naroči.

Seveda je Glaser to rad storil. Saj je imel v svoji sobi celo zalogo takih podob, manjših in večjih, katere mu je delal Kašpar Jelc na Dunaju.

Fr. Scheuch, kaplan v Kamnici pri Stainzu, je dobil že od Glaserja podobo presv. Srca Jez., do božiča 1838 bi pa še rad imel enako Srca Marijinega. Dobil jo je.

Veliko število udov je imela župnija Weitzberg. Župnik je naročil dne 26. sept. 1842 zopet sto sprejemnic.

V aprilu l. 1839 so naročile pri Glaserju uršulinke iz Würzburga veliko iztisov molitvenika »Herz-Jesu-Büchlein«, ki morajo priti tje do praznika presv. Srca Jezusovega. Neka kandidatinja, poprej spovedenka Glaserjeva, je pokazala predstojnici svojo knjigo. Sestram se je dopadla in so si jo naročile ter ob enem pristopile k bratovščini.

Še eno. Glaser je poslal »Herz-Jesu-Büchlen« tudi grofici Strassoldo, bi je bivala poprej v Gradcu, sedaj pa zavolj bolezni v Gorici. Dne 19. apr. 1842 ga zahvaljuje za knjigo in piše: »Eine schönere Gabe kann man wohl nicht empfangen, als die von den allerheiligsten Herzen Jesu und Mariä — diesen himmlischen Quellen der Liebe; möge ich daraus schöpfen zu meinem Heile, jenem meines Nächsten und zur Ehre Gottes, unseres lieben Vaters und Erlösers.« Bila ji je knjiga velika tolažba v bolezni. Dva gospoda — lajika — sta videla pri njej to knjigo in sta jo prosila, da jo jima naroči. Naročila je za nju, pa tudi več iztisov za se, ker jih rabi za skupno domačo pobožnost svoje družine.

Kako intenzivno je delal Glaser za bratovščino prečistega Srca Marijinega, razvidimo iz pisma, katero je dobil iz Gradca, ko je bil že župnik pri Sv. Petru, kjer mu pošilja po dogovoru neka oseba imena udov deveterih obitelj, »mit innigsten Verlangen, in das heilige Gebeth des heiligen Herzens Maria Antacht zu empfehlen.« Sedma in osma obitelj je popolnoma protestantska. Tretja ima dva, šesta pa enega protestanta.

Spoznavamo pa iz tega tudi, da je razširjeval sedaj bratovščino prečist. Srca Marijinega po namenu pariške nadbratovščine, ki je, moliti ga izpreobrnjenje grešnikov. Isti namen ima tudi njegov l. 1845 izdan molitvenik »Maria perbeshalifhe grefhnikov«.

L. 1837 je vpeljal Glaser pri uršulinkah, kjer je bil beneficiat, bratovščino živega rožnega venca. V zapisniku »Verein des lebendigen Rosenkranzes« je vpisana prva roža dne 9. okt. 1837. Prvo peresce prve rože je Glaser sam, 14 drugih pa so sestre uršulinke. V drugi so same uršulinke. Prvi v tretji roži je duhovnik Berthold, poznej župnik v Wundschuh, velik prijatelj Glaserjev. V tej so že tri posvetne ženske. V enem letu t. j. do oktobra 1838 je nabral in vpisal 57 rož, do 1. aprila 1844 pa še jih je pridobil 13, vendar sta med temi dve nepopolni. Rože niso razdeljene ne po spolu ne po stanovih. Včasih je mož, včasih ženska voditeljica. Pošiljali so mu ude iz krajev: Wundschuh, Preding, Vel. Sv. Florijan, Sv. Jurij pri Wildonu. Nabirali so mu ude lajiki, moški in ženske, ki so mu pošiljali sezname »des lewendigen«, »des Lawändigen« in »des Lobentigen Roßenkranz«.

Da so pa delali za to pobožnost tudi duhovniki, kaže nam pismo že omenjenega Petra Kolb iz Judenburga. Piše Glaserju: »Es sind bey uns bey 9 Rosen des lebendigen Rosenkranzes, wovon E. H. Kenntniß haben, da aber die meisten Leute nebst ihren guten Herzen sehr unbehilflich sind, so will ihnen das Betrachten der Geheimnißfrüchte nicht behagen. Ich habe zwar vernommen, daß in Grätz etwas Neues aufgelegt worden sei, was ich aber nicht kenne. Mir scheint,

es wäre gut, wenn E. H., wenn es die Geschäfte zu lassen, oder wenn Sie jemanden hiezu auffordern möchten, der für die Ehre der Selig. Jungfrau eifert, daß die angegebenen Früchte in einer (wenigstens) Betrachtung und von mehreren Seiten betrachtet skizziert verfaßt würden, um damit dem Unvermögen der Gläubigen zu Hilfe zu kommen.«

Izmed različnih drugih pobožnosti je gojil Glaser posebno sv. križev pot, ki zamore, kakor pravi sv. Lenart portomavriški, sam že posvetiti vsako župnijo in ji prinesti tudi veliko časnega blagoslova. Imel je celo zalogo podob sv. križ. pota, katere je pošiljal duhovnikom in drugim na vse strani. V mnogih cerkvah so imeli samo 12 podob sv. križ. pota. Tem je zamenjal celega z novimi ali pa jim poslal le manjkajoče. Oskrbel je duhovnikom pri ordinariatu tudi vse za vpe-ljavo potrebno ter še tudi duhovnika, ki je sv. križev pot blagoslovil in vpeljal pobožnost. Podobe mu je delal graški slikar Amon, okvire pa mizar Hörman.

Kakor pa je Glaser neumorno delal za olepšavo živih templov božjih, tako vnet je bil tudi za lepoto cerkva in krasoto službe božje. Slišali smo že, kaj je storil v jetnišnicah graških, kaj pri karmeličankah. Kaj pa je v tem oziru storil za Slov. gorice, to bodemo slišali poznej in se res čudili njegovi neumorni delavnosti tem bolj, ker je bil zmiraj bolehav. Ako je bilo treba zidati kako cerkev, ali jo popravljati ali olepšati bodisi v sekovski ali lavantinski škofiji, vsikdar je moral pomagati s svojim svetom Glaser, ki je pomagal rad vsakemu, ki se ni zbal nobenega truda in žrtve, kedar je šlo za čast božjo. Molil je v takih slučajih veliko, da celo sv. maše daroval v čast sv. Duhu, da ga razsveti in mu pomaga pravo spoznati in tudi izvršiti.

Podrobnosti tukaj ne navajamo, ker še itak govorimo pri posameznih duhovnikih, kaj so si naročevali za cerkve pri Glaserju. Kako so ga zato cenili, pa vendar omenimo že tukaj.

Frančišek Hugowitsch, kurat pri Sv. Lovrencu nad Ivnikom mu piše¹: »Die letzte Kiste mit den vielen schönen heil. Bildern, sowie Dein letztes liebes Schreiben dto. vom 31. Jänner l. J. mit beigelegtem Kostenüberschlag für Himmel und Vespermantel, hab' ich mit vielen rührenden Dank am 4ten Februar erhalten und erbrochen, mit der freudigen Nachricht, daß durch deine mühsam sorgfältige Einpackung der hl. Bilder, keines derselben verletzt oder beschädigt angekommen seyen. — Gott segne Dich für deine Bemühungen und dargebrachten Opfer; ich und meine Pfarrskinder aber schreien in unserer Dürftigkeit Dir für diese geistliche Almosen ewiglich das »Vergelts Gott« nach. Besonders bedanke ich mich für das überschickte Bildniß »Mut-

¹ Pismo z dne 14. febr. 1840.

ter der Barmherzigkeit«, welches ich als ein verehrtes Geschenk aus deiner Freundschaftshand zu meiner häuslichen Andacht aufstellen werde.

Das Bittgesuch um Vespermantel und Himmel nach deinem vorgelegten Plan hab' ich am 7ten Feb. der löbl. Vogtey Eibiswald übergeben mit der Bitte selbes ehestens möglichst einbegleitend dem Kreisamte übergeben zu wollen. Gott segne das Gelingen.

Meine liebe Schwester Mari schrieb mir, daß du auf deiner Reise nach Marburg versprachst, meine liebe gute Mutter, wie Bruder Anton zu besuchen, welche durch deinen Besuch gewiß viel Trost empfangen werden. Deo gratias dafür; so bist du bald der liebevolle Johannes, der die Witwen tröstet, bald der liebevolle Joseph, der werktätig für verlassene Gotteshäuser sorgt. O! wie viel Dank, wie viel des Guten und der Aufopferung für mich in den Studienjahren und itzt, bin ich dir schuldig, wenn ich so nachdenke; — allein in meiner Unvermögenheit zu zahlen — nimm für Alles mein dankerfülltes Herz — zum Pfand.«

Drugo pismo mu je pisal iz Ponikve župnik Kleše, sicer mnogo let pozneje, nanaša pa se vendarle tudi v naš čas, zato ga tukaj omenjamo¹. Na željo Slomškovo začel je popravljati cerkvico sv. Ožbalta.

Vse je bilo popravila potrebno, posebno pa Marijin oltar, ki je bil ves strohnjen s kipom Marijinim vred. Obrnil se je do Glaserja. Piše mu: »Nun handelt es sich um eine schöne Zeichnung des Altars und um eine recht schöne Statue! — Und wer ist glücklicher und bereitwilliger in Ausführung solcher Pläne, als unser hochgeachteter Herr Marcus! als der eifrigste Nachahmer des Evangelisten Marcus in der Verehrung Mariens!

Ist die ganze Sache hergestellt, so wirst du wieder so gut sein und wirst bei der hl. Mission auch bei der Consecration die Leitung übernehmen.

Siehe mein liebster Marcus! Dich scheint die Vorsehung gerade deswegen ins Centrum der steierischen Wenden postiert zu haben, damit man von allen Seiten gleich weit zu dir gehen kann, sich in allen Lebensangelegenheiten bei Dir Rath zu erhohlen — wie einst beim ägyptischen Joseph. Leide daher mit Geduld unsere Belästigungen und sey mit uns nachsichtig.«

(Dalje prihodnjič.)

¹ Pismo z dne 3. XII. 1855.

2.

Jurkloštarski kartuzijanski pisatelji.

Spisal prof. Dr. Avg. Stegenšek, Maribor.

Jurkloštarsko kartuzijo je ustanovil krški škof Henrik (1167—74) okoli l. 1173—74 in obdaroval jo je tudi štajerski vojvoda Otokar II. Enako kakor v žički kartuziji se je tudi v jurkloštarski pojavila revščina, nezadovoljnost z razmerami, hrepenenje po večih posestvih s podložniki in vsled tega razpad discipline. Občni zbor kartuzijanov je zato krškemu škofu Ekehardu (1196—1200) naznanil, da je jurkloštarski samostan izključil iz reda, razven, če se škofu posreči poživiti med menihi pravo redovno življenje. Škof pa se s tem ni trudil, ampak je posestva izročil krški prošnji, da se ustanovi kolegijatni kapitelj s proštom na čelu. A že l. 1209 je avstrijski vojvoda kartuzijo obnovil, vsled česar se je opustil kapitelj, kartuzija pa je trajala do protestantskih homatij ter je okoli l. 1570 faktično prenehala, postavno pa jo je odpravil papež Klement VIII l. 1596¹. S početki te kartuzije in razmerjem med njeno prvo in drugo ustanovitvijo se misli pisatelj pečati v posebni študiji, tukaj pa poda paberke o jurkloštarskih pisateljih, nadaljnje raziskavanje drugim prepuščajoč.

1. Prior Odon. V žički kartuziji se je okoli l. 1680 nahajala knjiga, pisana na koženini, z naslovom: »Sermones magistri Odonis Prioris in Gyrio de Tempore et Sanctis in communi.« Gotovo je torej, da je jurkloštarski prior Odon napisal svoje pridige, a žal, da se dosihdob ta žički rokopis ni dal zaslediti. Graška vseučiliška knjižnica ima šest kodeksov pridig pod imenom Odon (št. 240, 445, 507, 627, 819 in 1414); a bogoslovnih pisateljev s tem imenom je mnogo, Hurter jih našteje sedem, v katalogih rokopisov n. pr. monakovske knjižnice se pa še povrhu teh nekateri imenujejo (tudi neki magister Odon). Videti je, da nobeden graški kodeks ne nosi zgoraj omenjenega značilnega naslova, iz vsebine se pa ne da kar tako sklepati na jurkloštarskega Odon (pisatelj je n. pr. pregledal rokopisa št. 507 in 1414), ampak treba bi bilo predelati *Sermones de tempore et Sanctis in communi* vseh znanih Odonov in potem bi se šele dalo določiti, ali je katera zbirka v zvezi z jurkloštarsko kartuzijo.

Drugo vprašanje je, kedaj je živel prior Odon? Katalog jurkloštarskih predstojnikov je nepopoln in ne imenuje nobenega Odon.

¹ Orožen, *Das Bistum und die Diözese Lavant*. IV. 2. *Das Dekanat Tüffer*. 1881. Str. 279—325. Jaksch, *Monumenta historica ducatus Carinthiae*, 1896. — Zahn, *Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark*. 1895.

Pač pa je zgodovinar kartuzijanskega reda Le Couteulx našega Odonu istovetil z bl. Odomom iz Novare, ki je pregnan od svojega škofa iskal pravice v Rimu in se je na povrnitvi nastanil v mestecu Tagliacozzo, kjer je tudi v sluhu svetosti l. 1200 umrl. Ko so njegove ostanke l. 1239 iz splošnega pokopališča prenesli v cerkev, se je dogodilo toliko čudežev, da je zvedel o tem tudi papež Gregorij IX in je zapovedal stvar raziskati. Izvirni protokol od papeža odposlane pripravljalne komisije za kanonizacijo je že natisnjen¹ in je vir za zgodovino bl. Odonu.

Papeževo naročilo se je glasilo: »Gregor škof, služabnik služabnikov božjih. Ljubljenima sinoma opatu turanskemu, škofije reatinske in bratu Petru, kustosu minoritov v škofiji marzikanski, pozdrav in apostolski blagoslov! Zvedeli smo vsled poročila verjetnih mož, da je Gospod Jezus Kristus storil dosedaj mnoge in velike čudeže vsled zaslug rajnega Odonu, meniha kartuzijanskega, čigar telo počiva v samostanu sv. Kozma in Damijana v škofiji marzikanski, in jih je še pred kratkim delal, ko se je preneslo Odonovo truplo. Zato hočemo, da se ne zgubi pri ljudeh spomin na tako odličnega moža in da se natančneje poučimo, naročamo z apostolskim pismom Vajini razumnosti (discretis), da natančno raziščeta resnico o njegovem življenju in o zgoraj navedenem (t. j. o čudežih) in da to, kar bodeta našla, zvesto sestavita v avtentičnem pismu ter ga potrjenega z vajinima pečatoma zvesto shranita v kaki redovni hiši, nikakor pa ne pošiljata apostolski stolici, razven, če dobita posebno povelje?. Dano v Lateranu četrtega dne pred idami decembra (8. dec.) trinajsto leto našega škofovanja« (l. 1239).

Oba papeževa pooblaščenca sta vzela seboj še opata sorbonskega in dva minorita ter dva javna notarja in sta se podala v Tagliacozzo (kakih 30 km vzhodno od Rima na železniški progi Rim-Solmona), kjer sta meseca januarja l. 1240 poklicala priče, jih zaprisegla in zaslišala. Napisali sta se dve enako se glaseči izvirni listini, od katerih se je ena shranila v bližnjem benediktinskem samostanu v Subiaku, druga pa v benediktinskem samostanu pri sv. Pavlu v Rimu, da lahko dobi papež izvirnik, kadar hoče, in ne nastane nobena goljufija, prepis izvirnikov pa se je shranil v Tagliacozzu, kjer je bl. mož počival.

¹ Le Couteulx, Annales ordinis Cartusiensis. Neuve ville-sous-Montreuil. 1885. vol. III str. 263 nasl. — AA SS Boll. Jan. II. 260—261.

² Papež je bil tedaj ravno v najhujšem boju z izobčenim cesarjem Friderikom II in zato ni mogel vedeti, ali bi ga dotična listina našla še v Rimu. Ker pa se listina papežu ni doposlala, se je pozneje nanjo pozabilo in kanonizacija blaž. Odonu je izostala.

Kaj so izpovedale priče? Prvi je bil poklican škof Rihard iz Trevis (10 km južno od Tagliacozza), ki je bil prej benediktinec in zelo čednosten mož. Prisegel je na sv. evangelij ter povedal, da je videl sv. Odon, o čigar življenju in čudežih se raziskuje. Bil je bogaboječ in čist mož. S postom, bedenjem in molitvami se je ponižno pečal noč in dan. Nosil je bodečo volneno obleko, stanoval v mali celici, katero je le redkdaj zapustil in se je koj podal v cerkev, ko je zaslišal dotično znamenje. Z vzdihji in solzami je prosil Boga, vse, katere je kedaj videl, je navduševal v službi božji, sv. pismo je mnogo čital. Da ga ne bi lenoba premotila, je delal s svojimi rokami, kolikor je mogel, ker je bil že starček. Bil je kartuzijanskega reda, kakor je škofu in mnogo drugim večkrat pripovedoval. Obljubo je napravil v hiši Casulae, izvoljen pa je bil za opata¹ nekega samostana v slavonski pokrajini², mesta Zader³, a priča (škof) se na ime tega samostana ni več spomnil. Ko je bl. Odon tja prišel, je prestal mnoge bridkosti od nekega škofa ondotne pokrajine. Ko se slednjič ni mogel več braniti, se je podal k rimski Stolici, se je odpovedal časti in službi in sicer za časa papeža Klementa blagega spomina. (Klement III je vladal l. 1187—1191). Ko se je vračal z dvora, je prišel slučajno k samostanu sv. Kozma in Damijana v Tagliacozzu, kjer ga je kot gosta sprejela tamošnja opatica Adhuizija, zelo stara, verna in pobožna gospa. Čez nekaj časa je hotel naprej potovati. Opatiča pa je mislila, da bi bil tako častitljiv, pobožen in čist mož za njen samostan zelo koristen in ga je zato s prošnjami tako dolgo zadrževala, dokler se ni vrnil k papežu Klementu poslani nečak Bernard de Tagliacozzo⁴ s pismenim papeževim dovoljenjem⁵, da sme bl. Odon ostati v tem samostanu. Kako je Odon še okoli 10 let tukaj živel, so izpovedale razne druge priče. Kadar je maševal v cerkvi sv. Kozma in Damijana, se je jokal zraven, kadar je ljudstvu o sv. Trojici pridigoval, je držal gorečo svečo v roki, da bi razložil skrivnost presv. Trojice. Nazadnje je bil okoli 100 let star, majhne rasti, suh in ves-

¹ Tudi žički prior se imenuje v papeževem pismu iz leta 1177 opat. Zahn, UB. I str. 554. Kako so n. pr. v naše kraje klicali Francoze kot priorje, je vzgled Hismido (Stegenšek, Dekanija Konjiška, str. 223).

² Slovenske kartuzije so v XIII. stol. kot »Sclavonia« tvorile poseben del lombardske pokrajine. Stegenšek, l. c. str. 222.

³ Škof se ne spominja na ime Gyrium (Jurklošter), samo to ve, da je v Slavoniji (Sclavonia) onstran morja, tam nekje kakor Zader. Mesto Zader ne more priti v poštev, ker tam ni bilo nobenih kartuzijancev in sploh nobenih belih menihov.

⁴ Njegov sin Bonaventura de T. je bil tudi kot priča navzoč.

⁵ Priča Ivan, kanonik cerkve sv. Levcija v Marani, ki je Odon osebno poznal, je videl to bulo s svinčnim pečatom.

siv ter je imel le malo las na glavi in v bradi. Priča arhipresbiter Oderizij je bil navzoč pri njegovi smrti. V raševino opravljen je ležal na postelji iz dračja. V smrtnem boju je zaklical: »Exspecta me Domine, ad te venio«. Mašnik Nikolaj Aegidii (tudi navzoč kot priča) ga je vprašal, s kom govori. Na to Odon: »Iam enim Regem video, iam in conspectu eius adsisto«. In brž se je vzdignil iz postelje, kakor če bi mu bil kdo roko podal in je z razpetimi rokami izdihnil. Bil je god sv. Mavra, dne 15. januarja l. 1200. Na belo nedeljo leta 1239 pa so njegovo truplo, ki je bilo še dobro ohranjeno, iz javnega pokopališča prenesli v cerkev. Pri tisti priliki so se zgodila razna čudežna ozdravljenja, ki so tem verjetnejša, ker so bile priče navzoče in so se dogodila večinoma v pretečenem letu; tako n. pr. hipno ozdravljenje deklice, ki je bila tri leta kruljeva, ali hipno ozdravljenje roke, ki se je tako gnojila, da je bolnik porabil noč in dan veliko robcev itd. Med ozdravljenji so pa tudi razna, ki se dajo čisto lahko naravnim potom razložiti. Nas zanima le vprašanje, ali je bil Odon kedaj jurkloštterski prior?

Vsled bule Gregorija IX pride v poštev papež Klement III (in ne IV 1265—1268). Ta čas pa je imel v slovenski pokrajini kartuzijski red le dve kartuziji: V Dolini sv. Janeza pri Žičah in v Jurkloštru. Žički prior je bil tedaj Nikolaj, pod katerim se je l. 1190 posvetila glavna cerkev in je sploh bila hiša že v najboljšem cvetu; ostane le še jurkloštterska kartuzija. Ko bi tudi ne vedeli za zgoraj navedeni naslov »Sermones magistri Odonis Prioris in Gyrio«, bi vendar iz omenjenih aktov morali sklepati, da je bil v Tagliacozzu umrl bl. Odon eden izmed prvih jurkloštterskih priorjev.

Kakšne diference pa je imel s krškim škofom (Tedorikom I, 1179 do 1194), je v podrobnostih neznan. Gmotno ozadje teh nasprotij se pa da dokazati iz zgodovine razvoja jurkloštterske kartuzije, o čemur pa pri drugi priliki.

2. Prior Mihael Praški (Pragensis) je bil prej (1391) prior v Aggspachu na Nižje Avstrijskem, potem je živel v jurkloštterski kartuziji, kjer se imenuje kot prior l. 1400 in 1401. Bil je tudi redovni vizitator. Umril je dne 27. sept. l. 1401 v našem samostanu in je gotovo tukaj tudi pokopan.

Spisal je v obliki dvogovora med učenikom in devico nauk, kako ščititi devištvo (De custodia virginitatis), v dveh knjigah ter zbirko rekov sv. očetov, kako se naj tolaži redovnik, ki je nehal biti prior (Remediarium abiecti prioris). Graška vseučilišna knjižnica ima v rokopisu »Remediarium prioris absoluti« iz l. 1627 (8° štev. 1644) in dunajska dvorna knjižnica isto delo pod naslovom »Consolatorium ab-

soluti prioris« iz XVII. stol. (3147). Oba Mihaelova spisa je natisnil Pez v svoji Bibliotheca ascetica, II, 95—170 in 229—469¹.

3. Prior Mihael Kempf, rojen l. 1397 v Strassburgu, je študiral na dunajskem vseučilišču, kjer je deloval tudi kot profesor modroslovja. Okoli 43 let star je vstopil v kartuzijanski samostan v Gamingu na Nižje-Avstrijskem. L. 1447—51 je bil potem prvokrat prior v naši kartuziji², odkoder se je vrnil kot prior v Gaming (1451—58). Potem je vodil pletersko kartuzijo na Kranjskem (1462—67) in slednjič vdrugič jurkloštarsko skozi 23 let (1467—1490). Zadnja leta je smel častitljivi starček popolnoma za se preživeti v Gamingu, kjer je umrl 100 let star dne 20. nov. l. 1497.

Napisal je 36 raznih del, večinoma ascetične in mistične, deloma tudi pedagoške vsebine. Izdani so od njega sledeči spisi:

1. Tractatus de modo perveniendi ad veram et perfectam Dei et proximi dilectionem, habens fundamentum in theologia mystica. A Carthusiano quodam editus. Knjiga je izšla v Bazileji ok. leta 1470, brez imena tiskarjevega in letnice. Misleč, da je le-to delo še natisnjeno, ga je izdal tudi Pez v svoji ascetični knjižnici, zvezek VII, str. 1—215 pod krivim imenom Henrika Arnolda.

2. Dialogus de recto studiorum fine ac ordine, et fugiendis vitae saecularis vanitatibus, Pez, IV, 257—492. Nemški prevod je izšel v zbirki »Bibliothek der katholischen Paedagogik, v drugem delu 7. zvezka pod naslovom: Der Kartäuser Nikolaus Kempf und seine Schrift: Über das rechte Ziel und die rechte Ordnung des Unterrichts. Übersetzt und mit biographischen Einleitungen versehen von P. Aug. Rösler, C. SS. R. 1894.

3. Tractatus de discretione, Pez, IX, 379—532.

4. Expositiones mysticae in Cantica Canticorum, Pez, XI in XII³.

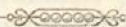
Drugi Nikolajevi spisi še čakajo vstajenja. Ali bi ne mogli naši filologi posvetiti večjo pozornost latinskim pisateljem med Slovenci? Niso sicer vplivali na razvoj našega jezika, tem bolj pa na razcvet naše kulture. Dandanes, ko so že vse knjižnice z rokopisi več ali manj repertorizirane, bi ne bilo težko vsa taka dela sestaviti, predelati in preštudirati njih vsebino, vrednost ter zavisnost od sodobne znanstvene literature. Kdor nam napiše »Zgodovino latinskega

¹ F. Theodorus Petreius, Bibliotheca Cartusiana, Coloniae 1609, str. 246. Hurter, Nomenclator literarius theologiae catholicae, tom. II³, 1906, str. 782. Orožen, l. c. str. 305 in 306.

² Orožen, l. c. str. 309.

³ Pezius, Bibl. asc., Praefatio in tom. IV.; Paulus v Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, IX, str. 338 (1895); Rösler, glej zgorajšnje delo; Lesar, Izvestja XI, str. 99 sl., Hurter l. c. str. 1089.

slovstva v slovenskem ozemlju«, si bo pridobil velike zasluge za kulturno zgodovino slovensko.

3.

„Veto“ ali „exclusiva“ pri volitvi papeža.

Spisal Dr. Iv. Tomažič, Maribor.

(Dalje.)

Pravno stališče.

V čigavo področje spada volitev papeža in postavodaja o njej?

Zgodovina nam nič ne poroča, da bi bila kedaj od koga eni ali drugi svetni vladi priznana pravica ekskluzive, in vendar se je doslej vobče govorilo o »pravici« vlad, vlagati veto zoper neljube papeške kandidate.

Da se pokaže, je-li ta izraz utemeljen in opravičen, treba pred vsem jasnosti, v čigavo področje spada volitev papeža in zakonodajstvo o njej.

Katoliška dogmatika in katoliško cerkveno pravo uči, da je Jezus Kristus ustanovil svojo Cerkev kot pravo, popolno, suvereno t. j. od vsake druge različno in neodvisno družbo z namenom, da vodi ljudi k svetosti in tako k večnemu zveličanju¹. Kot taka ima pravico in dolžnost, da sama urejuje vse čisto cerkvene, to je takšne zadeve, ki so v neposredni zvezi z dosego njenega namena².

Med čisto cerkvene zadeve je gotovo prištevati volitev cerkvenega uradnega osebja³, torej pred vsem volitev papeža. Z ozirom na medsebojno razmerje med Cerkvijo in državo je o mejah cerkvenih pravic v zadevah, ki se tičejo Cerkve in obenem tudi države, različnost mnenj mogoča: brezdvomno pa volitev poglavarja ni na periferiji, marveč v središču pravnega področja vsake svobodne družbe, in družba, ki prejema svojega predstojnika ali njegovo potrditev od tuje oblasti, nikakor ni samostojna in neodvisna.

¹ Egger, Enchiridion Dogm. gen.² Brixinae, 1895. Str. 336 nsl. — Aichner, Comp. Iur. Eccl.³ Brixinae, 1895. Str. 78 nsl. — Hurter, Theol. dogm. Compend.¹¹ Oenip., 1903. Zv. II. str. 217 in 244.

² Aichner, o. c. str. 94 nsl. — ³ Aichner, o. c. str. 104.

Svobodna volitev poglavarja spada torej k bistvu svobodne družbe, in popolnoma svobodna, od vsakega zunanjšega vpliva neodvisna volitev papeža k bistvu Cerkve Kristusove, ali z drugimi besedami: volitev papeža je celo in edinole v pravnem področju Cerkve same¹. — Trditev, »da volitev papeža ni čisto cerkvena zadeva in da se nikoli ni smatrala kot taka«,² je zanikanje dejstev in dokaz, da tisti, ki jo je izrekel in vsi, ki mu pritrjujejo, nimajo pravih pojmov o Cerkvi, kakor jo je ustanovil Jezus Kristus.

Iz tega sledi, da tudi zakonodajstvo o papeški volitvi pristojna edinole Cerkvi, in določb o volitvi svetega očeta, ki bi jih izdala druga kakor pristojna cerkvena oblast, si katoličan niti ne more misliti. Ker je nadalje volitev papeža izredno važna zadeva, v kateri gre za blagor vesoljne Cerkve, zato more le najvišja cerkvena oblast na zemlji imeti pravico, da daje postave o volitvi papeža³: papežem samim gre ta pravica, ker Kristus ni zapustil drugačne tozadevne odredbe. In res so si papeži imenovano pravico izrečno pridržali ter kardinalom, ki bi mogli priti v poštev, odtegnili vso zakonodajno oblast v zadevi papeške volitve⁴.

Dvojno splošno načelo velja torej za presojo našega vprašanja:

- a) Svetni vladarji obsebi nimajo pravice, udeleževati se volitve papeža, torej tudi ne pravice ekskluzive;
- b) ko bi pa imeli takšno pravico, bi jim morala biti priznana od kompetentne postavodavne oblasti, namreč — ne od kardinalov, marveč — od papežev samih.

Stališče cerkvenih določb o volitvi papeža z ozirom na ekskluzivo.

Da so se papeži ves čas, ki pride v poštev, skrbno trudili ohraniti in obraniti kakor svobodo in neodvisnost svete Cerkve sploh tako zlasti svobodo in neodvisnost papeških volitev, naj pokaže naslednji sestavek njihovih tozadevnih določb.

V teku X. in XI. stoletja so spletke raznih strank tako zelo vplivale na izid papeških volitev, da se je zdelo potrebno in se je želelo, naj rimskonemški cesarji s svojim mogočnim ugledom vmes posežejo.

¹ Stimmen aus Maria-Laach, 1875. Zv. VIII. str. 38.

² Ottokar Lorenz, Papstwahl und Kaisertum. Berlin, 1874. Str. VIII.

³ Stimmen aus Maria-Laach, 1874. Zv. VI. str. 401—405.

⁴ c. 2. Clem. (I. 3). — Prim. Civiltà Cattolica, 1872. Zv. VII. odd. VIII. str. 294. — Katholik, 1889. I. polovica, str. 611. — Lorenz, o. c. str. XII. in XIII. — O papeški volitvi vobče: Vering, Kirchenrecht.² Str. 538—542. — Sägmüller, Papstwahlen. Str. 3—39.

Da bi preprečil strankarske spletke, pa tudi prekoračenja pravih mej od strani cesarjev, je papež Nikolaj II (1058—61) leta 1059 izdal volivni dekret *In nomine Domini*¹, s katerim je položil volitev v prvi vrsti kardinalom v roke ter obsodil v principu sodelovanje cesarjev; kajti le tistim cesarjem bi se naj odslej naznanjala volitev, »qui ab Apostolica sede personaliter hoc ius impetraverint.« — V resnici je sem od Gregorija VII (1073—85) popolnoma prenehalo udeleževanje cesarjev pri volitvi papeža, kakor je bilo prej v navadi, in sličen indult sploh ni bil več podeljen.

Leta 1179 je Aleksander III (1159—81) s konstitucijo *Licet de vitanda*², v kateri niti z besedico ne omeni cesarskega sodelovanja, izročil volitev papeža izključno kardinalom ter določil, da naj bo brez ozira na kakšenkoli ugovor nepogojno tisti priznan za papeža, za katerega se bote izrekli najmanj dve tretjini kardinalov-volilcev.

S konstitucijo *Ubi periculum*³ je Gregorij X (1271—76) leta 1274 vpeljal konklave ter prepovedal vsako osebno ali pismeno občevanje s kardinali v konklavu in ž njihovimi konklavisti. Kardinale same je za božjo voljo prosil in opominjal, naj se zdržijo vseh kakršnihkoli dogovorov, pogodb in vobče volitvenih spletk. — Te odredbe je potrdil in vnovič razglasil Klement V s konstitucijo *Ne Romani*⁴ iz leta 1310.

Ko so v začetku XVI. stoletja papeške volitve dobile poleg cerkvenega tudi politiški pomen in so se vsled tega vedno bolj v nje vmešavali svetni vladarji in njihovi diplomatje⁵, je leta 1505 Julij II razglasil bulo *Cum tam divino*⁶, ki v prvi vrsti določuje, da je simonistiška volitev papeža neveljavna, potem pa izreka za vse udeležence takšne volitve, in »naj si bodo patriarhi, nadškofje in škofje... ali zastopniki in poslanci katerihkoli kraljev in knezov« — kazen izgube vseh dostojanstev in dohodkov. Tudi ukazuje, da se morajo obljube, dogovori in vse z ozirom na volitev papeža sprejete obveznosti kardinalov in drugih oseb smatrati kot ničevne in neveljavne. — Že te do-

¹ c. 1. D. 23. — Philipps, *Kirchenrecht*. V. Zv. str. 791—810. — Hinschius, *System des Kirchenrechtes*. I. Zv. str. 248 nsl. — Lorenz, o. c. str. 83 nsl. — Zöpfel, *Die Papstwahlen und ihre Ceremonien*. Göttingen, 1871. Str. 91. — Eisler, *Das Veto*. Str. 11—15.

² c. 6. X. de elect. (I. 6). — Philipps, o. c. str. 815—818. — Hinschius, o. c. str. 265 nsl. — Eisler, o. c. str. 16 nsl.

³ c. 3. in VI° de elect. (I. 6). — Eisler, o. c. str. 20 nsl.

⁴ c. 2. Clem. (I. 3). — Philipps, o. c. str. 819—830. — Prim. »Voditelj«, 1909 (XII), str. 282 nsl. in str. 283, opomba 6.

⁵ Prim. »Voditelj«, 1909 (XII) str. 396 nsl.

⁶ *Magnum Bullarium*, I. str. 466. — Prim. »Katholik«, 1889. I. polovica. Str. 590—610. — Eisler, o. c. str. 65.

ločbe vsebujejo jasno prepoved vseh političskih in diplomatskih vplivov na papeško volitev.

Pavel IV, ki je že imel pred seboj terjatve Karola V ter je bil izvoljen zoper njegovo izrečno voljo, je z apostolskim pismom *Cum secundum*¹ iz leta 1558 s še ostrejšimi izrazi pod najhujšimi cerkvenimi in meščanskimi kaznimi prepovedal vsa pogajanja o papeški volitvi, dokler papež še živi, bodisi da so tisti, ki se spuščajo v taka pogajanja, cerkveni dostojanstveniki ali pa knežji, kraljevski, da, celo cesarski mogočnjaki². Iste kazni naj bi zadele vse, ki se kakorkoli pogajanj udeležujejo³.

Navzlic tem strogim določbam je naslednji konklave leta 1559 več kot katerikoli prejšnjih trpel pod vplivi svetnih vlad, zlasti španskega poslanca Vargasa. Znali so namreč papeškim volitvenim odlokom na videz spretno se izogniti, ali pa so je kar naravnost prezirali. — Zato je iz tega konklava izišli papež Pij IV leta 1562 priobčil novo konstitucijo *In eligendis*⁴, v kateri je zopet odredil najstrožjo klavzuro v konklavu ter dovolil pogovore z vladnimi poslanci le v najnujnejših slučajih in če temu pritrdi večina volivnega zbora⁵, potem pa zarotil kardinale, naj vendar opravijo volitev papeža brez zvijač in prevar, brez strastnega strankarstva, brez vsega ozira na vmešavanja svetnih knezov, imajoči pred očmi edinole Boga⁶. — Če se pomisli,

¹ Magn. Bullar. I. str. 836.

² § 2: »Quoscumque in praemissis . . . publice vel occulte aut alias quodammodo delinquentes cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis et praeeminentiae existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, aut alia maiori ecclesiastica dignitate, seu Cardinalatus honore, vel mundana, etiam Ducali, Regali, Reginali aut Imperiali auctoritate seu excellentia praefulgeant, et eorum quemlibet, sententias, censuras et poenas praedictas incurrere volumus et decernimus . . .«

³ § 3. — Prim. Philipps, o. c. str. 842. — Katholik, 1889. Str. 596—598. — Sägmüller, Papstwahlen. Str. 7—14. — Eisler, o. c. str. 66 nsl.

⁴ Magn. Bullar. II. str. 97. — Prim. Eisler, o. c. str. 70 nsl.

⁵ »Clauſo Conclavi nulli ad colloquium etiam extra portam Conclavis etiam Principum oratores nisi ex magna et urgenti causa a maiori parte Collegii approbanda admittantur. Et si quis forte, quod absit, clam ipsum Conclave et aliunde quam per ostium ingrediatur, omni honore ac beneficio ipso facto privatus existat et tradatur Curiae saeculari acerrimis poenis puniendus.« — Prim. »Katholik«, 1889. Str. 599.

⁶ § 26: »Cardinales autem per viscera misericordiae D. N. Iesu Christi enixe rogamus et hortamur, ac eis nihilominus sub divini interminatione Iudicii praecipimus et mandamus, ut . . . in dandis suffragiis ac aliis omnibus et singulis electionem quomodolibet concernentibus, omni dolo ac fraude, factionibus et animorum passionibus remotis, ac Principum saecularium intercessionibus ceterisque mundanis respectibus minime attentis, sed solum Deum praeculis habentes, sese pure, libere, sincere, quiete et pacifice gerere et habere de-

da so se ta vmešavanja — *intercessionibus principum saecularium* — prav takrat že kazala v obliki inkluzijskih in še bolj ekskluzijskih ukazov, se ne more tajiti, da je ost navedene konstitucije naperjena zoper državno ekskluzivo, oziroma zoper nje upoštevanje¹.

Zopet, in sicer še določneje se je izrekel zoper ekskluzivo Gregorij XV v apostolskem pismu *Aeterni Patris Filius*² iz leta 1621; pod kaznijo izobčenja je prepovedal kardinalom vse pogodbe, dogovore, obljube itd. z ozirom na inkluzijo, ekskluzijo in glasovanje. »*Cardinales*«, tako slove § 18 te konstitucije, »... omnino abstineant ab omnibus pactionibus, conventionibus, promissionibus, intendimentis, foederibus, conductis aliisque quibuscumque obligationibus, minis, signis, contrasignis suffragiorum seu schedularum, aut aliis tam verbo quam scripto aut quomodocumque dandis aut petendis, tam respectu inclusionis quam exclusionis, tam unius personae, quam plurimum, aut certi generis veluti creaturarum aut huiusmodi, seu de suffragio dando vel non dando... contrafacientes ex nunc excommunicationis poena innodamus...« — K tej določbi so nastale najrazličnejše razlage³. Pa naj se razlaga, kakor se hoče, naslednje je gotovo: Gregoriju XV niso bila neznana takrat že celo navadna inkluzijska in ekskluzijska povelja svetnih vladarjev; in če je kardinalom pod kaznijo izobčenja prepovedal vse pogodbe in obljube, pri volitvi se ozirati na te priporočbe in izključitve, tedaj je eo ipso obsodil ekskluzivo, ali so si jo države lastile kot »pravico« ali ne.

Sicer je pa v času, ko obstoja formalne izključitve nihče ne taji, leta 1732, Klement XII izdal zopet odlok o papeški volitvi: *Aposto-*

beant... Nec... alia facere, per quod electio retardetur vel minus libere suffragia praestentur, per se vel alium... audeant et praesumant.«

¹ »Katholik«, 1889. Str. 598—600. — Sägmüller, o. c. str. 18—21. Nasprotno trdi Wahrmond, *Das Ausschließungsrecht*, str. 18—20.

² *Magn. Bullar.* III. str. 444.

³ Trdi se, da je uprav s tem § 18 apostolski sedež pripoznal ekskluzivo. (*Die Papstwahl nach ihrer geschichtlichen Gestaltung und dem geltenden Rechte.* Prag, 1874. Str. 32). Ta trditev je popolno zanikanje in potvara besedila. (*Stimmen aus Maria-Laach*, 1875. Zv. IX. str. 121. opomba 1). — Nekateri menijo, da je tudi po tej konstituciji izvrševanje ekskluzive ostalo mogoče. (*Wetzer und Welte, Kirchenlexikon.* II. izdaja, s. v. *Exklusive*). — Drugi dokazujejo, da je s tem ekskluziva brezdvomno bila obsojena in zavržena. (*Lorenz*, o. c. str. 146). — Prim. »Katholik«, 1889, str. 601. — Wahrmond (in pred njim Adarzo ter Ley v Barthel, *Opp. iurid.* Bamberg, 1756. Zv. II. d. IV. str. 451 nsl.) je soglasno s svojim naukom, da začetek ekskluzive pade šele v leto 1721, mnenja, da tu sploh ni govora o državni ekskluzivi. — K vprašanju, je-li z navedeno bulo formalna državna ekskluziva obsojena ali ne, glej: Zanikujočo argumentacijo Wahrmondovo v *Archiv für kath. K.-R.*, 1894. Zv. 72. str. 201—334, in pozitivno dokazovanje Sägmüllerjevo istotam, 1895. Zv. 73. str. 193—256. — Prim. Eisler, o. c. str. 75.

*latus officium*¹, s katerim terja od kardinalov, naj volijo »*principum saecularium intercessionibus caeterisque mundanis respectibus ac etiam grati animi et cuiusvis necessitudinis titulo minime attentis.*« Če naj imajo te besede zmisel, se po vsem takratnem zgodovinskem položaju pod »*principum saecularium intercessionibus*« ne more razumeti drugo kot formalni državni ugovori. Drugačne »*intercessionibus principum*« se namreč za tisti čas ne dajo več dokazati. Res da tudi v tej buli »ekskluziva« ni naravnost imenovana; vendar ni dvomiti, da je Klement XII pri sestavi svojega odloka imel pred očmi vprašanje, je-li formalno ekskluzivo dopustiti ali ne: saj so mu kardinali celó predlagali, naj z gotovimi omejitvami izrečno dovoli državno ekskluzivo. Klementa XII odgovor pa je bil, da naj kardinali ugovorov svetnih knezov niti najmanj ne upoštevajo².

Vse prejšnje volitvene odloke je potrdil Pij IX ter izjavil v svoji konstituciji *In hac sublimi* iz leta 1871, da mora biti in ostaniti volitev poglavarja svete Cerkve edinole stvar kardinalov »*excluso prorsus atque remoto quovis laicae potestatis cuiuslibet gradus et conditionis interventu.*« — V konstituciji *Licet per Apostolicas* iz leta 1874 pravi: »*Imprimis autem monemus et enixe in Domino Cardinales obsecramus, ut ad electionem procedant, nulla propensione animi vel aversione commoti, nullius inclinati gratia aut obsequio, non intercessione in saeculo potentium moti, sed fixis in solam Dei gloriam et Ecclesiae utilitatem oculis eum citius eligere contendant, quem prae ceteris dignum et sedulum universi Gregis Christi Pastorem futurum esse existimaverint.*« Te določbe se ponavljajo v buli *Consulturi* iz leta 1877³.

Branitelji ekskluzive so vedno ponavljali ugovor, češ, da v vseh navedenih papeških volitvenih odlokih formalna ekskluziva ni izrečno imenovana in torej tudi ni po cerkvenih zakonih naravnost prepovedana in zavržena. — Prvo je resnično; ne da se pa tajiti, da cerkveni zakoni nikomur niso dovoljevali posegati v volitev papeža, marveč so terjali popolno svobodo in neodvisnost papeške volitve ter odločno prepovedovali kardinalom ozirati se na svetne vplive vobče, torej tudi

¹ Bullar. Rom. XIII. str. 302.

² Archiv kath. K.-R. 1895. Zv. 73. str. 248 in 249. — Sägmüller, Papstwahl-bullen. Str. 276—279. — Eisler, o. c. str. 189—212. — Nasprotno Wahrmund, o. c. str. 24 in v Sitzungsberichte etc. Zv. 122. razpr. XIII. str. 51—54. — Lucius Lector, o. c. str. 566 in 567.

³ Volitveni dekreti Pija IX. so natisnjeni v Lucius Lector, o. c. Appendice. Les constitutions secrètes de Pie IX. Str. 750—773. — Prim. Archiv für kath. K.-R. Zv. 65. str. 303 nsl.; zv. 67. str. 493. nsl.; zv. 73. str. 249. — Preuss. Jahrb. 1891, zv. 68. str. 840. — Eisler, o. c. str. 248—250.

na državne ugovore. In ni najti cerkvene določbe, ki bi komu priznavala pravico ekskluzive pri volitvi papeža¹, pač pa so se navedeni zakoni na cerkveni strani vedno v tem zmislu umevali, da je po njih državni veto v principu obsojen.

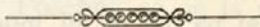
To potrjuje začetkom predstoječe razprave navedeno konstitucijo Pija X *Commissum nobis* z dne 20. prosinca 1904, ki izrečno imenuje veto ali ekskluzivo ter ima uprav namen, odstraniti za vso prihodnost vsakatero to zadevne dvome: »*Plenae libertati*«, tako slove dotični odlomek, »in *Summo Pastore eligendo opponitur in primis civile illud Veto, a supremis nonnullorum civitatum rectoribus haud semel prolatum, quo tentatur aditum ad Supremum Pontificatum alicui praecludere. Id si aliquoties accidit, apostolicae tamen Sedi probatum est nunquam... Rem plane declarant Constitutiones »In eligendis« Pii IV; — »Aeterni Patris« Gregorii XV; — »Apostolatus officium« Clementis XII; in primisque Pii IX. »In hac sublimi« — »Licet per Apostolicas« et »Consulturi«. Verum, quandoquidem et experientia docuerit, hactenus constituta ad impediendum civile Veto, seu Exclusivam, non ita votis respondisse... idcirco Nos... re mature deliberata, certa scientia et proprio motu, civile Veto, seu Exclusivam, quam dicunt, etiam sub forma simplicis desiderii, itemque omnes interventus, intercessiones quaslibet omnino reprobamus, edicentes licere nemini, ne supremis quidem civitatum moderatoribus, quovis praetextu se interponere aut ingerere in gravi negotio electionis Romani Pontificis«².*

S tem je za vselej odpravljen državni veto oziroma nja upoštevanje pri volitvi papeža. Ali je državna ekskluziva bila kakšne vrste pravica, kakor trdé njeni zagovorniki, naj še pokažejo naslednja razmotrivanja.

(Konec prihodnjič.)

¹ Celó v spisu, ki brani ekskluzijsko pravico, »Ein Wort über die Papstwahl«. Berlin 1874, str. 29 pravi: »Wir kennen keine Bulle und kein Breve, worin dasselbe (sc. Vetorecht) verliehen worden wäre, und wir zweifeln daran, daß uns ein derartiges offizielles Schriftstück nachgewiesen werden kann.«

² Prim. »Voditelj« XII (1909), str. 273, 285, 286.

4.

Spoved pred lajikom.

(Referat).

V srednjem veku se je pojavila v cerkvenem življenju neka posebna navada — spoved pred lajikom. — L. 1909 sta izšli o tem vprašanju dve medsebojno neodvisni razpravi, ena daljša v knjigi: »Die Laienbeicht in Mittelalter«. Ein Beitrag zu ihrer Geschichte von Dr. theol. Georg Gromer, Stadtkaplan in Augsburg. München 1909, in prof. dr. Fr. Gillmanna članek: »Zur Frage der Laienbeicht«, ki ga je objavil »Der Katholik« 1909, 6, str. 435—451. Te dve razpravi nam podajeta zgodovino in podlago spovedi pred lajikom, njen razvoj in njen propad; odgovarjata tudi na vprašanje, so-li kdaj tej spovedi pripisovali zakramentalni značaj.

Podlaga spovedi pred lajikom je utemeljena v historiškem razvoju pokore. V prvih stoletjih krščanstva je najvažnejši moment pri spovedi pokora in sicer stroga in javna. V 4. in 5. st. so razmere pokoro sicer omilile, a v bistvu je ostala še za vse grešnike enaka. Ko so pa vstopili v Cerkev germanski narodi, ki so imeli v svojem državnem pravu za vsak prestopok določeno odškodnino, se je temu običaju moralo prilagoditi tudi cerkveno sodišče. Nastale so knjige, ki so določale za gotove grehe gotove kazni (Bußbücherpraxis oder die tarifirte Buße). Krivdo je sodil duhovnik in naložil grehom primerno kazen popolnoma po določilih. V tem pa obenem že naravno temelji veljava in premoč privatne, skrivne spovedi, dasi je bila javna spoved še vedno v rabi.

Polagoma so težko pokoro omilili in izpremenili v lažja dela: molitev, post in miloščino in sicer so to določevali spovedniki sami. A ker se je sčasoma pokora le preveč pozunanjala, je bilo treba nadomestila za prejšnjo strogo pokoro in našli so ga v spovedi sami. Začeli so namreč premišljati učinke spovedi same na sebi in spoznali, da je spoved del pokore, ker povzroči spokorniku prostovoljno osramočenje, da je torej v spovedi del zadoščenja; na tej podlagi so dali odvezo takoj, še preden je spovedenec opravil pri spovedi naloženo pokoro.

Spoved je torej sama na sebi velik del zadoščenja. Spovedati se je pa treba duhovniku. Kaj pa, če ga ni mogoče dobiti? Teoretično takega slučaja sicer še niso razmišljali, a praktično se je pa lahko prigodil. Grešnik bi se rad spovedal in ker je videl poglobitni namen spovedi v prostovoljem osramočenju, zato ni čuda, da se je zatekel k lajiku, kajti tudi tu je lahko dosegel ta namen.

Prvi slučaj spovedi pred lajikom omenja Thietmar, merseburški škof, v svoji kroniki za l. 1015. Vojvoda Ernest Švabski je bil smrtno ranjen, kar zakliče: »Pridite vsi semkaj in poslušajte z ušesi svojega srca vsa dela vašega umirajočega brata in mu pomagajte skesano zanj zadostiti. Tudi vsem odsotnim vernikom priporočite — vas prosim — mojo grešno dušo!« Nato jim je povedal vse svoje grehe, katerih se je spomnil, in kmalu nato umrl. Torej se je spovedal lajikom in Thietmar pristavlja: »Hic, ut spero, felicem habet animam, cui, sicut ipse vivus testatus est, plus placuit coram multis his erubescere, quam coram omnipotenti Deo latere. — De hoc exemplum — capite — et quicumque sit in fine nostro confessor, non moretur in gementi professione peccator, ut ab eo in coelis inveniat propitius remissor«¹. Po Thietmarjevem pristavku spoznamo, da je bilo to nekaj izrednega, nenavadnega, da o tem še ni bilo teorije, ker bi jo bil Thietmar gotovo poznal.

Prvo sled teoretičnega razmišljanja o spovedi pred lajikom nahajamo v delu Pseudoavguščina »De vera et falsa poenitentia«, ki pravi: »Tanta itaque vis confessionis est, ut si deest sacerdos, confiteatur proximo. Et si ille, cui confitebitur, potestatem solvendi non habet, fit tamen dignus venia ex desiderio sacerdotis«²; vzrok je pa v tem, ker Bog gleda srce. V bistvu so to teorijo privzeli vsi teologi, ki se v 11. in 12. st. pečajo s to stroko, a v posameznostih se nekateri ločijo: Lanfrank zastopa osamelno mnenje, da se mora grešnik spovedati skrivnih grehov lajiku, če ve, da duhovnik ne bo držal spovedne molčečnosti, in duhovniku le javnih. Gratian je prepričan, da taka spoved popolnoma nadomesti spoved pred duhovnikom. Petrus Lombardus poudarja dolžnost, da se v nevarnosti grešnik mora spovedati lajiku, kajti spoved je zato, da se grešnik spokori, kar se pa lahko doseže v obeh spovedih; grehe pa odpusti Bog. Petrus Cantor je privedel teorijo že visoko; trdi namreč, da se je mogoče spovedati vsakemu pametnemu človeku: tudi poganu, Judu, heretiku.

V praksi je dosegla spoved pred lajikom svoj vrhunec v 12. in 13. st.; razširjena je bila zlasti med vitezi, splošno le v sili, pred vojsko, ob viharju na morju in na lovu, če ni bilo duhovnika zraven. Vitezi so namreč spoved radi odlašali, ob vojskinem času so pa začeli resneje premišljati svoje stanje, vest se jim je vzbudila, hoteli so jo očistiti; če torej ni bilo duhovnika, so se spovedali ali sorodniku ali prijatelju ali komurkoli. Posebno se je ta navada razširila v bojih s Saraceni in spomini na njo so ohranjeni v pesniških in prozaičnih delih. Prepričanje o popolnem uspehu take spovedi je bilo precej splošno;

¹ Gromer, Die Laienbeicht im Mittelalter, 11 sl. — ² l. c. 13.

da je bilo tudi naziranje teologov enako, priča Cezarij. Celó v pravih sv. Frančiška za redovnike najdemo sled o tej spovedi.

Pa tudi teorija je privedla spoved pred lajikom visoko, mnenje Pseudoavguština so še zelo izpopolnili. Dekretista Sikard iz Kremone in Huguccio sta učila, da more v sili lajik podeliti zakrament sv. pokore po sledečem principu: Spoved je sacramentum necessitatis tantum, kakor sv. krst; in kakor sme v sili krstiti lajik in sicer zakramentalno, tako sme tudi podeliti zakrament sv. pokore. Drugi zakramenti so pa obenem sacramenta dignitatis. Huguccio trdi še razen tega, da je grešnik v sili dolžan spovedati se lajiku.

Kako splošna je morala biti ta spoved, priča vprašanje, ki so ga zastavili nekateri, ali nastane zakonski zadržek med lajikom-spovednikom in žensko, ki se mu je spovedala; odgovarjali so različno, splošno vendar negativno.

O spovedi pred lajikom so začeli razmišljati tudi veliki možje. Praepositinus je najbrž prvi, ki vsled enotne vezi vere (fidei unitas) pripisuje lajiku moč dati odvezo. Raymund de Pennaforte je istega mnenja in uči obveznost, v sili se spovedati vseh grehov lajiku. Teorija je torej prišla do prepričanja, da lajik more dati odvezo.

Kakor smo videli, so v začetku srednjega veka polagali še vedno največjo važnost na pokoro; a sčasoma je prevladala spoved in odveza in s sv. Tomažem Akvinčanom se je nauk o zakramentu sv. pokore docela uzvršil: v ospredje namreč stopi zakramentalni značaj duhovnikove odveze.

Med sholastiki je Albert Veliki prvi in pravzaprav edini, ki trdi, da je spoved pred lajikom pravi zakrament sv. pokore. — O tem vprašanju razpravlja v dveh smereh. Najprej navaja ugovore zoper tako spoved: spoved je radi absolucije, te pa lajik ne more dati, torej se zdi, da je spoved pred lajikom brez pomena. Ta in druge ugovore reši s tem, da razločuje več vrst oblasti, vsled katere more kdo dati odvezo, in med te šteje potestatem ex unitate fidei et caritatis, katero da ima v sili tudi lajik, da more pomagati bližnjemu. Tako pride do zaključka, da ima ta spoved svoje vrednost le v sili¹. Vendar pa tudi v sili ni nikake obveznosti za tako spoved, ampak zadošča hrepenenje po spovedi pred duhovnikom, ki ima edini oblast spovedovati. Če se pa prostovoljno spove lajiku, pa zmanjša njegova ponižnost in prostovoljno osramočenje kazni za greh.

¹ In IV. Sent. dist. 17, art. 58 (l. c. 40 sl). »Dicendum autem ad obiectum, quod valet confessio facta laico, ubi articulus necessitatis, non contemptus religionis excludit proprium vel alienum sacerdotem.

Na drugem mestu pa vprašuje Albert V., ali je spoved pred lajikom zakrament in navaja sledeči dokaz: Stari so trdili, da pri zakramentu sv. pokore spoved in kes nimata zakramentalnega značaja, ampak le absolucija; a to mnenje je napačno: torej vsebuje spoved pred lajikom zakrament sv. pokore. — Če pa ima zakramentalnost, je velike vrednosti. Lajik je v tem slučaju namestnik služabnika Cerkve in podeli neko splošno absolucijo vsled enote Cerkve. — Edino na tem mestu poudarja Albert V. zakramentalnost spovedi pred lajikom, a tudi tu priznava, da ta odveza nima istih efektov kot duhovnikova. Teorija je na višku; bistveno se obe spovedi ne razlikujeta.

Podobno uči sv. Tomaž Akv., vendar manj: njemu je ta spoved le quasi-sacramentum, v katerem duhovnika nadomesti najvišji duhovnik Kristus. Henrik Suzo pa trdi, da je taka spoved dobra zato, ker izraža vero v zakrament; a zakramentalna ni, zato se mora pozneje — če mogoče — ponoviti.

Preobrat v teoriji so povzročili frančiškani in ji pripravili polagoma pot k propadu. Aleksander Haleški († 1245) trdi, da je včasih prav, spovedati se lajiku, a zraven pa uči jasno razliko med zakramentalno spovedjo in spovedjo pred lajikom, ki je le čin kreposti: s tem je vprašanje privedel v popolnoma nov tir.

Sv. Bonaventura uči kakor Aleksander H., da se more človek opravičiti le po popolnem kesu, absolucija mu odpusti le nekaj kazni, in ta je zakramentalna le, če jo podeli duhovnik. A spoved pred lajikom je dobra: 1. kot akt kreposti — ponižanja, 2. ker z njo grešnik razodene rane, da more najti pomoči. — Oba jo smatrata še kot koristno.

Duns Scotus se ji pa že postavi v nasprotje: splošno ne koristi in v gotovih slučajih more celo škoditi; nekaj vrednosti ima k večjemu na podlagi prostovoljnega ponižanja.

V teoriji torej je bila spoved pred lajikom važna, dokler se ni razjasnilo vprašanje o zakramentalnem značaju posameznih delov zakramenta sv. pokore; kakor hitro se je pa to zgodilo, te spovedi v nobenem slučaju več niso mogli priporočati.

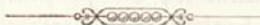
Skotovo mnenje je splošno obveljalo; privzeli so ga celo dominikanci in s tem prezrli svoja velikana Alberta in Tomaža. Da spoved pred lajikom ni nikdar obvezna — kakor sta že učila Aleksander Haleški in Bonaventura — je tudi splošno cerkveno mnenje, ker ga zastopata Petrus de Tarentasia (poznejši Inocenc V) in Rihard iz Mediaville, ki sta živela v najožjem stiku z rimsko kurijo. Proti obveznosti take spovedi se bori tudi Skotov učenec Durandus, ki dokazuje: spoved je zaradi absolucije; če te ne more dati, ni dolžnost in celo grešila bi spovednik in spovedenec, če bi hotela opraviti tako spoved

z namenom absolucije; sme se pa opraviti kot akt ponižnosti in le kot tako jo odslej še upoštevajo. Skotovega mnenja so se oklenili tudi avguštinci in dokazovali, da Cerkev te spovedi nikdar ni odobraval.

Frančiškani so zmagali, teorija je odslej spoved pred lajikom odklanjala, le redko svetovala kot čin ponižanja; a iz prakse se ni dala takoj odstraniti. K temu so mnogo pripomogle razne »Summae«, ki so vernikom priporočale tako spoved. Sv. Cerkev je o tem vprašanju razpravljala na raznih sinodah, tako v Nimes-u (1284), v Trieru (1310) in v Sabini (1312), a spovedi pred lajikom ni smatrala za enako vredne spovedi pred duhovnikom, dasi jo je dopuščala.

Kot pomoček h kesu se je ohranila spoved pred lajikom prav v 16. st. — Taka je bila praksa in sicer v soglasju s Cerkvijo.

Do popolnega propada je privedla spoved pred lajikom reformacija. Ko je namreč Luter začel učiti svojo lajiško spoved in širiti svoj nauk o splošnem duhovništvu, vsled katerega da ima navadni človek, celo ženska, ravno tako oblast kot papež, se je temu Cerkev takoj uprla, kajti to je bilo vse kaj drugega. In ker je bila nevarnost, da bi kdo zamenjal Lutrovo lajiško spoved s katoliško prakso, se je ta praksa v Cerkvi polagoma popolnoma opustila in sicer brez kakega višjega odloka. Najdalje se je ohranila v Italiji, kamor reformacija ni stegnila svojih rok. Tudi med mornarji je bila še v novem veku v navadi.

5.

K zgodovini odpustkov studeniške cerkve v srednjem veku.

Spisal prof. Dr. A. Stegenšek, Maribor.

Po razpadu svoje države se je patriarh Ludovik de Teck mudil pri svojem sorodniku, grofu Hermanu v Celju¹ in je dne 15. maja l. 1428 obiskal tudi studeniški samostan ter mu je podaril velikih odpustkov, potrdil pa je tudi vse prejšnje podobne podelitve. Katalog teh starih odpustkov je zanimiv zgodovinski vir. Glasi se:

... insuper ratis et firmis manentibus omnibus indulgentiis per antecessores nostros patriarchas Aquilegiensis ecclesie predicto monasterio concessis etiam subscriptas indulgentias infrascriptorum archiepiscoporum et episcoporum videlicet Friderici Salczpurgensis episcopi, Berchtoldi Bawnburgensis episcopi, Petri Patauensis

¹ Gruden, Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stol. in ustanovitev ljubljanske škofije, str. 3.

episcopi, Leonis Ratisponensis episcopi, Conradi Frisingensis episcopi, Bernhardi Seconiensis episcopi, Iohannis Chimensis episcopi, a quolibet istorum 40 dierum indulgencias item Brunonis Brixinensis episcopi 40 dierum criminalium et centum venialium. Brunonis Olomucensis episcopi, Iohannis Pragensis episcopi 40 dierum criminalium ad honorem sancti Wenceslai, Ottonis Petenensis episcopi auctoritate vicariatus patriarchalis in pontificalibus 40 dierum et sue ecclesie 40 dierum criminalium unam annalem et quartam partem venialium Dietrici Gurcensis episcopi sua auctoritate et patriarchali unam carinam duas annales 40 dierum criminalium et ducentarum venialium, fratris Oderisii Petenensis episcopi domini Ottoboni patriarche Aquilegiensis in pontificalibus vicarii sua et trium pontificum auctoritate centum et viginti dierum indulgencias fratris Francisci episcopi Litterensis, domini Philippi episcopi Sabinensis cardinalis et patriarche Aquilegiensis in pontificalibus vicarii 40 dierum indulgencias fratris Bartholomei Kazia quondam mei in pontificalibus vicarii 40 dierum, fratris Iohannis episcopi Emonensis etiam patriarchalis in pontificalibus vicarii pro parte vicariatus 40 et pro parte sui episcopatus etiam 40 dierum indulgencias predicto monasterio per ipsorum litteras concessas. Insuper si que alie sunt indulgencie ante nos predicto monasterio concesse et per antecessores nostros non approbate easdem etiam cum antedictis per nostrum liberum assensum et consensum ordinariam et patriarchalem auctoritatem approbamus et ratificamus.

V tem zapisniku imamo zabeležene vse odpustke, ki so jih dali samostanu od l. 1250—1428 tuji in oglejski pomožni škofje, ne pa tistih, ki so jih podelili patriarhi sami. Zakaj patriarh Ludovik le prej omenjene potrdi kot krajevni ordinarij (etiam subscriptas indulgencias infrascriptorum archiepiscoporum et episcoporum... approbamus), odpustki, ki pa so jih dali njegovi predniki, ne potrebujejo potrjenja, ampak so itak polnoveljavni (ratis et firmis manentibus omnibus indulgenciis per antecessores nostros patriarchas Aquilegiensis ecclesie... concessis). Zato ne slišimo nič o odpustku, ki ga je podelil samostanu patriarh Bertold l. 1246 v Kamniku¹, žalda tudi ne zvemo, ali je pokazal patriarh Ludovik de Torre, ki se je l. 1360 mudil v Celju, kak interes za studeniški samostan ali pa patriarh Filip de Alençon, ki je tudi l. 1383 in 1385 bival v Celju² ter je prvokrat z odpustki oblagodaryl žičko kartuzijo. Škofe pa, ki jih Teckova listina našteva, damo najboljše po časovnem redu, po katerem so zasedli svoje stolice. Obenem označimo z zvezdico (*) one, kojih listine o podelitvi odpustkov so še ohranjene bodi v izvorniku ali v prepisu.

1. Brunon Briksenski, 1243—1288.

2.* Brunon Olomuški, 1245—1281.

3.* Oton Pičanski, 1247—1256.

4. Teodorik Krški, 1254—1278.

5. Janez III Praški, 1258—1278.

6. Konrad Brizinjski, 1258—1279.

7. Bertold Bamberški, 1258—1285.

¹ Zahn, UB. III str. 54. — ² Orožen, Celska kronika, str. 29 in 39.

8. Leon Rezenjski, 1262—1277.
9. Peter Pasovski, 1265—1280.
10. Bernard Sekovski, 1268—1283.
11. Friderik Solnograjski, 1270—1284.
12. Janez Chiemseejski, 1274—1279.
- 13.* Oderizij Pičanski, l. 1309.
- 14.* Janez Emonski, l. 1351.
15. Frančišek Littera, ok. l. 1385.
16. Jernej Kazia, ok. l. 1419.

Število škofov, ki so razven patriarhov z odpustki obdarovali samostan, bo najbrž popolno, saj l. 1428 v samostanu ni nihče vedel o kakih drugih odpustkih (*Insuper si que alie sunt indulgencie . . .*) in tudi ni nobena listina ohranjena od kakega škofa, ki bi ne bil v predstoječem katalogu imenovan.

Red, v katerem se škofje v listini naštevajo, je tudi zanimiv. Na čelu stoji sedem škofov, ki so vsi dali enako visok odpustek, torej najbrž z isto listino, katero so vsi podpisali, in naštevajo se natančno po hierarhičnem redu. Prvi je metropolit solnograjski in primas Nemčije, potem pride bamberški škof, ki je bil neposredno rimski stolici podvržen in je po časti sledil kot prvi za nadškofi, nato se imenujejo škofje solnograjske pokrajine in sicer po starosti svojih sedežev, ki je tudi odločilna za hierarhični red. Prvi je pasovski škof kot dedič lavreaške stolice sv. Maksimilijana, potem rezenjski (s sv. Emmeranom, med prvimi škofi v Reznu ok. 720), brizinjski (s prvim škofom sv. Korbinijanom † 730), potem sekovski, ustanovljen l. 1218, in chiemseejski (ustanovljen l. 1215). Zadnji bi moral biti pred sekovskim, a se mu je najbrž umaknil, ker je chiemseejski redno stanoval v Solnogradu in v tem mestu tudi zastopal nadškofa, bil torej takorekoč domačin, sekovski pa tujec. Iz tega torej, da so vsi ti škofje dali enak odpustek po 40 dni in ne različne kakor drugi, potem da se skupno imenujejo in sicer v hierarhičnem redu (z jako značilno izjemo) in da so vsi sodobniki, sklepamo, da so vsi ti izdali in podpisali le eno listino v prid studeniškemu samostanu. Bili so torej zbrani na kaki sinodi. Ta se je morala obhajati od l. 1274, ko je postal Janez Chiemseejski škof, pa do l. 1277, ko je tu imenovani Leopold Rezenjski umrl. V to dobo pa spada znana provincijalna sinoda v Solnogradu l. 1274. Iz solnograjske pokrajine manjka škof lavantinski, a ta sedež je bil l. 1274 nezaseden, potem škofa krški in briksenski, od njiju so odpustki zabeleženi posebej in v različni visokosti, dali so se torej tudi pri čisto drugačnih prilikah. Iz naše listine torej sklepamo a) da so omenjeni škofje bili l. 1274 navzoči v Solnogradu pri pokrajinskem cerkvenem zboru, kar

je tembolj zanimivo, ker imena udeležencev niso znana in *b*) da so studeniške redovnice na ta zbor poslale tudi svojega pobiralca odpustkov, mogoče priorja ptujskih dominikancev, ki se je kot podanik solnograjske nadškofije itak moral udeležiti pokrajinskega zbora, z druge strani pa je imel tudi interes za studeniške dominikanke; saj so bile njegovi duhovni skrbi izročene.

Izmed obeh čeških škofov je bil Janez III Praški l. 1273 na provincialnem cerkvenem zboru na Dunaju, Brunon Olomuški pa je itak l. 1269 stanoval v Gradcu kot deželni glavar in zastopnik češkega kralja Otokarja, odpustek pa je dal šele l. 1277 na Dunaju. Posebno pozornost vzbujata naslednja škofa Oton Pičanski in Teodorik Krški. Prvi je podelil cerkvi *a*) v svojem imenu kot škof pičanski 40 dni odpustkov kazni, ki so si jih verniki zaslužili s smrtnimi grehi (criminalium) in potem 1 leto in četrti del kazni za male grehe (venialium), *b*) kot zastopnik krajevnega ordinarija oglejskega v njegovem imenu 40 dni; Teodorik Krški pa je podelil *a*) v svojem imenu odpustek v obsegu zaslug enega štiridesetdanskega posta ob kruhu in vodi (unam carinam), 1 leto 40 dni za velike grehe in 100 dni za male grehe, *b*) v imenu patriarha (Raimundo de Torre) pa eno leto in 100 dni. Po dandanešnjem običaju, ki ga je uvel 4. cerkveni zbor v Lateranu (l. 1215), sme škof podeliti eno leto odpustkov za dan posvečenja cerkev, 40 dni pa za obletnice posvetitve. S tem se je hotela omejiti oblast škofov v deljenju odpustkov. Kakor pa vidimo, so škofje v naših krajih še 50 let pozneje delili razne odpustke (1 carina, 100 dni), ki jih lateranski zbor ne dovoljuje. Bolj zanimiv pa je odpustek enega leta, ker kaže na posvetitev studeniške cerkve. Gotovo je, da je krški škof Teodorik to cerkev posvetil. O tem piše olomuški škof Brunon v izvorni, še ohranjeni listini iz l. 1277. On namreč tej cerkvi podeli odpustek 40 dni: »Cupientes igitur, ut fideles dei ad ecclesiam in Studentitz, que de nouo per dominum Dittericum venerabilem Gurgensem episcopum est fundata et per eundem in honore gloriosissime virginis Marie dedicata devote conveniant... quadraginta dies de iniuncta eis poenitentia... relaxamus...« Špiritual A. Hytrek, ki je z veliko vnemo prvotno studeniško zgodovino raziskal, je smatral to listino kot neverjetno in se v svojem spisu o početkih samostana nanjo ni oziral. A odpustek enega leta v zgoraj navedenem Teckovem katalogu tudi priča o tem, da je krški škof cerkev posvetil. In to nikakor ni čudno! Krški škofje so imeli na Spodnjem Štajerskem cela okrožja v lasti, od Vitanja do Doberne, od Lemberga do Rogatca, Pilštanja in Jurkloštra se je raztegal njih ozemlje, izmed samostanov so ustanovili Jurklošter, žičko kartuzijo so bogato obdarovali s posestvom Rorbach, studeniško naselbino so pa šele omogo-

čili s tem, da so svojim ministerialcem dovolili, da smejo zemljo darovati redovnicam. Kratko rečeno — samostan je stal na tleh krške cerkve. Patriarh je bil čezenj samo ordinarij, krški škof pa njegov pokrovitelj in lastnik, ker je šlo za ženski samostan. Da je torej krški škof cerkev posvetil in ji odpustke v svojem in patriarhovem imenu delil, je umevno.

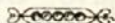
Nastane pa še ena težkoča, kaj je namreč z enoletnim odpustkom Otona Pičanskega (1247—1256)? Kar imamo podobnih podelitev, vse pričajo, da se je tak odpustek dajal le z ozirom na stavljenje, posvečenje in obiskovanje posvečene cerkve¹. Zato smemo sklepati, da je Oton Pičanski enoletni odpustek podelil prvi studeniški cerkvi, najsi se je šele zidala, ali jo je sam posvetil ali pa je že bila posvečena. Na vsak način predpostavlja ta odpustek neko cerkev v Studenicah ok. l. 1250. S tem se morajo primerjati zgoraj navedene besede olomuškega škofa Brunona, ki je l. 1277 pisal, da je Teodorik Krški studeniško hišo božjo iznova (de nouo t. j. vnovič, zopet) ustanovil (est fundata). Bivši graški kraljevi namestnik je pač moral vedeti, da je studeniški samostan (in ž njim potrebno hišo božjo) prvič ustanovil patriarh Bertold Oglejski in zato povdarja zopetno zidanje vsled inicijative krškega škofa. Prvotna cerkev je bila najbrž premala in zato so jo nadomestili z večjo in bolj umetniško. Ta stavba deloma še dandanes stoji in spada med najzanimivejše starine na Slov. Štajerskem. Ker je stavitelj koroški škof, zato bo treba njene umetniške oblike primerjati s sodobnimi deli na Zgornjem Koroškem. Zadnji 4 škofje so oglejski vikarji in so razvrščeni po časovnem redu, izvzemši Janeza Emonskega. Opomniti pa moramo, da stoji pri Oderiziju Pičanskem v Teckovi listini kakor v izvirniku, da je dal 120 dni (CXX) odpustkov v svojem in v imenu treh škofov; ker pa je običajni odpustek po 40 dnij, bi morala biti skupna svota 160 dni (CLX), kar je najbrž pisec zakrivil. Med temi tremi škofi je eden gotovo patriarh, druga dva bodeta pa bližnja soseda n. pr. krški ali na jugu emonski, konkordijski itd.

Za Ludovikom de Teck so še razni škofje delili v Studenicah odpustke, tako Martin Pičanski l. 1438 in 1445, Peter iz Caorle l. 1487, Boštjan Kunaveljski (de Conovia) l. 1498, Jeronim Kunaveljski l. 1505 in Daniel Koprulanski l. 1519 in sicer o priliki vizitacije, posvečenja oltarjev in cerkve. Od vseh teh škofov so ohranjene tudi listine.

Posebno pozornost zasluži dejstvo, da je v starejših listinah (iz XIII. stol.) naštetih mnogo manj dni, ob katerih se dajo dobiti odpustki, kakor pa v poznejših, da, iz teh listin bi se dalo naravnost

¹ Zahn, UB. III, št. 144, 241, 244 in 348.

sklepati (seveda samo približno) na uvedbo raznih praznikov¹ in na zgodovino češčenja raznih svetnikov. A za tako delo ne zadoščajo listine ene cerkve, ampak morale bi se zbrati vse podobne vesti iz slovenskega ozemlja.

6.

Posebne socialne dolžnosti duhovščine v našem času.

Govoril prof. **Franč. Pengov** na shodu duhovnikov v K.

Dobil sem poziv, naj govorim o socialnih dolžnostih duhovstva v našem času.

Da je to nekoliko težavna in delikatna stvar, bo gospodom a priori jasno. A ker je moj ponižni namen bonum commune, zato imam pač pravico računati s prizanesljivostjo preč. gospôde.

Gre nam tu za skupno dobro, za splošne naloge celega našega stanu. Zato boste gotovo tudi gospodje sprejeli moje besede z onim čutom solidarnosti, z onim smislom za čast in dolžnost našega stanu, ki je naša dedščina, naš ponos in naša moč, z onim dalekosežnim pogledom, z onim odprtim srcem, ki zaradi občnega dobrega sprejme tudi nekoliko rezko resnico in ki umeva žrtvovati, če treba, svoje zasebno mnenje ali način dosedanjega ravnanja.

Ker se utegnemo porazgovoriti o raznih posameznostih našega praktičnega socialnega dela pri kakem drugem sestanku, ko Bog da, zato se omejimo danes samo na razmotrivanje duha, v katerem imamo vršiti vse svoje socialno delo, ako hočemo biti pravični do zahtev sedanje dobe.

Kakor znano, socialno vprašanje ni samo — da, niti v prvi vrsti gospodarsko vprašanje, ampak ima mnogo širji obseg. Družabno vprašanje je prvič in pred vsem v svoji korenini nravno in zato tudi pravno vprašanje. Drugič je to versko vprašanje, kajti moralnosti brez religije ne poznamo. Tretjič je to družbeno vprašanje, kar pove že ime samo, ker pač zadeva razna vprašanja človeške družbe, vprašanja, od kojih je odvisen obstoj naše družbe. Ako je pa to družabno, tedaj je četrtič nujno tudi politično vprašanje. In slednjič, tedaj petič je to — kdo bi tajil — tudi gospodarsko vprašanje.

¹ Prvič se imenuje praznik Sv. Rešnjega Telesa l. 1351, presv. Trojice l. 1428 in Marijinega »Spočetja« l. 1438. Vse to so zelo pozne letnice. Prim. Kellner, Heortologie.² Freiburg i. B. 1906.

V koliko da se ima duhovščina kot taka, kot stan in poklic pečati s socialnim vprašanjem v omenjenih različnih smereh, to si prihranimo za drugikrat. Danes se omejimo le na one splošne principe, po kojih naj se ravna naše delovanje.

V tem smislu pravim v prvo: Duhovščina kot duhovščina ima pravico in dolžnost pečati se s socialnim vprašanjem. Drugič pa rečem: To je zelo težka dolžnost. Tretjič bom skušal postaviti nekoliko načel, ki jih moramo imeti pred očmi pri obravnavi socialnega vprašanja.

I.

Torej 1. Duhovstvo kot stan ima dolžnost, da se peča s socialnim vprašanjem.

O tej тези obširneje razpravljati ni več potrebno, odkar je govoril veliki socialni papež Leon XIII v svoji encikliki o delavskem vprašanju. Popreje je bilo treba našo trditev z velikim trudom dokazovati in pri tem zadevati ob velikanske težkoče. Ta grenki kosec dela nam je odvzel rajni sv. Oče, zato slava mu in zaslužena hvala!

Toda še enkrat ponavljam: Duhovstvo ima kot stan dolžnost in pravico, da se peča z družabnim vprašanjem. Duhovstvo je stan, edini stan, ki ga še ni strlo kolo časa. In če Bog da, ga tudi ne bo strlo. Vse drugo je zdrobljeno, naš stan še stoji nedotaknjen in takten. Kot socialni stan ima tedaj tudi prvo pravico, da se peča z družabnim vprašanjem.

Nahaja se veliko, navidez dobrih in prijazno mislečih ljudij, ki se tu spotikajo. Prav mnogokrat slišimo: »Ja, socialno vprašanje je vendar duhovstvu tako tuje; tu se mora mešati v svet in tega ne more storiti brez lastne škode. Ne, duhovnik spada v cerkev.« To je seveda res, da spadamo mi v cerkev. Toda cerkev je pač na svetu in za svet in ravno zato, ker mi spadamo v cerkev, ravno zato spada tudi k naši službi, da se pobrigamo za svet in skrbimo zanj. Zato je gola hinavščina beseda premnogih: »Jaz spoštujem vsakega duhovnika, jaz spoštujem duhovski stan, ako se omejuje na svojo službo, njegova služba pa je omejena na molitev in blagoslove!« O da, ljubeznivi naš liberalizem bi tako rad videl, da bi duhovnik samo molil in blagoslavljal in mu tako odprl prosto pot. Toda saj poznamo smisel njegovih fraz. On hoče enostavno reči: »Pustite nam le svet, za drugo poskrbimo že sami.«

Gospodje moji, pač imamo vobče dovolj vzrokov in nagibov za molitev; toda zdi se mi, da nikdo potrebe molitve ne spozna bolj, kot duhovnik, ki se resno peča z bedo sedanjega časa.

Potem imamo druge, ki pravijo: O ja, v teoriji je prav lepo, da naj se duhovnik peča s socialnim vprašanjem, a drugačna je stvar v praksi. Kozli, ki se tu ustrelijo, kažejo najbolj, da naj se duhovnik ne drzne podati na tako nevarno pot.«

Priznam, prečastna gospoda, ni brez nevarnosti za duhovnika, ako se peča s socialnim vprašanjem. Toda, ako ima biti nevarnost odločivni moment, potem bi svetoval, da odpravimo najprej vse vojske, kjer so prisiljeni tisoči ljudij k najnevarnejšim manipulacijam, do katerih nimajo niti veselja, niti od Boga naloženega poklica. Mi pa imamo dolžnost in poklic, ki nas veže, naj potem pride nad nas, kar hoče. V kolikor gre tedaj za nevarnosti, ki jih moramo prevzeti, se tudi teh ne smemo prestrašiti, kadar velja spolniti dolžnost. To je za nas samo poziv, da bodimo previdni, a nikak motiv, da bi pokazali pete.

II.

Gotovo težavno, zelo težavno je polje, na katerem stojimo.

Nevarno je 1. zato, ker je bojno polje. Ako se enemu ali drugemu puška prekmalu ali napačno sproži, se ne smemo temu strašno čuditi. Zato tudi ne smemo nesrečnika ali celo celega stanu raditega obsojati. Saj je to celo pri popolnoma izvežbani armadi mogoče. Da v boju na polji časti ne more iti vse tako gladko, kot na paradi, kdo bi tega ne mogel zapopasti? Sicer pa, ako pridemo iz boja tudi nekoliko razstreljeni in ranjeni, če pa preštejemo svoje rane in si porečemo: »Bolje bi bilo, ko bi tega in onega ne bil storil, prihodnjič se moraš bolje obnašati!« — z drugimi besedami, ako si priznamo svoje napake in skušamo iz svojih pogrškov učiti in utrjevati se ter biti modrejši, kdo nam more potem kaj očitati?

To polje je 2. za nas nevarno zato, ker nam je vsem novo in nenavadno. Večinoma se čutimo na njem novince v teoriji, kakor tudi v praksi, ker pri svojem izobraževanju ex professo nismo ničesar slišali o socialnem vprašanju. Nikdo izmed nas se ni na to pripravil, slehernega je le stiska časa, sočutje z bedo krščanskega ljudstva treščilo notri. Seveda, na ta način so pogrški skoro neizogibni. Ravno zato pa potrebujemo čvrstih, izvežbanih vojakov in zato moramo skrbeti za korenito izobrazbo naše duhovščine v vseh tozadevnih strokah¹.

Naloga, ki nam jo je vsilila stiska naše dobe, je 3. zato tako težavna, ker je celo to socialno vprašanje, rekel bi z električno prenapolnjena krogla: Kjer se dotakneš, povsodi se sproži napetost, ki je pomnožena do eksplozije. Socialno vprašanje je tako zamotan klopčič

¹ To velja za starejše gospode, mlajša generacija ima v tem oziru več sreče in lepe priliko.

brezštevilnih vprašanj, da ne moremo niti enega vzeti resnobno v roke, da ne bi se dotaknili skoro tudi vseh drugih.

Težkoča za nas je 4. splošna razdraženost duhov, pri kateri se tako radi vse naše besede napačno razlagajo.

5. je to vprašanje posebno težavno za nas zavoljo ozirov, ki smo jih dolžni svojemu stanu. Mi moramo biti vodniki ljudstva in ne strankarji. Cerkev ni stranka in naš stan tudi ne. Mi imamo osebno v svoji službi dovolj opraviti in moramo poleg tega še marsikaj storiti, česar drugi ne morejo ali nočejo! Zaradi potrebe časa se moramo večkrat vtikati v stvari, ki nam po službi niso nič mari in gospodje veste, kako imamo tu večkrat vezane roke in jezik, kajti mi ne smemo ravnati kakor naši nasprotniki, niti tako ne, kakor bi kršč. lajik brez pomisleka lahko ravnal, in se moramo odpovedati stoterim sredstvom, katera drugi lahko rabijo.

Paziti moramo na najmanjše okoliščine in malenkosti — in pri tem smo v nevarnosti, da ob stoterih malenkostih prezremo veliko glavno stvar. Naše delo ne sme biti politika oportunitete in trenotka, na drugi strani pa tudi ne smemo s pretiranim, nemodrim povdarjanjem principov devati na vago naše stvari. Velikokrat, oh kolikokrat moramo odnehavati, in vendar ne smemo ničesar izdati: čakati moramo in vsak dan moramo trepetati, da nam med čakanjem kaj važnega uide; iskati moramo novih potov, a starih ne smemo zapustiti. Imeti moramo odprto srce za vse ljudi, za vse nove potrebe in razmere in vendar ne smemo ničesar žrtvovati od neomahljivih, starih načel sv. vere, od predpisov cerkvenega življenja. Usmiliti se moramo zatiranih, a varovati se moramo, da ne vzbujamo preveč upanja in ne zaredimo prevelike nezadovoljnosti. Kar je napačnega, moramo grajati, odločno grajati, sicer nas današnji rod ne razume — in vendar moramo osebam prizanašati, ne smemo omajevati spoštovanja pred postavo in ne škodovati avtoriteti, koje ugled je že tako dovolj omajan.

Da, težavna je naloga, ki leži pred nami. Toda kolikor težavnejša, toliko velikolepnejša, toliko vabljivejša in zaslužnejša. Težava naj nas nika ne ostraši. Ravno nasprotno naj sleherni izmed nas govori s sv. Pavlom: »Vsem moram biti vse, dolžnik sem vseh, poganov in judov, prijateljev in sovražnikov.«

III.

Kakor težavna pa je tudi ta naloga, vendar se da rešiti. Kristus Gospod je ustanovil Cerkev do konca sveta, gotovo tudi ni prezrl 20. stoletja. Ako ga ni prezrl, potem mora imeti njegova Cerkev tudi zmožnost in moč, da tudi v našem času reši svojo nalogo.

Da, to moč ima Cerkev in mi zamoremo izpolniti svojo družabno nalogo ravno s tem, da se držimo Kristusa, Cerkve, svojega poklica. Drugje nikjer ni rešitve. Ravno pri našem delovanju, ravno v naših časih, ravno pri socialnem vprašanju mora biti naše geslo: Zunaj cerkve ni zveličanja!

Najpreje nam je treba pri rešitvi naše naloge popolnega prepričanja o primernosti duhovskega stanu. Pomisliti moramo, da stojimo čelo v čelo nasproti času, kateremu nismo v stanu pomagati, ako se mu prilagodimo in podvržemo, ampak samo tedaj, ako mu pokažemo svojo premoč. Vedno se moramo tedaj zavedati, da smo člani trdno sklenjenega stanu, postavljenega od Kristusa samega.

V tej zavesti se ne smemo prav nič ozirati na to, kaj tu dopada, kaj je tam zoprno. Oborožiti se moramo z oklepom proti preveliki obzirnosti nasproti bogatašem in mogotcem, ki je našemu stanu že toliko škodila; treba pa je, da tudi napram nižjim slojem ne predamo prav nič od sile svojega poklica. Mogočnežem in bogatim moramo stopiti nasproti in reči: Dobro, marsikaj dobrega ste storili, toda še daleko ne zadostuje; vi morate storiti in dati ne samo ono, kar hočete, ampak to, kar ste dolžni. Pa tudi malim, zatiranim, ubogim moramo iti nasproti z besedo: Da, mi zastopamo vaše zahteve, toda vi ne smete zahtevati vsega, kar hočete, ampak samo ono, kar smete!

Gotovo, težko je v takih časih trdno stati in se ne upogniti ne na levo, ne na desno. Kar se mi zdi pa najtežje, je to, ustavljati se sočutju in opravičeni nevolji nad krivičnostjo, ne govoriti preostro in ne udrihati presilno, kjer je treba braniti zatirance, na drugi strani pa ne biti preveč prizanesljiv nasproti napakam ubogih; kakor pravi Leviticus (19, 15): »Ne smeš delati krivice in ne krivično obsojati; ne smeš gledati ne na osebo ubogih, tako malo, kot na uglednost mogočnih.«

To pa zahteva od nas krepak in popoln značaj. V tem oziru živimo mnogokrat preveč zamišljeni v preteklost in preminulo zgodovino. Pri marsikakem gospodu bi bilo želeti več trdne pogumnosti, da prelomi zvezo z razmerami, ki so dandanes nevzdržljive in da se odreče naklonjenosti onih, ki so doslej vladali svet. Silno bi bilo želeti, da vrže od sebe plašljivost pred mogočnostjo tega sveta, kajti: *Meticulosus omnia credit, parum audet, agit nihil. Sapienti sat!* Ne pozabimo pa tudi računati s sedanostjo in bodočnostjo in spomnimo se, da moremo vsaki trenotek priti v položaj in da moramo biti pripravljeni žrtvovati tudi svojo popularnost, kjer bi to zahtevala resnica in pravičnost. Kdor tega ne premore, je tako malo služabnik pravice, kakor oni, ki se ni vstani postaviti po robu mogočnežu in reči z Janezom: *Non licet!*

Drugič moramo imeti v našem času bolj kot kedaj popreje pred očmi, da nam je Kristus zaupal resnico, ki jo imamo ohraniti. Treba nam je trdnega prepričanja, da je le prava, nepokvarjena in neoskrunjena evangeljska resnica ona, ki more našem času še prinesiti rešitev. Ne nacionalna ekonomija, ne štatistika s svojimi številkami, tudi ne nobena druga moderna znanost, ampak samo evangelij bo rešil čas, evangelij, priprost in ponižen, kakor ga je oznanoval Kristus in njegovi apostoli.

Zato spada k splošno socialnim nalogam duhovstva najpreje propoved, pridiga. A pridiga naj ne bo tako imenovana »času primerna«, kajti taka je prav za prav najmanj primerna. Času primerna, socialno vspešna je pridiga najbolj takrat, ako se ljudstvu ravno to stavi pred oči, kar najmanj rado sliši in prebavlja.

Med socialne dolžnosti duhovstva spada dalje kateheza. Ako duhovnik ničesar drugega ne stori, kakor da prav izvrstno poučuje mladino in jo navaja k čednosti, je že izpolnil veliko socialno nalogo, tako veličastno nalogo, da bi pal pred njim na kolena in mu poljubil noge in to tem raje, čim težja je ta naloga od dne do dne, čim manj nas drugi pri tem podpirajo, čim manj priznanja žanjemo za to.

Da ne smemo prezirati tudi izvenrednih sredstev, n. pr. pospeševanja časopisov in knjig, tega nas uči že stiska časa.

3. nas je poslal Kristus med svet, da vpeljemo kršč. resnico tudi v življenje. Naš čas boleha hudo na tem, da so voditelji ljudstev obrnili hrbet resnici, vsi skupaj pa, vodniki in ljudske mase, odtujili se krščanskemu življenju. Zato je naša naloga, da skrbimo, da se zopet vzbudi kršč. življenje. »Zurück zum praktischen Christenthum«, moramo vedno povdarjati s p. Abelom.

Praktično krščanstvo nazaj v družinsko, v domače življenje. Družinsko življenje, kaj pa je to? Tega se bomo morali kmalu učiti iz knjig, ker marsikje komaj še obstaja. Ako tedaj duhovnik, vsaj na deželi, ne doseže ničesar drugega kot to, da ne bo hodil kmet več v gostilno, ampak da bo raje pil svoj kozarec vina pri družini doma, je tak duhovnik že socialni dobitnik velikih zaslug.

Potem lepa vzgoja otrok. Marsikje neznana reč. O ko bi mogli le povsodi odpraviti razbrzdanost pri otrokih, kako vse drugače bi bilo lahko na svetu!

Ravno tako važno je gojiti sramežljivost pri odrasli mladini; to je socialno delo, ki stoji nad mnogimi drugimi socialnimi deli. Ljudje brezverstva in prekucije, liberalizem bi potem enostavno pogrešal materijala za svoje namene.

In za odrasle: požrtvovalnost, zatajevanje, odrekanje, zadovoljnost, spoprijaznenje z razmerami, pokora, pokora, pokora! — Pokora

je tudi socialna krepost, in to celo imenitna, močna, zelo radostna krepost. Oznanujmo samo to, delajmo svoj nauk nazoren z lastnim zgledom in ne bomo si očitali, da smo socialno brezplodno živeli.

Med dolžnostmi kršč. življenja povdarjam posebno še dve: prva je krepost pravičnosti, druga čednost ljubezni.

Pravičnost se mnogokrat premalo povdarja, toda da se razumemo: gre za pravičnost pri vseh, pri visokih in nizkih, bogatinih in delavcih. Vsakemu svoje, vsakemu njegovo plačo, vsakemu njegovo delo, slehernemu pravico, zvestobo, točnost, natančnost, vsakemu brez izjeme!

Kakor pravico, tako skušajmo buditi v ljudeh tudi smisel za ljubezen. Neka humaniteta tli še vedno tudi v srcih ljudij, ki so se popolnoma odtujili krščanstvu. To dobro stran človeka izkoristimo in morda popelje sočutje do ljubezni in požrtvovalnosti ali celo do sv. vere dotične zmotljive. Miloščina pokriva pregrehe in bogatini jih imajo dovolj.

4. je izročil Kristus duhovniku nalogo, da nastopa kot posredovalec, spravitelj, knez miru. Zelo težavna naloga, ki tirja celega moža. Kakor znano pride pri tem človek lahko z obema strankama navzkriž, toda ako mi ne izpolnimo te naloge, ne izpolni je nikdo drug; in če se to zgodi, mora iti svet narazen. Delati moramo za spravo navzgor in navzdol.

Reveže moramo sprijazniti z njihovo usodo, z neizpremenljivim stanjem razmer, t. j. z neenakostjo ljudij, utemeljeno v naravi in v redu božjem, z neenakostjo moči, posestva, z nepopolnostjo, ki se drži vseh človeških naprav. Moramo jim svetovati, jim pomagati in vendar zopet pridigovati mero z milobo in resnobo. Iti moramo med ljudstvo, pa vendar moramo ostati nad njim.

Spraviti moramo pa tudi višje stoječe. Povedati jim moramo, da ni pravice brez dolžnosti. Prepričati jih moramo, da tiči tudi v stremljenju največjih nemirnežev jedro resnice in opravičenosti. Živo jim moramo staviti pred oči, da leži možnost mirne uredbe zamotanih razmer ponajveč v njihovih rokah.

To je težavna, kočljiva, a nujno potrebna naša naloga v sedanjem času.

A pri vsem tem moramo vendar le razločevati 5. med rednimi in izrednimi pripomočki našega delovanja. Časi so pač taki, da se moramo lotiti tudi novih, izrednih sredstev. Reči moramo: Stare reči ne zadostujejo več, redna dela našega poklica niso bedi več kos. Brez udeležbe pri raznih društvih in zadrugah kmalu tudi v svojem rednem poklicu ne bomo imeli več kaj delati. — Seveda pri tem izvenrednem delu za Boga ne smemo pozabiti in prezreti sile rednih

naših pripomočkov. Ne! Nemo vituperet ministerium nostrum! Ako ne bo izpolnjevala naša duhovska služba socialne naloge, potem addio mondo!

To resnico si moramo strogo obdržati pred očmi, da ne zapademo razširjeni misli mnogih posvetnjakov, ki menijo: »Duhovniki naj pustijo svoje pridige in obiskovanje cerkve, saj je dovolj nujnejših opravil na svetu.«

Ali se mar ravna korist kake socialne institucije po trenutnem uspehu? Ali je mar vse odvisno od tega, da se kaka stvar zboljša že naslednjih pet minut in ne od tega, da se polagoma cela človeška družba prekvasi? Ako je kdo rešil palo deklico iz brezna, mu vemo hvalo za to in v istini, storil je lepo dobro delo. Ako pa kdo pomaga skozi 10 let vzgajati otroke in jih poučuje v kršč. nauku, da ne padejo, mu ni zato hvaležen noben človek. In zdaj vprašam: Kdo pa je izvršil večje socialno delo? Ne vprašujmo tedaj po trenutnem uspehu, ki se da takoj izraziti v številkah! Večkrat se n. pr. sliši mnenje, da so katol. izobraževalna društva manjšega pomena za socialno gibanje nego politična društva. Pa to ni res. Izobraževalna društva res da ne posegajo direktno v politično delovanje, toda vplivajo pa zelo blagodejno tako na politično, kakor na družabno in versko življenje, ker vzgajajo ljudi, na koje se je moči zanesti.

V tem smislu pojmuje svoje delovanje v družini, ob bolniški postelji itd. Če tudi je to delovanje samo profilaktično, vendar je brez primere zaslužnejše nego vse drugo krpanje in ustanavljanje.

Zato je naše glavno socialno delo popolno izvrševanje naše redne službe. Prečastna gospoda! V nedeljo lepo opraviti službo božjo in pridigo, izravnovati razlike življenja med ljudmi, med kmeti in izobraženci, delavci in delodajavci, združevati vse ljudi okoli Boga in okoli prižnice, to je socialno delo prve vrste.

Slednjič 6. delujmo socialno tudi z ozirom na same sebe; najpreje s tem, da gojimo edinost med seboj in v drugo s tem, da pokažemo, da se še nahaja na svetu spoštovanje pred avtoriteto.

Prvič edinost. Vsa zla, ki so danes na svetu, se ne dajo primerjati s strahotno neslogo in razdorom, ki loči dandanes duhove in sloje. — Tudi mi smo otroci svojega časa in živimo na svetu in gotovo bi bilo večkrat želeti, da bi se tudi med nami puncto edinosti časih strune precej močnejše napele. Zadeve, v katerih gremo narazen, so napram celoti večkrat tako malenkostne, da v resnici ni vredno, da bi posnemali moža v oni narodni, ki pravi: žnidarji so se razicali, so polža na korajžo klicali.

Zato prizanesljivost, skromnost, zmernost in široko srce, preč. gospodje, če hočemo priti naprej! In mi se obešamo ravno na taka

postranska vprašanja in hodimo radi njih v strankarstvu narazen! Bodi to daleč od nas! Saj v glavnih rečeh smo edini, menda bomo v ostalih še tudi lahko prerili se drug mimo drugega. Učimo se od sovražnika vsaj ene reči: Držati skupaj! Saj nas je itak tako malo, da moramo na vsak način prihraniti potrato nespোরazumljenja za prihodnje čase. — Ne kot da bi ne imel vsakdo pravice imeti svojih nazorov. Naj jih ima, naj jih pove, toda vse to se naj strinja z velikodušnostjo, s širokosrčnostjo, s potrpljenjem, ljubeznijo in spoštovanjem.

Sv. Pavel je imel tudi opraviti z ljudmi, ki so bili drugačnih nazorov od njega. In kaj je rekel k temu? Dum omni modo Christus annuntietur. Unusquisque in suo sensu abundet — t. j. dokler se ne žali Kristus, njegova Cerkev in od nje oznanjevana resnica, dokler se ne napadajo naprave sv. Cerkve, naj drugi delajo, kar hočejo, jaz delam tako, kakor jaz spoznam za dobro, in spoštovati se in držati skupaj hočemo vsi.

Drugič sem omenil avtoritete. Ne, nikomur od nas ni nikdar prišlo na misel reči kaj zoper avtoriteto. Saj je to ravno naš ponos, da raje poginemo, kakor da bi odpadli od avtoritete. Toda v času, ki ne sovraži nobene stvari tako kot avtoriteto, se nam lahko vsaka beseda krivo tolmači. Kadar imamo torej kaj reči, govorimo tako, da se naše besede ne bodo mogle tolmačiti kot nasprotne avtoriteti.

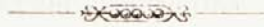
Naša naloga na tem svetu je ista, kot jo je imel sv. Pavel ali kateri drugi apostolov. Večkrat se vprašujejo ljudje: Ako bi sv. Pavel zopet prišel, kaj bi pač on počel? Potem, pravi časnikar, bi bil sv. Pavel kak urednik, in profesor meni, da bi nastopil kot profesor in bi ustanovil apologetično stolicu. Toda ne, ako bi sv. Pavel zopet prišel, bi delal isto, kar je delal ob svojem času, vršil bi apostolsko službo. To isto imamo storiti mi, ki smo njihovi nasledniki.

V težkih časih živimo, toda spolnili smo svojo nalogo, ako vršimo svoj poklic v starem apostolskem in cerkvenem duhu. Danes ali jutri utegnejo priti časi, ko moramo biti pripravljeni položiti glavo na klado pod sekiro; dobro, potem smo dovolj storili za družbo, potem smo tudi mi završili veliko socialno delo. Svet bo potem vsaj videl, da se nahaja tudi še kaj višjega nego samo nizkotno brskanje po umazanem denarju, in to prepričanje idealno ohraniti, to je naša naloga, v resnici velika, socialna naloga.

Pojdimo torej venkaj na delo molitve, v dušno pastirstvo — naj pride, kar hoče, nič naj nas ne najde nepripravljene. Delajmo do zadnjega diha, delajmo za naš poklic in kadar nam pripušča čas, storimo tudi več, nego strogo zahteva poklic, potem ne bo mogel nihče reči, da nismo umevali svojega časa, da nismo delali zanj, da se nismo dr-

žali gesla: Ne samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.

Tobija je dal svojemu sinu na pot besede, ki naj veljajo tudi nam: »Nikar se ne boj; ubožno sicer živimo, vendar pa lahko veliko dobrega storimo, ako se najpreje Boga bojimo, drugič se ogibamo vsake krivice in odločno izpolnimo svojo dolžnost.«

H.

Iz duhovnega pastirstva.

Kedaj sme spovednik prositi, da se zakon poveljavi sanatione in radice? Ker to vprašanje dela včasih mnogo težav, si hočemo na kratko ogledati pogoje, pri katerih je mogoča sanatio in radice. Potrebno je: *a)* Da je razdiralni zakonski zadržek postavila Cerkev (iuris ecclesiastici impedimentum) n. pr. slovesna obljuba, svaštvo. Ako je zadržek iuris divini (zakonska zveza), more sanatio še le nastopiti, ako en soproog umrje. *b)* Da sta si dala ženin in nevesta resnično medsebojno zakonsko privoljenje. Nemogoča je sanatio, ako sta bila pri poroki oba mala fide, sta torej vedela oba, da ne moreta veljavno stopiti v zakon. *c)* Da zakonsko privoljenje še pri obojnem soprogu traja sedaj. *č)* Da je važen vzrok. Ta je četrten: 1. ako je bil zakon sklenjen sine forma Tridentina in je soproog sicer voljen ostati v zakonski zvezi, pa noče na noben način ponoviti ukazanega zakonskega privoljenja; 2. ako je zakonski zadržek znan samo enemu soprogu, pa se drugemu ne more razodeti in je potrebna legitimacija otrok od početka zakonske zveze; 3. ako sta oba soproga in bona fide in ju ni mogoče obvestiti o neveljavni zakonski zvezi; 4. ako je treba poveljaviti mnogo zakonov, ki jih drugače ni mogoče. V dušnem pastirstvu se največkrat najde tretji vzrok. Le ako so vsi štirje pogoji (od *a—č*) izpolnjeni, se more prositi, da se zakon poveljavi sanatione in radice. V vseh drugih slučajih pa si je treba na navaden način pomagati s tem, da se dobi spregled.

Somrek.

Ali mora biti bolnik tešč, ko prejme sv. obhajilo, ako bolezen ni nevarna, pa traja dolgo? Do najnovejšega časa je veljalo načelo, ki je ima tudi Zupančičevo »Duhovno pastirstvo«² str. 708: »Kdor ni nevarno bolan, a želi v dolgi boleznii večkrat doma obhajan biti, mora sv. Rešnje Telo prejemati tešč; ko bi pa nikakor ne mogel

ostati tešč, se mu sme sv. obhajilo za Veliko noč ali še tudi sicer katerikoli v letu prinesiti prav zgodaj zjutraj ali celo kmalu po polunoci.« — Sedaj se duhovniki ne smejo več ravnati po tem načelu. Kajti rimska stolica je zadevo drugače uredila (S. Congr. C. 7. Dec. 1906). Kdor tedaj v dolgi bolezni, ki ni nevarna, želi doma prejeti sv. obhajilo, pa ne more biti tešč, sme pred sv. obhajilom zavžiti jedila »per modum potus«. Te besede razlaga s. Officium (7. sept. 1897) tako-le: »Verba per modum potus ita esse intelligenda, ut liceat sumere iusculum, cafeum aliosque cibos liquidos, quibus aliqua substantia mixta sit e. g. farina (semolino, semuole), panis rasmus (pan-gratto, pain râpé) etc., dummodo mixtio non amittat naturam cibi liquidi.«

Iz tega sledi, da smejo taki bolniki pred sv. obhajilom zavžiti raznovrstna jedila, ako imajo obliko kake tekočine. Z ozirom na bolezen imajo to ugodnost vsi, ki ne morejo iz postelje, pa tudi taki, ki jih bolezen prisili, da morajo biti izven postelje, stalno ali le včasih (S. Congr. C. 6. Mart. 1907).

Kolikokrat pa smemo netešče obhajati? Dovoljeno je samo enkrat ali dvakrat vsak mesec. Le tistim bolnikom, ki so v hišah, kjer se shranjuje Najsvetejše ali se v hišni kapelici mašuje, se lahko sv. obhajilo podeli enkrat ali dvakrat na teden. Kdor bi pa hotel večkrat biti obhajan, mora ostati tešč, dasi mu je to težavno.

Kdor pa ni bolan, pa ne more ostati tešč, ga duhovnik tudi na domu ne sme neteščega obhajati. Nekateri pisatelji (Bezardi, D' Annibale, Génicot, Lehmkuhl) mu to dovolijo, kadar gre za velikončno obhajilo ex praecepto. Pa temu se lahko tako pomaga, da duhovnik zgodaj prinese sv. Rešnje Telo, ko je še tešč. Ako pa bi bilo to pretežavno, se dobi lahko spregled iz Rima po ordinariatu¹.

Vzorec prošnje na sv. oficij:

Beatissime Pater!

N. N. diocesis N., quamvis non decumbat propter infirmitatem, attamen tanta stomachi debilitate laborat, ut ei moraliter impossibile sit observare ieiunium naturale ante s. communionem praescriptum. Ideo ad Sanctitatis Vestrae pedes humiliter provolutus suppliciter petit facultatem sumendi aliquid per modum potus, antequam ad s. communionem recipiendam accedat.

Ad die

N. N.
parochus.

Somrek.

¹ Cf. Lehmkuhl, Theol. moralis II¹¹ n. 221.

Dolžnosti udov karmelske škapulirske bratovščine. Z ozirom na došlo vprašanje in na to, da je karmelska bratovščina po vsem Slovenskem razširjena, pojasnimo tu, katere pogoje morajo udje te bratovščine izpolnjevati.

Dasi je bratovščina odlikovana z obilnimi odpustki, nalaga vendar prav malo dolžnosti. Ud namreč postane lahko vsakdo 1. ki se da vpisati v bratovščinsko knjigo, 2. ki prejme od pooblaščenega duhovnika blagoslovljen škapulir, 3. ki škapulir vedno, noč in dan, posebno pa ob smrtni uri pobožno nosi.

Kdor te tri pogoje izpolni, ima kot ud pravico do vseh dobrih del karmeliškega reda in njegove bratovščine, do vseh bratovščinskih odpustkov in zagotovilo posebnega Marijinega varstva. S tem dobi milost stanovitnosti ob smrtni uri, ako je prej dobro krščansko živel. To je prva glavna milost, ki jo dobi vsak ud. Druga glavna milost, pa je »sabbatinum«, sobotna predpravica, po kateri imajo udje vsled zagotovila Matere božje upanje, da bodo po smrti kmalu, posebno prvo soboto, rešeni ognja v vicah¹.

Kdor pa se želi udeležiti druge glavne milosti, da bi torej ne trpel dolgo v vicah, mora razen omenjenih treh pogojev še: 1. ohraniti stanovsko čistost; 2. moliti vsak dan male dnevnice na čast Mariji Devici, če zna brati. Le tisti, ki ne zna čitati in torej dnevnic ne more moliti, pa se naj mesto molitve malih dnevnic vzdrži mesa ob sredah in sobotah.

Ti pogoji pa tudi niso težki, ker je stanovsko čistost dolžan ohraniti vsak kristjan. Duhovnikom ni treba moliti Marijinih dnevnic, ampak zadošča, da molijo svoj brevir v ta namen. Ukazani post za one ude, ki ne znajo čitati, tudi ni strog, ker je dovoljeno, da se smejo na dan večkrat nasititi. Začimba je lahko, kakor ob nepostnih dneh. Kdor pa ne more ne malih dnevnic moliti in se ne vzdržati mesnih jedi, mu pooblaščen duhovnik² lahko naloži kako drugo molitev. Katero molitev določi, mu je prosto. Ker so pa udje navadno že vpisani v druge različne bratovščine in imajo že tako precej moliti, jim

¹ »Prva sobota« je po mojem mnenju neopravičeno pretiravanje. Dekret sv. oficija z dne 25. februarja 1613 pod Pavlom V dovoljuje karmeličanom pridigati, da sme krščansko ljudstvo pobožno verovati, da bo prišla Marija udom bratovščine, ki so opravljali omenjena dobra dela, po njihovi smrti, in posebno v soboto, dan, ki ga je cerkev posvetila M. B., s svojo priprošnjo, svojim zaslužanjem in svojim posebnim varstvom na pomoč. V brevirju, 6. lect. festi imamo samo »quantocius«.

Lukman.

² Leon XIII je dal vsem spovednikom oblast, spremeniti post v druga dobra dela, ako jih udje karmelske bratovščine zato prosijo. (Congr. Indulg. II. (14.) junija 1901).

Lukman.

lahko naloži kaj malega n. pr. Salve Regina, Magnificat, 3 Gloria Patri, Tedeum, Ave Maris Stella itd.

Iz tega vidimo, da so dolžnosti na odpustkih zelo bogate karmelske bratovščine take, da jih bolnik, da celo otrok lahko izpolnjuje.

Somrek.

Kako si pomagati, če oglednik ne vpiše bolezni razločno in čitljivo? Po naročilu c. kr. namestnije v Gradcu z dne 23. nov. 1904, št. 50.785 (Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo 1905, str. 13) se mora v mrtvaških oglednih listih, mrtvaških bukvah, četrletnih izpiskih in mrtvaških listih razven vzroka smrti navesti dobesedno tudi prvotno bolezen, »weil ein anderer Vorgang, kakor pravi namestnija, dem statistischen Zwecke der Matrikenauszüge nicht entspricht und bedeutende statistische Irrtümer zur Folge haben kann«¹.

Praktične važnosti pa je zabeležiti prvotno bolezen pri umrlih železničarjih, delavcih po tovarnah in rudokopih, rokodelcih itd., ki so večinoma zavarovani za slučaj nezgode (Unfall), ker sorodniki za mrtvaške liste to večkrat izrecno zahtevajo.

Napisal sem mrtvaški list za nekega delavca južne železnice, ki je umrl v bolnišnici. Čez nekaj časa prinesejo mrtvaški list nazaj ter prosijo, naj ga popravim, ker ni zapisana prava bolezen, na kateri je umrl. (Napisano je bilo: tuberk.) Rajni je delal v tovarni, ko so nekaj vzdigovali, mu je spodletelo, padel je z glavo na rob ter si pretresel možgane. Vdova bo zdaj prosila za »Unfall«, in če vpošlje tak mrtvaški list, bo imela težave in sitnosti. Pogledam v mrtvaške bukve, prepisal sem prav! Poiščem mrtvaški ogledni list, res, tu je v predelu 12 nekaj napisano, pa tako nečitljivo, da nisem mogel pogoditi kaj. Zdaj mi je bilo tudi jasno, zakaj g. župnik bolezni ni vpisal v mrtvaške bukve. Pošljem mrtvaški ogledni list v bolnišnico ter prosim, naj mi prvotno bolezen razločno napišejo. In kaj je bilo? Bolezen: Zerreiβung eines Aneurysmas der Basilararterie. Vzrok smrti: tuberk.

Pa to ni edini slučaj. Dostikrat smo trije, štirje z lupo skušali razvozlati kak terminus, pa ni šlo! Kako si tedaj pomagati?

Župnijski urad naj oglednika vprvo uljudno poprosi, da piše ogledne liste razločno in čitljivo. Če to ne izda, naj se pritoži.

Župnijski uradi, ki imajo opraviti z grško-latinskimi termini (kjer se nahajajo bolnišnice in kjer imajo građuirane oglednike mrtvecev),

¹ V tekstu mrtvaških bukev in mrtvaških listov, ki so predpisani za lavantinsko škofijo, stoji rubrika: Bolezen in vzrok smrti; v onih za ljubljansko škofijo pa: Bolezen ali vzrok smrti, za goriško nadškofijo: Morbus seu causa mortis (Poč, Duhovski poslovník, Obrazci, str. 7).

naj si naročijo seznamek bolezni, ki je tiskan v prilogi Kleruskalendra za l. 1907. Dobi se pod naslovom: K. u. k. Hof-Buchdruckerei und Hof-Verlagsbuchhandlung Karl Fromme, Wien, za 60 v. Ta seznamek je zelo priročen; sestavljen je po abecednem redu, je precej popoln (blizu 600 bolezni), in obenem inštruktiven, ker ima poleg latinskega termina tudi označbo dotične bolezni v nemškem jeziku. Treba je torej v mrtvaškem oglednem listu pogoditi le par črk ter pogledati v seznamek, in zadrege je konec.

Anton Stergar.

Kompetenca sv. oficija v zadevi mešanih zakonov. Sv. oficij je vprašal konzistorialno kongregacijo, kako daleč sega njegova kompetenca v zadevi mešanih zakonov med kristjani in nekristjani in med katoličani in nekatoličani i z ozirom na prakso (t. j. spreglede) i v teoriji (t. j. rešitev dvomov). Odgovor konzistorialne kongregacije, ki ga je odobril Pij X, se glasi: *Competentiam S. Officii se extendere ad omnia quae sive directe sive indirecte, in iure aut in facto se referunt ad privilegium Paulinum et ad praefatas dispensationes. Et ad mentem, quae est: supplicandum SSm̄m ut statuatur ac decernatur ut quaelibet quaestio circa praefata matrimonia deferatur Sacrae Congregationi S. Officii, salva huic Sacrae Congregationi potestate, si ita censeatur et casus feratur, quaestionem ipsam remittendi ad aliud S. Sedis officium.*

Lukman.

Nov odlok „de relationibus dioecesanis et visitatione ss. limum.“ Papež Sikst V je v konstituciji Romanus Pontifex z dne 20. dec. 1585 postavno odredil, kako in kolikokrat naj poročajo škofje sv. Stolici o stanju škofij ter obiščejo grobe sv. apostolov in se poklonijo sv. Očetu. Omenjene določbe so veljale do sedaj. Na povelje Pija X je izdala konzistorialna kongregacija nove odredbe, ki jih je izdelala komisija za kodifikacijo cerkvenega prava. Odloku, ki obsega sedem kánonov, je pridejan podroben načrt, o čem naj poročajo škofje v svojih relacijah. Tukaj podajemo najvažnejše določbe.

Vsak ordinarij mora poslati poročilo vsako peto leto (kan. 1). Začeni od 1. januarja 1911 morajo poročati prvo leto (1911) ordinariji Italije in otokov, v drugem letu (1912) španski, portugalski, belgijski, nizozemski, angleški, šotski in irski škofje, v tretjem (1913) avstro-ogrski, nemški in drugi evropski ordinariji, četrto leto (1914) ameriški, peto leto (1915) afriški, azijski in avstralski škofje. V tem redu se vpošiljajo poročila vsakih pet let (kan. 2). Prvo poročilo mora biti obširno in odgovoriti na vsa vprašanja, ki jih stavi pridejan »ordo«, pozneje zadostuje povedati izpremembe, ki so se izvršile od zadnje relacije, in tudi, ali so se izvršila naročila, ki jih je dala kongregacija

v rešitvi zadnjega poročila. Latinsko pisano poročilo naj podpiše ordinarij in ta ali oni »convisitator«, ki pozna razmere v škofiji in lahko o njih priča (kan. 3). Ordinarij mora tisto leto, ko pošlje poročilo, obiskati grobove sv. apostolov in se pokloniti sv. Očetu; ordinarijem izvenevropskih škofij je treba priti le vsakih deset let. Ako je škof zadržan, pošlje lahko svojega koadjutorja ali pomožnega škofa ali z dovoljenjem sv. Stolice drugega duhovnika, ki stalno biva v škofiji (kan. 4). Novim škofom se spregleda i poročilo i potovanje, ako jih zadene v prvih dveh letih škofovanja (kan. 5). — Pridejanih je 150 vprašanj, ki so razdeljena v 16 poglavij, na katera naj škofje »distincte« odgovore. Na podlagi le-teh je mogoča res natančna informacija o stanju škofij.

Lukman.

Pozor na cerkveni denar. Cerkve neke župnije na Slovenskem imajo nad 100.000 K premoženja. Denar je večinoma naložen na posestvih kmetov v domači župniji. Pomniti je, da so ljudje v dotičnem kraju zelo liberalni, cerkev je ob nedeljah skoraj prazna, za sv. zakramente se ne zmenijo. Obresti cerkvi malokdo plačuje. Prejšnji stari župnik jim je bil zelo prizanesljiv. Ogromno denarja je cerkev zgubila. Razen tega ni potrebnega denarja, ko je treba cerkev popraviti. Ljudje niso cerkvi prav nič hvaležni, saj mnogi v tistem kraju cerkev in duhovnike zaničujejo. Nespametno je takim ljudem še nadalje pustiti cerkveni denar. Kako denar izterjati? Najbolje je, ako duhovnik izroči vse dolžnike kakemu denarnemu zavodu z naročilom, da denar izterja. Denar naj se obrestonosno naloži kar pri dotičnem denarnem zavodu, ki pa seveda mora imeti pupilarno varnost. Dolžniki lahko dobe potrební denar pri istem denarnem zavodu. — Na ta način bodo cerkve imele varno naložen denar in bodo dobivale redno vsako leto obresti, ali če jih ne bodo rabile, se bodo koncem leta kapitalizovale.

A. M.

Skrb dušnega pastirja za verske nasprotnike. Veliko se danes dela, da bi ljudje lepo krščansko živeli in da bi se zveličali. Delo dušnim pastirjem čedalje bolj narašča. Veliko dela da cerkvena organizacija (Marijine družbe, bratovščine itd.), mnogo časa in truda stane duhovnike izobraževalna in gospodarska organizacija (izobraževalna društva, hranilnice itd.) Vse to je prav in potrebno. Duhovnik, ki tega ne vidi, nima pravega smisla za dušno pastirstvo.

Vendar mora duhovnik poleg vseh teh opravil skrbeti, kako bi pridobil verske nasprotnike. On kot skrbni dušni pastir pusti 99 dobrih ovac in gre za izgubljeno, dokler je ne najde in privede nazaj k Resnici. Nikar se ne motimo, število verskih nasprotnikov je danda-

nes precejšnje. Dobimo jih v vseh stanovih, med uradniki, učitelji, med delavci, da, celo med kmeti. Na Slovenskem je še vedno ogromno ljudi, ki crpajo svojo duševno hrano iz liberalnih brezverskih listov. Seveda nočem trditi, kakor da bi bili vsi bravci liberalnih listov brezverci. Saj velika večina jih še vedno hodi v cerkev, prejema sv. zakramente ob velikonočnem času, se ob postnih dneh zdrži mesnih jedil, skratka: v privatnem življenju se obnašajo kot katoliški kristjani, toda v javnem življenju trobijo v liberalni brezverski rog.

Morem pa tudi trditi, da jih je precej takih, ki so po slabem berilu in po občevanju z verskimi nasprotniki postali verski mlačneži ali pa celo brezverci.

Pripeti se, da duhovnik pride s takimi ljudmi v dotiko. Dobe se pa slučajji, ko je umestno in prav, da duhovnik da verskim nasprotnikom potrebni pouk. Upati je namreč, da pade na rodovitna tla. Za take slučaje nekaj nasvetov:

Nihče naj ne misli, da bo verskega nasprotnika kar na mah izpreobrnil. Da se kdo izpreobrne in da postane popolnoma drugačnega mišljenja, ne zadostujejo naravna sredstva. Tu veljajo besede sv. Pavla (I Kor 3, 7): »Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.« Motil bi se, kdor bi mislil, da bo šamo z zgovornostjo in znanostjo koga izpreobrnil. S takimi sredstvi se nasprotnik prisili, da umolkne, izpreobrne se pa ne. Tudi božji Zveličar je prisilil Saducejce, da so umolknili, in Farizeje je ugnal, da se ga ni upal nihče vprašati (Mt 22, 46). Ali so se radi tega izpreobrnil? Ne! Zato si naj tudi duhovnik ne misli izpreobrnil brezvercev samo z dokazi.

Znano je, da vzroka nevere ni iskati v razumu, ampak v volji. Ne skrivnosti, ki jih zahteva vera od človeškega razuma, ampak moralni zakon, ki dosledno sledi iz vere, in žrtve, ki jih zahteva ta zakon od človeške volje, so oni zadržek, da se nasprotnik ne izpreobrne. Ošabnost in strasti človeškega srca so oni zadržki, ki ovirajo izpreobrnenje.

Pri izpreobračanju brezvercev je prvo in najvažnejše sredstvo molitev, da Oni, ki srca in obisti preiskuje, nagne po svoji milosti voljo k resnici in poboljšanju. K znanemu jezuitu Perrone je prišel nekoč neki Anglež, ki mu je navedel razne verske dvome. Perrone je naglo opazil, kje imajo vsi ti dvomi svoj vzrok, zato mu je rekel: »Pojdite najprvo k sv. Evzebiju (t. j. k jezuitom v bližini Marije Velike v Rimu, kjer se celo leto vrše duhovne vaje za moše), opravite tam duhovne vaje in potem hočem o vaši stvari dalje govoriti.« Anglež se je ravnal po teh nasvetih. Po duhovnih vajah so zginili vsi verski dvomi, Anglež je bil veren.

Seveda ne smemo prezirati tudi drugih sredstev; poleg molitve pripomore tudi zgovornost in jasni dokazi resnici do zmage. Pripomniti pa morem, da od teh naravnih sredstev ne smemo pričakovati prevelikih uspehov, ter da se ne smemo čuditi, ako se nasprotnik ne vda, četudi je premagan. Veliko je že s tem doseženo, da umolkne in da začne razmišljati. Nespametno bi bilo, ako bi ga duhovnik hotel prisiliti, da takoj izpremeni svoje mišljenje. Kdor hoče to, ne pozna človeške narave.

Ako se spozna, da bi bil verski razgovor koristen, je predvsem potrebno, da pokaže nasprotnik svojo barvo. Priznati mora, kaj veruje in kaj ne veruje, da se potem ve, o kateri stvari se naj disputira. Dokler ni jasno, kaj nasprotnik veruje in kaj taji, bi bilo nespametno se spustiti v razgovor. Ko nasprotnik izpove, kaj veruje, se lahko na podlagi tega, kar izpove, dalje sklepa. Tako se n. pr. iz božjega bivanja lahko sklepa na potrebo božjega razodetja, iz tega zopet na resničnost krščanstva itd.

Prav je, ako se nasprotnika vpraša, zakaj o tej ali oni reči dvomi? Splošno dejstvo je, da mnogi verski nasprotniki ne poznajo niti temeljnih verskih resnic. Ni čuda! Svoje prepričanje, svoje brezverstvo črpajo iz svobodomiselnih listov. Kako ti brezverski listi pišejo o verskih resnicah in katoliških napravah, je predobro znano. Ti ljudje, ki srkajo svoje znanje iz takih brezverskih listov, govorijo o stvareh, katerih se niso učili in jih ne razumejo. Ne bo jim težko dokazati, da niso kompetentni govoriti in soditi v teh stvareh. Pojasni se naj nasprotniku, da je iskal pouka pri ljudeh, ki so popolnoma nesposobni govoriti in soditi o verskih stvareh. Kdo so pa oni, ki so mu vtepli v glavo, češ, da si vera in veda nasprotujeta, da je s smrtjo vsega konec itd.?

Možje, ki tako pišejo, so zagrizeni svobodomiselnici, mnogokrat propali, ničvredni ljudje itd. In od takih ljudi naj si misleč mož da vsiliti versko ali bolje rečeno brezversko prepričanje?

V vseh večjih, zlasti industrijskih krajih se dobi nekaj takih verskih brezbriznežev ali tudi popolnih brezvercev. Duhovnik kot dušni pastir se mora tudi teh izgubljenih ovac usmiliti in vse storiti, da bi jih pripeljal nazaj k Bogu. Zato naj se jih spominja pri sv. maši in v molitvi ter prosi, da bi jim Bog podelil milost izpreobrnjenja. Naj vernikom, zlasti pobožnim dušam priporoča n. pr. pri spovedi, da molijo za izpreobrnjenje verskih nasprotnikov, da darujejo v ta namen sv. obhajilo.

Mnogokrat so taki brezverci prijazni ljudje. Ako morda pride duhovnik s takimi ljudmi v dotiko in se mu mudi priložnost, da govori o verskih rečeh, naj se spusti v tak razgovor. Četudi ga ne bo

izpreobrnili, nekaj bo morda vendar ostalo. — Seveda, ako bi kak prostomislec nahrulil duhovnika in ga obkladal s kakimi psovskami ali pikrimi opazkami, duhovnik najbolje stori, da molči ali da mu kako »krepko« v obraz zabrusi in ga tako osramoti. S takimi seveda se ni spuščati v razgovor.

Med take ljudi naj duhovnik širi po možnosti apologetične spise in knjige. Četudi ne bo morda taka knjiga verskega nasprotnika izpreobrnila, vendar bo morda v svojih napačnih nazorih vendar-le omajan.

Duhovnik je dolžan delovati na to, da čim več ljudi zveliča. Seveda je težko poniževati se in včasih tudi kako pikro slišati od verskih nasprotnikov, a pomisli naj, kar pravi sv. Pavel: »Sužnjega vseh sem se storil, da bi jih več pridobil« (I Kor 9, 19).

Anton Mrkun.

Previdenje na smrt bolnih otrok. Mnogokrat se pripeti, da na smrt zbole otroci, ki še niso prejeli sv. zakramentov. Ne bo odveč, ako se v spomin pokličejo cerkveni predpisi. Ako je otrok toliko pri pameti, da je že lahko storil greh, se mu mora podeliti sv. odveza, sv. poslednje olje in papežev blagoslov. Ako izpovednik dvomi, ali je otrok že pri pameti ali ne, podeli sv. zakramente pogojno. Kar se tiče sv. popotnice, jo sme duhovnik podeliti in articulo mortis, ako otrok more ločiti sv. Rešnje Telo od navadne hrane in veruje, da je Jezus v sv. hostiji pričujoč.

A. M.

Nekaj besedi o časopisju. »Časopisje je velesila«, je rekel močno Napoleon. Če je Napoleon že pred 100 leti to trdil, kaj naj rečemo dandanes, ko je časopisje tako silno razširjeno. Da, časopisje je dandanes velesila. Kdor ima časopisje v svoji oblasti, on vlada svet.

Zato je neizmerne važnosti, da katoličani naročajo in bero dobre katoliške časnike. Že papež Leon XIII je resno opominjal duhovnike: »Podpirajte časopisje duševno in materialno.« Da, veliko apostolsko delo sedanjega časa je, širiti dobre časnike. Mnogokrat se je že povdarjalo, ako bi apostoli sedaj živeli, bi bili gotovo časnikarji. Ali se more kak pridigar primerjati časniku? Vzemimo, da ima časnik tednik samo 2000 naročnikov. Recimo, da vsak izvod prebere samo 5 bravcev, torej bi imel tak tednik 10.000 bravcev. Kje je pridigar, ki bi imel vsako nedeljo 10.000 poslušalcev!

Kdo je v prvi vrsti poklican širiti dobre katoliške časnike? Vsak katoličan, predvsem pa katoliški duhovnik. Dušni pastir je dolžan skrbeti, da se zatira slabo, širi pa pošteno katoliško časopisje. Gotovo

je, da se bo mnogo ljudi pogubilo, ker so zapeljani po slabem berivu grešno živeli, prav tako gotovo je, da se bo mnogo ljudi zveličalo, ker so vsled branja dobrih knjig in časopisov živeli pošteno. Kjer gre za rešitev neumrljivih, s krvjo Kristusovo odkupljenih duš, tam bo dušni pastir uporabljeval vsa dovoljena sredstva, da dovede duše h Kristusu. Eno takih sredstev je časopisje. Kako naj duhovnik širi dobre časnike?

Predvsem mora sam biti naročen na dobre katoliške časnike. Opominja naj svoje vernike ob raznih prilikah, da opuste slabe časnike in da se naroče na dobre. Zlasti koncem vsakega leta naj ima na leci govor o časopisju in naj ljudi povabi, da se pridejo k njemu naročit na dobre časnike. Pa tudi privatno naj agitira za dobro stvar. Tudi pri shodih Marijine družbe, izobraževalnega društva se nudi prilika, da ljudi nagovarja, da se naroče na poštene časnike. Naj se duhovnik zaveda, da vrši imenitno apostolsko delo, ako širi katoliške časopise.

Tudi ako duhovnik potuje ali pride po opravkih v mesto, je prisiljen, da obeduje v gostilni. Zahteva naj, da se mu prinese katoliški časnik za razvedrilo. Tako bodo gostilničarji prisiljeni, da se naroče na katoliške časnike, kajti če teh noben gost ne zahteva, si jih gostilničar ali hotelir tudi ne bo naročil. Prav je, ako duhovnik pouči svoje verne, da povsod v mestu in drugod zahtevajo katoliške časnike.

Na ta način duhovnik veliko dobrega stori za katoliško časopisje. Že s tem, da se katoliško časopisje širi in da ga je mogoče povsod dobiti, se njegov ugled poviša tudi pri nasprotnikih kakor pri takih, ki katoliški stvari niso nasprotni, a se iz nekega neumnega ponosa naročajo na liberalne liste.

Kako naj duhovnik in confessionali nastopa napram bravcem slabih časnikov? O tem se je učil v pastoralki, kako postopati z grešniki iz navade¹.

Prav je, ako duhovnik duševno sodeluje pri katoliških časnikih, sporoča razne novosti itd. Dopisovanje v dobre časnike in njih širjenje je pravo misijonsko delo današnjega časa. Kaj pomaga, ako se zidajo cerkve, ustanavljajo razni dobrodelni zavodi itd., ako bodo vse te naprave po vplivu slabega časopisja prešle v liberalne roke. Gre za naše najdražje svetinje, za jezik slovenski in za sv. katoliško vero, katero hoče iztrgati iz srca ljudstva brezversko časopisje, gre za rešitev malega obrtnika, delavca, kmeta, katerega izrablja liberalni velekapital.

¹ V praksi so taki slučaji in confessionali često zelo delikatni in rekel bi, skoraj nevarni. Želeti bi bilo, da gg. duhovni sobratje poročajo v tej zadevi o svoji praksi in svojih izkušnjah. *Ur.*

Katoličani moramo delati na to, da se katoliško časopisje podpira in širi. Učimo se požrtvovalnosti od nasprotnikov. Kako so usiljivi in požrtvovalni, koliko se trudijo, da širijo svoje brezversko časopisje! Škof Ketteler pravi: »Kdor nima dandanes nikakega smisla za katoliško časopisje, se ne more imenovati dober katoličan.« Isto se lahko reče o duhovniku: Ako nima duhovnik nikakega smisla za katoliško časopisje, se ne more imenovati dober duhovnik.

Anton Mrkun.

Kontrola pri šolarskih sv. mašah. Nekateri katehete nočejo izgubiti časa s popraševanjem svojih šolarjev, ali so bili vsi pri sv. maši, pri spovedi ali pri sv. obhajilu, posebno kjer jih imajo mnogo. Zato dajo v zavitku otrokom kos papirja ali kartona v velikosti in obliki, kakršno ima dopisnica. Pred vsako skupno pobožno vajo dobijo vsi navzoči šolarji po eno znamko. To prilepijo doma na papir. Mesečno ali večkrat zahteva katehet, da mu prinesejo papir z nalepljenimi znamkami. Ker ima vsak zapisano svoje ime na papirju, ve katehet o vsakem šolarju, kako je zahajal v cerkev. Tudi nasproti starišem, ki svoje otroke vedno zagovarjajo in menijo, da njih otroci vestno izpolnjujejo svoje dolžnosti, ima katehet očividni dokaz v rokah. Zaradi boljšega pregleda je natisneno na papirju oddelek za: sv. maše ob nedeljah in praznikih, ob delavnikih, sv. spoved, sv. obhajilo. V določeno rubriko prilepi tudi učenec znamko. Primerne znamke se dobijo po trgovinah s papirjem. Ker katehet lahko doma vse izkaze pregleda, v šoli res ne izgubi učnega časa.

Somrek.

Kedaj naj otroci prejmejo prvo sv. obhajilo? S tem vprašanjem se bavi jezuit Emil Springer, profesor v Sarajevu, v petem zvezku monakovskega mesečnika »Katechetische Blätter«. Po njegovem mnenju je sedanja navada v Avstriji in Nemčiji, ko gredo otroci še le v 9. do 11. letu k prvemu sv. obhajilu, sicer boljša, kakor v nekaterih romanskih državah, kjer prejmejo še pozneje ta zakrament. Vendar mu je ta doba prepozna, kajti po njegovem mnenju bi morali otroci pristopiti k prvemu sv. obhajilu že na spodnji šolski stopnji, t. j. v dobi od prvega do tretjega šolskega leta.

Svoje mnenje podpira s temi dokazi: Tridentinum, Sess. XIII. can. 9 pravi: »Si quis negaverit, omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate, ad communicandum, iuxta praeceptum sanctae matris Ecclesiae, anathema sit.«

2. Če bi otroci v tej starosti tudi ne imeli velikih grehov, jih vendar sv. obhajilo ozdravlja malih grehov.

3. Ko otrok pride ad annos discretionis, se začne važno nadnaravno dušno delo, ki ne sme nehati do smrti. Brez sv. obhajila otrok nima potrebne dušne hrane.

4. Kakor hitro rabi otrok svojo prosto voljo, izvršuje nadnaravna čednostna dejanja. Ta pomnožujejo posvečujočo milost božjo toliko bolj, s kolikor večjo milostjo jih otrok izvršuje. Brez sv. obhajila pa izgubi otrok zelo mnogo milosti, ki bi jih sicer lahko prejel. Zato mora Cerkev želeti, da otrok kmalu prejme prvo sv. obhajilo.

5. Božji Zveličar je rekel: »Pustite male k meni priti, ker njih je nebeško kraljestvo.« Nebeško kraljestvo na zemlji je pa le sv. obhajilo (Analecta eccl. 1906, 385). Zato moramo otroke hitro peljati k viru milosti božje.

Potem zavrača štiri ugovore:

1. Tridentinski kanon je razveljavljen, ker nikjer ne prejemajo otroci tako zgodaj sv. obhajila.

2. Bogoslovski učenjaki zahtevajo starost od 9.—11. leta.

3. Tako zgodaj otrok ni mogoče pripraviti na sv. obhajilo.

4. Otroci so preveč raztreseni za tako vzvišeno dejanje.

Ad 1. odgovarja, da kanon vsled tega ni razveljavljen, ako se do sedaj ne izpolnjuje, ker ni disciplinaren, ampak le natančno določuje božjo zapoved: »Resnično, resnično vam povem, ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega, ne boste imeli življenja v sebi« (Jan 6, 53).

Ad 2. omeni, da so se moralisti o pogostem sv. obhajilu motili. Rim pa je sedaj drugače odločil.

Ad 3. Cerkev ne zahteva od malih natančne priprave. Nekdaj je otrokom delila sv. obhajilo že po sv. krstu brez priprave. Rimski katehizem zahteva samo »huius admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam et gustum.« Zato zadošča, da ločijo ta zakrament od navadne hrane. Obširnejše se pripravljajo pozneje.

Ad 4. Če tudi otroci niso v tej dobi tako pobožni, kakor nekaj let pozneje, vendar Bog od njih ne zahteva več, kakor to, kar mu lahko dajo. Zato jim potrebnih milostnih zakladov ne smemo zabraniti.

Priznati moramo, da pisatelj svoje mnenje dobro utemeljuje. Njegova razprava je za teorijo katehetske vede velikega pomena. Tudi ne dvomimo, da se ne bi izpolnilo njegovo upanje, da bo katehetika še v tem stoletju priznala njegovo trditev. A ker imamo sedaj po svojih škofijskih določbah določen čas in način pripravljanja na prvo sv. obhajilo, so te pozitivne določbe cerkvene oblasti za nas tako

dolgo merodajne, dokler Rim drugače ne odloči. Nek katehetični list ve poročati, da bode Rim kmalu izdal odredbo v prilog zgodnjemu sv. obhajilu. *Somrek.*

Spovedne molitve. V letošnjem 2. zvezku str. 163 daje I. T. praktična navodila za »kesanje in molitev po izpovedi«¹. Z radostjo sem bral njegove predloge, ker so v župniji, kjer službujem, skoro vsi že uvedeni. Glede spovednih molitev sploh imam to-le prakso:

Otroci se za prvo spoved učijo molitev doslovno po katehizmu in jih pri prvih spovedih tudi tako molijo; saj so zato v katehizmu, da se jih enkrat navadijo in jih znajo potem v potrebi uporabiti. V »očitni spovedi« reče novinec: »... da sem po svoji zadnji spovedi, ki sem jo opravil še nikdar, velikokrat in obilno grešil...« Izkušnja me uči, da, če se prvenci navadijo moliti »da sem od tistega časa, ko sem začel grehe spoznavati«, se pri poznejših spovedih vedno zaletavajo v te besede, dočim v navedenem slučaju ostane katekizmovno besedilo, in se samo namesto »še nikdar« pove čas zadnje spovedi².

Ko še hodijo učenci k sv. obhajilu, pa se jim v šoli večkrat pove, da zanaprej opravijo očitno spoved bolj kratko, oziroma jo izpustijo, zlasti kadar je veliko ljudi pri spovednici. Namesto nje rečejo samo: »Moja zadnja spoved je bila (tu se pove, kdaj)« ali podobno. Potem naštejejo grehe in sklenejo s »Prosim, duhovni oče, zveličavne pokore in svete odveze.« Ko sprejmejo nauke in pokoro, obudijo kes in trdni sklep.

Učijo pa se šolarji tudi, da, kadar molijo kes izven spovedi in ne da bi bili prej izprašali vest, izpuste v začetku kesa »Ti in«, ob koncu pa prošnjo za pokoro in odvezo.

Da se tega vadijo tudi izven šole, je tukaj lepa šega, da se pred vsakim obhajanjem, ko strežnik pozvončka, moli glasno po cerkvi: »O moj Bog! Vsi moji grehi in nič več ne grešiti.« Istotako se obuja kesanje glasno po popoldanskem krščanskem nauku. Duhovnik po zahvalni molitvi toliko pokleči, da zmolijo obžalovanje, potem pa: »Misereatur . . . Indulgentiam . . . H. b. J. K. !« Pri tem se od mladih z lahkoto naučijo kesa po novem katehizmu tudi odrasli, ki so ga doslej obujali po svoje. Kjer je Marijina družba, gre z njeno pomočjo še lažje.

¹ Tem navodilom pristavlja nekaj opazk št. 5. »Slovenskega Učitelja« str. 113.

² Kar pravi g. pisatelj, je res, toda njegov praktični predlog se mi ne zdi sprejemljiv. Otrok ima toliko »naravne logike«, da uvidi protislovje, ki je v besedah: . . . po svoji zadnji spovedi, ki sem jo opravil še nikdar. Prosim drugih predlogov! Meni sploh »očitna spoved« ne ugaja. Toda o tem drugokrat. *Lukman,*

G. I. T. predlaga za konec kesanja: »O Bog, daj mi milost, da izpolnim ta svoj sklep! Amen.« Če se ta dostavek sprejme v katehizem, se ga bomo radi oprijeli. »Dostavek« v novejših izdajah katehizmovih pa daljšega kesa, ki so iz njega vzete te besede, sploh nima več.

Še eno! Primeri se često, da prvenci odletijo od spovednice, predno so dobili odvezo. Proti temu je dobro, otrokom večkrat zabiti, naj ne odidejo, dokler se »vratca ne zaprejo«, ali podobno. Nekateri spovedniki takim malim dajo nauk, nato jim velijo moliti kes, medtem jim podelijo odvezo, in šele nazadnje jim naložijo pokoro ter jih odslove. S tem se povrh zabrani, da spovedenci ne pozabijo, kaj so dobili »za pokoro«, kar se rado zgodi, ako se jim ista naloži pred odvezo.

Kaj porečete drugi k temu?

J. L.

Katekizem ali katehizem? Navadili smo se pisati katekizem, ko vendar pišemo dosledno katehet, katehumen itd. Čemu ta nedoslednost? Ali se ne bi gg. hatehetje sprijaznili z »Voditeljevo« pisavo »katehizem«?

Lukman.

III.

Cerkveni pregled.

I.

1. Enciklika »Editae saepe«.

Razburjenje, ki se je polastilo protestantskih krogov, ko je l. 1897 papež Leon XIII izdal okrožnico »*Militantis Ecclesiae*« v spomin tristoletnice bl. Petra Kanizija, zdaleka ni doseglo onega, ki ga je povzročila najnovejša enciklika Pija X »*Editae saepe*« z dne 26. maja t. l. Enciklika je izšla v proslavo tretjega centenarija kanonizacije sv. Karola Borromeo ter slavi milanskega nadškofa kot pravega reformatorja. Namen okrožnice izraža sv. Oče sam s temi-le besedami: »*Communis autem cum Decessore Nostro fiducia Nobis est, ex contemplatione gloriae sancti Viri, multoque magis ex eiusdem documentis et exemplis, debilitari posse impiorum proterviam et confundi omnes »qui gloriantur in simulacris errorum«¹. Itaque renovati Carolo honores, qui gregis ac pastorum huius aetatis exstitit forma, sacraeque disciplinae in melius corrigendae impiger fuit propugnator et auctor adversus novos homines, quibus, non*

¹ Ex Bulla Pauli PP. V »*Unigenitus*« (Kal. nov. an. 1610).

fidei morumque restitutio proposita erat, sed potius deformatio atque re-
 stinctio, quum solacio ac documento erunt catholicis universis, tum iisdem
 stimulos addent, ut in opus, cui tam impense studemus, instaurationis re-
 rum omnium in Christo, strenue conspirent.« Papež se nato spominja
 težav in nasprotstev, s katerimi se mora vedno boriti sv. cerkev, omenja
 žalostne razmere v XVI. stoletju ter nadaljuje: »Mirabilis hic Dei provi-
 dentis influxus in instaurationis opus ab Ecclesia provectum luculenter
 apparet ea maxime aetate, quae ad bonorum solacium dedit Carolum Bor-
 romeum. In eo dominatu cupiditatum, omni fere perturbata et offusa
 cognitione veritatis, perpetua erat cum erroribus dimicatio, hominumque
 societas in pessima quaeque ruens, gravem videbatur sibi conflare perni-
 ciam. Inter haec superbi ac rebelles homines consurgebant, »inimici cru-
 cis Christi . . . qui terrena sapiunt, quorum Deus venter est« (Phil 3, 18.
 19). Hi non moribus corrigendis, sed negandis Fidei capitibus animum
 intendentes, omnia miscebant, latiore sibi aliisque muniebant licentiae
 viam, aut certe auctoritatem Ecclesiae ductumque defugientes, pro lubitu
 corruptissimi cuiusque principis populive, quasi imposito iugo, doctrinam
 eius, constitutionem, disciplinam in excidium petebant. Deinde, iniquorum
 imitati morem, ad quos pertinet comminatio: »Vae qui dicitis malum bo-
 num et bonum malum« (Is 5, 20), rebellium tumultum et illam fidei mo-
 rumque cladem appellarunt instaurationem, sese autem disciplinae veteris
 restitutores. Re tamen vera corruptores exstiterunt, quod, extenuatis Eu-
 ropae per contentiones et bella viribus, defectiones horum temporum et
 secessiones maturarunt, quibus uno velut impetu facto, triplex illud, antea
 disiunctum, dimicationis instauratum est genus, a quo invicta et sospes
 Ecclesia semper evaserat; hoc est, primae aetatis cruenta certamina; do-
 mesticam subinde pestem errorum; denique, per speciem sacrae libertatis
 vindicandae, eam vitiorum luem ac disciplinae eversionem, ad quam for-
 tasse nec aetas media processerat.«

Zaradi tega odstavka se je furor protestanticus tako razvnel. To mesto pa tvori samo prehod. Sv. Oče pravi, da je proti tem novotarjem Bog zbudil prave reformatorje (instaurotorje), ki so izvršili delo prenovljenja v zvezi s cerkveno avtoriteto in s sredstvi, ki jih je Kristus zapustil svoji cerkvi. Tudi danes je treba izvršiti notranjo reformo v edinosti s cerkvenimi predstojniki, s spoštovanjem do cerkvenih zakonov, ne pa tako, kakor skušajo modernisti, ki hočejo nauk cerkve prilagoditi duhu časa ter vstajajo proti cerkvenim predstojnikom.

Komaj je izšla okrožnica v »Osservatore Romano«, so že prinesli nekateri nemški listi odstavek v prevodu, ki temelji ne na latinskem izvorniku, temveč na italjanski prestavi, in še tamkaj so docela potvarili eno mesto ter pisali »viehischen Sinnes« za izvorni »qui terrena sapiunt«, zamolčali seveda, da so besede citat. »Evangelischer Bund«, ki mu je gonja proti Rimu najvišji smoter, je to priliko mojsterski izrabil za svoje namene: sedaj je bilo upanje, da se razljuti furor protestanticus, ker je baje papež sramotil reformatorje, sramotil nemške protestantske kneze, da, sramotil nemško ljudstvo; vrhtega pa je sijala nada, da se bo posrečilo na Pruskem odtujiti konservativce centru, razbiti t. zv. »schwarzblauer Block«. Javnost se je res vznemirila, iz Nemčije se je razširilo razburjenje v Avstrijo, enciklika, notranje-cerkvena zadeva, se je zavlekla v parlamente. Angleški in amerikanski časopisi so pisali sicer o encikliki,

pa jako mirno, da, nekateri so se posmehovali razburjenju na Nemškem. Nizozemska vlada je odgovorila na interpelacijo v tej zadevi, da je papeževa okrožnica notranja cerkvena zadeva. Zanimiva je izjava, ki jo je podal badenski minister v. Dusch; mož je menil, da ne bo miru med konfesijami, dokler ne izgine dogmatska intoleranca. Prof. protestantske teologije v Heidelbergu, tajni cerkveni svetovalec Troeltsch ga je poučil, da to ne bo šlo, in da je dogmatska intoleranca tudi pri protestantih doma. Nemški državni kancelar v. Bethmann-Hollweg je po pruskem poslaniku interveniral pri sv. Stolicu. Nota je bila brez dvoma precej ostra. Posebno trditev, da vsebuje enciklika o protestantskih knezih in narodih sodbo, »ki se ne omejuje na dogmatsko in ustavno nasprotje konfesij, temveč se razteza hkrati na npravstveno stran«, je naravnost neresnična. Poslanik je izročil noto svoje vlade dne 8. junija, 11. je dobil obvestilo, da je sv. Oče odredil, naj se okrožnica ne tiska v uradnih listih nemških škofij, 13. junija pa mu je izročil državni tajnik kard. Merry del Val odgovor, kjer obžaluje papež razburjenje, ki ga je povzročila enciklika. Razburjenje pa izvira gotovo iz tega, da se ni umeval namen okrožnice in so se vsled tega tolmačili nekateri stavki v zmislu, ki ga nimajo. Sv. Oče nikdar ni imel namena žaliti nekatoliške Nemce in njih kneze. — Tako je pokazal poglavar katoliške cerkve spravljalivost in miroljubnost na izreden način.

Za vse trezno misleče ljudi je s to izjavo zadeva rešena. Tako je tudi pruska vlada izrekla sv. Očetu svojo zahvalo za njegovo izjavo. Konservativni listi so istotako izrekli, da je stvar poravnana, n. pr. Kreuzzeitung, Deutsche Tageszeitung. Večina liberalnih in svobodomiselnih listov, ki je v službi evangelske zveze vsaj v toliko, da smatra za svojo nalogo boj proti Rimu, z izjavo sv. Stolice ni zadovoljna. Ta glasila zahtevajo — seveda v interesu konfesionalnega miru in pa religije —, da papež preklične svojo sodbo o reformaciji, sicer ni drugega sredstva, kakor boj proti Rimu. Tudi na mnogih shodih se je že to povdarjalo. Tem ljudem je seveda konfesionalen mir in krščanstvo — deveta briga. Pri nas v Avstriji je papeževa enciklika protestantskim pastorjem nov povod za hujskanje.

H koncu še par misli.

Papeževa sodba o reformaciji je popolnoma umestna in pravična. Umestna je, zakaj v svojem pismu o katoliškem reformatorju sv. Karlu Borromeo se je moral mimogrede omeniti časovne razmere ter izreči o njih zgodovinsko sodbo. To je storil zelo taktno in ni omenil posameznih oseb. Nikakor pa ni sodil sedanjih protestantov, ki živijo ločeni od cerkve bona fide. Vsaka beseda papeževa se da sicer zgodovinsko dokazati iz spisov reformatorjev samih. Ne morem tukaj o tem obširno razpravljati. Skozinskoz objektivno sodbo o reformaciji imamo sedaj na podlagi L. Pastorjeve zgodovine papežev, da se ne sklicujem na Döllingerja, Janssena in Denifleja.

Dve papeževi besedi razburjate ves svet — dokaz, da je papeštvo tudi danes velesila — celo izven cerkve. Lukman.

2. Rusinska cerkev.

a) Holmščina. Ukrajinsko-rusinski parlamentarni klub je že mesca majnika lanskega leta sklenil, da se naj Holmščina kot samostojna gu-

bernija odcepi od varšavske province ter pridruži kijevski. Obenem je zahteval, naj ruska vlada odpravi versko svobodo. Poljsko parlamentarno kolo je protestiralo ter imenovalo ločitev Holma četrto delitev Poljske. Ministrstvo notranjih zadev je kmalu izdelalo načrt za novo holmsko gubernijo. Odkod nakrat ta projekt? Porodil se je v boju med katolicizmom in pravoslavjem. Ko so l. 1905 po carjevem odloku o verski strpnosti jeli Holmčanje kar trumoma prehajati h katolicizmu — nad 162 tisoč — so začeli pravoslavni duhovniki ukrepati, kako najhitreje ustaviti to neljubo gibanje. Našli so sredstvo: Holm se naj priklopi kijevskemu okrožju! Tako Poljaki-katoliki ne bodo mogli več versko vplivati na Rusine. Rusini so za novi načrt — iz sovraštva do Poljakov, toda prišli bodo iz deža pod kap, ker jih Rusi gotovo ne bodo manj rusili, ko so jih Poljaki poljačili.

b) »Tovaristvo katihitov« so si osnovali rusinski gr.-kat. katehetje v Galiciji in Bukovini. Namen društva, ki ima svoj sedež v Lvovu, je: podpirati vse, kar meri na verouk, na versko-nravno vzgojo otrok ter gmotni blagor katehetov, bodisi v ljudskih, strokovnih ali srednjih šolah. Bila je že res velika potreba, da se združijo rusinski katehetje; kateheza je bila doslej ondi silno slabo razvita, veroučne knjige pomanjkljive, katehetom pa je manjkalo pri katehiziranju enotnega načrta. Posledice so se morale kmalu pokazati: velikanska nevednost v verskih stvareh, začeniši od kmečkega ljudstva, ki je vsled tega jelo padati ali v radikalizem ali pa v pravoslavje, pa do inteligence, ki se je pogreznila večidel v brezverstvo.

c) Rusinsko duhovstvo na Ogrskem marljivo dela na polju ljudske izobrazbe. Škof Julijan Fircak je izdal do duhovnikov munkačevske škofije pastirski list, v katerem jih vneto pozivlja, naj ustanavljajo elementarne kurze za odrasle, da se nauče brati in pisati. Mlajša generacija skuša posebno gospodarsko dvigniti tamošnje Rusine.

d) Zahteva po reformi koledarja postaja med rusinskimi unitati čimdalje nujnejša. Najbolj se čuti v Ameriki potreba, da se spremeni julijanski koledar. Ondotni rusinski delavci imajo od svojega sedanjega koledarja gmotno in pravno škodo. Koliko roganja, zasmehovanja in zaničevanja morajo prestati zaradi tega, ker praznujejo svoje svetke po starem koledarju, ki ga ondi nikdo ne pozna in ne razume! Mnogo izseljencev je izgubilo celo delo, ker so šli ob svojih praznikih v cerkev mesto v tovarno. Drugi pa zanemarjajo ob največjih praznikih svoje verske dolžnosti iz strahu, da ne bi prišli ob kruh. Tako pripoveduje amerikanska »Svoboda«. Tudi ogrsko-rusinska »Nauka« povdarja, kako koristno bi bilo iz ekonomsko-socialnih ozirov, če bi se reformiral koledar. Če so ostali Italogrki in Slovaki pri svojem obredu in si ohranili narodnost, čeravno so sprejeli nov koledar, zakaj pa bi se ga Rusini bali?

e) Rusinski izseljenci v Bosni so v veliki verski bedi. Poleg tega, da mora vplivati pogubno na njih vero in obred že sam kontakt s pravoslavnimi Srbi in mohamedanci, jim še manjka rednih dušnih pastirjev. Prosili so sicer prejšnjega in sedanjega lvovskega metropolita za duhovno pomoč, toda popolnoma se njih želji in potrebi dozdej še ni moglo ustreči. Eno je, ker primanjkuje duhovnih moči, zlasti med oženjenim duhovstvom, ki z ozirom na negotovo gmotno stanje sredi bednih izseljencev in delavcev skoro ne more prevzeti take misije; drugič

pa so prišli emigrantje s tem, da so se naselili v Bosni, pod oblast drugega pastirja istega obreda in iste vere, križevskega vladike Drohobeckega, ki pa za nje ne more mnogo skrbeti, ker že vsled starosti in slabosti komaj vodi svoje prejšnje vernike. Vendar kolikor se je dalo, je lvovski metropolit Šeptickij storil za nje. Z dovoljenjem križevskega škofa je poslal k njim že opetovano misijonarje, da so lahko opravili veliko-nočno spoved; dvakrat je prišel sam med nje. Da imajo vsaj enega stalnega dušnega vodnika je dal postaviti pred tremi leti v njihovi sredi studitski samostan s cerkvijo ter dal studitom — do zadnjega časa je bil v samostanu samo eden menih-duhovnik — izjemoma posebno dovoljenje, opravljati med izseljenci misijonsko nalogo. Vendar s tem še vprašanje o rednem dušnem pastirovanju ni bilo rešeno; versko življenje je pešalo, obred propadal. V tej revščini jim ponudi rešilno roko sarajevski nadškof Stadler. Ker se kot tuj škof direktno ni mogel vmeševati v njih zadeve, niti ni imel oblasti ne moči, da bi naklonil križevskega vladiko do kakega koraka, je prosil sv. Očeta, da blagovoli vzeti Rusine z ozirom na te razmere izpod oblasti križevskega škofa in jih da pod jurisdikcijo tamošnjih škofov latinskega obreda. Da pa odvrne vsako sumničenje, kakor bi morebiti hotel izseljence polatiniti in njihov obred ponižati, je poskrbel za generalnega vikarja, ki bo mogel voditi med Rusini dušeskrbje po njih narodnih in obrednih potrebah popolnoma neodvisno od latinskih škofov. Generalni vikar bo najbrž rektor Njaradi iz Zagreba, goreč duhovnik in za to službo gotovo najsposobnejši mož.

f) Rusini v Ameriki so si ustanovili 15. septembra t. l. v Filadelfiji društvo »Prosvita«, ki bo vodilo njih prosvetno in gospodarsko življenje v tujini. Društvo ima namen: 1. skrbeti, da se ustanovi v vsaki župniji čitalnica; 2. da se osnuje v vsaki čitalnici tečaj za analfabete; 3. da je pri vsaki cerkvi šola za otroke; 4. ustanoviti višjo šolo za učiteljice in cerkvene pevce, ki bo imela 5. višji tečaj ruskega slovstva in zgodovine za one rusinske dijake, ki pohajajo v višje angleške šole; 6. ustanoviti višjo pripravnico za duhovsko semenišče. Predsednik društva je škof Ortinskij.

M. K.

II.

Delo za zedinjenje.

1. Academia Velegradensis. C. kr. ministrstvo je pravila potrdilo. Stvar se je nekoliko zavlekla, ker je ministrstvo zahtevalo par neznatnih formalnih dodatkov. Sicer so pa pravila ostala neizpremenjena kakor so bila natisnjena v 2. št. »Voditelja« str. 178—181. Ustanovni občni zbor se bode vršil dne prvega avgusta tega leta na Velehradu. Prvo večje znanstveno delo »Velehradske Akademije« bode »Nomenclator litteraturae theol. russicae et graecae« nekaka enciklopedija vse ruske in novejšje (od 15. stol. dalje) grške bogoslovske literature. Pripravljalni odbor se je že dogovoril s P. A. Palmierijem, pisateljem tega dela. Kot prvi dar bodo člani »V. A.« prejeli »Acta II. Conventus Velehradensis« in »Slavorum lit. theologicae«.

2. »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« v ljubljanski škofiji je ravnokar izdalo kratek poljuden životopis sv. Cirila in Metoda, z letnim poročilom o delovanju »Apostolstva«. Iz letnega poročila je razvidno, da

je bilo delovanje »Apostolstva« nepričakovano blagoslovljeno. »Apostolstvo« je poslalo znatno podporo vzhodnim misijonom in misijskim napravam (gl. Voditelj 2. št. str. 177). Za povzdigo krščanske izobrazbe in verskega življenja v domovini je »Apostolstvo« začelo prav živahno delovati z izdajanjem nabožnih knjig, ki ob enem služijo za populariziranje vzhodnega cerkvenega vprašanja. V dveh mesecih so izšle naslednje štiri knjige: 1. Silvin Sardenko, Marijino kraljestvo na jutrovem (založilo »Apostolstvo«; cena 50 vin.); 2. Silvin Sardenko, Slovanska apostola. Zgodovinska igra v petih dejanjih (založila »Katol. Bukvarna«; cena K 1·20); 3. Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti (s kratkim letnim poročilom o »Apostolstvu«); 4. A. M. Slomšek o sv. Cirilu in Metodu (založila »Katol. Bukvarna«).

3. Škof A. M. Slomšek je po svojem globokem umevanju delovanja sv. Cirila in Metoda v zvezi z vzhodnim cerkvenim vprašanjem presegal ne samo vse Slovence, ampak sploh vse Slovane svoje dobe. To je razvidno iz Slomškihvih spisov o sv. Cirilu in Metodu, o bratovščini sv. Cirila in Metoda in sploh o vzhodnem cerkvenem vprašanju, ki jih je »Apostolstvo« ravnokar zbralo in izdalo. Škof A. M. Slomšek ni o nobenem svetniku toliko pisal kakor o sv. Cirilu in Metodu. Češčenje in bratovščino sv. Cirila in Metoda je razširjal s svetim navdušenjem in velikim uspehom ne samo med Slovenci, ampak tudi med drugimi narodi. Bratovščina sv. Cirila in Metoda mu je bila najljubša izmed vseh velikih del, kar jih je ustvarila njegova gorečnost za blagor domovine in katoliške cerkve. V njej se kaže velikost in globokost Slomškovega duha. Naj bi se ob 1025letnici Metodove smrti poživilo češčenje sv. Cirila in Metoda v duhu A. M. Slomška!

Dr. F. Grivec.

III.

Vzhodna cerkev.

A. Ruska cerkev.

1. Duhovna Akademija v Peterburgu je dne 15—17. (28—30.) decembra 1909 praznovala stoletnico svoje ustanovitve. Slovesnosti so se udeležili metropolit Antonij, mnogo škofov, deputacije vzhodnih patriarhov, zastopniki ruskih znanstvenih zavodov, deputacije srbskih in bolgarskih semenišč. V proslavo stoletnice so ustanovili poseben fond za izdajanje znanstvenih spisov; največji znesek je v ta namen daroval škof jekaterinoslavski (30.000 rubljev). Profesorji akademije bodo v proslavo stoletnice izdali poseben znanstveni zbornik.

2. Nemiri v ruskih semeniščih. Proti koncu l. 1909 (nov.) so se v mnogih ruskih semeniščih zopet pojavili resni nemiri in neredi. Sinoda je ukazala, naj se iz semenišč odstranijo vsi gojenci, ki se nočejo ukloniti semeniškim pravilom. Posledica te naredbe je bila, da so morali eno semenišče (Tomsk) zapreti; v štirih semeniščih so zaprli po nekoliko razredov oziroma paralel (Kostroma, Orel, Jaroslav, Smolensk), v štirih semeniščih so izključili po nekoliko gojencev, v sedmih pa še tega ni bilo treba.

Dnevnik »Novoe Vremja« je ob koncu l. 1909 in v začetku l. 1910 ponovno napadal vso rusko bogoslovsko vzgojo, izobrazbo in znanost, ki je po njegovem mnenju kriva verskega indiferentizma med inteligenco in

nemirov v ruskih semeniščih. Ruski cerkveni časopisi sicer odločno zavračajo te napade, a vendar priznavajo, da imajo semeniški nemiri ne samo slučajne, ampak globlje vzroke. — Glavna vzroka sta zaostalost bogoslovske izobrazbe za duhom časa in omejevanje svobode v izbiranju poklica. Seminaristi se izkušajo na nedovoljen način seznaniti z novimi filozofskimi, socialnimi in političnimi idejami in pri tem izgublajo vero; bogoslovska izobrazba se pa sploh premalo ozira na potrebe in ideje naše dobe ter ne daje zadostne opore za boj proti novim protiverskim idejam. Pobédonoscev je seminaristom prepovedal prestop na vseučilišča, da bi jih tako ohranil za duhovski stan. Zato so bili mnogi seminaristi prisiljeni proti svojemu nagnjenju ostati v semenišču. S svojo nezadovoljnostjo in upornostjo so vplivali še na svoje tovariše. Zato se že od 1880-ih let dalje tolikokrat ponavljajo nemiri in neredi v ruskih semeniščih.

3. Staroobredci imajo vedno kake neprijetne afere. V začetku letošnjega leta je staroobredski nadškof Joan izobčil bogatega moskovskega fabrikanta Morozova, ker je staroobredskega duhovnika prisilil, da je poročil ženina in nevesto, ki sta si bila sorodna v drugem kolenu. Duhovnika je nadškof kaznoval s suspenzijo. Znani škof Mihael (gl. »Voditelj« 1910, str. 81) se noče ukloniti sklepu staroobredskega cerkvenega zbora; še sedaj je v Rusiji, dasi bi bil moral že oditi v Kanado.

4. Staroobredstvo in katoličanstvo. Staroobredski tednik »Cerkov« (1909, št. 46) pripoveduje, da so zastopniki katoliške cerkve v zadnjih letih večkrat nagovarjali staroobredce, naj se zedinijo s katoliško cerkvijo. Posebno zanimivo je pismo, ki ga je l. 1909 gališki metropolit Andrej Septickij poslal nemu izmed najvplivnejših staroobredcev. »Cerkov« piše, da je to pismo napravilo »velik, neizbrisen vtisek«. Metropolit Šeptickij v tem pismu poudarja, da katoliška cerkev priznava veljavnost staroobredskega duhovništva in hvali staroobredce, ki so ohranili načelo neodvisnosti cerkve od svetne oblasti. »Cerkov« se sicer še ne more vneti za unijo, a priznava, da se posledice občevanja med katoliško cerkvijo in staroobredci še ne dajo preračunati. Rusko državno cerkev pozivlja, naj se od katoličanov uči prijavnosti do staroobredcev in z najostrejšimi izrazi obsoja dosedanje postopanje ruske cerkve nasproti staroobredcem (rusko državno cerkev imenuje »vseruski Kajn«).

5. Verska svoboda v Rusiji. Ruska дума je v aprilu 1909 sprejela zakonski načrt, ki brez posebnih ovir dovoljuje prestop iz ene vere v drugo (gl. »Voditelj« 1909, str. 304). Konservativni krogi so bili s tem načrtom jako nezadovoljni in so proti njemu odločno protestirali. V jeseni l. 1909 se je tudi ruski »državni svet« (Gosudarstvennyj Sovět) izrekel proti svobodi prestopanja iz enega veroizpovedanja v drugo in proti enakopravnosti drugih veroizpovedanj s pravoslavljem. Sedaj je gotovo, da zakonski načrt, ki ga je sprejela дума, ne bode potrjen. — Podobno se je v »državnem svetu« zgodilo z zakonskim načrtom o staroobredskih cerkvenih občinah (gl. »Voditelj« 1909, str. 418); vse ugodnosti, ki jih je staroobredcem dovolila дума, so zavržene; o staroobredskih zakonih se bo še enkrat razpravljalo v dumi. Pod pritiskom konservativnih krogov je vlada umeknila še nekatere druge veroizpovedne zakonske načrte. Vprašanje o verski svobodi v Rusiji je torej še vedno nerešeno; še vedno bode odločevala vsemogočna ruska birokracija.

B. Črna gora.

»Zakon o parohijskom sveštenstvu«. Lansko leto je črnogorska skupščina sprejela zakon, ki določa pravice, dolžnosti in plače črnogorske duhovščine. Zakon ima 49 členov; člen 34—41 govori o rimskokatoliški cerkvi. V uvodu se »istočno-pravoslavna« vera proglašča za državno vero. Župnik in sploh dušni pastir (»parohijski sveštenik«) more biti le črnogorski podanik. Župnije razpisuje konzistorij po odobrenju ministrstva. Župnija ne sme šteti več kakor 400 in ne manj kakor 200 družin (domova). Izjeme so dovoljene le v mestih in večjih vaseh, a tudi tam ne sme župnija imeti nad 600 družin; v bolj redko naseljenih krajih pa smejo župnije imeti najmanj 150 družin.

Osnovna plača »parohijskog sveštenika« je 960 perperov (perper = frank); v mestih je duhovniška plača za 480—720 perperov višja.

Ko bode zakon izveden (to se je menda že izvršilo), bode ministrstvo v soglasju s škofi razdelilo črnogorsko kneževino v župnije in vse župnije razpisalo. — »Glasnik pravoslavne crkve u Srbiji« (15. febr. 1910, št. 4) piše, da je ta zakon splošno dober in pravičen, samo da ima po njem ministrstvo preveč vpliva v strogo cerkvenih stvareh.

C. Grška cerkev v Turčiji.

Carigrajski patriarh Joahim III se z veliko vztrajnostjo bori za stare pravice grške cerkve. Ker njegova »spomenica« ni imela uspeha pri turški vladi (gl. »Voditelj« 1910, str. 82) je šel (v okt. 1909) osebno k velikemu vezirju Hilmipaši, da se uradno dogovorita o razmerju med grškim patriarhom in turško vlado. Hilmi-paša je priznal, da je grški patriarh zastopnik svojih vernikov pri turški vladi in da so mu še vedno zagotovljene stare pravice: neomejena cerkvena jurisdikcija in svetna sodna oblast nad duhovniki in škofi, oblast razsojati v vseh zakonskih stvareh in oporokah svojih podložnikov, vodstvo in nadzorstvo vseh grških šol in dobrotelčnih zavodov. Patriarha so v tem boju podpirali vsi vplivnejši Grki v Carigradu člani sinode in narodnega sveta); arhivar carigrajskega grškega patriarhata Manuel Gedeon je spisal znanstveno razpravo o patriarhovih pravicah. Patriarh Joahim III si je s svojim previdnim in odločnim nastopanjem pridobil spoštovanje vseh Grkov. — Grki dobro vedo, da je njihova cerkvena avtonomija v veliki nevarnosti; mladoturški odbor se bode še nadalje boril proti predpravicam razkolnih Grkov.

V začetku l. 1910 je nastalo veliko nasprotje med carigrajskim patriarhom in med sinodo. Sinoda obstoji iz 12 metropolitov. Po pravilih, določenih sredi preteklega stoletja, se mora vsako leto polovico članov sinode zamenjati z novimi; vsak član sme biti le dve leti v sinodi. Tako pogostno menjavanje sinodalnih metropolitov prizadeva vsakemu patriarhu mnogo skrbi in neprijetnosti, pa tudi za cerkveno upravo ni ugodno. Zato je prišlo v navado, da je smel patriarh nekatere izkušene metropolitite obdržati nad dve leti v sinodi. Letos se je večina sinode uprla tej navadi in zahtevala, da se v sinodo pokliče 6 novih metropolitov, med njimi dva odločna patriarhova nasprotnika. Patriarh je spoznal, da mu večina sinode načelno nasprotuje; zato se je odpovedal predsedstvu sinode. Ta patriarhov korak bi pomenil, da se namerava odpovedati prestolu. A sinoda vendar ni odnehala.

V Carigradu sta nastali dve stranki; ena in sicer večja za patriarha, druga proti njemu. Ljudstvo in grški narodni svet je za patriarha. Dne 30. januarja se je ljudstvo v velikih trumah zbralo pred patriarhovo palačo in demonstriralo za patriarha.

Dne 4. (17) marca je bila kriza kar nepričakovano rešena. Patriarh je tega dne sklical sejo sinode in pred sejo prosil, da najbode dosedanje nasprotje pozabljeno. Obe stranki, sinoda in patriarh, sta spoznali, da je to najboljša rešitev. Na mirno rešitev je vplivala turška vlada. Tako se je torej zopet enkrat ponovila stara vzhodna tragedija. Turška vlada mora reševati prepire med strankami v razkolni cerkvi; grška razkolna cerkev noče priznati papeževega prvenstva, zato pa v resnici priznava prvenstvo turške vlade. Nad Grki se bridko uresničuje, kar so v strastni zaslepljenosti želeli leto (1452) pred padcem Carigrada, ko so klicali: »Rajši turški turban, kakor papeževo tiaro!«

Neprijetna cerkvena kriza je Grkom zelo škodovala. Turška vlada je postala drznejša nasproti Grkom. Vedno glasneje se pojavljajo grške pritožbe proti sedanji turški vladi. Uradno patriarhovo glasilo (*Εκκλησιαστική Ἀλήθεια*) piše, da se grški cerkvi v Turčiji še nikoli ni tako hudo godilo kakor sedaj. Od vseh strani turške države neprestano prihajajo pritožbe o preganjanju Grkov. Turška vlada si prilaščuje pravico nad grškimi šolami, ki so bile od l. 1891 popolnoma v oblasti in pod nadzorstvom grške cerkve. Stare predpravice, ki so jih razkolni Grki tako brezobzirno izrabljali proti drugim krščanskim narodom in proti katoličanom, bodo najbrže polagoma popolnoma odpravljene. Vrhutega pa še med turškim prebivalstvom raste mrznja proti Grkom. Grkom v Turčiji se bliža dan maščevanja.

Dr. F. Grivec.

IV.

Slovstvo.

a) Pregledi.

I. Pogosto sv. obhajilo.

Vsak dober dušni pastir želi in si prizadeva, da njegovi župljani kolikor mogoče napredujejo v krščanskem življenju, v krščanski popolnosti. Marsikak duhovnik ugiba, kako bi dosegel ta vzvišen namen. Gotovo ga bo dosegel najprej in najbolje, če navaja svoje ovčice, da prejemajo pogosto sv. obhajilo.

To je spoznal sedanji papež Pij X in je zato izdal 20. dec. 1905 imenitni in zelo važni dekret o pogostem in vsakdanjem sv. obhajilu. Povsod so učeni in goreči pisatelji-duhovniki spoznali, kako eminentno važen je ta dekret; spisali so zato razne knjige in knjižice, v katerih svoje duhovne sobrate, pa tudi verno katoliško ljudstvo navdušujejo, da bi pogosto, tudi vsak dan, prejemalo Jezusa v sv. obhajilu.

Tudi na Slovenskem se je sicer že pisalo o tem predmetu, a žalibog, še vse premalo; saj po 4 letih, ko je izšel papežev dekret, nimamo niti ene slovenske knjižice, ki bi razložila, kako pomenljiv je omenjeni dekret. Zato naj v »Voditelju« vsaj omenim nekaj nemških knjižic, ki so jih spisali 3 jezuiti, 2 nemška in 1 fran-

coski. Prvi pisatelj, ki se veliko trudi, da povsod prodre papežev dekret, je urednik nemškega »Glasnika«, presv. Srca Jezusovega p. Jožef Hättenschwiler S. J. v Inomostu. Izdal je knjižico: »Die öftere und tägliche Kommunion nach dem päpstlichen Dekrete vom 20. Dez. 1905«. Innsbruck. Felizian Rauch.

Na 94 straneh obravnava pisatelj najprej pomen dekreta in pravi, da je ta dekret veliko delo, velika dobrota za katoliško cerkev, za celo človeštvo. V sedanjih brezvernih časih je treba vernih, odločnih, čistih mož, žena, mladenčev in deklet. Kdo nam jih bo dal? Sv. obhajilo — zakrament vere. Ta dekret je tudi pokopal vse neplodne prepire katoliških pisateljev, ki so nastali radi pretiranih pogojev, katere so zahtevali, da sme kdo pogosto ali celo vsak dan prejemati sv. obhajilo.

Nadalje našteva pisatelj nagibe za pogosto sv. obhajilo. To želi Gospod Jezus, ker naj bi bilo sv. obhajilo naš vsakdanji kruh, naša vsakdanja dušna hrana. Gospod pa pri tem ne gleda toliko nase, da bi verniki s pogostim obhajilom Njega čistili, marveč, da bi imeli mi od tega korist, da si namreč ohranimo in množimo duhovno življenje, milost božjo, da se obvarjemo zunanjih in notranjih sovražnikov, da rastemo v krščanskih čednostih, da ne omagamo v trpljenju in težavah.

Pisatelj potem opisuje, kako so prvi kristjani vsak dan prejemali sv. obhajilo, kako ga začeli verniki pozneje opuščati, tako, da je morala katoliška cerkev slednjič zapovedati, da mora vsak katoliški kristjan, če hoče biti še ud katoliške cerkve, vsaj enkrat v letu pristopiti k mizi Gospodovi.

Nato pisatelj točno in dobro razlaga posamezne oddelke dekreta, posebno pogoje, pod katerimi smejo verniki prejemati pogosto sv. obhajilo; dalje pravi, da spovednik ne sme nobenemu spovedencu prepovedati pogostega obhajila, če le stori vse, kar zahteva cerkev; župniki, spovedniki in pridigarji naj vneto priporočajo vernikom, zlasti mladini, da pogosto, celo vsak dan prejemajo Jezusa.

Razne ugovore in pomisleke proti pogostemu sv. obhajilu pisatelj spretno pobija. V dodatku knjižice pa še navaja dekrete, kako naj bolniki prejemajo angelški kruh.

Pisatelj piše vneto in prepričevalno; vpleta v pojasnilo tudi razne zglede, zato knjižico vsem duhovnikom toplo priporočamo.

Ker je pa ta knjižica večje oblike in namenjena vsem stanovom, zato je izdal pisatelj več manjših, priročnih knjižic za razne stanove posebej, n. pr. za dekleta, mladeniče in dijake. Zadnja knjižica ima naslov: »Auf zum Tische des Herrn! Eine Anleitung zur öfteren Kommunion.«

V vseh teh knjižicah obravnava pisatelj isto snov kakor v večji knjižici, samo da piše za posamezne stanove in navaja take zglede, ki so primerni dotičnemu stanu.

Drugi pisatelj je pa p. Emil Springer S. J., profesor bogoslovja v Sarajevu v Bosni. Spisal je 2 nemški knjižici o istem predmetu, eno za verno ljudstvo, drugo pa za duhovnike.

Naslov prve je: »Eine Freudenbotschaft für alle Katholiken. Das päpstliche Dekret über die tägliche Kommunion mit Einleitung und Erklärungen versehen. Paderborn 1908, Bonifatius-Druckerei.« 72 strani.

V uvodu razlaga pisatelj najprej kratko zgodovino sv. obhajila, kako so prvi kristjani goreče prejemali sv. obhajilo (do l. 300 po Kr.), kako je pozneje gorečnost kristjanov pcnehavala (od 4.—16. stol.), kako se je zopet poživila (od 16. stol. pa do danes). Nato razdeljuje cel dekret v posamezne oddelke in jih, kakor p. Hä-

tenschwiller kratko, pa temeljito razlaga. V knjižici se prav nepotrebno ponavlja zgodovina sv. obhajila, drugače je pa knjižica prav dobra.

Druga pisateljeva knjižica je pa samo za duhovnike: »Haben wir Priester noch Vorurteile gegen die häufige und tägliche Kommunion der Gläubigen?« Prav nič ne dvomimo, da se papežev dekret o pogostem in vsakdanjem sv. obhajilu ne bo nikdar izvršil, ako se zato ne zavzemajo posebno duhovniki. Od teh pa mnogi dekreta ne vpoštevajo, ker ga ali niso brali ali ne zadosti umeli ali pa imajo, ker je stvar nova, mnogo predsodkov. To je dobro vedel tudi pisatelj in je zato zbral v tej knjižici 12 najvažnejših in najnavadnejših predsodkov. Naj jih navedem le nekaj: »če gre kdo manjkrat k sv. obhajilu, je bo prejel pobožnejše in bo imel večjo korist;« »bolje je, da greš redkeje k obhajilu, pa se bolje pripraviš;« »sv. obhajilo moramo spoštovati, zato ne smemo dovoljevati večkratnega ali celo vsakdanjega obhajila osebam, ki še niso popolne;« »to vodi v trcijalstvo;« »bolje bi bilo, da bi šli vsi vsak mesec k sv. obhajilu, kakor nekateri vsak dan;« »dekreta ne morem izvršiti;« itd.

Vse te in druge pomisleke, predsodke in ugovore duhovnikov zavrača pisatelj včasih daljše, včasih krajše, vselej pa logično, prepričevalno in temeljito, tako da bo goreč duhovnik prebravši to knjižico rekel: »Res, vsi moji predsodki proti pogostemu sv. obhajilu ne pomenijo ničesar«, in bo začel navdušeno vpeljavati v svoji župniji ali zavodu pogosto sv. obhajilo.

Zdi se nam pa, da včasih pisatelj predsodke premalo razlaga in upošteva; zlasti bi moral podati duhovnikom praktično navodilo, kako naj polagoma vpeljejo v svoji župniji pogosto in vsakdanje sv. obhajilo; pokazati bi jim moral, kako naj pogumno in vztrajno premagajo vse težave in zapreke, katerih jim gotovo ne bo manjkalo, zakaj tu gre za to, da razbijejo stoletno nasprotno mnenje vernikov in odpravijo staro ukoreninjeno navado. Iz knjižice spoznamo lahko, kako je pisatelj vnet za svojo stvar, da je pokoren sv. očetu in goreče ljubi duše, katerim v korist je pisal to knjižico. Vsak duhovnik, ki se zanima za pogosto obhajilo, naj bi si jo omislil.

Tretji pisatelj, ki je spisal več spisov o istem predmetu, in ki je po izjavi kardinala V. Vanutelli-ja na evharističnem shodu v Metz u l. 1907 najbolj izrazil misli in želje sv. očeta o pogostem sv. obhajilu, je belgijski jezuit p. Julij Lintelo. Pisal je sicer francosko, toda vse njegove knjižice so že preveli v nemščino. Dve ste večji, druge manjše, priročne oblike.

Prva je izključno za duhovnike-pridigarje in spovednike, in se glasi: »Das Dekret über die tägliche Kommunion . . . und die Pflichten der Prediger und Beichtväter« prestavil iz francoščine P. Josef Finster, S. J. (Druck und Verlag von Franz Stein Nachfolger Hausen & Com. Saarlouis 1909. 48 str. 60 vin.) Ker je pisatelj ta spis skrbno in temeljito sestavil, naj obširneje poročam o njegovi vsebini.

Pisatelj najprej pove pridigarjem, kake dolžnosti imajo vsled tega dekreta. Papež Pij X pravi namreč v onem dekretu (1905): »parochi, confessarii et concionatores iuxta probatam catechismi Romani doctrinam (P. II. n. 60) christianum populum ad hunc pium et salutarem usum (pogostega in vsakdanjega sv. obhajila) crebris admonitionibus multoque studio cohortentur.« In v drugem pismu l. 1907 naroča papež škofom, naj skrbne, da bodo duhovniki prirejali evharistične tridnevne, v katerih naj širijo med ljudstvom pogosto sv. obhajilo. Na to papeževo pismo se ozira pisatelj in pravi, da so sicer v naših brezvernih časih tudi apologetične pridige potrebne, toda te ne zadostujejo; izkušamo namreč, da

gre sicer mnogo katoličanov k sv. maši, da delujejo socialno in karitativno, da pa žive večkrat cele tedne in mesce v smrtnem grehu. Tem je treba dati nadnaravnega življenja milosti božje, in to bo storilo le pogosto in vsakdanje sv. obhajilo.

Pridigarji naj torej v evharističnih pridigah tako pridigajo, da bodo verniki prepričani, da je vsakdanje obhajilo njihovo vsakdanje opravilo, njihova vsakdanja hrana; povedo naj jim, da imajo vsi verniki brez izjeme pravico prejemati vsak dan sv. obhajilo, in ne samo pobožne ženske in tisti, ki res napredujejo v krščanskih čednostih. Čeprav pridigarji vedo, da morda ne bodo dosegli precej velikih uspehov, naj vendar vsemu katoliškemu ljudstvu razjasnijo načela, ki jih povdarja sv. oče v svojih dekretih.

Dalje naj pridigarji govorijo vernikom, kako tesno je zvezana sv. maša s sv. obhajilom, kaj uče o (pogostem) obhajilu sv. cerkev, cerkveni očetje, liturgija, cerkveni zbori in zgledi svetnikov; povedo naj jim, da cerkev ne zahteva nič več od tistega, ki hodi vsak dan k sv. obhajilu, kakor od onega, ki hodi vsak teden ali vsak mesec, vsi morajo biti namreč v milosti božji in prejemati Jezusa iz dobrega namena. Pridigarji naj temeljito pobijajo vse stare, ukoreninjene predsodke, ki jih ima verno ljudstvo proti pogostemu sv. obhajilu.

Pridigarji naj ne pridigujejo o pogostem sv. obhajilu samo včasih, ampak »frequenter« in »multo studio«. Zato pa morajo biti sami vneti za sv. evharistijo, jo proučevati v dogmatiki, iskati zanjo dobrih dokazov in lepih zgledov. Če bodo pridigarji vernike tako večkrat poučevali in navduševali za pogosto sv. obhajilo, bodo morali seveda več spovedovati. Zato daje pisatelj tudi spovednikom navodila, naj bodo vsak dan v spovednici in sicer ob urah, ki so za ljudstvo najprimernejše. Spovedi, ki jih opravljajo verniki samo iz pobožnosti, naj spovedniki kolikor morejo, omeje; saj dobe po odloku sv. očeta vse odpustke med tednom vsi, ki vsak dan ali skoro vsak prejemajo sv. obhajilo, četudi ne gredo vsak teden k sv. spovedi, če so le v milosti božji.

Spovedniki ne smejo samovoljno odrekati, ozir. dovoljevati vernikom pogostega in vsakdanjega sv. obhajila, ampak imajo le pravico, da se prepričajo, je-li spovedenec izpolnil pogoje, ki jih zahteva sv. oče v svojem dekretu, če je namreč v milosti božji in z dobrim, pravim namenom pristopa k mizi Gospodovi. Nato pisatelj obširno govori, kako spozna spovednik, ali ima spovedenec pravi, dober namen. Poizveduje naj pri spovedencu, če ne hodi k sv. obhajilu samo iz navade, ničemurnosti ali iz človeških ozirov, da bi se morda s tem, da večkrat prejema Jezusa, komu prikupil ali ne zameril. Glavni namen mora biti vedno dober; če se pa pridruži temu glavnemu namenu še kak drug postranski slab namen, je seveda sv. obhajilo slabše, vendar je tudi še to obhajilo dobro, če le ne izključuje glavnega dobrega namena. Če bi bil pa glavni namen pri sv. obhajilu graviter malus, bi bilo seveda tudi obhajilo slabo, grešno. Če bi pa kdo le iz navade ali iz človeških ozirov prejemal sv. evharistijo, bi bilo to le majhen greh; takemu pa naj spovednik ne odreče precej pogostega sv. obhajila, ampak naj ga skuša poučiti da bo z naprej pristopal k sv. obhajilu le iz dobrega namena.

Nekateri duhovniki (pisatelji) namreč, ko govorijo o koristi pogostega sv. obhajila, preveč poudarjajo, kaj dela sv. obhajilo *ex opere operantis*, pozabijo pa pri tem na to, kako deluje sv. obhajilo v človeški duši samo po sebi ali kakor pravijo bogoslovci »*ex opere operato*«. Gotovo je sicer, da ima tisti, ki se dobro pripravlja za sv. obhajilo in ga pobožno prejema, večjo korist, kakor tisti, ki se slabše pripravlja; toda vseeno bo tisti, ki prejema Jezusa v milosti božji in iz dobrega namena, napredoval v dobrem, v krščanskih čednostih, četudi bi se iz kateregakoli vzroka malomarneje pripravljal na sv. evharistijo. In če tak, ki pogosto

prejema sv. obhajilo, včasih vseeno še smrtno greši, bo gotovo manjkrat žalil Boga s smrtnim grehom, kakor če bi ga le redkokdaj videli pri obhajilni mizi.

Nazadnje pisatelj zelo poudarja, da sv. oče sicer zelo želi, da bi bili verniki, ki pogosto ali celo vsak dan oživljajo svoje duše s sv. obhajilom, brez malih, vsaj prostovoljnih grehov, da jim bo evharistija več koristila; vendar mali grehi niso nobena ovira, da bi verno ljudstvo pogosto, celo vsak dan, prejemale ljubega Jezusa. —

To knjižico vsakemu pridigarju in spovedniku prav toplo priporočamo.

Oglejmo si zdaj drugo pisateljevo knjižico, ki slove: »Die öftere und tägliche Kommunion der Schüler.« Iz francoskega prestavil p. Bernhard Marx, S. J. Saarlouis 1909.

Knjižica ni namenjena dijakom, ampak kakor pove že naslov: »Für Priester und Erzieher«. Pisatelj torej piše duhovnikom in vzgojiteljem (staršem), naj navajajo tudi dijake v zavodih in vzgojevališčih, da se bodo tudi ti pogosto ali celo vsak dan združevali z Jezusom v sv. obhajilu. Pisatelj najprej nasvetuje vzgojiteljem sredstva, ki naj jih rabijo, da dijake pripravijo na večkratno obhajilo, potem pa opisuje zadržke, katere naj odstranijo.

Dijaki naj pa ne pristopajo pogosto k sv. obhajilu le med letom, ko so v zavodu, marveč naj tudi doma v počitnicah ne opuste te lepe navade. Zakaj le pogosto žive dijaki v počitnicah preveč prosto in podero to, kar so vzgojitelji in spovednik z velikim trudom med letom sezidali. Zato omenja pisatelj v tem poglavju vse, kar bi moglo dijaka navdušiti, da tudi v počitnicah enako pogosto prejema Jezusa, kakor se je navadil v zavodu.

Zoper to »novotarijo« pa imajo večkrat dijaki sami, njihovi vzgojitelji in starši dosti pomislekov in ugovorov, zato pisatelj vse te spretno zavrača in zlasti poudarja, naj si dijaki svobodno izbirajo spovednika. Da bodo dijaki to lažje storili, naj profesorji in vzgojitelji tistih dijakov, ki večkrat hodijo k sv. obhajilu, ne protežirajo niti v šoli niti drugod, naj onim dijakom, ki redkeje pristopajo k mizi Gospodovi, nikdar tega ne očitajo vpričo drugih sošolcev, sploh naj se vsak dijak prosto dogovori s svojim spovednikom, kolikokrat naj prejema sv. evharistijo.

Tako tudi dijaki ne bodo pristopali božjerpno k mizi Gospodovi. Ako bi pa morda kak dijak vseeno nevredno zavžival Jezusa, se zato ne sme kratiti pogostega sv. obhajila mnogim drugim dijakom, ki ga prejemale z veliko koristjo.

Knjižico naj bi pazljivo prebrali vsi direktorji in profesorji raznih učnih zavodov; tudi staršem dijakov bo koristila.

Pisatelj želi, da bi se omenjena knjižica lažje razširila med ljudstvom; zato je izdal isto knjižico v mali, 32 strani obsegajoči brošurici: »Die öftere Kommunion der Kinder«, v nemščino prestavil župnik Oskar Witz¹.

Isti pisatelj je izdal še dve knjižici, eno za mladino, drugo za može.

Tako sem naštel razne spise, ki razpravljajo o pogostem in vsakdanjem sv. obhajilu. Vsak duhovnik naj si izbere tiste, ki se mu zde najprimernejši. Nazadnje pa kličem vsem duhovnikom: lotimo se navdušeno, požrtvovalno in vztrajno velikega dela, razširjajmo povsod in pri vseh prilikah prejemanje pogostega in vsakdanjega obhajila, to bo mogočna križarska evharistična vojska.

Ljubljana.

Janez Pristov, S. J.

¹ Izšel je tudi slovenski prevod te knjižice: Staršem in vzgojiteljem! Navajajte otroke, da bodo hodili pogostoma k sv. obhajilu. Ljubljana. Kat. bukvarna 1910. 16° (44). K —.25; pri naročilih na 10 in več izvodov à K —.20.

2. Življenjepisi sodobnikov.

Erzabt Plazidus Wolter. Ein Lebensbild von P. Sebastian von Oer. Mit 10 Bildern. 8° (X u. 158). Freiburg et Wien 1909. Herder. K 2.40, vez. K 3.36.

Ce que font les moines en exil. Le Frère Gabriel Giraud et son oeuvre à Reichenburg (Autriche) 1836—1899. Par un religieux de son monastère. Reichenburg 1908. 8°, 281 str. Z 10 slikami.

Dr. Franz Maria Doppelbauer, Bischof von Linz. Ein Bild seines Lebens und Wirkens. Mit einem Titelbild und 46 Textillustrationen. Von dr. Johann Zöchbauer, Gymnasialdirektor am Kollegium Petrinum in Urfahr. Linz a. D. 1909. 4°, str. 175.

Erlebnisse und Erinnerungen. Von Josef Scheicher. I. Bd. Aus der Jugendzeit. II. Bd. Aus der Studienzeit. III. Bd. 1. Teil. Aus dem Priesterleben. 8°, 8 + 347 str., 548 str. in 406 str. Carl Fromme, Dunaj. Izšel je že tudi četrti vezek z raznovrstnimi spomini.

Kdo ni v mladosti z zanimanjem čital v Slomškovih Drobtinica celo vrsto življenjepisov duhovnih in posvetnih mož, ki so sodobno ž njim živeli. Čudno, da je dandanes te vrste slovstvo tako redko. Umrjejo-li odlični možje, prinese časnik kratko notico, kvečemu še podlistek, potem so pa pozabljeni. Še tako odlične osebe kakor so slovenski škofje ne uživajo boljše usode. Umril je Missia, prvi slovenski kardinal, oče slovenske katoliške renesance, kakor so ga nazvali, a ni se našlo pero, ki bi natančno opisalo njegovo delovanje. Koliko bi se dalo vplesti o razvoju Slovencev v njegovi dobi. Saj ne pride v poštev samo dotična oseba, ampak vsa okolica, ki se je zgrinjala okoli njega in stala pod njegovim vplivom. Med Štajerci je blagi in učeni Stepschnegg škofoval 25 let, gotovo z najboljšimi nameni in z dobrimi uspehi. Zakaj nam nihče te dobe spodnještajerskega verskega življenja ne opiše, dokler še živijo osebe, ki so sodelovale, ki se spominjajo raznih, mogoče malenkostnih, a značilnih potez, ki se bodo čez stoletja iskale zaman po arhivih. Kdo izmed mlajših ve, kako stališče je zavzemala lavantinska duhovščina v versko-političnih bojih l. 1848, 1870, 1874, kako v narodnem preporodnem gibanju? Ali naj bodo tedanji časniki edini vir in pa suhoparni akti posvetnih in cerkvenih osrednjih uradov. Kako malo je v njih zabeleženega. Vse, karkoli bo kdo o tej dobi zapisal, bo mlajšim novo in zanimivo. Ravnotako bi bilo hvalevredno, ako bi kdo izmed sedaj delujočih politikov pisal svoje vtise in zasledoval razvoj v javnem življenju in za kulisami, v dobi, ko hočejo Slovenci tudi v politiki odločevati o svoji usodi. Drobni zapiski vodilnih mož bodo odtehtali težke letnike dnevnik listov. Glede političnih avtobiografij stojijo od nekdanj Angleži v prvi vrsti, glede življenjepisov za cerkev zaslužnih mož pa Francozi. Nemci so v biografijah sodobnikov mnogo manj produktivni, o nas Slovincih pa ni niti govora. Naj nikdo ne misli, da gre za prazno povečevanje ali hvalisanje, ampak življenje dotične osebe je le okvir za odlomek iz življenja in razvoja kake organizacije — družbe, cerkve ali naroda.

V naslednjem ocenimo nekatere življenjepise sodobnikov, ki so nam prišli v roke. Placid Wolter je soustanovnik redovne kongregacije, G. Giraud redovne hiše, škof Doppelbauer je vodil skozi 20 let odlično katoliško vladikovino, J. Scheicher pa je med začetniki politične krščansko-socialne struje med avstrijskimi Nemci. Vsak izmed njih je deloval v

drugačnem milieju, a vsi so imeli iste verske namene — posvetiti sebe, koristiti bližnjemu.

Placid Wolter je imel krasno vzgojo. Njegov premožen oče je opustil trgovino ter se je posvetil edino vzgoji svojih 12 otrok. Izmed teh so trije postali svetni duhovniki (Ernst in doktor bogoslovja Rudolf, pozneje benediktinca kot o. Placid in o. Maurus, eden pa še živi kot župnik), eden je umrl kot benediktinski klerik, eden je deloval kot jezuit v Južni Ameriki, dva sta umrla po dokončanih medicinskih študijah, ena sestra pa je postala redovnica. V zakon ni nobeden stopil. In mati teh globokokrščanskih otrok je bila luteranka, ki je konvertirala šele, ko so že trije njeni sinovi bili mašniki. A ravno ona jim je vcepila živo versko prepričanje. Kako zanimiva je ta rodbina!

Naš Ernst je deloval kot profesor na škofovski gimnaziji v Aachenu. Učil je latinsko, grško, francosko in angleško ter verouk v najvišjih razredih; poleg 26 ur šole na teden je imel še zraven dušoskrbje. Ko pa je njegov prijatelj dr. J. P. Nickes stopil v benediktinsko opatijo pri sv. Pavlu v Rimu, ker je tamošnji opat iskal nemških novincev, mu je sledil najprej sam (1855), potem pa še brat dr. Rudolf, tudi profesor na isti gimnaziji. V Rimu je Ernst Wolter, sedaj o. Placid, spoznal po posredovanju kardinala Hohenlohe katoliško knjeginjo Katarino, vdovo po knezu Karolu Hohenzollern, ter jo je z blagoslovom sv. Mavra ozdravil težke bolezni. Ko je potovala v sv. deželo, sta jo smela brata spremljati. Ko so se vrnil v Rim, je dosegla, da sta se pooblastila ustanoviti benediktinski samostan v Nemčiji. Ostala sta najprej v rojstni hiši v Bonnu in skozi 5 mesecev sta pisarila na vse strani, da bi našla primeren dom, slednjič sta prevzela od dominikancev zapuščeni samostan blizu Cleve, dokler se ni našlo primernejše selišče v Beuronu ob zgornji Donavi. Izkrajta sta trpela pomanjkanje in revščino. Prvi novice je bil dr. Roman Sauter, pozneje opat v Pragi, l. 1868 je imel samostan že 12 kornih redovnikov in se je povzdignil v opatijo. Naslednje leto je potrkal na njegova vrata bivši papeški častnik Feliks de Hemptinne, sin belgijskega veleindustrija in grofa de Hemptinne, poznejši prvi primas vsega benediktinskega reda. Na dan, ko je v svoji domovini primiciral, sta se ponudila knjigotržca brata Desclée v Tournay, da postavita beuronskim benediktincem na svojih posestvih opatijo in cerkev. Bil je to dar v visokosti enega milijona! Placid je prevzel nadzorstvo pri stavbi, ki se je na skalnatem griču sredi gozda dvignila po načrtih najslavnejšega belgijskega gotika barona Béhune. Ta samostan z imenom Marédsous, kjer je bil Placid tudi prvi opat (1878), je dandanes znan kot vzgojevališče za sinove najboljših družin in središče živahnega znanstvenega delovanja; od tu so patrološka Analecta Maredsolana o. Morina, tu izhaja Revue Bénédictine. Pozneje se je pozidal na sosednjem griču še samostan za benediktinke; grofica de Hemptinne je bila prva opatinja. Beuronski samostan pa je bil od l. 1875 do 1887 vsled nemškega kulturnega boja prazen; menihi so se porazdelili na Tirolsko (Volders), Belgijsko (Marédsous) in Angleško (Erdington). Ko je bil o. Maurus pregnan, je bil edini opat beuronskega kongregacije, ko se je vrnil, spremljali so ga že trije drugi! Po njegovi smrti mu je sledil brat, naš o. Placid. Bila je doba vsestranskega razvoja in priznanja; vsepovsodi so se ustanavljale nove naselbine, med njimi slavna opatija Maria-Laach. Radi tega kraja je moral o. Placid tudi k cesarju Viljemu; na

pravil je nanj tak vtis, da je cesar odsihdob govoril o njem kot o »svojem prijatelju«, ga je naročal pozdravljat in ga je tudi obiskal v Maria-Laach. In ko je dobil pri svojem jeruzalemskem potovanju od sultana v dar kraj na Sijonu, kjer je Marija Devica umrla (Dormitio B. M. V.), ga je dal nemškimi katoličanom, da postavijo tam beuronski benediktinci svoj dom. Ravno letos se je blagoslovila tamošnja nova krasna cerkev. — Ne bom dalje poročal o blagonosnem delovanju o. Placida. Umril je dne 13. sept. l. 1908. Vir za vse njegove vspehe je najbrž v tem »da mu je bila kakor druga narava nadnaravno misliti in soditi.« Pisatelj Oer nam ga je predstavil tako, da se bralec navduši za osebo in za red. Pisal je brez virov, samo iz spominov, a zato nad vse zanimivo.

Enako tendenco ima življenjepis brata Gabriela Giraud. Bil je sin bogatega trgovca s svilo v Lyonu ter se je po dovršenih srednjih šolah pri oo. minimih (sv. Frančiška de Paula) posvetil trgovini in l. 1870 se je kot prostovoljec pri topničarjih udeležil nemško-francoske vojske. Potem pa je vstopil 31 let star v opatijo N. D. de Dombes trapistov. Vendar pa je ostal samo oblat, ker se je bal velike odgovornosti, ki jo zahteva mašniški stan, in tudi ni hotel popolnoma odtegniti svojih trgovskih zmožnosti rodbini. Ker je še veljal kot sodrug tvrdeke »Sinovi Giraud«, je tem lažje delil miloščino. — Ko je vlada leta 1880 pregnala trapiste, se jih je en del nastavil na gradu Bachasse, lastnini rodbine Giraud, med tem pa je zopet iskal za nje novega selišča v Italiji, na Španskem in slednjič v Avstriji. Naš tedanji naučni minister mu je svetoval pri vsprejemu, naj se nastani kje v južnih avstrijskih pokrajinah, kjer še ni toliko samostanov. Tako je Gabriel Girand kupil grad Rajhenburg in ga je podaril redu. Dne 21. aprila l. 1881 so prišli prvi očetje, ki so se nastanili v gradu in ga spremenili v samostan. Skrajja je vladala v njem precejšnja revščina. Menihi so mislili ostati tu le tako dolgo, da se razmere na Francoskem ublažijo, a z l. 1885 so sklenili se trajno naseliti. Ker kmetijstvo ni zadoščalo, da se preživi vsa velika samostanska familija, se je ustanovila še tvornica za čokolado in likere, kakor se nahajajo tudi pri več drugih trapistovskih samostanih. L. 1891 se je rajhenburška naselbina povzdignila v opatijo. Brat Gabriel je živel tu skozi 18 let. Kolikor je mogel, je pomagal z denarjem, dajal pa je tudi najlepši zgled v vseh čednostih. Za sebe je zahteval zadnje mesto za brati in najnižje posle, čeprav je veljal kot hišni ustanovnik. Nekaj časa je celo pometal in sklede pomival. Skozi 11 let je skrbel za bolnike s čudovito potrpežljivostjo, čeprav mu je bilo včasih zoprno in se je moral premagovati; tudi goste je imel na skrbi. Geslo mu je bilo: Bogu čast, meni trpljenje, bližnjemu korist! Ko je l. 1892, dne 28. febr. kot zadnji iz rodbine Girand zatisnil oči, star 62 let, se je truplo prepeljalo v rodbinsko rakev v Lyon, le srce je ostalo rajhenburški opatiji. Knjiga je lep prinos za našo domačo cerkveno zgodovino. Zanimivo se čita, v kaki luči se kažejo naše razmere pisatelju, ki je rojen Francoz. Sploh pa ima vsa knjiga po vsebini in obliki utisnjen pečat francoskega duha. Tiskala se je v domači hišni tiskarni. Obeta se nam tudi podobno delo v nemškem jeziku, kjer se bo razširil del o zgodovini rajhenburškega gradu. Plemenito delo je v čast pobožnemu pisatelju in bo mnogo koristilo, če se poda v slovenskem jeziku, da se red in njegovo stremljenje bolj spozna in ceni, da se tako oo. trapisti ne samo gospodarsko med Slovenci udomačijo,

ampak tudi duševno. Koristili bi tudi lahko z gojenjem zdrave in cene versko-nabožne literature po vzgledu slavnih kartuzijanov.

Čisto drugače se čita življenjepis škofa dr. Franca Maria Doppelbauerja. Pisatelj ne pripoveduje lahkotno iz osebnih spominov, ampak strogo po uradnih virih, katere navaja pod črto. Tudi je delokrog škofov čisto kaj drugega in raznovrstnejši ter obširnejši ko delokrog predstojnika redovne hiše. Doppelbauer je bil kmetske hiše sin precej praktično talentiran. Kot kaplan je ustanovil v liberalnem mestecu Steyr krščanski časnik ter je bil njegov prvi urednik. V zavodu dell' Anima v Rimu je napravil pravne študije ter bil potem tajnik častitljivega služabnika božjega škofa Jožefa Maria Rudigierja, ki je na smrtni postelji celo želel, da bi bil Doppelbauer njegov naslednik. A bil je še premlad, pač pa je postal ravnatelj Anime v Rimu in že l. 1889 — po smrti škofa Ernesta Maria Müllerja, znanega moralista — linški škof. Iz njegovega mnogostranskega delovanja omenimo le nadaljevanje z zidanjem krasne gotske stolnice v Lincu ter ustanovitev velikega dijaškega semenišča z lastno gimnazijo. Delal je mnogo in naglo, ker je vedel, da ne bo dolgo živel. Velikanske so bile svote, ki jih je nabral tekom svoje vlade za razne cerkvene namene. Nobena slovenska škofija se ne more kosati z linško, kar zadeva število odličnih in premožnih samostanov ter vrlih katoliških plemenitašev. Tudi marsikaj drugega se najde med Nemci, kar bi bilo od naše strani posnemanja vredno, vendar pa je videti, da smo v nekaterih stvareh, n. pr. v skrbi za odraslo mladino in njeno organizacijo, Slovenci že v ospredju. Kar pa zadene razna nasprotovanja in bridkosti, ki jih je moral rajni škof premagati in preboleti, pa lahko rečemo — *comme chez nous*.

O Scheicherjevem življenjepisju pa ni treba veliko reči; dober del »Voditeljevih« čitateljev ga je najbrž že prebral. Kdor stoji sredi mesta, ne more imeti pravega pregleda čezenj kakor tisti, ki ga gleda z bližnjega griča. Tako tudi pisatelj avtobiografije dostikrat ne najde pravega merila. Vendar je Scheicher vedno zanimiv, četudi ne vedno pravičen do cerkvenih institucij in do bližnjega. Njegova zbadljivost in sarkazem mu večkrat škodujeta, a čitatelja skoro vedno zabavata. Scheicher je pripovedovalec po božji milosti. Smili se nam, kako slabo se mu je godilo v očetovski hiši pri Sv. Štefanu ob Stainzi na Srednjem Štajerskem, spremljamo ga v gimnazijo in v originalno orisan jezuitski novicijat pri Sv. Andreju na Koroškem, potem v novomeško gimnazijo na Kranjskem, kjer je včasih s tovariši prepeval tudi slovenske pesni in je tudi profesorje ohranil v dobrem spominu. To in še marsikaj drugega nas spominja na slovenske kraje in slovenske osebe. Scheicherjevo delovanje v šent-hipolitski škofiji pa nam dobro karakterizira današnje dušno pastirstvo z dobrimi in slabimi stranmi, v mestih in na deželi, pa tudi politično življenje.

Stegenšek.

b) Ocene.

„*Errores scientifici et historici*“ u knjigama nadahnutim i »*citationes tacitae*«. Digresija iz radnje »Mit i povjest, kritika i hiperkritika u evan-gjelskoj povjesti«. Napisao o. Urban Talija, lektor teologije. Preštampano iz »Katoličkog Lista«. U Zagrebu 1908. 8° (46).

Z neko nezaupljivostjo vzame že človek vsako novo knjigo o inspiraciji in nezmotnosti sv. pisma v roke. »Multiplicasti gentem, et non magnificasti laetitiam« (Is 9, 3) velja tudi tukaj. Koliko se je pisalo v zadnjem desetletju, in vspeh je tak, da prof. W. Koch opravičeno toži: »Wann werden wir aus der verworrenen Lage der biblischen Frage herauskommen? So kann es nicht weiter gehen« (Th. Quartalschr. 92 (1910) 303).

O. Talija pravi v uvodu, da prinaša »neke nove misli za riješenje pitanja, koje nijesu bile — što ja znam — do sada istaknute«, ter zatrjuje, da piše »s namjerom ili da pitanje riješim ili da ga nekim obaspem svjetlom.« Na str. 5—14 podaje status quaestionis, na str. 15—29 sledi kritika teorije o »citationes implicitae« ali »tacitae«, ki jo je predložil p. F. Prat S. J. v svoji knjižici »La Bible et l'histoire« (izšla v zbirki »Science et religion«, 3. izd. Paris 1905). Opuščam kritiko te kritike. Na str. 29—46 predlaga pisatelj svojo teorijo, ki se da reducirati na tri principe: »1. da hagiografi nijesu namjeravali učiti nas, što nam nije za spasenje; 2. da mi možemo i ne shvatiti hagiografe i tada, kada oni pišu o stvarima, koje ne spadajo na naše spasenje, pa tako naše shvatenje možemo naći u oprečnosti s drugim naukama; 3. hagiografi kada govore (pišu) govore ljudskim jezikom.« Analiza govora mu da pet načinov, »kojim čovjek običaje iskazati svoje misli. Ti su načini: akomodativni, aproksimativni, dubitativni, poetični in znanstveni.« Hagiografi govore modo humano in se poslužujejo onega načina govora, ki pač odgovarja njih namenu. Treba je torej v posameznih slučajih spoznati način govora. »Dokle god budu ti načini govora postojali u bibliji i dokle god mi ne bodemo oštro dokazali, da je u onim slučajima, gdje nam se čine »errores« hagiograf htio upotrijebiti strogo znanstveni govor: dotle ne ćemo niti moći kazati, da su u bibliji »errores«, već da sami sebe varamo, jer da hagiografa ne shvaćamo.« Referentu se zdi smer pisateljeve misli prava, izvedena je manj srečno. Nova pa misel nikakor ni. Pred šestimi leti jo je pokazal in srečneje izvedel p. Hummelauer S. J. v svoji znani knjigi »Exegetisches zur Inspirationsfrage.« (Bibl. Studien IX 4) Freiburg i. B. 1904, 1—49.

Lukman.

Moraltheologie. Von Franz Adam Goepfert, Dr. theol., o. ö. Professor an der Universität Würzburg. Zweiter Band. Sechste, vermehrte und verbesserte Auflage. Paderborn. Druck und Verlag von Ferd. Schöningh. 8° (VIII u. 509). K 5.50.

Drugi zvezek Goepfertove moralke razpravlja dolžnostih krščanskega življenja z ozirom na človeka. Govori najprej o ljubezni do bližnjega in čednostih, ki iz nje izvirajo, potem pa o dejanskih čednostih ter posebnih stanovskih dolžnostih. Največ prostora je odmerjenega seveda traktatu o pravičnosti, ki je posebno skrbno izdelan in ima mnogo novih dostavkov. Tako je n. pr. razprava o ceni (str. 184 nsl) jako dobra; isto velja o delavski pogodbi (str. 196 nsl) in o varovanju (str. 206 nsl). Pri vprašanju o pravičnem plačilu zastopa Goepfert relativno družinsko plačo (str. 197).

Splošna sodba o drugem zvezku je ista, ki smo jo izrekli o prvem. Imamo tu solidno in jasno pisano delo, ki se trudi, zadostiti zahtevam časa.

Lukman.

Katechismus der Gelübde für die Gott geweihten Personen des Ordensstandes. Von Petrus Cotel S. J. Aus dem Französischen übersetzt von Augustin Maier, weil. Repetitor am Erzbischöfl. Priesterseminar zu St. Peter. Sie-

bente, verbesserte Auflage. 12° (VIII u. 104) Freiburg u. Wien 1909. Herdersche Verlagshandlung. K 0.84; geb. in Leinwand K 1.44.

Cotelova knjižica razlaga priprosto in jasno dolžnosti oseb, ki so se Bogu posvetile z redovnimi obljubami. Solidnost nauka in preciznost v izrazu jo odlikuje. Natančno razločuje, kaj spada strogo pod obljubo, kaj je stvar popolnejše čednosti. Knjižica je v prvi vrsti namenjena udom redovnih družb, priporočamo pa jo nujno vsem duhovnikom, ki imajo po svojem poklicu in v svojem delovanju kaj opraviti v redovnih hišah.

Lukman.

Ethica socialis seu Sociologia. Auctore Dr. Iosepho Kachnik, c. r. facultatis theologiae Olomncensis professore publ. ord. Olomucii, Sumptibus R. Promberger, bibliopolae. 1909. Typis officinae Princ. archiepisc. Olomucii. Pretium: Cor. 6.60.

Sociologija na 270 straneh in vrhutega tiskana z velikimi, razprtimi črkami. In vendar ne moremo reči, da je docela izpuščeno kaj izmed tistega, kar spada v navaden okvir takega kompendija.

Pisatelj sicer meni, da je obseg sociologije jako velik, ker ta znanost pravzaprav še ni spravljena v celoten sistem ter še ni na vse strani določena. Toda ker je predmet te vede človek, v kolikor je družabno bitje, avtorju ni tako težko najti merila za določitev in omejitve snovi.

Razpravlja namreč o domači družbi (rodbini), o državi in o raznih stanovih, ki je iz njih sestavljena človeška družba. Nadalje o sredstvih, s katerimi se dosega blagor posameznikov in družbe, namreč o delu in njemu primerni plači ter o zasebni lastnini. Naposled o socializmu in liberalizmu, ki sta o teh socialnih elementih med človeštvo raztrosila tako napačne nazore, da je nastala velika socialna zmešnjava, ter da morajo najboljši možje vso pozornost in vse moči posvetiti rešitvi perečega socialnega vprašanja. Tej nalogi se sme najmanj odtegniti duhovnik. V tem oziru izjavlja avstrijski episkopat v skupnem pastirskem listu z dne sv. Lukeža 1906 sledeče: »Quoniam vero quaestio socialis ipsa Ecclesia teste principaliter religiosa et moralis est, clerus iure proprio huic quaestioni solvendae operam suam impendit.«

Da bo duhovščina kos tej svoji nalogi, ji pisatelj priporoča, naj se po raznih dekanatih prirejajo socialne konference večkrat na leto ali pa naj vsaj vsak duhovnik večkrat natanko prebere kak kompendij sociologije ter si oskrbi malo socialno knjižnico (str. 245).

Po zgledu znanega katoliškega filozofa Willmanna je avtor svoji knjigi na prvem mestu dal naslov: socialna etika. In res prevladnje moralni pouk. V tem oziru bi po našem mnenju marsikaj lahko izostalo, kar je že tako znano iz moralke ali od drugod — n. pr. se je pri nauku od medsebojnih zakonskih dolžnostih in pravicah tudi pritegnilo znano poglavje iz moralke de debito coniugali —, na drugi strani pa bi želeli, da bi se nekatere stvari iz narodnega gospodarstva in socialne politike obravnale bolj natančno in obsežno. V tej omejeni obliki ne morejo koristiti mnogo.

V podrobnosti ni treba, da bi se spuščali. Pisatelj vseskozi sledi izkušenim in priznanim katoliškim sociologom: Cathreinu, Weitzu, Biederlacku, Lehmkuhlu, Vogelsangu, Hertlingu, Hitzēju, Ebenhochu . . .

Glede na dolžnost davkoplačevanja sodi Kachnik, da je tisti, ki je pri direktnih davkih kaj defravdiral, dolžan povrniti fisku ali sodržavljanom ali pa splošnemu blagru in revežem. Tudi z ozirom na indirektno davke, ki se navadno smatrajo kot naloženi pod penalno zapovedjo, sodi, da je tisti, ki izjavlja ali celo s pri-

sego zatrjuje, da nima nič davku podvrženega, v resnici pa ima, dolžan restituirati. Nemški moralist Goepfert sodi v obojnem slučaju milejše, odločujoč se sicer za greh, toda ne za dolžnost povrnitve (*Moraltheologie*, II, 270, 271).

Volilno pravico smatra avtor obenem kot volilno dolžnost. Glede na tiste, ki slabo volijo, uči, da se težko pregrešijo tisti, ki vedoma volijo katoliškim načelom nasprotne kandidate, kakor so liberalci in socialisti, in naj si bodo drugače tudi sposobni (71).

Delavska pogodba je zgolj mezdna pogodba in ne družbena pogodba, ki bi delavcu dajala pravico do udeležbe na dobičku produkcije (130). *Iustitia commutativa* zahteva, da se delavcu daje ne samo najmanjša individualna plača, ampak rodbinska (136).

Štrajk ima sicer slabe posledice v gospodarskem, socialnem in moralnem oziru, toda ne more se reči, da je vselej moralno nedovoljen. Če delavci absolutno nimajo drugega sredstva, da bi izboljšali svoje stanje, če je plača očitno krivična, če se jih proti vsi pravici sili delati po nedeljah in praznikih, ali če morajo delati v prostorih, kjer podjetnik ni dovolj skrbel, da je odstranjena nevarnost za zdravje in življenje, ali pa če podjetnik postopa z njimi na za človeka nevreden način, se ne more štrajk smatrati kot nedovoljen. Če je delavska pogodba očitno nepravilna se sme stopiti v stavko, tudi predno je pogodba potekla. Če je pa pravična, se mora počakati, dokler pogojeni čas ne poteče, potem pa ne ravnajo proti pravičnosti, če prične s stavko, da si izboljšajo delavske pogoje, samo da njihove zahteve niso nepravilne. V tem vprašanju se je torej Kachnik bolj prilagodil dejanskim razmeram nego Lehmkühl, ki sicer v teoretično pravnem smislu razpravlja pogoje, pod katerimi se štrajk sme smatrati kot dovoljen, potem pa dostavlja, da je v praksi komaj kedaj svetovati, da bi se štrajkalo (*»Arbeitsvertrag und Streik«*. Freiburg. Herder. 4. Auflage, S. 53). Zadnje poglavje vsebuje zanimivo razpravo o ekonomičnem liberalizmu in o moralnem in gospodarskem razdejanju, ki ga je povzročil med raznimi stanovi človeške družbe; obenem priporoča sredstva, s katerimi se krščansko-socialna reforma trudi gospodarsko povzdigniti kmečki, delavski, obrtni in trgovski stan.

Knjiga je namenjena za socialno izobrazbo duhovnikov in bogoslovcev. Svojemu namenu je primerna po vsebini in obliki in ga bo tudi dosegla. Latinsčina se bere gladko in lahkotno, in bralec se kmalu privadi na prvi hipe nekam tuje zveneči moderno latinski strokovni terminologiji.

Dr. Jos. Hohnjec.

Die Bedeutung der Partikular-Konzilien in der Gegenwart. Gedenkblatt an das vom Hl. Apostolischen Stuhle zu Rom am 2. September 1909 genehmigte Salzburger Provinzial-Konzil. Von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Separatabdruck aus der Kathol. Kirchenzeitung. Salzburg 1910. Im Selbstverlage. Druck v. A. Pustet. 8° (11).

Razprava prevz. kneza in škofa lavantinskega o pomenu partikularnih sinod za sedanje čase je izšla v »koncilski številki« solnograškega tednika »Kath. Kirchenzeitung«. Prevz. pisatelj, ki pozna vprašanje kot malokdo, govori najprej o pomenu cerkvenih zborov sploh, poda potem pregled sinod, ki so se obhajale od polovice minulega stoletja sem, ter opozarja na splošne in posebne koristi, ki jih prinašajo za cerkveno življenje. Sinode so vez edinosti med škofom in duhovščino, zbudajo pri vdeležencih stanovsko zavest, čut edinosti in navdušenje za poklic, jih obnove v pravem duhu ter jim dajejo najboljša navodila za izpolnjevanje duhovniških dolžnosti, to pa ker se ozirajo na posebne krajevne razmere. Sinode so torej izredne važnosti za

vspešno vlado cerkve, uredba, ki se ne da nadomestiti ne s pastirskimi ne z uradnimi listi, ne s konsistorialnimi sejami, ne s pastoralnimi konferencami, ne s poročili o vizitacijah in njih rešitvah, ne s knjigami in časopisi. Vse to so nezadostni surogati.

Lukman.

Franz Xaver Kerer: Gottes Meißel und Hammer. Regensburg 1909. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Cena M. 1.80; vez. 2.40.

Ne morem reči, da bi bil prevelik prijatelj nemških pisateljev. Prevečkrat sem se že varal v njih! Ali v delu samem, ki se je s kričečo reklamo — ker v reklamah so Nemci verni učenci Amerikancev, mi Slovenci jih v zadnjem času posnemamo, če v našo korist, v trajno namreč, ne v trenutno, je dvomljivo — ponujalo za suho zlato, a je bilo le srebro srednje vrste, včasih še manj, ali pa v osebnosti pisateljevi. Tako sem čital pretkelo pomlad obširno dr. Heimovo monografijo o sv. Antonu Padovanskem. Lepo, skrbno pisano delo! Priča o mnogem trudu in vestnem raziskovanju. Vendar me je nekaj mest dirnilo neprijetno, posebno v uvodu, kjer se pisatelj krega na vse biografe ljubeznivega Španjolca sv. Antona, celo na Bolandiste; a o sebi pravi, da svet vsaj njemu ne bo mogel odrekati priznanja temeljitega življenjepisca velikega čudodelnika Božjega. Rekel sem si: »Zelo samozavesten si, kume! Ne, naravnost napuhnjen si!« Napuhnjeni ljudje pa so mi grdoba! Ne verujem v njihove besede! Zato sem si mislil, da moram kaj natančnejega poizvedeti o tem učenem, in nezmotljivem doktorju. Poprej se za moža nisem mnogo brigal, dasi se mi je dozdevalo, da sem bral nekoč njegovo ime v zvezi z neposobno pohvalo. Kmalu nato sem imel priliko govoriti z nekimi duhovniki iz Nemčije. Vprašal sem jih po dr. Heimu. A pravijo: »Alter May!« (Maya je sodnija ravno tedaj obsodila in ga zaznamovala spet s pečatom nevarnega klativiteza). Da je gospod iregularen, ker si je rede pridobil na nepostaven način in da se je izgubil zadnje čase povsem v temi, so mi pripovedovali. — Take neprijetne izkušnje narede človeka opreznjšega.

A veseli me, da morem zgoraj omenjeno knjigo prav posebno priporočati — tudi cena je za to, kar knjiga nudi, zelo nizka — in jo brez pridržka pohvaliti; seve ne trdim s tem, da bi bila vsa poglavja na isti višini. Vendar smem o pisatelju reči: Mož, ki globoko in z resnim umevanjem del božjih, vkolikor jih človek, končno, omejeno bitje, more doumeti, gleda v življenje; a ne samo v življenje, v vso prirodo božjo, v vse stvarstvo. Značilno za vse delo je, da začenja spis z besedami božjega Zveličarja: »Peljite na globoko!« (Lk 5, 4). Pisatelj pač čuti, da dandanašnji posebno duhovnik, kvas, sol in luč zemlje, brez poglobljenja, brez luči v sebi, manj doseže nego kdaj. Preskeptičen je naš čas, da bi se dal — trajno vsaj — prepričati s površnimi besedami. In vendar je ravno dandanašnji, žal, vsepovsodi toliko površnosti kakor je ni bilo brž nikoli. Vse je razcepljeno in raztreseno na nešteto strani in strok. A več bi dosegli z našim delom, če bi se krepkeje oprijeli enega, a se v tisto vglobili z vsemi močmi in bi se z vsem srcem, s polno, nerazdeljeno dušo posvetili eni veliki, sveti stvari. Pri tem pa bi naj ničesar, tudi ne najmanjšega, tudi onega ne, ki ne leži v našem delokrogu in se nam zdi majhno neznatno, celo zoporno, ne zaničevali. Ker v vsem je roka Božja, ki neprestano dela, udarja in pretvarja, kleše, pili in lika. Čestokrat zaničujemo in zametujemo, ali vsaj preziramo in žalimo v svojem napuhu ali v svoji kratkovidnosti celo najvišji utrinek Duha Božjega, našega bližnjega, na katerem je deloval Duh Božji že vse veke, na katerem kleše, reže, žge in pili še vedno, da si vpodobi umotvor po svoji volji, po prauzoru Kristusu, v svojo last in veselje za večnost. Sv. Alfonz Liguori je hodil vedno nepokrit, iz spoštovanja pred skrivnostmi Božjimi, ki nevidno delujejo in

snujejo vsepovsodi okoli nas. Tako on, ker je bil velik — mi pa smo majhni, zato jih ne čutimo; tako on, ker je bil globok — mi pa smo površni, zato jih ne spoštujemo; tako on, ker je bil mož plameteče ljubezni — mi pa smo mlačneži, zato so dremave naše oči, zaprte čudom Božjim, ki živimo sredi med njimi in v njih . . . Slepec v sv. pismu je sedel ob cesti in ni videl čudež Božji. A ko je šel Gospod po cesti, ga ni pustil, dasi ga ni videl s telesnimi očmi, iti mirno in nebržno mimo. Pozorno, poln skrivnostnih slutenj je vprašal: »Kdo gre mimo?« In to mu je bilo v srečo in v odrešenje. — Ne pustimo tudi mi neskrbno in malomarno iti Gospoda mimo nas! Posebno ne, ko hoče klesati na nas in v nas, in ne, ko hoče izklesati z našo pomočjo, z našim sodelovanjem, z našo besedo, z našo ljubeznijo ali očetovsko strogostjo, druge v umotvore, dostojne in vredne njega in večnega njegovega prebivališča.

Ni teorija ta knjiga, življenje je! Skoro vse zajeto iz globočine življenja, iz bridkosti trpljenja. Zato bo obrodila bogat sad! Nove misli bo budila knjiga v čitateljnih, novo veselje jim bo dajala do dela, ker jim bo oživljala zavest, da je tudi vsak posameznik dleto ali kladivo v roki Božji. A — »Kulturarbeit ist Segen für den Menschen, weil sie wachsen in ihrem Werke; denn den Menschen, den Völkern große Gedanken, große Aufgaben geben, heißt ihre Zukunft sicher stellen und ihr Wachstum garantieren« (str. 35). — Za pridigarja je delo zakladnica zgledov — žal, da so mnogi le kratko markirani. Kako lepo je n. pr. poglavje o zakonu (Brave Arbeiter und böse Handlanger Gottes im Hause). Ali ono o takozvanih »slučajnostih«, katerih ena sama določi mnogokrat ves tek človeškega življenja: »Ein bloßer Blick auf Gott, dessen Auge uns trifft, entscheidet unsere Lebensrichtung wie die eines hl. Petrus« (str. 56 Momentaufnahmen von der Arbeit Gottes). Ali ono o govorjenju, o moči besede, o njenem blagoslovu in razdejanju: »Postavil sem te danes, da podiraš in uničuješ, da zidaš in sejaš.« (Jer. — »Ein Arbeiter, der Welten baut und niederreißt.«) — A tudi govorniki v društvi bodo zajemali iz knjige bogatih misli n. pr. o tisku, o knjigah, časopisih. (Die Japaner des Herrn; črke so majhne kakor Japonci, ki pa so vendar premagali mogočne Ruse). — Trpeče in nestrpne bo učila potrpežljivosti (Nichtstun eine Großtat, Die Nacharbeit Gottes — In jaz nisem ničesar rekel, molčal sem, vedno sem bil potrpežljiv. Iz 42, 14); napuhnjene ponižnosti: »Der Stolz sitzt gar tief im Menschen; darum muß der Meißel so fest angesetzt werden« (str. 138); melkužnim bo dala umevati dobrotljivost in ljubezen moči Božje, ki včasih res krepko udari, a iz usmiljenja: »Die Herrschaft der Sinnlichkeit muß beseitigt, die Freiheit des Geistes gewonnen werden. Darum wird von Gott wegemeißelt, was von Fleischeslust nach Unterdrückung des Geistes strebt.« — Vse pa bo učila globljega umevanja dela Božjega v stvarstvu in v nas. In še eno sladko resnico nam naj — v našo tolažbo — nanovo oživi v srcih: Dasi udari roka Božja včasih močno, da zaboli in zaskeli, roka ljubečega Očeta je, ki nastavlja dleto in ki vihti kladivo. Zato ne bo udarila preneusmiljeno s kladivom, ne zarezala pregloboko z dletom! A kar je nepotrebna na nas, naj odkleše! Kar je škodljivega, kar nas kazí v očeh Božjih, naj odleti med smeti! Ostane naj v nas le podoba Božja, odsev svetosti in popolnosti Božje! Fiat!

Ksaver Meško

Gesammelte apologetische Volksbibliothek. Erster Band. Nummer 1—30 der Apologetischen Volksbibliothek. Volksvereinsverlag GmbH. M.-Gladbach.

Poljudna apologija v polnem pomenu besede. 30 razprav o jako aktualnih vprašanjih, vsaka obsega tiskano polo. Pisatelj (dr. Fr. Meffert) se ne izogne

nobeni potežkoči, zna pa vse povedati tako jasno in konkretno, da ga lahko razume vsakdo. Naj slede tukaj naslovi razprav: 1. Gibt es einen Gott? 2. Hat Gott die Welt erschaffen? 3. Bibel und die Wissenschaft. 4. Stammt der Mensch von Affen ab? 5. Hat der Mensch eine Seele? 6. Vom Jenseits. 7. Das Wunder. 8. Das Freidenkertum und sein Glaubensbekenntnis. 9. Ist die katholische Kirche intolerant? 10. Die Beichte. 11. Gibt es eine Moral ohne Gott? 12. Die religionslose Moral ein Ersatz der religiösen Moral? 13. Die christliche Sittenlehre eine Feindin der Kulturarbeit? 14. Hat Jesus jemals gelebt? 15. Die angebliche Entstehung des Christentums. 16. Ist Christus auferstanden von den Toten? 17. Ist Christus der Sohn Gottes? 18. Maria die Gottesmutter und Jungfrau. 19. Das Papsttum von Christus gestiftet? 20. Papsttum und Kultur. 21. Schlechte Päpste. 22. Papsttum und Inquisition. 23. Papsttum und Hexenunwesen. 24. Katholische Kirche und moderne Kultur. 25. Der wirtschaftliche Niedergang der katholischen Völker. 26. Leichenbeerdigung — Leichenverbrennung. 27. Moderne Geisterseherei (Spiritismus). 28. Religion und Offenbarung. 29. Die Bibel Gotteswort oder Menschenwerk? 30. Bibelverbot der katholischen Kirche?

Iz tega je razvidno, kako bogata je vsebina te zbirke. Priporočamo jo posebno govornikom v društvih. Lukman.

Grundriß der Patrologie mit besonderer Berücksichtigung der Dogmengeschichte von Gerhard Rauschen. Dr. theol. et phil., a. o. Professor der Theologie an der Universität und Religionslehrer am königlichen Gymnasium zu Bonn. Dritte verbesserte und vermehrte Auflage. Freiburg im Breisgau, Herdersche Verlags-hadlung, 1910. 8°, XII + 265 str. Broš. 3 K, vez. 3'60 K.

Jako razširjen in že v štiri jezike (laško, poljsko, francosko in špansko) preveden obris patrologije je izšel ravnokar v pomnoženi tretji izdaji. Vseposodi so dodani rezultati raziskovanj zadnjih treh let (n. pr. pri sv. Ireneju) in nekateri paragrafi so popolnoma predelani (n. pr. o Kommodijanu), v obče pa je ostalo staro besedilo in stara oblika. Popravljen naj bi se stavek: »Kirchenschriftsteller können alle theologischen Schriftsteller der Vorzeit, selbst wenn sie Haeretiker waren, genannt werden« (str. 2). Krivoverci bi se naj rajše imenovali le »krščanski pisatelji«, kakor je bilo dosihdob v navadi. V obče je knjiga dobro osnovana in zanimivo pisana ter ne služi samo bogoslovcem za uk, ampak tudi duhovnikom v pastirstvu, če hočejo tupatam pogledati, kaj vemo gotovega o sv. očetih in njihovih delih.

Stegenšek.

Euharistija u II. i III. stoljeću crkve i netrijezna kritika. Govorio na euharističkom kongresu 4. avg. 1909 u Dubrovniku o. Urban Talija, lektor teologije. Preštampano iz »Vrhbosne«. U Sarajevu 1909. 8° (34).

Proti moderni kritični teologiji hoče govornik dokazati, »da u II. i III. vijeku već postoje jasni dokazi o Euharistiji, kako ju razlaže tridentski sabor, a ne kako to hoće netrijezna kritika.« Gradivo bi se bilo lahko bolje razredilo in izrabilo. $\Delta\iota\delta\alpha\chi\eta\ \tau\omega\nu\ \iota\beta'\ \acute{\alpha}\pi\omicron\sigma\sigma\tau\acute{\omicron}\lambda\omega\nu$ pač ni treba porivati v 1. polovico 2. stoletja, apostolske konstitucije ($\Delta\iota\alpha\tau\alpha\gamma\acute{\alpha}\iota$) pa bo treba premestiti iz 3. na konec 4. stoletja. Praktična je misel, »da bi koristno bilo, kada bi se u našim bogoslovnim učilištima osnovali tako zvani seminari za povjest dogmatâ i za patrologiju.« Lukman.

Geschichte der kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz während des Reformationszeitalters. Nach meist ungedruckten Quellen bearbeitet von P. Patricius Schlager O. F. M. Regensburg, 1909. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz, Buch- und Kunstdruckerei A.-G.

V novejšem času tudi sinovi sv. Frančiška marljivo delujejo na zgodovinskem polju. Pričujoča knjižica nam slika boje, ki jih je moral prebiti red v Porenščini v dobi verskega odpada in potem njegovo vstrajno in odlično delovanje za zopetno probujenje katoliške zavesti. Posebno sta se med drugimi odlikovala oo. Nikolaj Herborn in Ivan Hayo in za dobo 1520—1614 se da naštetih lepa vrsta 26 frančiškancev, ki so v tej pokrajini umrli v sluhu svetosti. Trezno in lepo pisana knjiga naj bi tudi med Slovenci bila vzgled, kako se naj poglobi študij redovne zgodovine na podlagi še neizdanih in netiskanih virov.

Stegenšek.

Crtice iz krščanske arheologije. Sabrao O. U. Talijski, lektor teologije u Franjevačkom dubrovačkom bogosl. učilištu. Drugo izdanje. Dubrovnik, Pišćevom nakladom, 1909, 8°, str. 1—94.

Knjižica bi se pravzaprav morala imenovati »Crtice iz krščanske epigrafije«, kakor pisatelj sam prizna (str. 92). Kar o njej piše, je dobro in solidno. G. pisatelj razume svojo stvar in bo mnogim koristil. Piše poljudno.

Stegenšek.

Mladeničem. Prvi zvezek: Obramba vere. Spisal Anton Bonaventura, škof ljubljanski. V Ljubljani 1910. Tisk Katoliške tiskarne. 8° (IV, 137). K 1.

Dekletom. Prvi zvezek: Krščansko življenje. Spisal Anton Bonaventura, škof ljubljanski. Ravnotam. 8° (85). K —80; pri naročilu na več ko 10 izvodov K —60.

Prezvizišeni knez in škof ljubljanski se obrača v prvi knjižici do mladeničev z vneto in poljudno besedo v obrambo najpoglavitejših resnic naše sv. vere. Kaže se dobrega, poljudnega apologeta, ki ga že poznamo iz knjižice »Ali Boga Stvarnika res ni treba?«

V drugi knjižici svari z ognjevitim navdušenjem za čistost in vsestransko čednost ženske mladine pred nevarnostmi, ki prete deklinški čednosti. Z brezobzirno odkritostjo razkriva nevarnosti in rane, ki jih prizadevajo nevarnosti, katerim se mlado srce ne ustavlja takoj izpočetka, sličen zdravniku, ki v polni zavesti svoje odgovorne naloge brez obzira zasleduje vzroke bolezni in z jeklom seže v rano, da izreže bolno in otrovano snov.

Priporočamo knjižici mladini, ki hrepeni za visokimi ideali ter pravim poštenjem.

H.

Kršćanska apologetika O. W. Deviviera, Isusovca. Po sedemnaestem francuskom izdanju preveo Radoslav Katalinić, svećenik. II. dio. Naklada Knjižare sjemeništa. Spljet 1910. 8° (361). K 2,50.

Ta del Devivierjeve apologetike vsebuje »demonstratio catholica« in ima to prednost, da ex professo obravnava vsa aktualna vprašanja, ki jih je drugod težko najti. Tako govori obširno o razmerju med cerkvijo in državo, liberalizmu in svobodi — vprašanja, ki so v pisateljevi domovini na dnevnem redu. Štrto poglavje obravnava celo vrsto ugovorov proti cerkvi, tako njeno »intoleranco«, potem inkvizicijo, Galilejevo obsodbo, križarske vojske, Jernejevo moč, preklic nanteskega edikta, oblast srednjeveških papežev, cerkveno državo, slabe papeže — torej graddiva dovolj. Zadnje (peto) poglavje govori o cerkvi in prosveti.

V nekaterih podrobnostih sem drugačnega mnenja, to pa ne ovira, da delo toplo priporočam. In dubiis libertas, in omnibus caritas! Cena je izredno nizka.

Lukman.

Der religiöse Mensch im Urteil der Welt. Von P. Hieronymus Wilms O. Pr. 12° (X u. 176) Freiburg & Wien 1909, Herdersche Verlagshandlung. K 1.44; geb. in Leinwand K 2.04.

Ta mično in živahno pisana knjižica, v kateri preiskuje pisatelj upravičenost zaničljivih epitetov, ki jih zadeva svet religioznim osebam, zna pri izobraženih mladih ljudeh dobro uplivati. Ako ti spoznajo predsodke kot take, je mnogo pridobljenege. In kaj boli mladege človeka bolj, kakor če se mu očita, da je omejen duh, bojzljivec, nazadnjak itd.?

Lukman.

Gotteswerk ist unsere heilige katholische Kirche! Hirtenwort von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Neue, unveränderte Auflage. Marburg 1910. Im Selbstverlage. Druck der St. Cyrillus-Buchdruckerei. 8° (36). **St. Josephs Würde und Macht — Verehrung und Nachahmung. Die heiligste Familie der Welt und der gnadenvolle Verein der hl. Familie von Nazareth.** Zwei Hirtenschreiben von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Neue, unveränderte Auflage Ebd. 8° (43).

L. 1907 je zbral in izdal prevz. knez in škof lav. svoje slovenske pastirske liste (prim. »Voditelj« 10 (1907) 232), sedaj pa pripravlja, kakor piše v uvodu prve zgoraj omenjene knjižice, celotno izdajo svojih nemških poslanic. Pred seboj imamo v dveh brošuricah 'poseben odtis treh listov, ki obravnavajo aktualna vprašanja. Prvi z dne 18. januarja 1893 razlaga nauk o cerkvi in je primeren našim dnevom, ko hujskanje proti katoliški cerkvi in odpad od nje ne le ne miruje, temveč napreduje, druga dva z dne 23. januarja 1892 in 21. januarja 1894 pa dajeta navodila za rešenje socialnega vprašanja v krščanskem smislu in za lepo družinsko življenje. Naj najdejo ti lepi nauki pot v mnogo hiše in v mnogo src!

Lukman.

Bogoslovska smotra. Godište I. Uregjuje Dr. Jos. Pazmani Dr. Edgar Leopold. Izlazi 4 puta na godinu u 6^{1/2} štampanih araka. Zagreb. Naklada »Katoličkog lista«. K 5.—; za bogoslovce K 3.—

Pred nami sta prva dva broja nove hrvatske bogoslovske smotre. Bogata in aktualna vsebina, solidnost in elegantna, prikupljiva zunanost — vse priporoča novo revijo, na kateri bratom Hrvatom iz srca čestitamo. Izmed razprav omenjamo: dr. J. Marić, Modernistička Kristologija; U. Talijski, Objektivne pogrješke u Bibliji i njena nepogrješivost; dr. J. Pazman, Compositio Apostolica; dr. J. Cenkić, Zakon o rastavi crkve i države u Francoskoj i kanonsko pravo; P. Grabić, Isusovo uskrsnuće; dr. E. J. Leopold, Geneza (pogl. 1—3) i biblijska komisija; U. Talijski, Najmodernejša filozofija i etika. Smotra prinaša poleg tega bogoslovske kronike, recenzije, pregled časopisov in bogoslovske bibliografije. Kakor ima »Voditelj« med Hrvati precej naročnikov, naj bi našla tudi nova smotra med Slovenci prijatelj: delo praktične kulturne vzajemnosti.

Lukman.

Clericus devotus. Orationes, meditationes et lectiones sacrae ad usum sacerdotum ac clericorum. Accedit extractum ex rituali Romano. Friburgi Brisg. Sumptibus Herder. 24° (XII, 488). Ligat. K 2.88.

Jako praktična in priporočila vredna knjižica. Vsebuje vse, kar potrebuje duhovnik v vsakdanjem življenju: pripravo na sv. mašo in zahvalo po njej, jutranje in večerne molitve, pobožnost za obiskovanje presv. zakramenta, nekatere često potrebne stvari iz rituala, 40 premišljanj in Pija X »Exhortatio ad clerum«. Papir je zelo fin, vsled tega je knjižica drobna in lična, čeprav ima 500 strani.

Lukman.

Hochschulfragen. Von Dr. Joseph Sachs. Regensburg 1910. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. 8° (VIII, 93) M. 1.50.

Prof. Sachs je zbral v tej knjžici, ki jo poklanja kr. liceju v Reznu k stoletnici, pet razprav, ki jih je bil objavil že prej v časopisih, z naslovi: Apologetische Vorlesungen für nichttheologische Akademiker; Apologetik und Philosophie; Zur Entwicklung der kgl. Lyzeen in Bayern; Theologie und theologische Fakultäten; Das Strassburger Priesterseminar. — V prvih dveh zastopa na podlagi resolucije 49. shoda nemških katoličanov v Mannheimu z vso vneto potrebo apologetičkih predavanj za slušatelje vseh fakultet, in, da se jim da trdna podlaga, potrebo filozofskih kurzov, kjer naj se ne obravnavajo specialna vprašanja, ampak se podaja celoten sistem. V tretji razpravi zagovarja preustroj bavarskih licejev, da se povse povzdignejo na stopinjo visokih šol, kakor se je zgodilo n. pr. z licejem v Braunsbergu. V četrti razpravi govori pisatelj o bogoslovju in bogoslovnih fakultetah, njihovem stališču v vseučiliščnem organizmu, razmerju do cerkvene oblasti in njih znanstveni metodi. Izvajanja o seminarjih, o izpitih zaslužijo splošno pozornost. Prva, druga in četrta razprava so splošnega pomena, pa tudi tretjo bo rad bral vsak, komur je na srcu razvoj, napredek in izpopolnjenje bogoslovskih študij. Tako je n. pr. zanimivo, da se je na bavarskih licejih že l. 1900 ločilo cerkveno pravo od zgodovine in sta se ustanovili samostojni stolici, izprememba, ki je gotovo zelo umestna.

Lukman.

Vtisnite si te moje besede v svoja srca in v svoje duše! (Devt. 11, 18). Govor do semeniščanov in semeniške zgodovine obris v spomin na praznovanje brezmadežnega spočetja device Marije v Mariborskem dijaškem semenišču, dne 8. grudnia 1909, priobčil Dr. Mihael Napotnik, knezoškof Lavantinski. V Mariboru, 1910. V lastni založbi. Natisnila tiskarna sv. Cirila. 8° (187).

Na praznik brezmadežnega spočetja Marije je prevzvišeni knez in škof posetil dijaško semenišče, sam opravil sv. daritev in imel potem na gojence krasen govor, ki tvori prvi del pričujoče knjige (str. 5—44). Drugi del pa podaja ne le obris zgodovine, kakor pravi skromno prevz. pisatelj, temveč natančno, z vsemi potrebnimi podatki zanesljivo podprto zgodovino semenišča (st. 45—185). Govor temelji na psalmistovih besedah: »Scientiam, disciplinam et bonitatem doce me, Domine« (ps. 118, 66). Nadpastir vsposodbuja mladeniče, naj se neumorno učijo in jim stavi za zgled posebno sv. Klementa Marijo Hofbauer in pa Friderika Baraga, ki ga je dunajski apostol pridobil za duhovski stan in mu navdihnil apostolskega duha; opominja jih k čednostnemu življenju in jim priporoča posebno čistost, ki naj diči katoliške duhovnike; navaja jih k rednosti, ponižnosti in pokornosti.

Uvod k drugemu delu (str. 45—61) pojašnjuje pomen, korist in potrebo cerkvenih semenišč za vzgojo mladeničev, ki so poklicani v duhovniški stan. Vzvišen stan zahteva tudi posebno vzgojo. V lavantinski škofiji se je začelo delati za dijaško ustanovo l. 1849, seveda sprva ne v obliki semenišča, temveč podpornega društva. Pa že l. 1851, na dan sv. Martina je izrekel knez in škof A. M. Slomšek, da bo eventualno treba ustanoviti škofijsko semenišče, kar se je zgodilo deloma že l. 1852, ko se je za gimnazijce najelo skupno stanovanje, popolnoma pa l. 1855, ko se je formalno otvorilo Maksimilijanišče v Celju (str. 62—72). L. 1859 se je storil nov korak naprej, ko se je izplačal iz glavnice graškega semenišča delež, pripadajoč na slovenski del škofije, ki se je tedaj izločil iz sekovske ter priklopil lavantinski. Vstanovilo se je v Mariboru Viktorinišče, za katero se je otvorila nova zbirka, ki je podvojila prvotno glavnico. L. 1864 pa se je Vikto-

rinišče preselilo v Celje, združilo z Maksimilijaniščem, in nov spojen zavod »Maximilianum-Victorinum« je ostal v Celju do l. 1871 (str. 72—84), ko se je celjski zavod opustil in se napravil načrt, napraviti novo semenišče v Mariboru. Do l. 1878, ko se je otvorilo sedanje semenišče, so se sprva iz obresti semeniških glavnih podpirali dijaki, posebno prejšnji semeniščani, ker se pa to ni obneslo, so se obresti kapitalizirale (str. 85—92). Semenišče, v katero je bilo l. 1878 sprejetih 14 gojencev, — v poznejših letih jih je bilo 42—46 — je bilo l. 1893 izdatno povečano, ter šteje l. 1894 60, 1895 67 pozneje pa okroglo 80 gojencev.

Zelo važen in zanimiv je oddelek »Dobrotniki kn.-šk. dijaškega semenišča« (str. 93—127). Prevzv. pisatelj pravi: »O dijaškem semenišču se sme celo reči, da je bilo pozidano in da se vzdržuje izključno od duhovniških žrtev.« In blagi dobrotnikom je postavil nadpastir na teh straneh trajen spomenik. Sedanje semenišče in njegovo upravo popisujejo str. 128—170. Beseda o pomenu in namenu dijaškega semenišča zaključuje knjigo. Tu povdarja prevzv. pisatelj, da je po štatutih, raznih uradnih izjavah, ustanovah in sinodalnih določbah zavod namenjen onim dijakom, ki imajo poklic za duhovski stan. »V cerkveno semenišče se pa nepoklicani ne smejo sprejemati; kajti le-to ima izključni namen, dijake, ki čutijo v sebi poklic za vzvišeni stan duhovniški, pripravljati in voditi, da bi postali hrabri in goreči razširjevalci božjega kraljevstva na zemlji.«

Knjiga je bogato ilustrirana. Posebno galerija mož, ki so si stekli zaslug za škofijski zavod, na čelu jim trije knezi in škofi, je zanimiva in velike vrednosti.

Prevzv. nadpastir je naklonil to knjigo vsem duhovnikom in semeniščanom. Dobrotnikom semenišča je to krasen spomenik, semeniščanom naj pa bo v spodbudo, da hvaležno vživajo dobrote in se vestno pripravljajo za službo v svetišču.

Lukman.

Trg Središče. Krajepis in zgodovina. Spisal prof. Fr. Kovačič. Z zemljevidom središke občine, v desetimi slikami v tekstu in 24 tablicami. Maribor, 1910. Izdalo Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko. Tiskala Cirilova tiskarna.

G. pisatelj nas najprej uvede v kraj zgodovinskega razvoja ter nam opiše lego trga Središča z okolico, meje, vodovje, podnebje, rastlinstvo, živalstvo, prebivalstvo, naselbine, cerkve i. t. d. Potem šele slika življenje, ki je ktilo v raznih dobah na tem ozemlju. Popelje nas v predzgodovinske in rimske čase, opiše preselejevanje narodov ter cerkveno in šolsko zgodovino, našteje odlične središke rojake ter se zopet povrne k zunanji politični zgodovini, namreč k razpravi o gradu in graščakih. Prav zanimivo je orisana trška uprava ter gospodarska zgodovina. Z letinami in raznimi naravnimi nesrečami se skonča obširno delo. Mnogoštevilne slike ne služijo knjigi samo kot okras, ampak tudi kot pojasnilo.

S to knjigo se je g. pisatelj vrnil na zgodovinsko polje, na katerem si je zaslužil s peresom prve laborike. Poglobil se je v omejeno zgodovinsko življenje male naselbine in ga je preštudiral od vseh strani. Pokazal je, kako mnogostransko se da tak kraj in njegovi prebivalci opazovati. Vsi, ki so po stanu zavezani pisati krajevne kronike, pred vsem č. č. gg. župniki in gg. šolski vodje, bodo marsikaj pridobili, ako upoštevajo široko obzorje te središke kronike. Tako obširne in zanesljive monografije še nima nobeden slovenski kraj. Razprava o ljudskem gibanju v statističnimi pregledi ter članek o trški upravi je kaj izrednega v takih knjigah.

Mora se pa tudi priznati, da ima Središče zanimivo zgodovino, ima ostanke iz rimske dobe ter lahko kaže na neprestani razvoj sedanje naselbine od 13. stol. naprej. Dandanes pa je popolnoma slovenski, gospodarsko čil in ponosen trg, ki ne ceni samo svojih gmotnih koristi, ampak čuva tudi idealne ter ceni svojo zgodovino.

vino. Trški zastop sam je sprožil misel za to knjigo, kupil je 500 izvodov ter jih brezplačno razdelil med občane, ter tako omogočil z ene strani, da se je delo spisalo in izšlo, z druge pa, da se je poživilo zanimanje za domačo grudo in domače življenje. Želimo, da bi pogled v omejeno in deloma neugodno preteklost, ki ga nudi ta knjiga, navdušil občane za tem bolj energičen in zdrav napredek v vsakem oziru.

Pa tudi za g. pisatelja je knjiga časten spomenik. Temelji vseskozi na listinah in aktih, torej na varnih tleh, in le redko se kdo najde, ki bi tako dosledno brzdal domišljijo in domnevanje. Le malokatera malenkost se da grajati. Tako n. pr. Središče ni »In medio Curta« (str. 79—81) in Slekovčev popis turškega napada l. 1479 kot nezgodovinski ne spada v knjigo (str. 288).

Ali bi ne mogli tudi drugi večji kraji pokazati več zanimanja za svojo domačo zgodovino? Bilo bi pač primerno, če bi vsa mesta in vsi trgi imeli svoje tiskane krajepise pa tudi male krajevne muzealne zbirke. Približno pred 60 leti še ni bilo pevskega društva na Spodnjem Štajerskem, še ni bilo posojilnice. Kdo pa dandanes prešteje vsa pevska in izobraževalna društva, kdo denarne zavode? Upamo, da se bode naša intelektualna kultura tudi v bodoče tako naglo razvijala in da pri tem ne ostane v ozadju — zgodovinska panoga. Lepi »Trg Središče« profesorja Fr. Kovačiča naj bo opomin in vzgled v tem oziru.

Stegenšek.

Die Sonntagsevangelien homiletisch erklärt, thematisch skizziert und in Homilien bearbeitet von Dr. Joseph Ries, Repetitor am Erzbischöflichen Priesterseminar zu St. Peter. Erster Band: Die Sonntage von Advent bis Pfingsten. Paderborn. Druck und Verlag von Ferd. Schöningh 1909. 8° (VI, 515) K 6.40. — Zweiter Band: Die Sonntage nach Pfingsten. Ebd. 8° (IV, 481) K 6.—.

Od mnogih merodajnih strani se sliši glas, da se mora naša pridiga prenoviti in poglobiti. Kakor vsaka notranje-cerkvena reforma, se mora izvršiti tudi reforma pridige v duhu cerkvene tradicije. V tem duhu je napisal prof. A. Meyenberg svoje odlično delo »Homiletische und katechetische Studien im Geiste der Heiligen Schrift und des Kirchenjahres«, kjer kaže, iz katerih virov naj zajema cerkveni govornik »žive vode«. Kako izkoriščati misale, kaže dr. Reck v svojem krasnem delu »Das Missale als Betrachtungsbuch«, o katerem bodem poročal prihodnjič; dr. Ries pa daje v navedenih knjigah pridigarju izvrsten pripomoček zaglobiti se v nedeljske evangelije in iz božje besede črpati dušno hrano za vernike.

V uvodu prvega zvezka si stavi pisatelj vprašanje, ali je t. zv. nižja homilija dopustljiv način pridige, ali edinole tematiška homilija. Nižja homilija razlaga vrsto za vrsto ali par vrst, ki jih preveva in veže ista misel, skupaj, potem preide na drugo vrsto. Vsled tega obravnava homilet v kratkem času često troje, četvero različnih naukov. Tematiška homilija pa izvede enotno misel, ki preveva biblijsko perikopo. Pisatelj odločno odklanja nižjo homilijo, v tem slučaju opravičeno. Posebno evangelske perikope našega misala se dajo lepo porabiti za tematiške homilije. S tem pa nočem absolutno izključiti nižje homilije, le da je mnogo težavnejša — delikatnejša — zakaj neko notranjo enotnost mora vendar-le imeti tudi nižja homilija.

Dr. Ries podaja povsod najprej dobro eksegezo evangelskega teksta. Povsod navaja vire, ki jih je rabil. Zadostovalo bi bilo enkrat navesti dela, ki se vedno ponavljajo. Na drugem mestu podaje več načrtov za tematiške homilije, ki se dajo na podlagi eksegeze lahko izdelati. Tertio loco sledi izvedena homilija.

Riesovo delo prav toplo priporočamo. Poleg omenjenega Meyenbergovega teoretičnega dela z dodatki in Kepplerjevih adventnih perikop je to v zadnjih letih najbolj vesel pojav na homiletiškem polju. *Lukman.*

Velike zgodbe Svetega pisma stare in nove zaveze za katoliško mladino meščanskih šol in višjih razredov občin ljudskih šol. Spisal Janez Panholzer, Nj. Svetosti tajni komornik, kn. nadškof. duh. svetovalec in župnik. Poslovenil Janez Evang. Kociper, katehet v Ljutomeru.

Izvirnik te knjige so potrdili vsi avstrijski škofje, zbrani na Dunaju, dne 19. novembra 1901. S tem je pač dovolj zajamčena veljava knjige; vsi avstrijski škofje so jo potrdili: ta avtoriteta mora biti vsakemu avstrijskemu katehetu najgotovješe poroštvo, da bo vsebina knjige izborno sredstvo pri katehetskem poduku, zato le vzami jo pridno vroke ter jo rabi, kakor te uči katehetika o porabi take knjige.

Tudi jezikovna stran knjige zasluži pohvalo; poslovenjena je res dobro; za to pa dela čast gospodu, ki jo je poslovenil, dasi ga je stalo delo ne malega truda.

Slike so čedne in snažne in bodo ugodno vplivale na mladež. Da pa se bi ta vpliv še pomnožil, bi jih morebiti kazalo v prihodnjih izdajah polihromirati.

Dr. Fr. Kruljc.

Knjižice „Apostolstva sv. Cirila in Metoda“. »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije« za ljubljansko škofijo je v zadnjih dveh mescih poslalo štiri knjižice med ljudstvo, da ga vname za apostolsko misel:

1. **Marijino kraljestvo na jutrovem.** Dvanajst zvezd v Marijino krono. Spisal Silvin Sardenko. 48 str. cena 50 v. »Apostolstvo« ni moglo začeti svoje knjižnice bolje kakor z izrednim delom znanega pesnika Marijinega, ki je našel na vzhodu v prav posebni jutranji svežosti predmet, ki ga že od nekdanj najraje opeva: Marijo in njeno češčenje. S preljubko pesmico pozdravi pesnik Marijo »Skoroposlušnico«, koje slika krasi knjižico, in jo prosi pomoči pri delu za cerkveno zedinjenje med Slovani, potem pa vodi čitatelja po jutrovih mestih, ki so prav posebno čistila nebeško Kraljico: Carigrad (poglavje II—IV), Kijev (V), Moskva, »tretji Rim« (VI—VIII), Petrograd (IX), Jeruzalem, kraj Marijine smrti (X). Počajej na avstrijsko-gališki meji XI, ter pripoveduje v kratkih zgodovinskih črticah in nežnih jutrovih legendah postanek in razvoj češčenja Matere božje pri Grkih in Rusih, zgodovino Mariji posebno posvečenih krajev in svetišč, čudodelnih Marijinih podob, prepletelih s starodavnimi in zmagoslavniimi spomini na carigrasko in rusko zgodovino, pred katerimi se pride poklonit. car pred slovesnim kronanjem in pred vsakim važnim korakom — kajti carjeva slava je zavarovana in njegovo delo blagoslovljeno samo pod Marijinim varstvom — zgodovino dragocenih svetinj, ki jih ljudstvo ogleduje in poljublja kakor dete svoje mater, praznikov Marijinih, ki jih narod obhaja s posebno slovesnostjo in ki jih je večidel vzhod dal zapadu, veličastnih himen, ki jih pojejo ob teh praznikih itd. Pri marsikaterem prizoru iz javnega in zasebnega življenja naših vzhodnih bratov, ki pričajo o zaupanju in ljubezni, hvaležnosti in zvestobi priprostega ruskega ljudstva do nebeške Kraljice, se pisatelj z žalostjo ozre na zapad, tudi v našo domovino, kjer se sramujejo Marijinih kipov na javnih prostorih in Marijinega imena pri velikih slavnostih, kjer so postala stara, nekdanj slavna božja pota Marijina vsled pomanjkanja zvestobe do božje Matere — navadna letovišča. Od verne Moskve bi se naj učili spoštovati in ljubiti svoja svetišča, posebno Marijina, od ruskih mater, prešinjnih zaupanja v Marijo, se naj učijo slovenske matere izročati v Marijinc varstvo sinove, ki odha-

vino. Trški zastop sam je sprožil misel za to knjigo, kupil je 500 izvodov ter jih brezplačno razdelil med občane, ter tako omogočil z ene strani, da se je delo spisal in izšlo, z druge pa, da se je poživilo zanimanje za domačo grudo in domače življenje. Želimo, da bi pogled v omejeno in deloma neugodno preteklost, ki ga nudi ta knjiga, navdušil občane za tem bolj energičen in zdrav napredek v vsakem oziru.

Pa tudi za g. pisatelja je knjiga časten spomenik. Temelji vseskozi na listinah in aktih, torej na varnih tleh, in le redko se kdo najde, ki bi tako dosledno brzdal domišljijo in domnevanje. Le malokatera malenkost se da grajati. Tako n. pr. Središče ni »In medio Curta« (str. 79–81) in Slekovčev popis turškega napada l. 1479 kot nezgodovinski ne spada v knjigo (str. 288).

Ali bi ne mogli tudi drugi večji kraji pokazati več zanimanja za svojo domačo zgodovino? Bilo bi pač primerno, če bi vsa mesta in vsi trgi imeli svoje tiskane krajepise pa tudi male krajevne muzealne zbirke. Približno pred 60 leti še ni bilo pevskega društva na Spodnjem Štajerskem, še ni bilo posojilnice. Kdo pa dandanes prešteje vsa pevska in izobraževalna društva, kdo denarne zavode? Upamo, da se bode naša intelektualna kultura tudi v bodoče tako naglo razvijala in da pri tem ne ostane v ozadju — zgodovinska panoga. Lepi »Trg Središče« profesorja Fr. Kovačiča naj bo opomin in vzgled v tem oziru. *Stegenšek.*

Die Sonntagsevangelien homiletisch erklärt, thematisch skizziert und in Homilien bearbeitet von Dr. Joseph Ries, Repetitor am Erzbischöflichen Priesterseminar zu St. Peter. Erster Band: Die Sonntage von Advent bis Pfingsten. Paderborn. Druck und Verlag von Ferd. Schöningh 1909. 8° (VI, 515) K 6.40. — Zweiter Band: Die Sonntage nach Pfingsten. Ebd. 8° (IV, 481) K 6.—

Od mnogih merodajnih strani se sliši glas, da se mora naša pridiga prenoviti in poglobiti. Kakor vsaka notranje-cerkvena reforma, se mora izvršiti tudi reforma pridige v duhu cerkvene tradicije. V tem duhu je napisal prof. A. Meyenberg svoje odlično delo »Homiletische und katechetische Studien im Geiste der Heiligen Schrift und des Kirchenjahres«, kjer kaže, iz katerih virov naj zajema cerkveni govornik »žive vode«. Kako izkoriščati misale, kaže dr. Reck v svojem krasnem delu »Das Missale als Betrachtungsbuch«, o katerem bodem poročal prihodnjič; dr. Ries pa daje v navedenih knjigah pridigarju izvrsten pripomoček zaglobiti se v nedeljske evangelijske besede črpati dušno hrano za vernike.

V uvodu prvega zvezka si stavi pisatelj vprašanje, ali je t. zv. nižja homilija dopustljiv način pridige, ali edinole tematiška homilija. Nižja homilija razlaga vrsto za vrsto ali par vrst, ki jih preveva in veže ista misel, skupaj, potem preide na drugo vrsto. Vsled tega obravnava homilet v kratkem času često troje, četvero različnih naukov. Tematiška homilija pa izvede enotno misel, ki preveva biblijsko perikopo. Pisatelj odločno odklanja nižjo homilijo, v tem slučaju opravičeno. Posebno evangelske perikope našega misala se dajo lepo porabiti za tematiške homilije. S tem pa nočem absolutno izključiti nižje homilije, le da je mnogo težavnejša — delikatnejša — zakaj neko notranjo enotnost mora vendar-le imeti tudi nižja homilija.

Dr. Ries podaja povsod najprej dobro eksegezo evangelskega teksta. Povsod navaja vire, ki jih je rabil. Zadostovalo bi bilo enkrat navesti dela, ki se vedno ponavljajo. Na drugem mestu podaje več načrtov za tematiške homilije, ki se dajo na podlagi eksegeze lahko izdelati. Tertio loco sledi izvedena homilija.

Riesovo delo prav toplo priporočamo. Poleg omenjenega Meyenbergovega teoretičnega dela z dodatki in Keplerjevih adventnih perikop je to v zadnjih letih najbolj vesel pojav na homiletiškem polju. *Lulman.*

Velike zgodbe Svetega pisma stare in nove zaveze za katoliško mladino meščanskih šol in višjih razredov občin ljudskih šol. Spisal Janez Panholzer, Nj. Svetosti tajni komornik, kn. nadškof. duh. svetovalec in župnik. Poslovenil Janez Evang. Kociper, katehet v Ljutomeru.

Izvirnik te knjige so potrdili vsi avstrijski škofje, zbrani na Dunaju, dne 19. novembra 1901. S tem je pač dovolj zajamčena veljava knjige; vsi avstrijski škofje so jo potrdili: ta avtoriteta mora biti vsakemu avstrijskemu katehetu najgotovješe poročstvo, da bo vsebina knjige izborna sredstvo pri katehetskem poduku, zato le vzami jo pridno v roke ter jo rabi, kakor te uči katehetika o porabi take knjige.

Tudi jezikovna stran knjige zasluži pohvalo; poslovenjena je res dobro; za to pa dela čast gospodu, ki jo je poslovenil, dasi ga je stalo delo ne malega truda.

Slike so čedne in snažne in bodo ugodno vplivale na mladež. Da pa se bi ta vpliv še pomnožil, bi jih morebiti kazalo v prihodnjih izdajah polihromirati.

Dr. Fr. Kruljc.

Knjižice „Apostolstva sv. Cirila in Metoda“. »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije« za ljubljansko škofijo je v zadnjih dveh mescih poslalo štiri knjižice med ljudstvo, da ga vname za apostolsko misel:

1. **Marijino kraljestvo na jutrovem.** Dvanajst zvezd v Marijino krono. Spisal Silvin Sardenko. 48 str. cena 50 v. »Apostolstvo« ni moglo začeti svoje knjižnice bolje kakor z izrednim delom znanega pesnika Marijinega, ki je našel na vzhodu v prav posebni jutranji svežosti predmet, ki ga že od nekdanj najraje opeva: Marijo in njeno češčenje. S preljubko pesmico pozdravi pesnik Marijo »Skoroposlušnico«, koje slika krasi knjižico, in jo prosi pomoči pri delu za cerkveno zedinjenje med Slovani, potem pa vodi čitatelja po jutrovih mestih, ki so prav posebno čistila nebeško Kraljico: Carigrad (poglavje II—IV), Kijev (V), Moskva, »tretji Rim« (VI—VIII), Petrograd (IX), Jeruzalem, kraj Marijine smrti (X). Počajej na avstrijsko-gališki meji XI, ter pripoveduje v kratkih zgodovinskih črticah in nežnih jutrovih legendah postanek in razvoj češčenja Matere božje pri Grkih in Rusih, zgodovino Mariji posebno posvečenih krajev in svetišč, čudodelnih Marijinih podob, prepletenih s starodavnimi in zmagoslavnimi spomini na carigrabsko in rusko zgodovino, pred katerimi se pride poklonit, car pred slovesnim njegovjem in pred vsakim važnim korakom — kajti carjeva slava je zavarovana in njegovo delo blagoslovljeno samo pod Marijinim varstvom — zgodovino dragocenih svetinj, ki jih ljudstvo ogleduje in poljublja kakor dete svoje mater, praznikov Marijinih, ki jih narod obhaja s posebno slovesnostjo in ki jih je večidel vzhod dal zapadu, veličastnih himen, ki jih pojejo ob teh praznikih itd. Pri marsikaterem prizoru iz javnega in zasebnega življenja naših vzhodnih bratov, ki pričajo o zaupanju in ljubezni, hvaležnosti in zvestobi priprostega ruskega ljudstva do nebeške Kraljice, se pisatelj z žalostjo ozre na zapad, tudi v našo domovino, kjer se sramujejo Marijinih kipov na javnih prostorih in Marijinega imena pri velikih slavnostih, kjer so postala stara, nekdanj slavna božja pota Marijina vsled pomanjkanja zvestobe do božje Matere — navadna letovišča. Od verne Moskve bi se naj učili spoštovati in ljubiti svoja svetišča, posebno Marijina, od ruskih mater, prešinjnih zaupanja v Marijo, se naj učijo slovenske matere izročati v Marijinc varstvo sinove, ki odha-

jajo od doma . . . Koliko prelepih zgledov za naše ljudstvo! Zakaj ne bi porabili podobnega gradiva¹⁾, kakor slovanske-apostolske misli sploh, parkrat v letu redno na prižnicah, da se naši ljudje še bolj vnmajajo v ljubezni do Marije, da pa obenem tudi vzljubijo svoje razkolne brate in imajo z njimi sočutje, vedoč, »da so vredni naših solz in naše molitve.« Ali ne bi s tem na najlepši način oplemenitili in prešinili ljudske duše s pravo versko in narodno zavestjo? Gotovo bi potem ljudstvo s srčnem veseljem z molitvijo gmotno in pomagalo pri delu za zedinjenje, kakor to zadnji čas tako krasno kaže ljubljanska škofija?

2. Slovanska apostola. Zgodovinska igra v petih dejanjih. Ob 1025 letnici Metodove smrti (885—1910.) Spisal Silvin Sardenko, 70 str. cena K 1.20. Imamo več življepisov, razprav in tudi pesniška dela v sv. Cirilu in Metodu, a gledališke igre, ki bi slavila apostolsko in prosvetno delo slovanskih blagovestnikov, nismo imeli dozdej nobene, dasi bi bilo to za našo dobo izobraževalnih društev že zelo potrebno. Čakala in dočkala je vrednega mojstra. Igra je kratka po obliki, pa velika in mogočna po vsebini in kompoziciji. Vršni se med letom 868, ko sta sv. brata odhajala v Rim, in 869, ko se je po Cirilovi smrti vrnil Metod kot panonsko-moravski nadškof v Panonijo. Sveta apostola sicer ne nastopata mnogo, zato pa je vsa igra prepojena z njunim duhom. Prizori pa, kjer nastopata, so za slovenskega duhovnika, verskega in narodnega bojnika, v resnici vrelec svetega navdušenja za vero, jezik in zemljo izročnega mu ljudstva. Tu iščimo svoj ideal! Umevanje dejanja zelo olajša uvod, ki poda tedanje zgodovinsko ozadje Panonije, Moravske, Carigrada in Rima, slovesni značaj igre pa povzdigneta ginljivi pesmi o sv. Cirilu in o Moravski (St. Premrl), pa cerkvenoslovanski koral »Veličaj duše mojé« (transponiral in harmoniziral Fr. Ferjančič).

3. Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti. Ob 1025-letnici Metodove smrti (l. 885—1910), 31 str. cena 14 vin., 10 izvodov K 1.20, 100 izvodov K 11.—. Knjižica obsega kratek, poljuden življenjepis sv. bratov brez nepotrebne legendarne navlake, ki so je nekateri življenjepisi sv. apostolov v prvi dobi njunega življenja, do prihoda na Moravsko posebno polni. Zato pa tem obširneje pripoveduje njuno delovanje med Slovani, posebno po naših krajih, slika težkoče in neugodnosti pri njunem apostolskem delu, pojasnuje namene, ki so ju vodili pri njihih korakih. Posebno krepko in večkrat povdarja dve stvari: njuno zvestobo do Rima pa vročo željo, da bi Bog ohranil Slovane zveste pravi krščanski veri in cerkvi, razkolnike pa da bi zopet zedinil s cerkvijo (Cirolova duhovna oporoka). V posebnih poglavjih razloži nakratko začetek razkola, razmerje sv. bratov napram Fociju, pa razmere, ki so vladale ob njunem prihodu v Panonijo in na Moravskem. Prav zanimiva so poglavja, ki slikajo sv. Cirila in Metoda kot svetnika, apostola in častilca Matere božje, nam torej odpirajo njuno notranje življenje in kažejo njune čednosti, zlasti apostolsko gorečnost za cerkveno edinost, pa poglavje, ki navaja, kako naj častimo sveta brata. Tudi to gradivo bi naj prišlo na prižnico, da postane češčenje sv. blagovestnikov kot svetnikov v lavantinski škofiji bolj popularno kakor je, v kljub bratovščini sv. Cirila in Metoda. Po pravici pravi pisatelj te knjižice na strani 22 v začetku 22 poglavja: »Imeni sv. Cirila in Metoda se večkrat imenuje, a večinoma le v posvetne namene. Prav zato imata

¹⁾ Bistveno o Mariji na jutrovem se najde v knjigi: »Bericht über den internationalen Marianischen Kongress in Einsiedeln 1906« (referati princa Maksa Saks.), Freiburg (Schweiz) Canisiusdruckerei u. Verlag 1907 in »Malcew, Menologion, Bd I.—II., Berlin 1900/2 (K. Siegismund, Desanerstr. 13), cena 20 M. Ti dve deli je priporočal na nekem mestu dr. Fr. Grivec.

primeroma malo pravih častivcev, ki bi ju častili kot svetnika katoliške cerkve.« Ni li to istina? Koga so kedaj nerodneje izrabljali za narodne boje ko sv. Cirila in Metoda. Odpomoček zoper to? Da se znova oživi in spolni naša bratovščina sv. Cirila in Metoda¹ pa da se govori v cerkvenih in društvenih govorih o sv. bratih kot svetnikih vsaj toliko kakor o njiju kot početnikih slovenske prosvete; potem se ljudstvo mora ogrevati za bratovščino in se je z navdušenostjo okleniti, kakor so se ljubljanski škofljani svojega »Apostolstva.« Važno dopolnilo k tej knjižici je

4. A. M. Slomšek o sv. Cirilu in Metodu. Ob 1025 letnici Metodove smrti (885—1910), 103 str. cena 1 K. V tem zvezku je zbrano vse, kar je pisal o sv. bratih Slomšek, ki je izmed vseh Slovanov najgloblje umeval duha in delo sv. slovanskih apostolov. V teh spisih, ki jih priobčeval od 1852 do svoje smrti 1862 redno vsako leto v »Zgodnji Danici« in »Drobtinica«, govori o začetku krščanstva med Slovani in v naših krajih, o cerkvenem razkolu in njega posledicah za Slovane, o važnosti cerkvene edinosti, o potrebi, koristi in pomenu molitve, sv. obhajila in miloščine za zedinjenje, popisuje ustanovitev in napredek, namen in pomen bratovščine sv. Cirila in Metoda in podobnih bratovščin sv. Petra na Nemškem in brezmadežnega Spočetja M. B. na Dunaju, ki tudi z molitvijo in miloščino podpirajo katoličane na jutrovem, posebno na Ruskem in Turškem, ter poroča o spreobrnjenju in zedinjenju razkolnikov pa o preganjanju katoličanov v Rusiji. Slomškovim spisom je pridejan zgodovinski pregled češčenja sv. Cirila in Metoda med Slovani, posebe med Slovenci, od njune smrti do l. 1885, ko je začelo češčenje sv. bratov med Slovenci pojemati in je zadnjih 15 let skoro popolnoma zaspalo.

Zdi se, kakor da nam kliče mlado, podjetno ljubljansko »Apostolstvo« s temi štirimi knjižicami: Kvišku bratje Lavantinci, dvignite se tudi Vi, da si zopet priborite prvenstvo v češčenju sv. slovanskih apostolov, ki Vam ga je kot najdragocenejšo dedščino zapustil Vaš Slomšek in ki ste ga tako malomarno zapravili! Pokažite, da ste vredni sinovi in posnemalci svojih velikih škofov, ki so Vas navduševali in še Vas navdušujejo za goreče češčenje svetih bratov Cirila in Metoda. »Kvišku, bratje in sestre, na delo krščansko za vzhodne brate in sestre v znamenju sv. Cirila in Metoda pod zavetjem preblažene Device Marije, da oni, ki tako dobro poznajo in častijo mater Marijo, tudi spoznajo drugo mater, sv. Cerkev!« M. K.

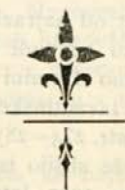

¹ Zadnja leta se je že večkrat od najrazličnejših strani izrekla želja, da bi se poživila naša bratovščina, podali so se tudi nasveti, kako jo izpopolniti. (Prim. Gesta et statuta Synodi dioecesis anno Domini 1896 celebratae. Marburgi 1897. str. 313; — postni pastirski list prevz. lavantinskega kneza in škofa l. 1906, Zaukaznik št. II, str. 27; — Voditelj XI, 1908, str. 274—283; št. 2. letošnjega Voditelja str. 176.) Tudi iz drugih slovanskih škofij se že slišijo iste želje. Zakaj ne bi začeli z reformo bratovščine ravno letos, ko obhajamo 1025 letnico Metodove smrti. Ali jo je mar Slomšek zato ustanovil in se toliko trudil za njo, da bi sčasoma popolnoma zaspala in bi se ne zmenili za njo niti v dobi, ko v drugih slovanskih in slovanskih škofijah tako procvita in prinaša že toliko sadu delo, ki ga je on započel?

V.

Raznoterosti.

Štiri- in petkratno vračilo. Dolgo eksegetje niso mogli zadostno razložiti mesta v Ex (21, 37) 22, 1. »Ako ukrade kdo vola ali ovco in jo zakolje ali proda, naj vrne 5 volov za enega vola in 4 ovce za eno ovco«. Rabinci so izvajali manjšo kazen za ukradeno ovco iz večje težave, s katero se ukrade in spravi na varno ovca. Vola namreč tat lahko žene, ovco pa mora zvezati in nesti. Drugi so skušali razložiti večjo kazen iz večje škode, ki jo povzroči tatvina goveda, češ graviora delicta graviore suspicio sunt plectenda. Novejši eksegetje motivirajo večjo kazen z občutljivejšim gospodarskim motenjem, ki nastane, ako zmanjka komu vola, kakor pa, če se mu vkrade ovca. Drugi zopet mislijo, da je bil vzrok strožje kazni večja hudobnost, ki jo kaže živinski tat, ali pa vkoreninjena navada krasti živino. Pa vsi ti navedeni razlogi ne razložijo povoljno tega pravnega določila in sicer, ker je razmerje 1 : 4 vedno jednako, tako pri ovci, kakor pri govedu in drugič, ker je Mojzeseva postava (Ex 22, 4) ukazovala, da povrne tat samo dvakrat, ako se še ukradena žival najde pri njem. Pravo razlago tega do sedaj neumljivega mesta je najbrž našel D. H. Müller, ki ga razlaga tako-le: Ako so našli ukradeno žival še pri tatu, je moral povrniti ta samo dvakrat bodisi da je ukradel govedo, bodisi ovco. Če je pa tat žival prodal, je učinil takorekoč še drugo tatvino, ker je hotel s tem onemogočiti, da bi ga zasledili in mu vzeli poleg ukradene živali še eno njegovo. Moral bi torej po pravilu »mero za mero« plačati $2+2=4$. Da pa kazen ni bila štiri, ampak petkratna izvaja Müller iz starobabilonskega prava. Po tem je moral oni, ki je iskal ukradeno žival in jo našel pri onem, ki jo je kupil, temu dokazati, da je žival res njegova. Aka pa tega ni mogel, je moral še sam dati eno govedo, ali eno ovco in je torej v celem izgubil $2+2+1=5$. Torej je moral tat, če so ga dobili, čisto po pravici plačati toliko. Ako pa je tat žival zaklal, je bila tatvina sicer tudi podvojena, a lastnik je dobil samo štirikratno vračilo, ker mu v tem slučaju ni bilo treba plačati za ponesrečen dokaz še ene živali. Razlika štiri- in petkratne povrnitve se torej, kakor misli Müller, ne nanaša na različne živali, ovce ali govedo, temveč na klanje in prodajo. Ako je tat zaklal žival, je moral vrniti štirikrat, če jo je prodal, pa petkrat. In Müller sklepa: »Zgled o volu in ovci kazuističen, ker tat navadno zakolje ovco in sicer, ne da bi vzbudil pozornost, med tem, ko je pa govedo predrago, da bi ga zaklal tat za eno pojedino, in ga zato rajši prodal«.

I.

Razprave.

1.

Biblična prazgodovina in mitologija Babiloncev.

Spisal P. Dr. Gvido Rant O. F. M., Kamnik.

1. Modroslovec Francišek Bacon je zapisal prelepe besede: »Philosophia obiter libata a Deo abducit, plene hausta ad Deum reducit.« Oba dela tega zlatega reka moremo obrniti tudi na sv. pismo. Z vso pravico smemo reči: »Scriptura obiter libata a Deo abducit, plene hausta ad Deum reducit.« Resničnost teh besed nam potrjuje vsa zgodovina, stara in nova. Sv. pismo se še vedno vojskuje zoper vsako površnost, nevednost, zaničevanje in preziranje; v svojem skoro 2000-letnem boju je pa doseglo največje zmage, najlepše triumfe.

V novejšem času se suče znanstvena polemika zlasti okoli prvih poglavij Geneze, katere s splošnim izrazom imenujemo: biblična prazgodovina. Brez te prazgodovine sv. pismo ne bi bilo to, kar je in kar hoče biti. Zakaj namen knjige vseh knjig je, da nam pokaže vesoljni svet kot kraj in pozorišče delovanja božjega, da nam predoči zgodovino človeštva od njegovega početka v zvezi s vstvarjenjem in nam tako slika, kako Bog vodi in vlada vesoljstvo po svoji previdnosti v ekonomiji zveličanja. Potrebna je ta prazgodovina za krščansko vero: brez nje bi bilo odrešenje nerazumljivo. Ako ne bi vedeli, kaj naj si mislimo o svetu, ali obstoja od večnosti poleg Boga, ali pa ima morda svoj začetek v času, ki ga je določil Bog, ako bi bilo skrito našemu znanju, kje imajo moralni principi svoj izvor, potem bi pač ne mogli imeti trdnega prepričanja, da moramo vzrok sveta iskati v Bogu, in da je dopolnjenje združenja z Bogom namen človekov, ki ga more doseči po odrešenju. Vera v evangelije zavisi torej od sporočil, ki nam jih podaja prva Mojzesova knjiga o vstvarjenju sveta po Bogu, o grehu prvega človeka, katerega je Bog vstvaril čistega in popolnega, o zlu, ki se je po grehu in vsled greha začelo širiti na zemlji, in o obljubi dani prvim starišem, da se bo Bog usmilil

človeštva in mu poslal Odrešenika. Ravno ta notranja zveza celega sv. pisma nas pa sili k veri, da je biblična prazgodovina resnična, da odgovarja faktom, da ni izmišljena. Pomena biblične prazgodovine pa ne smemo iskati samo v tem, da nam je ohranila globoke in splošne resnice, da nam slika popolno odvisnost sveta od Boga, da nam v najlepših potezah opisuje bistvo greha ter način, kako se polasti človeškega srca, da nam pojasnjuje nevarnost in škodljivost nevere in strasti. Mi bomo tem sporočilom le tedaj pravični, ako priznamo ob enem tudi njih zgodovinsko resničnost¹.

Toda ravno zgodovinska resničnost svetopisemske prazgodovine je tisti lapis offensiois, nad katerim se nasprotniki razodetja tako spodtikujejo. Nam prirojeno nagnenje do dvomov podpira na najrazličnejše načine stremljenje tistih, ki odrekajo prvim poglavjem sv. pisma zgodovinsko verjetnost. Psihološkega razloga temu ni težko najti. Naše zaupanje, naša vera je svet dar, ki ima za seboj nepregledne posledice. Duša se združi s tem, kar veruje in v kar zaupa. Verujoči in tisti, kateremu veruje, postaneta eno, mišljenje in življenje enega se spoji z mišljenjem in življenjem drugega. Naravno je torej, da vzbuja zahteva: ti moraš verovati, strah, nezaupnost ter bistroumno raziskavanje. Ta strah, ta nezaupnost in to raziskavanje nas pa pogostokrat zapelje, da prezremo to, kar edino ima pravico zahtevati naše zaupanje, ker nam le ono more prinesti blagoslov. Lahko se zgodi, da namesto natančnega raziskavanja, rajše iščemo in preiskujemo, kako bi zagovarjali svojo nevero. Ta duh nevere je zelo iznajdljiv v svojih pripomočkih. Nasprotniki vere so mislili, da se glede biblične prazgodovine lahko izgovarjajo na tako imenovano »kaldejsko Genezo«. Spominjajo nas, da je prebival Abraham v mestu Ur Kaldeje. Stara mitologija mu torej ni mogla biti neznana. V svojih mladih letih je brez dvoma slišal o teh sporočilih. Ko je zapustil domovino, je vzel prepise prazgodovine človeškega rodu s seboj. Te listine je zapustil svojim potomcem. Jakob jih je prinesel v Egipt. Mojzes jih je v Egiptu videl, se iz njih učil in jih sprejel v Genezo. Lepše razlage biblične Geneze si ne moremo misliti. Razume se, da je ta teorija mnogim v veliko tolažbo. Nemirni so, ako se jim zatrjuje: biblija je delo božje. Mir duha in srca zopet dobe s tem, da poskušajo dokazati tezo: sv. pismo je delo ljudi in ne delo božje².

¹ Prim. Dr. Wilhelm Lotz, Die bibl. Urgeschichte in ihrem Verhältnis zu den Urzeitsagen anderer Völker. Leipzig 1907, str. 1—8; D. Rud. Kittel, Die orientalischen Ausgrabungen und die ältere bibl. Geschichte⁵. Leipzig 1908, str. 24.

² Prim. John Urquhart, Die neueren Entdeckungen und die Bibel⁴. Stuttgart 1904, str. 50, 51.

»Wenn die Weltanschauung der Völker, welche überhaupt angefangen haben, sich Rechenschaft über ihr und ihrer Umgebung Dasein zu geben, von der babylonischen berührt worden ist, so kommen wir schließlich dazu, überhaupt nur zwei Weltanschauungen zu unterscheiden, welche die Menschheit in ihrer geschichtlichen Entwicklung kennt: die altbabylonische und die moderne, empirisch-naturwissenschaftliche, welche erst in der Entwicklung begriffen ist und mit der alten noch auf manchen Gebieten des modernen Gesellschaftslebens im Kampfe liegt.« S temi besedami je Hugo Winkler (Himmels- und Weltenbild der Babylonier. 1901 str. 9) natančno označil najvažnejši problem versko-zgodovinskega raziskavanja današnjih dni. In v resnici, ne gre pri teh vprašanjih samo za to, kako je vplivala babilonska kultura na sosedne narode starega Orienta, ne obravnava se samo vprašanje, kako se je prenesla v krščanski svet, kako je vplivala na ljudsko pojmovanje zunanjega sveta, na naše znanje o zvezdah, na naše kalendarje, na naš računski sistem itd., ne, ampak vprašanje sega notri do temelja našega svetovnega naziranja, ali kakor povdarja Winkler: »Weltanschauung und Religion ist für den alten Orientalen eins.« Tudi Friderik Delitzsch sodi v svojem prvem govoru (B. B. I, 44) bistveno enako, ko pravi: »Unserm religiösen Denken haftet durch das Medium der Bibel noch gar manches Babylonische an. Durch das Ausscheiden dieser, zwar hochbegabten Völkern entstammenden, aber trotzdem rein menschlichen Vorstellungen und durch die Befreiung unseres Denkens von allerlei festgewurzelten Vorurteilen wird die wahre Religion, die wahre Religiosität, wie sie uns die Propheten und Dichter des Alten Testaments und in erhabenstem Sinne Jesus gelehrt, so wenig berührt, daß sie vielmehr nur um so wahrer und verinnerlichter aus diesem Reinigungsprozesse hervorgeht«. K tem babilonskim ostankom pripadajo poleg sporočil o vstvarjenju sveta, o padcu in potopu, tudi naziranje o posmrtnosti, o angelih in hudobnih duhovih, dalje velik del ustroja daritev in duhovništva. Po nauku teh učenjakov je naše svetovno naziranje le babilonska mitologija, babilonsko paganstvo, in ne preostaja nam drugega, kakor da poskušamo to svoje naziranje kolikor mogoče hitro zavreči in je nadomestiti z modernim. Kako dalekosežne posledice za vse naše življenje slede iz tega nauka, nam ni treba še posebej omenjati. Ako je temu tako, potem imamo dovolj vzroka, da se pečamo z versko-zgodovinskimi vprašanji in z vso marljivostjo preiskujemo: odkod izhaja naše versko naziranje.

Preden preidemo v razpravo samo, naj opozorimo še na neko posebnost sv. pisma. Biblija je po nauku sv. Cerkve spisana od mož, ki so bili navdihnjeni od sv. Duha, torej smo dolžni fide divina verovati, kar nam pripoveduje. Z ozirom na to ne potrebuje od nobene

vere pomoči. Babilon nam tukaj ne more dati pojasnil. Tudi ne preti sv. pismu nevarnost od nobene znanstvene polemike. Stari zakon pa hrani poleg verskih resnic še mnogo drugih, tako zanimivih in velikanskih, kakor se ž njimi ne more ponašati nobena druga literatura starega sveta. Marsikaj je bilo še temno in nejasno, dokler so bile neznane svetovno- in kulturnozgodovinske razmere v krajih, kjer se je razvijala zgodovina Izraelcev. Sedaj se nam vedno bolj in bolj kaže svet Kanaana. Izraelsko ljudstvo lahko opazujemo v političnih in kulturnih odnošajih do drugih narodov, med katerimi je živel. Ti odnošaji so več ali manj vplivali na zgodovinski razvoj Izraelcev. V teh vprašanjih nam pa raziskavanje Orienta v marsičem lahko pomaga in nas podpira pri razlagi sv. pisma. Neminljivi zaklad, ki nam ga je ohranil Izrael, se bo v tej luči le še lepše pokazal in tudi fides humana, do katere ima biblija pravico, bo prestala svojo preskušnjo¹.

Glede dokazov bodi splošno povedano, da pameten človek ni dolžan sprejeti samo evidentnih dokazov, ampak njih moč in silo mora tudi tedaj priznati, ako dokazujejo kako trditev bolj, kakor pa njim nasprotni. Saj vemo, da misli človek le tedaj pametno, ako ne misli svojevoljno, ampak le po objektivnih dokazih, in ni mu dovoljeno zavreči trditve, ki ima verjetnejše dokaze, kakor druga njej nasprotna.

Preidimo k razmišljevanju vprašanja: odkod je vzeta biblična prazgodovina?

2. Prazgodovina Geneze ima deloma svoje paralele z mitologijo drugih narodov. Te paralele imajo dokaj podobnosti in za to je treba njih podobnost na ta ali oni način pojasniti. Ako se bavimo z vprašanjem, v kakšnem razmerju so biblična sporočila z bajkami Babiloncev in ostalih tujih narodov, se nam nudi čveterna možnost.

a) Prazgodovina biblije, kakor je literarno določena v Genezi, je izvor, iz katerega so vzete paganske bajke. Prve knjige sv. pisma so polagoma spoznali neizraelski narodi in so sprejeli njih sporočila. Tekom časa so dobila ta sporočila mitologični in nacionalni kolorit dotičnih ljudstev.

b) Biblično sporočilo in njemu paralelna mitologija izhaja iz prarazodetja. Prarazodetje je podedoval rod od roda in pri različnih narodih se je tudi različno spreminjalo. Čisto in nepokvarjeno nam je ohranjeno v sv. pismu vsled posebnega božjega varstva, medtem ko je pri drugih narodih prepojeno s politeističnim naziranjem.

c) Vsa prazgodovinska sporočila, biblična kakor paganska, so popolnoma samostojno nastala; njih različnost izvira iz različnih krajev-

¹ Prim. Dr. Alfred Jeremias, *Im Kampfe um Babel und Bibel*. Leipzig 1906, str. 5.

nih razmer in različnih duševnih razpoloženj; njih sličnost se da razlagati iz skupnih psiholoških zmožnosti človeškega rodu.

d) Biblična prazgodovina je posnetek mitologij tistih narodov, s katerimi so prišli Izraelci v stik¹.

3. Vse tukaj navedene možnosti so že od nekdaj raziskavali in zagovarjali razni učenjaki. Naj sledi kratek literaren pregled. Judovski peripatetik Aristobul iz Aleksandrije je skušal dokazati, da so grški modroslovci in pesniki Plato, Orfej i. dr. poznali knjige Mojzesa in iz njih črpali svoje nazore; tudi Pitagora je dobil svoje znanje od izraelskih učencov². Prvo možnost so zagovarjali Klement iz Aleksandrije³, Gerh. Jan. Voß v svojem delu »De theologia gentili et physiologia christiana seu de origine et progressu idololatriae« (Amsterdam 1641)⁴, Samuel Bochart (Phaleg et Canaan), Cudworth⁵, Krösius⁶, V. G. Herklitz⁷, Edvard Wilton⁸, Creuzer⁹ i. dr.

Drugo mnenje branijo vsi tisti, ki so prepričani o nadnaravnem značaju sv. pisma. Že stari krščanski vek trdi in priznava, da so sporočila Geneze najstarejša in najčistejša tradicija človeškega rodu. Ta trditev, ki popolnoma odgovarja božjemu razodetju, nam pojasnjuje, odkod izvirajo sličnosti med sv. pismom in paganskimi mitologijami tudi v onih točkah, ki jih ne moremo pojasniti iz psiholoških zmožnosti in iz enakega opazovanja naravnih pojavov. Med mnogimi, ki poskušajo to tezo dokazati, naj samo nekatere omenimo: Antoine Bannier¹⁰, J. Bryant¹¹, Hoberg¹², Aleksander von Humboldt¹³, Kaulen¹⁴,

¹ Dr. Johannes Nickel, Genesis und Keilschriftforschung. Freiburg Br. 1903, str. 6 nsl.

² Prim. Döllinger, Heidentum und Judentum. Regensburg 1857, str. 838; Nickel o. c. str. 8 nsl.

³ Prim. Lücken, Die Traditionen des Menschengeschlechtes². Münster 1869, str. 6.

⁴ Prim. Pfeleiderer, Die Religion ihr Wesen und ihre Geschichte II. Leipzig 1869, str. 8.

⁵ Mysteriorum illustration. London 1778.

⁶ Ὅμηρος Ἑβραῖος sive historia Hebraeorum ab Homero hebraicis nominibus ac sententiis conscripta in Odyssea et Iliade. Utrecht 1704.

⁷ Quod Hercules idem sit ac Iosua. 1726.

⁸ Journal of Sacred Literature II. (1849) str. 374 nsl.

⁹ Symbolik und Mythologie der alten Völker. Leipzig 1810—12.

¹⁰ La mythologie et les fables de l'antiquité expliquées par l'histoire. Paris 1738—1740, zv. VIII.

¹¹ Analogy of heathen mythology. Cambridge 1774.

¹² Die Genesis nach dem Literalsinn erklärt. Freiburg Br. 1899.

¹³ Reise in Äquinoktialgegenden, zv. III, str. 408.

¹⁴ Assyrien und Babylonien⁵. Freiburg Br. 1899.

Lasaulx¹, Dr. Henrik Lücken², Schöpfer³, Urquhart⁴, Vigouroux⁵ i. dr.

Glede tretje možnosti so bila mnenja različna. Iz početka se je sukal literarni boj okoli vprašanja: ali so bili Semitje sploh zmožni vstvariti si svojo mitologijo? Renan je to vprašanje zanikal⁶. Zoper njega so nastopili Steinthal⁷, F. Max Müller⁸ in Goldziher⁹. Več ali manj so to trditev dokazovali: Rud. Frid. Grau¹⁰, Janez Röntsch¹¹, Martin Schultze¹², Hugo Winkler¹³ in Stucken¹⁴.

V novejšem času raziskujejo posebno četrto teorijo, ki uči, da je biblična zgodovina vzeta iz mitologij paganskih narodov. Zastopniki te teorije so: Fr. Nork¹⁵, Edvard Röth¹⁶, Julij Braun¹⁷, Friderik Delitzsch¹⁸, Pavel Jensen¹⁹, Herman Gunkel²⁰, Henrik Zimmermann²¹ in Friderik Hom-

¹ Studien des klassischen Alterthums. Regensburg 1854.

² Die Traditionen des Menschengeschlechtes oder die Uroffenbarung Gottes unter den Heiden². Münster i. W. 1869.

³ Geschichte des A. T. mit besonderer Rücksicht auf das Verhältnis von Bibel und Babylonien³. Freiburg Br. 1899.

⁴ Die neueren Entdeckungen und die Bibel⁴, iz angleškega prestavil E. Spliedt. Stuttgart 1902.

⁵ La Bible et les découvertes modernes en Palestine, en Égypte et en Assyrie⁵. Paris 1884.

⁶ Histoire générale et système comparé des langues sémitiques⁶. Paris 1863.

⁷ Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft. Berlin 1860 nsl.

⁸ Essays. Beiträge zur vergleichenden Religionswissenschaft, Mythologie und Ethnologie, zur Sprachwissenschaft, Literaturgeschichte und Altertumswissenschaft. Leipzig 1869—74.

⁹ Der Mythos bei den Hebräern und seine geschichtliche Entwicklung. Leipzig 1876.

¹⁰ Semiten und Indogermanen in ihrer Beziehung zu Religion und Wissenschaft¹⁰. Stuttgart 1867.

¹¹ Über Indogermanentum und Semitentum. Leipzig 1872.

¹² Handbuch der ebräischen Mythologie. Nordhausen 1876.

¹³ Geschichte Israels in Einzeldarstellungen, del II: Die Legende. Leipzig 1900.

¹⁴ Die Astralmythen der Hebräer. Leipzig 1896 nsl.

¹⁵ Braminen und Rabbinen oder Indien, das Stammland der Hebräer und ihrer Fabeln. 1836; Vergleichende Mythologie. 1836; Der Prophet Elias, ein Sonnenmythus. 1837; Biblische Mythologie. 1842—43.

¹⁶ Geschichte unserer abendländischen Philosophie. Mannheim 1846.

¹⁷ Die Naturgeschichte der Sage. München 1864—65.

¹⁸ Wo lag das Paradies? Leipzig 1881; Das babylonische Welterschöpfungsepos. Leipzig 1896; Babel und Bibel. Leipzig 1902.

¹⁹ Die Kosmologie der Babylonier. Straßburg 1890; Assyrisch-babylonische Mythen und Epen (Keilinschr. Bibliothek VI. 1).

²⁰ Die Genesis, übersetzt und erklärt. Göttingen 1901; Schöpfung und Chaos in Urzeit und Endzeit. Göttingen 1895.

²¹ Biblische und babylonische Urgeschichte. Leipzig 1901.

mel¹. Nekako posredovalno smer so si izbrali: Cornill², Holzhey³, Kittel⁴, Ed. König⁵, Ötli⁶, Löhr⁷, Loisy⁸ in Rosenthal⁹. Nasproti mnenju, da zavisi biblična prazgodovina literarno od babilonske, so nastopili: Döller¹⁰, Barth¹¹, Kaulen¹², Keil¹³, Knieschke¹⁴, Zapletal¹⁵, Nickel¹⁶ i. dr.

4. Na vprašanje, katera izmed navedenih možnosti je prava, nam zgodovina ne more odgovoriti. Zgodovinska sredstva, ki so nam na razpolago, ne zadostujejo. Kakor smo že omenili (Voditelj I. XII. zv. II., str. 122), se metoda, s katero so mnogi razlagali paralele verskih idej in naprav izvoljenega ljudstva in drugih narodov, češ pri Izraelcih je ohranjen original, pri drugih narodih pa le kopija, dandanes v večini slučajev ne da več rabiti. Vemo namreč, da so gotovi izraelski obredi, gotove verske ideje primeroma poznejše literarno določene kakor n. pr. pri Babiloncih. To je pa vzrok, da ne moremo literarno-zgodovinsko dokazati prvotnosti teh sporočil pri Izraelcih in njih odvisnosti pri drugih narodih. Posluževati se moramo zato druge metode, namreč primerjajoče. Ko preiskujemo to vprašanje se treba ozirati na dva momenta: na zgodovinsko razmerje Izraelcev do tistih narodov, katerih mitologija ima paralele v biblični prazgodovini, in pa na materialno podobnost paralelnih sporočil.

Glede prve točke moramo priznati, da so prišli Izraelci pogostokrat v stik z Babilonci. Domovina Izraela je bilo mesto Ur v Kaldeji. Zveze z domovino niso bile nikdar pretrgane. Tudi nam zgodovina pripoveduje, da je bil vpliv Babiloncev na vso kulturo starega Orienta zelo velik in da so postali Hebrejci politično odvisni od Asircev in Babiloncev. Kakor je iz tega razvidno, ni izključena možnost, da so sprejeli Izraelci snov svojih prazgodovinskih sporočil od Babiloncev.

¹ Die altorientalischen Denkmäler und das A. T. Berlin 1902.

² Deutsche Literaturzeitung. 1902, št. 27.

³ Schöpfung, Bibel und Inspiration. 1902.

⁴ Die babylonischen Ausgrabungen und die biblische Urgeschichte. 1903.

⁵ Bibel und Babel⁸. Berlin 1903.

⁶ Der Kampf um Bibel und Babel. 1902.

⁷ Babel und die biblische Urgeschichte. Breslau 1903.

⁸ Les mythes babyloniens et les premiers chapitres de la Genèse. Paris 1901.

⁹ Babel und Bibel, oder Babel gegen Bibel? Berlin 1902.

¹⁰ Bibel und Babel, oder Babel und Bibel? Paderborn 1903.

¹¹ Babel und israelitisches Religionswesen. Berlin 1902.

¹² Literarischer Handweiser, XL. 1901. 1902, št. 766 in 767.

¹³ Babel- und Bibelfrage. Trier 1903.

¹⁴ Bibel und Babel, El und Bel. Westend-Berlin 1902.

¹⁵ Der Schöpfungsbericht. Freiburg i. d. Schw. 1902.

¹⁶ o. c.

Toda kar je možno, še ni dokazano kot absolutno gotova resnica. Znano nam je, da so prišli Izraelci po osvojitvi Kanaana tudi z drugimi narodi v dotiko: z Egipčani, Hetiti, Feničani, Sirci, Perzi in poslednjič z Grki in Rimljani. Zgodovina nam pove, da so bili Hebrejci odvisni tudi od drugih mogočnih ter vplivnih narodov in ne samo od Babiloncev. Tudi od teh narodov so sprejeli nekatere kulturne elemente; in vendar so ostali v verskih ozirih vedno samostojni, povzdignili so se nad vse druge narode in si ohranili v sredi paganstva nepokvarjeno svojo religijo. Razmerje Hebrejcev do Babiloncev nam torej ne more dokazati trditve, da so biblična prazgodovinska sporočila posnetek babilonske mitologije.

To razmerje nam pa pojasnjuje podobnost med obojno tradicijo. Velikanska fakta, o katerih nam govori biblična prazgodovina, so se vršila v dolini reke Evfrat in Tigris. Ta dolina je bila domovina Izraelcev in Babiloncev. Ne smemo se torej čuditi, ako zasledimo med temi sporočili veliko sličnost, ker izhajajo iz skupne rodne zemlje obeh narodov. Iz raznih mest sv. pisma pa lahko sklepamo, da se je v rodovini Abrahama ohranila prvotna oblika teh sporočil. »Tare je tedaj vzel Abrama — pripoveduje Geneza (11, 31) — svojega sina in Lota, Aranovega sina, kateri je bil sin njegovega sina, in Sarajo, svojo sinaho, ženo Abrama, svojega sina, in jih je peljal iz Ura Kaldejcev, naj bi šli v deželo Kanaan, in so prišli do Harana, in so tam prebivali.« Na vprašanje, zakaj je Tare s svojo rodbino zapustil domovino, nam odgovarja tradicija dežele Kanaan, ki nam jo je ohranil Amoničan Ahijor v besedah: »To (hebrejsko) ljudstvo je kaldejske rodovine. Prebivalo je najprej v Mezopotamiji, ker pa niso hoteli služiti bogovom svojih očetov, ki so bili v deželi Kaldejcev, so tedaj popustili šege svojih očetov, katere so imele veliko bogov, in so služili edinemu Bogu nebes, kateri jim je tudi zapovedal iti od ondod, in prebivali so v Haranu« (Judit 5, 6—9). Ko je Tare videl, kako se vriva v njegovo rodovino politeizem, je šel in služil edinemu Bogu nebes. Od kod ga je poznal? Ali ne iz cele prazgodovine, ki nam jo hrani Geneza in nam popisuje Boga kot stvarnika nebes in zemlje, kot gospodarja vesoljnega sveta, kot pravičnega sodnika, ki dobro plačuje in hudo kaznuje? Ali je mogel Tare zajemati to znanje in poznanje Boga iz babilonske mitologije? — Geneza (pogl. 12) in knjiga Jozve (24, 3) nam dalje poročate, kako je politeizem pretel, da uniči tudi rodovino Tare in ž njo prvotno tradicijo. Tare pade in služi s svojim sinom Nahorjem tujim bogovom (Joz 24, 3). Abraham vstane in zapusti na povelje božje hišo svojega očeta ter se preseli v Kanaan (Gn 12, 1 nsl), kjer služi pravemu Bogu in postane oče naroda, ki je hranil in varoval staro tradicijo čisto in nepokvarjeno.

Ali se je pa mogla ohraniti ta tradicija čista od Adama do Abrahama in od Abrahama do Mojzesa? Ali je pametno, da sprejmemo zgodovinsko resničnost prvih poglavij sv. pisma? Iz Gn 47, 6 lahko sklepamo, da so živeli pradedje Jakoba več kakor 130 let. Od Adama pa do Abrahama imamo torej nepretrgano vrsto prič, ki so veliko let zajedno živele. Res je sicer, da so v Genezi izpuščeni nekateri vmesni pradedje, vendar pa ta okoliščina ne more zmanjšati moči našega dokaza, ker so tudi ti pradedje živeli, kakor je samo po sebi umevno. Vsled nepretrgane vrste živih prič se je prazgodovina (Gn 1, 1—11, 9) lahko nepokvarjena ohranila. To pa toliko lažje, ker nam pripoveduje samo o nekaterih javnih dogodkih, tako nenavadnih in tako pretresljivih, da so se morali globoko vtisniti v dušo ljudstva. Saj jih tudi naši otroci, vsled njihove jasnosti in priprostosti, z lahkostjo ohranijo v spominu in sicer brez bistvene spremembe, brez bistvenih pogrškov. Še lažje se je ohranila tradicija v svoji prvotni čistosti od Abrahama dalje do Mojzesa. V dobi bivanja v Egiptu je morebiti Jožef, praepositus Aegypti, napisal vse, kar je sam izkusil in kar je slišal od svojega očeta in deda. Vemo namreč, da so imeli Egipčani ob času bivanja Izraelcev v njih deželi zelo razvito literaturo in da so tudi najmanjše stvari šteli in zapisovali¹. Kako naj bi Jožef, kot prvi za kraljem ne bil več pisave in kako naj bi on, ki je skrbel za cel Egipt, zanemaril svojo lastno rodovino in njeno preteklost? Znanje pisave pri Izraelcih pa sega najbolj gotovo do Abrahama nazaj. Obravnave Abrahama s Hetiti (Gn 23) nam kažejo tako spretnost in izvedenost o kupčijskih zadevah, da že iz te okoliščine lahko sklepamo na možnost, da je tudi Abraham popisal zgodovino svoje rodbine. Na ta način se je lahko ustmeno ali pismeno ohranila prazgodovina nepokvarjena od časa njenega postanka v skupni domovini človeškega rodu, pa do časa Mojzesa.

Pojdimo še korak dalje in se vprašajmo še enkrat, kje imamo iskati prvotno sporočilo prazgodovine, v bibliji ali v mitologiji? Stavimo si to vprašanje ne glede na to, kako moremo nanje odgovoriti s pomočjo sv. pisma. Ako primerjamo paralelna sporočila, nam ne bo težko najti pravega odgovora. S tem smo prišli do drugega momenta, na katerega se moramo pri odgovoru na to vprašanje ozirati, prišli smo do materialne podobnosti paralelnih sporočil². Priznati moramo, da se nahaja velika sličnost med biblično prazgodovino in babilonsko mitologijo. Vendar nam pa ta podobnost ne more še dokazati odvisnosti biblije od babilonskih bajk, zakaj prej je treba pokazati, da se

¹ Heyes, *Bibel und Ägypten*. Münster i. W. 1904, str. 276.

² Prim. Nikel o. c. str. 21.

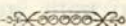
bistvo babilonske mitologije nahaja samo v Babiloniji in da nam cel njen kolorit priča, da drugje ni mogla nastati. Ako pa zasledimo, o čemur ni dvoma, v babilonskih pripovedkah elemente, ki jih najdemo tudi v mitologijah narodov, ki niso prišli z Babilonci nikdar v dotiko, potem ni več absolutno gotovo, da so se te pripovedke iz babilonske literature razširile po svetu. Ne preostaja nam drugega, kakor da iščemo prvotno obliko, od katere odvisne vsa druga sporočila. Kako pa naj izsledimo to prvotno obliko? Poskušati bi morali kombinirati bistvene elemente prazgodovinskih sporočil. Tisto sporočilo, ki druží v sebi vse te elemente je prvotno, oziroma vzeto iz prvotnega. Pri tem raziskavanju pa moramo paziti na to, da je vsako sporočilo toliko bolj oddaljeno od protipa, kolikor bolj nosi na sebi kolorit tiste dežele in tistega ljudstva, kjer je nastalo in med katerim se je ohranilo, in da se toliko bolj približuje pratipu, kolikor bolj univerzalen je njegov značaj. Mogoče je sicer, da se partikularni elementi pod vplivom kulturnega napredka polagoma poizgube, vendar nam tega procesa zgodovina ne potrjuje. In kar se tiče biblične prazgodovine ne moremo tega procesa priznati, ker smo že v razpravi o monoteizmu pri Izraelcih dokazali, da ne najdemo časa in ne dobe, v kateri bi bili Hebrejci vdani politeizmu, torej niso mogla biti njih verska sporočila prepletena s politeističnim in partikularnim naziranjem, ki sledi iz politeizma. Ako tedaj primerjamo mitologijo Babiloncev in drugih narodov z biblično prazgodovino, nam ni težko spoznati, da se najdejo v mitologiji le delčki, le koščeki tega, kar nam Geneza tako priprosto a ob enem tako vzvišeno pripoveduje, vidimo in spoznamo, da vsebuje prazgodovine Geneze vse bistvene elemente drugih prazgodovinskih sporočil, zdi se nam, da je cela mitologija le nekak zmeden in nejasen odmev tega, kar nam Geneza tako jasno in v tako lepi zvezi sporoča. Ako vse to premislimo, moramo priti do zaključka, da je sveto-pisemska prazgodovina vzeta iz tistih sporočil, ki so izšla iz skupne domovine človeškega rodu in ki izvirajo iz časa, ko je bil človeški rod enoten, še ne razdeljen v različne narode. Le ta zaključek nam more pojasniti dejstvo, da se nahajajo v bibliji bistveni elementi vseh prazgodovinskih sporočil in sledov, ki jih zasledimo pri vseh, tudi pri kulturno najbolj ubogih narodih.

Oglejmo si problem še od druge strani in vprašajmo se slednjič, odkod so vzeta biblična in druga prazgodovinska sporočila, ohranjena sicer v najrazličnejših oblikah, pa vendar z enim in istim jedrom? Odkod je prišla zlasti ideja vstvarjenja, ki je označena, v bolj ali manj natančnih potezah, v tradiciji velikih vej človeške družbe? Ako rečemo, te tradicije so različne verzije še starejšega sporočila, potem vprašanje še ni rešeno. Problem je dobil le drugo obliko. Odkod pa izhaja to

staro sporočilo? Čigav je bil tisti glas, ki je izzval te odmeve, da se razlegajo skozi sto- in tisočletja? »Jedermann weiß heutzutage — pravi Urquhart (o. c. str. 54. 55) — daß die Erzählung vom Licht, das aus der Finsternis geboren und von der Schönheit und Fülle der Erde, die sich entwickelt hat aus dem Chaos, dem »rohen und ungeordneten Klumpen«, kein Gewebe poetischer Phantasien ist, sondern im Gegenteil ein Bericht von nüchternen Tatsachen. Aber jedermann weiß ebensowohl, daß die Wissenschaft, welche uns dieses gelehrt hat, die jüngstgeborene von allen ist und in der Tat das Kind dieser letzten Tage.« Bryant je napravil neko zelo zanimivo opazko glede nekega mesta iz del Hezioda, kjer govori stari grški pesnik o teh stvareh. Ko je dosegel Bryant višek svoje slave, svet še ni poznal geologije; toda on je bral sporočilo o vesoljnem potopu in je vedel, da je zemljo pokrivala voda in da je na svetu vladala zmešnjava. Zaradi tega je prehitro sklepal: stari pradedje so vse te stvari zmešali. Poučil je svoje bravce, da so v starem veku ljudje mislili, da se začne svetovni sistem z vesoljnim potopom. Mi vemo sedaj, da je bil grški pesnik modrejši, kakor njegov moderni komentator; in vendar še nismo povedali, odkod izvira boljše sporočilo prvega. Življenjska skušnja ni mogla prvega pisatelja prazgodovine o tem poučiti, ker vemo, da v času, ko je bil svet v svojem razvoju, še ni bilo živega bitja, ampak, da je bila zemlja pusta in prazna, da je bil svet velikanski kaos. Tudi tedanja veda ni mogla poučiti človeka o početkih sveta. Ljudje so bili v popolnem neznanju o tistih čudovitih stvareh, ki so ležale s plastmi zemlje zakrite pod njihovimi nogami. In vendar nam pričajo ta sporočila nedvomno o njih znanju. Njih izvor moramo torej iskati v nekem mišljenju, ki je te stvari spoznalo, videlo in jih razumelo. Čigavo je bilo to mišljenje? Ne človeško, ker človeški um še ni bil prodril v temo preteklosti. Čigavo torej, ako ne božje? Ravno to pa je, kar imenujemo prarazodetje, razsvetljenje Boga in pomoč božjo, s katero je mogel človek spoznati stvari, ki so bile skrite njegovim očem. Razodetju se pridruži navdihnenje božje, s pomočjo katerega je mogel človek razodete resnice in zgodovinske dogodke, ki jih je doživel sam in ki so v zvezi z razodetjem, nepokvarjene ohraniti. To je rešitev problema, odkod prihaja tisti čisti nauk o početkih sveta in o prvi zgodovini človeškega rodu, ki nam ga je ohranila Geneza. Geneza ni delo človeka. Ako izhaja ta knjiga od ljudi, zakaj ne najdemo nikjer drugod kaj le od daleč podobnega? Zakaj stoji tako osamljena v sredi cele literature starega sveta? Ako izhaja od Boga, ako je spisana pod vplivom božjega navdihnenja in je dar božje ljubezni, dan nam ljudem, potem imamo še le povoljno pojasnilo te čudovite prikazni. Geneza je podobna duhu, od katerega prihaja! Vsaka druga

razlaga nas ne more zadovoljiti. V njej imamo obenem dokaz, ki se pridružuje drugim brezštevilnim, da je biblija knjiga božja in ne — človeška.

Vsako ljudstvo pod nebom — tako nekako piše Urquhart (o. c. str. 121. 122) — je ohranilo spomine na tiste dogodke, o katerih nam poroča biblična prazgodovina. Ločeni po nepreglednih pokrajinah zemlje in po obširni gladini morja, so vsi narodi skozi tisočletja varovali te spomine in jim verovali. Neizogibno je bilo, da so se tekom časa spremenili, in vendar so ohranili svojo identiteto. Predružačeni in popačeni kakor so, spominjajo takoj na medsebojno sorodnost. Ustno sporočilo se pa ni ohranilo samo v ljudskih pripovedkah, katere podeduje od očeta sin, ampak spojila so se z religijo narodov, z njimi je bila združena njih vera, bilo je združeno njih upanje. Človek — tako nam pripoveduje prazgodovina — je imel domovino, kjer je vžival neskajeno veselje, prost je bil telesnih nadlog, prost bolečin in smrti. Pride greh in za grehom kazen. Pripovedka je natančna v posameznostih. Drevo je bilo združeno s prvim veseljem človeka, drevo je bilo združeno z njegovim prvim prestopkom. Kača je vpletena v ta dogodek in sicer tako, da se je človek od tistega časa dalje vedno boji, ali pa, da jo iz strahu časti. Nebeški varuhi, čudoviti po svoji postavi, vedni čuječnosti in izredni moči, branijo povratek na kraj miru, veselja in nesmrtnosti. Kamorkoli se podamo, povsod najdemo isto povest. Kaj pomenja to? ali so vsi narodi sanjali iste sanje? ali je vse narode enako ogoljufalo prepričanje, da so njih sanje živa resnica? Ako je ta razlaga nemogoča, smo prisiljeni sklepati, da se je vršil daleč, daleč v preteklosti, v prvih početkih zgodovine človeštva dogodek, ki je združeval v sebi vse te elemente. Nadaljnje razmišljanje nas pripelje do prepričanja, da prva poglavja Geneze niso narodne bajke, ampak, da so zgodovina, ki pojasnjuje bajke. Zakaj tukaj, in sicer le tukaj je vse pametno, modro, med seboj združeno, Boga in človeka vredno.

2.

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župnijskega arhiva pri Sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik **Matej Štrakl**, Sv. Peter pri Mariboru.

I. Marko Glaser.

(Dalje.)

7.

Zasledujmo Glaserjevo obsežno delovanje dalje! Omeniti nam je tukaj najpoprej šolo, ki je bila takrat v cerkveni upravi. Nje važnost je spoznaval menda malokateri duhovnik tako, kakor Glaser, ki je za-njo veliko storil že kot dijakon in kaplan pri Sv. Barbari. V Gradcu mu ni bilo mogoče neposredno kaj posebnega storiti za šolo, vendar pa ji je ostal zmiraj goreč pospeševatelj s tem, da je skrbel za pripravnike, oskrboval jim hrano in pozneje tudi službe ter podpiral na svojem odličnem mestu s svojim upljivom pridne, pa tudi onemogle in vpokojene učitelje, ki so živeli ob pičli svoji pokojnini mnogokrat v največji bedi.

Pri Sv. Barbari je spoznal mladeniča Frančiška Puntnerja, ki je imel izredno veselje, pa tudi talente za učitelja. Bil je sin posestnika in kovača Puntnerja v Zimici. Da bi ga spravil v učiteljsko službo, ga je poučeval sam, poskrbel mu priložnost, da je v Mariboru dovršil kurz in bil potem domač učitelj pri raznih imovitih rodbinah, ker ga domači šentbarbarski šolnik nekaj časa ni hotel imeti za pomočnika. Bil je Puntner imeniten muzik in pevec. Poznal je dobro nemščino, pisal pa je tudi slovenščino jako lepo, da res čudovito za ona leta. Presenetilo me je sledeče voščilo z hronogramom, katerega je poslal Puntner Glaserju za god l. 1835.

Hler WVencht Der ZoegLing seIner eWigen DankesLiebe
zoLL DarzVbrIngen.

Mali, zelo mali je moj dar, —
Al bi dal? — Nevúpam fkoró fi; —
Rad bi ferzhno pravil s vuftami,
Kaj obzhuti ferze v men' vfigdar:
»V' frezhi, v sdravji dugo naj shivijo,
S neba naj potrebno vfe dobijo.« —
Is sahvalnofti

Puntner m. p.

Kako je skrbel Glaser za Puntnerja, kaže sledeče pismo z dne
27. marca 1832:

»Ich habe mich hier höheren Orts in Hinsicht Deiner erkundiget, ob Du in Deiner Eigenschaft als Lehrgehülff nicht zu besorgen hättest, im etwaigen Rekrutierungsfalle als militärpflichtig assentiert werden zu können und habe zu meiner Beruhigung die verläßliche Nachricht, es sey zufolge der letzten Instruktion festgesetzt, daß Lehrgehülffen, die vermittelst Decret von Amtswegen angestellt sind, vom Militär zeitlich befreyt sind, besonders wann sie mit ihrem Amtsberufe auch einen gutmoralischen Lebenswandel verbinden. Da du nun von Seite des Decanats als unmittelbarer Behörde dort Deine Anstellung hast, und, wie ich hoffe, Dich stets einer musterhaften Aufführung zu befeißeln auch fortsetzen werdest, so bist du in dieser Hinsicht gar keinem Anstande ausgesetzt. Das hochwürdigste Consistorium, welches von Deiner dortigen Anstellung und Deiner Aufführung schon in Kenntniß ist, würde aber nach mir gemachten Versicherung nicht den geringsten Anstand nehmen, Dich jederzeit als Lehrgehülffen von St. Barbara zu bestätigen, weshalb ich Dir es zu Deiner Richtschnur mittheile, Dich, falls Du Annehmlichkeiten oder Unkosten ausgesetzt sein solltest, auf der Stelle auf höhere Appelation zu berufen, indem Du Dich gar keiner Ungelegenheit im Rekrutierungsfalle bis zur Einlangung des höheren Bescheides, zu unterziehen schuldig seyst.«

Puntner je pomagal Glaserju pri sestavljanju »Zlatih bukvic«, prestavljal mu je molitvice in pesmi. Zbiral mu je kot veliki gorečnik ude za bratovščino presv. Srca Jezusovega in Marijinega¹.

Dobil je vendar službo pri Sv. Barbari »als Lehrgehülff« ali »kantnar«, ki je bila zanj zato jako dobra, ker mu je dajal župnik zastonj hrano in stanovanje. Pa že l. 1839 je umrl na sušici. V mrtvaški knjigi št. barbarški tom. I. pag. 134 je vpisan tako-le:

Am 28. März 1839, 6 Uhr abends gestorben und am 1. April beerdigt zu Oberwurz HNr. 98, Herr Franz Puntner, Lehrgehülff, ein englischer Jüngling, 26¹/₁₂ Jahre alt. Lungensucht. Versehen Anton Jurkovitsch, Kaplan. Eingesegnet H. Jakob Markovitsch, Pfarrer zu St. Martin².

Glaser je skrbel po priprošnji dekana Čepeja tudi za znanega jareninskega nadučitelja Karola Udl. Župnik Gutmann pri Sv. Jakobu v Slov. goricah mu je nekega mladenča navezal, ki pa je le »pil, igral in se veselil v Gradcu« na stroške župnikove. Tudi dekan Leich pri Št. Lenartu v Slov. gor. mu je izročil svoje dijake v daljšem pismu.

¹ Glej str. 202.

² Omenili smo to, ker bomo slišali o njem pozneje v pismih barbarškega župnika in njegovih kaplanov.

Kako da je ljubil mladino, kako jo poznal, razvidimo iz pisma z dne 26. marca 1832, katerega je pisal svojemu bratu Francu, ki je študiral gimnazijo, potem pa nekaj časa izstopil, napravil kurz za učitelja l. 1831 ter bil nekaj časa učitelj. Franc je bil nemiren značaj, kateremu je kmalu presedalo vsako delo, posebno, ako ni bilo videti takoj vspehov in sadu. Potožil se je tedaj pri bratu Marku ter ga poprosil, naj mu poskrbi hrano in stanovanje v Gradcu, da bo nadaljeval svoje gimnazijske študije, ker ga učiteljevanje nič več ne veseli.

Marko mu na to odgovarja v omenjenem listu:

Lieber Franz!

Ich glaube Dir, ich selbst erfuhr es, daß es schwer ist, ohne Frucht zu arbeiten. Aber thu nur Du Deine Pflicht. So geht es auch mir im Strafhause.

Selig Derjenige, der das, was er nicht ändern kann, geduldig dem Herrn zur besseren Zukunft anheim stellt.

Bestrebe Dich frey zu sein von Leidenschaft, so wirst Du mehr richten, denn Kinder sind wie Wachs, — haucht man es an und erwärmt es, so lasset es sich beliebig formen. So auch gelingt es dem Lehrer, die Kinder mit dem sanften Hauche der verzeihenden Schonung zu gewinnen, und sie durch wahre Herzensliebe für sich zu erwärmen, — dann kann man sie leiten in allen Formen.

Kaj je storil Glaser učiteljstvu, nam dokazuje pismo učitelja Ferlitscha iz Neubergerga z dne 30. jul. 1835, ki se mu zahvaljuje za dosežanje podpore ter ga prosi pomoči in posredovanja, da dobi kmalo stalno mesto. Za isto se mu priporoča nek Mihael Kaiser v pismu z dne 18. jul. 1840.

Kaiser je bil v Kamnici »Lehrgehilf« 13 let in potem po smrti svojega očeta še 6 let »Schulprovisor«, pustil pa je vse in šel v Maribor za pisarja in privatnega učitelja. Ni pa našel tukaj sreče. Rad bi zopet bil učitelj. Prosil je avdiјence, ko je bil graški knezoškof v Mariboru, »um da Gnade und Nachsicht meiner begangenen Fehler zu erflehen.« »Diese Audienz fand aber leider wegen Kürze der Zeit nicht statt.« Priporočalo se mu je, naj se obrne do Glaserja, da se on zavzame za njega, kar je gotovo storil. L. 1842 je izprosil pri knezoškofu za upokojenega učitelja in mežnarja Jožefa Lažanca v Svetincih pri Sv. Urbanu blizu Ptujja, da bo zamogel po zimi $\frac{3}{4}$ ure daleč v cerkev, »auf einen Winterrock acht Ellen schwarzen Asur samt Futter und etwas auf ein Winterbeinkleid-Pantalon.« — »Allen Anscheine nach wird dieß mein letzter Winterrock sein«, pravi Lažanc v svoji prošnji z dne 5. dec. 1842.

Tega Lažanca je podpiral Glaser že kot barbarški kaplan. Izmed veliko drugih, naj bo to dovolj. Ker pa že omenjam ljudomilo delo-

vanje Glaserjevo, naj ga še opišem ravno tukaj nekoliko bolj natanko in sicer v toliko, kolikor ga spada ravno v ta naš čas in kolikor ga pozneje ne bom mogel omenjati.

Pod zaglavjem »Skrb Glaserjeva za ljudi različnih stanov« sem si zabeležil sledeče:

Nek mladenič Franc Pečar pri Sv. Barbari bi se šel rad učiti kovaške obrti. Obrača se zato do Glaserja s sledečim pismom, katerega omenjam kot »curiosum«:

Hochwürdiger Herr Markus Glaser.

Ich bitte ihnen recht schön, daß mögens sie wollen mir doch einen Schmiedmeister bestellen, denn ich habe eine solche Freude zu diesen Handwerk, ich wüntsche ihnen einen Glück und Gesundheit, aber ich bitte, daß werden sich nicht erzürnen auf dem, was ich ihnen sagen möchte, aber ich bitte daß möcht sie mir wieder einen Antwort zurück geben, aber ich möchte noch einmahl zu ihnen kommen, wenn es nur möglich sey. Daß habe ich deswegen geschrieben, daß ich nicht hinauf kommen kann, Ich grüße ihnen recht schön.

Ich

Unthertäniger Sohn

Pfarr St. Barbara gemeinde Unterwurz
geschrieben den 7ten Dezember 1833.

Johann Petscharr m. ia¹

Neka mati ima sina pri vojakih — Glaserju piše naj mu izprosi pri stotniku nekaj prostih dni mesca oktobra.

Materi je umrla ljubljena hči, oni pa biva v Gradcu. Glaser mora bratcu naznaniti bridko izgubo, ker mati sama ne more. »Sestra presv. Srcu Jezusovega« — tako se podpišuje neka gospa iz »ogrške meje« priporoča Glaserju novega župnika iz ondotnega kraja, ki še ni bil nikdar v Gradcu, ter prosi naj mu pomaga pri nakupovanju novega pohištva.

»Pepi Heier« se Glaserju zahvaljuje, da ji je spravil delo — delala je cerkveno obleko — ter mu kliče na koncu pisma »tausendmahl Bog lohne!«

Organistu, ki bi rad iznenadil knezoškofa ob birmi, mora oskrbeti pesem o Srcu Jezusovem in še druge pesmi.

Dijak prosi, da mu Glaser oskrbi inštrukcijo; stariši se povprašujejo pri njem, kako se obnašajo njih sinovi. Neka mati iz Ivnika, »hčerka v presv. Srcu Jezusovem«, ki ima sina v Gradcu, pa piše v ginljivem pismu Glaserju: »Daß mein Sohn brav geblieben und be-

¹ Veliko lepše je pač slov. pismo št. barbarških deklet na str. 116. Značilno pa je, da ima to pismo mnogo sličnih bratcev — čez 80 let!

wahrt von allgemeiner Verderbnis, dafür bin ich nach Gott, Ihnen Hochwürden ewigen Dank schuldig.«

Celo grofica Batthyanyi priporoča Glaserju svojega sina Friderika, njemu pošilja denar, da plačuje stanovanje in oskrbuje zvezke itd. Krčmarju Ronescu v Varaždinskih toplicah, pri katerem je stanoval knezoškof, je moral Glaser naročiti srebrne žlice. Gospa krčmarjeva se mu priporoča kot »hčerka v presv. Srcu Jezusovem.« Sin teh zakonskih je primiciral l. 1844 in bil kapelan pri Sv. Križu na Murskem polju.

Neka vdova prosi Glaserja pomoči ob smrti svojega moža; neka hči mu priporoča svojega očeta v dušnem in telesnem oziru; umirajoči pa zdihujejo po njem, ga želijo videti in ga prosijo tolažbe.

Rušanom, rojakom svojim, je oskrboval v Gradcu vse, kar so potrebovali. Omenjam le sledeče: »Tončka« pri Hlebovih na Smolniku je krmila piščance. Petelin pa se zakadi v njo in jo hudo rani na očesu; z brzopšto je moral poslati Glaser »flajšter« za njo¹.

Za slovenske duhovnike pa je imel — moderno rečeno — pravcati »Kommissionsgeschäft für den kath. Klerus«. Smejal sem se res in občudoval Glaserjevo nepopisljivo ljubezen in potrpežljivost, ko sem bral o različnih naročilih, katera je moral oskrbovati in izvrševati za svoje duhovne sobrate Slovence. Pa o tem pozneje. H koncu še naj navedem kot dokaz, da je skrbel res za različne stanove, pismo okrajnega kirurga Jožefa Wandschina v Lembahu z dne 30. dec. 1840, v katerem Glaserja zahvaljuje, da mu je pomagal do službe, mu želi veselje in zdravo novo leto ter mu piše med drugim:

»Vor 4 Wochen war ich in Misling. Herr v. Bonazza gab mir 50 fl CMze zum Anfange meiner Wirtschaft. Jetzt geht es mir zwar noch nicht am besten; man braucht viel, bis man sich nur das Allernötigste anschafft, aber es wird schon besser werden, wenns mehr Kranke giebt; bis jetzt hab ich deren erst 8 in Behandlung. Diese herrschende reine Kälte giebt eine recht gesunde, mithin für mich ungünstige Witterung; wir haben hier 16 bis 20 Grad Reaumur gehabt.

Die geistlichen Herrn Zwetko und Mathiaschitsch sind recht liebe freundliche Herrn, ich bringe manchen Abend in ihrer Gesellschaft zu; der Herr Pfarrer hatte sogar die Güte, mich in ein paar bessere Häuser aufzuführen; heute führte er mich zum Pulvermacher Stampfl in Feistritz, wo mir sogleich wieder ein krankes Kind in ärztliche Behandlung gegeben wurde. Ein paar Gamser Kogeln hatte ich auch

¹ Kakor sem zvedel v Rušah, se nahaja v cerkvi sv. Ariha na Pohorju ovtivna podoba iz l. 1841, ki predstavlja ta dogodek.

schon Gelegenheit zu ersteigen. Von meinen wenigen Patienten ist mir bis jetzt noch keiner gestorben; und ich werde mit Hilfe Gottes schon fortkommen.«

Kar je enemu prav, boli drugega — pa da ne bom predolgočalen, naj bo s tem dovolj! Začudeni se še vprašamo, kako je bilo mogoče to vse za Glaserja, ki je imel v svoji službi dovolj dela, pa še bil zraven zmiraj bolehav? V tej dobi je bil Glaser tudi literarično delaven. To nam priča sledeče pismo Antona Lah, kaplana v Radgoni, z dne 1. maja 1833.

Mein lieber Freund!

Ich habe auf Deinen letzten Brief sammt dem Überschickten wohl sehnlichst gewartet, und mich dann beym Empfange herzlich gefreut. Am liebsten ist mir von den Büchern Thomas von Kempten — die Lieder gefallen mir auch, insofern es die Reinlichkeit des Ausdrucks und den frommen Geist der Poesie betrifft, sehrwohl — nur dürften, nach meiner Meinung, zur größeren Verständlichkeit weniger Apostrophierungen u. Absorbtionen vorhanden seyn. Diese Lieder klingen mehr oder weniger hart — weil so viele notwendigen Selbstlaute fehlen, die zur Fließigkeit viel beytragen. Übrigens mag's dort so gebräuchlich und angenehm seyn — nur daß ich darauf nicht gewohnt bin.

Von deinen (Glaser's) Arbeiten gefällt mir besonders das Lied vom Tode — u. Gelobt sey J. Chr. Das vom Tode ist besonders im Geiste der windischen Sprache verfaßt. — Der Gruß an die hl. Barbara scheint mir bloß deshalb nicht ganz gelungen (sei mir die Bemerkung erlaubt) weil zu dieser ernsthaften Erzählung, die der Gegenstand erfordert, die Daktylische Versart zu hüpfend ist, mithin diese Würde verlohren geht, die ein Spondeus oder Trochaeus hervorbringen würde.

Für das Kompliment, das Du mir meines Versuches in der wind. Poesie wegen machtest, danke ich schönstens — glaube aber, daß ich wohl noch viele Übung brauchte, bis es mir gelingen würde, etwas fürs allgemeine Beste zu Stande zu bringen. Du aber brauchst Dich auch nicht gar so sehr zu erniedrigen. Und wenn Du in Deinen Augen noch nicht gut genug zu slavieren glaubst, so, meine ich, wird es ein öfterer Versuch, wenn nicht so leicht in gebundener — doch vielleicht in ungebundener Rede, so weit bringen, daß du den Wenden etwas Nützliches selbst in die Hände liefern — oder zu liefern beytragen könntest.

Schließlich danke ich Dir auch für das beygeschlossene Bücherverzeichnis — ich werde bey Gelegenheit Gebrauch davon machen.

Sey lieber Bruder! nicht böse über meine freymüthigen Bemerkungen — ich schrieb sie gerade, wie ichs dachte.

Mit besonderer Achtung u. Freundschaft verbleibe ich stets
Dein alter

A. L.

Hier folgen auch 1 fl 20 kr CMze für die 2 überschickten Bücher.

Iz tega pisma povzamemo, da se je Glaser že l. 1833 brigal za slovensko literaturo, da je pesnikoval in dal v tisek svoje slovenske pesmi. Ni pa razvidno, je-li sam izdal to zbirko. Preiskovati pa, katera zbirka je to itd., ni naš namen. Našla se ni nobena. Pač pa je znano več slovenskih in nemških knjižic, nabožne vsebine, katere je — da se poslužimo Lahovih besed — Slovencem dal sam v roke, ali pa pomagal, da so jih dobili.

Kakor smo že omenili¹ je izdajal Glaser nemške molitvenike in nabožne spise s p. Stögerjem S. J. Pri tem pa ni bil samo mehaničen sodelavec. Stöger prizna², da mu je bil dober svetovalec pri sestavljanju, ter ga zahvaljuje za djansko in požrtvovalno ljubezen in skrb posebno pa za dražestne in lepe dostavke. Zato piše zmiraj o »najini knjigi«, »najini brošurici«.

Iz pisem št. peterskega arhiva se razvidi, da je Glaser pomagal izdati ali pa sam izdal razun onih zgoraj str. 205 navedenih, sledeče knjige in brošurice:

1. Dne 13. marca 1836 je dal v aprobacijo dvoje knjig a) »Sraphischer Liebesmonath«, eine Anleitung zur Meditation für vollkommene Seelen, b) »Kreuzbüchlein« oder tägliche Andacht zu Jesu dem Gekreuzigten, ein Erbauungsbuch zur Betrachtung des Leidens unseres Herrn Jesu Christi durch Beispiele heiliger Personen um christlich zu leben und selig zu sterben. In 12 Monatsheften.

Prva dva zvezka knjižice »Kreuzbüchlein« sta srečno izšla. Druga dva pa so mu 29. oktobra poslali nazaj — v zopetni pregled. Dne 3. dec. 1836 ju je predložil preč. kn. šk. konzistoriju drugokrat z vlogo, v kateri pravi, da je rokopis še enkrat skrbno pregledal, »und dabei Alles, was seichteren Herzen bedenklich scheinen dürfte, gemildert und umgearbeitet ... und bittet seine unterthänige Entschuldigung gütigst genehmigen zu wollen, daß die Beweise und Quellen, woraus diese Geschichten entnommen sind, nur darum als überflüssig ausgelassen wurden, weil das Büchlein zum Gebrauche gemeiner Leute und armer Gefangenen aufgelegt wird, welchen der lateinische Autor ohnehin den Meisten unbekannt wäre. Für die Glaubwürdigkeit dieser

¹ Glej str. 205. — ² Pismo 27. dec. 1837.

Zeugnisse, die großen Theils wohl hl. Väter sind, stehen freilich keine wichtigeren Gründe als für jene von anderen Legenden, oder den Lesungen des hl. römischen Breviers. Jedoch glaubt der in Ehrfurcht Unterzeichnete dem ungeachtet, daß dies Kreuzbüchlein, dessen Tendenz schon in dem Titel ausgedrückt wird, dennoch in nüchternen Herzen Liebe zum Kreuz und des Gekreuzigten bewirken und erhöhen könnte, nach jenem Worte: *exempla trahunt*, und daß es ganz besonders ein Erforderniß unserer Zeit sey, wo man so viel für den Kopf und so wenig fürs Herz schreibt, daß diese Liebe durch fromme und in hl. Einfalt erzählte Beispiele, und wenn es auch Parabeln wären, personificiert dem Herzen näher gelegt würde.«

Iz tega pisma se izpozna, kakšna je bila cenzura. Konzistorij je dovolil natis. 50 komadov vsakega zvezka se je razdelil brezplačno med karlavske kaznjence.

2. Dne 1. dec. 1836 prosil je za potrjenje nekaterih molitvic, ki bi se naj pridjale drugi izdaji molitvenika »Büchlein von der Liebe zu dem allerheiligsten Herz Jesu u. Mariae.«

3. Na prošnjo bukvoveza Jožefa Sirolla, je pregledal rokopis molitvenika: »Maria unsere Hilfe«, ga vredil in mu pridjal »eigenverfaßtes Meßgebeth und einige andere Gebethe« ter ga tako predložil preč. kn. konzistoriju v odobrenje dne 11. febr. 1837.

4. Ob božiču l. 1837 je izšla devetdnevica v čast Detetu Jezusu, naslovljena: »Weihnachtsbüchlein vom Kindlein Jesu, eine Vorbereitungsandacht zur hl. Weihnachtszeit«¹.

¹ Nekaj izvodov te devetdnevne je poslal Glaser grofici Brandis v Mariboru. Pismo z dne 23. dec. 1837, v katerem ga grofica zahvaljuje za poslano, nam je lep pojav krščanskega in vzglednega življenja grofovske obitelji. Ker ga drugje ne morem, objavim ga tukaj v spomin onega, ki je v dobi, o kateri govorimo in še tudi poznej, največ storil za versko življenje v Mariboru. Slove tako-le:

Euer Hochwürden!

Ich danke Ihnen vielmahl für die überschickten Andachtsbücheln, sie kommen noch gerade zu recht, um die Novenne noch halten zu können. Sie haben uns allen eine wahre Freude damit gemacht; wolle das liebe Jesus-Kind Ihnen auch dafür eine ganz besondere zu Theil werden lassen!

Ihrem Freunde Trepplag überbrachte mein Mann selbst das ihm zugedachte Exemplar, als er ihm Tags darauf mit meinen Töchtern einen Besuch machte. Ich hoffe, er wird schon selbst den Empfang bestätigen. — Von unserer Tochter Pepi (— poznejša predstojnica usmiljenk v Gradcu —) erhielten wir vor ein Paar Tagen Briefe. Es geht ihr, Gott sey Dank, recht gut, sie ist glücklich und zufrieden, und schien sich besonders darüber zu freuen, daß sie schon zum Krankendienste verwendet wurde. — Mein Mann und Töchter empfehlen sich Ihnen vielmahl, ich aber wünsche recht glückliche Feyertage, so wie ein freudenreiches, neues Jahr, empfehle

5. Koncem l. 1837 je izdal Glaser prvo slovensko knjigo: Slate bukvize od Srca Jesufa ali brumno navishanje frzhne lubesni k Jesufi no Marii. Sa vfe brate no feftre totega sedinfva¹ . . .

Dr. Karol Glaser pravi, da se je ta knjiga natisnila blizo sedemkrat; prva izdaja morda 1840. Izšla pa je že koncem l. 1837. Nisem imel v rokah nobenega takega izvoda, trdim pa to iz sledečih razlogov. V pismu z dne 17. jan. 1838 častita p. Jan. Stöger Glaserju, da je dokončan slovenski molitvenik v čast. presv. Srcu Jezusovemu ter prosi, naj da en izvod rektorju jezuitov v Gradcu. Dne 18. jul. 1838 pa piše J. Jodl, kaplan završki, Glaserju, da je izvedel pred kratkim od Selničank, ki so ga prišle obiskat, da je Glaser izdal že davno bukvice v čast presv. Srcu Jezusovemu v slov. jeziku. Začetkoma ni hotel Jodl verjeti. Dekleta so mu pa zatrjevala, ena mu je celo molila molitvico iz nje. Naročil je na to 30—40 izvodov.

6. L. 1838 je izšel molitvenik: »Dufhni vishar«, katerega pripisuje dr. K. Glaser tudi Marku Glaserju. Izdal ga je Glaser, pa slovenski spisal ali sestavil ga prav za prav ni on. Že l. 1836 je predložil »Karol od Pebal, mestni bukvoves v posfhtni ulizi v Gradzi« rokopis nekega slovenskega molitvenika v odobrenje. Glaser ga je dobil v pregled. Dne 3. januarja 1837 pa Pebal poprašuje pri njem »wieder nach langer Zeit, wie es um sein Windisches Manuskript des Gebetbuches steht«, ter ga prosi naj mu pomaga, da se ne bo to delo zavleklo, kakor neko drugo pred par leti. Glaser je imel ta čas ravno s svojimi »Slatimi bukvizami« opravila, pa tudi slovenski rokopis Peballov mu ni bil po volji. Predrugučil ga je skoraj popolnoma in potem ga še le vnovič predložil v odobrenje preč. kn. šk. konzistoriju s sledečo vlogo:

»Der gehorsamst Unterzeichnete hat brevi manu vom Hochw. Ordinariat eine windische Übersetzung des Gebetbüchleins: »Andächtige Gottesverehrung«, verlegt bei Carl v. Pebal, Gratz, zur Begutachtung erhalten. Nachdem aber dasselbe viel Unrichtiges betreff der kirchlichen Terminologie wie auch des steyerländischen slavischen Dialektes enthält, so unterlegt er dasselbe nun unter dem Titel: Dufhni vishar, corrigiert in einer neuen Abschrift und mit den üblichsten kirchlichen Liedern vermehrt mit dem Anerbiethen, daß der Unter-

mich samt den Meinigen in Ihr h. Gebeth und verbleibe mit ausgezeichneter Hochachtung

Euer Hochwürden

gehorsame Dienerin
Josepha Gfm Brandis.

¹ Prim. Dr. Karol Glaser »Zgodovina slov. slovstva« II str. 257.

zeichnete die allfälligen Schreibfehler bei der selbst zu übernehmenden Correctur des Druckes berichtigen wolle.«

Oba rokopisa sta v št. peterskem arhivu.

7. Že l. 1842 so pošle »Slate bukvize«. Prikupile pa so se slovenskemu ljudstvu in tako je moral izdati Glaser l. 1843 drugo izdajo.

8. Glaser je dal natisniti v slovenskem jeziku tudi mnogo kratkih molitvic, pesmic, sprejemnic v različne bratovščine. Bil je obče v tistem času rekli bi merodajen v nabožni literaturi med »sekovškimi« Slovinci. Tako na pr. ni mogel razprodati Jožef Sirolla, bukvovez v Gradcu molitvenika »Mefez Marije«, katerega je bil založil in izdal v 1000 izvodih. V pismu, z dne 22. maja 1842 piše Glaserju: »Mein »Mefez Marije« wird wohl etwas noch bestellt, aber nicht viel — viel mehr Herz-Jesu-Büchlein. Euer Hochwürden sollen sich über das Mefez Marije auch erbarmen — schlecht ist es ja nicht; wir bitten recht herzlich, daß doch diese 1000 E. abgehen.« Amalija Hagenauer, gospodinja pri tovarnarju Bonazza v Mislinju, koje životopis je napisal A. M. Slomšek v Drobotnicah, povprašuje Glaserja v pismu z dne 14. jan. 1843, »obwohl die Hoffnung wäre, bald eine 2te Auflage des Herz Jesu-Büchlein in Windischer Sprache zu erleben, da die Nachfrage sehr stark ist«, ter prosi naj da natisniti »Memorare« v slov. jeziku na podobicah presv. Src, kar si ljudje močno želijo ter se hočejo vpisati v bratovščino (»sedinstvo«) presv. Src.

9. V tej dobi je Glaser pripravljal že tudi rokopis molitvenika »Maria perbeshalifhe grefnikov«¹, kateri je izšel l. 1845; drugega tukaj ne omenjam, ker ne spada v okvir tega spisa².

Tako smo videli, da je bil Glaser jako delaven na literarnem polju, čeravno tudi le samo v eni stroki, ako smemo tako reči. Tudi kot župnik št. peterski je v tem oziru veliko storil. Kako pa to, da ga nikdo ne omenja in da je takorekoč čisto zaostal in je sedaj pozabljen? Saj je bil Glaser Slovenec in se resnično čutil Slovenca, kar bi ne bilo težko dokazati. Kaj je tedaj vzrok? Po mojih mislih le-to, da se Glaser ni hotel zavzeti za ilirstvo, za ono gibanje, ki je prineslo nov duh v življenje, mišljenje in delovanje slovenskega naroda. Tega ilirstva se je branil z vsemi močmi, ž njim se ni mogel nikdar sprizniti, tudi v poznejših letih ne. Dokaz nam je sledeče pismo Valentina Frasa, tedaj kaplana pri Sv. Urbanu blizu Ptuja, katerega je pisal Glaserju dne 11. dec. l. 1839.

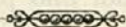
¹ Dr. K. Glaser, op. cit. p. 257.

² Kot posebnost pa omenjam, da je izročil Glaserju nek Martin Stare, »Hausknecht in Marburg«, na slovensko prestavljeno knjigo »Nebeshka Roshka« v pregled. V pismu, v katerem je naročil nekaj vina za svojo mater, povprašuje, je-li našel Glaser veliko pogrškov v njej. Več o tej knjigi mi ni znano.

Glaser ga je prosil, da mu poišče in pošlje pisane evangelije iz Volkmerjeve zapuščine. Fras mu odgovarja: »Lieber Freund! Deinem Wunsche zufolge habe ich auch alle Bücher und Schriften des sel. Volkmer sorgfältig durchsucht, aber keine geschr. Evangelien gefunden; doch seine Kirchenlieder auf alle Sonn- und Festtage des Herrn, der s. J. Maria, und der dem gemeinen Volke mehr bekannten Heiligen des ganzen kath. Kirchenjahres gerichtet, verdienen wahrhaft in Druck befördert, keineswegs aber mit Illirischen — auch nicht Dainischen Kräutern angesteckt zu werden.

Wollest du dich um diese Sache nicht annehmen? Demnach möchte ich sie Dir gerade so, wie sie in seinem Manuscripte vorhanden sind, abschreiben und zuschicken.

HE Murschetz (Dr. J. Muršec) wollte unaufgefordert dieses Geschäft auf sich laden, und schrieb deshalb letzthin dem hochw. H. Pfarrer; allein da ich nur zu sehr weiß, wie sein Herz für die Illirische Sprache glühet, habe ich diesen Schatz annoch vor dem bevorstehenden Verderben herzhaft mit dem ihm zu meldenden Bedeuten bewahrt, daß ich mich der Sache selbst annehmen wolle, und gedachte im Stillen sie Dir zu übertragen. Nicht wahr, Du wirst Dich dieser Sache annehmen, und die Lieder des sel. Volkmer, aus denen sein erhabener Geist lebhaft und ganz begeisternd spricht, vor der Illirischen lepra bewahren —?—«

3.

Alkoholno vprašanje in duhovnik.

Spisal župnik Anton Mrkun, Homec (Kranjsko).

Delaj kakor dober vojščak
Kristusa Jezusa (2 Tim 2, 3.)

Morda ne napravi nobena stvar dandanes toliko gorja kakor nezumno vživanje alkoholnih pijač. Ena največjih ovir uspešnega dušnega pastirstva je dandanes gotovo alkoholizem, in ravno vsled tega je alkoholno vprašanje silno važno za dušnega pastirja. Zato je primerno, da »Voditelj« tudi o tej važni stvari nekoliko izpregovori. Torej pogledjmo:

1. Kako strašne posledice ima alkoholizem,
2. da je duhovnikova dolžnost delati proti alkoholizmu,
3. kako naj duhovnik deluje proti temu zlu.

I.

Žalostni so bili časi, ko je divji Turek prihajal v našo slovensko domovino. Morili so, požigali, ropali ter odpeljavali mladino v sužnost. Toda še hujši sovražnik, kot je bil nekdam Turek, je dandanes alkoholizem. Alkoholizem zahteva več človeških žrtev kakor kuga in vojske. Alkoholizem je tisti sovražnik, ki napolnjuje bolnišnice, nozišnice, sirotišnice, jetnišnice, ki uničuje srečo in mir nebrojnim družinam, ki otrova mladino. Alkoholizem je sovražnik, ki uničuje zdravje, blagostanje in nrvnost celega slovenskega naroda. Alkoholizem je sovražnik, ki izpodkopa vernim Slovencem sveto vero, pobožnost in tudi narodnost. Neizmerno nesrečo napravlja tudi v gospodarskem oziru. V Avstriji se zapije do 2400 milijonov K na leto.

Premnogo posestev gre na boben ravno vsled pijančevanja gospodarjev. Ne samo to, pijanci in njih otroci napolnjujejo bolnišnice, sirotišnice in jetnišnice, in te morajo vzdrževati davkoplačevalci.

Grozne so posledice pijančevanja na človeškem zdravju. Alkohol je strup. Vsled zlorabe alkohola trpi ves človeški organizem. Nebroj je bolezní, ki izvirajo iz alkoholizma. Odveč bi bilo jih naštevati. Grozne so tudi posledice z ozirom na ves narod. Stariši, ki so vdani pijači, ne morejo imeti zdravih otrok. Gotovo je, da otroci pijanskih starišev podedujejo nagnjenje do pijače od njih. Družine, v katerih se to nagnjenje podeduje, izumro, kakor uči skušnja, kmalu. Vsled tega peša ves narod, kjer se je ugnjezdilo pijančevanje, in hiti svojemu propadu nasproti. Odveč bi tudi bilo praviti, kako grozne so posledice z ozirom na dušo. Pijanci so najslabši kristjani, grešé zoper vse božje zapovedi. Njih konec je večno pogubljenje. »Pijanci ne bodo videli nebeškega kraljestva.« Socialno vprašanje ne bo nikdar rešeno brez boja zoper pijančevanje. Dr. Decaisue pravi: »Naj se ustanove brez konca in kraja dobrodelni zavodi: bolnišnice, podporna društva, hranilnice, itd., vsa prizadevanja javne dobrotlosti, vsi čudeži ljubezni do bližnjega, vse dalekosežne varnostne naredbe države, vse bo razpadlo, vse bo izpodletelo vsled alkoholizma.« Alkoholnega vprašanja v tem obsegu, kakor je dandanes, ni bilo, kar svet obstoji. Od leta do leta raste konsum opojnih pijač. Vse javno življenje, stoji pod vplivom kralja alkohola. Ves današni rod je takoreč alkoholizovan. Noben kralj sveta si ni pridobil toliko vpliva in veljave kakor kralj alkohol. Njemu plačuje davek bogatin kakor revež, zdrav in bolnik, učenjak in kmetič. »Ljudje«, pravi profesor Bunge, »pijo, ker tudi drugi pijo, pijo, ker se zopet vidijo, pijo, če slovo jemljejo, pijo, če so lačni, da lakoto omamijo, pijo, če so siti, da imajo okus, pijo, če je mraz, da se ogrejejo, pijo, če je vroče, da se ohladi, pijo, če so zaspani, da morejo čuti, pijo, če ne morejo zaspati, da zaspe, pijo, če

so žalostni, pijo, če so veseli, pijo, če je kdo krščen, pijo, če koga pokopljejo, pijo, pijo, pijo.« Zares, grozne so pivske navade. Vsaka najmanjša stvar jim je že dovolj velik vzrok, da pijo. In kaj si ljudje nakopljejo s pijačo? Siromaštvo, obup, greh, bolezen, smrt, pogubljenje. V nemški državi spravi alkohol 80.000 ljudi v prezgodni grob; 30.000 jih znori, 180.000 jih pride pred sodišče, 1600 si jih samih vzame življenje. Iz Avstrije nimamo statistike, ali verjetno je, da je število teh nesrečnežev nekoliko manjše kakor v Nemčiji, a ne veliko. Gotovo je, da tudi Slovencev vsako leto pomrje več tisoč vsled alkohola¹, da jih veliko znori, si vzame življenje in jih pride ogromno ravno vsled pijančevanja pred sodišče. Brez dvoma je, da je ravno alkoholizem največji razdirek uspešnega dušnega pastirstva.

II.

Kaj torej storiti? Ali naj duhovniki mirno gledamo, kako alkohol dan zadnevom mori in pogublja naše vernike, ne da bi se spomnili besed Kristusovih: »Ljudstvo se mi smili?« Ali naj mirno gledamo, kako se alkoholizem vedno bolj in bolj širi, kako se morajo vedno nove sirotišnice, jetnišnice zidati, kako se nenravnost vedno bolj širi? Ali naj pustimo, da se ta proces mirno dalje razvija, tako, da ne bo naposled nobena rešitev več mogoča? Ne, nikakor ne! Alkoholizmu se mora zastaviti pot! Dolžnost dušnega pastirja je odstranjevati zadržke uspešnega dušnega pastirstva. Eden največjih zadržkov uspešnega dušnega pastirstva je pa gotovo pijančevanje. Potemtakem je dolžnost dušnega pastirja delati zoper pijančevanje z vsemi sredstvi, ki so mu v ta namen na razpolago.

Žalostno bi bilo, ako bi se duhovnik ne pečal s prevažnim alkoholnim vprašanjem, ako bi boj zoper alkoholizem prepustil drugim. V mnogih krajih zlasti na Nemškem so se polastili protialkoholnega gibanja verski nasprotniki, ki izrabljajo to prekoristno gibanje v svoje brezverske namene. Čudovita je njih agilnost, in veliki so tudi njih uspehi. Neodvisni red dobrih templerjev je že pred nekaj leti štel 700.000 udov abstinentov.

Dne 17. februarja 1905 so odkrili v Washingtonu spomenik go-spej Frančiški Willard. 25 let je posvetila protialkoholnemu gibanju. Zadnjih 10 let je vsak dan imela govor. V enem letu je prehodila 44 držav ter 5 teritorijev Severne Amerike, okrog 30.000 milj pota.

¹ Fr. Kovačič, Trg Središče. V Mariboru 1910, 562 poroča: »Leta 1788 je bilo izvrstno vino, ki jih je veliko v grob spravilo«. O l. 1834 piše na str. 565: »Vina je prirastlo mnogo in izvrstnega... Spravilo je mnogo ljudi pod grudo.«

Do 20.000 pisem je pisala vsako leto. Ob svoji smrti je stala na čelu društva abstinentnih gospa, ki je štelo do 300.000 ugov.

Ako so ti dosegli toliko uspehe, ali je mogoče, da bi duhovnik ničesar ne mogel doseči? Laikom so na razpolago samo naravna sredstva, nam so pa na razpolago tudi nadnaravna. Veliko se bo dalo doseči, ako bodo duhovniki šli edini in organizirani v boj proti največjemu sovražniku človeštva, proti alkoholizmu.

Irski kapucin p. Mathew je nastopil med irskim narodom kot apostol zdržnosti. V dveh letih je 1 milijon in v štirih letih skoro 2 milijona ljudi naredilo obljubo zdržnosti. Kardinal Manning je ob svoji smrti zapustil 28.000 abstinentov.

Ako so ti dosegli take uspehe, zakaj bi jih mi ne? Duhovnik kot dušni pastir mora iti za izgubljenimi ovčami, dokler jih ne najde in privede nazaj k Kristusovi čredi. Izgubljene ovce so pa brez dvoma pijanci. Čim več pijancev ima duhovnik v svoji župniji, tem večjo skrb mora imeti, da jih reši časnega in večnega pogubljenja. Rešitev pijancev je sveta dolžnost dušnega pastirja.

III.

Kako naj duhovnik deluje v boju proti alkoholizmu? Katerih sredstev naj se poslužuje v dosego svojih namenov? V boju zoper alkoholizem so nam na razpolago naravna in nadnaravna sredstva.

Prvo orožje zoper alkoholizem je pouk ljudstva. Ljudstvo mora najprej svojega sovražnika spoznati, potem bo šlo v boj zoper njega. Seveda ima ljudstvo še mnogo predsodkov o pijači. Teh ni mogoče kar namah odstraniti. Z vztrajnim delom pojde pa prav gotovo; kajti stoletne navade se ne dajo kar takoj odstraniti.

Da morejo duhovniki ljudstvo poučevati, morajo biti sami v alkoholnem vprašanju dobro poučeni. S tem, da ljudstvo poučimo o škodljivosti alkohola, še ni rečeno, da se ga bodo ogibali. S spoznanjem se pripravi le pot do dejanja.

Toda, kako ljudi privedi do treznega življenja? Kako jih stalno ohraniti, da se ne povrnejo v staro navado vednega pitja? Težave so precejšnje, gostilne so še vedno, prilik obilo ob praznikih, društvenih shodih, sejnih, obiskih itd.

Dokler bodo te silne pivske navade, bo narod težko privedi do poboljšanja. Zato moramo boj napovedati tem grdih pivskim navadam. Kako se naj to zgodi? S tem, da se povsod ustanove družbe treznosti in abstinentni odseki. Le v organizaciji je moč! Dobro organizirane družbe treznosti in abstinentni odseki bodo gotovo imeli lepe uspehe.

V družbi treznosti dajejo ljudje drug drugemu pogum, se ne čutijo osamljene, in jim je veliko lažje vzdržati se opojnih pijač.

Velike važnosti je vprašanje, ali naj ljudem priporočamo, da se naj zdrže popolnoma vsake opojne pijače, ali jim naj priporočamo da naj uživajo alkoholne pijače le zmerno. Ravno to vprašanje je treba natančno obdelati; kajti od njega je odvisen ves protialkoholni boj. Vprašanje je ali naj se postavimo na stališče zmernosti ali na stališče zdržnosti?

Če se postavimo na stališče zmernosti, moramo ljudem priporočati, da pijo po pameti, po potrebi. Imeti moramo vzrok, zakaj naj ljudem priporočamo po potrebi in pameti ga uživati. Ali je alkohol redilen? Ali daje gorkote, moči? Zdravilna veda je dognala, da ne vsebuje alkohol nikakih redilnih snovi. Veda je tudi dokazala, da je alkohol strup, ki lahko tudi smrtno učinkuje. Ko pride alkohol v kri, tam nekako zgori. Pri tem se razvije neka gorkota, človek čuti nove moči. To je pa le zmeta, ker pride kmalu po zaužitju še večja oslabelost. Kri in meso se pokvarita. Torej alkohol ne redi in ne daje telesu novih moči. Nasprotno mora vsakdo, ki je delj časa abstinent, pritrđiti, da se boljšega počuti, lažje dela in sladkejše spi.

Poglejmo, kaj pravijo strokovnjaki! Dr. Fick, profesor fiziologije v Würzburgu pravi: »Popolnoma brez dvoma je, da zmanjša vsaka, tudi najbolj zmerna množina alkohola delavno moč. Vse, kar mislijo o krepilni moči alkoholnih pijač, je prevara.« Dr. Bunge, profesor fiziologije v Bazelu pripomni: »Vsakdo, ki je poskusil, mi bo pritrđil, da človek duševno več dela, ako se varuje opojnih pijač. O tem vprašanju se ne bomo nič več prepirali.

Alkohol ne koristi prav nič, ampak nas le zadržuje pri vsakem dušnem in telesnem delu. Ako torej alkohol nima prav nobenih dobrih posledic, potem je najbolj pametno, ako se popolnoma odsvetuje.«

Ali je boj proti alkoholu mogoč z zmernostjo? Ako ostanemo pri zmernosti, tedaj je najvažnejše vprašanje, kje je meja med zmernostjo in nezmernostjo? Koliko sme človek popiti alkohola, da je zmeren? Te meje je nemogoče določiti. Vsak pivec ima svojo mero. Eden spi je 2 litra vina, ni pijan, je torej zmeren, dočim je drugi že pri enem litru vinjen. Ako se pa ljudem kar splošno priporoča: Po pameti ga pijte! se ne bo skoro ničesar doseglo. Ako si vsak sam določa svojo mero, potem ni nobenega reda, potem tudi pijanec smatra svojo mero za pravo.

Skof dr. Egger pravi: »Ako bi se našla merica, ki bi večini bila primerna, bi nastale nove težave, kako se je držati. To bi bil kompromis s sovražnikom, in pri kompromisih ima, kakor znano, sla-

bejša stran dobiček. Ako je res, da dvema gospodoma ne moreš služiti, je gotovo tudi res, da z nikomur ne moreš istočasno živeti v prijateljstvu in sovraštvu. Gre za boj proti alkoholizmu. Zmernik gre sovražniku do polovice poti kot prijatelj naproti, se z njimi do gotove meje prijetno zabava in od te meje dalje mu odpove prijateljstvo. Gotovo je, da se bo na mnogih uresničil rek: Kdor ljubi nevarnost, bo v njej poginil. Zmernost je ravno tako malo primerno orožje, kakor čistost. Tudi ta je zaklad v razdrobljivi posodi, s katero se ne smeš podati na led grešne prilike. Poznam mnogo mož, zlasti mnogo uradnikov, ki so bili kot zreli možje še zmerni, toda pri mnogih pivskih priložnostih so ta zaklad zgubili, ker je bila prilika zanje usodepolna. Poznam mnogo občin, kjer je še pred enim rodod vladala zmernost, a sedaj so večinoma vdane alkoholizmu. To potrjuje, da zmernost v socialnem boju proti alkoholizmu ni orožje, ampak le precej brezpomembna žrtev.«

Iz tega je jasno, da zmernost ni in ne bo nikoli orožje proti alkoholizmu, ampak le abstinenca. Ako se hočemo uspešno bojevati proti zlorabi opojnih pijač, moramo ljudem v prvi vrsti priporočati popolno zdržnost.

Abstinenca je tudi najboljše sredstvo za zmernost. Ravno abstinentno gibanje je že na tisoče ljudi privedlo do zmernosti. Čim več je abstinentov, tem več bo tudi zmernih. Slavni irski apostol zdržnosti p. Teobald Mathew O. Cap. se je dalj časa trudil, kako bi irsko ljudstvo, ki je bilo tako silno udano pijančevanju, privedel do zmernosti brez abstinence. Uvidel je, da ne more ničesar doseči, zato je začel pridigovati popolno zdržnost. Uspeh je bil sijajen. Istotako je kardinal Manning dolgo časa pridigoval zmernost, a brez učinka. Šele ko je nastopil kot apostol zdržnosti, je dosegel lepe uspehe.

Škof dr. Avg. Egger pravi: »Ich habe, solange ich Bischof bin, nicht aufgehört in Fastenmandaten, in anderen ämtlichen Erlässen, in Vorträgen und Broschüren Mässigkeit zu predigen. Aber ich kann sie versichern, daß ich mit all dem rein gar nichts ausgerichtet habe. Was ich seit einem halben Jahre durch meine Bemühungen für die Abstinenz erreicht habe, ist zwar sehr bescheiden, aber ich verspüre doch etwas, während ich vorher von Allem, was ich sagte, nicht einmal ein Echo vernehmen konnte. Ich bin überzeugt, daß wenn ich 20 Jahre Mässigkeit predigen würde, es im 20. Jahre schlimmer stehen würde als im ersten.«

Iz vsega do sedaj navedenega razvidimo, da je res najboljše, ako se ljudem priproča popolna zdržnost, vendar se tudi zmernost ne sme zametavati. Družba treznosti je tako urejena, da se sprejemajo zdržniki in zmerniki.

Duhovnik ima mnogo prilike delovati zoper alkoholizem: *a)* v šoli, *b)* na prižnici, *c)* v spovednici, *č)* zasebno, *d)* v društvih, *e)* s tem, da širi protialkoholne časopise, *f)* s tem, da moli za razširjenje treznostnega gibanja.

a) Katehet mora skrbeti, da nauči otroke versko-nravno živeti. Zato mora tudi katehet večkrat spregovoriti v šoli o alkoholizmu, ki je največja ovira versko-nravnega življenja. Pri katehizmu in zgodbah se velikokrat dobi prilika spregovoriti o tem, n. pr. veliko se lahko govori o nezmernosti pri 10 božjih zapovedih:

1. Prva božja zapoved zapoveduje Boga moliti in častiti. Pijanec je velika ovira božjemu čiščenju. Pijanec ne moli rad, opušča molitev in prejemanje svetih zakramentov. Njegov bog je trebuh, kakor pravi sv. pismo v nezmernežu;

2. druga božja zapoved prepoveduje skruniti božje ime. Pijanec skruni božje ime s kletvino in zaničevanjem Boga;

3. tretja božja zapoved zapoveduje posvečevati Gosdodov dan. A kdo onečašča bolj Gospodov dan kakor pijanec? itd. itd.

Pri vsaki božji zapovedi se lahko omenja, kako se zoper njo pijanec pregreši. Zlasti pri peti božji zapovedi naj se natančno razloži, kako strašne posledice ima nezumno uživanje alkohola z ozirom na človeško zdravje. Dalje se lahko govori o alkoholnem vprašanju, n. pr. pri 3. 5. 6. 7. poglavitnem grehu (nečistost, nezmernost v jedi in pijači, jeza, lenoba), potem pri petem grehu zoper sv. Duha (do lepega opominjevanja otrpnjeno srce imeti.) Tudi čednosti: čistost, zmernost, zatajevanje dajo mnogokrat priliko otrokom govoriti o alkoholnem vprašanju. Ravno tako pri zgodbah: o vesoljnem potopu, o Noetu, Holofernu, Baltazarju, o izgubljenem sinn, o bogatinu, se lahko kaže o pogubnosti nezmernega uživanja. Daniel in njegovi 3 mladi prijatelji, sv. Janez Krstnik so zgled zdržnosti.

Katehet ima dovolj prilike, da skuša zlasti mladino pridobiti za zdržnost. Odločno mora zahtevati od vseh šolskih otrok, da so popolni zdržniki. Ako bo mladina zdržna, potem smemo upati, da bomo kmalu imeli nov zdrav, zdržen rod.

b) Duhovnik zamore tudi kot pridigar veliko pripomoči, da se ljudje seznanijo z alkoholnim vprašanjem. Božja beseda ima veliko moč, sicer pa četudi pridigar ne doseže s svojo pridigo nikakih posebnih uspehov, vendar nekaj bo le ostalo, če drugega ne, vsaj nazoni o pijači se bodo spremenili. Treba je tudi pomniti, da nas Bog ne bo sodil po uspehih, ampak po delu.

c) Duhovnik kot izpovednik lahko mnogo dobrega stori v prid protialkoholnemu gibanju. Kako naj izpovednik ravna s pijanci? Pijanci so grešniki povračljivci (recidivi). Zato mora duhovnik s pijanci

ravnati kot uči moralka o povračljivcih. Pri teh grešnikih se mora razločevati: so se-li povrnili v greh iz slabosti ali iz hudobnosti. Iz slabosti je grešnik povračljiv (materialna povrnitev), če je spovedani greh sicer zopet storil, a svoje poboljšanje razodeva z nedvomljivim znakom, zlasti s tem, da je zvesto rabil velevane pomočke. Iz hudobije pa je povračljiv tisti grešnik (formalna povrnitev), kateri je že spovedani greh skoraj ravno tako zopet storil brez posebnega pomenja poboljšanja. Iz navedenega je razvidno, da so pijanci večinoma formalni povračljivci. Spovednik naj v prvi vrsti takim izpovedencem živo kaže nevarnost večnega pogubljenja, naj mu pove, da mu je skoro nemogoče se poboljšati, ako ne postane abstinent. Svetuje naj mu pogostno izpoved in sv. obhajilo ter da se naj ogiba priložnosti in pijanskih družb. Kar se tiče sv. odveze, se pijancem, ki se privajene greha prvič izpovedo in razodevajo trdno voljo svoje življenje poboljšati, sme odveza dati. Večinoma so pa pijanci formalni povračljivci, zato se mora odveza praviloma odložiti, dokler pijanec ne pokaže v dejanju resničnega poboljšanja.

č) Duhovnik stori lahko tudi zasebno precej za treznostno gibanje. Ako duhovnik kaže, da je goreč privrženec protialkoholnega gibanja, bo veliko storil s tem svojim postopanjem, da se bo mišljenje o alkoholnih dobrotah izpremenilo, zlasti naj pobije predsodke o alkoholu. Ob krstih, pogrebih in ob porokah naj ljudem svetuje, da naj ne popivajo itd.

d) V izobraževalnih društvih, orlovskih in raznih drugih odsekih ter pri Marijinih družbah more duhovnik s poukom, predavanji, marsikaj storiti za protialkoholno gibanje. Odvrača naj po možnosti in previdnosti člane od popivanja.

e) Veliko moč ima dandanes časopisje in ravno po časopisju naj bi se tudi treznostno gibanje širilo. Priporočati je »Zlato dobo«. Dela naj se na to, da bodo vsi katoliški politični listi delali za streznjenje ljudstva.

f) Izkuša naj se po vseh župnijah ustanoviti družbe treznosti, abstinentne odseke, vzbujaja naj se pri ljudeh smisel za varčevanje (»Čebelice«, hranilnice, itd.) V vsaki količkaj večji slovenski župniji naj bi bila hranilnica in posojilnica. V vinorodnih krajih naj se ustanove vinarske zadruge, da bodo ljudje vino laglje v denar spravili. Ljudem se mora odvzeti prilika za popivanje; seveda če vinogradniki ne morejo vina prodati, ga morajo popiti. — Pred vsem naj se bolj podpira živinoreja po živinorejskih zadrukah.

Prazno je naše delo brez blagoslova z nebes. Zato naj se tudi duhovnik spominja pri sv. maši in drugih molitvah pijancev in sploh protialkoholnega gibanja.

Kaj je namen tem vrsticam? Namen je:

1. Zbuditi med duhovščino zanimanje za alkoholno gibanje in zlasti za njega proučevanje;

2. Da bi se še bolj med ljudstvom organiziralo treznostno gibanje.

Ne tajimo! Velika nevarnost preti našemu narodu ravno po alkoholizmu. Zato moramo porabiti vsa sredstva, da ga odvrnemo od pogube. Izredna nevarnost zahteva izrednih sredstev. In ravno abstinenca je najboljše sredstvo v boju zoper alkoholizem. Alkoholizem je dandanes bolezen; in za zdravljenje je treba zdravila. *Contraria contrariis curantur!*

Seveda je najlepše, ako je duhovnik sam abstinent. Ako smemo upati kaj uspešnega doseči v boju proti alkoholizmu, bomo gotovo največ dosegli z lepim zgledom popolne zdržnosti. Duše vernikov so izročene nam v oskrbo. Spomnimo se besed sv. Pavla, ki piše: »*Et ego libentissime impendar et superimpendar pro animabus vestris*« (2 Cor 12, 15); na drugem kraju zopet piše: »*Bonum est . . . non bibere vinum . . . neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.*« (Rom 14, 21).

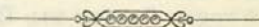
Pijanci so grešniki. Grešnike rešiti in jih na pravo pot pripeljati, je dolžnost duhovnikova. Zato moramo duhovniki izkušati rešiti pijance. Pa ne samo pijance rešiti, ampak tudi vse storiti, da se pijančevanje zabrani. Ljudje naj se vzgajajo v duhu popolne zdržnosti. Pove se jim naj, da je zdržnost čednost, ki jo bo Bog obilno poplačal. —

Važno apostolsko delo sedanjega časa je boj proti alkoholizmu. Ako duhovnik vse stori za streznjenje ljudstva, kar je v njegovi moči, potem sme tudi pri Bogu pričakovati plačila za svoj trud.

»*Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant.*« (1 Cor 10, 23).

»*Et ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.*« (1 Cor 10, 33).

»*Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinat, et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.*« (1 Cor 9, 25).

Latinske himne srednjega veka.

Poroča prof. Dr. F. K. Lukman.

Leta 1885 je dobil G. M. Dreves S. J. od svojega provinciala nalog, napisati zgodovino latinske himnodije. Takoj se je lotil dela, kmalu pa tudi uvidel, da bi se trudil zastonj, ker še predpogoji za tako podjetje niso bili izpolnjeni. Dasi je bilo zanimanje za srednjeveške himne — besedo umevam v najširjem pomenu — že od 16. stoletja sem živahno in ni manjkalo večjih in manjših zbirk¹, še vendar ni bilo trdne podlage za zgodovino himnodije: velika večina srednjeveških pesniških proizvodov je bila še zakopana v knjižnicah: te je bilo treba preiskati, preden je bilo mogoče ustvariti vsaj vobče zanesljivo sliko razvoja srednjeveške himnodije. Podobne težave imajo splošno učenjaki, ki se bavijo z zgodovino srednjeveške duševne kulture². Dreves je hotel najprej položiti trden temelj za znanstveno proučevanje nabožne poezije srednjega veka. Redovni predstojniki so mu dali na razpolago sredstva, da je obiskal skoro vse evropske knjižnice, in ko se je pokazalo, da presega ogromno gradivo moči enega moža, je dobil l. 1896 kot sotrudnika svojega redovnega sobrata Kl. Blume. Sad truda obeh mož je zbirka z naslovom »Analecta hymnica medii aevi«³, ki šteje do sedaj 51 zvezkov v vel. 8°. V drugi kolekciji »Hymnologische Beiträge« rešujeta učena himnologa literarno-zgodovinska in sorodna vprašanja. Po Drevesovi smrti († 1. junija 1909) nadaljuje započeto delo Blume sam.

Na podlagi tako obsežnega gradiva je bilo mogoče rešiti poglavitna slovstveno-zgodovinska vprašanja in izpolniti predpogoje za pregled razvoja himnodije — za pregled pravim, zakaj za zgodovino še zdaj ni čas: preden pride ta, je treba rešiti še mnogo vprašanj. Kra-

¹ Najznamenitejši ste dve zbirki: H. A. Daniel, *Thesaurus hymnologicus sive hymnorum, canticorum, sequentiarum circa annum MD usitatorum collectio amplissima*. Tom. I—IV. Halle 1841—56; F. J. Mone, *Lateinische Hymnen des Mittelalters, nach Handschriften herausgegeben und erklärt*. 3 Bände. Freiburg i. B. 1853—55. — Drugo slovstvo glej: S. Bäumer, *Art. Hymnus*, V. *Lateinische Hymnologie*. *Kirchenlexikon* VI² 530—552; C. Blume, *Art. Hymnologie*. *Kirchliches Handlexikon* hsg. v. M. Buchberger I 2062—64; Drews, *Art. Kirchenlied*, II, *lateinisches im Mittelalter*, *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche* X³ 499—419.

² M. Grabmann je mogel napisati svoje temeljito delo »Die Geschichte der scholastischen Methode« (Freiburg i. B 1909) le na podlagi dolgega in naporenega proučevanja rokopisov: za razvoj najvažnejša prehodna dela še niso edirana.

³ Leipzig. O. R. Reisland. Od l. 1886 naprej.

tek pregled zgodovine latinske himnodije, namenjen širjim krogom, je izdal Dreves l. 1908¹. Povest ilustrira z zgledi, ki jih je prevedel v nemščino deloma sam, deloma njegov oče Lebreht. Izvirne tekste, 40 po številu, navaja v dodatku. Lani pa je izšlo po njegovi smrti drugo obširnejše delo, iz katerega dobi vsak, ki je zmožen latinskega jezika, ne le dober pregled čez razvoj in mnogovrstnost latinske verske poezije srednjega veka, temveč tudi izreden duševni užitek. Dva zvezka obsegajoče delo ima naslov: »Ein Jahrtausend Lateinischer Hymnendichtung. Eine Blütenlese aus den Analecta Hymnica mit literarhistorischen Erläuterungen«².

V prvem zvezku podaja Dreves izbrane pesmi znanih pesnikov od sv. Hilarija († 366) do livrijskega opata Janeza Mauburnus († 1503) v hronološkem redu. Samoposebi je umevno, da je sprejel v antologijo le boljše pesnike, in še tukaj je bilo treba izbirati. Vseh skupaj, ki so našli mesto v knjigi, jih je 109. V obsegu današnje Avstrije so živeli ti-le: oglejski patriarh Pavlin II († 802), admontski opat Engelbert iz Volkersdorfa († 1331), lilienfeldski prior Christian († pred 1332), kartuzijan Konrad Haimburški, ki je bil v letih 1342—45 prior v žiški kartuziji, pozneje pa 1350—54 in od 1358 do svoje smrti 1360 prior v Gamingu na Niževstrijskem³, potem praški nadškof Janez Jensteinski († 1400), Jan Hus († 1415) in prior mondseeskega benediktinskega samostana na Gornjevstrijskem Hieronim de Werdea († 1475). Biografični, slovstveno-zgodovinski in bibliografični podatki odgovarjajo namenu antologije.

Prvi zvezek nam kaže prav pisano sliko. Med pesniki najdemo papeže (Leon IX, Gregorij IX) in kardinale (Peter Damiani, Tomaž Kapuanski, Bonaventura itd.) poleg navadnih duhovnikov, visoke cerkvene in svetne dostojanstvenike poleg redovnikov in celo redovnic, prebivalce severnih, južnih in zapadnih dežel: dokaz, da ima na tej poeziji delež vesoljna cerkev, da je bila ta poezija res splošna last, ne pa monopol privilegiranih krogov. V tej poeziji se zrcali kulturno življenje srednjega veka, v čigar središču je vera.

Drugi zvezek vsebuje pesmi neznanih pisateljev. Ta del je razredil Dreves po časih in praznikih cerkvenega leta. Na čelu so pesmi na Gospodove praznike, potem slede Marijini, svetniški v abecednem redu, »commune sanctorum«, na koncu so pesmi splošne vsebine in pa o poslednjih rečeh. V predzadnji skupini so zanimive in hkrati za

¹ Die Kirche der Lateiner in ihren Liedern. Von Dr. Guido Maria Dreves. (Sammlung Kösel.) Kempten und München 1908.

² Leipzig. O. R. Reisland 1909. 8°. Band I (XII, 490); Band II (VIII, 514).

³ Prim. tudi A. Stegenšek, Konjiška dekanija. V Mariboru 1909, 283 nsl.

dobo značilne grajalne pesmi, satire, ki neusmiljeno bičajo nedostatke v tedanjem cerkvenem življenju. Opombe nam povedo, v katerih rokopisih se nahaja pesem, ali je že kje tiskana, v katero dobo jo je mogoče staviti na podlagi zunanjih in notranjih kriterijev.

Ta antologija nudi širjim krogom, ki jim je velika zbirka »Analecta hymnica« nedostopna, priliko, spoznati prave bisere nabožne poezije. Gotovo niso vse pesnitve na isti višini — kdo bi mogel to pričakovati —, srednjeveška himnodija se ne razvija po stalno in enakomerno vspenjajoči se črti, toda nihče ne bo mogel utajiti, da nudi knjiga izredno mnogo estetičnega užitka in duhovne vzpodbude; treba je le sprejemljivega srca. Nekaj zgledov v dodatku naj bode v dokaz. *Accomoda aures — et cor!*

* * *

Ko govorimo o himnah srednjega veka, znači beseda »hymnus« seveda ves genus, ki obsega mnogo vrst. Z ozirom na uporabo je treba razločevati liturgične in izvenliturgične pesmi; te so bile namenjene za zasebno pobožnost, za posameznika, one pa so bile cerkvene pesmi v pravem pomenu, pesmi občine ozir. samostanske družbe. Liturgične pesmi so se rabile ali pri sv. daritvi in se nahajale v misalu in gradualu, ali pa so bile vpletene v liturgično molitev ter jih je najti v brevirju in antifonariju.

Himna v ožjem pomenu je pesem, ki se je rabila pri kanoničnih urnih molitvah, torej v matutinu, hvalnicah itd. Nekatero himno se nanašajo le na uro, za katero so namenjene, druge, posebno v matutinu, hvalnicah in večernicah na praznik oziroma prazniški krog, druge zopet na oboje. Tako imamo n. pr. himno za kompletorij binškošne nedelje, tudi za t. zv. male hore na poseben praznik. Druge so se rabile pri obhodih ali procesijah. Znanih je nad 4000 himen.

Historia rhytmica, *rhytmata* je cel oficij v verzih, t. j. razun psalmov in lekcij je vse v vezani besedi. Takih oficijev je do sedaj znanih nad 600.

Od 9. stoletja naprej pride pri maši v porabo sekvenca, t. j. himna, ki se je pela po gradualu. Od himen v brevirju se razločuje muzikalično, ker melodija menjava in se je ena fraza pela le po dvakrat, enkrat od moškega, potem pa od deškega zbora; pa tudi v strukturi je razlike: najstarejše sekvence nimajo ne ritma, ne rim, odločilno je le število zlogov v vrstah; poznejše so ritmične in rimane. Sedaj so v rimskem misalu rabi le 5 sekvenc; pred reformo liturgije jih je bilo mnogo, različno po raznih krajih. Nekateri redovi imajo še danes svoje sekvence. L. 1904 je sv. Oče Pij X dovolil, da se je pri

njegovi slovesni maši v spomin 1300letnice smrti sv. Gregorija Velikega pela stara sekvenca. Znanih je skupaj nad 4000 sekvenc.

Tropus je poetična vtiklina med vrste in stavke liturgičnih molitvenih formularjev. Nahaja se najčešče v misalu, včasih tudi v breviju, posebno pri rezponsorijih. V rokopisih se jih je do sedaj našlo nad 1200.

Neliturgična poezija ima istotako mnogo oblik. Nahajajo se urne molitve za zasebno pobožnost, t. j. posamezne kitice ali cele skupine, ki odgovarjajo delom cerkvenega oficija. Druga oblika so glose znanih molitvenih formularjev, t. n. pr. za Pater noster, Veni creator, Salve regina in posebno pogosto Ave Maria. Psalteriji so molitve v verzih, broječe po 150 kitic z remiscencami na psalme. Pozneje so se te izgubile, in ostalo je le število 150 kot spomin na psalterij. Rozariji so podobne molitve s 50 kiticami.

Srednji vek nam je zapustil še veliko število pesni, ki niso bile sprejete naravnost v liturgijo, ki jih je pa ljudstvo pelo pri liturgičnih opravilih. Imenujemo jih cantio. Razvila se je cantio iz tropa. Rabila se je pogosto na Češkem in Nemškem ter pripravila tla duhovni (cerkveni) pesni v ljudskem jeziku. Med temi spevi se nahajajo pravi biseri.

* * *

Kot dodatek naj sledi tukaj nekoliko pesni za zgled. Čitatelj tega poročila naj ima sam priložnost okusiti njih lepoto. Dve podamo z melodijo vred.

I. Dominica I. Adventus Sequentia.

1. Salus aeterna,
indeficiens
mundi vita,	2. Lux sempiterna
et redemptio
vere nostra.
3. Condolens humana
perire saecula
per temptantis numina ¹ ,	4. Non linquens excelsa
adisti ima
propria clementia.
5. Mox tua spontanea
gratia
assumens humana,	6. Quae fuerant perdita,
omnia
salvastis terrea,
7. Ferrens mundo gaudia:
tu animas et corpora
omnia vivicata	8. Nostra, Christe, expia,
ut possideas lucida
nosmet habitacula.

¹ Numen = migljaj; kot izraz volje = volja, delovanje; tukaj v slabem pomenu = nakana.

9. Adventu primo iustificata
11. Ut cum facta
luce magna
iudicabis omnia,
10. In secundo nosque libera,
12. Compti stola
in corrupta
nos tua subsequamur
13. Mox vestigia
quocunque visa.

Ta krasna sekvenca spada v prvo dobo te pesniške oblike. Pesnik ni znan; ako se tupatam imenuje Sequentia Notkeriana, je treba umeti izraz pač v pomenu »zložena v Notkerjevem slogu«. Najstarejši viri so troparji pri Saint-Martial v Limoges.

2. In festo Pentecostes Sequentia.

(Adam a S. Victore + 1192).

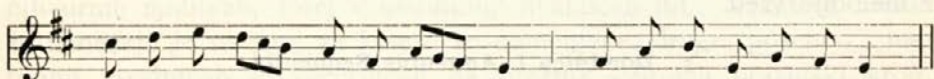
Mod. I et II.

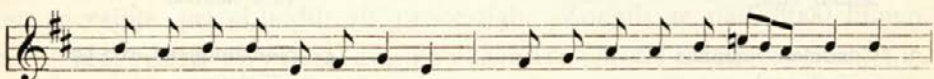
1. a) Qui pro - ce - dis ab u - tro - que, Ge - ni - to - re ge - ni - to - que
b) Red - de lin - guas e - lo - quen - tes, Fac fer - ven - tes in te men - tes

- Pa - ri - ter, Pa - ra - cli - te, 2. a) A - mor pa - tris fi - li - i - que,
Flam - ma tu - a di - vi - te. b) Cun - cta re - ples, cun - cta fo - ves,

- Par am - bo - rum et u - tri - que Com - par et con - si - mi - lis,
A - stra re - gis, cae - lum mo - ves Per - ma - nens im - mo - bi - lis.

3. a) Lu - men ca - rum, lu - men cla - rum In - ter - na - rum te - ne - bra - rum
b) Per te mun - di sunt mun - da - ti, tu pec - ca - tum, tu pec - ca - ti

- Ef - fu - gas ca - li - gi - nem; 4. a) Ve - ri - ta - tem no - tam fa - cis
De - stru - is ru - bi - gi - nem. b) Per - ver - so - rum cor - da vi - tas

- Et o - sten - dis vi - am pa - cis Et i - ter iu - sti - ti - ae,
Et bo - no - rum cor - da di - tas Mu - ne - re sci - en - ti - ae.

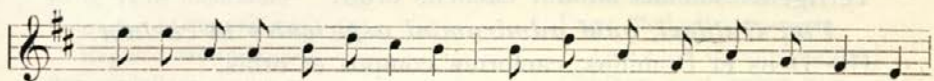
5. a) Te do - cen - te nil ob - scu - rum, Te prae - sen - te nil im - pu - rum,
b) Glo - ri - a - tur mens iu - cun - da, Per te lae - ta, per te mun - da

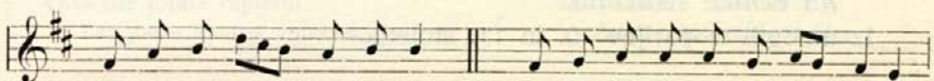
Sub tu - a prae - sen - ti - a 6. a) Tu com - mu - tas e - le - men - ta,
Gau - det con - sci - en - ti - a. b) Tu no - ci - vam vim re - pel - lis,

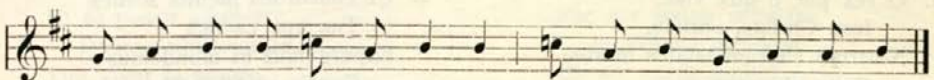
Per te su - am sa - cra - men - ta Ha - bent ef - fi - ca - ci - am,
Tu con - fu - tas et re - fel - lis Ho - sti - um ne - qui - ti - am.

7. a) Quan - do ve - nis, cor - da le - nis, Quan - do sub - is, a - trae nu - bis
b) Sa - cer ig - nis, pec - tus ig - nis, Non con - bu - ris, sed a cu - ris

Ef - fu - git ob - scu - ri - tas; 8. a) Men - tes pri - us im - pe - ri - tas
Purgas, quan - do vi - si - tas. b) Fo - ves lin - guas, formas so - num,

Et so - pi - tas et ob - li - tas E - ru - dis et ex - ci - tas,
Cor ad bo - num fa - cit pro - num A te da - ta ca - ri - tas.

9. a) O iu - va - mem op - pres - so - rum, O so - la - men mi - se - ro - rum,
b) Da con - tem - ptum ter - re - no - rum, Ad a - mo - rem su - per - no - rum

Pau - pe - rum re - fu - gi - um,
Tra - he de - si - de - ri - um.¹ A - - men.

¹ Melodija iz zbirke *Variae preces ex liturgia tum hodierna tum antiqua collectae aut usu receptae*.⁵ Šolešmis 1901. Naslednjih kitič v tej zbirki ni, zato podajam samo tekst,

<p>10. Consolator et fundator,
Habitator et amator
Cordium humilium,
Pelle mala, terge sordes
Et discordes fac concordēs
Et affer praesidium.</p> <p>12. Par maiestas personarum,
Par potestas est earum
Et communis deitas;
Tu procedens a duobus
Coequalis es ambobus,
In nullo disparitas.</p> | <p>11. Tu qui quondam visitasti,
Docuisti, confortasti
Timentes discipulos,
Visitare nos digneris,
Nos, si placet, consoleris
Et credentes populos.</p> <p>13. Quia tantus es et talis
Quantus pater est et qualis,
Servorum humilitas
Deo patri filioque
Redemptori, tibi quoque
Laudes reddat debitas.</p> |
|---|--|

3. In Ascensione Domini Tropus super Introitum.

Terrigenis summis adfatur caelicus ordo:

Viri Galilaei, quid admiramini aspicientes in caelum?

Hic Deus et Dominus, caelorum compos et orbis,

quemadmodum vidistis eum ascendentem in caelum,

Ut reddat cunctis gestorū dona suorum,

ita veniet. Alleluia.

Iz mnogih troparijev 10. in 11. stoletja.

4. Rhythmus de Domino nostro Iesu Christo.

<p>1. O rex pie, o dux viae,
Iesu Christe, optime,
Nostrum chorū laudes morum
Doce tibi promere,</p> <p>3. Ut psallamus et vocamus
Vota nostra pleniter,
Spe sincera, vita vera
Te colentes iugiter.</p> <p>5. Tu solamen et levamen
Pro te tribulantibus,
Onus grave redde suave
Bene laborantibus.</p> <p>7. Te sitire et te scire
Fac nos in hac nebula,
Sic curramus, ut spernamus
Mundi huius flamina,</p> | <p>2. Ut concordēs mentis sordes
Tua ope caelica
Expurgemus et mundemus
Cordis nostri intima,</p> <p>4. Tu fons vitae manans rite
In purgata pectora,
Rigas mentem sitientem
Sancta per charismata.</p> <p>6. Flos virtutis, spes salutis,
Honor ineffabilis,
Pulchritudo, sanctitudo
Est inaestimabilis.</p> <p>8. Ut secure viae durae
Linquamus pericula,
Et mox laete ac quiete
Coeli dones praemia.</p> |
|---|--|

Pesnica tega lepega ritma je opatica Harradis Landsberška
(† 1195).

5. *Salutatio ad Cor Iesu.*

Herman Jožef Ord. Praemonstr. († 1241).

1. Summi regis cor, aveto,
Te saluto corde laeto,
Te complecti me delectat
Et cor meum hoc affectat,
Ut ad te loquar, tolteres.
Quo amore vincebaris,
Quo dolore torquebaris,
Cum te totum exhaurires,
Ut te nobis impertires
Et nos a morte tolleres.
2. O mors illa quam amara,
Quam immitis, quam avara,
Quae per cellam introivit,
In qua mundi vita vivit,
Te mordens, cor dulcissimum!
Propter mortem, quam tulisti,
Quando pro me defecisti,
Cordis mei cor dilectum,
Totum in te fer affectum,
Hoc est, quod opto plurimum.
3. O cor dulce, praedilectum,
Munda meum cor illectum
Et in vanis induratum
Pium fac et timoratum
Repulso taetro frigore.
Per medullam cordis mei,
Peccatoris atque rei,
Tuus amor transferatur,
Quo cor totum rapiatur
Languens amoris vulnere.
4. Dilatare, aperire,
Tamquam rosa fraglans mire,
Cordi meo te coniunge,
Unge illud et compunge;
Qui amat te, quid patitur?
Quidnam agat, nescit vere,
Nec se valet cohibere,
Nullum modum dat amori,
Multa morte vellet mori,
Amore quisquis vincitur.
5. Viva cordis voce clamo,
Dulce cor, te namque amo,
Ad cor meum inclinare
Ut se possit adplicare
Devoto tibi pectore.
Tuo vivat in amore,
Ne dormitet in torpore,
Ad te oret, ad te ploret,
Te adoret, te honoret
Te fruens omni tempore.
6. Rosa cordis, aperire,
Cuius odor fraglat mire,
Te dignare dilatare,
Fac cor meum anhelare
In flamma desiderii.
Da cor cordi sociari,
Tecum, Jesu, vulnerari,
Nam cor cordi similatur,
Si cor meum perforatur
Sagittis improperii.
7. Infer tuum intra sinum
Cor, ut tibi sit vicinum,
In dolore gaudioso
Cum deformi specioso,
Quod vix se ipsum capiat.
Hic repauset, hic moretur,
Ecce, iam post te movetur,
Te ardentem vult sitire,
Iesu, noli contraire,
Ut bene de te sentiat.

Četudi je ta pesem precej obširna, naj najde tukaj mesto, ker je najstarejša znana pesem v čast presv. Srcu Jezusovemu.

6. In Assumptione Beatae Mariae Hymnus.

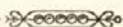
Mod. II.

1. O quam glo - ri - fi - ca lu - ce co - ru - scas,
 Stir - pis Da - vi - di - cae re - gi - a pro - les,
 Sub - li - mis re - si - dens Vir - go Ma - ri - - a,
 Su - pra cae - li - ge - nas ae - the - ris om - nes.

2. Tu cum virgineo, mater, honore
 Angelorum domino pectoris aulam
 Sacris visceribus casta parasti;
 Natus hinc Deus est corpore Christus.
3. Quem cunctus venerans orbis adorat,
 Cui nunc rite genu flectitur omne,
 A quo nos petimus te veniente
 Abiectis tenebris gaudia lucis.

4. Hoc largire, pater luminis omnis,
 Natum per proprium flamine sancto,
 Qui tecum nitida vivit in aethra
 Regnans et moderans saecula cuncta.

Izmed rokopisov, v katerih se nahaja ta veličastna Marijina himna, ena najlepših, kar jih je ustvaril srednji vek, je najstarejši iz 9. stoletja. Pesnik ni znan. Blume jo pripisuje znanemu glasbenemu pisatelju Hukbaldu O. S. B. (*okoli 840, +930; spise izdal M. Gerbert, *Scriptores ecclesiastici de musica*. Tom. I, 103—229; Patr. lat. 132).

5.

„Veto“ ali „exclusiva“ pri volitvi papeža.

Spisal Dr. Iv. Tomazič, Maribor.

(Konec.)

O utemeljevanju ekskluzive kot pravice.

Ker ni najti cerkvene določbe, ki bi komu priznavala pravico ugovora pri volitvi papeža, pač pa so se tozadevni zakoni na cerkveni strani vedno v tem zmislu umevali, da je po njih državni

veto obsojen, zato od državne strani ni manjkalo poizkusov, vmešavanja svetnih knezov v papeške volitve, zlasti veto, utemeljiti kot pravico. Tako so od sredine XVII. stoletja sem nastale razne državno-pravne teorije o ekskluzivi, ki pa niso praktičnega pomena in naj bodo le kratko omenjene.

Utemeljevali so pravico izključitve iz naravnega in mednarodnega prava ali sploh iz dejanskih razmer¹; izvajali so jo iz »pravic« rimskomnemških cesarjev z ozirom na papeške volitve²; prispodabljali so jo s takozvanim »irskim veto« in s pravico, ki je bila pripoznana večkaterim vladarjem, da namreč sodelujejo ali odločujejo pri imenovanju škofov v svojih državah³; primerjali so jo pravici lajikov, ki kot patroni imajo pravico, predlagati osebe za cerkvene službe⁴.

Navedene teorije, večinoma izpodbite že po dosedanjih izvajanjih, so sicer pojasnjevale eno ali drugo okolnost glede na državno ekskluzivo, nikakor pa niso dokazale, da bi vprav Avstrija, Španija in Francija imele pravico do ugovora pri volitvi papeža. Branitelji ekskluzijske pravice so to sami uvidevali, ker so priznavali, da volitev ostane veljavna, četudi so jo kardinali izvršili brez ozira na državne izključitve.

Večjega pomena je vprašanje, je-li ekskluziva »običajna pravica«. »Das Veto hat sich im Laufe der Jahrhunderte zu einem Gewohnheitsrecht ausgebildet, weil niemals ein formeller Protest des Kardinalkollegiums gegen eine Geltendmachung der Exklusive erhoben worden ist und es auch nie vorgekommen ist, daß eine angemeldete Ausschließung vom Konklave unberücksichtigt geblieben wäre.« Tako je govoril grof Goluchowski v delegacijah dne 16. decembra 1903⁵, isto trdi Wahrmund kot rezultat svojih raziskovanj⁶, to se je ob času volitve sedanjega papeža moglo čitati v raznih dnevnikih.

¹ Das Exklusionsrecht ist »in der Natur der Verhältnisse begründet«. (Ein Wort über die Papstwahl. Berlin, 1874. P. 29). — Isto trdijo Adarzo, Löwen, Ley i. dr., katerih dela so bila že navedena. Prim. Voditelj, 1910. Str. 139, opomba 1.

² N. pr. Albizzi, Estor, Kemmerich. (Gl. Voditelj, l. c.). — O tej teoriji: Stimmen aus Maria-Laach, 1875. Zv. VIII. str. 41—52., 180—196., 386—408. — Katholik, 1889. I. str. 613. — Sägmüller, Papstwahlen. Str. 44 nsl.

³ Brück, Das irische Veto. Mainz, 1879. — Idem: Kirchengeschichte⁶. Mainz, 1893. Str. 872. — Archiv für kath. K.-R. 1872. Zv. 28, str. LXVIII—LXXII; 1875. Zv. 33, str. 344 in 348. — Katholik, 1889. I. str. 614. — Sägmüller, l. c.

⁴ Kardinal Lugo v svojem »Discurso«. (Prim. Voditelj XIII, 1910. Str. 139). Katholik, 1889. I. str. 615. — Sägmüller, Papstwahlbulen. Str. 206 in 207.

⁵ Köln. V.-Zeitg. 5. jan. 1904, št. 13.

⁶ »Das ius exclusivae ist ein den katholischen Großstaaten Österreich, Frankreich und Spanien, an der Besetzung des apostolischen Stuhles zustehendes Gewohnheitsrecht.« (Wahrmund, das Ausschließungsrecht etc, str. 253).

Je-li ta trditev utemeljena?

Res se iz navade more tekom časa razviti pravica. Pri tem razvoju je treba upoštevati:

Osebo, ki si pridobi pravico: za imejitelje izključivne pravice bi morali smatrati vladarje, oziroma vlade treh držav, Avstrije, Francije in Španije. Ti so si namreč lastili »pravico« ugovora, in vprašanje, gre li kardinalom pravica, ozirati se na zunanje ugovore, ni v nobeni zvezi s vprašanjem o izključivni pravici svetnih vlad.

Predmet ali stvarino, na katero se nanaša pravica: v našem slučaju volitev papeža.

Dejanja ali čine, s katerimi se pravica izvršuje: to bi bila izključivna povelja svetnih vladarjev.

Najvišjo postavodajno oblast, ki je v dotični zadevi kompetentna ali pristojna: glede na papeške volitve so to edino-le papeži¹.

Kardinalski zbor torej pri vprašanju, je-li veto pravica, niti ne pride v poštev. S tem odpade in je brezpomembno zgorej navedeno utemeljevanje grofa Goluchowskega, češ, veto se je tekom stoletij razvil v pravico, ker kardinalski zbor nikdar ni ugovarjal, da so si vlade lastile pravico ekskluzive, in ker se ni nikdar zgodilo, da bi se volilci ne bili ozirali na naznanjeno izključitev.

So-li pa pri ekskluzivi izpolnjeni drugi pogoji, ki so potrebni, da se iz običaja razvije pravica? Pogoji so: glede na imejitelja pravice, da je zmožen, pridobiti si dotično pravico (*subiectum iuris capax*); z ozirom na stvarino, da je navada s pametnimi vzroki utemeljena, v smotru in posledicah dobra in koristna, ali vsaj ne škodljiva (*rationabilitas consuetudinis*); dejanja ali čine mora pravni subjekt skozi postavno določeno dobo nepretrgano ponavljati z namenom in v prepričanju, da si pridobi, oziroma da že izvršuje pravico (*legitima praescriptio — opinio iuris seu necessitatis*): postavodajna oblast pa mora privoliti v običaj, ki morebiti nasprotuje že danim postavam (*consensus supremi legislatoris*)².

Kar zadevlje imejitelja (subjekt) običajne pravice, je čitati v globoko premišljeni razpravi: »Da se običaj more razviti v pravico, je potrebno, da (običaj) pristoji osebi ali družbi, za katere pravico se gre... To pa zavisi od tega, je-li predmet, na katerega se

¹ Prim. Voditelj, 1910. Zv. III. str. 216.

² Noldin, *Summa theologiae moralis*. I. De Principiis. Edit. III. et IV. Oeniponte, 1904. Str. 198 in 199. — Aichner, *Comp. Iur. eccl.* Edit. VIII. Str. 31—35. — Müller, *Theol. mor. lib. I.* ed. VII. Vindobonae, 1894. Str. 266—268. — Vidmar; *Compend. Iur. eccles.* ed. II. Viennae, 1899. Str. 16—18.

običaj nanaša oblasti osebe ali družbe pravno in tako podvržen, da njena volja o njem kaj velja in določuje¹. Volitev papeža pa pristoji in pripada popolnoma v cerkveno pravno področje, ni podvržena oblasti svetnih knezov, in volja slednjih nima pri njej ničesar veljati in določevati, razen, če bi jim bil od najvišje cerkvene oblasti podeljen tozadevni privilegij. Sličen privilegij pa od časov Gregorija VII sploh nikomur ni bil podeljen. Zato svetni vladarji niso subiectum capax, niso zmožni, da bi jim iz kakšne navade vzrastla pravica udeležitve pri volitvi papeža sploh, torej si tudi (vsled navade) niso mogli pridobiti izkjučivne pravice. .

Običaj mora biti pametno utemeljen, dober in koristen, kar je v cerkvenih zadevah, če se strinja z naravo, s smotrom in z duhom svete Cerkve². Cerkev pa je po svoji naravi, po svojem smotru in po svojem duhu svobodna, neodvisna, samostojna družba. Ker je državni veto naravnost omejeval cerkveno svobodo, neodvisnost in samostojnost, ter je mnogokrat preprečil ali onemogočil izvolitev najboljšega in najsposobnejšega moža za poglavarja svete Cerkve³, bo pač težko dokazati, da je bil veto racijonalen, dober, koristen običaj. Njegovi branitelji so sicer trdili, da je bil za katoliško Cerkev — blagoslov, da je mnogo pripomagal k volitvi dobrih papežev, da je ozir na državne ugovore že vnaprej zagotavljal in utrjeval soglasje in prijazno razmerje med novim papežem in med svetnimi vladami, »in neznatna omejitev svobode volilcev je služila le v to, da je izvoljeni s tem večjo svobodo vladal katoliško Cerkev«⁴, tako da se ne more tajiti racijonalnost in korist državne ekskluzive. Pa ta njena dozdevna korist, zagotovitev miru in sloge med Cerkvijo in državami, se da po drugem potu doseči: odkritosrčen razgovor med narodnostnimi in ostalimi kardinali, ali tudi med kardinalskim in diplomatskim zborom, pa pred zatvoritvijo konklava, po cerkvenih postavah ni naravnost prepovedan⁵ in bi imel isti uspeh kakor formelni veto, lastitev pravice, ga vložiti, in terjatev, da se upošteva, kar vse žali vsakega dobrega katoličana. Prav to, da državni veto nasprotuje katoliškemu čutu, kar

¹ Freiherr von Moy, *Naturrecht und Gewohnheitsrecht als Quellen des Kirchenrechtes*. Archiv für kath. K.-R. 1857. I. Zv. str. 72 in 73.

² Cap. 14. (cum terra) de elect. VI, 1. — Moy, o. c. str. 79. — Aichner, o. c. str. 34.

³ Tako so se pritoževali kardinali v konklavu leta 1700. (Poročilo Lambergovu cesarju Leopoldu I iz Rima, dne 2. oktobra 1700. — Wahrmond o. c. str. 308. Dostavek, št. 139).

⁴ Wahrmond, o. c. str. 253.

⁵ Gregorij XV določuje v § Cardinales (deloma naveden v III. zv. Voditelj 1910, str. 219), izrečno: »tractatus tamen pro electione habendos vetare non intelligimus«.

se je zlasti pokazalo ob volitvi sedanjega papeža¹, je dokaz, da ta običaj ni bil racijonalen, marveč neprimeren in sveti Cerкви škodljiv.

Iz iracijonalnega, škodljivega običaja ne more nikdar vzrasti pravica, katero bi postavodajna oblast mogla in smela pripoznati². Za to je z dosedanjim že dokazano, da se veto ne da tolmačiti kot običajno pravo. Pa tudi ostala dva pogoja v tem slučaju nista bila izpolnjena. Vlade so sicer pri izvrševanju ekskluzive morebiti imele namen, oziroma prepričanje, da gre za njihovo pravico, kar je pa tudi dvomljivo iz že navedenega vzroka, ker se je namreč smatralo volitev za veljavno, dasi se kardinali niso ozirali na svetne ugovore. Pogrešamo pa pri ekskluzivi postavno preskripcijo ali zastaranje. Ker se je namreč veto le ob vsakokratni volitvi, torej redkokdaj mogel izvrševati, zato brezdvomno tukaj ne pride toliko v poštev doba zastaranja (10 ali 40 let), marveč v prvi vrsti število slučajev, v katerih je bil ugovor uspešno vložen. Res so sicer prizadete tri vlade skozi nad 300 let skoro vsakemu konklavu poslale svoja inkluzijska in ekskluzijska povelja, pa formelno je bil veto vložen le devetkrat in še v teh devetih slučajih je večina kardinalskega zbora vselej izrečno ugovarjala zoper to kratenje volilne prostosti. V vsem skupaj je s svojim ugovorom prodrla Avstrija trikrat (1721, 1823 in 1903), Francija dvakrat (1670 in 1758), Španija pa štirikrat (1644, 1655, 1730 in 1831). — Ker se te tri države ne morejo smatrati za eno juridiško osebo kot nositeljico izključivne pravice, marveč bi si bila morala jo pridobiti vsaka za se, neodvisno od ostalih dveh, zato se ne more reči, da bi bila kateri državi na podlagi parkratnega ugovora vzrastla običajna pravica ekskluzive³.

Slednjič je ekskluzivi tudi pred Pijem X nedostajal consensus legislatoris, ki je po kanoniškem pravu neobhodno potreben, da se iz običaja razvije pravica. Postavodajalcu namreč pristoji določitev, ima li kakšna naprava, ki spada v njegovo področje, obvezno, postavno, pravno moč ali ne⁴. — Iz že navedenih konstitucij je jasno, da so

¹ »Die Einmischung der österreichischen Regierung in den unbeeinflusst durch die Kardinäle durchzuführenden Akt der Papstwahl bedeutet unter allen Umständen eine Verletzung der Gefühle aller guten Katholiken der Monarchie.« (Grof Schönburg v delegacijah dne 11. januarja 1904: Köln. Volks-Zeitung, 17. jan. 1904. št. 47).

² Prim. opombo zgoraj, str. 326. — Moy, o. c. str. 74 in 75. — Archiv für kath. K.-R. 1895. Zv. 73. str. 255.

³ Prim. Archiv f. kath. K. R. 1895. Zv. 73. str. 253.

⁴ Nahaja se sicer teorija, ki označuje »das Erfordern des consensus legislatoris als einen Grundirrtum in der Lehre vom Gewohnheitsrecht«, češ, vprav k bistvu običajne navade spada, da se razvije zoper zapisano postavno, zoper voljo postavodajalca, v družbi sami, oziroma vsled volje in pravnega prepričanja podložnikov. Pa ta teorija »nikakor ni utemeljena«. (Moy, o. c. str. 73). — Več o njej:

papeži brezizjemno terjali popolno svobodo in neodvisnost papeške volitve, in njihove določbe so se na cerkveni strani vedno umevale v tem zmislu, da je po njih državni veto v principu obsojen. Da do Pija X noben papež v odlokih zastran volitve ni izrečno imenoval »formelne ekskluzive« ali »državnega ugovora«, se nikakor ne more smatrati kot »tacitus consensus«, kot tiha aprobacija ekskluzive, kakor so trdili njeni zagovorniki. Papeži so se — pač tudi iz političkih in diplomatskih ozirov — dokler se je dalo, izogibali te besede, da ne bi po nepotrebnem vznemirjali duhov. Saj so njihove določbe jasno prepovedovale kardinalom, ozirati se na svetne vplive vobče, torej tudi na državni veto. Te prepovedi so bile celo razumljive, kakor za kardinale, tako za razne vlade, in če bi se bile obojestransko upoštevale, bi bil državni veto že davno onemogočen. Ker pa temu ni bilo tako, je Pij X s konstitucijo *Commisum nobis* naredil konec vsakemu dvomu ter potrdil, da ne z ozirom na pretekle čase ne zanaprej ni govora o »consensus legislatoris« glede na državni veto.

Ekskluzivi torej manjkajo vsi pogoji, da bi se bila mogla razviti v običajno pravico. Seveda, če kdo prezre vse bistvene pogoje; če pravi, da je razvoj običajne pravice zavisen edinole od »splošnega pravnega prepričanja«, in to prepričanje prisodi v našem slučaju kardinalskemu zboru (!); če trdi, da je ekskluziva bila dobrota za Cerkev; če terja za nje zastaranje le dobo 40 let in če meni, da je consensus legislatoris celo nepotreben¹, tedaj more priti do zaključka, da je ekskluziva bila običajna pravica. In kdor po Machiavellijevih načelih vsak čin državne premoči, ali po panteistiško-materialistiškem naziranjju vsak *fait accompli* smatra za »pravico«, bo brez pomisleka tako imenoval tudi državno ekskluzivo. Na zdravih, krščanskih načelih slo- neče pravo pa takšnih pravic ne pozna.

Ker se torej državna ekskluziva tudi ne da razlagati kot pravica, ki bi bila nastala iz običaja, zato se sme trditi in je naše prepričanje, da ni bila nobena država nikdar **upravičena**, vlagati svoj veto ali ugovor pri volitvi papeža in terjati, da se naj kardinalski zbor ukloni njeni volji².

Puchta, *Das Gewohnheitsrecht*. Erlangen, 1828 in 1837. — Savigny, *System des heutigen röm. Rechtes*. I. Bd. — Wahrmund, o. c. str. 241 nsl. — Archiv für kath. K.-R. 1894. Zv. 72. str. 316–334. Zoper njo: Philipps, *Kirchenrecht*. III. zv. II. d. str. 696 nsl. — Moy, o. c. str. 65–79. — Archiv, 1895. Zv. 73. str. 253–256.

¹ Wahrmund, o. c. str. 241–254.

² »Von welcher Seite immer wir dem Problem näher treten mögen, es fehlt viel, sehr viel, um im Ernst von einem Gewohnheitsrechte — ja überhaupt von einem Rechte »der staatlichen Exklusive in der Papstwahl sprechen zu können.«

Končna sodba o ekskluzivi.

Večkrat imenovane tri katoliške države torej niso imele pravice, vlagati ugovora pri papeških volitvah. Tudi jim ni pristojal takovšen privilegij¹, ne vsled koncesije, ne po komunikaciji².

Zato ne preostaje drugo, kakor da označimo veto kot navado — Eisler jo imenuje »vigens ecclesiae disciplina«³ — katero so si vlade lastile kot pravico, katere pa Rim nikdar ni pripoznal kot take, marveč jo je le začasno trpel in upošteval iz tehtnih in modrih vzrokov.

Gotovo je namreč mir in soglasje med Cerkvijo in državami, prijazno razmerje med papežem in svetnimi vladarji, velika dobrotta za Cerkev in za države. Zato si je Cerkev vedno prizadevala, pospeševati in ohraniti ta mir, to soglasje in prijazno razmerje; v ta namen je bila in je še pripravljena, prinesiti največje žrtve ter se ukloniti željam svetnih vlad do skrajnih mej, kolikor je le mogoče in dovoljeno, saj je volja Kristusova, da je Cerkev kraljestvo miru. Razen tega so papeži in katoličani v posameznih državah potrebovali naklonjenosti in varstva dotičnih vladarjev, da so se mogli v težavnih in resnih časih uspešno ustavljati raznovrstnim sovražnim napadom. Bilo je torej celo modro in naravno, da so se od cerkvene strani kakor sploh, tako tudi pri papeških volitvah upoštevale želje katoliških vladarjev, zlasti če so slednji vestno izpolnjevali svojo dolžnost ter so se v resnici izkazovali kot varuhe in branitelje svete Cerkve. Tako je umljivo, da so mogli prvi krščanski cesarji sodelovati pri volitvi papežev, tako se razlagajo

(Archiv für kath. K.-R., 1895. Zv. 73. str. 256. — ib. 1889. Zv. 61. str. 360—365. — 1891. Zv. 65. str. 161—165).

¹ Sicer se navadno ni govorilo o »privilegiju« ekskluzive, omenjen pa bodi izraz zato-le: Pri svojih izvajanjih se je Wahrmond skliceval na kardinala Wisemana pišoč (o. c. str. 252, op. 1): »Höchst bemerkenswert ist es, daß in neuester Zeit der gelehrte Kardinal Wiseman: Erinnerungen an die letzten vier Päpste p. 394 die Exklusiva als ‚ein Recht‘ bezeichnet hat, ‚welches wenigstens drei große katholische Mächte, mehr durch den Gebrauch als in Folge einer ausdrücklichen Anerkennung, besitzen.‘ — Navedek je brezdomno vzet iz nemške izdave Wisemanovega dela »Souvenirs des quatre derniers Papes«, v Kolinu, 1850, str. 314 (ne 394). Vprav na tem mestu pa je prevod nenatančen, ker v angleškem izvirniku se stavek glasi: »... privilege rested more by usage than by omy formal act of recognition at least in the three great Powers.« (Giobbio, Austria, Francia e Spagna e l'Esclusiva nel Conclave. Roma, 1903. P. 34). — Ne pravico, marveč privilegij je torej imenoval kard. Wiseman ekskluzivo. Pa s tem izrazom je bil osamljen, se tudi ni pečal ex professo z našim vprašanjem, in iz doslej povedanega je jasno, da tudi o kakšnem »privilegiju« ekskluzive ni bilo mogoče govoriti.

² O privilegiju: Aichner, o. c. str. 729—733. — Noldin, o. c. str. 188 nsl. i. dr.

³ Eisler, Das Veto der kath. Staaten. Wien 1907. Str. 285 nsl.

tozadevni privilegiji rimsko-nemških cesarjev, ki so se imenovali in so res bili »advocati ecclesiae«, tako tudi ni čuda, da je Cerkev pozneje pripuščala vmešavanja najmogočnejših treh katoliških vladarjev v papeške volitve ter se ozirala na njihova izključivna povelja: povedano je bilo, kolikega pomena in kolike važnosti za Cerkev je bilo njihovo mogočno varstvo. Kardinalski zbor ni hotel vznevoljiti katoliških knezov in dati povoda, da bi bila morebiti celo prekinjena diplomatska zveza med sveto stolico in posameznimi vladami, ni hotel spraviti novega papeža v težaven položaj, da bi imel koj ob začetku pontifikata mogočne nasprotnike. Zato je sprejemal naznanitve ugovorov, in zadostno število volilcev je, dasi z nevoljo, vendar pod pritiskom zunanjih razmer glasovalo zoper »ekskludiranega« kandidata, dobro vedoč, da ima med enako vrednimi tisti prednost, o katerem je pričakovati, da mu svetne vlade ne bodo naravnost nasprotne.

S tem kardinali niso ravnali zoper svojo vest, pa tudi niso kršili cerkvenih določb: niso namreč nikomur pripoznali nobene pravice, marveč so se dali voditi le od ozirov na blagor svete Cerkve, katerega so imeli tudi papeži pred očmi, ko so sestavljali in objavljali odloke zastran papeških volitev. — Ako pa so kardinali kedaj prekoračili mejo teh ozirov, tedaj niso zadostili kakšni dolžnosti, ki bi jih vezala vsled izključivne pravice svetnih vlad, pač pa so se pregrešili zoper cerkvene določbe in njih ravnanje je bilo graje vredno¹.

V tem zmislu je tudi z malo izjemami umeti spise iz XVII. in XVIII. stoletja, v katerih je govor o dovoljenosti in koristi ekskluzive ter o dolžnosti kardinalov, da se na njo ozirajo. V tem zmislu se je tudi Lucius Lector bolj bližal naziranju, ki je bilo ob enem tradicija rimskih učilišč, da namreč ekskluziva ni bila pravica, marveč navada, ki je obstala v tem, da so svetni vladarji miroljubno in prijazno izražali svoje želje zastran volitve papeža ter pričakovali njih upoštevanje v svrhu miru in soglasja med sveto stolico in državami, kardinali pa so jo od svoje strani pripuščali ter se po nji ravnali iz vzrokov pastoralne modrosti².

Označeni običaj je Cerkev trpela in pripuščala, dokler so jo razmere v to nekako silile, kar je bilo zlasti v časih, ko so še pa-

¹ Stimmen aus Maria-Laach, 1875. Zv. IX. str. 136.

² L' exercice de l' exclusion est l' avis pacifique ou la remontrance amicale d' un souverain ami de l' Église; et cela dans le but de maintenir la paix et la bonne entente entre le St. Siège et les grands États catholiques. (Lucius Lector, Le Conclave. Paris, 1894. Str. 481). — In na drugem mestu: »Qu' en s' abstenant d' élire un candidat exclu, les cardinaux entendent observer les règles de la prudence pastorale. (O. c. str. 572). — Prim. Moroni, Dizionario di erudiz. storico-eccles. Venezia, 1843. Vol. XXII. str. 82 nsl).

peži bili obenem vladarji v svoji lastni cerkveni državi. V drugi polovici preteklega stoletja pa se je ves položaj bistveno izpremenil. Navzlic vsej miroljubnosti papežev in vobče cerkvenih oblasti je začel vsepovsod veti sveti Cerkvi nasproten, da, sovražen duh. Tudi v treh velikih katoliških državah so prenehale predpravice katoliške Cerkve, in dandanes tudi v njih katoliška Cerkev ne uživa večje svobode in močnejšega varstva, kakor katerakoli druga verska družba, in katoličani so povsod nakazani na samoobrambo: le s težkimi boji si morejo ohraniti po božjem in naravnem pravu jim pristojne pravice. Tako so izginili vzroki, ki so prej nekako opravičevali običaj, po katerem je svetnim vladam bil omogočen večji ali manjši vpliv na važne cerkvene zadeve. Po samovoljni odpovedi konkordatov, po vsprejetju interkonfesionalnih zakonov, po pripustitvi ropa cerkvene države, po ločitvi države od Cerkve, po deloma direktnem preganjanju in zatiranju svobodnega katoliškega prepričanja — po dogodkih, ki se vršijo dan na dan pred našimi očmi, so se vlade same nekako odpovedale pravnemu naslovu, na katerega so se mogle prej opirati pri vmešavanju in poseganju v čisto in popolnoma cerkvene zadeve, kakor je pred vsem volitev papeža¹.

Zato je pri izpremenjenih razmerah dogodek leta 1903, katerega ni nihče pričakoval², na cerkveni strani vzbudil tem večje začudenje.

In vprav vsled poizkusov na drugi strani, prisoditi državam pravico ugovora pri papeških volitvah, se je po papeževem naročilu že dne 30. decembra 1903 zbrala kongregacija za izredne cerkvene zadeve k posebni seji pod predsedstvom državnega tajnika kardinala Merry del Val, da se posvetuje o tem predmetu. »Zboru so bila predložena tri vprašanja: je-li veto po kanoniškem pravu utemeljen, se-li more veto smatrati za pravico, ki se je razvila iz dolgotrajnega običaja, in kaj naj se ukrene v tej stvari? — Prva dva vprašanja so zborovalci enoglasno zanikali, drugo zlasti zato, ker se je pogrešal kakršenkoli »consensus« cerkvene oblasti. Zastran tretjega vprašanja so sklenili prositi svetega Očeta, naj z določitvijo posebnih kanoniških kazni vsakomur prepove, sprejeti vprihadnje kakršnakoli naročila svetnih vlad v zadevi papeške volitve. Papež Pij X je odobril predlog kardinalov ter sklenil izdati tozadevno konstitucijo«.³

Takrat sklenjena in takoj izdelana konstitucija *Commisum nobis* z dne 20. prosinca 1904 je bila objavljena dne 11. sušca 1909.

¹ To pripozna celo spis: »Über die Rechte der Regierungen beim Conclave«. München, 1872. Str. 65.

² Prim. »Voditelj« 1910. Zv. II. str. 151.

³ Poročilo v »Köln. Volks-Zeitg.« z dne 5. jan. 1904 (št. 13).

Značilno je, da med raznimi poročili o tej listini ni bilo najti očitanja, da bi bil papež s prepovedjo državnih ugovorov prekršil kakšno tujo pravico¹, znamenje, da državne ekskluzive tudi njeni zagovorniki in branitelji niso resno smatrali za pravico. — Končna odpravev državnih ugovorov pri volitvi papeža je eden tistih činov našega svetega Očeta Pija X, ki imajo namen, osvoboditi sveto Cerkev vseh škodljivih spon in tujih vplivov, »ut Ecclesia secura Deo serviat libertate«.

II.

Iz duhovnega pastirstva.

Odlok o starosti otrok, ki prejmejo prvo sv. obhajilo. Zadnji »Voditelj« (str. 252) je poročal, da pripravlja Rim odlok, s katerim hoče avtoritativno rešiti vprašanje o starosti prvoobhajancev, kakor je rešil vprašanje o pogostem sv. obhajilu. Medtem je bil odlok objavljen, in tukaj ga hočemo natisniti v celoti. O njegovi obveznosti in izvedljivosti v praksi bomo govorili pozneje. O predmetu samem gl. J. Prötzner, Die öftere und tägliche Kommunion der Kinder. Paderborn 1910, 69—72; A. Schanté, Das Alter der Erstkommunikanten. Straßburg.

DECRETUM

DE AETATE ADMITTENDORUM

AD PRIMAM COMMUNIONEM EUCHARISTICAM.

Quam singulari Christus amore parvulos in terris fuerit prosequutus, Evangelii paginae plane testantur. Cum ipsis enim versari in deliciis habuit; ipsis manus imponere consuevit; ipsos complecti, ipsis benedicere. Idem indigne tulit repelli eos a discipulis, quos gravibus his dictis reprehendit: *Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibe-ritis eos; talium est enim regnum Dei*². *Quanti vero eorundem innocentiam animique candorem faceret, satis ostendit quum, advocato parvulo, discipulis ait: Amen dico vobis, nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno coelorum. — Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo me suscipit*³.

¹ Prim. Eisler, o. c. str. 288 in 289.

² Mc 10, 13. 14. 16. — ³ Mt 18, 3. 4. 5.

Haec memorans catholica Ecclesia, vel a sui primordiis, admo- vere Christo parvulos curavit per eucharisticam Communionem, quam iisdem subministrare solita est etiam lactentibus. Id, ut in omnibus fere antiquis libris ritualibus ad usque saeculum XIII praescriptum est, in baptizando fiebat, eaque consuetudo alicubi diutius obtinuit; apud Graecos et Orientales adhuc perseverat. Ad summovendum autem periculum, ne lactentes praesertim panem consecratum eiicerent, ab initio mos invaluit Eucharistiam iisdem sub vini tantum specie ministrandi.

Neque in baptisate solum, sed subinde saepius divino epulo reficiebantur infantes. Nam et ecclesiarum quarundam consuetudo fuit Eucharistiam praebendi puerulis continuo post clerum, et alibi post adultorum Communionem residua fragmenta iisdem tradendi.

Mos hic deinde in Ecclesia latina obsolevit, nec sacrae mensae participes fieri coeperunt infantes, nisi illucescentis rationis usum aliquem haberent et Augusti Sacramenti notitiam quandam. Quae nova disciplina, ab aliquot Synodis particularibus iam recepta, solemnii sanctione firmata est oecumenici Concilii Lateranensis IV, anno MCCXV, promulgato celebri canone XXI, quo fidelibus, postquam aetatem rationis attingerint, sacramentalis Confessio praescribitur et Sacra Communio, hisce verbis: »Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno proprio sacerdoti, et iniunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae sacramentum, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum.«

Concilium Tridentinum¹, nullo pacto reprobans antiquam disciplinam ministrandae parvulis Eucharistiae ante usum rationis, Lateranense decretum confirmavit et anathema dixit in eos qui contra sentirent: »Si quis negaverit omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, quum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, iuxta praeceptum S. Matris Ecclesiae, anathema sit«².

Igitur vi allati et adhuc vigentis decreti Lateranensis, Christi fideles, ubi primum ad annos discretionis pervenerint, obligatione tenentur accedendi, saltem semel in anno, ad Poenitentiae et Eucharistiae sacramenta.

¹ Sess. XXI, de Communionem, c. 4.

² Sess. XIII, de Eucharistia, c. 8, can. 9.

Verum in hac rationis, seu discretionis aetate statuenda haud pauci errores plorandique abusus decursu temporis inducti sunt. Fuerunt enim qui aliam sacramento Poenitentiae, aliam Eucharistiae suscipiendae discretionis aetatem assignandam esse censerent. Ad Poenitentiam quidem eam esse aetatem discretionis iudicarunt, in qua rectum ab inhonesto discerni posset, adeoque peccari; ad Eucharistiam vero seriore[m] requiri aetatem, in qua rerum fidei notitia plenior animique praeparatio posset afferri maturior. Atque ita, pro variis locorum usibus hominumve opinionibus, ad primam Eucharistiae receptionem hinc decem annorum aetas vel duodecim, hinc quatuordecim vel maior etiam est constituta, prohibitis interim ab eucharistica Communionem pueris vel adolescentibus praescripta aetate minoribus.

Istiusmodi consuetudo, qua per speciem tutandi decoris augusti Sacramenti arcentur ab ipso fideles, complurium exstitit causa malorum. Fiebat enim ut puerilis aetatis innocentia a Christi complexu divulsa, nullo interioris vitae succo aleretur; ex quo illud etiam consequeretur, ut praevaleto destituta praesidio iuventus, tot insidiis circumventa, amisso candore, ante in vitia rueret, quam sancta mysteria delibasset. Etiam si vero primae Communioni diligentior institutio et accurata sacramentalis Confessio praemittatur, quod quidem non ubique fit, dolenda tamen semper est primae innocentiae iactura, quae, sumpta tenerioribus annis Eucharistia, poterat fortasse vitari.

Nec minus est reprobandus mos pluribus vigens in locis, quo sacramentalis Confessio inhibetur pueris nondum ad eucharisticam mensam admissis, aut iisdem absolutio non impertitur. Quo fit ut ipsi peccatorum fortasse gravium laqueis irretiti magno cum periculo diu iaceant.

Quod vero maximum est, quibusdam in locis pueri nondum ad primam Communionem admissi, ne instante quidem mortis discrimine, Sacro muniri Viatico permittuntur, atque ita, defuncti et more infantium illati tumulo, Ecclesiae suffragiis non iuvantur.

Eiusmodi damna inferunt qui extraordinariis praeparationibus primae Communioni praemittendis plus aequo insistunt, forte minus animadvertentes, id genus cautelae a Iansenianis erroribus esse profectum, qui Sanctissimam Eucharistiam praemium esse contendunt, non humanae fragilitatis medelam. Contra tamen profecto sensit Tridentina Synodus quum docuit, eam esse »antidotum quo liberemur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus praeservemur«¹; quae doctrina nuper a Sacra Congregatione Concilii pressius inculcata est decreto die XXVI mensis Decembris an. MDCCCXV lato, quo ad Communionem quoti-

¹ Sess. XIII, de Eucharistia, c. 2.

dianam aditus universis, tum provectoris tum tenerioris aetatis patuit, duabus tantummodo impositis conditionibus, statu gratiae et recto voluntatis proposito.

Nec sane iusta causa esse videtur quamobrem, quum antiquitus sacrarum specierum residua parvulis etiam lactentibus distribuere, extraordinaria nunc praeparatio a puerulis exigatur qui in primi candoris et innocentiae felicissima conditione versantur, mysticoque illo cibo, propter tot huius temporis insidias et pericula indigent maxime.

Quos reprehendimus abusus ex eo sunt repetendi, quod nec scite nec recte definiverint, quoniam sit aetas discretionis, qui aliam Poenitentiae, aliam Eucharistiae assignarunt. Unam tamen eandemque aetatem ad utrumque Sacramentum requirit Lateranense Concilium, quum coniunctum Confessionis et Communionis onus imponit. Igitur, quemadmodum ad Confessionem aetas discretionis ea censetur, in qua honestum ab inhonesto distingui potest, nempe qua ad usum aliquem rationis pervenitur; sic ad Communionem ea esse dicenda est, qua eucharisticus panis queat a communi dignosci; quae rursus eadem est aetas in qua puer usum rationis est assequutus.

Nec rem aliter acceperunt praecipui Concilii Lateranensis interpretes et aequales illorum temporum. Ex historia enim Ecclesiae constat, synodos plures et episcopalia decreta, iam inde a saeculo XII, paulo post Lateranense Concilium, pueros annorum septem ad primam Communionem admisisse. Exstat praeterea summae auctoritatis testimonium, Doctor Aquinas, cuius haec legimus: »Quando iam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere huius Sacramenti (Eucharistiae), tunc potest eis hoc Sacramentum conferri«¹. Quod sic explanat Ledesma: »Dico ex omnium consensu, quod omnibus habentibus usum rationis danda est Eucharistia, quantumcumque cito habeant illum usum rationis; esto quod adhuc confuse cognoscat ille puer quid faciat«². Eundem locum his verbis explicat Vasquez: »Si puer semel ad hunc usum rationis pervenerit, statim ipso iure divino ita obligatur, ut Ecclesia non possit ipsum omnino liberare«³. Eadem docuit S. Antoninus, scribens: »Sed cum est doli capax (puer), cum scilicet potest peccare mortaliter, tum obligatur ad praeceptum de Confessione, et per consequens de Communionem«⁴. Tridentinum quoque Concilium ad hanc impellit conclusionem. Dum enim memorat Sess. XXI, c. 4: »parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiae communionem«,

¹ Summ. Theol., 3 p., q. 80, a. 9, ad 3.

² In S. Thom., 3 p., q. 80, a. 9, dub. 6.

³ In 3 p. S. Thom., disp. 214, c. 4, n. 43.

⁴ P. III, tit. 14, c. 2, § 5.

unam hanc rei rationem assignat, quod peccare non possint: »Siquidem, inquit, adeptam filiorum Dei gratiam in illa aetate amittere non possunt.« Ex quo patet hanc esse Concilii mentem, tunc pueros Communionis necessitate atque obligatione teneri quum gratiam peccando possunt amittere. His consonant Concilii Romani verba, sub Benedicto XIII celebrati ac docentis, obligationem Eucharistiae sumendae incipere »postquam pueruli ac puellae ad annum discretionis pervenerint, ad illam videlicet aetatem in qua sunt apti ad discernendum hunc sacramentalem cibum, qui alius non est quam verum Iesu Christi corpus, a pane communi et profano, et sciunt accedere cum debita pietate ac religione«¹. Catechismus Romanus autem, »qua aetate, inquit, pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius constituere potest quam pater et sacerdos, cui illi confiteantur peccata. Ad illos enim pertinet explorare, et a pueris percunctari, an huius admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint et gustum habeant«².

Ex quibus omnibus colligitur aetatem discretionis ad Communionem eam esse, in qua puer panem eucharisticum a pane communi et corporali distinguere sciat ut ad altare possit devote accedere. Itaque non perfecta rerum fidei cognitio requiritur, quum aliqua dumtaxat elementa sint satis, hoc est aliqua cognitio; neque plenus rationis usus, quum sufficiat usus quidam incipiens, hoc est aliqualis usus rationis. Quapropter Communionem ulterius differre, ad eamque recipiendam maturiorem aetatem constituere, improbandum omnino est, idque Apostolica Sedes damnavit pluries. Sic fel. rec. Pius Papa IX litteris Cardinalis Antonelli ad episcopos Galliae datis die XII Martii anno MDCCCLXVI invalescentem in quibusdam dioecesibus morem protrahendae primae Communionis ad maturiores eosque praefixos annos acriter improbavit. Sacra vero Congregatio Concilii, die XV mensis Martii anno MDCCCLI Concilii Provincialis Rothomagensis caput emendavit, quo pueri vetabantur infra duodecimum aetatis annum ad Communionem accedere. Nec absimili ratione se gessit haec S. Congregatio de disciplina Sacramentorum in causa Argentinensi die XXV mensis Martii anno MDCCCX; in qua cum ageretur, admittine possent ad sacram Communionem pueri vel duodecim vel quatuordecim annorum, rescripsit: »Pueros et puellas, cum ad annos discretionis seu ad usum rationis pervenerint, ad sacram mensam admittendos esse.«

Hisce omnibus mature perpensis, Sacer hic Ordo de disciplina Sacramentorum, in generali Congregatione habita die XV mensis Iulii

¹ Istruzione per quei che debbono la prima volta ammettersi alla S. Comunione. Append. XXX, P. II.

² P. II, De Sac. Euchar., n. 63.

anno MDCCCX, ut memorati abusus prorsus amoveantur et pueri vel a teneris annis Iesu Christo adhaereant, Eius vitam vivant, ac tutelam inveniant contra corruptelae pericula, sequentem normam de prima puerorum Communionem, ubique servandam statuere opportunum censuit.

I. Aetas discretionis tum ad Confessionem tum ad S. Communionem ea est, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est circa septimum annum, sive supra, sive etiam infra. Ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi utrique praecepto Confessionis et Communionis.

II. Ad primam Confessionem et ad primam Communionem necessaria non est plena et perfecta doctrinae christianae cognitio. Puer tamen postea debebit integrum catechismum pro modo suae intelligentiae gradatim addiscere.

III. Cognitio religionis quae in puero requiritur, ut ipse ad primam Communionem convenienter se praeparet, ea est, qua ipse fidei mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu percipiat, atque eucharisticum panem a communi et corporali distinguat ut ea devotione quam ipsius fert aetas ad SS. Eucharistiam accedat.

IV. Obligatio praecepti Confessionis et Communionis, quae puerum gravat in eos praecipue recidit qui ipsius curam habere debent, hoc est in parentes, in confessarium, in institutores et in parochum. Ad patrem vero, aut ad illos qui vices eius gerunt, et ad confessarium. secundum Catechismum Romanum, pertinet admittere puerum ad primam Communionem.

V. Semel aut pluries in anno curent parochi indicere atque habere Communionem generalem puerorum, ad eamque, non modo novensiles admittere, sed etiam alios, qui parentum confessariive consensu, ut supra dictum est, iam antea primitus de altari sancta libarunt. Pro utrisque dies aliquot instructionis et praeparationis praemittantur.

VI. Puerorum curam habentibus omni studio curandum est ut post primam Communionem iidem pueri ad sacram mensam saepius accedant, et, si fieri possit, etiam quotidie, prout Christus Iesus et mater Ecclesia desiderant, utque id agant ea animi devotione quam talis fert aetas. Meminerint praeterea quibus ea cura est gravissimum quo tenentur officium providendi ut publicis catechesis praeceptionibus pueri ipsi interesse pergant, sin minus, eorundem religiosae institutioni alio modo suppleant.

VII. Consuetudo non admittendi ad confessionem pueros, aut numquam eos absolvendi, quum ad usum rationis pervenerint, est omnino improbanda. Quare Ordinarii locorum, adhibitis etiam remediis iuris, curabunt ut penitus de medio tollatur.

VIII. Detestabilis omnino est abusus non ministrandi Viaticum et Extremam Unctionem pueris post usum rationis eosque sepeliendi ritu parvulorum. In eos, qui ab huiusmodi more non recedant, Ordinarii locorum severe animadvertant.

Haec a PP. Cardinalibus Sacrae huius Congregationis sancita SS̄mus D. N. Pius Papa X, in audentia diei VII currentis mensis omnia adprobavit, iussitque praesens edi ac promulgari decretum. Singulis autem Ordinariis mandavit ut idem decretum, non modo parochis et clero significarent, sed etiam populo, cui voluit legi quotannis tempore praecepti paschalis, vernacula lingua. Ipsi autem Ordinarii debebunt, unoquoque exacto quinquennio, una cum ceteris dioecesis negotiis, etiam de huius observantia decreti ad S. Sedem referre.

Non obstantibus contrariis quibuslibet.

Datum Romae ex Aedibus eiusdem S. Congregationis, die VIII mensis Augusti anno MDCCCX.

D. Card. Ferrata, Praefectus.

Ph. Giustini, a secretis.

Amotio administrativa ab officio et beneficio curato.

Zadnje tedne je časopisje, posebno nasprotno, mnogo pisalo o novem dekretu konsistorialne kongregacije o t. zv. administrativni ali ekonomiški odstranitvi stalno nastavljenih dušnih pastirjev. Iz večine člankov se je moglo sklepati, da je nova odredba in odium parochorum. Da se vsakdo lahko prepriča, koliko resnice je na tem, objavljamo cel dekret, izpustimo le uvod in pa zaključek, kjer se škofom naroča, naj prejkoprej določijo nekaj župnikov-svetovavcev in eksaminatorjev v zmislu 4. kánona. O administrativni amociji po dosedanjem pravu gl. J. Hollweck, Die kirchlichen Strafgesetze. Mainz 1899, 156; Synodus dioecesana Lavantina. Marburgi 1907, 582—593. Novi dekret ima datum 20. avg. 1910 in je razglašen v Acta apostolicae sedis. Vol. II, num. 16 (z dne 31. avg. 1910) 636—648.

I. De causis ad amotionem requisitis.

Can. 1.

Causae ob quas parochus administrativo modo amoveri potest hae sunt:

1°. Insania, a qua ex peritorum sententia perfecte et sine relabendi periculo sanus fieri non posse videatur; aut ob quam parochi existimatio et auctoritas, etiamsi convaluerit, eam penes populum fecerit iacturam, ut noxium iudicetur eundem in officio retinere.

2°. Imperitia et ignorantia quae paroeciae rectorem imparem reddat suis sacris officiis.

3°. Surditas, caecitas et alia quaelibet animae et corporis infirmitas, quae necessariis curae animarum officii imparem in perpetuum vel etiam per diuturnum tempus sacerdotem reddant, nisi huic incommodo per coadiutorem vel vicarium occurri congrue possit.

4°. Odium plebis, quamvis iniustum et non universale, dummodo tale sit quod utile parochi ministerium impediatur, et prudenter praevideatur breve non cessaturum.

5°. Bonae aestimationis amissio penes probos et graves viros, sive haec procedat ex inhonesta aut suspecta vivendi ratione parochi, vel ex alia eius noxia, vel etiam ex antiquo eiusdem crimine, quod nuper detectum ob praescriptionem poena plecti amplius non possit; sive procedat ex facto et culpa familiarum et consanguineorum quibuscum parochus vivit, nisi per eorum discessum bonae parochi famae sit satis provisum.

6°. Crimen quod, quamvis actu occultum, mox publicum cum magna populi offensione fieri posse prudenti Ordinarii iudicio praevideatur.

7°. Noxia rerum temporalium administratio cum gravi ecclesiae aut beneficii damno; quoties huic malo remedium afferri nequeat auferendo administrationem parochi aut alio modo, et aliunde parochus spirituale ministerium utiliter exercent.

8°. Neglectio officiorum parochialium post unam et alteram monitionem perseverans et in re gravis momenti, ut in sacramentorum administratione, in necessaria infirmorum assistentia, in catechismi et evangelii explicatione, in residentiae observantia.

9°. Inobedientia praeceptis Ordinarii post unam et alteram monitionem et in re gravis momenti, ceu cavendi a familiaritate cum aliqua persona vel familia, curandi debitam custodiam et munditiam domus Dei, modum adhibendi in taxarum parochialium exactione et similium.

Monitio de qua superius sub extremo duplici numero, ut premissa sit et proximae amotionis praenuntia, fieri ab Ordinario debet, non paterno dumtaxat more, verbotenus et clam omnibus; sed ita ut de eadem in actis Curiae legitime constet.

II. De modo procedendi in generali.

Can. 2.

§ 1. Modus deveniendi ad amotionem administrativam hic est: ut ante omnia parochus invitetur ad renunciandum: si renuat, gradus fiat ad amotionis decretum: si recursus contra amotionis decretum interponatur, procedatur ad revisionem actorum et ad praecedentis decreti confirmationem.

§ 2. In quo procedendi gradu regulae infra statutae ita servandae sunt, ut, si violentur in iis quae substantiam attingunt, amotio ipsa nulla et irrita evadat.

III. De personis ad motionem decernendam necessariis.

Can. 3.

§ 1. In invitatione parochi facienda ut renunciatur, et in amotionis decreto ferendo, Ordinarius ut legitime agat, non potest ipse solus procedere; sed debet inter examinatores, de quibus statuit Sacra Tridentina

Synodus, cap. XVIII, sess. XXIV, de reform., duos sibi sociare et eorum consensum requirere in omnibus actibus pro quibus hic expresse exigitur; in ceteris vero consilium.

§ 2. In revisione autem decreti amotionis, quoties haec necessaria evadat, duos parochos consultores assumat, quorum consensum vel consilium requiret, eodem modo ac in § superiore de examinadoribus dictum est.

Can. 4.

Examinadoribus et parochis consultoribus eligendis lex in posterum ubilibet servanda haec esto:

§ 1. Si synodus habeatur, in ea, iuxta receptas normas, eligendi erunt tot numero quot Ordinarius prudenti suo iudicio necessarios iudicaverit.

§ 2. Examinadoribus et parochis consultoribus medio tempore inter unam et aliam synodum demortuis, vel alia ratione a munere cessantibus, alios prosynodales Ordinarius substituet de consensu Capituli Cathedralis, et, hoc deficiente, de consensu Consultorum dioecesanorum.

§ 3. Quae regula servetur quoque in examinadoribus et parochis consultoribus eligendis, quoties synodus non habeatur.

§ 4. Examinadores et consultores sive in synodo, sive extra synodum electi, post quinquennium a sua nominatione, vel etiam prius, adveniente nova synodo, officio cedunt. Possunt tamen, servatis de iure servandis, denuo eligi.

§ 5. Removeri ab Ordinario durante quinquennio nequeunt, nisi ex gravi causa et de consensu capituli cathedralis, vel consultorum dioecesanorum.

Can. 5.

§ 1. Examinadores et parochi consultores ab Ordinario in causa amotionis assumendi, non quilibet erunt, sed duo seniores ratione electionis, et in pari electione seniores ratione sacerdotii, vel, hac deficiente, ratione aetatis.

§ 2. Qui inter eos ob causam in iure recognitam suspecti evidenter appareant, possunt ab Ordinario, antequam rem tractandam suscipiat, excludi. Ob eandem causam parochus potest contra ipsos excipere, cum primum in causa veniat.

§ 3. Alterutro vel utroque ex duobus prioribus examinadoribus vel consultoribus impedito vel excluso, tertius vel quartus eodem ordine assumetur.

Can. 6.

§ 1. Quoties in canonibus qui sequuntur expresse dicitur, Ordinario procedendum esse de examinadorum vel consultorum consensu, ipse debet per secreta suffragia rem dirimere, et ea sententia probata erit quae duos saltem suffragia favorabilia tulerit.

§ 2. Quoties vero Ordinarius de consilio examinadorum vel consultorum procedere potest, satis est ut eos audiat, nec ulla obligatione teneatur ad eorum votum, quamvis concurs, accedendi.

§ 3. In utroque casu de consequentibus ex scrutinio scripta relatio fiat, et ab omnibus subsignetur.

Can. 7.

§ 1. Examinatores et consultores debent sub gravi, dato iureiurando, servare secretum officii circa omnia quae ratione sui muneris noverint, et maxime circa documenta secreta, disceptationes in consilio habitas, suffragiorum numerum et rationes.

§ 2. Si contra fecerint, non solum a munere examinatoris et consultoris amovendi erunt, sed alia etiam condigna poena ab Ordinario pro culpa gravitate, servatis servandis, multari poterunt: ac praeterea obligatione tenentur sarcienti damna, si quae fuerint inde sequuta.

IV. De invitatione ad renunciandum.

Can. 8.

Quoties itaque, pro prudenti Ordinarii iudicio, videatur parochus incidisse in unam ex causis superius in can. 1, recensitis, ipse Ordinarius duos examinatores a iure statutos convocabit, omnia eis patefaciet, de veritate et gravitate causae cum eis disceptabit, ut statuatur sitne locus formali invitationi parochi ad renunciandum.

Can. 9.

§ 1. Formalis haec invitatio semper praemittenda est antequam ad amotionis decretum deveniatur, nisi agatur de insania, vel quoties invitandi modus non suppetat, ut si parochus lateat.

§ 2. Decernenda autem est de examinatorum consensu.

Can. 10.

§ 1. Invitatio scripto facienda generatim est. Potest tamen aliquando, si tutius et expeditius videatur, verbis fieri ab ipso Ordinario, vel ab eius delegato, adistente aliquo sacerdote, qui actuarii munere fungatur, ac de ipsa documentum redigat in actis curiae servandum.

§ 2. Una cum invitatione ad renunciandum debent vel scripto vel verbis, ut supra, parochus patefieri causae seu ratio ob quam invitatio fit, argumenta quibus ratio ipsa innititur, servatis tamen debitis cautelis de quibus in can. 11, examinatorum suffragium postulatum et impetratum.

§ 3. Si agatur de occulto delicto, et invitatio ad renunciandum scripto fiat, causa aliqua dumtaxat generalis nuncianda est; ratio autem in specie cum argumentis quibus delicti veritas comprobatur, ab Ordinario verbis dumtaxat est explicanda, adistente uno examinatorum qui actuarii munere fungatur, et cum cautelis ut supra.

§ 4. Denique sive scripto sive voce invitatio fiat, admonendus parochus est, nisi intra decem dies ab accepta invitatione aut renunciacionem exhibuerit, aut efficacibus argumentis causas ad amotionem invocatas falsas esse demonstraverit, ad amotionis decretum esse deveniendum.

Can. 11.

§ 1. In communicandis argumentis quibus comprobatur veritas causae ad renunciationem obtinendam adductae, caveatur ne nomina patefiant recurrentium vel testium, si ii secretum petierint, aut, etiamsi secretum non petierint, si ex adiunctis praevideatur eos vexationibus facile expositum iri.

§ 2. Item relationes ac documenta quae sine periculo magnae populi offensionis, rixarum vel querelarum palam proferri non possunt, scripto ne patefiant; imo ne verbis quidem, nisi cauto omnino ne memorata incommoda eveniant.

Can. 12.

Fas autem parochi est, invitatione cum assignato temporis limite accepta, dilationem ad deliberandum vel ad defensionem parandam postulare. Quam Ordinarius potest iusta de causa, cum examinerum consensu, et modo id non cedat in detrimentum animarum, ad alios decem vel viginti dies concedere.

Can. 13.

§ 1. Si parochus invitationi sibi factae assentiri et paroecia se abdicare statuat, renunciationem edere potest etiam sub conditione, dummodo haec ab Ordinario legitime acceptari possit et acceptetur.

§ 2. Fas autem parochi renunciandi est loco causae ab Ordinario invocatae aliam ad renunciandum allegare sibi minus molestam vel gravem, dummodo vera et honesta sit, e. g. ut obsequatur Ordinarii desiderii.

§ 3. Renunciatione sequuta et ab Ordinario acceptata, Ordinarius beneficium vel officium vacans ex renunciatione declaret.

V. De amotionis decreto.

Can. 14.

§ 1. Si parochus intra utile tempus nec renunciationem emittat, nec dilationem postulet, nec causas ad amotionem invocatas oppugnet, Ordinarius postquam constiterit invitationem ad renunciandum, rite factam, parochi innotuisse, neque ipsum quominus respondeat legitime impeditum fuisse, procedat ad amotionis decretum, servatis regulis quae in sequentibus canonibus statuuntur.

§ 2. Si vero non constet de superius indicatis duobus adiunctis, Ordinarius opportune provideat, aut iterans parochi invitationem ad renunciandum, aut eidem prorogans tempus utile ad respondendum.

Can. 15.

§ 1. Si parochus oppugnare velit causas ad amotionem decernendam invocatas, debet intra utile tempus scripto deducere iura sua, allegationibus ad hoc unum directis, ut causam ob quam renunciatio petitur impugnet et evertat.

§ 2. Potest etiam ad aliquod factum vel assertum quod sua intersit comprobandum, duos vel tres testes proponere, et ut examinentur postulare.

3. Ordinarii tamen est cum examinerum consensu eos vel aliquot ipsorum, si idonei sint et eorum examen necessarium videatur,mittere et excutere; vel etiam, si causa amotionis liqueat et testium examen inutile et ad moras nectendas petatum appareat, excludere.

§ 4. Quod si, allegationibus exhibitis, dubium exoriatum quod diluere oporteat ut tuto procedi liceat, Ordinarii erit cum examinerum consilio, etiam parochus non postulante, testes qui necessarii videantur inducere, et parochum ipsum, si opus sit, interrogare.

Can. 16.

§ 1. In examine testium sive ex officio sive rogante parochus inductorum, ea dumtaxat servantur quae necessaria sint ad veritatem in tuto ponendam, quolibet iudiciali apparatu et reprobationibus testium exclusis.

§ 2. Eadem regula in interrogatione parochi, si locum habeat servetur.

Can. 17.

§ 1. Si parochus intersit et documenta ac nomina testium ipsi patefiant, ipsiusmet erit, si possit ac velit, contra ea quae afferuntur excipere.

§ 2. Quando vero parochus iuxta can. 9 invitari nequeat ad iura sua deducenda, aut quando iuxta can. 11 testium nomina et aliqua documenta ei manifestari nequeant, ipse Ordinarius curas et industrias omnes adhibeat, (seu diligentias, ut vulgo dicitur, peragat) ut de documentorum valore et de testium fide iustum iudicium fieri possit.

Can. 18.

§ 1. Ad renunciationem et amotionem impediendam nefas parochus est turbas ciere, publicas subscriptiones in sui favorem promovere, populum sermonibus aut scriptis excitare, aliaque agere quae legitimum iurisdictionis ecclesiasticae exercitium impedire possunt: secus, iuxta prudens Ordinarii iudicium, pro gravitate culpae puniatur.

§ 2. Insuper cum agatur de re ad consulendum animarum bono directa et administrativo modo resolvenda, parochus, nisi legitime impeditus sit, debet ipse per se, excluso aliorum interventu, adstare. Si autem impeditus sit, potest probum aliquem sacerdotem sibi benevisum et ab Ordinario acceptatum procuratorem suum constituere.

Can. 19.

§ 1. Omnibus expletis quae ad iustam parochi tuitionem pertinent, de amotionis decreto ab Ordinario cum examineribus discutiendum est, et per secreta suffragia iuxta praescripta in can. 6 res est definienda.

§ 2. Suffragium autem pro amotione nemo dare debet, nisi sibi certo constet causam parochus denuntiatam vere adesse eamque legitimam.

Can. 20.

§ 1. Si conclusio sit pro amotione, decretum ab Ordinario edi debet, quo generatim statuatur ratione boni animarum parochum amoveri. Propria autem et peculiaris amotionis causa exprimi potest pro prudenti Ordinarii iudicio, si id expediat et absque incommodis liceat. Mentio tamen semper facienda erit de invitatione facta ad renunciandum, de exhibitis a parochis allegationibus ac de requisito et obtento examinerum suffragio.

§ 2. Decretum indicendum est sacerdoti; sed promulgari non debet, nisi elapso tempore utili ad interponendum recursum.

Can. 21.

Si conclusio non sit pro amotione, certior ea de re faciendus est parochus. Ordinarius autem ne omittat addere monitiones, salutaria consilia et praecepta quae pro casuum diversitate opportuna aut necessaria videantur: de quibus maxima ratio habenda erit, si denuo de illius sacerdotis amotione res futura sit.

VI. De actorum revisione.

Can. 22.

§ 1. Contra decretum amotionis datur dumtaxat recursus ad eundem Ordinarium pro revisione actorum coram novo Consilio, quod Ordinario et duobus parochis consultoribus constat iuxta § 2, can. 3.

§ 2. Recursus interponendus est intra decem dies ab indicto decreto; nec remedium datur contra lapsum fatalium, nisi parochus probet se vi maiori impeditum a recursu fuisse; de qua re videre debet Ordinarius cum examineribus, quorum consensus requiritur.

Can. 23.

Interposito recursu, dantur parochis adhuc decem dies ad novas allegationes producendas, iisdem servatis regulis quae superius in discussione coram examineribus statutae sunt, salva dispositione § 4, can. seq.

Can. 24.

§ 1. Consultores, convenientes cum Ordinario, de duobus tantum videre debent, utrum in actibus praecedentibus vitia formae in ea irrepererint quae rei substantiam attingant, et utrum adducta amotionis ratio sit fundamento destituta.

§ 2. Ad hunc finem omnia superius acta et adducta examinare debent atque perpendere.

§ 3. Possunt etiam ex officio ad illa duo memorata discussionis capita in tuto ponenda exquirere et percontari de rebus quas necessario cognoscendas putent, auditis etiam, si opus sit, novis testibus.

§ 4. Parochus tamen ius non habet exigendi ut novi testes inducantur et examinentur; nec ut sibi dilationes ulteriores ad deducenda sua iura concendantur.

Can. 25.

§ 1. Admissio vel reiectio recursus maiore suffragiorum numero est decernenda.

§ 2. Adversus huius consilii resolutionem non datur locus ulteriori expostulationi.

VII. De amoti provisione.

Can. 26.

§ 1. Sacerdoti ex facta sibi invitatione renuncianti, aut administrativo modo a paroecia amoto, Ordinarius pro viribus consulat, aut per translationem ad aliam paroeciam, aut per assignationem alicuius ecclesiastici officii, aut per pensionem aliquam, prout casus ferat et adiuncta permittant.

§ 2. In provisionis assignatione Ordinarius examinatores, vel parochos consultores si usque ad eos causa pervenerit, audire ne omittat.

Can. 27.

§ 1. Paroeciam Ordinarius ne assignet, nisi dignus idoneusque ad eam regendam sit sacerdos; proponere autem eidem potest paroeciam parvis, inferioris aut etiam superioris ordinis, prout aequitas et prudentia videantur exigere.

§ 2. Si agatur de pensione, hanc Ordinarius ne assignet nisi servatis de iure servandis.

§ 3. In pari conditione, renuncianti magis favendum in provisione est, quam amoto.

Can. 28.

§ 1. Negotium de provisione sacerdotis potest Ordinarius reservare post expletam causam amotionis, et generatim quam citius expediendum.

§ 2. Sed potest etiam in ipsa invitatione ad renuntiandum vel separatis litteris, pendente amotionis negotio, vel in ipso amotionis decreto provisionem hanc proponere et indicare, si expediens iudicaverit.

§ 3. In quolibet casu quaestio de provisione futura sacerdotis non debet commisceri cum quaestione praesenti de amotione a paroecia; neque illa hanc impedire aut remorari, si bonum animarum exigat ut expediatur.

Can. 29.

§ 1. Sacerdos qui renunciavit, aut a beneficio vel officio amotus fuit, debet quamprimum liberam relinquere paroecialem domum, et omnia quae ad paroeciam pertinent eius oeconomio regulariter tradere. Et si moras illegitime nectat, potest ecclesiasticis sanctionibus ad id cogi.

§ 2. Quod si agatur de infirmo, Ordinarius eidem permittat usum etiam exclusivum, ubi sit opus, paroecialium aedium, usque dum possit pro prudenti eiusdem Ordinarii iudicio commode alio transferri. Interim vero novus paroeciae rector aliquam aliam temporariam habitationem in paroecia sibi comparari curet.

VIII. De iis qui huic legi subiacent.

Can. 30.

Superius constitutis regulis, — adamussim applicandis iis omnibus qui paroeciam, quovis titulo, ut proprii eius rectores obtinent, sive nuncupentur Vicarii perpetui, sive desservants, sive alio quolibet nomine, — locus non est, quoties paroecia committatur curae alicuius sacerdotis qua oeconomi temporalis vel Vicarii ad tempus, sive ob infirmitatem parochi, sive ob vacationem beneficii, aut ob aliam similem causam.

Can. 31.

§ 1. Si parochus in ius rapiatur ut reus criminis, pendente criminali iudicio sive coram ecclesiastica sive coram civili potestate, locus non datur administrativae illius amotioni; sed exspectandus est exitus iudicii.

§ 2. Interim tamen si agatur de crimine quod infamiam facti inducat, Ordinarius parochum prohibere potest, quominus curam animarum exerceat ac temporalem administrationem beneficii gerat: ea vero munia cum congrua fructuum assignatione Vicario aliive a se eligendo commitat.

§ 3. Iudicio autem criminali finito, locus erit restitutioni parochi, vel eius administrativae amotioni, vel canonicae destitutioni, prout iustitia exigat et adiuncta ferant.

Can. 32.

Ordinarii nomine pro omnibus quae in hoc titulo statuuntur non venit Vicarius Generalis, nisi speciali mandato ad hoc sit munitus.

S čim se pospešuje pogosto sv. obhajilo? Med drugim tako-le: Sv. obhajilo ni le dušna hrana, je tudi bogat vir čednosti — danes tako redkih ter zdravilo slabosti, danes tako številnih. Veliko žrtvujejo sociologi, organizatorji, duhovni truda, denarja, dela v blagor ljudstva, ohranjenje vere; poleg teh naravnih ne smemo dušni pastirji prezreti nadnaravnih sredstev; solnce vseh je sam Jezus v skrivnosti Zakramenta. Proti modernemu nasilju nevere, krivovere, brezbriznosti, malomarnosti, mlačnosti, duh. lenobi — kar vse je že bilo proti Cerkvi na dnevnem redu pred sto- in tisočletji, oživimo zopet, modernizirajmo (spravimo v modo) ravno isto sredstvo preteklih dob: sv. obhajilo in sicer pogosto. Saj v presv. R. Telesu še živi Oni, ki je velel: »Ogenj sem prišel na zemljo prinest, in kaj hočem, kakor da se vname?« (Lk 12, 49). — Dneve z odpustki obdarovane je treba vstrajno nedeljo za nedeljo oznanjevati, da ljudje zvedo za priložnost ter zahrepenijo po studencih žive vode (ignoti nulla cupido); veliko jih je, a preveč ne, ker Gospod prihaja, da »imajo življenje in obilnejši imajo« (Jan 10, 10). Dopisniki nabožnih listov naj se požurijo, da tiskarne zmagajo delo in razpošiljajo liste z naštetimi odpustki vsaj duhovnom pravočasno. — V bratovščinah, druž-

ba h vpisane farane opozarjamo zopet na »statute«, ki očitno namenoma tolikrat vabijo k sv. obhajilu, ne pod grehom, gotovo pa zoper grehe. Lavantinska sinoda 1906 pag. 377 priporoča »Foedus eucharisticum« za pospeševanje večkratnega obhajila. Zapiski bratovščin — imena udov — naj bi bili hranjeni tudi v župnišču, da novi duhoven vé, ima-li kaj udov ta ali ona bratovščina. — Priporočljivo je zelo skupno sv. obhajilo med slovesno sv. mašo pri okinčanem oltarju, z nagovorom po stanovih, spolih, obrtih... zglede jih potegne, združeni se ne sramujejo, več jih pride nego jih doma ostane. — V pridigah, krščanskih, stanovskih, družbenih naukih kaže vspeh besedi navezati, nanašati na Jezusa, s prstom na tabernakelj, z roko k obhajilni mizi, h kruhu močnih: »brez mene ne morete nič storiti« (Jo 15, 5) »nič ni, ki sadi, nič, ki priliva, ampak Bog je, ki rast daje« (1 Kor 3, 7). — Prilичno je poseči v zgodovino Cerkve — longum iter per praecepta, brevius per exempla — med preganjanja in mučence, med sv. očete in cerkvene učeničke, med one duhovne velikane, ki so celim deželam izpremenili obličje na bolje, dobam utisnili lep pečat: nobeden njih ni bil zoper pogosto sv. obhajilo. — Treba je vsaj tedensko primerno berilo za duhovna in ljudstvo; spisov, listov, člankov, knjižic o dobrotah, učinkih sv. obhajila nam ne zmanjka več. — V spovednici je opozarjati, navajati k pogostemu prejemanju sv. R. T. Biti na razpolago brez ozira na osebne težave takrat, kedar je lažje za ljudi: tu zgodaj, tam zvečer, tam popoldne: omnibus omnia factus. Je res novo delo, pa potrebno cf. provinc. syn. solnogr. pag. 137 n. 164 in lavant. 1906 pag. 374; — upajmo da tudi uspešno, blagonosno. Pogosto in goreče razlagajmo razumno, točno, nepretirano namene, pogoje, dobrote, učinke rednega in vrednega obhajila; »homines sumus usque genua et ultra« — zato niti časnih, zlasti stanovskih dobrot ni prezreti, za te so ljudje še bolj sprejemljivi ko za večne. — Ne zahtevati več, nego sam Pij X v dotičnem dekretu: merimo sposobnost in vrednost po sebi, ki si upamo vsaki dan zauživati svojega sodnika; cf. syn. 1906 pag. 360. Previdno, modro delajmo na enakomernost: bolje več mesečnih obhajil, ko dan za dnevom par vedno istih oseb. Obračajmo posebno pozornost na može, po Jezusu tako odlikovane. — One vsakdanje obhajanke naj spovednik pogumno, odločno, brez strahu in ozira na osebe brzda — če se mu tudi preselijo — (dobra bi bila harmonija spovednikov), da niso v spotiko farizejskemu svetu in še nehote odvrtaajo druge od pogostnega obhajila. Boj torej jezičnosti, jezljivosti, občutljivosti, prevzetnosti, ničemurnosti, maščevalnosti, zunajnosti, lenobi... Če pa v kljub temu posvetni očitajo takim pregreške — povejmo, da jih ni krivo sv. obhajilo. — Ker navadno

združujejo verni sv. obhajilo z daritvijo sv. maše, zato je treba goreče vabiti k mašam ob delavnikih; ura navadno bolj ugaja zgodnja v mestu in na deželi. — Za bodočnost doseže največ katehet ozir. spovednik in dušni pastir pri mladini, zato prijatelji ljudstva pred vsem združujejo okoli sebe mladino, ker hudi verski boji morebiti niso več daleč od nas. Šolarje je kar povabiti k sv. obhajilu določen (šolskega uka prost) dan ob določeni uri, kar po imenih ali klopeh (če ne utegne vseh na enkrat) splošno vabilo premalo izda, pride jih 2, 3 ali nič. K prvemu sv. obhajilu kolikor se da kmalu spraviti, da imajo še nekaj let časa se vaditi. Obširna poletna oproščenja so zelo na potu bodisi veronauku bodisi verskim vajam. Pošolsko mladino je mogoče v roke dobiti ozir. ohraniti potom društev in zvez. Pri obojih (šolskih in pošolskih) otrocih je treba vplivati na starše, da jih spuste v cerkev. — Bolj ko dosedaj bo treba po- slej vedno več praznih izgovorov, ugovorov, pomislekov, predsod- kov zoper pogosto obhajilo pobijati, zavračati... Dušni pastir pa tudi katehet naj sam vpričo sveta vsak dan kleči pred Najsvetejšim, naj vsaj brevir opravlja v cerkvi: zgled privleče verne. — Vsemu de- lovanju podlaga ostane ponižna, goreča vsakdanja molitev pastir- jeva kakor tudi pobožnih duš po fari — srčna molitev v čast Jezusu, za ohranjenje Njegove sv. vere, naukov, milosti, ter za blagor vsemu ljudstvu — zlasti še grešnim, trdovratnim, mlačnim, nespokornim v poboljšanje, žalostnim v tolažbo, bolnim v zdravilo, nedolžnim v obrambo dobrim v stanovitnost, vsem v zveličanje.

M. Volčič.

Se-li sme v krstnih bukvah in krstnih listih zabeležiti, da je ta ali oni izstopil iz rim.-kat. cerkve? Pred kratkem je poročal nek list, da je c. kr. namestnija na Češkem prepovedala vpisovati v krstne bukve in krstne liste opombo, da je ta in oni izstopil iz rim.-katol. cerkve. Tega pa nisem verjel. Zato sem poprosil uredništvo Bonifacija, naj poizve, je-li to res. Na dotično vprašanje je uredništvo Bonifacija dne 11. julija 1910 dobilo od c. kr. namestnije v Pragi sle- deč telefoničen odgovor:

»Im Jahre 1868 ist vom Kultusministerium verordnet worden, daß in den Taufmatriken kein Vermerk zu machen sei, wenn jemand aus einer Religionsgenossenschaft austritt.

Die hiesige Statthaltereit steht ebenso wie die Konsistorien auf dem Standpunkte, daß es angezeigt ist, jeden Religionswechsel in den Matriken zu vermerken, weil es sich in der Praxis als vorteilhaft erwiesen hat. Dieser Vorgang wird seitens der Statthaltereit geduldet und wurde von dieser Zentralstelle kein Erlaß herausgegeben, der dies verbietet.«

Tako mislijo najbrž tudi pri drugih c. kr. namestnijah. In to je tudi prav. Seveda odpadnikom to ni po godu. Zato se branijo njihovi zaščitniki na vse kriplje naznaniti župnijskim uradom rojstne podatke odpadnikov. S tem pa tudi priznavajo indirektno, da se jih v krstnih bukvah in krstnih listih lahko stigmatizira.

Kn. šk. lav. ordinarijat naroča, naj se odpadniki naznanijo škofijstvu, »welches den Seelsorger der die unglückliche Person im Taufbuche hat, zur Anmerkung des Abfalles veranlassen wird.« (Weisungen, str. 17).

Über Anordnung des F. B. Ordinariates können Anmerkungen die Disziplin und innere Angelegenheiten der Kirche betreffend in den Matrikenbüchern vorgemerkt werden, als z. B. der Sterbefall eines Kindes, der Abfall vom hl. katholischen Glauben u. s. w. (Weisungen, str. 20).

Tako pravi tudi Poč, Duhovski poslovnik str. 68: Ako je kdo odpadel od vere, je dobro to zaznamovati kakor v status, tako tudi pri dotičnem vpisu matice, da se pri krstnih listih, izdelanih za poroko, ne morejo goditi prevare.

Anton Stergar.

Legitimatio adulterinorum per subsequens matrimonium parentum¹. Po cerkvenem pravu je ta legitimacija nedopustljiva. C. 6, X, 4, 17 pravi: »Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius et ab haereditate repellendus, praesertim si in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.« Avstrijski kodeks pa dovoljuje legitimacijo splošno. § 161 se glasi: »Kinder, welche außer der Ehe geboren und durch die nachher erfolgte Verehelichung ihrer Eltern in die Familie eingetreten sind, werden, sowie ihre Nachkommenschaft, unter die ehelich erzeugten gerechnet; nur können sie den in einer inzwischen bestandenen Ehe erzeugten ehelichen Kindern die Eigenschaft der Erstgeburt und andere bereits erworbene Rechte nicht streitig machen.« K temu § pravi Stubenrauch v svojem komentarju k avstrijskemu civilnemu pravu: »Ein weiteres Erfordernis ist, daß das außer der Ehe geborene Kind in die Familie seiner Eltern eintrete; wenn also dies nicht mehr geschehen kann, weil das Kind zur Zeit der Verehelichung seiner Eltern schon gestorben oder bereits

¹ Odgovor na poslano vprašanje.

Mitglied einer anderen Familie ist¹, so ist auch keine Legitimation durch nachfolgende Ehe möglich... Die eben erörterte Legitimation tritt als unmittelbare Folge des Gesetzes ein, ohne daß es dazu der Einwilligung des Kindes oder der übrigen Verwandten bedarf. Ebenso wenig ist es notwendig, daß zwischen den beiden Eltern teilen, wie dies nach dem Pat. vom 22. Februar 1791 der Fall war, zur Zeit der Zeugung eine gültige Ehe hätte bestehen können, weshalb ohne Zweifel auch die im Ehebruche erzeugten Kinder legitimiert werden können, wofern dieser nur kein Ehehindernis hinsichtlich der Verehelichung ihrer Eltern begründet². V opombi pristavljaja: »... mit Recht bemerkt... der ungenannte Verfasser des Aufsatzes in der allg. österr. Ger.-Ztg J. 1854, Nr. 76, daß, wenn § 161 von außer der Ehe geborenen Kindern spricht, unter diesem Ausdrucke mit Rücksicht auf den § 160 und die nachfolgenden Worte: »nach erfolgter Verehelichung der Eltern« eben nichts anderes verstanden werden kann, als: »außer der Ehe der Eltern des Kindes«, wobei es keinen Unterschied macht, ob der eine oder der andere Eltern-Teil anderwärts verehelicht war oder nicht«³. Po tem se morajo ravnati zapisovanja v matičnih knjigah⁴. *Lukman.*

Nekaj o hlapčevskem delu ob nedeljah in zapovedanih praznikih. Došlo nam je sledeče vprašanje: Ali sme župnik v nedeljo ali na praznik s prižnice nenaprosen reči: »Danes smete sušiti«, ako je potreba sušenja resnična?

Cerkveno pravo pozna dva razloga, ki opravičujeta hlapčevska dela ob nedeljah in praznikih: pietas et necessitas (propria vel aliena). Ako se n. pr. kmetu za časa košnje vsled večdnevnega deževja godi res škoda, in je v nedeljo lepo vreme, je racione damni izvzet od one postave. Duhovnik v tem slučaju, ki zadeva gotovo mnogo župljanov, samo kot pameten in razsoden mož razloži, da je res causa eximens. To brez dvoma lahko stori na prižnici, tudi nenaprosen. Drugače pa je, ako povod za hlapčevsko delo ne bi bil tako tehten, da bi se ga kratkomalo lahko prištevalo nad causae eximentes. V tem slučaju je treba dispense, in te ne more dati žup-

¹ To se zgodi, ako je mati otrokova omožena in njen mož ne ugovarja zakonskemu rojstvu otrokovemu. V tem slučaju velja aksiom: Pater est, quem nuptiae demonstrant.

² M. v. Stubenrauch, Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche. 6. Aufl. Neu bearbeitet v. Dr. Max Schuster v. Bonnot und Dr. Karl Schreiber. Wien 1892. I, 258. — ³ Ravnotam 258².

⁴ J. B. Haring, Grundzüge des katholischen Kirchenrechtes. Graz 1908, 544 f. C. Seidl, Matrikenführung², 91.

nik nenaprošen. V tej zadevi pravi A. Lehmkuhl, *Theologia moralis* I^u, 386: Causa autem dispensandi debet esse iis causis, quae excusant, similis, quamquam non tantae gravitatis. Cfr. *Ecclesiae Lavantinae Synodus Dioecesana*. Marburgi 1904, 762 s. *Lukman*.

Kako ravnati s konkubinarji pri spovedi? Pri osebah, ki živijo v konkubinatu, se mora upoštevati, ali je upanje, da v kratkem stopita v zakon, ali je konkubinatus tajen ali javen, ali živita v potrebni ali v prostovoljni bližnji priložnosti.

Kadar je konkubinatus tajen, se naj dela na to, da se vzameta, če je mogoče, posebno če konkubina stanuje v hiši in jo gospodar preživlja. Če ne biva v hiši, se naj vzameta ali pa ločita. Včasih je moralno nemogoče, da bi stopila v zakon ali se je bati nesrečnega zakona. Tedaj se naj hitro ločita. Če tega hitro ni mogoče izvršiti, se odveza tako dolgo preloži, dokler se spovednik ne prepriča, da imata resno voljo. Ako ne bivata v isti hiši, morata vse storiti, da se ne shajata več.

Pri javnem konkubinatu, ko stanujeta skupaj v isti hiši, se ne sme nobenemu dati odveza, dokler se ne ločita, tudi če kažeta veliko kesanje. Kajti v taki prostovoljni priložnosti skoraj ne moreta živeti pošteno.

V smrtni nevarnosti če je bolnik nezavesten se pogojno odveže in mu podeli sv. poslednje olje, ako ni trdovraten grešnik, ki zakramentov ne mara. Dokler pa je pri zavesti in živi v tajnem konkubinatu, mora dotično osebo odpustiti. Če mu je pa potrebna za postrežbo, jo mora po spovedi opominjati, da se tudi ona poboljša in začne skrbeti za svoje zveličanje. Če ni ovire, je najbolje, da stopita v zakon.

Ako je konkubinatus javen in ni mogoče poprej ne zakona skleniti, ne osebe odpustiti, se pripravljenu podelijo sv. zakramenti. Vendar pa mora spovedenec po spovedi navzočim naznaniti, da mora konkubina iz hiše, kakor hitro dobi drugo postrežbo. Ako ni velike sile, se naj sklene zakon, ali pa se ločita, da ni pohujšanja in grešne priložnosti. Akoravno sedaj v bolezni ni mogoč zakon, pa se tudi ne moreta ločiti, mora ljudem izjaviti, da hoče zadevo urediti, kakor hitro ozdravi. Konkubina pa ta čas brez velike sile z ozirom na postrežbo naj ne biva v isti sobi, posebno naj tam ne spi. *Somrek*.

Spoved malih grehov. Kdor se spoveduje samo malih grehov, sme nekatere izpustiti, ker niso potrebna tvar zakramenta sv. pokore. Tudi se lahko en mali greh brez drugih opusti. Zato tudi ni dolžnosti se vseh grehov kesati, dasi pa ostanejo druge lastnosti kesa, da je

resničen, nadnaraven, čez vse velik. Kajti če grešnikov kes pri malih grehah nima vseh teh lastnosti, se odveza ne more podeliti vsled pomanjkljive pripravnosti, n. pr. če bi kdo rajše storil mali greh, kakor pa prevzel kako časno zlo. Dovoljeno pa je kesati se samo spovedanih grehov, nespovedanih pa ne.

Kes in trdni sklep mora imeti grešnik vsaj pri enem spovedanem grehu in sicer sub gravi, kajti drugače opravi božjeropno spoved, ki je neveljavna. Da je veljavna, zadošča kes o že odpuščenih smrtnih ali malih grehah, če bi tudi ne bilo kes o malih grehah, ki so storjeni po zadnji spovedi. Veljavna in dovoljena bi bila spoved tudi takrat, ko bi se grešnik kesal samo velikega števila storjenega greha, a ne posameznih in bi se trudil število zmanjšati. Isto velja, ako bi se kesal samo enega večjega greha iste vrste, drugih manjših iste vrste pa bi se ne trudil odpraviti.

Tistim, ki se spovedujejo mnogih malih grehov, se priporoča, da se kesajo vseh in za vse naredijo trden sklep. Za njih dušni napredek je tudi zelo dobro, da si določijo isti greh, ki jih najbolj teži kot predmet največjega kesanja in trdnega sklepa. Tega morajo najprej odpraviti in potem seči po drugem. Kajti samo splošen kes pri malih grehah tem manj doseže, čim splošnejši je. Za katere pa nimamo ne kesanja, ne trdnega sklepa, jih je boljše pri spovedi opustiti. *Somrek.*

Obiskovanje bolnikov. 1. Namen obiskovanja. Zelo važna je dolžnost obiskovati bolnike. Kajti z njim nadomešča duhovnik službo božjo, spreobrača grešnike in izpopolnjuje pravične, tolaži žalostne in pripravlja bolnike za srečno smrt.

Ker bolnik ne more iti v cerkev ter se udeležiti službe božje in sv. zakramentov, mora priti duhovnik k njemu, da nadomesti na domu službo božjo, ker drugače bi se bolnik pogubil. Kajti on potrebuje ravno tako kakor zdravi, če ne bolj, milosti božje, dušnega orožja, da si reši dušo. Ako je živ ud sv. Cerkve, bolnik sam zahteva duhovnika, ako pa je mrtev, tembolj potrebuje duhovnikove pomoči. V prvi krščanski dobi je prinesel diakon bolniku od daritve delež, da ga je poživil. Sedaj pošilja Cerkev duhovnika k bolniku, da mu prinese sv. zakramente, ki so vrhunec in središče bolniške postrežbe. Vsa tolažba, ves pouk dobi pravo moč in stalnost po sv. zakramentih. Ker na ta način postane bolnikova soba spovednica, oltar, prižnica, ima bolnik doma pravo božjo službo. Ako vredno prejme sv. zakramente, je dosegel najpoglavitnejše.

V zvezi s tem je njegovo spreobrnjenje, poboljšanje, izpopolnjenje na potu čednosti in svetosti. Vsak obisk meri na to, bolnika odvrniti od greha in ga z Bogom spraviti. To je njegov glavni

namen. Kristus je tudi pri vseh obiskih in ozdravljenjih imel ta višji namen, saj je rekel: ne greši več. On je zahteval živo vero, hvaležnost do Boga, greh je označil večkrat kot vzrok bolezni. Vedno obrača pozornost na verske resnice in čednostno življenje brez greha. Da pa zastarani grešnik spozna svojo grešno slepoto, se reši grešnih spon, ga je treba opominjati na večnost, mu vnemati vero, upanje, ljubezen, kes in zaupanje v Boga. Telesno trpljenje včasih spreobrnjenje zadržuje. Duhovnik pa bolnika ne sme zapustiti, dokler grešnika ne spravi na pravo pot.

S trpljenjem Bog obišče človeka, ga loči od drugih, ga šola v bolečinah in mu da priložnost, da lepo zmaga. Pa to vzgojo božje preskušnje mu mora duhovnik raztolmačiti, da ostane bolnik Bogu vdan, potrpežljiv. Mora ga tolažiti, da bolnik skušnjave prestopi, da se ne omaja njegova vera in zaupanje v Boga. V božjem in Cerkvem imenu torej pride duhovnik, da kliče bolniku kakor Zveličar (Mt 9, 2): »Zaupaj, sin!« Iz verske tolažbe izvira bolniku milost božja. S tem nastane iz bolniške sobe tempelj božji, kjer duhovnik deli nebeške skrivnosti v sv. zakramentih. Z njimi dobi bolnik več tolažbe kakor Abraham v obljubah (Gn 12, 16) in Jakob z gledanjem nebeške lestvice (Gn 12, 28).

Celo človeško življenje bi naj bilo priprava za smrt. Ločitev iz sveta bi naj bila srečna. Le kdor svoje življenje tako uredi, modro živi. Vse dušnopastirsko delovanje meri na to, da bi verniki imeli srečno smrt. Kdor pa v življenju v ta namen premalo ali nič ne stori, mora bolezen dobro porabiti, da saj v tem milostnem času reši svojo dušo. Bolnik bi sam malokdaj rešil svojo dolžnost, posebno če jo je poprej v življenju zanemarjal. Zato ima dušni pastir ravno pri takih posebno dolžnost, da reši, kar se da rešiti, da stori bolnika vsestransko pripravljenega za srečen prehod v večnost. Z vrednim prejetjem sv. zakramentov, s primernim poukom, opominjanjem in s tolažbo mu mora pomagati k stanovitosti do konca.

2. Načela za obiskovanje bolnikov. Ker na bolnika ne vpliva le njegova cela preteklost, ampak tudi zunanje okoliščine, nastane pri obisku mnogo težav. Pri nekaterem najde zmote, pri drugem versko in nravno brezbriznost, pri tretjem obupnost ali strast, pri drugih zopet kako drugo težavo. Da duhovnikov obisk doseže potreben namen, se mora vršiti po gotovih načelih:

a) Duhovnik pride kot dušni pastir k bolniku, ne pa kot zasebnik, ne v telesno pomoč, ne v kratkočasje, za prazno govoričenje o posvetnih zadevah. On prihaja kot dušni zdravnik v imenu Kristusa in sv. Cerkve, kot dušni odrešenik. Vsaj hoče, da postane ob njegovi navzočnosti bolnikova soba prižnica, spovednica in oltar.

Zato ne sme zapustiti hiše, da ne bi pred z bolnikom vsaj nekoliko molil. Molitev pomiri razburjene, tolaži pobožne, zbudi iz dušnega spanja grešnike, odpira srce božji milosti. Pa tudi primernih tolažilnih, spodbudnih naukov ne sme duhovnik opustiti. Čeravno takrat ne deli sv. zakramentov, mora pa vsaj na nje pripravljati.

b) Kot dušni pastir izvršuj »ea, quae sacerdotes Domini decet, honestate et gravitate (Coll. Rit.). S tem se ogne npravnim nevarnostim. Zato velja zanj opomin: Ne sis nimis familiaris, ne sedili accretus, ne garrulus nevé insipidus, nec iocularis! »Arma militae nostrae non carnalia« (II Cor 10, 4). Kajti mesto Kristusa smo pri bolniku, da ga na duši zboljšamo in izpopolnimo. Zato bodi obisk tudi kratek. Tak koristi bolniku in duhovniku.

c) Bolnik mora imeti do duhovnika zaupanje. V ta namen mora duhovnik imeti potrebno diagnozo o bolezni, o dobrih in slabih lastnostih, o prejšnem življenju, o sedanjih razmerah posvetnih in verskih dotičnega bolnika, To izve previdno deloma od zdravnika, od znancev, domačih in od bolnika samega. Zato ne zadošča samo s splošnimi izrazi stopiti pred bolnika. ampak treba je priprave, kako bo treba individualno nanj uplivati. Pomisliti se mora poprej o vsem pred vsakim obiskom, s čim bi se ravno zdaj najbolj ustreglo bolnikovemu položaju in njegovim dušnim potrebam.

Da se dobi bolnikovo zaupanje, mora biti tudi cel duhovnikov nastop dostojen njegovi vzvišeni službi, prijazen, blagohoten prikupljiv, miren, ne pa vihrav ali predrzen. Bolnik je vsak več ali manj občutljiv. Ako toži, ga poslušaj, s tem dobiš pregled čez celo njegovo dušno stanje. Če tarnanje predolgo traja, spravi govorico na drug predmet. Kaži vedno sočutje pri izpraševanju o telesnem bolenju, ne razodevaj, če se ti bolezen gabi; tudi ne odvzemi mu upanja, da ne bi mogel ozdraveti, ako to ne zahteva dušno zveličanje.

Vse govorjenje, popraševanje, posebno pri slabotnih bodi kratko. Ako bolnik v svoji razdraženosti duhovnika zbada, ga milo zavrni ali pa naredi, kakor bi nič ne bil slišal in mu nasproti izkaži kako ljubeznjivost. S tako prizanesljivostjo se pridobi bolnik. O njegovih razmerah mora duhovnik kakor telesni zdravnik molčati, sicer izgubi zaupanje pri vseh, ki o tem kaj zvedo in če pozneje zbolijo, bodo vse zakrivali. Med bogatimi in ubogimi pri obiskih ne delaj razlike. V duševnem oziru potrebujejo obojni enake pomoči in postrežbe. V pričo bolnika ne sme duhovnik nikdar šepetati z zdravnikom ali kom drugim, ker to bolnika razburja, ako besedi ne razume.

č) Obiskovati se mora pravočasno, kakor hitro kdo resno zboli, če tudi ne želi duhovnika. Ko ga bolezen telesno in duševno oslabi, ga ni mogoče več tako dobro pripraviti na smrt. Zato je treba do-

mače opozarjati, da vsako hujšo bolezen tako pastirju naznanijo. To je njihova stroga dolžnost. Izgovarjajo se, da se bojijo duhovnika nadlegovati ali da bi se razburil in potem moral kmalu umreti. Vsak izgovor se mora izpodbijati. Duhovnik je dober pastir in ne najemnik. Najemniku bi ne bilo ljubo iti k bolniku, le on bi bil nevoljen, bi odlagal priti. Dober pastir pa se zaveda svoje sv. dolžnosti in vse pusti, da postreže ovčici, ki je v nevarnosti. Bolniku se ni treba bati razburjenja. Če ga tudi prvi obisk nekoliko vznemiri, dokler še vest ni v redu, bo vendar po prejemu sv. zakramentov ves miren in potolažen. Zakramenti ne povzročijo smrti, ampak dušo očistijo. Mnogim se od tega trenutka obrne na bolje. Kjer brezverni sorodniki duhovnika ne pustijo k bolniku vsled praznih predsodkov, naj ne neha z obiski, dokler se mu ne posreči priti k bolniku. Čas obiskovanja se ravna po krajevnih šegah. Bolje je dopoldan, kakor popoldan, ker se navadno takrat bolnik bolje počuti. Kakor hitro duhovnik izve o nevarnosti, naj ne čaka, da ga pokličejo, ampak gre, ne da bi ga bilo treba klicati.

d) Obiskovati je treba v določenem redu. Želja bolnikova naj ne določi števila obiskov, ampak njegova potreba. Mlačni bolniki ga ne želijo posebno, a so ga vendar zelo potrebni. Versko in нравno stanje bolnikovo naj bo merodajno, kolikokrat se naj bolnik obiše. Pri nekaterih se mora to morda vsak dan, pri drugih vsak teden, zopet pri drugih vsakih štirinajst dni zgoditi. Kadar se bolezen shujša, naj postanejo obiski bolj pogosti.

Somrek.

Koga ljubiš najbolj? Zakaj? Župnik Kapitza pripoveduje sledeče: »V neki šoli svoje župnije sem dal učencem dve vprašanji, da so ju odgovorili pismeno in sicer: 1. Koga najbolj ljubiš? 2. Zakaj ga ljubiš najbolj? Otroci so odgovorili na vprašanji različno. Nekateri so zapisali: Koga ljubiš najbolj? Najbolj ljubim ljubega Boga. Zakaj? Ker me je ustvaril. Drugi je odgovoril: Ljubim najbolj cesarja, ker me varuje. Zopet drugi je odgovoril, da najbolj ljubi stariše, ker ga rede in oblačijo. Neka mala deklica je zapisala: Ljubim najbolj gospoda župnika. Zakaj? Ker sedaj moj oče več ne pije. Učitelju so stopile solze v oči. Zapustil sem šolo z zavestjo, da sem bogato poplačan za malo delo za zmernostno delovanje, bogato poplačan za marsikatero sovražnost, prebogato poplačan po ljubezni enega otroka. — Enako plačilo bo prejel marsikateri duhovnik, ako se bo trudil za streznjenje svojega ljudstva. Nevarnost je velika, alkoholizem čedalje bolj narašča. Če se ne ganemo in ne napovemo vojske alkoholu, bo naš narod propadel. Zadnji čas je, da se po vseh slovenskih župrijah ustanove družbe treznosti in abstinentni odseki.

A. M.

Sv. Pavel abstinent? Cornelius a Lapide piše: *Abstemium fuisse Paulum, et nunquam vinum bibisse censet Baronius anno Christi 36. et alii. Idque ex eo colligi potest, quod Timotheus, Pauli discipulus, ex Pauli utique institutione, exemplo et disciplina abstemius fuerit. »Noli«, inquit ipse 1. ad Timot. cap. 5, 23 »adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates.« Idem colligitur ex voto nazareatus, quod, ut satisfaceret Iudaeis, fecit Paulus Act. 21. statimque postero die explevit. At quomodo illud explere potuit postero die, atque purificari in templo, nisi iam ante sua consuetudine vino (quod proprium erat huius ritus et nazareatus, teste Iosepho lib. 2. Belli cap. 15) abstinisset? alioqui enim fuisset haec non religio, sed potius quaedam legis illusio, et simulatae sanctitatis effictio, et tamquam in scena fabula, ac in re gesta affectatum mendacium, quae omnia prorsus indigna sunt non solum tanto Apostolo, sed et quolibet Christiano.* —n.

Velikanski uspeh. L. 1838 je bilo na Irskem 12.096 velikih zločinov, leta 1841 pa samo 773. Odkod ta čudovita izprememba? Mar nove državne postavbe? Ne. To čudovito izpremembo je prevzročil irski apostol p. Mathew, ki je kot abstinentni pridigar hodil po irski deželi in oznanjal boj alkoholu. V nekaterih letih je pridobil 2 milijona abstinentov. — To naj tudi nas duhovnike navduši, da bomo šli z novim pogumom v sveti boj proti alkoholizmu. *A. M.*

Par besedi o duhovniškem celibatu. Celibat je zdržno, deviško življenje rimsko-katoliške duhovščine.

Mnogo je dandanes nasprotnikov celibata, češ, da ni mogoče čisto živeti. Pravijo, kakor mora človek jesti in piti, prav tako mora ustrezati spolnemu nagonu. Zlasti materialistični naravoslovci, zdravniki in drugi širijo z besedo in s tiskom, da se nihče ne more upirati spolnemu nagonu, da je torej čisto življenje nenaravno in nemogoče.

Ker imajo strastem vdani ljudje take nazore o človeku, zato udrihajo po katoliških duhovnikih, češ, da so sami hinavci, nečistniki, da so dobri duhovniki silno redka izjema. Seveda s tem, da zanikajo pri duhovnikih čisto življenje, nehote udrihajo po nebrojni množici poštenih ljudi obojega spola, ki iz raznih vzrokov ne živi v zakonskem stanu, ki pa tudi niso ne duhovniki ne redovniki. Zakaj ako duhovnikom odrekajo čisto življenje, ga morajo odrekati dosledno vsakemu neoženjenemu človeku.

Kaj bi rekli pošteni ljudje iz dobrih družin, čisti mladeniči in mladenke vsake starosti in stanu, uradniki, zdravniki in premnogi drugi, ki so iz raznih okoliščin neoženjeni, ako bi se jim vsem očiči-

talo, da je njih življenje nemoralno? Gotovo bi taka očitanja ogorčeno zavrnil. Koliko odločneje morajo zavrniti taka očitanja katoliški duhovniki!

Da čisto življenje ni nenaravno in nemogoče, je razvidno iz tega, ker je Jezus Kristus s svojim zgledom in besedo učil, da je bolje, če »zavoljo nebeškega kraljestva« živimo samsko in čisto, kakor pa če se ženimo in možimo. Bog pa ničesar ne uči, kar bi bilo protinaravno in nemogoče, torej tudi celibat ni protinaraven in nemogoč. Tudi sv. Pavel uči, da ni greh, če se ljudje ženijo in može, vendar »stori bolje« kdor se ne oženi ali ne omoži, zato da more s celim, »nerazdeljenim« srcem služiti Bogu. — Ta nauk Kristusov je tudi nauk sv. katoliške Cerkve.

Tudi mnogi zdravniki uče, da čisto življenje ni protinaravno in nemogoče. Tako piše dr. Machetes: »Nun frage ich, gehört überhaupt die Befriedigung des Geschlechtstriebes ad hoc zu den leiblichen Bedürfnissen?... Einem heute weit verbreiteten Dogma gemäß wird diese Frage bejaht. Ich sage aber, es ist nicht wahr, daß der Geschlechtsgeuß ein natürliches Bedürfnis sei, wie Essen und Trinken. Es ist eine Irrlehre, die man jungen Leuten predigt... Die Befriedigung des sog. Geschlechtstriebes gehört keineswegs zu denjenigen notwendigen Bedürfnissen, welche das Wohlbefinden des Leibes bedingen... Das Gefühl des Hungers stellt sich mit Naturnotwendigkeit ein und verlangt sein Genüge, wenn Kräfteverbrauch stattgefunden hat: Hunger kann gar nicht künstlich hervorgerufen werden. Der Geschlechtstrieb dagegen wird zumeist künstlich erregt. Er gleicht dem Appetit... Ich sage, man lebe mäßig, enthalte sich möglichst aller Gewürze, Narcotica und Alcoholica und ermüde vor allem den Körper durch Arbeit, so wird einen auch der sog. Geschlechtstrieb in Ruhe lassen. Das sagte schon Hufeland, Seume hat's erprobt und Jeder, der es versucht, bestätigt es.«

Iz teh besedi moža zdravnika je jasno, da je kriv nauk: celibat je protinaraven in nemogoč. Misel, da se spolnemu nagonu ne moremo upirati, ni nič drugega, kakor ena izmed velikih modernih laži.

Priznati pa moramo, da je v človeku spolni nagon zelo velik. Mnogokrat bi bilo z naravnimi pomočki zelo težko ohraniti sv. čistost, ako bi Bog človeka ne podpiral s svojo milostjo. — Dejstvo je, da je v krščanstvu od nekdanj bilo stotisoče in stotisoče ljudi obojega spola, ki so živeli samsko in čisto. Tako je bilo v krščanstvu vedno, in tako je tudi še dandans. Nebroj kristjanov je, ki žive čisto, samsko življenje. Sicer »vsi ne razumejo te besede«, a kdor je ne razume, ne sme obsojati onih, »ki jim je dano« umeti jo.

Toda zakaj je celibat ravno duhovniku posebno potreben?

Jezus Kristus, sin Božji, najčistejši in najsvetejši večni duhovnik, je presadil svoje svečeništvo na zemljo. Zato pravi sv. Hieronim: »Ko je Sin Božji prišel na zemljo, je ustanovil novo družino (device). Kakor ga v nebesih angeli molijo, tako hoče tudi na zemlji imeti angele.«

Glavni vzrok celibata je iskati v bistvu svečeništva Kristusovega. Kristus, večni duhovnik, si je izbral deviško mater, iz katere si je privzel človeško naravo. Njegov predhodnik je bil deviški Janez, njegov rednik deviški sv. Jožef. Kakor je duhovni zakon Jožefa z Marijo predpodoba zaročitve Jezusa Kristusa s sv. Cerkvijo, in kakor je sv. Duh rodil iz tega duhovnega zakona brez človeškega sodelovanja božjega Odrešenika, prav tako rodi On (Kristus) še vedno v katoliški Cerkvi po milosti sv. Duha nove svečenike, ki so ljudje in se rode v zakonu, a postanejo duhovniki po duhovni roditvi v zakramentu sv. mašniškega posvečevanja. To rodilno moč je Jezus Kristus izročil apostolom in njih naslednikom. Bog je hotel, da se duhovniki po milosti sv. Duha rode na duhovni način. Devišstvo torej odgovarja bistvu svečeništva. — Sicer katoliška Cerkev dopušča izjemo pri kat. duhovnikih vzhodne Cerkve, a Cerkev to le tolerira s težkim srcem.

Brez ozira na vzvišenost in svetost duhovskega stanu, brez ozira na ozko razmerje duhovnika s Kristusom pri sv. maši, opominja sv. Pavel: »Želim, da bi bili vsi brez skrbi. Kdor je brez žene, skrbi za to, kar je Gospodovega, kako bi Bogu dopadel. Kdor pa je oženjen, skrbi za to, kako bi ženi dopadel in je razdeljen.« Duhovnik, oženjen, ne bi mogel natančno izpolnjevati svojih vzvišenih dolžnosti, ne bi mogel služiti Bogu s celim srcem, ker bi bil »razdeljen«. — Poln posvetnih skrbi za svojo družino ne bi oženjeni duhovnik mogel skrbeti za zveličanje svojih vernikov, kakor je potrebno.

Celibat je potreben, da se more popolnoma posvetiti večnemu in časnemu blagru njemu izročeni vernikov. Ker nima družine, zamore duhovnik od svojih pičlih dohodkov vendar le marsikateri krajcar darovati ubožcem, bolnikom, ubogim dijakom itd.

Celibat je potreben, da more duhovnik požrtvovalno delovati v svojem poklicu. Ob času kužnih bolezni se ljudje izogibljejo bolnikov, duhovnik ostane na svojem mestu, in gre, kamor ga kličejo, če je tudi njegovo življenje v nevarnosti. Ako bi duhovnik bil oženjen, bi z ozirom na svoje otroke, ne imel poguma izpostavljati svojega življenja ob času kužnih bolezni.

Potrebno je zlasti v današnjih časih, da je nekaj ljudi, ki kažejo s svojim zgledom, da je mogoče živeti zdržno. Razuzdanost slabi dušne in telesne moči posameznikov kakor tudi celih narodov. Današnja človeško družbo razjeda globoka korupcija. Človeška družba po-

trebuje ljudi, ki se prostovoljno zavežejo, da sredi vse korupcije kažejo z zgledom, da je mogoče živeti čisto.

Ako bi bili duhovniki oženjeni, bi Cerkev ne mogla braniti svojih pravic nasproti laikom. Zato je rekel že Gregorij VII: »Non liberari potest ecclesia a servitute laicorum, nisi liberentur clerici ab uxoribus.«

Ako bi se odpravil celibat, bi se vrnil v katoliško Cerkev pogubni nepotizem. Oženjeni duhovniki, ki bi imeli boljše službe, bi vedno na to delovali, da bi jih nasledovali sinovi duhovniki.

Lahko bi se navedlo še mnogo vzrokov, da je celibat potreben katoliškim duhovnikom. Zadostuj to! Qui capere potest, capiat. Contra nolentes nulla prodest disputatio. *Anton Mrkun.*

Ali je dovoljeno po tihi maši pristaviti predpisanim molitvam še druge n. pr. za bolano osebo? Na to poslano vprašanje odgovarjamo z Erkerjem: Non licet sacerdoti propria auctoritate ex devotione sua vel aliorum praeter preces praescriptas etiam alias ad altare post Missam recitare sive lingua latina sive vernacula, nisi accesserit consensus Ordinarii [et preces sint approbatae, et tunc preces praescriptae a Sua Sanctitate praemittantur, iisque privatae illae preces adiungantur.]¹

III.

Cerkveni pregled.

Vzhodna cerkev.

A. Ruska cerkev.

1. Staroobredci. — »Državni svet« je zavrgel vse ugodnosti, ki jih je dovolila дума staroobredcem (gl. Voditelj 1910, str. 259) in znatno omejil svobodo staroobredcev. Nove določbe po svojem duhu nasprotujejo verski svobodi, proglašeni leta 1905. Ruska javnost vedno bolj prihaja do prepričanja, da se veroizpovedno vprašanje ne bode dalo še kmalu rešiti. Staroobredski zakonski načrt bode prišel še enkrat pred dumo, ki bode gotovo zavrgla omejitve »državnega sveta«. Državni svet pa najbrže ne bode odnehal, in tako bodo staroobredci še vedno ostali v prejšnjem negotovem položaju in bodo še vedno odvisni od svojevoljne birokracije. O staroobredcih bode odločevala še prihodnja дума po novih

¹ Erker, Enchiridion liturgicum in usum clericorum et sacerdotum. Ed. altera. Labaci 1910, 272.

volitvah. Dobro organizirani in zavedni staroobredci bodo tem odločneje posegali v volilni boj. »10-milijonska staroobredska masa bode gotovo v mnogih krajih odločevala pri volitvah« (»Cerkovnyj Věstnik« 1910, št. 31).

2. Misijonarski shod v Kazanu. Ruska cerkev primeroma malo dela za razširjanje pravoslavja med pogani zunaj Rusije; v tem Rusi daleč zaostajajo za katoličani in protestanti. Ruski misijonarji imajo dosti opraviti v obširni ruski državi. »Misijonsko« delo ruske cerkve v boju proti raznim drugovercem (katoličani, sektanti, pogani, judje) doslej ni imelo velikih uspehov. Ruski cerkveni krogi sedaj sami priznavajo, da so bili vsi dosedanji »misijonski« uspehi doseženi večinoma z nasiljem posvetne oblasti. Zato premišljajo, kako bi se moglo misijonsko delovanje ruske cerkve poživiti; ta namen imajo misijonarski shodi. Misijonarski shod v Kievu (v juliju l. 1908) se je odlikoval po bojevitosti in nestrpnosti nasproti katoličanom; zahteval je omejitve verske svobode, dovoljene l. 1905 in klical državno silo na pomoč proti drugovercem. Trezni cerkveni krogi so po tem shodu spoznali, da taki misijonarji niso v čast ruski cerkvi. Od vseh strani so začeli misijonarjem očitati, da so sami krivi neuspehov. Letošnji misijonarski shod (13--26. junija, t. j. 26. junija do 9. julija) v Kazanu je pokazal, da so misijonarji postali skromnejši.

Shoda so se smeli razen škofov in misijonarjev udeležiti tudi profesorji in učitelji cerkvenih šol; vseh udeležencev je bilo okoli 240. Časnikarjem ni bila dovoljena udeležba. Shod se je vršil mirno in miroljubno. Prevladovalo je prepričanje, da je za obrambo in razširjanje vere treba rabiti duhovno orožje, ne pa državno nasilje. Misijonsko delovanje ruske cerkve se mora bolje organizirati, povzdigniti umska in ascetična izobrazba misijonarjev. Najvažnejši sklepi misijonarskega shoda so: 1. Pri sinodi v Peterburgu naj se ustanovi osrednji misijonski svet pod predsedstvom enega izmed škofov; člani sveta naj bodo profesorji in najboljši misijonarji. 2. Po posameznih škofijah naj se ustanove škofjski misijonski sveti. 3. Povzdigne naj se izobrazba misijonarjev. V ta namen naj se ustanovi nova duhovna akademija za višjo izobrazbo misijonarjev; misijonski tečaji naj se izboljšajo. 4. K misijonskemu delu naj se privzamejo tudi laiki, moški in ženske. 5. Pri misijonskem delu naj se pred vsem rabi duhovno orožje, živa beseda in tisk. Misijonsko slovstvo naj se poživijo; ustanovijo naj se novi misijonski in apologetični časopisi. Več pozornosti je treba obračati na domačo svetno literaturo, ki večkrat razširja poganške ideje (n. pr. Andreev, Protopopov, Rozanov, Merežkovskij). 6. Povzdigniti versko-nravno življenje vernikov ruske cerkve v obmejnih krajih. — Na shodu so podrobneje razpravljali o misijonskem delu v vzhodnih ruskih pokrajinah med mohamedanci in lamaisti.

V prvi polovici avgusta l. l. se je vršil misijonarski shod v Irkutsku v Sibiriji, tukaj so razpravljali o misijonskem delu v Sibiriji, na Kitajskem, Japonskem in na Koreji.

Rusko časopisje zelo skeptično sodi o uspehih kazanskega in irkutskega shoda. Vsi lepi sklepi o povzdigi in reformi misijonskega dela so brez pomena, dokler se ne reformira ruska cerkev sama. Zatorej je predvsem treba sklicati ruski cerkveni zbor. Temu mnenju se deloma pridružuje tudi »Cerkovnyj Věstnik«.

3. Samostanska reforma. Sinoda je letos začela pregledovati sklepe lanskega (v juliju) meniškega shoda (gl. Voditelj 1909, str. 421), o

reformi samostanskega življenja, da izvede najpotrebnejše reforme. Najnujše je, da se po samostanih vpelje skupno življenje (obšče žitie, vita communis). Tukaj je ravno poglobitna rana ruskega samostanskega življenja. Ruskim samostanom so bili vzor grški (bizantinski) samostani, ki so že v X. stoletju začeli zanemarjati skupno življenje. Sv. Teodozij, oče ruskega menišтва (11. stol.) je sicer v vseh samostanih uvedel skupno življenje in strogo disciplino, a vendar so se že od začetka vrivale razne razvade, nasprotne skupnemu samostanskemu življenju in enotni samostanski disciplini. Zato je bilo rusko samostansko življenje vedno zelo nepopolno.

Sinoda je naprej (v juliju) izdala naredbe za reformo ženskih samostanov. V ženskih samostanih je bilo mnogo nerednosti in škandalov. Nove naredbe zahtevajo pred vsem strogo disciplino in skupno življenje. Samostanom se naroča, naj skrbe za izobrazbo preprostih žensk, ki vstopajo v samostan; poučujejo naj jih v branju in pisanju, v verskih in nravnih resnicah. Škofje naj nadzorujejo disciplino in upravo samostanskega premoženja.

Ruski cerkveni krogi so z veseljem pozdravili te naredbe in komaj čakajo, da bi se reformirali tudi moški samostani. Moški samostani so bili že od nekdaj potrebni reforme. Razni neredi in prestopki proti osnovnim pravilom samostanskega življenja so nekaj popolnoma vsakdanjega. V zadnjih mesecih so odkrili velike samostanske škandale. Tako je n. pr. predstojnik (arhimandrit) Troickega samostana v Kijevu z razkošnim in razuzdanim življenjem zapravil 200.000 rubljev samostanskega premoženja. Sinoda vé, da bode reforma moških samostanov zelo težavna; zato še odlaša.

4. Novi ustav duhovnih akademij. Sinoda je po dolgem posvetovanju določila novo uredbo (2/15. aprila 1910) za duhovne akademije. Novi ustav omejuje samostojnost akademij in jih podreja strožjemu nadzorstvu sinode in škofov. Profesorje in docente določa sinoda; le v nekaterih slučajih sme profesorski zbor (akademični svet) imenovati docente. Sinoda sme pošiljati k izkušnjam osebe, ki se ji zde primerne; pridržuje si pravico odstavljati profesorje. Škof, v čigar škofiji je akademija, ima pravico v vseh slučajih nadzorovati profesorski zbor (svèt) in, če se mu zdi potrebno, razveljavljati ali izpreminjati njega sklepe. Rektor akademije vodi upravo akademije; v izrednih slučajih sme ukreniti vse, kar se mu zdi potrebno (brez ozira na profesorski zbor). V Kazanu in Peterburgu sme biti svetni duhovnik rektor, v Moskvi in Kijevu pa samo menih.

Učni red določa naslednje obvezne predmete: Sv. pismo (4 profesorji), patrologija (2 profesorja), osnovno bogoslovje, dogmatika, moralka, pastirstvo z ascetiko in homiletiko, stara cerkvena zgodovina (do 10. stol.), zgodovina ruske cerkve, cerkveno pravo, sistematična filozofija (prej metafizika) in logika, psihologija, zgodovina filozofije, pedagogika in didaktika, latinsko ali grško, eden izmed novih jezikov, hebrejsko. Vsak slušatelj si mora vrhutega izbrati še eno iz naslednjih skupin: a) občna in ruska zgodovina, b) biblična zgodovina in biblična arheologija, c) zgodovina grške cerkve po razkolu, rumunske in slovanskih cerkvâ, d) zgodovina in zavračanje zapadnih veroizpovedi in ruskega sektarstva in raz-

kola, e) cerkveno-slovanski jezik s paleografijo in zgodovina ruske literature, f) liturgika in cerkvena arheologija.

V novem ustavu se večkrat poudarja, da je akademija cerkvena šola; zato je morajo biti vsa predavanja v strogo cerkvenem duhu, slušatelji morajo strogo izpolnjevati svoje verske dolžnosti in se po možnosti udeleževati bogoslužja.

Novi ustav je delo konservativne cerkvene stranke; profesorji akademij pri njem niso odločilno sodelovali. Z novim ustavom ruska javnost ni zadovoljna; tudi profesorji duhovnih akademij so nezadovoljni.

Ruska дума je svojo nezadovoljnost nasproti novemu akademičnemu ustavu pokazala s tem, da cerkveni upravi ni dovolila zahtevanih svot za za izboljšanje profesorskih plač in v poravnavo novih potrebščin za cerkveno šolstvo sploh.

Sinoda je dovršila tudi načrte za reformo cerkvenih srednjih šol in semenišč. A reformo bode težko izvršiti, ker je дума odrekla denarno podporo. Duma je nezadovoljna, ker cerkvena uprava pri teh reformah ne upošteva javnosti, dume in profesorjev; nekoliko uplivajo tudi novejši samostanski škandali, ki so pokazali, da se z velikansko lahkomišelnostjo in razkošnostjo zapravlja samostansko premoženje.

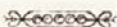
B. Grška cerkev v Turčiji.

1. Grško-bolgarski prepír. Dne 26. junija je turški državni zbor sprejel zakon o cerkvah in cerkvenih šolah v Macedoniji. Zakon določa, da so cerkve in šole lastnina dotične narodnosti, ki je v (dvetretjinski) večini. Tako je dolgotrajni prepír med Grki in Bolgari rešen v korist Bolgarov. Bolgari so se namreč l. 1872 ločili od grškega patriarhata, da se tako rešijo grške duhovščine in grške hierarhije; dobili so svojega eksarha. Bolgari, ki so ostali še pod turško nadoblastjo so večinom prestopili pod oblast eksarha; le okoli 180.000 jih je ostalo še pod patriarhovo oblastjo. Tudi ti bi se radi rešili patriarhove oblasti, a se niso mogli, ker si je patriarh prilastil oblast nad njihovimi cerkvami in šolami, ki so bile postavno lastnina grške patriarhije. Mnogo teh cerkva in šol so si Bolgari s silo prilastili, druge so zahtevali, nekatere je pa turška oblast zaradi varnosti zaprla. Skupno je 273 takih cerkvâ in 200 šol. Povsod so Bolgari v veliki večini, zato je gotovo, da bodo vse te šole in cerkve postale definitivno bolgarska lastnina; torej bode patriarhija izgubila še zadnje ostanke svoje oblasti nad Bolgari. Ta zakon je povzročil med Grki velikansko razburjenje. Grški poslanci, patriarh in grški narodni svèt so najodločnejše protestirali, pošiljali deputacije in proteste sultanu, a kakor je videti zakona vendar ne bodo mogli preprečiti.

2. Grški cerkveni zbor. Carigradska grška sinoda in grški narodni svèt se je v tako razburjenih časih še tesneje oklenil svojega patriarha, ki ga splošno (tudi Rusi in Bolgari) priznavajo za zelo spretnega in odločnega moža. Skoraj neprenehoma se vršijo razne seje. Patriarh hoče sklicati cerkveno-narodni zbor (ἐθνικοσυνοδία), ki naj bi rešil razna narodno-politična vprašanja in cerkveni zbor, ki naj bi reševal cerkvena in cerkveno-politična vprašanja. Gradiva se je veliko nabralo; najnujnejša je seveda obramba grških cerkvenih pravic nasproti turški vladi, dalje rešitev bolgarsko-grškega prepíra (razmerje med patriarhom in bolgarskim

eksarhom), neredi v jeruzalemski patriarhiji, razmerje do drugih patriarhatov in narodnih cerkvâ itd. Cerkveni zbor bi štel približno 120 opravičenih udeležnikov, nadškofov, škofijskih zastopnikov in članov narodnega sveta. Zastopnike za cerkveno-narodni zbor bi bilo pa treba voliti. Patriarh misli obojni zbor sklicati v svojo rezidenco v Fanarju. Ni pa še gotovo, če bode turška vlada to dovolila.

Dr. F. Gricec.

IV. Slovstvo.

Handbuch zur biblischen Geschichte. Für den Unterricht in Kirche und Schule, sowie zur Selbstbelehrung. Siebte, neu bearbeitete und vermehrte Auflage. Von Dr. J. Schuster und Dr. J. B. Holzammer. Erster Band: Das alte Testament.¹ Bearbeitet von Dr. Joseph Selbst. gr. 8°. Freiburg 1910, Herder. K 15, vez. K 18.

L. 1906 je izšla šesta izdaja te prezaslužne knjige. V teku štirih let so izšle razne cerkvene določbe in rzsodbe, bogoslovno znanstveno raziskovanje je v marsičem napredovalo. Vse to zahteva, da se nekatera splošna vprašanja, kakor tudi nekatere posamezne točke pojasne z ozirom na nove cerkvene določbe in nove zaključke vede. Poleg tega pa knjiga ni samo nekaj komentar biblične zgodovine, namenjen za praktični pouk, ampak, kakor beremo v predgovoru pete izdaje (str. VI), tudi »eine auf die weitesten Kreise der gebildeten katholischen Welt berechnete Darstellung der heiligen Geschichte, ein möglichst umfassender Nachweis der göttlichen Offenbarung und der Verwirklichung des göttlichen Heilsplanes unter den Menschen, sowie eine bei aller Kürze doch möglichst vollständige und überzeugende Widerlegung der dagegen erhobenen Zweifel und Vorwürfe, und dadurch für alle eine Quelle der eigenen religiösen Bildung und Belehrung.«

Da je mogla knjiga doseči ta svoj namen, jo je bilo treba v marsičem predrugačiti. To težavno nalogo je prevzel dr. Selbst, znan po svojih eksegetičnih delih, in jo je tudi prav srečno dovršil. V celi knjigi opazimo, da obvladuje učeni profesor vso obširno katoliško in nekatoliško literaturo. Že proučevanje uvoda (str. 1—103) nas prepriča, da je g. izdajatelj zasledoval novejšo biblične smeri in in struje s kritičnim očesom, da je spoznal njih dalekosežnost in porabil, kar je dobrega, ter izločil, kar je nezrelega in nedokazanega.

Knjiga nam natančno podaja geografične in topografične razmere Palestine, Egipta, Sinajskega polotoka, Libanona in drugih pokrajin, popisuje nam ljudske navade in običaje, babilonsko-egipčasko in sirsko-feničansko malikovanje. Dr. Selbst se dotika tudi napredovanja razodetja, predpodob, mesijanskih prerokb in simbolične številke. Da ni prezrl tudi sedanjih perečih bibličnih vprašanj, nam kaže večkratna polemika zoper »mythologische Deutungsversuche, Sagen, Sagenmotive, Motive des Sonnenmythus, Mischung von Sage und Geschichte, Sagenkranz, Mythus« i. dr., kakor sam zaznamuje moderna razmotrivanja. Ozira se tudi na versko-zgodovinsko in versko-primerjajočo vedo, na razmerje Mojzesove postave do Hammu-

¹ Oceno drugega dela objavimo prihodnjič.

rabi-jeve, na stik zgodovine izvoljenega ljudstva s zgodovino Egipta, Asirije, Babilonije. Glede zgodovinske zanesljivosti knjig St. Z. stoji izdajatelj na konservativnem stališču.

Zgodovina St. Z. je razdeljena v tri dele: v prazgodovino, izvolitev in višek Izraelcev in propad izvoljenega ljudstva, ki se je polagoma dovršil. Naj si pa ogledamo katerikoli del, povsod zasledimo jasnost izvajanj in previdnost v uporabi novodobnih rezultatov ved.

Knjige nam ni treba še posebej priporočati. Ako pregledujemo besedilo, ali ako se oziramo na ilustracije, moramo v vsakem oziru priznati, da stoji na višku časa, in da je ni podobne knjige, ki bi mogla ž njo konkurirati. *P. Rant.*

Voscn-Kaulen, Hebräische Grammatik. 19. Aufl. neu bearbeitet von Prof. Jak. Schumacher. Herder, Freiburg. 1909. K 2.40, gb. K 3.—

Priljubljena hebrejska slovnica je doživela zopet novo izdajo, precej prenovljeno in prirejeno po novejših zahtevah znanstvene metode. Že uvod je daljši in boljši. Sploh je izdajatelj pretehtal vsak primer, vsako besedo ter izpopolnil z novimi zgledi razlago, če mu prejšnji niso ugajali. Marsikateri stavek, ki je v starih izdajah za začetnika nerazumljiv, je v tej bolj jasno povedan. Dobro je tudi, da je takoj v začetku pri vsaki hebrejski besedi pridjana prestava. Za začetnika nepotrebni balast je izpuščen. Zanimivo je, da tudi Schumacher piše š in ne večsch, n. pr. Šewa ali Dageš, ne več Dagesch. O kamez-katuphu je stara izdaja govorila trikrat, pa vselej nepopolno, ta ga navaja dvakrat, drugikrat izčrpno. Skoro premalo je povedano o dolgih in kratkih zlogih ter methegu. Dobro je razložen Waw consecutivum, dočim je prejšnji izraz Vav conversivum sploh izpuščen. Enako usodo deli futurum, ki ga je izpodrinil imperfectum. *Dr. M. Slavič.*

Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, des Sohnes Gottes, in Betrachtungen von Moritz Meschler S. J. Siebte Auflage. Zwei Bände. Freiburg in Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 8° (XXII u. 654; X u. 586) K 9.60; geb. K 13.20.

Sedmokrat gre Meschlerjeva razlaga Jezusovega življenja v svet, zname nje, kako je priljubljena in porabna. Meschler hoče podati priročno knjigo kot pripomoček za premišljevanje Gospodovega življenja, zato je tudi vso knjigo razdelil tako, da obsegajo posamezni odstavki premišljevanja o posameznih dogodkih iz Zveličarjevega življenja. Na početku vsakega premišljevanja je natisnjen evangelski tekst.

Da so premišljevanja izborna izvedena, ni treba Meschlerju posebej poudarjati. Omenim naj le, kako plastično stavi čitatelju pred oči podobo Odrašenikovo, kako lepo stavi v ospredje njegovo nebeško ljubeznivost in božjo modrost! Naobračanje na praktično življenje je povsod naravno in resnično. Izrecno naj povdarim tukaj, da najde pridigar v Meschlerjevi knjigi izborna pripravljeno gradivo kakor malokje. Cena je za obsežna zvezka nizka. *Lukman.*

P. A. Palmieri O. S. A., **Theologia dogmatica orthodoxa** (Ecclesiae Graeco-russicae) ad lumen catholicae doctrinae examinata et discussa. I. Florentiae 1911. (XXV + 815). Cena 20 lir. — To delo spada gotovo med najvažnejše pojave na bogoslovsko-znanstvenem polju v zadnjih desetletjih; zdi se nam kakor odkritje novega sveta. Celotno delo bode obsegalo 4 debele zvezke, Prvi zvezek je uvod v dogmatiko vzhodne razkolne cerkve (ruske in grške). Obravnava: pojem

bogoslovja, pojem dogme in dogmatike, pomen izraza »pravoslaven«, dogmatični razvoj (napredek), metoda in razdelitev dogmatike, brezdogmatično krščanstvo modernih ruskih pisateljev-filozofov (Tolstoj, Merežkovskij, Rozanov), ruska in grška dogmatična literatura, sholastična filozofija, simbolične (veroizpovedne) knjige in dokumenti, polemika med katoličani in pravoslavnicami; vmes se dotika velike množice zanimivih vprašanj. Pri vsakem vprašanju navaja vso rusko in grško (razkolno) literaturo o dotičnem vprašanju. To v resnici velikansko delo je neprecenljive vrednosti za vsakega, ki se zanima za vzhodno cerkev in sploh za vsakega, ki se zanima za bogoslovsko znanost. Obširnejšo oceno še prinesemo.

Pisatelj je dovolil znižano ceno K 15.— s poštnino vred (namesto 20 K) za za tiste Slovence, ki naročijo knjigo naravnost pri njem. Iz prijaznosti posreduje dr. F. Grivec v Ljubljani (Semenišče).

A. Lehmen S. J., *Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage I³*. (Logik, Kritik und Ontologie). Freiburg i. B. Herder 1909. 8° (473). M 5:50.

Lehmenovo delo spada med najboljše filozofske učene knjige. Prvi zvezek je izšel že v tretji, zelo izpopolnjeni izdaji. Knjigi se na prvi pogled pozna, da ni navadna kompilacija, ampak samostojno delo bistroumnega filozofa; obširno gradivo je zelo samostojno in jasno obdelano. V novi izdaji so skrbno predelana poglavja o zavesti, indukciji, resnici; poglavje o absolutni vrednosti resnice (str. 270—282) proti modernističnemu relativizmu in pragmatizmu je v tej izdaji na novo vstavljeno in izvrstno obdelano. V ontologiji so predelana in razširjena poglavja o substanci in vzročnosti. Pisatelj se po svoji jasnosti in lahkoti v izražanju nekoliko približuje Mercieru; pozna se mu, da se je večkrat oziral na Merciera. Želeti bi bilo, da bi se tudi v ontologiji nekoliko bolj oziral na Merciera in se po njegovem zgledu bolj oprostil stare šablone, zlasti v poglavjih o bitku, o ontologični resnici in dobroti; v poglavju o možnosti naj bi vsaj omenil Mercierovo mnenje o zadnjem razlogu notranje možnosti.

Dr. F. G.

Dr. S. Reinstadler, *Elementa philosophiae scholasticae*. 2 zv. Friburgi Brigoviae⁴. Herder. 1909. 12° (482; 467). K 7:20.

Reinstadlerjev kompendij je priročna učna knjiga; na razmeroma majhnem prostoru so obdelani vsi oddelki filozofije. Pisatelj se ne odlikuje po originalnosti. V uvodu sam priznava, da je gradivo povzel iz najboljših filozofskih knjig. Največ je povzel iz zbirke »Philosophia Lacensis«, nekatere odstavke skoraj dobesedno; mnogo je rabil tudi Merciera. Knjigi se pozna, da je zbrana iz obširnejših del; zato se nekoliko pogrša enotnost in zveza med posameznimi oddelki. Pisatelju se je najbolj posrečila kritika; želeli bi, da bi tukaj omenil modernistični relativizem. Manj so se mu posrečili oni oddelki kozmologije in psihologije (biologijo in psihologijo obravnava pod skupnim naslovom »antropologija«), ki so v tesnejši zvezi z novejšimi naravoslovske rezultati; pa v tem oziru so sploh vsi filozofski kompendiji nepopolni. Pisateljevo stališče je tomistično, a ozira se tudi na novejšo filozofijo in na novejšo naravoslovske rezultate, kolikor je v tako kratki knjigi sploh mogoče. Sicer je pa knjiga skrbno, pregledno in jasno sestavljena; izšla je že v IV. izdaji, kar je najboljši dokaz za njeno porabnost.

Dr. F. G.

Die katholische Weltanschauung in ihren Grundlinien mit besonderer Berücksichtigung der Moral. Ein apologetischer Wegweiser für alle Gebildete. Von Viktor Cathrein S. J. Zweite, bedeutend vermehrte Auflage. Frei-

burg und Wien 1909. Herdersche Verlagshandlung. 8° (XVI u. 578) K 7.20; gebd. K 8.16.

Prvo izdajo te knjige sem kratko ocenil v »Voditelju« XII (1909) 311 nsl. Po preteku dveh let je izšla druga izdaja, ki je narasla za 32 strani in dobila drug, brez dvoma primernejši naslov. Nekaj odstavkov je popolnoma predelanih, dostavke in popravke pa je zasledovati v vsakem poglavju. Sicer velja, kar sem pisal o prvi izdaji: »Delo je namenjeno širjim krogom, in želeti je, da pride prav mnogim v roke. Da ga je osnoval pisatelj tako obširno in utrdil tudi temelj, ki sloni na njem katoliška morala, se mora le odobravati. Čitatelj, ki se ne bavi z modroslovnimi in bogoslovnimi študijami, dobi nekaj celotnega v roke in lahko sam pregleda enotnost, doslednost in harmonijo katoliškega svetovnega naziranja.« *Lukman.*

Das Missale als Betrachtungsbuch. Vorträge über die Meßformularien. Von Dr. Franz Xaver Reck, Direktor des Wilhelmstifts zu Tübingen.

Erster Band: Vom ersten Adventssonntag bis zum sechsten Sonntag nach Ostern, Freiburg im Breisgau & Wien. Herdersche Verlagshandlung. 1909. 8° (X u. 516) K 7.20; geb. K 8.70.

Zweiter Band: Vom Pfingstsonntag bis zum vierundzwanzigsten Sonntag nach Pfingsten. Ebenda. 1909. 8° (VI u. 390) K 5.50; geb. K 7.—

Dritter Band: Das Commune Sanctorum. Auswahl aus dem Proprium Sanctorum. Ebenda. 1909. (VIII u. 610) K 8.40; geb. K 9.84.

Rottenburški škof P. V. Keppler toži v uvodu razlage adventskih perikop čez sodobno homiletično literaturo, katero pozna kot malokdo, in zahteva reformo, poživljenje in poglobljenje pridige. Vzrok zla razkriva z Gospodovimi besedami Mt 22, 29: *Erratis nescientes scripturas neque virtutem dei*, in kot od pomoček nasvetuje proučevanje biblije: *Scrutamini scripturas* (Jan 5, 39). »Die heil. Schrift ist von Gott der Kirche nicht nur als Glaubensquelle verordnet, sondern namentlich auch als Lehrbuch und Muster, als Stoffquelle und Formschule, als Direktorium für die Predigt.« Poleg sv. pisma je cerkvena liturgija poglavitni vir cerkvenega govorništva. Izborno razlago mašnih formularjev nam podaje dr. Reck v navedenih knjigah.

Delo je nastalo iz ekshort, ki jih je imel pisatelj kot vodja bogoslovnega konvikta vsako soboto. Kaj je hotel doseči pri svojih poslušavcih, in kaj hoče doseči sedaj s knjigami, razlaga pisatelj takole: »Die angehenden Theologen sollten sich die liturgischen Texte ansehen auch außerhalb des Gottesdienstes und vor allem das Verständnis des literalen Sinnes derselben gewinnen — qui legit, intelligat! Dann sollten sie dieselben Texte verstehen lernen in ihrer liturgischen Verwendung; sie sollten den Zusammenhang der einzelnen Liturgiestücke untereinander, ihren planmäßigen Zusammenschluß zur Komposition des einzelnen Offiziums und zum Ganzen der einzelnen Zeiten und des Kirchenjahrs verstehen und würdigen lernen . . . Endlich wurde der Versuch gemacht, die einzelnen Liturgiestücke homiletisch auszuweiten. Daraus sollte für die Hörer der unmittelbare aszetische Gewinn abfallen; in der homiletischen Behandlung der Texte sollte das Gold des Schrift- und Kirchenwortes ihnen gemünzt werden. Dabei beseelte den Verfasser die wohl nicht unbescheidene Hoffnung, daß die jungen Hörer nach und nach aus diesen Vorträgen die Kunst erlernen möchten, selber die liturgischen Texte und dann das Schriftwort überhaupt reflektierend und meditierend anzufassen und erst für sich und bald genug für andere verständlich und fruchtbar zu machen.« Ta trojni namen je dosegel v polni meri.

Pri vsaki maši pokaže pisatelj najprej celoten načrt, poišče poglobljevno misel, potem pa razlaga posamezne dele, jih naobrača ascetično in uporabljaja homiletično. Tu se kaže dr. Reck učnega teologa, solidnega asceta in spretnega homileta. Pri tem ne pozabi opozarjati na formalno lepoto mašnih molitev in na globoko modrost, ki jo kaže cerkev pri sestavljanju svoje liturgije.

Želeti v interesu ascetike in homiletike, da izda dr. Reck prav kmalu razlage maš na Gospodove in Marijine praznike in morebiti tudi krasne ferijalne maše. Reckovo delo najtopleje priporočamo vsem duhovnikom.

Lukman.

Des heiligen Johannes Chrysostomus Homilien über das Evangelium des heiligen Matthäus. Neu bearbeitet und herausgegeben von Prinz Max, Herzog zu Sachsen, Dr. theol. et iur. utr., o. Professor an der Universität Freiburg (Schweiz). Erster Band. Regensburg 1910. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. 8° (VII u. 697). M 6.—

Med homilijami sv. Janeza Zlatousta o novozakonskih knjigah pristoja homilijam o evangeliju sv. Mateja drugo mesto, zakaj prvo bode treba priznati homilijam o listu do Rimljanov, kakor je sodil že Izidor iz Peluzija. 90 homilij o prvem evangeliju je imel Zlatoust v Antiohiji okoli l. 390. Nemški prevod letih je izdal l. 1857 župnik Fr. Knorr. Tega je izboljšal in na novo izdal princ Maks, sedaj profesor na vseučilišču v Friburgu. Popravljeni prevod je, kakor sem se prepričal primerjaje ga na več mestih, točen, bere pa se gladko. Ako pravi izdajatelj, da bi drugokrat v sličnem slučaju raje priredil nov prevod, kakor pa popravljal delo drugega, mu to prav rad verjamem. Pod črto so pri posebno težavnih mestih opombe, ki odgovarjajo svojemu namenu. Da je izdajatelj pred vsako homilijo dal natisniti evangelsko besedilo, ki ga homilija razlaga, je tudi hvalevredno. Tisek je lep in korekten, oprava prikupljiva.

Lukman.

Enchiridion liturgicum in usum Clericorum et Sacerdotum in sacro altaris ministerio. Ex libris liturgicis, S. Rituum Congregationis decretis et probatis auctoribus collegit Josephus Erker, Ecclesiae Cathedralis Labacensis Canonicus. Editio altera emendata et aucta. Labaci 1910. Sumptibus Librariae catholicae. 8° (XVI, 503).

G. kanonik Erker, ki si je kot liturgik pridobil dobro ime, pošilja svoj liturgični Enchiridion drugokrat v svet v izboljšani in pomnoženi izdaji. Vso tvarino je razdelil v štiri obsežne sekcije. Prva razpravlja o temeljnih obredih pri cerkvenih opravilih (o križu, o priklonih, o rabi bireta), o liturgičnih dnevih in o koru; druga sekcija je De Ministris inferioribus, tretja De Ministris sacris, šrta slednjič De Celebrante. Knjiga je vsega priporočila vredna. Tvarina je obdelana popolno, in menim, da bo knjiga dala pojasnila v vseh dvomih, ki morejo navadno nastati. Delo je sestavljeno na podlagi najnovejših odlokov kongregacije obredov in najboljših knjig. Zunanja oblika je lepa, kakor smo tega navajeni pri Katoliški tiskarni. Pregledne tablice tihe in slovesne maše ter abecedno stvarno kazalo še h koncu pohvalno omenjamo.

Lukman.

Praxis celebrandi missam aliasque functiones eucharisticas, Auctore Michaelae Gatterer S. J., liturgiae in Universitate Oenipontana professore. Oeniponte. Typis et sumptibus Feliciani Rauch. 1910. 12° (VIII, 340) K 2.80; geb. in Lwd K 3.80.

Zasluzni profesor pastirne na vseučilišču v Inomostu podaja tukaj v jako priročni obliki navodilo, kako služiti sv. mašo ter opravljati druge obrede coram Sanctissimo. V 10 poglavjih razpravlja o sledečih predmetih: De speciebus missae liturgicis; Regulae caeremoniarum generales; Ritus missae lectae; R. missae solemnis; R. missae cantatae; R. coram ss. Sacramento exposito; R. communionis; Missae votivae; Missae de requiem: Missa in aliena ecclesia. Stvarno kazalo olajšuje porabo knjige, ki je sestavljena zelo skrbno na podlagi odlokov kongregacije obredov, oficijelnih obrednih knjig ter najboljših avtorjev. *Lukman.*

Caeremoniale Missarum solemniū et pontificalium aliarumque functionum ecclesiasticarum opera Georgii Schober C. Ss. R. sacerdotis. Editio altera revisa et aucta. Ratisbonae, typis Friderici Pustet. 1909. 8° (XII, 428). M 3.—; lig. M 4.—

Prva izdaja te knjige je izšla leta 1894. Ker je pisatelj, ki je bil konzultor sv. kongregacije obredov, pred nekaterimi leti v Rimu umrl, je oskrbel drugo, le malo izpremenjeno izdajo duhovnik iste kongregacije, znani moralist in obredoslovec Jozef Aertnys.

Pred vsem razpravlja pisatelj o obveznosti rubrik rimskega misala; potem govori o slovesni sv. maši sploh in o njenih delih, o raznih vrstah slovesnih maš: de Missa solemni, cum adest Presbyter assistens; de Missa solemni coram Ss. Sacramento exposito; de Missa cantata; de Missa solemni pro defunctis; nadalje o slovesni sv. maši, ki jo služi škof v svoji stolnici, ali v drugi, ne stolni cerkvi, ali ji prisostvuje »in pluviali« ali »in cappa magna« ali »in rochetto et mozzetta«. Podaja tudi navodila za vse, ki strežejo pri slovesni sv. maši.

V knjigi se nahajajo še drugi cerkveni obredi, n. pr. de absoluteione defunctorum; de benedictione et aspersione aquae benedictae; de expositione Ss. Sacramenti; de Vesperis solemnibus. K sklepu je pridejan kratek pregled vseh funkcij celebranta in asistentov pri slovesni sv. maši.

Vsi sv. obredi so posneti iz raznih liturgičnih knjig in se razlagajo in pojasnjujejo na podlagi odlokov sv. kongregacije obredov in v zmislu zanesljivih obredoslovcov. Ako so liturgični pisatelji zastran kakega obreda različnih misli, je sprejeto mnenje, ki se najbolj strinja z rimskimi liturgičnimi knjigami. Omenjene so celo pobožne navade, katerih sv. kongregacija obredov ni prepovedala, marveč jih trpi.

Skrbno sestavljeno abecedno kazalo olajšuje porabnost knjige, ki se priporoča po svoji jasnosti, točnosti in zanesljivosti. *K. H.*

Zlata knjiga slovenskih Orlov. Za Orle in vso krščansko mladino spisal Franc Terseglav. Ljubljana 1910. Založil konzorcij »Mladosti«. Tiskala Katol. tiskarna.

Slovenska kršč.-soc. zveza je gotovo najbolj ponosna na svojo mlado gardo »Zvezo Orlov«, ki šteje po še ne 3letnem obstanku že 121 odsekov. Zveza skrbi ne samo za telesno izurjenost potom telovadbe, ampak tudi za umsko in нравno izobrazbo svojih članov. V tem prekaša vse podobne organizacije, ki zanemarjajo duševno delo. »Orli« dobivajo dvakrat na mesec vrlo in odločno na katoliškem temelju urejevan list »Mladost«. Konzorcij »Mladosti« izdaja »Knjižnico krščanske prosvete« (doslej 2 številki). Urednik »Mladosti« pa je napisal »Zlato knjigo«, kjer v obliki katekizma obravnava to-le tudi za bogoslovca zanimivo vsebino. I. Orle, njegov namen, delo in vzori. — II. Orli, njihove dolžnosti in življenska naloga. — III. Orlovske čednosti. — IV. Značajnost, prvi pogoj življenja po Orlovih načelih.

— V. Viteštvo in neomadežano življenje. — VI. Ljubezen do ljudstva in narodne dolžnosti Orla. — VII. Telesno zdravje in zmisel za domačijo ter družino. — VIII. Krščanska ljubezen in usmiljenje. — IX. Orel in nasprotniki. Spredaj ima knjiga toplo priporočilo ljubljanskega knezoškofa, nekaj »Za uvod in kratko navodilo«, dr. E. Lampetovo »Himno Orlov«, potem »Berilo iz knjige Makabejcev«, Orlom [za zgled goreče ljubezni do Boga in do domovine«. Ob koncu pa je dodano »Berilo iz spisov knezoškofa A. M. Slomšeka«.

Odsekom je naročeno, da se morajo v zimskem času seznaniti na svojih sestankih s to knjigo in udejeviti njene zlate nauke. S to pomembno knjigo je Orlom in sploh vsem mladeničem jasno začrtan pravec vzornega mladeniškega življenja. Sodelovali so ali vsaj pregledali »Zlato knjigo« bogoslovni profesorji. Po nje pristno katoliških načelih je v orlovski organizaciji popolnoma izključeno omahovanje v nazorih, kakor ga po pravici graja sv. Oče pri »Sillonu«.

J. L.

Die Engel und ihr glorreicher Anführer St. Michael. Hirtenschreiben von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Neue, verbesserte Auflage. Marburg, 1910. Im Selbstverlage. Druck der St. Cyrillus-Buchdruckerei. 8° (54). — **Jesus Christus unser Herr und Heiland.** Weihe der Menschheit an sein hochheiliges Herz. Die Jahrhundertwende, Ihm geweiht, der da lebt, regiert und befiehlt. Sein größter Triumph auf Erden die glorreiche Auferstehung von den Toten. Verehrung seines heiligsten Herzens. Vier Lehr- und Sendschreiben von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Neue, verbesserte Auflage. Marburg, 1910. Im Selbstverlage. Druck der St. Cyrillus-Buchdruckerei. 8° (128).

Dve nadaljni knjižici kot poseben odtis iz celotne izdaje nemških pastirskih listov prevzv. knezoškofa lavantinskega (prim. »Voditelj« XIII [1910] 277), namenjeni za razdelitev med vernike po razsodbi dušnih pastirjev. Prva vsebuje poslanico z dne 16. prosinca 1898, ki je temeljita in dovršena razprava o bivanju, bistvu in namenu dobrih angelov ter o češčenju, ki gre njim in zlasti njihovemu slavnemu vodniku sv. nadangelu Mihaelu. V drugi so zbrani štirje pastirski listi, katerih predmet je vzvišena oseba našega Gospoda in Zveličarja Jezusa Kristusa. Na prvem mestu je s primernimi odredbami objavljena okrožnica, s katero je Leon XIII leta 1899 zaukazal posvetitev vsega človeškega rodu presv. Srcu Jezusovemu. Pastirski list z dne 14. januarja 1900 je ob nastopu novega veka in zlatega leta posvečen kralju kraljev, Kristusu, Bogu-človeku, ki živi, kraljuje in zapoveduje kot naš Bog, Odrešenik in Sodnik in čigar vidno kraljestvo na zemlji, sveta Cerkev, je za vse čase nepremagljiva. — Resničnost najvišjega zmagoslavja Jezusa Kristusa, njegovega častitega vstajenja neizpodbitno dokazuje velikonočna poslanica z dne 25. sušca 1901, ki je obenem izpodbudna in prepričevalna apologija naše vere na božanstvo Kristusovo in na prihodnje vstajenje vseh ljudi od mrtvih. — Pastirski list z dne 19. prosinca 1902 govori o predmetu, pomenu in koristi pobožnega češčenja presv. Srca Jezusovega, pobožnosti, ki je dandanes tako razširjena in se goji s tolikim vspehom.

Podrobni načrt za poučevanje veronauka na ljudskih šolah. Dodatek: Podrobni načrt za ponavljavne šole. Uredil katehet A. Čadež. V Ljubljani, 1910. Izdalo »Društvo slovenskih katehetov«. Natisnila »Katoliška tiskarna«. 8° (48).

S tem podrobnim načrtom so dobili katehete ljubljanske škofije dober poučni pomoček. V drugih škofijah pa si z njim ne bo dalo mnogo pomagati. V lavan-

tinski škofiji n. pr. imamo po vseh ljudskih in meščanskih šolah na teden po dve uri veronauka. Na Kranjskem je pa določena pri celodnevem pouku pri pet- do osemrazrednicah v prvih dveh razredih samo ena ura v tednu. Šole s poldnevnim poukom pa imajo v dvo- in trirazrednici v treh nižjih skupinah tudi samo eno uro v tednu. Vsled tega ima podrobni načrt marsikatero določbo, ki za druge škofije ne sodi. Dasi ima na Kranjskem osemrazrednica v prvih dveh šolskih letih samo po eno uro veronauka, se terja po podrobnem načrtu v tretjem šolskem letu že srednji katekizem in na njegovi podlagi tako obilna snov, da bi se ne na Dunaju, ne na Štajerskem ne dala dobro prebaviti. Lavantinski novi učni načrt, kakor tudi dunajski zahteva v tretjem šolskem letu Mali katekizem kot učno knjigo, dasi imajo otroci v prvem in drugem šolskem letu na teden po dve uri (razen v dunajski škofiji). Zato lahko kranjskim katehetom čestitamo, ako bodo dosegli, kar jim načrt na strani 26—30 ukazuje; zakaj načrt obsega po izjavi pisateljevi (str. 5) »le toliko tvarine, kolikor je more katehet v šoli predelati tako, da si jo vsaj večina učencev prisvoji«. V podrobnostih kaže načrt vrlo delovanje ljubljanskega katehetskega društva za napredek katehetskega pouka, ki išče glavni smoter v vzgoji. Vzgojna stran je prva in najpoglavitejša. Otrokom se naj verske in npravne resnice tako razlagajo, da znajo po njih živeti. Podrobni načrt za ponavljavne šole nudi v petindvajstih urah prav primerno snov praktičnega mladinskega pouka. *Somrek.*

Staršem! Drugi zvezek: **Pouk o vzgoji.** Spisal Anton Bonaventura, škof ljubljanski, V Ljubljani, 1910. Tisk Katoliške tiskarne. Dobi se v Katoliški bukvarni za 60 v, 10 izvodov in več po 50 v.

Ljubljanski škof Jeglič je svojim ljudsko-pedagogičnim knjižicam pridjal nov zvezek. V knjižici, namenjeni starišem, podaje na 93 straneh pouk o največji umetnosti, o vzgoji otrok, kako se naj stariši ravnajo takoj od začetka otrokovega do petnajstega ali šestnajstega leta njegove starosti, da se bo otrok dušno in telesno krepko razvijal in utrdil ter se pripravil posebno za oni čas, ko se začuti spolni nagon in jih mnogo pada v greh.

Njegov pouk ni torej umerjen samo na dušni blagor, kateremu mora že po svojem poklicu posvečati posebno skrb, temveč pastirska ljubezen je razvnela v njem veliko vsestransko zanimanje, s katerim je proučil tudi tista sredstva, ki so pripravna, da ohranijo, odnosno utemeljijo zdravje pri stariših in otrocih. Po nedavno umrlem slavnem dunajskem ginekologu Chrobaku in drugih medicinskih avtoritetah je posnel nasvete, kako se mora mati ravnati pred porodom, kako o porodu, kako je treba z otrokom ravnati po porodu, kako ga braniti, kako po peševati njegov telesni razvoj. Navodila so natančna in tako minucijozna, da segajo doli do »cuclja«, katerega zameta iz zdravstvenega stališča, kakor tudi kliče: »Proč s povej, proč z zibelko!«

Prav skrbno in z veliko dušnopastirsko gorečnostjo je sestavljen pouk, kako pospeševati duševni razvoj otrokov ter ga krepko naravnati v smer večnosti. V to svrhu je potreben nauk o Bogu ter božjih in cerkvenih rečeh že v najnežnejših detinski dobi; že v drugem letu je treba začeti otroka spominjati na Boga (str. 46). Z verskim poukom, naraščajočem po vsebini, mora tudi naraščati molitev za otroka in skupno z otrokom, in vselej mora otrok na stariših videti to, kar ga najbolj vleče k dobremu, namreč dober zgled krščanskega življenja, ki zajema svojo moč osobito iz sv. zakramentov. K prejetanju sv. zakramentov naj stariši svoje že dovolj dorasle otroke zvesto navajajo, skrbí za to, da jih prejemo vselej enkrat na mesec. Presrečna oče in mati, kojih otrok se navadi pristopati k mizi Gospodovi na štirinajst dni, vsak teden, v tednu večkrat (str. 57).

Zadnja tri poglavja so posvečena vzgoji za čistost ter vsebujejo navodila, kako se naj ravna z otrokom, da se obvaruje dejanj zoper 6. božjo zapoved in si v onem nevarnem času, ko začuti spolno poželenje, ohrani čistosti telesa in duše.

Pisatelj si je v svesti, da je prišel do kočljivih, toda po njegovem mnenju prepotrebni naukov. »O tem se je že marsikdo premislil pisati, pa morda ravno celo o tem nobenega pravega pouka nimamo« (str. 2). Pisatelj je prvi med Slovenci, ki je imel pogum podati tak pouk. »Sicer se je vselej odsvetovalo, da bi ga Vam oskrbel. Mnogo sem molil in premišljeval in odločil sem se naposled, da Vam ga vendar podam« (str. 2). In res poda pisatelj v 12. poglavju cel skrbno izdelan shema spolnega pouka.

Ne bomo se spuščali v vprašanje, ali je tak seksualni pouk potreben in kako se naj najboljše izvrši. Tudi ga ne maramo braniti zoper farizejstvo svobodomiselne izkvarjenosti. To pa radi priznamo, da pisatelj, kakor sam zatrjuje ob koncu knjžice, o tej kočljivi stvari govori s svetim strahom, s spoštovanjem in sramežljivo. Priznamo pa tudi plemeniti smoter, ki ga je vodil pri tem delcu, namreč po svoji moči pripomagati, da se v naši domovini vzgoji mlad zarod, ki je zdrav in čvrst po telesu in kreposten in čist na duši. H.

Herders Jahrbücher. Jahrbuch der Zeit- und Kulturgeschichte. 1908. Zweiter Jahrgang. Herausgegeben von Dr. Franz Schnürer. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 1909. 8° (X u. 473) K 9.

Jahrbuch der Zeit- und Kulturgeschichte 1909. Dritter Jahrgang. Unter Mitwirkung von Fachmännern herausgegeben von Dr. Franz Schnürer. Ebenda. 1910. 8° (VIII u. 439) K 9.

Ako primerjamo drugi in tretji zvezek tega letopisa s prvim, konstatiramo lahko lep napredek. Gotovo je težka naloga, ki jo imajo sotrudniki in urednik takega zbornika, ki naj takoj v prvih mescih novega leta da pregled in seveda tudi neko sodbo o dogodkih in delu minulega. Schnürer ima kot urednik gotovo srečno roko, srečo je pa imel tudi pri izbiranju sotrudnikov. Tako smo res z knjigo kakor je sedaj, zadovoljni. Največje priznanje zaslužita v obeh zvezkih poročili o socialnih in gospodarskih vprašanjih in o znanstvenem delu, kjer poroča o slavistiki prof. Vondrák. Ni dvoma, da se bodo Herderjevi letopisi tudi naprej vedno izpopolnjevali in si pridobivali tudi vedno novih prijateljev. L.

Der Auswanderer. Monatsschrift für Auswanderung, Abwanderung, Saisonwanderung und Mädchenschutz und für das Österreichertum im Auslande. Mitteilungen des österreichischen St.-Raphael-Vereines zum Schutze katholischer Auswanderer. Herausgegeben im Auftrage der Vereinsleitung unter Mitwirkung von Fachmännern von Franz Josef Fischer. Wien XIII/3, Kienmayergasse Nr. 11. Bezugspreis ganzjährig K 3. —

Da je list, ki se peča ex professo z izseljevanjem v naših razmerah odveč, tega pač nihče ne bode trdil. Novi list, ki ga tukaj naznanjamo, obeta mnogo, in zato želimo, da najde v vrstah duhovništva mnogo prijateljev in podpornikov.

Lukman.

Stvarno kazalo

k XIII. letniku „Voditelja“.

- Abraham a S. Clara in p. Rogerij 1 nsl;
129 nsl; — pomen za njegovo dobo 130
- Abstinenca 311
- Aleksander VII, izvolitev 138
- Alkohol in število zločinov 357
- Alkoholno vprašanje in duhovnik 307 —
sredstva 313
- Amotio administrativa s. oeconomica 339
- Babica, dolžnosti 156
- Babilonska mitologija in biblična pra-
zgodovina 285
- Benedikt XIII, izvolitev 147
- Benedikt XIV, izvolitev 148
- Beton, konsekracija cerkve iz betona 167
- Bog, imena v sv. pismu 17 nsl
- Bolgarija: Grki in Bolgari v Macedoniji
82 — grško-bolgarski prepir zaradi šol
363 — unija med Bolgari 83
- Bolnik, obiskovanje 353
- Boromej, enciklika »Editae saepe« 253
- Bratovščine: dolžnosti udov Karmelske
škapulirke 242 — presv. Src Jezusa in
Marije 118, 201 — pri redovnih cerkvah
podrejene koncilski kongregaciji 167
- Brikcij, češčenje 95
- Bußbücherpraxis 222
- Celibat 357
- Cerkveni denar, skrb zanj 245
- Ciril in Metod: Apostolstvo sv. Cirila in
Metoda 177, 257 — Bratovščina sv. Ci-
rila in Metoda 176
- Časopisje, skrb zanj 248
- Črna Gora, uredba cerkvenih razmer 260
- Domobranci pod jurisdikcijo civilne du-
hovščine 67
- Duhovnik in alkoholno vprašanje 307
- Duhovnik in socialno delo 231
- Edinost v socialnem delu 238
- Ekvivalent pristojbinski od premoženja
cerkvenih stavbenih društev 167
- Elohim in monoteizem Izraelcev 17
- Elohim in Jahve 27
- Exclusiva: pravno stališče 215 — prvi
slučaj formalne e. 137 sodba o njej
330 — teoretične razprave o španskem
vplivu 55 — utemeljevanje e. kot pra-
vice 425.
- Fizikoteološki dokaz za bivanje božje
103
- Francoska: boj za šolo 171 — katoliška
vseučilišča 71
- Frančiškanska pridiga na Slovenskem 2
- Geken o II. Velehradskem shodu 76
- Glaser Marko 110 nsl; 193 nsl; 296 nsl
— njegovo slovstveno delo 303
- Gregorij XIII, izvolitev 53
- Gregorij XIV, izvolitev 54
- Gregorij XV, izvolitev 136
- Gregorij XVI, izvolitev 150
- Grešnikovo spreobrnjenje 68
- Grška cerkev: bogoslovno učilišče v Je-
ruzalemu 82 — carigrjski patriarh in
turška vlada 82, 260 — cerkveni zbor
363 — Grki in Bolgari v Macedoniji
82 — grško-bolgarski prepir zaradi šol
363.
- Grščina v Palestini v Kristusovem času
94
- Himne, latinske srednjega veka 316
- Hlapčevsko delo ob nedeljah in prazni-
kih 351
- Hren Tomaž, spominski križi 46
- Hrepenenje večnih višav 123
- Ilj pri Gradiču, ostanki v starem glav-
nem oltarju 37

II

- Inocencij IX, izvolitev 55
 Inocencij X, izvolitev 137
 Inocencij XI, izvolitev 140
 Inocencij XII, izvolitev 141
 Inocencij XIII, izvolitev 146
- Julij III, izvolitev 49
 Jurklošter, kartuzijanski pisatelj 210
- Kaldejska geneza 286
 Kant: Kritika dokazov za bivanje božje
 97 — in vera 97
 Karmelska škapulirska bratovščina, dolž-
 nosti udov 242
 Kartuzijanski pisatelji jurklošterski 210
 Katehetsko slovstvo, najnovejše 182
 Kateheza in alkoholno vprašanje 313 —
 in socialno delo 236
 Kesanje in molitev po spovedi 163
 Klement VIII, izvolitev 55
 Klement IX, izvolitev 140
 Klement X, izvolitev 140
 Klement XI, izvolitev 143
 Klement XII, izvolitev 147
 Klement XIII, izvolitev 148
 Konklave gl. papež, volitev
 Konkubinarji pri spovedi 352
 Korporalij, zlaganje 67
 Kozmologični dokaz za bivanje božje 98
 Krstni list: izstop iz r.-kat. cerkve se
 sme zabeležiti 349
- Lavantinska škofija: cerkveno življenje
 v l. 1828—43 105 nsl, 193 nsl, 296 nsl
 — nova omejitev 108
 Legitimatō adulterinorum 350
 Leon XI, izvolitev 134
 Leon XII, izvolitev 149
 Ljubno: novi glavni oltar 47 — relikvije
 v starem 38
- Maliki poganov in izraelski monoteizem
 28 — in preroki 28 — podobe m. pri
 Babiloncih 32
 Maljcev o II. Velehradskem shoda 76
 Marcel II, izvolitev 50,
 Marijine družbe: pogosto obhajilo 162 —
 razširjanje dobrega tiska 162
 Maša: molitev kanona na pamet 67 —
 predpisanim molitvam po maši ničesar
 dostavljati 360 — šolarska, kontrola pri
 njej 250
 Mesija, hrepenenje po njem 125
 Misijoni: pravoslavni misijonski krožki
 80 — pr. m. shod 361
 Monoteizem pri Izraelcih 17
 Mrtvaški list: Kaj storiti, če zapiše ogled-
 nik bolezen nečitljivo 243
- Obhajilo: bo'nikov, ki niso tešč 240 —
 pogosto 261 — pogosto, kako se po-
 spešuje 347 — pogosto v Marijinih
 družbah 162 — prvo, kdaj naj se po-
 deli 250 — starost prvoobhajancev (od-
 lok) 333
 Odpustki: Križnikov (Kreuzherrenab-
 lässe) 165 — pri posvetitvi cerkve 46
 — studeniške cerkve v srednjem veku
 226
 Odrešenik, hrepenenje po njem 125
- Paganizem, delo Boga Jahve 25
 Palmarium empyreum 1 nsl
 Papež, volitev 49 nsl; 134 nsl; 215 nsl;
 324 nsl; gl. exclusiva
 Pastirski listi, slovenski 168
 Pastirstvo in socialno delo 236
 Pavel, sv., abstinent 357
 Pavel IV, izvolitev 50
 Pavel V, izvolitev 135
 Pij IV, izvolitev 51
 Pij V, izvolitev 52
 Pij VIII, izvolitev 149
 Pij X, izvolitev 151 — okrožnica »Editae
 saepe« in gonja proti njej 253
 Podgorje, Hrenov spominski križ 46
 Pokora, razvoj 222
 Politeizem Izraelcev 17
 Prarazodetje o prazgodovini 295
 Pravičnost pri socialnem delu 235
 Prazgodovina biblična in babilonska mi-
 tologija 285
 Preroki o malikih 28
 Previdenje bolnih otrok 248
 Pridiga: alkoholno vprašanje 313 — so-
 cialno delo 236
- Relationes dioeceseanae (odlok) 244
 Relikvije v oltarjih 37
 Reservat, škofov, odveza v slučaju silę
 166

- Rogierius Labacensis, njegovi viri 1 — in Abraham a S. Clara 1 nsl; 129 nsl,
- Rusini v Ameriki 257 — v Bosni 256 — na Ogrskem 256
- Rusinska cerkev: društvo katehetov 256 — holmščina 255 — reforma koledarja 256
- Ruska cerkev: duhovne akademije nov ustav 362 — d. a. stoletnica 258 — evangeljski kristjani 80 — krožki, misijonski 80 — kurzi, pastoralni 8: — odpad od državne cerkve 79 — pomanjkanje duhovnikov 80 — samostani, reforma 361 — semenišča, nemiri v njih 258 — shod, cerkveni 81 — shod misijonski 361 — sociologija v semeniščih 258 — staroobredci 259. 360 — svoboda verska 259
- Sabbatum privilegium, pomen 242¹
- Sikst V, izvolitev 53
- Socialno delo: dolžnost duhovnikova 232 — težavno in nevarno 233 — načela 234
- Solčava: cerkev 44 — posvetilna listina iz l. 1485 42
- Solidarnost v socialnem delu 238
- Spoved: malih grehov 352 — molitev po sp. 163 — molitev pred sp. 252 — pred laikom 222 — ravnanje s konkubinarji 352
- Spoznanje vernikov dolžnost duhovnikova 69
- Srce Jezusovo, hrepenenje večnih višav 128
- Standegger Jakob, duhovnik 112
- Studence: odpustki cerkve v srednjem veku 226 — posvetitev cerkve 229
- Škale, glavni oltar 39
- Škapulirska bratovščina, dolžnost udov 242
- Šola na Francoskem 171
- Teleološki dokaz za bivanje božje 103
- Tisk, dober: razširjanje po Marijinih družbah 162 — skrb zanj 248
- Točnost duhovnikova 159
- Urban VII, izvolitev 53
- Urban VIII, izvolitev 136
- Velehradska akademija 257 — pravila 178
- Velehradski shod II, pravoslavni glasovi o njem 75
- Verski nasprotniki, skrb za nje 245
- Vincencijeva družba: način ustanovitve 58 — potrebne uloge in pravila 152
- Vlast, 25letnica društva 73
- Vračilo (restitutio) 4- in 5-kratno v stari zavezi 284
- Vzgoja in socialno delo 236
- Zahvalna pobožnost za vse dni v tednu 65
- Zakon: legitimatio adulterinorum 350 — oklic nedoletnikov 159 — spričevalo skupnega življenja (Kohabitationszeugnis) 68 — kompetenca sv. oficija pri mešanih zakonih 244 — pogoji za satio in radice 240 — dispenciacija od cerkvenopravnih zadržkov na smrtni postelji 64 — zadržek vezi 155 — ženitovanjske zglasnice 66
- Zveličar, hrepenenje po njem 125.

V oceno priposlane knjige.

Opomba. V seznamkih priposlanih knjig bomo rabili zanaprej te-le okrajšave: Fbg, H. = Freiburg i. Br., Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl., VvV = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; P. Sch. = Paderborn, Schöningh; Rbg, P. = Regensburg, Pustet; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

Bona, J. Card., De Sacrificio Missae. Rbg, P. — Cathrein, V., Die katholische Weltanschauung in ihren Grundlinien. 2. Aufl. Fbg, H. — Cathrein, V., Recht, Naturrecht, positives Recht. 2. Aufl. Fbg, H. — Chlondowski, Dr. A., Missa in hon. s. Stanislai Kostkae. Lj. Kb. — Cotel, P., Katechismus der Gelübde. 7. Aufl. Fbg, H. — Diessel, G., Die betrachtende Ordensfrau. 2 Bde. 2. Aufl. Fbg, H. — Egger, Aug., Der Klerus und die Alkoholfrage. 2. Aufl. Fbg, H. — Foerster, Ant., op. 15., Missa in hon. s. Caeciliae. Ed. IV. Lj. Kb. — Gerlach, H., Thomae a Kempis de imitatione Christi II. IV. Ed. III. Fbg, H. — Horáček, F., Festreden und Gelegenheitsansprachen. 4. Zyklus. G., M. — Hummelauer, F. de, Meditationum et contemplationum s. Ignatii de Loyola puncta. Fbg, H. — Innerkofler, P. A., Ein österreichischer Reformator (P. Klem. M. Hofbauer). Rbg, P. — Kachnik, J., Ethica socialis seu sociologia. Olomucii, R. Promberger. — Kachnik, J., Historia Philosophiae. Ibid. — Koledar družbe sv. Mohorja za 1910. Celovec, Dr. sv. Mohorja. — Mahnworte unseres hl. Vaters Pius X an den kathol. Klerus (lat.-deutsch). Fbg, H. — Malograjski, J. F., Pisana mati. Celovec. Dr. sv. Mohorja. — Marolt, J., Nagrobnice. Lj. Kb. — de Mathies, Mgr. Baron, Predigten und Ansprachen. Fbg, H. — Medved, A., Kacijanar. Lj., Kb. — Mefert, Dr. F., Die Ferrerbewegung. M.-Gl., VvV. — Meschler, M., Drei Grundlehren des geistlichen Lebens. Fbg, H. — Napotnik, Dr. M., Das silberne Jubiläum des kath. Universitätsvereines zu Salzburg. Salzburg, Kath. Kirchenzeitung. — Podgorc, Mgr. V., Sv. maša. Celovec, Dr. sv. Mohorja. — Podobe iz misijonskih dežel. I. del. Celovec, Dr. sv. M. — Pesch, Chr., Praelectiones dogmaticae. Tom. I. Ed. IV. Fbg, H. — Reck, Dr. F. X., Das Missale als Betrachtungsbuch. III. Bd. Fbg, H. — Ries, Dr. J., Die Sonntagsevangelien. II. Bd. P., Sch. — Rihar, F., Marija v zarji slave. Celovec, Dr. sv. Mohorja. — Ritus Consecrationis Ecclesiae ... für den Gebrauch des assistierenden Klerus und der Sänger. Rbg, P. — Rundschreiben unseres hl. Vaters Pius X über den hl. Anselm (lat.-deutsch). Fbg, H. — Sauter, B., Die Sonntagsschule des Herrn. I. Bd. 2. Aufl. Fbg, H. — Schöber, G., Caeremoniae Missarum solemnum et pontificalium. Ed. II. Rbg, P. — Seidl, J., Hilfsbuch zu Panholzers »Gr. Bibl. Gesch.« II. Bd. G., M. — Stimmen aus Maria-Laach. LXXVIII (1910) 1. Fbg, H. — Stöhr-Kannamüller, Handbuch der Pastoralmedizin. 5. Aufl. Fbg, H. — Večernice, slovenske, 62. in 63. zv. Celovec, Dr. sv. Mohorja. — Vreže, J. B., Geheiligt werde dein Name! 3. Aufl. G., M. — Vreže, J. K., Sv. Martina pri Slov. Gradcu veseli dan. Maribor, Založil pisatelj. — Wilms, H., Der religiöse Mensch im Urteil der Welt. Fbg, H. — Wolfgarten, G., Dreifacher Jahrgang ganz kurzer Homilien. 2. Aufl. Fbg, H.

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XII. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.

Naročnino

so poslali v času do 15. julija 1910 gg.:

Agrež Mart. (10), Belšak Št. (10), Božič Iz. (10), Ciuha Ferd. (10), Čede Jos. (10 + 11), Čížek Jos. (10), Drev Ag. (10), Gnidovec Jos. (10), Gomilšek Fr. (09 + 10), Grbec A. (09 + 10), Hirti (10), Hušo Mih. (09 + 10), Hutter Iv. (10), Hüttner Drag. (10), Janežič Rud. (10), Javornik Tom. (09 + 10), Kalan Jan. (09 + 10), Kalin Jos. (09 + 10), Kastelic Ant. (09 + 10), Kelemina Mat. (09 + 10), Kitak Jak. (09 + 10), Kogovšek (09 + 10), Kolarič Jos. st. (09 + 10), Kos Mih. (09 + 10), Kranjc Jos. (09 + 10), Krančič Jos. (10), Kraševac Al. (10), Križman Ant. (10), Kržišnik Jos. (10), Kukovič Frid. (09 + 10), Lavrenčič Jan. (09 + 10), Lipnjak Val. (10), Logar Rajko (10), Lončarič Jos. (10), Medved Mart. (09 + 10), Mervec Jan (10), Dr. Mlakar Jan. (10), Mojžišek Ant. (10), Muršec Ant. (10), Muršič Fr. (09 + 10), Okorn Mat. (10), Pavšič Fr. (10), Porenta Gasp. (09), Pravhar Jos. (09 + 10), Presečnik Greg. (10), Sinko Fr. (10), Dr. Slavič Mat. (09 + 10), Smodej Fr. (10), Strašek Mih. (10), Štular M. (10), Tomšič Kr. (09 + 10), Dr. Turner P. (10), Tušek Ker. (10 + 11), Veternik A. (10), Višner Fr. (09 + 10), Voh Jern. (10), Volčič Fr. (10), Zemljč Mat. (10), Zupančič Val. (10), Frančiškani v Ljubljani (10), Bogoslovci: Maribor 39 K; Ljubljana 90 K; Celovec 9 K.

Uljudno prosimo cenjene gg. naročnike, da ne spregledajo modrega križca na ovitku!

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XII. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.

V oceno priposlane knjige.

Bosco, J., Preskrbljeni mladenič. Rakovnik, Sal. zavod — Baar, J. Š., Mžikové obrázky. V Praze. Nákl. Dědictví sv. Jana Nep. — Burica, Dn. L., Dolje sa psosti! Spljet — Sv. Ciril in Metod. V Ljubljani — Devivier, W., Krščanska apologetika. II. dio. Spljet Knjižara sjemeništa — Deimel, Th., Kirchengeschichtliche Apologie. Fbg, H. — De Ponte, L., Meditationes. Voll. 5 & 6. Fbg, H. — Göppel, L., Marijin otrok. Zatičina — Hansjakob, H., Zeit und Kirche². Fbg, H. — Jahrbuch der Zeit- u. Kulturgeschichte 1909. Fbg, H. — Jeglič, A. B., Dekletom I. Lj., Kb. — Juvančič, F., Učna knjiga francoskega jezika I. Lj., Kb. — Kerer, F. X., Gottes Meißel und Hammer². Rbg, Va. — Košnař, J., Z nedávných dob. Praga, Děd. sv. Jana Nep. — Lintelo, J., Staršem in vzgojiteljem! Lj., Kb. — Lehmkuhl, Theol. moralis¹¹ 2 voll. Fbg, H. — Meschler, M., Die Andacht zum göttlichen Herzen Jesu². Fbg, H. — Mathies, P. v., Predigten und Ansprachen II. Fbg, H. — Napotnik, M., Die Bedeutung der Partikular-Konzilien in der Gegenwart. Salzburg. — Napotnik, M., Gotteswerk ist unsere hl. Kirche! Marburg. Selbstverlag. — Napotnik, M., St. Josephs Würde usw., Die heiligste Familie der Welt. Ebd. — Napotnik, M., Vtisnite si te moje besede v svoja srca in v svoje duše! Maribor. Lastna založba. — Proházk, K., Lid český s hlediska prstonárodně náboženského. Praga, Děd. sv. Jana Nep. — Podlaha, A., Posvátná místa království českého I, 4. Ravnottam — Poulain, A., Die Fülle der Gnaden. 2 Bde. Fbg, H. — Rauschen, G., Eucharistie und Bußsakrament². Fbg, H. — Reuter-Lehmkuhl, Neo-confessarius practice instructus². Fbg, H. — Sachs J., Hochschulfragen. Rbg, Va. — Scherer, A., Bibliothek für Prediger V⁵. Fbg, H. — Schott, A., Das Meßbuch der hl. Kirche¹⁴. Fbg, H. — Schott, A., Oremus! Kleines Meßbuch. Fbg, H. — Schuster-Holzammer, Handbuch der Biblischen Geschichte⁷. Fbg, H. — Silvin Sardenko, Slovanska apostola. Lj., Kb. — Silvin Sardenko, Marijino kraljestvo na jutrovem. Lj., Kb. — Skopec, J., Paměti Františka J. Vaváka z let 1770—1816. II, 1. Praga, Děd. sv. Jana Nep. — Thomae Hemerken a Kempis Opera omnia. Vol. I. Fbg, H. — Valjavec, J., Skrivnost presv. R. T.³ Rakovnik, Sal. zavod — Vodnik marijanski. Lj., Kb. — Wilhelm, Th., Das Eheleben². Rbg, Va.

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

Naročnino

so poslali v času do 12. oktobra 1910 gg.:

Ašič M. (09+10), Bohinjec Peter (10), Božiček Fr. (10), Gašparič Jak. (09+10), Gmeiner K. (10), Dr. Gnidovec Jos. (10), Gogala Iv. (09+10), Golob Fr. (09+10), Grča Bl. (10), Dr. Grivec Fr. (10), Hlastec Fr. (10), Hurt Fr. (10), Jager Avg. (10), Dr. Jančič Iv. (10), Jurko Jan. (09+10), Kociper A. (10), Kodelja Jos. (08), Korošec Fr. (08+09+10), Kozelj Mat. (09), Krošelj Fr. (10), Dr. Kržišnik Jos. (10), Kumar Jan. (10), P. Lojk Cel. (10), Luskar Iv. (10), Matek M. (10), Medveš Otilij (10), Medvešek Iv. (10+11), Mihalič Jos. (10), Müller Iv. (10), Novak Al. (09+10), Osenjak M. (10), Pečnik Fr. (10), Piščanc Gabr. (10), Plepelec Jos. (10), Rath P. (10), Rebol Fr. (10), Dr. Rogacs Fr. (09+10), Roškar Dav. (09+10), Rožman Jan. (10), Sedej Jan. (10), Sinko Jos. (10), Skerbs R. (09+10), Stefan P. (10), Steržaj Fr. (10), Stuhec Fr. (09+10), Supin K. (09+10), Širec Iv. (10), Šket M. (10), Škulj K. (09), Šoba Al. (10+11), Vedečnik Iv. (10), Zega Val. (10), Zink Andr. (10), Žel J. (10), Žitnik Fr. (10), Žlogar A. (10)

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XII. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.

V oceno priposlane knjige.

Knjige Družbe sv. Mohorja: 1. Drobne povesti. 2. E. Gangl, Trije rodovi. 3. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda I. 4. Hockenmayer-Podgorc, Sveta spoved. 5. Krek, Zgodbe sv. pisma. 16. sn. 6. Koledar Družbe sv. Mohorja 1911. 7. Slovenske legende. 8. Slovenske večernice. 64. zv. — Enciklika prigodom 300-godinja kanonizacije sv. Karla Boromejskoga. Split, Knjižara sjemeništa. — Erker, Enchiridion liturgicum. Lj., Kb. — Gatterer, Praxis celebrandi. Innsbruck, Rauch. — Gatterer-Krus, Die Erziehung zur Keuschheit². Ebenda. — Gaume-Burica, Brzo je veliki dan! Split, Knjižara sjemeništa. — Jeglič, Staršem! II. Lj., Kb. — Huonder, Katholische und protestantische Missionsalmsen. Fbg, H. — Künzle, Ethik und Aesthetik. Fbg, H. — Leitner, Die Verlobungs- und Eheschließungsform nach dem Dekrete »Ne temeret. 6. Aufl. Rbg, Va. — Meditace. Revue pro literaturu, umeni a filosofii. Praha. — Napotnik, Die Engel und ihr glorreicher Anführer St. Michael. Marburg, Selbstverlag. — Napotnik Jesus Christus. Ebenda. — Reck, Das Missale als Betrachtungsbuch IV. Fbg, H. — Seipel, Das Brot des Lebens. Fbg, H. — Soengen, Der hl. Joseph, der erhabene Beschützer der Kirche. Rbg, Va. — Stolz, Predigten II. Fbg, H. — Strelli-Olbert, Das Benediktinerstift St. Paul in Kärnten. Fbg, H. — Ude, Die Erschaffung der Welt. Kevelaer, Butzon & Bercker. — Ušeničnik, Sociologija. Lj., Kb. — Baron Ljubibratić, Zapuštenost i podivljanje djece i mladeži. Split, Knjižara sjemeništa.

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

Naznanilo.

Čč. gg. naročnikom naznanjamo, da bōdemo priložili prvemu zvezku prihodnjega leta abecedno stvarno kazalo XIII. letnika.

Uredništvo.

